Inc.
~~92~~
95

Aurelius Theodosius Macrobius

In somnium Scipionis

expositionem et Saturnalia

Brescia 1483

Hain 10427

[illegible] 17-10-22.

SOMNIVM SCIPIONIS EX CICERONIS LIBRO DE REPVBLICA EXCERPTVM.

CVM IN APHRICAM VENISSEM a Mālio cōſule ad q̄rtā legionē tribunus (ut ſcitis) militū: nihil mihi fuit potius: q̄ ut Maſſiniſſam conuenirem regem familiæ noſtræ iuſtis de cauſis amiciſſimum: ad quem ut ueni: complexus me ſenex collachrymauit aliquāto. poſt ſuſpexit ad cælum: & grates inquit tibi ſūme Sol ago: uobiſq; reliquis cælites: q; anteq̄ ex hac uita migro: conſpicio in meo regno & in his tectis Pub. Cornelium Scipionē cuius ego nomine ipſe recreor: ita nunq̄ ex animo meo diſceſſit illius optimi atq; inuictiſſimi uiri memoria: deinde ego illū de regno ſuo: ille me de noſtra repu. percunctatus eſt: multiſq; uerbis ultro citroq; habitis ille nobis conſumptus eſt dies. Poſt autem regio apparatu accepti ſermonem in multam noctem produximus: cū ſenex nihil niſi de Aphricano loqueretur: omniaq; non ſolum eius facta: ſed etiam dicta meminiſſet: deinde ut cubitum diſceſſimus: me & de uia & quia ad multam noctem uigilaſſem arctior q̄ ſolebat ſomnus complexus eſt. Hic ergo mihi (credo equidem ex hoc quod eramus locuti: fit enim ſæpe fere ut cogitationes ſermoneſq; noſtri pariant aliquid in ſomno tale; quale de Homero ſcribit Ennius: de quo uidelicet ſæpiſſime uigilans ſolebat cogitare & loqui) Aphricanus ſe oſtendit ea forma quæ mihi ex imagine eius q̄ ex ipſo notior erat: quem ut agnoui equidem corrui. Sed ille ades inquit animo: & omitte timorem Scipio: & quæ dicam memoriæ trade. Vides ne illam urbē quæ parere reipu. coacta ꝑ me renouat priſtina bella nec poteſt quieſcere? Oſtendebat autem Carthaginem de excelſo & pleno ſtellarum illuſtri & claro quodam loco: ad quam tu oppugnandam nunc uenis pene miles. Hanc hoc biennio conſul euertes: eritq; tibi id cognomen per te partum: quod habes adhuc hæreditariū a nobis. Cum autem Carthaginem deleueris: triumphum egeris cenſorq; fueris & obieris legatus Aegyptum Syriam Aſiam Græciamq;: delegere iterum conſul abſens & bellum maximum con

cogitationes et sermones pa[riant] aliquid in somno tale.

ficies Numantiam excides. Sed cum eris curru in Capitolium iuectus: offendes rempub. perturbatã conſiliis nepotis mei. Hic tu Aphricane oſtẽdas oportebit patriæ lumen animi ingenii con ſiliiq; tui: Sed eius temporis ancipitem uideo quaſi fatorum ui am. Nam cũ ætas tua ſeptenos octies Solis anfractus reditusq; conuerterit. duoq; hi numeri quotum uterq; plenus: alter altera de cauſa habetur circuitu naturali: ſummam tibi fatalem confe cerint: in te unum atq; in tuum nomen ſe tota conuertet ciuitas Te ſenatus: te omnes boni: te ſocii: te latini ĩtuebũtur. Tu eris unus: in quo nitatur ciuitatis ſalus. Ac ne multa dictator rẽpu. conſtituas oportet: ſi impias propinquorum manus effugeris Hic cum exclamauiſſet Lælius: ingemuiſſentq; cæteri uehemen tius: leniter arridens Scipio: quæſo inquit: ne me a ſomno exci teris: & pax ſit rebus. Audite cætera. Sed quo ſis Aphricane alacri or ad tutandam rempu. ſic habeto: Omnibus qui patriam con ſeruauerint adiuuerint auxerint: certum eſſe in cælo diffinitum locum: ubi beati ſempiterno æuo fruãtur. Nihil eſt ergo illi pri cipi deo: qui omnem mundum regit: quod quidem in terris fi at acceptius: q̃ concilia cœtusq; hominum iure ſociati: quæ ciui tates appellantur. Harum rectores & cõſeruatores hinc profecti huc reuertuntur. Hic ego (et ſi eram perterritus non tam mor tis metu q̃ inſidiatum a meis) quæſiui tamen uiueret ne ipſe & pater Paulus: & alii quos nos extinctos arbitrabamur: imo uero inqt hi uiuũt: q e corpoꝝ uinculis tanq̃ e carcere euolauerunt. Veſtra uero quæ dicitur uita mors eſt Quin tu aſpicias ad te ue nientem patrem Paulũ? Quem ut uidi: equidem uim lachry matum profudi. Ille autem me complexus atq; oſculans flere prohibebat. Atq; ego ut primũ fletu repreſſo loqui poſſe cœpi quæſo inq̃ pater ſanctiſſime atq; optime: quoniam hæc ẽ uita: ut audio Aphricanum dicere: quid moror in terris? quin huc ad uos propero uenire? Non eſt ita inquit ille. Niſi enim cum de us is: cuius hoc templum eſt omne quod cõſpicis: iſtis te corpo ris cuſtodiis liberauerit: huc tibi aditus petere nõ poteſt. Homi nes enim ſunt hac lege generati: qui tuerentur illũ globũ: quem in hoc templo medium uides: quæ terra dicitur. hiſq; animis datus eſt ex illis ſempiternis ignibus: quæ ſidera & ſtellas uoca tis: quæ rotondæ & globoſæ diuinis animatæ mẽtibus circulos

ſuos orbeſq; conficiūt celeritate mirabili. Quare & tibi Publi &
piis omnibus retinendus animus ē in cuſtodia corporis: nec iniu
ſſu eius: a quo ille eſt nobis datus ex hominū uita migrandū eſt
ne munus humanū aſſignatum a deo defugiſſe uideamini: Sed
ſic Scipio: ut auus hic tuus & ut ego qui te genui: iuſticiam cole
& pietatē: quæ cū magna in parētibus & propinquis tum in pa
tria maxima eſt. Ea uita uia eſt in cælū & in hunc cœtū eoꝝ qui
iam uixerunt: & corpore laxati illū incolunt locum: quem uides
Erat autē is ſplendidiſſimo candore inter flammas elucens circu
lus: quē uos (ut a Graiis accepiſtis) orbem lacteū nuncupatis: ex
quo oīa mihi contēplanti præclara cætera & mirabilia uidebant
Erant autem hæ ſtellæ quas nūq̄ ex hoc loco uidimus: & hæ ma
gnitudines omnium quas eſſe nūq̄ ſuſpicati ſumus. Ex quibus
erat ea minima: quæ ultima a celo citima terris luce lucebat alie — **Luna**
na. Stellatum autem globi terræ magnitudinem facile uincebant
Iam uero ipſa terra ita mihi parua uiſa eſt: ut me imperii noſtri
quo quaſi punctum eius attingimus: pœniteret. Quam cū ma
gis intuerer: quæſo īquit Aphricanus: quouſq; humi defixa erit
tua mens? Non ne aſpicis quæ in templa ueneris? Nouem tibi — Nouem cir
orbibus uel potius globis cōnexa ſunt omnia: quoꝝ unus eſt cæ — culi
leſtis extimus: qui reliquos cōplectitur omnis ſūmus ipſe deus — Circulus pri
arcens & continens cæteros: in quo ſunt infixi illi qui uoluunt — mus
ſtellarum curſus ſempiterni. Cui ſubiecti ſeptem: qui uerſātur — Secundus
retro contrario motu atq; cælum: E quibus unum globum poſ
ſidet illa: quam in terris ſaturniam nominant. Deinde hominū — Saturniæ cir
generi proſpetus & ſalutaris ille fulgor: qui dicitur iouis: tunc — culus
rutilus & horribiliſq; terris: quē Martem dicitis. Deinde ſubter — Iouis
mediam fere regionem ſol obtinet dux & princeps & moderator — Martis
luminum reliquoꝝ mens mundi & temperatio tanta magnitu — Solis
ne: ut cūcta ſua luce cōpleat & luſtret: Hūc ut comites cōſequū — Veneris
tur Veneris alter: alter Mercurii curſus. In infimoq; orbe Lu — Mercurii
na radiis ſolis ſuccenſa conuertit. Infra autem iam nihil eſt: niſi — Luna
mortale & caducum præter animos munere deoꝝ hominum ge
neri datos: ſupra Lunam ſunt æterna oīa. Nam ea quæ ē media
& noua tellus neq; mouet: & infima eſt: & ī eā feruntur omnia
nutu ſuo pōdera. Quæ cum intuerer ſtupēs: ut me recepi: quid
inq̄ eſt qui complet aures meas tantus & tā dulcis ſonus? Hic — Cæli armōia

eſt inquit ille: qui interuallis coniunctus ĩparibus ſed tamẽ pro rata parte ratione diſtinctis: ĩpulſu & motu ipſoꝝ orbium con- ficit: & acuta cum grauibus tẽperans uarios æquabiliter concen tus efficit. Nec enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt: & na tura fert ut extrema ex altera parte grauetur: ex altera autẽ acute ſonet. Quã ob cauſam ſũmus ille ſtellifer cæli: cuius cõuerſio cõ citatior eſt: acuto & excitato mouet ſono: grauiſſimo autẽ hic lu
Terra naris atq; infimus. Nã terra nona ĩmobilis manẽs ima ſede ſem per hæret cõplexa mediũ locũ mundi. Illi autem octo curſus: in
Soni.vii. quibus eadẽ uis eſt modoꝝ: ſeptem efficiunt diſtinctos interual lis ſonos: qui numerus reꝝ omniũ fere nodus ẽ: quod docti ho- mines neruis imitati atq; cantibus aperuerunt ſibi reditũ ĩ hunc locum: ſicut alii qui præſtantibus ingeniis in uita humana diui na ſtudia coluerunt. Hoc ſonitu cõpletæ aures hominum obſur duerunt. Nec eſt ullus hebetior ſenſus in uobis: ſicut ubi Nilus
Cataclupa ad illa quæ cataclupa nominant præcipitat ex altiſſimis monti- bus: ea gens quæ illum locum accolit: propter magnitudinẽ ſo- nitus ſenſu audiendi caret. Hic uero tantus eſt totius mundi ſo nitus incitatiſſima cõuerſione: ut eum aures hominũ capere nõ poſſint: ſicut intueri ſolẽ aduerſum nequitis: eius radiis acies ue ſtra ſẽſuſq; uincitur. Hæc ego admirans referebã tamen oculos ad terram identidem. Tunc Aphricanus ſentio inquit te ſedem etiã nunc hominum ac domũ cõtemplari: quæ ſibi parua ut eſt ita uidet. Hæc cæleſtia ſemp ſpectato: illa humana cõtemnito. Tu enim quã celebritatẽ ſermonis hominum aut quã expetẽdã conſequi gloriã potes? Vides habitari raris & anguſtis in locis: & in ipſis q̃ſi maculis: ubi habitat: uaſtas ſolitudines ĩteriectas hoſq; qui incolunt terrã nõ modo interruptos ita eſſe: ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manere poſſit: ſed partim obliquos partim tranſuerſos partĩ omnes aduerſos ſtare uobis. a quibus
Zonæ cæli ſpectare gloriam certe nullam poteſtis. Cernis autem eandẽ ter ram quaſi redimitã & circundatã cingulis. E quibus duos maxi me inter ſe diuerſos & ipſis uerticibus cæli ex utraq; parte ſub- nixos obriguiſſe pruina uides. Mediũ autem illum & maximũ ſolis ardore torreri. Duo ſunt habitabiles: quoꝝ auſtralis ille in quo qui inſiſtũt aduerſa uobis urgent ueſtigia. Nihil ad ueſtꝝ genus. Hic autẽ alter ſubiectus aquiloni cerne q̃ tenui uos pte

contingat. Oís aũt terra quæ colitur a uobis: ãguſtata uerticibus
lateribus latior parua quædã inſula eſt circũfuſa illo mari quod
athlanticũ quod magnũ quod oceanũ appellatis in terris qui ta
men tanto noíe q̃ ſit paruus uides. Ex his ipſis cultis notiſq; ter
ris num aut tuũ aut cuiuſq̃ noſtrꝝ nomé uel caucaſum hũc qué
cernis tranſcendere potuit: uel illum gangem tranatare: uel quis
in reliquis orientis aut abeuntis ſolis ultimis aut aquilonis au
ſtriue partibus tuũ nomen audiet: Quibus amputatis cernis ꝑ
fecto quantis in anguſtiis noſtra ſe gloria dilatari uelit. Ipſi auté
qui de nobis loquunť: q̃ loquenť diu: Quin ſi cupiat proles illa
futuroꝝ hominũ deíceps laudes uniuſcuiuſq; noſtrꝝ a patribus
acceptas poſteris prodere: tamen propter eluuiones exuſtioneſq;
terraꝝ: q̃s accidere tpe certo neceſſe eſt: non modo nõ æternã ſed
ne diuturnã quidé gloriã aſſequi poſſumus. Quid enim intereſt
ab his qui poſtea naſcenť ſermoné fore de te cũ ab his nullus fue
rit qui ante nati ſunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerũt
uiri: præſertim cũ apud eos ipſos a quibus audiri nomen noſtrũ
poteſt: nemo unius anni memoriã conſequi poſſit. Hoíes auté
ãnum tãtũ ſolis id eſt unius aſtri reditum metiũť: re ipſa autem
Cum ad idé auté unde ſemel profecta ſunt: cuncta aſtra redie
rint: eandéq; totius cæli deſcriptioné longis interuallis retulerít
tũc ille uere uertés ãnus appellari poteſt: ĩ quo uix dicere audeo
q̃ multa hominũ ſæcula teneãť. Nãq; ut olim ſol deficere homi
nibus extinguiq; uiſus eſt: cum Romuli animus hæc ipſa ĩ tem
pla penetrauit: qñq; ab eadé pte ſol eodéq; tépore iterꝝ defecerit
tũ ſignis omnibus ſtelliſq; ad principiũ reuocatis expletũ annũ
habeto. Cuius quidé ãni nũdũ uiceſimã parté ſcito eſſe cõuerſã
Quo ſi reditũ in hunc locũ deſperaueris: ĩ quo oía ſunt magnis
& preſtãtibus uiris: q̃ti tandé eſt gloria hominum: quæ ptinere
uix ad unius ãni partẽ exiguã poteſt: Igiť alte ſpectare ſi uoles
atq; hãc ſedé & æternã domũ cõtueri: neq; te ſermonibus uulgi
dederis: nec ĩ premiis hũanis ſpem poſueris rerꝝ tuarꝝ: ſuis te ille
cebris oporter ipſa uirtus trahat ad uerũ decus. Quod de te alii
loquãť ipſi uideãt: ſed loquentur tamé. Sermo enim ille omnis
& anguſtiis cingiť his regionũ quas uides. Nec unq̃ de ullo pen
nis fuit obruitur hominũ ĩteritu obliuiõe poſteritatis extĩguiť
Quæ cũ dixiſſet: ego uero inq̃ Aphricane equidem bene meritis

uirtus trahit ad uerum decus:

de patria quaſi limes ad cæli aditũ patet: q̃q̃ a pueritia ueſtigiis ĩ
greſſus patris & tuis decori ueſtro nõ defui: non tamẽ premio tã
to ꝓpoſito enitar multo uigilantius. Et ille: tu uero enitere: & te
habeto non eſſe mortalẽ: ſed corpus hoc. Nec enĩ tu is es quẽ for
ma iſta declarat: ſed mens cuiuſq; is ẽ quiſq; nõ ea figura quæ di
Homo põt dici deus — gito demonſtrari poteſt. Deũ te igit̃ ſcito eſſe: ſiquidẽ ẽ deus qui
uiget: qui ſentit: qui meminit: qui prouidet: qui tã regit & mo
derat̃ & mouet id corpus cui præpoſitus eſt: q̃ hunc mundũ ille
prĩceps deus: & ut ipſe mundũ ex quadã parte mortalẽ ipſe deus
æternus: ſic fragile corpus animus ſempiternus mouet: nã quod
ſemp mouet̃: æternũ eſt: quod aũt motum affert alicui quodq;
ipſum agitat̃ aliũde qñ finẽ habet motus: uiuẽdi finẽ habeat ne
ceſſe ẽ. Solũ igit̃ quod ſe mouet quia nunq̃ deſerit̃ a ſe: nunq̃ ne
quidẽ moueri deſinit: quin etiã cæteris quæ mouẽt̃: hĩc fons hoc
Principium — principiũ eſt mouẽdi: principio aũt nulla eſt origo: nã ex princi
pio oriunt̃ oĩa: ipſũ aũt nulla ex re alia naſci poteſt: nec enim id
eſſet principiũ quod gigneret̃ aliũde. Quod ſi nũq̃ orit̃: nec oc
cidit quidẽ unq̃. Nã principiũ extinctũ nec ipſũ ab alio renaſce
tur: nec ex ſe aliud creabit. Si quidẽ neceſſe eſt a principio oriri
omnia: ita fit ut motus prĩcipiũ ex eo ſit: quod a ſe ipſũ mouet̃
Id autẽ nec naſci poteſt nec mori. Vel cõcidat omne cælũ om
niſq; natura: conſiſtat neceſſe eſt. Nec uim ullã nanciſcatur: q̃
a primo ĩpulſu moueat̃. Cũ pateat igit̃ id æternũ eſſe: quod a ſe
ipſo moueat̃: quis eſt qui hãc naturã animis eſſe tributa neget̃
Inanimatũ uel inanimũ autẽ eſt omne: quod pulſu agitatur ex
Animæ natura & uis — terno. Quod enim eſt anima: id motu ciet̃ interiore & ſuo. Nã
hæc ẽ ꝓpria natura ãimæ atq; uis. Quæ ſi ẽ una ex õnibus quæ
ſeſe moueat: neq; nata certe eſt: & æterna eſt. Hãc tu exerce op
timis ĩ rebus. Sũt autẽ hæ optimæ curæ de ſalute patriæ: qbus
agitatus & exercitatus ãimus uelocius ĩ hãc ſedẽ & domũ ſuã ꝑ
uolabit: Idq; ocius faciet: ſi iã tũ cũ incluſus erit ĩ corpore: emĩe
bit foras & ea quæ extra erũt cõtẽplãs: q̃ maxime ſe a corpore ex
trahet. Nãq; eoꝝ ãimi: q ſe uoluptatibus corporis dediderunt:
eãꝝq; ſe q̃ſi miniſtros præbuerũt: ĩpulſuq; libidinũ uoluptati
bus obediẽtiũ deoꝝ & hominũ iura uiolauerũt: corporibus elap
ſi circũ terrã ipſam uolutãtur. Nec hũc in locũ niſi multis exagi
tati ſæclis reuertũtur. Ille diſceſſit: ego ſomno ſolutus ſum.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CON SVLARIS ET ILLVSTSIS IN SOMNIVM SCI-PIONIS EXPOSITIONIS Q VAM ELEGANTIS SIME LIBER PRIMVS.

INTER PLATONIS CICERONIS
que libros quos de repu. utrūq; conſtitu
iſſe cōſtat: Euſtachi fili uitæ mihi dulce
do pariter & gloria hoc ītereſſe p̄ma frō
te proſpeximus: q̄ ille rēpu. ordinauit:
hic retulit. alt̄ q̄lis eē deberet: alt̄ q̄lis eēt
a maioribus īſtituta diſſeruit. In hoc ta
men uel maxime operis ſimilitudinem
ſeruauit imitatio: q̄ cū Plato in uoluminis concluſiōe a quodā
uitæ teddito: quā reliquiſſe uidebat̄ indicari faciat: qui ſit exuta
rum corporibus ſtatus animarū: adiecta his quadam ſperarū uel
ſiderū non ocioſa deſcriptione rerū facies nō diſſimilia ſignificās
a tulliano Scipione per quietē ſibi ingeſta narrat̄. Sed quod uel
illi cōmento tali uel huic tali ſomnio ī his potiſſimū libris opus
fuerit: in quibus de rerū pu. ſtatu loquebatur: quoue attinuerit in
ter gubernandarū urbiū conſtituta circulos orbes globoſq; deſcri
bere: de ſtellarū modo: de cæli conuerſiōe tractare quæſitu dignū
& mihi uiſum eſt & aliis fortaſſe uideatur: ne uiros ſapiētia præ
cellentes: nihilq; inueſtigatione ueri niſi diuinū ſentire ſolitos
aliquid caſtigato operi adiieciſſe ſupetfluū ſuſpicemur. De hoc
prius ergo pauca dicenda ſunt: ut liquido mēs operis de quo lo-
quimur iunoteſcat. Rerum omnium Plato & actuum naturā
penitus īſpiciens aduertit in omni ſermone ſuo de repu. īſtitu-
tione propoſito infundendū animis iuſticiæ amorem: ſine qua iuſticiæ amor̄
nō ſolū reſpu. ſed ne exiguus hoīum cœtus nec domus quidem
parua conſtabit. Ad hunc porro iuſtitiæ affectū pectoribus īcal
candum nihil æque patrocinaturū uidit: q̄ ſi fructus eius non ui
deretur cū uita hominis terminari. Hunc uero ſuperſtitem dura
re poſt hominem: qui potetat oſtendi: niſi prius de animæ im-
mortalitate conſtaret? Fide autem facta perpetuitatis animarū
conſequens eſſe animaduertit: ut certa illis loca nexibus corporis
abſolutis pro cōtemplatu probi improbiue meriti deputata ſit

Sic in Phedrone inexpugnabilium luce rationum anima in ueram dignitatem propriæ ĩmortalitatis aſſertæ ſequit̃ diſtĩctio locoꝝ: quæ hanc uitam relinquentibus ea lege debentur: quã ſibi quiſq; uiuendo ſanxerit. Sic in Gorgia poſt pactam pro iuſticia diſputationẽ de habitu poſt corpus aĩaꝝ morali grauitate ſocraticæ dulcedinis ãmonemur. Igit̃ idẽ obſeruanter ſecutus eſt ĩ illis præcipue uoluminibus: quibus ſtatũ reipu. formandum recepit Nam poſtq̃ principatum iuſticiæ dedit & docuit aĩam poſt animal non perire. Per illã demũ fabulam (ſic enim quidã uocant) quo anima poſt corpus euadat: uel unde ad corpus ueniat ĩ fine operis aſſeruit ut iuſticiæ uel cultæ premiũ uel ſpretæ pœnã animis quippe ĩmortalibus ſubituriſq; iudiciũ ſeruari doceret: hũc ordinẽ Tullius non minore iudicio reſeruans: q̃ ingenio repertus ẽ poſtq̃ in omni reipu. ocio ac negocio palmã iuſticiæ diſputando dedit: ſacras ĩmortaliũ aĩaꝝ ſedes & cæleſtium arcana regionum in ipſo conſumati operis faſtigio collocauit indicans quo his perueniendum uel potius reuertendum ſit: qui rempu. cum prudẽtia iuſticia fortitudine atq; moderatiõe tractauerint. Sed ille platonicus ſecretoꝝ relator Her. quidam nomine fuit natione Pamphilus miles officio: qui cum uulneribus in prælio acceptis uitã effudiſſe uiſus: duodecimo demum die inter cæteros una peremptos ultimo eſſet honorãdus: igne ſubito ſeu recepta anima ſeu retenta quicquid emenſis inter utranq; uitam diebus egerat uideratue tanq̃ publicum profeſſus indicium humano generi nũciauit. Hanc fabulam Cicero licet ab indoctis quaſi ipſe ueri cõſcius doleat irriſam: exemplum tamen ſtolidæ reprehenſionis uitans excitari narratuꝝ q̃ reuiuiſcere maluit. Ac prius q̃ ſõnii uerba conſulamus enodandum nobis eſt: a quo genere hominum Tullius memoret uel irriſam Platonis fabulam: uel ne idem ſibi eueniat non uereri. Nec enim his uerbis uult imperitum uulgus intelligi: ſed genus hominum ueri ignarum ſub peritiæ oſtentatione: quippe quos & legiſſe talia & ad reprehendendũ animatos conſtaret. Dicemus igitur & quos in tantum philoſophũ referat quandam cenſuræ exercuiſſe leuitatem: quiſue eorum etiã ſcriptam reliquerit accuſationem: & poſtremo quid pro ea duntaxat parte quæ huic operi neceſſaria eſt reſponderi cõueniat obiectis. Quibus (quod factu facile eſt) eneruatis iam quicquid uel

Her. q̃ mortuus reuixit

contra Ciceronis opinionem etiam in Scipionis ſomnium ſeu ia culatus eſt unquam morſus liuoris ſeu forte iaculabitur diſſolu tum erit. Epicureorum tota factio æquo ſemper errore a uero de uia & illa extimans ridenda: quæ neſciat ſacrum uolumen & an guſtiſſima irriſit naturæ ſeria. Colotes uero inter Epicuri audito reſ loquacitate notabilior etiam in librum retulit: quæ de hoc amarus cauillatus eſt. Sed cætera quæ iniuria notauit: ſiquidem ad ſomnium de quo hic procedit ſermo non attinent: hoc loco nobis omittenda ſunt. Illam calūmniam proſequamur quæ ni ſi ſupplodetur: manebis Ciceroni cum Platone communis. Ait enim a philoſopho fabulam non oportuiſſe confingi: quoniam nullum figmenti genus ueri profeſſoribus conueniret. Cur enim inquit: ſi rerum cæleſtium notionem: ſi habitum animarum de monſtrare uoluiſti: non ſimplici & abſoluta hoc inſinuatiōe cu ratum eſt? Sed quæſita perſona caſuſq; excogitata nouitas & cō poſita aduocati ſcæna figmenti ipſam quærendi ueri ianuā men dacio pollueret: hæc quoniam dum de platonico ære iactantur etiā quietem Aphricani noſtri ſomniantis incuſant. Vtraque enim ſub appoſito argumento electa perſona eſt: quæ accōmoda enū ciandis haberetur. Reſiſtamus urgenti: & fruſtra arguens refella tur calumnia: ut una diſſoluta utriuſq; factum incolume ut fas eſt retineat dignitatem. Nec omnibus fabulis repugnat philoſo phia nec omnibus acquieſcit: & ut facile ſecerni poſſit: quæ ex his ab ſe abdicet: ac uelut profana ab ipſo ueſtibulo ſacræ diſpu tationis excludat: quæue etiam ſæpe ac libenter admittat diuiſio num gradibus explicandum. Fabulæ quarum nomē indicat fal ſi profeſſionem: aut tantum conciliandæ auribus uoluptatis: aut adhortationis quoque in bonam frugem gratia repertæ ſūt: auditum mulcent uelut comœdiæ quales Menander eiuſ ue imi tatores agendas dederunt: uel argumenta fictis caſibus amatorū referta: quibus uel multum ſe Arbiter exercuit: uel Apuleiū non nunq̄ luſiſſe miramur. Hoc totum fabularum genus: quod ſo las aurium delitias profitetur e ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ tractatus eliminat. Ex his autem quæ ad quandā uir tutū ſpēm intellectum legentis hortantur fit ſecunda diſcretio. In quibuſdam enim & argumentū ex ficto locat̄: & p mendacia

Colotes epi curus

Qua reper tæ fabulæ

Fabularū ge nera

ipſe relationis ordo contexit: ut ſunt illæ Eſopi fabulæ elegantia fictionis illuſtres. At in aliis argumentũ quidẽ fundat̃ ueri ſoliditate: ſed hæc ipſa ueritas p quædã cõpoſita & ficta profert̃. & hæc iam uocat̃ narratio fabuloſa non fabula: ut ſũt cerimoniaꝶ ſacra Heſiodi & Orphei quæ de deoꝶ progenie actuue narrãtur: ut myſtica pythagoreoꝶ ſenſa referunt. Ergo ex hac ſecunda diuiſione: quã diximus a philoſophiæ libris prior ſpẽs quæ concepta de falſo p falſum narrat̃ aliena eſt. Sequens in aliam rurſus diſcretionẽ ſciſſa diuidit̃. Nã cũ ueritas argumẽto ſubeſt: ſolaq; fit narratio fabuloſa nõ unus reperit̃ modus per figmentũ uera referendi: aut enĩ contexio narrationis p turpia & indigna numinibus ac monſtro ſimilia componitur: ut dei adulteri Saturnus pudenda Cælii patris abſcidens: & ipſe rurſus a filio regno potito in undas coniectus: quod genus totũ philoſophi neſcire malunt. aut ſacraꝶ reꝶ notio ſub pio figmẽtoꝶ uelamine honeſtis & tecta rebus & ueſtita nominibus enũciat̃. Et hoc eſt ſolum figmenti genus: quod cautio de diuinis rebus philoſophantis admittit. Cũ igit̃ nullã diſputatiõi pariat iniuriã uel hæc index uel ſomnians Aphricanus: ſed reꝶ ſacraꝶ enũciatio ĩtegra ſui dignitate his ſit tecta nominibus: accuſator tandẽ edoctus a fabulis fabuloſa ſecernere conquieſcat. Sciendũ eſt tamẽ non in oẽm diſputationẽ philoſophos admittere fabuloſa uel licita: ſed his uti ſolent cũ uel de aĩa uel de aereis uel de æthereis poteſtatibus uel de cæteris diis loquunt̃. Cæteꝶ cũ ad ſummũ & principẽ omniũ deũ: qui apud græcos τἀγαθὸν ἀπρωτοπάνλων nuncupat̃ tractatus ſe audet attollere: uel ad mentẽ quam græci νοῦν appellãt originales reꝶ ſpẽs quæ εἴδη dictæ ſunt continentes ex ſummo natam & perfectam deo. Cum de his inq̃ loquuntur deo & mente nil fabuloſum penitus attingunt. Sed ſi quid de his aſſignare conantur: quæ non ſermonẽ tantũmodo: ſed cogitationem humanam ſuperant: ad ſimilitudines & exempla cõfugiũt. Sic Plato cũ de περὶ τἀγαθον loqui eſſet aĩatus: dicere quid ſit non eſt auſus: hoc ſolum de eo ſciens ꝙ ſciri quale ſit ab homine nõ poſſit. Solũ uero ei ſimillimũ de uiſibilibus ſolẽ reperit: & per eius ſimilitudinẽ uiã ſermõi ſuo attollẽdi ſe ad nõ cõprehẽſibilia patefecit: ideo ut nullũ ei ſimulacꝶ cũ diis aliis conſtitueret̃ finxit ĩtiqtas qa ſũmus deus nataq; ex eo mẽs ſic ultra aĩam ita ſupra

Deus q̃d ſit non poteſt explicari

naturā ſunt: quo nihil fas ē de fabulis puenire: De diis aūt (ut di
xi) cæteris & de aía nō fruſtra ſe nec ut oblectent ad fabuloſa con
uertunt: ſed quia ſciūt inimicā eſſe nature apertā nudāq; expoſi
tionē ſui: quæ ſicut uulgaribus hominū ſenſibus intellectū ſui
uario rex regimine openmētoq; ſubtraxit: ita a prudentibus ar
cana ſua uoluit per fabuloſa tractari. Sic ipſa myſteria figurarū
cuniculis operiunt: ne uel hæc adeptis nudā rerū taliū ſe natura
præbeat: ſed ſūmatibus tm̄ uiris ſapientia interprete ueri arcani
cōſciis contēti ſint reliqui ad uenerationē figuris defendētibus a
uilitate ſecretū. Numenio deniq; inter philoſophos occultorū
curioſiori offenſam numinū: q̄ Eleuſina ſacra īterpretādo uul
gauerit: ſomnia pdiderūt uiſo ſibi ipſas eleuſinas deas habitu eleuſiæ deæ
meretricio ante aptū lupanar uidere proſtātes: admirantique &
cauſas nō cōuenientis numinibus turpitudinis cōſulenti reſpō
diſſe iratas: ab ipſo ſe adito pudicitiæ ſuæ ui abſtractas & paſſim
adeuntibus proſtitutas. Adeo enī ita ſe & ſciri & coli numina uo
luerūt: qualiter in uulgus ātiquitas ipſa fabulata ē: quæ & ima
gines & ſimulacra formax taliū prorſus alienis: & ætates tā īcre
mēti q̄ dīminutiōis ignaris & amictus ornatuſq; uarios corpus
nō habētibus aſſignauit. Secundū hæc Pythagoras ipſe atq; Em
pedocles Parmenides quoq; & Eraclitus de diis fabulati ſūt nec
ſecus Timeus qui pgenies eox ſicut traditū fuerat executus eſt.
His prælibatis anteq̄ ipſa ſōnii uerba tractemus: prius quot ſō
niādi modos obſeruatio deprehēderit cū licētiā figurax q̄ paſſim
qeſcētibus ingerunt ſub diffinitionē & regulā uetuſtas mitteret
ediſſeramus ut cui eox gn̄i ſōniū quo de agimus applicādū ſit
înoteſcat. Oīum q̄ uidere ſibi dormiētes uident quiq; ſūt prīci ſpēs ſomnii
pales diuerſitates & noīa Aut enī ē ὄνειρος ſecūdū græcos quod
latini ſōniū uocāt aut ὅραμα quod uiſio recte appellat aut χρη
ματισμος quod oraculū nuncupat: aut ē ἐνύπνιον qd inſōniū
dicit. φάντασμα quod Cicero quoniēs opus hoc noīe fuit uiſum
uocauit. Vltīa ex his duo cū uideant cura interptetationis indi
gna q̄ nihil diuinatiōis apportant ἐνύπνιον dico & φάντασμα.
Eſt.n. ἐνύπνιος quotiens cura oppreſſi animi uel corporis ſiue
fortūæ q̄lis uigilantē fatigauerit talē ſe igerit dormiēti. Animi ut
ſi amator delitiis ſuis aut fruentē ſe uideat aut carentē: ſi metuēs
quis iminentē ſibi inſidiis uel poteſtate pſonā: aut īcurriſſe hāc

ex imagine cogitationũ ſuarum aut effugiſſe uideatur. Corporis ſi temeto ingurgitatus aut diſtentus cibo uel abũdantia præfocari ſe extimet uel grauantibns exonerari: aut contra ſi eſuriens cibum: aut potũ ſitiens deſiderate quærere uel etiã inueniſſe uideatur: fortunæ cũ ſe quis exiſtimat uel potentia uel magiſtratu aut augeri pro deſiderio: aut exui pro timore: Hæc & his ſimilia quoniam ex habitu mentis quietẽ ſicut præuenerant ita & turbauerãt dormientis: una cũ ſomno aduolant & pariter euaneſcũt. Hinc & in ſomnio nomẽ nõ quia per ſomnũ uidetur (hoc enim eſt huic generi cõmune cũ cæteris) ſed quia in ipſo ſomnio tantũmodo eſſe creditur dũ uidetur: poſt ſomniũ nullã ſui utilitatẽ uel ſignificationẽ relinquit: falſa eſſe inſomnia nec Maro tacuit. Sed falſa ad cælũ mittũt inſomnia manes: cælũ hic uiuorum regionẽ uocans: quia ſicut dii nobis: ita nos defunctis ſuperi habemur: amorẽ quoque deſcribens: cuius curã ſemper ſequũtur inſõnia ait: Hærẽt infixi pectore uultus Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem. Et poſt hæc. Anna ſoror quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent?

Phantaſma — φάνταςμα uero hoc eſt uiſum cũ inter uigiliã & adultam quietem in quadã (ut aiunt) patria ſomnii nebula adhuc uigilare ſe exiſtimans qui dormire uix cœpit: aſpicere uidetur irruẽtes in ſe uel paſſim uagãtes formas a natura ſeu magnitudine ſeu ſpecie diſcrepantes uariaſque tempeſtates rerum uel lætas uel turbulentas. In hoc genere eſt ἐπιάλτης quem publica perſuaſio quieſcẽtes opinatur inuadere & pondere ſuo preſſos ac ſentientes grauare. His duobus modis ad nullã noſcendi futuri opem receptis tribus cæteris in ingeniũ diuinationis inſtruimur. Et eſt oraculũ quidem

Oraculum — cũ in ſõnis parẽs uel alia ſcã grauiſque perſona ſeu ſacerdos uel etiã deus aperte euẽturum quid aut nõ euẽturum faciendũ uitandũue denũciat. Viſio eſt aũt cũ id quis uidet quod eodẽ modo quo apparuerat

Viſio — eueniet: amicũ peregre cõmorantẽ quẽ non cogitabat: uiſus eſt ſibi reuerſum uidere: & procedenti obuius quẽ uiderat uenit in amplexus. Depoſitũ in quiete ſuſcepit: & matutinus ei precator occurrit mandãs pecuniã tutelæ & ſidei cuſtodiæ cælandã cõmittẽs Somniũ proprie uocatur quod tegit figuris & uelat ãbagibus nõ niſi interpretatiõe intelligendã ſignificationẽ rei quæ demõſtratur quod quale ſit: nõ a nobis exponendũ eſt: cũ hoc unuſquiſque ex uſu quid ſit agnoſcat: huius quinque ſunt ſpecies: aut enim propriũ aut

alienū aut cōmune aut publicū aut generale eſt. Propriū ē cum
ſe quis facientē patientēue aliquid ſomniat: alienum cum aliū:
cōmune cum ſe una cum alio: publicum eſt cum ciuitati foroue
uel theatro ſeu quibuſlibet publicis mœnibus actibuſ ue triſte
uel lætū quid extimat accidiſſe: generale eſt cū quis circa ſolis or
bem lunaréue globum ſeu alia ſidera uel cælum omneſq; terras
aliquid ſomniat innouatū. Hoc autē quod Scipio uidiſſe ſe ret/
tulit: & tria illa quæ ſola probabilia ſunt genera principalitatis
amplectit̃: & oēs ipſius ſomnii ſpecies attingit. Eſt enim oracu/
lum: quia Paulus & Aphricanus uterq; parens ſancti graueſq;
ambo nec alieni a ſacerdotio quid illi euentuꝝ eſſet enunciarunt
Eſt uiſio: quia loca ipſa ī quibus poſt corpus uel qualis futurus
eſſet aſpexit. Eſt ſomnium: quia reꝝ quæ illi narratæ ſunt: alti/
tudo tecta profunditate prudentiæ non poteſt nobis niſi ſciētia
interpretationis aperiri. Ad ipſius quoq; ſomnii ſpecies omnes
refert. Eſt proprium: quia ad ſupera ipſe perductus eſt & de ſe
futura cognouit. Eſt alienum: ꝙ quē ſtatum alioꝝ animæ forti/
tæ ſint deprehendit. Eſt commune: ꝙ eadē loca tam ſibi q̄ cæte/
ris eiuſdē meriti didicit præparari. Eſt publicum: ꝙ uictoriā pa/
triæ & Carthaginis interitū & capitolinum triumphum & ſolli/
citudinē futuræ ſeditionis agnouit. Eſt generale: ꝙ cælum cæliq;
circulos cōuerſioniſq; concentum uiuo adhuc hōi noua & inco/
gnita ſtellaꝝ etiā ac luminū motus terræq; omnis ſitum ſuſpici
endo uel deſpiciendo concepit. Nec dici poteſt non aptū fuiſſe
Scipionis pſonæ ſomniū quod & generale eſſet & publicū: quia
necdū illi cōtigiſſet ampliſſimus magiſtratus: īmo cū adhuc ut
ipſe dicit pene miles haberet̃. Aiūt.n.nō habēda ꝑ ueris de ſtatu
ciuitatis ſomnia: niſi quæ rector eius magiſtratuſue uidiſſet: aut
quæ de plebe nō unus ſed multi ſimilia ſomniaſſent. ideo apud
Homeꝝ cū in cōcilio græcoꝝ Agamēnon ſōniū qđ de inſtruēdo
prælio uiderat publicaret Neſtor q nō minus ipſe prudētia q̄ oīs Neſtor
iuuēta uiribus iuuit exercitū cōciliās fidē relatis de ſtatu inqt pu
blico credendū regio ſōnio: qđ ſi alter uidiſſet: repudiaremus ut
futile. Sed non ab re erat ut Scipio etſi necdū adeptus tunc erat
cōſulatū nec erat rector exercitus carthagīs ſōniaret īteritū cuius
erat auctor futurus audiretq; uictoriā bn̄ficio ſuo publicādā: ui
deret etiā ſecreta naturæ uir nō minus phīa q̄ uirtute præcellens

Somnii portæ

His aſſertis qui a ſupius falſitatis inſomnio℞ Virgilium teſtem citantes eius uerſus fecimus mentioné eruti de gemina℞ ſomnii deſcriptione porta℞: ſi quis forte quærere uelit: cur porta ex ebore falſis e cornu ueris ſit deputata? inſtruet̃ auctore Porphyrio: qui in cõmentariis ſuis hæc in eundé locũ dicit ab Homero ſub eadẽ diuiſione deſcriptũ. Latet inquit omne ue℞: hoc tamen aĩa cũ ab officiis corporis ſomno eius paululũ libera ẽ: interdũ aſpicit nonnunq̃ tendit aciẽ nec tamẽ puenit: & cũ aſpicit tamen nõ libero & directo lumine uidet: ſed ĩteriecto uelamine: qđ nexus nature calligantis obducit: & hoc in natura eſſe idem Virgilius aſſerit dicens: Aſpice nanq; omnem: quæ nunc obducta tuenti Mortales hebetat uiſus tibi: & humida circum Calligat nubem eripiã. Hoc uelamen cũ in quiete ad ue℞ uſq; aciẽ introſpiciẽtiſ admittit: de cornu credit̃: cuius iſta natura eſt: ut tenuatũ uiſui puiũ ſit. Cũ aũt a uero hebetat ac repellit obtutũ: ebur putatur: cuius corpus ita natura denſatũ eſt: ut ad quãuis extremitaté tenuitat̃s craſſum nullo uiſu ad ulteriora tendente penetret̃. Tractatis generibus & modis ad quos ſomniũ Scipionis refert̃: nũc ipſam eiuſdem ſomnii mentem ipſumq; ppoſitum: quod græci σκοπον uocant: anteq̃ uerba inſpiciant̃ tentemus aperire: & eo ptinere propoſitũ præſentis opis aſſeramus: ſicut iam in principio huius ſermonis adſtruximus: ut aĩas bene de rẽpu. meritorũ poſt corpora cælo reddi: & illic frui beatitudinis ppetuitate nos doceat. Nã Scipioné ipſum hæc occaſio ad narrandũ ſomnium ꝓuocauit: ꝙ longo tp̃e ſe teſtatus eſt ſilẽtio cõdidiſſe. Cũ.n. Lælius quæreret̃ nullas Naſicæ ſtatuas in publico ĩ interfecti tyrãni remuneratiõe locatas: reſpõdit Scipio poſt alia ĩ hæc uerba: Sed q̃q̃ ſapiẽtibus cõſciẽtia ipſa facto℞ egregio℞ ãpliſſimũ uirtutis eſt premiũ: tamẽ illa diuina uirtus nõ ſtatuas plũbo inhærentes nec triũphos areſcẽtibus laureis: ſed ſtabiliora quædã & uiridiora premio℞ gñã deſiderat: q̃ tñ iſta ſunt inquit Lælius? Tũ Scipio patimini me inquit: qm̃ tertiũ diẽ iã feriati ſumus: & cætera quibus ad narrationẽ ſomnii uenit docẽs illa eſſe ſtabiliora & uiridiora premio℞ gñã: quæ ipſe uidiſſet in cælo bonis re℞pub. ſeruata rectoribus: ſicut his uerbis eius oſtendit̃. Sed quo ſis aphricane alacrior ad tutandã rẽpu. ſic habeto: Omnibus qui patriã conſeruauerint: adiuuerint: auxerint: certũ eſſe in cælo & diffini

tum locū ubi beati ſempiterno æuo fruant̃: & paulopoſt hunc certū locū qui ſit deſignans ait: Sed ſic Scipio ut auus hic tuus ut ego qui te genui: iuſticiā cole & pietatē: quæ cū magna in parentibus & propinquis: tū in patria maxima eſt: ea uita uia eſt ī cælū & in hunc cœtū eorum qui iam uixerint & corpore laxati īcolunt locū: quē uides ſignificans galaxian. Sciēdū eſt enī ꝙ locus in quo ſibi uidet̃ eſſe Scipio per quietē: lacteus circulus eſt: q galaxias uocat̃. Siquidē his uerbis in principio utit̃: oſtendebat aūt Carthaginē de excelſo & pleno ſtellarum illuſtri & claro quodā loco. Et paulo poſt apertius dicit: Erat aūt is ſplendidiſſimo cādore inter flāmas circulus elucens: quē nos (ut a Graiis accepiſtis) orbē lacteū nuncupatis: ex quo mihi oīa contēplanti præclara & mirabilia uidebāt̃. Et de hoc quidē galaxia cū de circulis loq̄mur plenius diſſeremus. ſed iam qm̄ inter libros: quos de repu. Cicero: quoſue prius Plato ſcripſerat: quæ differētia quæ ſimilitudo habeatur: expreſſimus. & cur operi ſuo uel Plato æris iudiciū uel Cicero ſomniū Scipiōis aſſciuerit: q̄due ſit ab epicureis obiectū Platoni: uel quēadmodū debilis calūnia refellat̃: & quibus tractatibus philoſophi admiſceant: uel a quibus penitus excludant fabuloſa retulimus: adiiciemuſq; poſt hæc neceſſario gn̄a oīum imaginū quæ falſo quæq; uero uident̃ in ſomniis: ipſaſq; diſtinximus ſpecies ſomniorum: ad quas Aphricani ſomniū conſtaret referri: & Scipioni cōuenerit talia ſomniare: & de geminis ſomnii portis: q̄ fuerit a ueteribus expreſſa ſentēcia ſup his oībus ipſius ſomnii de quo loquimur: mentē ꝓpoſitūq; ſignauimus: & ptē cæli euidēter expreſſimus: in qua ſibi Scipio p quietē hæc uel uidiſſe uiſus eſt: uel audiſſe q̄ rettulit. Nūc iā diſcutiēda nobis ſūt ipſius ſomnii uerba nō oīa: ſed quæq; uidebunt̃ digna q̄ſitu: Ac prima nobis tractāda ſe ingerit pars illa de numeris: in q̄ ſic ait: Nā cū ætas tua ſeptenos octies ſolis anfractus reditusq; conuertit: duoq; hi numeri: quorū uterq; plenus: alter altera de cauſā habetur: circuitu naturali ſummā tibi fatalem confecerint: in te unū atq; tuū nomen ſe tota cōuertet ciuitas. Te ſenatus: te oēs boni: te ſocii: te latini intuebunt̃: tu eris in quo nitat̃ ciuitatis ſalus: ac ne multa dictator rēpu. cōſtituas oportet: ſi īpias propinquorum manus effugeris: plenitudinē hic nō fruſtra numeris aſſignat. plēitudo. n. ꝓpe niſi dīnis rebus ſupniſq; nō cōuēit neq;. n Plenitudo numerorum

corpus proprie plenum dixeris: quod cum ſui ſit impatiẽs efflu endo: alieni appetens eſt hauriẽdo: quæ ſi metallicis corporibus non uſu eueniunt: non tamen plena illa ſed uaſta dicenda ſunt Hæc eſt igitur communis numeroꝝ omnium plenitudo: ꝙ cogi tationi a nobis ad ſuperos meanti occurrit prima perfectio incor poralitatis in numeris. Inter ipſos tamen proprie pleni uocãtur ſecundũ hos modos: qui præſenti tractatui neceſſarii ſunt: qui aut uim obtinent uinculorũ: aut corpora rurſus efficiuntur: aut corpus efficiunt. Sed corpus quod intelligendo non ſentiendo cõcipias: totum hoc ut obſcuritatis deprecetur: offenſam paulo altius repetita rerum luce pandendum eſt. Omnia corpora ſup- ficie finiuntur: & in ipſam eoꝝ pars ultima terminatur. Hi autẽ termini cum ſint ſemper circa corpora: quorum termini ſũt: in- corporei tamen intelliguntur: nam quouſq; corpus eſſe dicetur necdum terminus intelligitur: cogitatio quæ cõceperit terminũ corpus reliquit. Ergo primus a corporibus ad incorporea tranſi- tus offendit corporum terminos: & hæc ẽ incorporea prima na- tura poſt corpora: ſed non pure nec ad integrum carens corpore Nam licet extra corpus natura eius ſit: tamen non niſi circa cor pus apparet. Cum totum deniq; corpus nominas: etiam ſuperfi cies hoc uocabulo continetur. de corporibus eam tãetſi non res tamen intellectus ſequeſtrat Hæc ſuperficies ſicut eſt corporum terminus: ita lineis terminatur: quas ſuo nomine grammas græ cia nominauit. Pũctis lineæ finiuntur: & hæc ſunt corpora quæ mathematica uocantur: de quibus ſolerti induſtria geometriæ diſputatur. Ergo hæc ſuperficies cum ex alia parte corporis cogi tatur: pro forma ſubiecti corporis accipit numerum linearum. Nam ſeu trium ut trigonum ſeu quattuor ut quadratum ſeu plurium ſit angulorum: totidem lineis ſeſe ad extrema tangen- tibus planities eius includitur. Hoc loco admonendi ſumus: ꝙ omne corpus longitudinis latitudinis & altitudinis dimenſioni- bus conſtat: ex his tribus in lineæ ductu una dimenſio eſt longi tudo: eſt enim ſine latitudine. Planities uero quam epiphaniam uocant longo latoq; diſtẽditur: alto caret: & hæc planities quan tis lineis contineatur: expreſſimus. Soliditas autem corpoꝝ con ſtat cum his duabus additur altitudo: fit enim tribus dimenſio nibus impletis corpus ſolidum: quod ſtreon uocant: qualis eſt

Corporis dimenſio

Planities

Lineæ; Grammæ

teſſeta:quæ cubus uocat̃. Si uero non unius partis ſed totius ue
lis corporis ſuperficié cogitare:quod ꝓponamus eſſe quadratũ:
ut de uno quod exẽplo ſufficiet diſputemus:iã nõ quattuor ſed
octo anguli colligunt̃.quod tũ aĩaduertis ſi p unũ quadratũ q̃le
prius diximus alteꝝ tale altius ĩpoſitũ mente conſpicias ut alti-
tudo quæ illi plano deerat:adiiciat̃:fiatq; tribus dimenſionibus
ĩpletis corpus ſolidũ quod ſtreon uocant ad imitationẽ teſſeræ:
quæ cubus uocat̃. Ex his apparet octonariũ numeꝝ ſolidũ cor-
pus & eſſe & haberi:ſiquidẽ unũ apud geometras puncti locum
obtinet. Duo lineæ ductũ faciunt quæ duobus punctis(ut ſupra
diximus)coercet̃. Quattuor uero puncta aduerſum ſe in duobus
ordinibus bina per ordinẽ poſita exprimunt quadri ſpecié a ſin
gulis punctis in aduerſum punctũ eiecta linea Hæc quattuor ut
diximus duplicata & octo facta duo quadra ſimilia deſcribunt:
quæ ſibi ſuperpoſita additaq; altitudine formam cubi quod eſt
ſolidũ corpus efficiũt. Ex his apparet antiquiorẽ eſſe numeꝝ ſu-
pficie & lineis:ex quibus illã conſtare memorauimus formiſque
oĩbus. A lineis enĩ aſcendit̃ ad numeꝝ tanq̃ ad priorẽ ut ĩtelligat̃
ex diuerſis numeris lineaꝝ quæ formæ geometricæ deſcribantur
Ipſam uero ſupficiẽ cũ lineis ſuis primã poſt corpora diximus ĩ
corporeã eſſe naturã:nec tamen ſequeſtrandã propter perpetuã
cũ corporibus ſocietatẽ. Ergo quod ab hac ſurſũ recedit: iam pu
re incorporeũ eſt. Numeros autem hac ſuperiores præcedens ſer
mo patefecit Prima eſt igitur perfectio incorporalitatis in nume
ris:& hæc eſt(ut diximus)numerorum omnium plenitudo: ſeor
ſum autem illa(ut ſupradiximus)plenitudo eſt eorum q̃ ad cor-
pus efficiunt aut efficiuntur aut uim obtinent uinculoꝝ:licet ali
as quoq; cauſas quibus pleni numeri efficiantur:eſſe non ãbigã
Qualiter autẽ octonarius numerus ſolidũ corpus efficiat ante la Octonarius numerus
tis probatum eſt. Ergo ſingulariter quoq; plenus iure dicetur ꝓ-
pter corporeæ ſoliditatis effectũ Sed & ad ipſam cæli armoniam
ideſt continentiã hunc numeꝝ magis aptum eſſe non dubiũ eſt
cum ſperæ ipſæ octo ſint quæ mouent̃:de quibus ſecuturus ſer-
mo procedet:oẽs quoq; partes de quibus cõſtat hic numerus ta-
les ſũt ut ex eaꝝ cõpage plẽitudo naſcat̃. Eſt.n.aut de his q̃ neq;
gñant̃ neq; gñant de monade & ſeptẽ:q̃ qualia ſint ſuo loco ple
nius explicabit̃ aut de duplicato eo q & gñat̃ & gñat ideſt q̃ttuor

quatuor

ita numerus quatuor

Nam hic numerus quattuor & naſcitur de duobus & octo gene rat aut cōponit̃ de tribus & quinq; quoꝝ alter primus omnium numeroꝝ ĩpar apparuit: quinarii autẽ potentiã ſequẽs tractatus attinget. Pythagorici uero hunc numeꝝ iuſticiã uocauerũt quia primus omniũ ita ſoluit̃ in numeros pariter pares hoc eſt in bis quaterna ut nihilominus in numeros æque pariter pares diuiſio quoq; ipſa ſoluat̃ in bis bina. Eadẽ quoq; qualitate contexit̃ id eſt bis bina bis. Cũ ergo & contextio ipſius pari æqualitate procedat: & reſolutio æqualiter redeat uſq; ad monadẽ: q̃ diuiſionem arithmetica rõne nõ recipit: merito ꝑpter æqualẽ diuiſionẽ iuſticiæ nomen accepit. & quia ex ſupradictis oĩbus apparet quãta & partiũ ſuaꝝ & ſeorſum ſua plenitudine nitat̃ iure plenus uocat̃.

ſeptenarius numerus plenus

Supeſt ut ſeptenariũ quoq; numeꝝ plenũ iure uocitandũ ratio in medio conſtituta pſuadeat. Ac primũ hoc tranſire ſine admiratione nõ poſſumus ꝙ duo numeri qui in ſe multiplicari uitale ſpatiũ uiri fortis includerent: ex pari & ĩpari conſtituerunt. Hoc enim uere pfectũ eſt: ꝙ ex hoꝝ numeroꝝ pmixtiõe generat̃. Nã

Impar numerus

Par numerus

ex pari &

impar numerus mas & par fœmina uocatur. Itẽ arithmetici imparem patris & parem matris appellatione uenerantur. Hic & Thimeus Platonis fabricatorem mundanæ animæ deũ partes eius ex pari & impari: id eſt duplari & triplari numero intertexuiſſe memorauit: ita ut a duplari uſq; ad octo a triplari uſq; ad uigintiſeptẽ ſtaret alternatio mutuãdi. Hi enim primĩ cubi utriq; naſcuntur ſiquidẽ a paribus bis bini: quæ ſunt quattuor ſuperficiẽ faciũt bis binis bis qui ſunt octo. corpus ſolidũ fingunt. A diſpari uero ter terna quæ ſunt nouem ſuperficiem reddunt & ter terna ter id eſt ter nouena quæ ſunt uigintiſeptem primum æque cibum alterius partis efficiunt. Vnde intelligi datur hos duos numeros octo dico & ſeptẽ: qui ad multiplicationẽ ãnoꝝ perfecti in repu. uiri cõuenerũt: ſolos idoneos ad efficiendã mũdi animã iudicatos quia nihil poſt auctorẽ poteſt eſſe perfectius Hoc quoq; notandũ eſt: ꝙ ſuperius aſſerẽtes comunẽ numeroꝝ omnium dignitatẽ ãtiquiores eos ſuperficie & lineis eius omnibus: quæ corporibus oſtẽdimus: procedẽs autẽ tractatus ĩuenit numeros & ante animã mũdi fuiſſe: quibus illã cõtextã auguſtiſſima Thimei ratio naturæ ipſius cõſcia teſtis expreſſit. Hic eſt ꝙ pronũtiare nõ dubitauerũt ſapiẽtes animã eſſe numerum ſe

mouentē. Nūc uideamus: cur ſeptēarius numerus ſuo ſeorſum
mento plenus habeat: cuius ut preſſius plenitudo noſcat primū
merita partiū de quibus conſtat: tū demū quid ipſe poſſit inue
ſtigemus: Conſtat ſeptenarius numerus uel ex uno & ſex uel ex
duobus & qnq; uel ex tribus & quattuor: ſingulaꝶ compagum
mēbra tractemus: ex quibus fatebimur nullū aliū numeꝶ tā ua
ria eſſe maieſtate fœcundū: ex uno & ſex cōpago prima cōponit
Vnū aūt quod monas ideſt unitas dicit & mas idē & fœmina ē:
par idē atq; ípar ipſe nō numerus ſed fons & origo numerorum
Hæc monas initiū finiſq; oīum: neq; ipſa principii aut finis ſciēs
ad ſūmū refert deū: eiuſq; intellectū a ſequentiū numero reꝶ &
poteſtatū ſequeſtrat: nec in inferiore poſt deū gradu fuſtra eam
deſideraueris. Hæc illa eſt mens e ſūmo enata deo quæ uices tem
poꝶ neſciēs in uno ſemp quod adeſt conſiſtit æuo: cūq; utpote
una non ſit numerabilis: īnumeras tamē geneꝶ ſpēs & de ſe cre-
at & intra ſe continet. Inde quoq; aciem paululū cogitationis in
clinans: hanc monadē repenes ad aīam referri. Animæ enim alie
na a ſilueſtris contagiōe materiæ tm̄ ſe auctori ſuo ac ſibi debens
ſimplicē ſortita naturā cū ſe aīandæ īmenſitati uniuerſitatis in-
fundat: nullū init tamē cū ſua unitate diuortium. Vides ut hæc
monas orta a prima reꝶ cauſa aduſq; aīam ubiq; integra & ſem
per indiuidua cōtinuationē poteſtatis obtineat. Hæc de monade
caſtigatius q̄ ſe copia ſuggerebat: nec te remordeat ꝙ cum oī nu
mero præeſſe uideat: in cōiunctiōe præcipue ſeptenarii prædicet
Nulli enī aptius iungit monas incorrupta q̄ uirgini. Huic autē
numero ideſt ſeptenario adeo opīo uirginitatis inoleuit ut pal-
las quoq; uocitet. Nā uirgo credit quia nullū ex ſe parit numeꝶ
duplicatus: qui intra denariū coartet quē primū limitē conſtat
eſſe numeroꝶ. Pallas ideo: quia ex ſolius monadis fœtu & mul-
tiplicatiōe ꝓceſſit: ſicut Minerua ſolo ex uno parēte nata ꝑhibet
Senarius uero qui cū uno cōiunctus ſeptenarium facit: uariæ ac
multiplicis religionis & potentiæ ē Primū ꝙ ſolū ex oībus nume
ris qui infra decē ſunt de ſuis ꝑtibus cōſtat: habet enī medietatē
& tertiā partē & ſextā ꝑtē: & ē medietas tria tertia pars duo ſexta
pars unū: quæ oīa ſimul ſex faciūt. habet & alia ſuæ ueneratiōis
iudicia: ſed ne lōgior faciat ſermo faſtidiū: unum ex oībus eius
officiū ꝓſequent: quod ideo prætulimus quia hoc cōmemorato

Septenarius numerus ex qbus cōſtat

Monas ideſt unitas

Virginitatem numero septenario adscribunt

Pallas

Senarius numerus

non ſenarii tantū ſed & ſeptenarii pariter dignitatis aſtruetur. Humano partui frequētiorē uſum nouē mēſiū certo numeroꝝ modulamine natura conſtituit: ſed ratio ſub aſciti ſenarii numeri multiplicationē procedēs etiā ſeptem menſes cōpulit uſurpari. Quambreuiter abſoluteq; duos eſſe primos omniū numeroꝝ cubos. i. a pari octo ab impari uigintiſeptem. & eſſe imparē marem: parē fœminā ſuperius expreſſimus. Hoꝝ uterq; ſi ꝑ ſenarium numerum multiplicetur: efficiunt dieꝝ numerum: qui ſeptem menſibus explicātur. Coeant enim numeri mas ille qui memorat̄ & fœmina octo ſcilicet & uigītiſeptē: pariūt ex ſe quinque & triginta. Hæc ſexies multiplicata creāt decē & ducentos. qui numerus dieꝝ mēſem ſeptimum claudit. Ita eſt ergo natura fœcūdus hic numerus: ut primā humani partus ꝑfectionē quaſi arbiter quidā maturitatis abſoluat. Diſcretio uero partus futuri (ſicut Hipocrates refert) ſic in utero dignoſcit̄. aut enī ſeptuageſimo aut nonageſimo die cōceptus mouet̄: dies ergo motus q̄cunq; fuerit de duobus ter multiplicatus aut ſeptimū aut nonū explicat menſem. Hæc de prima ſeptenarii copulatiōe libata ſint

Dyas

Secunda de duobus & qnq; eſt ex his Dias quia poſt monadem prima ē: primus ē numerus. Hæc ab illa oīpotentia ſolitaria īcorporis intelligibilis linea prima defluxit. Ideo & ad uagas ſtellarū & luminū ſperas refert̄: quia hæ quoq; ab illa quæ aplanes dicit̄ ī numeꝝ ſciſſæ & in uarii motus cōtrarietatē rectoræ ſunt. Hic ergo numerus cū quinario aptiſſime iūgit̄: dū hic ad errātes ut diximus: ad cæli zonas ille referat̄: Sed ille ratione ſciſſionis: hic numero. Illa uero quinario numero proprietas excepta potētiæ ultra cæteras eminentis euenit: ꝙ ſolus omnia quæq; ſūt quæq; uidēt̄ eſſe cōplexus eſt. Eſſe autē dicimus ītelligibilia: uideri eſſe corporalia omnia ſeu diuinū corpus habeāt ſeu caducum. Hic ergo numerus ſimul omnia & ſupra & ſubiecta deſignat. Aut enim deus ſummus eſt: aut mēs ex eo nata in qua ſpes reꝝ continet̄: aut mūdi anima quæ animaꝝ omniū fōs eſt: aut cæleſtia ſunt uſq; ad nos: aut terrena natura eſt. & ſic quinarius reꝝ omnium numerus implet̄. De ſecūda ſeptenarii numeri cōiūctione dicta hæc pro affectione breuitatis neceſſitate ſufficiāt. Tertia ē de tribus & quattuor: quæ quātū uoleat: reuoluamus: Geometrici corporis ab impari patria planities ī tribus lineis cōſtat. his

enī trigonalis forma cōcludit. A pari uero prima in quattuor inuenit. Itē ſcimus ſecundū Platonē ideſt ſecundū ipſius ueritatis arcanū illa forti inter ſe uinculo colligari: quibus īteniecta medietas præſtat uinculi firmitatē. Cū uero medietas ipſa geminat: ea quæ extima ſunt: non tenaciter tm̄ ſed etiā inſolubiliter uincunt Primo ergo ternario numero cōtigit ut inter duo ſūma medium quo uinciret: acciperet. Quaternarius uero duas medietates primus oīum nactus ē: quas ab hoc numero deus mundanæ molis artifex conditorq; mutuatus inſolubili inter ſe uinculo elemēta deuinxit: ſicut in thimæo Platonis aſſertū ē. Nec aliter tā cōtrouerſa ſibi ac repugnātia & natura coīonē abnuentia promiſceri terrā dico & ignē potuiſſe partā iugabilē cōpetentiā fœderari niſi duobus mediis aeris & aquæ nexibus uincirent. Ita enī elemēta inter ſe diuerſiſſima opifex tamē deus ordinis opportunitate cōnexuit ut facile iūgerent. Nā cū binæ in ſingulas qualitates eſſet talē unicuiq; de duabus alterā dedit: ut ī eo cui adhæreret cognatā ſibi & ſimilē repiret. Terra ē ſicca & frigida: Aqua uero frigida & humida ē: hæc duo elemēta licet ſibi p ſiccū humectūq; cōtraria ſint: p frigidū tamen cōmune iūgunt. Aer humectus & calidus ē: & cū aquæ frigidæ cōtrarius ſit calore: conciliatione tamen ſotii cōpleat humoris. Sup hūc ignis cū ſit calidus & ſiccus: humorē qdē aeris reſpuit ſiccitate: ſed cōnectitur ſocietatē caloris. Et ita fit: ut ſingula quæq; elemētoꝝ duo ſibi hincinde uicinia ſingulis q̄litatibus uelut quibuſdā āplectātur ulnis. Aq̄ terrā frigore aerē ſibi nectit humore. Aer aquæ humecto ſimili & igni calore ſociat: Ignis aerei miſcet ut calido: terræ iūgit ſiccitate Terra ignē ſicco patit: aquā frigore nō reſpuit. Hæc tamē ueritas uīculoꝝ ſi elemēta duo forēt: nihil inter ipſa firmitatis habuiſſet ſi tria minus quidē ualido: aliquo tamē nexu uinciēda nodaret. Inter quattuor uero inſolubilis collegatio eſt: cū duæ ſūmitates duabus īteniectionibus uinciūtur. Quod erit manifeſtius: ſi in medio poſueris ipſā cōtinētiā ſēſus de Timæo Platonis exceptā Diuini decoris īquit ratio poſtulabat talē fieri mūdū: qui & uiſū pateret & tactū. Cōſtabat autē neq; uideri aliquid poſſe ſine ignis beneficio. neq; tāgi ſine ſolido: & ſolidū nihil eſſe ſine terra. Vnde mūdi omne corpus de igni & terra inſtruere fabricator īcipiēs uidit duo cōueire ſine medio colligāte nō poſſe. & hoc eē

Quaternarius numerus Elementorū conecxio

optimum uinculum: quod & ſe pariter & a ſe alliganda deuinciat. Vnam uero interiectionem tunc ſolum poſſe ſufficere cum ſuperficies ſine altitudine uincienda eſt. At ubi artanda uinculis eſt alta dimenſio: nodum niſi gemina interiectione nō necti: Inde aerē & aquā inter ignē terrāq; contexuit: & ita per oīa una & ſibi conueniēs iugabilis competētia cucurit elemētoꝝ diuerſitatē ipſa differētiaꝝ æq̄litate cōſotiās Nā quātū ītereſt īter aquā & aerē & cauſā denſitatis & ponderis tantundem inter aerem & ignem eſt: Et rurſus quod intereſt inter aerem & aquam cauſa leuitatis & raritatis: hoc intereſt īter terrā & aquā. Itē quod ītereſt inter terrā & aquā cauſa dēſitatis & ponderis. hoc ītereſt inter aquā & aerē. Et quod inter aquā & aerē hoc inter aerem & ignē. Et cōtra quod ītereſt inter ignē & aerē tenuitatis leuitatiſq; cauſa hoc inter aerē & aquā ē: & quod ē inter aerē & aquā: hoc inter aquā intelligit̄ & terrā. Nec ſolū ſibi uicina & cohærentia cōparant̄: ſed eadē alternis ſaltibus cuſtodit̄ æqualitas. Nā quod ē terra ad aerē: hoc ē aqua ad ignē: & quotiēs uerteris eādē repenes iugabilē cōpetentiā: ita ex ipſo quo inter ſe ſunt æqualiter diuerſa ſociant̄. Hæc eo dicta ſunt ut aperta rōne conſtaret neq; planitiē ſine tribus neq; ſocietatē ſine quattuor poſſe uincin. Ergo ſeptenarius numerus geminā uim obtinet uinciēdi: quia ābæ ptes eius uincula prima ſortitæ ſūt: ternarius cū una medietate. quaternarius cū duabus. Hinc in alio loco eiuſdē ſōnii Cicero de ſeptenario dicit: qui numerus reꝝ oīum fere nodus ē. Itē oīa corpora aut mathematica ſunt alūna geometriæ aut talia quæ uiſum tactūue patiant̄: hoꝝ priora tribus incrementoꝝ gradibus cōſtāt aut enim linea eiicit̄ ex pūcto: aut ex linea ſupficies: aut ex planitie ſoliditas. Altera uero corpora q̄ttuor elemētoꝝ collato fœdere ī robur ſubſtātiæ corpulētæ concordi cōcretione coaleſcūt. Nec non omniū corporum tres ſunt dimēſiones: longitudo latitudo profunditas: Termini adnumerato effectu ultimo q̄ttuor punctum linea ſuperficies & ipſa ſoliditas. Item cum quattuor ſint elemēta: ex quibus conſtant corpora: terra aqua aer & ignis tribus ſine dubio interſtitiis ſeperant̄: quoꝝ unū eſt a terra uſq; ad aquam: ab aqua uſq; ad aerem ſequēs: tertium ab aere uſque ad ignem. Et a terra quidem uſque ad aquam ſpatiū neceſſitas a phyſicis dicitur. quia uincire & ſolidare credit̄ quod eſt in cor

interſticia trium elemētorum

poribus lutulentū. Vnde Homericus cenſor cum græcis imprecaretur: Vos omnes inquit in terram & aquam reſoluamini: in id dicens quod eſt in natura humana turbidum: quo facta eſt homini patria concretio. Illud uero quod eſt īter aquam & aerē armonia dicitur. ideſt apta & conſonans conueniētia: quia hoc ſpanum eſt quod ſuperioribus īferiora conciliat: & facit diſſona conuenire. Inter aerē uero & ignē obedientia dicitur: quia ſicut lutulenta & grauia ſuperioribus neceſſitate iunguntur: ita ſupiora lutulentis obedientia compellantur armonia media cōiunctione utriuſq; præſtāte: Ex quattuor igitur elementis & tribus eorum interſtinis abſolutionē corpoꝝ cōſtare manifeſtum eſt. Ergo hi duo numeri tria dico & quatuor tam multiplici inter ſe cognationis neceſſitate ſociati efficiendis utriſq; corporibus cōſenſu miniſtri fœderis obſequūtur. Nec ſolum explicādis corporibus hi duo numeri collatiuū præſtant fauorē: ſed quaternariū quidem pythagorici quem τέτρακτυν uocant: adeo quaſi ad perfectionē animæ pertinentem inter arcana uenerantur: ut ex eo & iuriſiurandi religionem ſibi fecerīt οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τέτρακτυν p quæ noſtræ animæ numerū dedit ipſe quaternum. Ternarius uero aſſignat animam tribus ſuis partibus abſolutam: quaꝝ prima eſt ratio quam λογιστικὸν appellāt Secunda animoſitas quā θυμικὸν uocant: Tertia cupiditas quæ ἐπιθυμητικὸν nuncupatur. Itē nullus ſapientū animā ex ſymphoniis quoq; muſicis conſtitiſſe dubitauit. Inter has non paruæ potentiæ eſt quæ dicitur dyaphaſon. Hæc conſtat ex duabus ideſt diateſerō & diapēte. Fit autē diapente ex emiolio: & fit diateſſeron ex epitrito. Et eſt primus hemiolius tria: & primus epitritus quattuor quod quale ſit: ſuo loco plenius exequemur. Ergo ex his duobus numeris conſtat diateſſeron & diapente: ex quibus diapaſon ſymphonia generatur. Vnde Virgilius: nullus diſciplinæ expers plene & per omnia beatos exprimere uolēs ait O terq; quaterq; beati. Hæc de partibus ſeptenarii numeri ſectātes compendia diximus: de ipſo quoq; pauca dicemus. Hic numerus eptas nūc uocat̄ antiquato uſu primæ litteræ. Apud ueteres enī ſeptas uocitabat̄ quod græco nomine teſtabat̄ uenerationē debitā numero. Nā primo omniū hoc numero aīa mūdana generata eſt: ſicut Thimæus Platonis edocuit. Monade enim in

absolutio corpor ex 4or elementis.

Margin: Ternarius numerus

Margin: Dyapaſon

Margin: Dyapente

Margin: Dyateſſero

Margin: Eptas

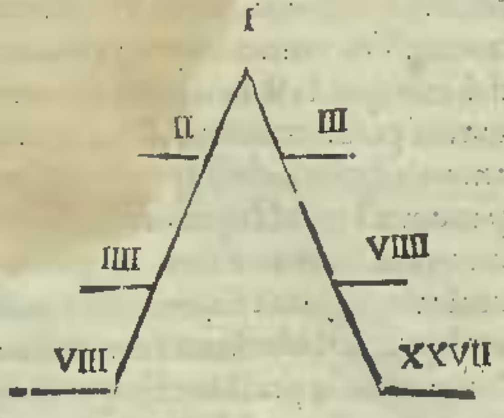

uertice locata: terni nu-
meri ab eadē ex utraque
parte fluxerunt. Ab hac
pares ab illa ĭpares ideſt
poſt monadē a pte alte-
ra duo: ĭde quattuor: de
inde octo ab altera uero
pte tria: deinde nouē: &
inde uigintiſeptē Ex his
numeris facta contextio
generationē aĭæ imperio
creatoris efficit. Nō parua ergo hinc potētia numeri huius oſten
dit: qa mūdanæ aĭæ origo ſeptē finibus cōtinet: ſeptē quoq; ua-
gantiū ſperaꝝ ordinē illi ſtelliferæ & oēs cōtinēti ſubiecit artifex
fabricatoris prouidētia: quæ & ſupioris rapidis motibus obuia-

Curſus lunæ p zodiacum

rent: & inferiora oĭa gubernarent Lunā quoq; quaſi ex illis ſepti
ma numerus ſeptenatius mouet curſūq; eius ipſe diſpenſat: qđ
cū multis modis probet: ab hoc ĭcipiat oſtēdi. Luna octo & ui-
ginti prope diebus totius zodiaci ambitū conficit: Nā & ſi p tri-
ginta dies ad ſolē a quo pfecta eſt remeat: ſolos tamen fere uigĭti
octo in tota zodiaci circuitione cōſumit: reliquis ſolē qui de loco
ĭ quo eū reliqt abceſſerat: cōprēdit. Sol enim unū de duodecĭ ſi
gnis ĭtegro mēſe metit. Pōamus ergo ſole in prima partē arietis
cōſtituto ab ipſius (ut ita dicā) orbe emerſiſſe lunā: quod ea naſci
uocamus. Hæc poſt uigĭtiocto dies & horas fere ſeptē ad primā
partē arietis redit: ſed illic nō ĭuenit ſolē. Interea enim & ipſe ꝓ-
greſſiōis ſuæ lege ulterius abſceſſit: & ideo ipſa necdū putat eo:
ūde profecta fuerat: reuertiſſe: quia oculi noſtri tūc nō a prima
parte arietis: ſed a ſole eā ſenſerāt proceſſiſſe. Hūc ergo diebus
reliqs .i. duobus plus minuſue cōſeqt & tūc orbi eius denuo ſuc-
cedēs ac denuo ĭde procedēs: rurſus dicit naſci. Inde fere nūq̄ ĭ eo
dē ſigno bis cōtinuo naſcit: niſi ĭ geminis: ubi hoc nōnūq̄ euēit
quia dies ĭ eo ſol duos ſupra trigĭta altitudinē ſigni morāte con-
ſumit: rariſſimo ĭ aliis ſi circa primā ſigni partē a ſole procedat.
Huius ergo uigĭtiocto dieꝝ numeri ſeptenatius origo eſt. Nā ſi
ab uno uſq; ad ſeptē quātū ſinguli numeri exprimūt: tātū āte-
cedētibus addēdo procedas: ĭuenies uigintiocto nata de ſeptē.

Hũc etiã numeꝝ qui ĩ quater ſeptenos æqua ſorte digerit᷑: ad totã zodiaci latitudinẽ emetiendã remetiendãq; cõſumit: nã ſeptẽ diebus ab extremitate ſeptẽtrionalis oræ obliq̃ meãdo ꝑ latũ ad medietatẽ latitudĩs ꝑuenit: q locus appellat᷑ eclypticus. Septẽ ſeq̃ntibus a medio ad imũ auſtrale delabit᷑: ſeptem aliis rurſus ad mediũ obliquata cõſcendit: ultimus ſeptẽ ſeptẽtrionali redditur ſũmitati. Ita iiſdẽ q̃ter ſeptẽis diebus oẽm zodiaci & logitudinẽ & latitudinẽ circũ pq; diſcurrit Similibus quoq; diſpẽſatioĩbus ebdomadũ luminis ſui uices ſẽpiterna lege uariãdo diſpõit. Primis enim ſeptẽ uſq; ad medietatẽ uelut diuiſi orbis excreſcit: & διχότομος tũc uocat᷑. Secũdis orbẽ totũ renaſcẽs ignes colligẽdo iã cõplet: & plẽa tũc dicit᷑. Tertiis dichotomos rurſus efficit᷑: cũ ad medietatẽ decreſcẽdo contrahit᷑. Quartis ultima lũinis ſui diminutiõe tenuat᷑. Septẽ quoq; ꝑmutationibus quas faſis uocant græci: toto mẽſe diſtinguit᷑: cũ naſcit᷑: cũ fit dichotomos & cũ fit ἀμφίκυρτος cũ plena & rurſus ãphicyrtos ac denuo dichotomos & cũ ad nos lũinis uniuerſitate ꝑuat: ãphicyrtos ẽ aũt cũ ſupra diametꝝ dicothomi ẽ ãte q̃ orbis cõcluſiõe cĩgat᷑: uel de orbe iã minuẽs ĩter medietatẽ ac plenitudinẽ ĩſup mediã lũinis curuat eminẽtiã. Sol quoq; ipſe de quo uitã oĩa mutuant᷑: ſeptimo ſigno uices ſuas uariat. nã a ſolſtitio hiemali ad ſolſtitiũ æſtiuũ ſeptimo ꝑuenit ſigno: & atropico uerno uſq; ad actũnale tropicũ ſeptimi ſigni peragratiõe producit᷑. Tres quoq; cõuerſiones lucis æthereæ ꝑ hũc numeꝝ cõſtãt. Eſt aũt prima maxĩa: ſecũda media: mĩma ẽ tertia. et maxĩa ẽ ãni ſecũdũ ſolẽ: media mẽſis ſecũdũ lunã: minima diei ſecũdũ ortum & occaſum Eſt uero unaquæq; cõuerſio q̃dripertita. & ita cõſtat ſeptenus numerus ideſt ex tribus generibus cõuerſionum: & ex quattuor modis quibus unaquæq; cõuertit᷑. Hi ſunt autẽ q̃ttuor modi. Fit enim prima humida: deĩde calida: inde ſicca: & ad ultimũ frigida Et maxĩa cõuerſio ideſt ãni humida eſt uerno tẽpore: calida æſtiuo: ſicca auctũno: frigida ꝑ hyemẽ. Media autẽ cõuerſio mẽſis ꝑ lunam ita fit: ut prima ſit ebdomas humida: quia naſcẽs luna humorẽ aſſolet cõcitare. Secũda calida adoleſcente ĩ ea iã luce de ſolis aſpectu: Tertia ſicca quaſi plus ab ortu remota. Quarta frigida deficiẽte iã lumine. Tertia uero cõuerſio quæ ẽ diei ſecũdũ ortũ & ocaſũ ita diſponit᷑: q; humida ſit uſq; ad primã de quattuor

Dichtomos lunæ

Amphicyrtos lunæ

Lucis cõuerſiones

cõuerſio diei minim.

partibus partẽ diei: calida uſq; ad ſecũdã: ſicca uſq; ad tertiam quarta iam frigida. Oceanus q̃noq; in incremẽto ſuo hũc numerũ tenet. Nam primo naſcentis lunæ die fit copioſior ſolito: minuit᷑ pauliſp̃ ſecundo: minoreq; uidet eũ tertius q̃ ſecundus: & ita decreſcẽdo ad diẽ ſeptimũ p̃uenit. Rurſus octauus dies mãet ſeptimo par. & nonus fit ſimilis ſexto: decimus quinto: & undecimus fit q̃rto par: tertio quoq; duodecimus: & tertiuſdecimus fit ſimilis ſecũdo: quartuſdecimus primo. Tertia uero ebdomaſ eadẽ facit quæ prima: quarta eadẽ quæ ſecunda. Hic deniq; ẽ numerus qui hoĩem concipi formari edi uiuere ali ac p̃ oẽs ætatum gradus tradi ſenectæ atq; omnino cõſtare facit. Nã ut illud taceamus q̃ uteꝝ nulla ui ſeminis occupatũ hoc dieꝝ numero natura conſtituit uelut decreto exonerandæ mulieris uectigali menſe redeunte purgari: Hoc tamen prætereundũ nõ eſt quia ſemẽ q̃d᷑ poſt iactũ ſui intra horas ſeptẽ nõ fuerit in effuſionẽ relapſum: hæſiſſe in uitã p̃nunciat᷑. Veꝝ ſemine ſemel intra formandi hominis monetã locato: hoc primũ artifex natura molit᷑ ut die ſeptimo folliculũ genitiuũ circundet humori ex mẽbrana tam tenui qualis in ouo ab exteriore teſta claudit᷑ & intra ſe claudit liquorẽ. Hoc cum a phyſicis deprehenſum ſit: Hipocrates quoq; ipſe qui tã fallere q̃ falli neſcit exp̃imẽti certus aſſeruit referẽs in libro qui de natura pueri inſcribit᷑: tale ſeminis receptaculũ de utero eius eiectũ quale ſeptimo poſt conceptum die intellexerat Mulierẽ enĩ ſemine non effuſo ne grauida maneret orantẽ ĩpauerat ſaltibus cõcitari: atq; ſeptimo die ſaltu eiectũ cũ tali folliculo qualem ſupra rettulimus ſuffeciſſe conceptui. Hoc Hipocrates Straton uero peripatheticus & Diocle Cariſtus p̃ ſeptenos dies concepti corporis fabricã hac obſeruatione diſpenſant ut ebdomadæ ſecunda credant guttas ſanguinis in ſup̃ficie folliculi: de quo diximus apparere: tertia demergi eas introrſũ ad ipſum conceptiõis humorẽ: quarta humorẽ ipſũ coagulari ut quidã uelut inter carnẽ & ſanguinẽ liquida adhuc ſoliditate cõueniat: quĩta uero interdũ fingi in ipſa ſubſtãtia humoris humanã figurã magnitudine quidẽ apis: ſed ut in illa breuitate membra oĩa & deſignata totius corporis liniamẽta conſiſtãt. Ideo autẽ adiecimus ĩterdũ: quia cõſtat quotiens quinta ebdomadæ fingit᷑ deſignatio iſta mẽbroꝝ: mẽſe ſeptimo maturari partum. Cum autẽ nono

Oceani ĩcrementum

Quomõ format᷑ homo ĩ utero

corporis formatio

mẽſe abſolutio futura ẽ:ſiquidẽ fœmina fabricat̃ ſexta ebdoma dæ iã mẽbra diuidi:ſi maſculus ſeptima. Poſt partũ uero utrũ uictuꝝ ſit quod effuſũ ẽ:an in utero ſic præmortuũ: ut tñmodo ſpirans naſcat̃: ſeptima hora diſcernit. Vltra hunc enĩ horaꝝ numeꝝ quæ præmortua naſcunt̃:aeris alitũ ferre nõ poſſũt quẽ quiſq; ultrã ſeptẽ horas ſuſtinuerit:intelligit̃ ad uitã creatus niſi alter forte qualis ꝑfectũ poteſt caſus eripiat. Itẽ poſt dies ſeptẽ iactat reliquias ũbelici:& poſt bis ſeptẽ ĩcipit ad lumẽ uiſus eius moueri:& poſt ſepties ſeptẽ libere iã & pupillas & totã faciẽ uertit ad motus ſingulos uidendoꝝ. poſt ſeptẽ uero mẽſes dentes ĩcipiũt mandibulis emergere:& poſt bis ſeptẽ ſedet ſine caſus timore:poſt ter ſeptẽ ſonus eius in uerba prorũpit & poſt quater ſeptẽ nõ ſolũ ſtat firmiter ſed & incedit. Poſt quinquies ſeptẽ ĩcipit lac nutricis horreſcere:niſi forte ad patientiã longioris uſus cõtinuata cõſuetudine protrahat̃:poſt ãnos ſeptẽ dẽtes qui primi emerſerãt aliis aptioribus ad cibũ ſolidũ naſcẽtibus cedũt: eodẽq; anno.i. ſeptĩo plene abſoluit̃ integritas loq̃ndi: unde & ſeptẽ uocales lr̃æ a natura dicũt̃ inuẽtæ:licet latinitas eaſdẽ modo lõgas modo breues pronũciãdo quĩq; pro ſeptẽ tenere maluerit. Apud quos tñ ſi ſonos uocaliũ nõ apices numerauerís: ſimiliter ſeptẽ ſũt:poſt aũt bis ſeptẽ ipſa ætatis neceſſitate pubeſcit. Tũc enĩ moueri incipit uis generatiõis in maſculis & purgatio fœminaꝝ:Ideo & tutela pueris quaſi uirile iã robur abſoluit̃: de qua tñ fœminæ ꝓpter uotoꝝ feſtinationẽ maturius biẽnio legibus liberant̃:poſt ter ſeptenos ãnos genas flore ueſtit iuuẽta:idẽq; annus finẽ in lõgũ creſcẽdi facit:& quarta ãnoꝝ ebdomas ĩpleta in latũ quoq; creſcere ultra iã ꝓhibet: q̃nta oẽ uinũ quãtæ ĩeſſe unicuiq; poſſũt cõplet augmẽtũ:nulloq; mõ põt q̃ſq̃ ſe fortior fieri ĩter pugiles deniq; hæc conſuetudo ſeruat̃ ut quos iã coronauere uictoriæ:nihil de ſe ãplius ĩ incremẽto uirĩũ ſpent. q̃ uero exptes gloriæ huius uſq; illo mãſerũt a ꝓceſſiõe diſcedãt. Sexies uero ſepteni anni ſeruãt uires ãte collectas nec diminutionẽ niſi ex accidẽti euenire patiũt̃. ſed a ſexta uſq; ad ſeptimã ſeptimanã fit q̃dẽ diminutio:ſed occulta & q̃ detrimentũ ſuũ apta defectiõe nõ ꝓdat:Ideo nõnullaꝝ reꝝpu. is mos ẽ ut poſt ſextã ad militiã nemo cogat̃:ĩ pluribus dat̃ remiſſio iuſta poſt ſeptimã Notãdũ uero q̃ cũ numerus ſeptẽ ſe multiplicat:facit ætatẽ q̃ ꝓprie ꝑfecta

Partus

Dẽtes quando oriunt̃ in pueris

Vocales. vii.

Hoĩs incrementũ ꝑ numerũ ſeptenarium

& habet & dicit: adeo ut illius ætatis homo utpote qui pfectioné & attigerit iã & necdũ præterierit & cõſilio aptus ſic nec ab exercitio uiriũ alienus habeat. Cũ uero decas qui & ipſe pfectiſſimus numerus pfecto uumero .i. eptadi iũgit: ut aut decies ſepté aut ſepties deni cõputent ãni: hæc a phyſicis credit meta uiuendi: & hoc uitæ humanæ pfectũ ſpatiũ terminat quod quiſqs exceſſerit ab oĩ officio uacuus ſoli exercitio ſapiétiæ uacat: & oém uſum ſui in ſuadédo habet alioꝝ numeꝝ uacatiõe reuerédus. A ſeptĩa enĩ uſq; ad decimã ſeptimanã pro captu uiriũ q̃ adhuc ſingulis pſeuerãt uariant officia. Idẽ numerus totius corporis mẽbra diſponit: Septẽ enĩ ſunt intra hoĩem quæ a græcis nigra mẽbra uocitant: lingua cor pulmo iecur lien renes duo. & ſeptẽ alia cũ uenis & meatibus q̃ adiacẽt ſingulis ad cibũ & ſpiritũ accipiẽdum reddendũq; ſunt deputata: guttur ſtomachus aluus ueſica & ĩteſtina principalia tria: quoꝝ unũ diſſipiũ uocat quod uẽtrem & cætera inteſtina ſecernit. Alteꝝ mediũ quod græci meſſenterõ dicũt: Tertiũ quod ueteres irã uocarũt: habetq; principiũ ĩteſtioꝝ oĩum & cibi detrimẽta deducit. De ſpiritu aũt & cibo quibus accipiẽdis ut relatũ ẽ atq; reddẽdis membra quæ diximus de meatibus ſibi adiacẽtibus obſequũt: hoc obſeruatum ẽ ꝙ ſine hauſtu ſpiritus ultra horas ſeptẽ ſine cibo ultra totidẽ dies uita non durat. Septẽ ſunt quoq; gradus in corpore qui dimenſionẽ altitudinis ab imo in ſupficiẽ cõplent medulla os neruus uena arteria caro cutis: hæc de interioribus. In apto quoq; ſeptẽ ſunt corporis ptes: caput pectus manus pedeſq; & pudendũ Itẽ quæ diuidunt non niſi ſeptẽ cõpagibus iuncta ſunt: ut in manibus ẽ humerus brachiũ cubitus uola & digitoꝝ nodi terni. In pedibus uero fœmur genu tibia pes ipſe: ſub quo uola ẽ & digitoꝝ ſimiliter nodi terni: Et quia ſenſus eoꝝq; myſteria natura in capite uelut ĩ arce cõſtituit: ſeptẽ foraminibus ſenſuũ celebrãt officia .i. oris: ac deinde oculoꝝ narium & aurium binis: unde non ĩmerito hic numerus totius fabricæ diſpenſator & dominus ægris quoq; corporibus periculum ſanitatemue denũciat. Immo ideo & ſeptẽ motibus omne corpus agitatur. aut enim acceſſio ẽ aut receſſio aut in læuã dextrãue deflexio: aut ſurſũ quis ſeu deorſũ mouet aut ĩ orbẽ rotat. Tot uirtutibus ĩſignitus ſeptẽarius q̃s uel de ptibus ſuis mutuat uel totus exercet iure plenus & hẽt & dr & abſoluta

uiuẽdi meta

Mẽbra hoĩs diſpoſita p numeꝝ ſeptenarium

Diſſipium
Meſſenterõ
Ira

corporis partes ſeptem
Manus partes ſeptem
Pedis partes ſeptem
Capitis foramina ſeptẽ.

Motus corporis .vii.

(ut arbitror)rõne iam cõſtitit:cur diuerſis ex cauſis octo & ſeptẽ
pleni uocent᷑.Sẽſus aũt hic ẽ:cũ ætas tua quinquageſimũ & ſe/
xtũ annũ cõpleuerit quæ ſũma tibi fatalis erit ſpes quidẽ ſalutis
publicæ te uidebit:& pro remediis cõis bonoꝝ oĩum ſtatus uirtu
tibus tuis dictatura debebit᷑:ſed ſi euaſeris inſidias propinquoꝝ
nã ꝑ ſeptenos octies ſolis anfractus reditusq; quinquaginta &
ſex ſignificat ãnos:anfractũ ſolis & reditũ annũ uocans:anfrac/
tũ propter zodiaci ambitũ:reditũ quia eadẽ ſigna ꝑ ãnos ſingu/
los certa lege merit᷑.Hic quidã mirant᷑ quid ſibi uelit iſta dubita
tio ſi effugeris quaſi potuerit diuina aĩa & olim cælo reddita atq;
hic maxime ſciam futuri profeſſa neſcire:poſſit ne nepos ſuus:
an nõ poſſit euadere. Sed nõ aduertũt hãc hr̃e legẽ oĩa uel ſigna
uel ſõnia ut de aduerſis obliq̃ aut denũcient aut minent᷑ aut mo
neant:& ideo quædã cauẽdo trãſimus.alia exorando & litãdo ui
tant᷑.Sũt alia ineluctabilia quæ nulla arte nullo auertũt᷑ ĩgenio.
Nã ubi admonitio ẽ uigilantia cautiõis euadit᷑:quod apportant
minæ litatio propiciatiõis auertit:nũq̃ denũciata uaneſcũt:Hic
ſubiicies.Vnde igit᷑ iſta diſcernimus ut poſſit cauendũ ne an exo
randũ an uero patiendũ ſit deprehẽdi᷑ Sed præſentis operis fue
rit inſinuare qualis ſoleat in diuinatiõibus eſſe affectata cõfuſio
ut deſinas de ĩcerta uelut dubitatiõe mirari.Cæteꝝ in ſuo quoq;
oꝑe artificis erit ſigna quærere quibus iſta diſcernat:ſi hoc uis di
uina nõ ĩpedit.Nã illud:prohibẽt nã cætera parcæ Scire:Marõiſ
ẽ ex intima diſciplinæ profũditate ſentẽtia.diuulgatis etiã doce
mur exẽplis q̃ plene ſemꝑ cũ prædicũt᷑ futura ita dubiis obſerãt᷑
ut tñ diligẽs ſcrutator niſi diuinitus(ut diximus)ĩpediat᷑ ſubeſſe
repiat apprehendẽdæ ueſtigia ueritatis ut ecce homericũ ſõniũ a
Ioue ut dicit᷑ miſſũ ad cõſerendã futuro die cũ hoſtibus manum
ſub apta ꝓmiſſiõe uictoriæ ſpem regis aĩauit.ille diuinũ uelut ſe
cutus oraculũ cõmiſſo prælio amiſſis ſeruoꝝ plurimis uix ægre
que in caſtra remeauit:nũ dicendũ ẽ deũ mãdaſſe mẽdaciũ᷑ nõ
ita ẽ.Sed quia illũ caſum græcis fata decreuerant: latuit ĩ uerbis
ſomnii:quod aĩaduerſum uel a uere uincẽdũ uel ad cauẽdum
ſaltẽ potuiſſet inſtruere:Habuit enĩ præceptio ut uniuerſus pro
duceret᷑ exercitus.At ille ſola pugnãdi hortatiõe cõtẽtus nõ uidit
q̃d de ꝓducẽda uniuerſitate præceptũ ſit prætermiſſoq; Achille
qui tũc recẽti laceſſitus ĩiuria ab armis cũ ſuo milite feriabat᷑ rex

ꝓgreſſus in prælium & caſum qui debebat excepit & abſoluit ſō nium inuidia mentiendi non omnia de imperatis ſequendo. Parem obſeruantiæ diligentiam homericæ per omnia pfectiōis imitator Maro in talibus quoq; rebus obtinuit. Nā apud illū Aeneas ad regionē inſtruendo regno fataliter eligendā ſatis abundeq; delio inſtructus oraculo in errorē tamen unius uerbi negligentia relapſus ē. Nō quidē locoꝝ fuerat quæ petere deberet nomen inſertū: Sed cū origo uetus parentū ſequenda diceretur: fuit ī uerbis ꝙ inter Cretā & Italiā quæ ipſius gētis auctores utraq; produxerant magis oſtēderet: & quod aiunt digito demonſtraret Italiā. Nā cū fuiſſent inde Teucer hinc Dardanus uox ſacra ſic alloquendo: Dardanidæ duri: aperte cōſulētibus Italiā de qua Dardanus pfectus eſſet obiecit: appellādo eos parētis illius noīe: cuius erat origo rectius eligēda. & hic certe quidē denūciatiōis eſt: quod de Scipionis fine prædicitur. Sed gratia conciliandæ obſcuritatis īſerta dubitatio: dicto tamen quod indicio ſomnii cōtinetur abſoluitur: Nā cū dicitur circuitu naturali ſūmā ſibi fatalē confecerint: uitam hunc finē nō poſſe pronūciat. Quod autē Scipiōi reliquos uitæ actus ſine offenſa dubitādi per ordinē rettulit: & de ſola morte ſimilis ē uiſus ambigēti: hæc ratio ē: ꝙ ſiue dū humano uel mœrori parcitur uel timori: ſeu ꝙ utile eſt hoc maxime latere pronius cætera oraculis q̄ uitæ finis exprimitur: aut cum dicitur non ſine aliqua obſcuritate profertur. His aliqua ex parte tractatis progrediamur ad reliqua. Sed quo ſis Aphricane alacrior ad tutandam rempu. ſic habeto: Omnibus qui patriā conſeruauerint adiuuerint auxerint certū eſſe in cælo diffinitū locū ubi beati æuo ſempiterno fruātur. nihil ē enī illi pricipi deo q oēm mūdū regit quod quidē in terris fiat acceptius: q̄ cōcilia cœtuſq; hoīum iure ſociati quæ ciuitates appellantur: eaꝝ rectores & ſeruatores hinc pfecti huc reuertuntur. Bene & opportune poſtq̄ de morte prædixit mox premia bonis poſt obitū ſpanda ſubiecit: qbus adeo a metu prædicti īteritus cogitatio uiuētis erecta ē ut ad moriēdi deſideriū ultro animaret maieſtate promiſſæ beatitudinis & cæleſtis habitaculi: ſed de beatitate q̄ debetur cōſeruatoribus patriæ pauca dicenda ſunt ut poſtea locū oēm quē hic tractandū recepimus reſoluamus. Solæ faciūt uirtutes beatū nullaq; alia quiſq̄ uia hoc nomen adipiſcitur. unde qui exiſtimāt nullis niſi philoſophantibus

Beatitudo q̄ datur patriæ cōſeruatoribus

ineſſe uirtutes: nullos præter philoſophos beatos eſſe pronũciãt
Agnitionẽ enim rerũ diuinarũ ſapientiã proprie uocantes: eos tan
tũmodo dicunt eſſe ſapientes qui ex acie mentis requirunt & quæ
rendi ſagaci diligentia cõprehendunt: & quantum uiuendi pſpi/
cuitas præſtat imitantur. Et in hoc ſolo eſſe aiunt exercitia uirtu
tum: quarũ officia ſic diſpenſant. Prudentiæ eſſe mundum iſtũ
& omnia quæ in mundo inſunt diuinorum contemplatione deſ
picere: omnemq; animæ cogitationẽ in ſola diuina dirigere. Tẽ/
perantiæ omnia relinquere inquantum natura patitur: quæ cor
poris uſus requirit. Fortitudinis: non terreri animam a corpore
quodam modo ductu philoſophiæ recedentẽ: nec altitudinẽ per
fectæ ad ſuperna aſcenſionis horrere. Iuſticiæ: ad unam ſibi hu/
ius propoſiti conſentire uiam uniuſcuiuſq; uirtutis obſequium
atq; ita fit ut ſecundum hoc tam rigidæ diffinitionis abruptum
rerũpu. rectores beati eſſe non poſſint. Sed Plotinus inter philo/
ſophiæ profeſſores cum Platone princeps libro de uirtutibus gra
dus earum uera & naturali diuiſionis ratione compoſitos per or
dinem digerit. Quattuor ſunt inquit quaternarum genera uir/
tutum: Ex his primæ politicæ uocantur: ſecundæ purgatoriæ: ter
tiæ animi iam purgati: quartæ exemplares. Et ſunt politicæ ho/
minis: quia ſociale animal eſt: His boni uiri reipu. conſulũt: ur/
bes tuentur. hi parentes uenerantur: liberos amant: proximos di
ligunt: his ciuium ſalutem gubernãt: his ſocios circũſpecta pro/
uidentia protegunt: iuſta liberalitate deuinciunt: hiſq; ſui me/
mores alios fecere merendo: & eſt politici prudentia ad rationis
normam: quæ cogitat quæq; agit uniuerſa dirigere: ac nihil præ/
ter rectum uel laudabile facere: humaniſq; actibus tanquã diui/
nis arbitris prouidere. Prudentiæ inſunt: ratio: intellectus: circũ/
ſpectio: prouidentia: docilitas: cautio. Fortitudinis eſt animũ ſu
pra periculi metum agere: nihilq; niſi turpia timere: tolerare for/
titer uel aduerſa uel proſpera. Fortitudo præſtat magnanimita/
tẽ fiduciã ſecuritatẽ magnificentiã conſtantiam tolerantiã firmi
tatẽ. Tẽperantiæ: nihil appetere pœnitendũ: in nullo legem mo/
derationis excedere: ſub iugo rationis cupiditatẽ domare. Tẽperã/
tiã ſequũt modeſtia uerecũdia abſtinẽtia caſtitas hoẽſtas mode
ratio parcitas ſobrietas pudicitia iuſticiæ ſeruaẽ unicuiq; qđ ſuũ ẽ
de iuſticia ueniũt inocẽtia aĩcitia cõcordia pietas religio affectus

Virtutũ exercitia

Politicæ uirtute

Vir bonus humanitas. His uirtutibus uir bonus primũ ſui atq; idẽ reipu. rector efficit᷑: iuſte ac prouide gubernãs humana non deſerẽs. Se cundæ quas purgatorias uocant: hominis ſunt: qui diuini capax ẽ ſolũq; animũ eius expediunt: qui decreuit ſe a corporis cogita tione purgare: & quadã humanoꝝ fuga ſolis ſe inſerere diuinis: Hæc ſunt ocioſoꝝ qui in reꝝpu. actibus ſe ſequeſtrant. Harum quid ſingulæ uelint ſupius expreſſimus: cũ de uirtutibus philo ſophantiũ diceremus. quas ſolas quidã exiſtimauerũt eſſe uirtu tes. Tertiæ ſunt purgati iam defæcatiq; animi & ab omni mundi huius aſpergine preſſe pureq; deterſi. Illic prudẽtiæ eſt diuina nõ quaſi in electiõe præferre: ſed ſola noſce & hæc tanq̃ nihil ſit ali ud intueri: Tẽperantiæ terenas cupiditates nõ reprimere: ſed pe nitus obliuiſci. Fortitudinis: paſſiones ignorare nõ uincere ut ne ſciat iraſci: cupiat nihil. Iuſticiæ: ita cũ ſupera & diuina mẽte ſo ciati ut ſeruet ꝑpetuũ cũ ea fœdus imitando. Quartæ ſunt quæ in ipſa diuina mẽte conſiſtũt: quã diximus νοῦν uocari: a quarũ exẽplo oẽs reliquæ per ordinẽ defluũt. Nã ſi reꝝ aliaꝝ multo ma gis uirtutũ ideas eſſe in mente credendũ eſt. Illic prudẽtia ẽ mẽs ipſa diuina: Tẽperantia quod in ſe ꝑpetua intentione cõuerſa ẽ. Fortitudo ꝙ ſemp idẽ eſt nec aliquando mutat᷑: Iuſticia ꝙ peren ni lege a ſempiterna operis ſui cõtinuatione non flectitur. Hæc ſunt quaternaꝝ quattuor genera uirtutũ: quæ præter cætera ma ximã in paſſionibus habent differentiã ſui. Paſſiones aũt (ut ſci mus) uocant᷑: quod homines metuũt cupiũtq;: dolent gaudẽtq;: Has primæ molliunt: ſecũdæ auferunt: terniæ obliuiſcũt᷑: ĩ quar tis nefas eſt nominari. Si ergo hoc eſt officium & effectus uirtu tum beare: conſtat autem & politicas eſſe uirtutes: igitur & poli ticis efficiuntur beati. Iure ergo Tullius de reꝝpu. rectoribus di xit ubi beati æuo ſempiterno fruantur: Qui ut oſtenderet alios ocioſis: alios negocioſis uirtutibus fieri beatos: non dixit abſolu te nihil eſſe illi prĩcipi deo acceptius q̃ ciuitates ſed adiecit quod quidẽ ĩ terris fiat ut eos q ab ipſis celeſtibus ĩcipiũt: diſcerneret a rectoribus ciuitatũ qbus ꝑ terrenos actus iter parat᷑ ad cælũ. Illa aũt diffinitiõe qd preſſius poteſt eſſe: quid cautius de noĩe ciui tatũ q̃ cõcilia inqt cœtuſq; hominũ iure ſociati quæ ciuitates ap pellãt᷑: nã & ſeruilis quõdã & gladiatoria manus cõcilia hoĩum & cœtus fuerũt: ſed non iure ſociati. Illa autẽ ſola iuſta eſt multi

Margin notes: uirtutes purgati animi — Paſſiones aĩ

tudo: cuius uniuerſitas in legum cōſentit obſequiū: Quod uero ait: Rectores haꝝ & ſeruatores hinc ꝓfecti huc reuertūtᷓ: hoc modo accipiendū ē. Animaꝝ originē manare de cælo inter recte philoſophantes indubitatæ conſtat eſſe ſentētiæ: & aīæ dum corpore utitᷓ hæc eſt perfecta ſapientia ut unde orta ſit: de quo fōte uenerit: recognoſcat. Hinc illud a quodā inter alia feſtiua ſeu mordacia ſerio tamē uſurpatū eſtᷓ de cælo deſcēdit γνῶθι σεαυτόν. Nā & delphici uox hæc fertur oraculi conſulēti ad beatitatē: quo itinere perueniret. Si te inquit cognoueris: ſed & ipſius fronti tēpli hæc inſcripta ſententia ē. Homini autē ut diximus una ē agnitio ſui: ſi originis nataliſq; principia exordia prima reſpexerit nec ſe quæſiuerit extra. Sic enī aīa uirtutes ipſas conſciētia nobilitatis induitᷓ: quibus poſt corpus euecta eo unde deſcenderat: reportatᷓ quia nec corporea ſordeſcit uel oneratur eluuie: quæ puto ac leui fomite uirtutū rigatᷓ: nec deſeruiſſe unq̄ cælū uidetᷓ: quod reſpectu & cogitationibus poſſidebat. Hinc aīa quam in ſe pronā corporis uſus efficit: atq; in pecudē quodāmodo refotmauit ex homine: & abſolutionē corporis perhorreſcit: & cū neceſſe ē nō niſi cū gemitu fugit indignata ſub umbras. Sed nec poſt mortem facile corpus relinquit: quia nō fūditus corporeæ excedūt peſtes ſed aut ſuū oberrat cadauer aut noui corporis ambit habitaculū non humani tātūmodo: ſed ferini quoq; electo genere moribus congruo: quos in homine libēter exercuit: mauultq; oīa perpeti: ut cælū quod uel ignorando uel diſſimulando uel potius prodēdo deſeruit: euadat. Ciuitatū uero rectores cæteriq; ſapientes cælū reſpectu uel cū adhuc corpore tenētᷓ habitātes: facile poſt corpus cæleſtē quam pene non reliquerant ſedē repoſcunt. Nec enī de nihilo aut de uana adulatione ueniebat ꝙ quoſdā orbium cōditores aut claros in repu. uiros in numeꝝ deoꝝ conſecrauit antiq̄tas. Sed Heſiodus quoq; diuinæ ſobolis aſſertor priſcos reges cū diis aliis enumerat: hiſq; exēplo ueteris poteſtatis etiā in cælo regendi res humanas aſſignat officium: & ne cui faſtidioſum ſit ſi uerſus ipſos ut poeta græcus protulit: īſeremus: referemus eos ut ex uerbis ſuis in latina uerba conuerſi ſunt.

Sapiētia pfecta

Vrbiū cōditores relati īter deos

Indigetes diui fato ſummi Iouis hi ſunt:
Quondam homines modo cum ſuperis humana tuentes:
Largi ac munifici ius regum nunc quoque nacti.

Hoc & Virgilius nō ignorat: qui licet argumento ſuo ſeruiēs he toas in inferos religauerit: non tamē eos abducit a cælo: ſed æthe ta his deputat largiorē & noſce eos ſolē ſuū ac ſua ſidera ꝓfitetur ut geminæ doctrinæ obſeruationes præſtiterint & poeticæ figmē tum & philoſophiæ ueritatē. Et ſi ſecundum illum res quoq; le uiores q̄s uiui exercuerant etiā poſt corpus exercent: q̄ gr̄a curruū

Armoruq; fuit ui uis quæ rura nitentis
Paſcere equos: eadem ſequitur tellure repoſtos.

Multo magis rectores quondā urbium recepti in cælū curam re gendorum hominū non relinquūt. Hæ aūt animæ in ultimā ſperā recipi creduntur: quæ aplanes uocatur. Nec fruſtra hoc uſurpa tum eſt: ſiquidē inde profectæ ſunt. Animus enim necdum deſi derio corporis irretitis ſiderea pars mūdi præſtat habitaculū: & inde labuntur in corpora. Ideo his illo. Eſt redditio qui merētur. Rectiſſime ergo dictum eſt cū in galaxian quē aplanes cōtinet: ſermo iſte procedat: hinc profecti huc reuertunt̄: ad ſeq̄ntia trā ſeamus. Hic ergo & ſi eram perterritus non tā mortis metu q̄ inſi diarum a meis quæſiui tamen uiueretne ipſe & Paulus pater & alii quos nos extinctos arbitraremur? uel fortuitis & īter fabulas elu cent ſemina infixa uirtutum: quæ nunc uideas licet ut e pectore Scipionis uel ſomniātis emineant. In re enim una politicarum uir tutum hominiū pariter exercet officiū. Quod non labitur āimo prædicta morte præterritus: fortitudo eſt. Quod ſuorum terretur inſidiis: magiſq; alienū facinus: q̄ ſuum horreſcit exitiū: de pie tate & nimio in ſuos amore procedit. Hæc aūtē diximus ad iuſti tiā referri: quæ ſeruat unicuiq; quod ſuū eſt. Quod ea quæ arbi trabat̄ non ꝓ cōpertis habet: ſed ſpreta opiniōe quæ minus cau tis animis pro uero inoleſcit: quærit dicere certiora: indubitata prudentia eſt: Quod cum perfecta beatitas & cæleſtis habitatio humanæ naturæ in qua ſe nouerat eſſe promittitur: audiēdi ta men talia deſideriū frenat tēperat & ſequeſtrat: ut de uita aui & patris interroget: quid niſi temperantia eſt? ut iam rū liqueret Aphricanū per quietem ad ea loca quæ ſibi deberētur adductū? In hac autem interrogatione de animæ immortalitate tractatur. Ipſius enim cōſultationis hic ſenſus eſt. Nos inquit arbitraba mur animam cum fine morientis extingui: nec ulterius eſſe poſt hominē. Ait enim quos extīctos eſſe arbitraremur. Quod autē

A plāes ſpæra habitaculū animarum

extinguit̃ eſſe iã deſinit. Ergo uelĩ dicas ĩquit. Si & pater paulus tecũ & alii ſupſũt Ad hãc ĩrerrogatõnẽ q̃ & de parẽtibus ut a pio filio & de cæteris ut a ſapiẽte ac naturã ipſã diſcuniẽte protexit: quid ille reſpõdit? Immo uero ĩquit: hi uiuunt q̃ corporũ uinculis tãq̃ e carcere euolauerũt. Veſtra uero quæ dr̃ eſſe uita: mors ẽ. Si ad ĩferos meare mors ẽ: & uita ẽ eſſe cũ ſuperis: facile diſcernis quæ mors animæ quæ uita credẽda ſit. Si cõſtitent qui locus habẽdus ſit ĩferoꝝ: ut aĩa dum adhunc trudit̃ mori: cũ ab hoc procul ẽ uita frui: & uere ſupeſſe credatur. Et quia totũ tractatum quẽ ueterum ſapiẽtia de ĩueſtigatione huius quæſtionis agitauit in hac latẽrẽ uerboꝝ paucitate repenes: ex oĩbus aliqua q̃bus nos de rei quã quærimus abſolutione ſufficiet admonen: amore breuitatis excerpſimus: Añq̃ ſtudiũ philoſophiæ circa naturæ ĩquiſitionẽ ad tãtum uigoris adoleſceret: q̃ pdiuerſas gẽtes auctores ĩ cõſtituẽdis ſacris cerimoniaꝝ fuerũt: aliud eſſe ĩferos negauerũt q̃ ipſa corpa q̃bus ĩcluſæ aĩæ carcerẽ fedũ tenebris hondũ ſordibus & cruore patiunt̃. Hoc aĩæ ſepulcrũ hoc ditis cõcaua hoc ĩferos uocauerũt: Et oĩa quæ illic eſſe credidit fabuloſa pſuaſio: ĩ nobiſmetipſis & in ipſis humanis corporibus aſſignare conati ſunt: obliuionis fluuiũ aliud nõ eſſe aſſerẽtes q̃ errorẽ aĩæ obliuiſcentis maieſtatẽ uitæ prioris: qua ante q̃ ĩ corpus truderet̃ porta ẽ ſolãq; eſſe ĩ corpe uitã putãtis. Pari ĩterpretatione flegethõtẽ ardores iraꝝ & cupiditatũ putarunt. Acherõtẽ quicquid feciſſe dixiſſeue uſq; ad triſtitiã humanæ uarietatis more nos pœnitet. Cocytum quicquid hoĩes ĩ luctum lachrymaſq; compellit. Stygem quicquid ĩter ſe humanos aĩos in gurgite mergit odioꝝ. Ipſã quoq; pœnaꝝ deſcriptionẽ de ipſo uſu cõuerſationis humanæ ſumptam crediderunt. Vulturem iecur immortale tondentẽ nihil aliud intelligi uolentes q̃ tormenta conſcientiæ obnoxia flagitio uiſcera interiora rimantis: & ipſa uitalia indefeſſa admiſſi ſceleris admonitione laniantis: ſemperq; curas ſi requieſcere forte tentauerint excitantis tanq̃ fibris renaſcentibus inhærẽdo: nec ulla ſibi miſeratione parcentis lege hac quã ſe iudice nemo nocẽſ abſoluitur: nec de ſe ſuam poteſt uitare ſententiam. Illos autem epulis ante ora poſitis excruciari fame & inedia tabeſcere: quos magis magiſq; acquirendi deſiderium cogit præſentem copiam non uidere: & in affluentia inopes egeſtatis mala io ubertate pa-

Aĩæ ĩmortalitas

in ferĩ q̃ ſũt

De lethæo

De flegetõte
De acherõte
De Cocyto
De ſtige

De uulture rodẽte ecur tytii
De tantalo

Plut. de carpore [illegible]

tiũtur: neſcientes ꝑta reſpicere dum egẽt habẽdis. Illos radiis rotaꝝ pẽdere diſtrictos: qui nihil cõſilio præuidẽtes: nihil ratione moderãtes: nihil uirturibus explicãtes: ſeq; & actus ſuos oẽs fortunæ ꝑmittentes caſibus & fortuitis ſẽper rotant. Saxũ ĩgẽs uoluere inefficacibus laborioſiſq; conatibus uitã terẽtes. Atrã ſilicẽ lapſuram ſemꝑ & cadẽti ſimilẽ illoꝝ capitibus ĩminere: qui arduas poteſtates & ĩfauſtã ambiũt tyrãnidem nũq̃ ſine timore uictu ri: & cogẽtes ſubiectũ uulgus odiſſe dũ metuat: ſẽper ſibi uidẽt exitiũ: quod merent excipere. Nec fruſtra hoc theologi ſuſpicati ſũt Nam Dionyſius aulæ ſiculæ ĩclæmentiſſimus ĩcubator familiari quõdam ſuo ſolã beatã exiſtimãti uitã tyrãni uolens q̃ ꝑpe tuo metu miſera q̃ ĩpendẽtium ſemꝑ periculoꝝ plena eſſet oſtẽdere: gladiũ uagina raptũ & a capulo de filo tenui pẽdẽtem mucrone demiſſo iuſſit familiaris illius capiti ĩter epulas ĩminere. Cũq; ille & ſiculas & tyrãnicas copias præſentis mortis periculo aſpernaret: talis ẽ inquit Dionyſius uita: quã beatã putabas: ſic nobis ſẽper mortẽ ĩminẽtẽ uidemus. Exiſtima ergo quãdo fœlix eſſe poterit: qui timere non deſinit. Secũdum hæc igitur quæ a theologis aſſerunt: ſi uere ſuos quiſq; patimur manes: & ĩferos in his corporibus eſſe credimus: quid aliud intelligendum eſt: q̃ mori aĩam cum ad corporis ĩferna demergit: uiuere autem cum ad ſupera poſt corpus euadit. Dicendum ẽ: quid his poſtea uiri ſollicitior ĩquiſitor philoſophiæ cultus adiecerit. Nã & q ꝑmũ Pythagoram & qui poſtea Platonẽ ſecuti ſunt: duas eſſe mortes unam aĩæ: aĩalis alterã prodiderunt. Mori aĩal cũ aĩa diſcedit e corpore: ipſam uero aĩam mori aſſerentes cum a ſimplici & indiuiduo fonte naturæ in membra corporea diſſipatur Et quia una ex his manifeſta omnibus nota ẽ: altera nõ niſi a ſapientibus deprehenſa cæteris eam uitam eſſe credentibus: ideo hic ignoratur a plurimis: cur eũdẽ mortis deũ modo ditem modo ĩmitem uocemus: cum per alteram. i. aĩalis mortẽ abſolui animam & ad ueras naturæ diuitiaſ atq; ad ꝑpriam libertatem remitti fauſtum nomen indicio ſit: per alteram uero quæ uulgo uita exiſtimatur animam de immortalitatis ſuæ luce ad quaſdam tenebras mortis ĩpelli uocabuli teſtemur horrore. Nam ut conſtet animal: neceſſe in corpore anima uinciatur. Ideo corpus demas: hoc ẽ uinculum, nuncupatur & σῶμα quaſi quoddã σῆμα id eſt animæ

De ixione

De ſiſypho

De phlegia

De dionyſio ſiculo

duæ morteſ

Corpus

ſepulchrum. Vnde Cicero pariter utrunq; ſignificãs corpus eſſe uinculum corpus eſſe ſepulchrum quod carcer eſt ſepultorũ ait. Qui e corporum uinculis tanq̃ e carcere euolauerunt. Inferos autem platonici non in corporibus eſſe.i.non a corporibus incipere dixerunt: ſed certam mundi iſtius partem Ditis ſedem.i. inferos uocauerunt. De loci uero ipſius finibus inter ſe diſſona publicarunt: & in tres ſectas diuiſa ſẽtentia ẽ. Alii.n.mundum in duo diuiſerũt: quorũ alterum facit alterũ patit̃. Et illud facere dixerunt: quod cum ſit ĩmutabile: alteri cauſam & neceſſitatem p mutationis imponit. Hoc pati quod permutationes uariat̃. Et ĩmutabilem quidem mundi partem a ſpæra quæ aplanes dicitur uſq; ad globi lunaris exordium. Mutabilem uero a luna ad terras uſq; dixerunt. Et uiuere animas dum ĩ mutabili parte conſiſtunt: mori autem cum ad partem ceciderint permutationis capacem. Atq; ideo inter lunam terraſq; locum mortis & inferorũ uocari: ipſamq; lunam uitæ eſſe mortiſq; confinium: & animas inde in terram fluentes mori: inde ad ſupera meantes ĩ uitam reuerti. Nec immerito exiſtimatum eſt. A luna enim deorſum natura ĩcipit caducorum: ab hac aĩæ ſub numerũ dierũ cadere & ſub ipſis ĩcipiũt: Deniq; illam æthercam terrã phyſici uocauerunt & habitatores eius lunares populos nuncupauerunt q̃d ita eſſe plurimis argumentis: quæ nunc lõgum ẽ enumerare docuerũt. Nec dubiũ ẽ: quin ipſa ſit mortalium corporũ & auctor & conditrix: adeo ut nõnulla corpora ſub luminis eius acceſſu patiãt̃ augmẽta: & hac decreſcẽte minuant̃: Sed ne de re manifeſta faſtidium prolixa aſſertione generet̃: ad ea quæ de ĩferorum loco alii diffiniunt: trãſeamus. Maluerunt.n.mũdum alii in elemẽta ter qua terna diuidere: ut in primo numerẽtur ordine: terra: aqua: aer: ignis: quæ ẽ ps liquidior aeris uicina lunæ. Supra hæc rurſũ toti dẽ numero: ſed naturæ purioris elementa: ut ſit luna ꝓ terra quã æthercam terrã a phyſicis diximus nominatam: aqua ſit ſpæra ꝓa mercurii: aer ueneris: ignis ĩ ſole. Tertius uero elementorũ or do ita ad nos cõuerſus habeat̃: ut terrã ultimam faciat: & cæteris ĩ mediũ redactis ĩ terrã deſinat tã ima q̃ ſũma poſtremitas. Igit̃ ſpera martia ignis habeat̃: aer iouis ſaturni aqua: terra uero aplanes: in qua elyſios cãpos eſſe puris aĩs deputatos antiq̃tas nobis ĩtelligẽdũ reliquit. De his cãpis aĩa cũ ĩ corpus emittit̃: ꝑ tres ele

Inferorũ opinio platonica

Mũdus diuiſus in duo

Aĩæ uita & mors

lunares populi

Mundi alia diuiſio

Elyſii cãpi

mētoꝝ ordines trina morte ad corpus uſq; deſcēdit. Hæc ē inter platonicos de morte animæ cum ī corpus trudit̄ ſecunda ſentē/tia: Alii uero (nam tres inter eos eſſe ſententiarum diuerſitates ante ſignauimus) in duas quidem & ipſi partes ſicut primi fa/ciūt: ſed nō hiſdē terminis diuidūt mūdum. Hic enī cælū quod aplanes ſpæra uocitet̄ partē unā: ſeptē uero ſpæras quæ uagæ uo cantur & quod īter illas ac terrā ē terrāq; ipſā alterā ptē eſſe uolu erunt. Secūdum hos ergo quoꝝ ſectæ amicitior ē ratio: aīæ bea/tæ ab omni cuiuſcūq; cōtagione corporis liberæ cælū poſſidet. Quæ uero appetētiā corporis & huius quā ī terris uitā uocamus ab illa ſpecula altiſſima & ꝑpetua luce deſpiciēs deſiderio latenti cogitauerit: pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in īfe/riora delabitur. Nec ſubito a pfecta īcorporalitate luteū corpus ī duitur: ſed ſēſim ꝑ tacita detrimēta & lōgiorē ſimplicis & abſolu tiſſimæ puritatis receſſū in quædā ſyderei corporis incremēta tur geſcit. In ſingulis enī ſpæris quæ cælo ſubiectæ ſunt: ætherea ſub uolutione ueſtitur: ut ꝑ eas gradatī ſociati huius indumēti teſtei cōciliet̄. Et ideo totidē mortibus quot ſpæras trāſit ad hāc ꝑuēit: quæ ī terris uita uocitat̄. deſcēſus uero ipſius quo aīa de cælo in huius uitæ īfema delabit̄: ſic ordo digerit̄. zodiacū ita lacteis cir/culis obliquæ circūflexionis occurſu ābiēdo āplectit̄: ut eū ꝗ duo tropica ſigna capricornus & cācer ferunt̄: īterſecet. Has ſolis por tas phyſici uocauerūt: quia ī utraq; obuiāte ſolſtitio ulterius ſo/lis īhibet̄ acceſſio: & fit ei regreſſus ad zonæ uiā: cuius terminos nūꝗ relīquit. Poſt has portas aīæ de cælo ī terras meare: & de ter ris ī cælum remeare credunt̄. Ideo hoīum una: altera deoꝝ uoca tur. Hominum cancer: quia per hunc in inferiora deſcenſus eſt. Capricornus deoꝝ: quia per illum animæ in propriæ immortali tatis ſedem & in deorum numerum reuertuntur: Et hoc ē quod Homeri diuina prudentia in antri itacēſis deſcriptiōe ſignificat. Hinc & Pythagoras putat a lacteo circulo deorſum incipere Di/tis imperium: quia animæ inde lapſæ uidētur iam a ſuperis receſ ſiſſe. Ideo primam naſcentibus ait lactis alimoniā offerri: quia primus eis motus a lacteo incipit in corpora terrena labentibus. Vnde & Scipioni de animis beatorum oſtenſo lacteo dictum ē: Hinc profecti huc reuertuntur. Ergo deſcenſuræ cum adhuc in cancro ſunt quoniam illic poſitæ: necdum lacteum reliquerunt

Mūdi tertia diuiſio

Ordo deſcē/ tis aīæ ī cor/ pus

Solis portæ

Porta cancri hoīs ē

Porta Capri corni deoꝝ

Ditis īperiū

Lac pria ali/ monia

adhuc in numero ſunt deorum. Cum uero ad leonem labendo peruenerint. illic conditionis futuræ auſpicantur exordium. Et qa in leone ſunt rudimenta naſcendi & quædam humanæ naturæ tironicia aquarius aũt aduerſus leoni ē & illo oriēte mox occidit: ideo cum ſol aquarium tenet: manibus parētat: ut pote ī ſigno quod humanæ uitæ cōtrariũ uel aduerſũ ferat. Illic ergo .i. a cōfinio quo ſe zodiacus lacteuſq; cōtingũt: aīa deſcēdēs a tereti quæ ſola forma diuina ē: in conũ defluēdo producit: ſicut a puncto naſcit linea: & ī lōgum ex īdiuiduo procedit: ibiq; a puncto ſuo quod ē monas uenit ī diadē quæ ē prima detractio. Et hæc ē eſſētia quã īdiuiduã eãdēq; diuiduã Plato ī Thimæo cũ de mundanæ aīæ fabrica loqueret: expreſſit. Aīæ. n. ſicut mũdi ita & hominis unius modo diuiſionis reperient ignaræ: ſi diuinæ naturæ ſimpliciras cogitet mō capaces: cum illa p mũdi: hæc per hominis mēbra diffundit. Aīa ergo cũ trahit ad corpus: in hac prima ſui pductione ſiluestrē tumultũ .i. hylen īfluērem ſibi īcipit experiri. Et hoc ē quod Plato notauit in Phedrone: aīam in corpus trahi noua ebrietate trepidãrē: uolēs nouũ potũ materialis alluuionis ītelligi: quo delibuta & grauata deducit. Arcani huius īdiciũ ē & crater Liberi pr̃is ille ſydereus ī regione quæ īter cancrũ ē & leonem: locatus ebrietatē illic primũ deſcēſuris animis euenire ſilua īfluente ſignificans: Vnde & comes ebrietatis obliuio illic īcipit animis latēter obrepere. Nam ſi animæ memoriã rerum diuinarum: quarũ in cælo erant cōſciæ ad corpora uſq; deferēt: nulla īter homines foret de diuinitate diſſenſio. Sed obliuionem quidem omnes deſcendendo hauriunt: aliæ uero magis minus aliæ. Et ideo in terris uerum: cum non oībus liqueat: tamen opināntur omnes: quia opinionis ortus ē memoriæ defectus. Hi tamen hoc magis īueniunt qui minus obliuionis hauſerunt: quia facile reminiſcuntur quid illic ante cognouerint. Hinc ē: q̄ quæ apud latinos lectio: apud græcos uocat repetita cognitio: qa cũ uera diſcimus: ea recognoſcimus: quae naturaliter noueramus ante q̄ materialis īfluxio in corpus uenīētes aīas ebriaret. Hæc ē aũt hyle: quæ omne corpus mũdi quod ubicũq; cernimus ideis impreſſa formauit. Sed altiſſima & puriſſima pars eius qua uel ſuſtentantur diuina uel conſtant: nectar uocatur: & creditur eſſe potus deorum: Inferior uero & turbidior: potus animarum. Et

aquarius humanae uitæ cōtrarius
Parētationis epiſcopus
Animae deſcēſſio
Crater Liberi patris
Obliuio animarum
Hyle
Nectarum

lethæus.fl. hoc eſt quod ueteres letaeum fluuium uocauetunt: Ipſum aūt
Liberum patrem orphaici νοῦν ὕλινον ſuſpicātur ītelligi: qui ab
illo īdiuiduo natus in ſingulos ipſe diuiditur. Ideo in illoꝝ ſacris
liber patis traditur titanio furore ī mēbra diſcerptus: & fruſtis ſepultis rur
ſus unus & īteger emerſiſſe: quia νοῦς quē diximus mētem uoca
ri: ex indiuiduo præbēdo ſe diuidēdum & rurſus ex diuiſo ad īdi
uiduum reuertēdo & mūdi īplet officia: & naturæ ſuæ arcana nō
deſerit. Hoc ergo primo pōdere de zodiaco & lacteo ad ſubiectas
uſq; ſpæras aīa delapſa dū & p illas labit̃ ī ſingulis nō ſolum ut
iā diximus luminoſi corporis amicit̃ acceſſu: ſed & ſingulos mo
Aīa recipit a tus quos ī exercitio ē hītura producit. In ſaturni rōcinationē & ī
Satur. telligētiā: quod λογιϛικὸν θεωρητικόν uocāt. In iouis uī agēdi
A ioue quod πρακτικὸν dr̄. In martis aīoſitatis ardorē: qđ θυμικὸν nū
A marte cupat̃. In ſolis ſētiēdi opinādiq; naturā: quod αἰσθητικὸν & φαν
A ſole ταϛικόν appellāt. Deſiderii uero motū: quod ἐπιθυμητικόν uo
A genere cat̃ in ueneris. pronūciādi & īterpretrādi quæ ſētiat: quod ἑρμη
A mercurio νευτικὸν dr̄ ī orbe mercurii. φυτικὸν uero .i. naturā plātādi &
A luna augēdi corpa īgreſſu globi lunaris exercet: & ē ſicut a diuinis ulti
ma ita ī nr̄is terreniſq; oībus prima. Corpus .n. hoc ſicut fæx reꝝ
diuinaꝝ ē: ita aīalis eſt prima ſubſtātia. Et hæc ē dr̄a īter terrena
corpora & ſupa cæli dico & ſyderꝝ alioꝝq; elemētorum ꝙ illa quī
dem ſurſū accerſita ſūt ad aīæ ſedē: & īmortalitatē ex ipſa natu
ra regionis & ſublimitatis imitatione meruerūt. Ad hæc uero ter
rena corpora aīa ipſa deducit̃: & ideo mori credit̃: cū in caducam
Mors aīæ regionē & in ſedē mortalitatis īcluditur. Nec te moueat: ꝙ de aīa
quæ ſit quā eſſe īmortalem dicimus: mortem totiens nominamus. Ere
nim ſua morte anima non extinguitur: ſed ad tempus obruitur
Nec temporali dimerſione beneficium perpetuitatis eximitur.
Cum rurſus ē corpore ubi meruerit contagione uitiorū penitus
elimata purgari ad pertis uitæ lucē reſtituta: ī ītegrū reuertatur.
Plene ut arbitror de uita & de morte aīæ diffinitio liquet: quā de
adytis philoſophiæ doctrina Ciceronis elicuit. Sed ſcipio per qe
tē & ī cælo: quod ī premiū cedit beatis: & promiſſione īmortali
tatis aīatus tam glorioſā ſpē tāꝙ īclytā magis magiſq; firmauit
uiſo patre. de quo utrū uiueret: cū adhuc uideret̃ dubitare: quae
ſierat. Mortem igitur malle cœpit: ut uiueret. Nec fleſſe conten
tus uiſo parente quem crediderat extinctū: ubi loqui poſſe cœ

pit:hoc primũ probare uoluit:nihil ſe magis deſiderare q̃ ut cũ eo iam moraret. Nec tamen apud ſe quæ deſiderabat faciẽda cõſtituit q̃ ante cõſuleret: quoꝝ unũ prudẽtiæ: alteꝝ pietatis aſſertio ẽ. Hunc ipſa uel cõſulẽtis uel pcipiẽtis uerba tractemus. Queſo in q̃ pater ſãctiſſime atq; optime: quoniã hæc ẽ uita (ut audio Africanũ dicere) quid moror ĩ terris? quin huc ad uos uenire ꝑpero? Nõ ẽ ita inqt ille. Niſi.n.cũ deus hic cuius hoc tẽplũ eſt oẽq; quod conſpicis: iſtis te corporis cuſtodiis liberauerit huc tibi aditus patere nõ põt. Homines.n.ſũt hac lege generati: q tuerẽtur illũ globũ: quẽ ĩ tẽplo hoc mediũ uides: quæ terra dr̃. Hiſq; aĩus datus ẽ ex illis ſẽpitemis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis: q̃ globoſæ & rotundæ diuinis animatæ mẽtibus circulos ſuos orbeſq; cõficiũt celeritate mirabili. Quare & tibi Publi & piis oĩbus retinẽdus aĩus ẽ in cuſtodia corporis. Nec iniuſſu eius a quo ille ẽ uobis datus ex hoĩum uita migrãdũ ẽ: ne munus aſſignatũ adeo diffugiſſe uideamini. Hæc ſecta & præceptio Platonis ẽ: qui in Phedrone diffinit hoĩ nõ eſſe ſua ſpõte moriẽdũ. Sed in eodẽ tamẽ dialogo idẽ dicit mortẽ philoſophantibus appetendam: & ipſã philoſophiã meditationẽ eſſe moriẽdi. Hæc ſibi ergo cõtraria uidẽtur: ſed nõ ita ẽ. Nã plato duas mortes hoĩs nouit. Nec hoc nunc repeto quod ſuperius dictũ ẽ: duas eſſe mortes: unã aĩæ, aĩalis alterã: ſed ipſius quoq; aĩalis hoc ẽ hoĩs duas aſſerit mortes: quaꝝ unã natura: uirtutes alterã præſtãt. Homo.n. morit̃ cũ aĩa corpus reliquit ſolutũ lege naturæ. Mori etiã dicit̃: cũ aĩa adhuc ĩ corpore cõſtituta corporeas illecebras philoſophia docẽte cõtẽnit: & cupiditatũ dulces ĩſidias reliquaſq; oẽs exuit̃ paſſiones. Et hoc ẽ quod ſuperius ex ſecũdo uirtutũ ordine: quæ ſolis philoſophãtibus aptæ ſũt: euenire ſignauimus. Hãc ergo mortem dicit Plato ſapiẽtibus appetẽdã. Illã uero quã oĩbus natura conſtituit cogi uel ĩferri uel accerſiri uetat docens expectandam eſſe naturã. Et has cauſas huius aperiẽs ſãctionis: quas ex uſu reꝝ quæ ĩ quotidiana cõuerſione ſũt: mutuãt̃. Ait.n. eos qui poteſtatis imperio trudunt̃ ĩ carcerẽ: nõ oportere ĩde diffugere priuſq̃ poteſtas ipſa quæ clauſit, abire ꝑmiſerit. Nõ eñ uitari pœnã, furtiua diſceſſione: ſed creſcere. Hoc quoq; addit nos eſſe ĩ domino deoꝝ: quoꝝ tutela & prouidẽtia gubernamur. Nihil autem eſſe ĩuito domĩo de his quæ poſſidet: ex eo loco in quo ſuum conſtituerat auferẽ

mors ẽ appetẽda nõ ſibi ipſius ĩferenda

Morte duæ hominis

Mors q̃ patitur a ſapiẽtibus

dum: Et ſicut qui uitã mancipio extorquet alieno: crimine non carebit: ita eũ qui finẽ ſibi domino necdum iubente quæſiuerit: non abſolutionem conſequi ſed reatũ. Hæc platonicæ ſectæ ſententia altius Plotinus exequit̃. Oportet ĩquit aĩam poſt hominẽ liberã corporeis paſſionibus ĩueniri: quã qui de corpore uiolenter extrudit: liberã eſſe nõ patitur. Qui enĩ ſibi ſua ſponte necẽ comparat: aut perteſus neceſſitatis: aut metu cuiuſq̃ ad hoc deſcendit aut odio: quæ omnia ĩter paſſiones habẽtur. Ergo & ſi ante fuit his ſordibus pura: hoc ipſo tamen quo exit extorta: ſordeſcit. Deinde mortẽ debere: aĩæ a corpore ſolutionẽ eſſe nõ uinculum. Exitu aũt coacto aĩam circa corpus magis magiſq; uinciri. Et re uera ideo ſic extortæ aĩæ diu circa corpus eiuſue ſepulturam uel locũ: in quo iniecta manus ẽ: peruagant̃. Cum cõtra illæ aĩæ quæ ſe in hac uita a uinculis corporeis philoſophiæ morte diſſoluunt̃: adhuc extãte corpore cælo & ſyderibus ĩſerant̃. Et ideo illã ſolã de uolũtariis mortibus ſignificat eſſe laudabilẽ: quæ cõparat̃ philoſophiæ rõne ut diximus nõ ferro: prudentia nõ ueneno Addit etiã illã ſolã eſſe naturalẽ mortẽ: ubi corpus aĩam nõ aĩa corpus reliquit: Cõſtat enĩ numeroꝝ certã cõſtitutãq; rõnẽ aĩas ſociare corporibus. Hi numeri dum ſupſũt: pſeuerat corpus aĩari. Cũ uero deficiunt: mox arcana illa uis ſoluitur qua ſocietas ipſa cõſtabat. Et hoc ẽ quod fatum & fatalia uitæ tẽpora uocamus Aĩa ergo ipſa non deficit: quippe quæ ĩmortalis atq; ppetua eſt: ſed impletis numeris corpus fatiſcit. Nec aĩa laſſatur animando ſed officium ſuum deſerit corpus: cũ iã nõ poſſit aĩari. Hinc illđ ẽ doctiſſimi uatis. Explebo numeꝝ: reddarq; tenebris. Hæc ẽ igitur naturalis uere mors: cum finẽ corporis ſolus numerorum ſuoꝝ defectus apportat: nõ cum extorquet̃ uita corpori adhuc idoneo ad cõtinuationem ferẽdi. Nec leuis ẽ dĩa uitã uel natura uel ſpõte ſoluẽdi. Aĩa. n. cũ corpe đſerit: põt ĩ ſe nihil retinere corporeum: ſi ſe pure cũ ĩ hac uita eẽt: ĩſtituit. Cũ uero ipſa uiolenter de corpore extruditur: quia exit rupto uinculo non ſoluto: fit ei ipſa neceſſitas occaſio paſſionis: & malis uinculis dum rumpit̃: inficitur. Hanc quoq; ſuperioribus adiicit rationem non ſpõte peũdi. Cũ cõſtet inquit remunerationem aĩs illic eſſe tribuẽdã p mõ pfectiõis ad quã ĩ hac uita unaquæq; pueĩt: ñ ẽ præcipitãduſ uitæ finis: cũ adhuc pficiẽdi eẽ poſſit acceſſio. nec fruſtra hoc dictũ ẽ nã ĩ arcanis đ aĩæ reditu diſputatiõibus fert̃ ĩ hac uita đlin

Qui ſpõte ſibi mortem comparant

naturalis mors

fatũ & fatalia uitæ

explebo numerum

quẽtes ſimiles eſſe ſup æq̃le ſolũ cadẽtibus:q̃bus d̃nuo ſine diffi cultate præſto ſit ſurgere. Aĩas uero ex hac uita cũ delictoꝝ ſordi bus recedẽtes æquandas his q̄ ĩ abruptũ ex alto præcipitiq; dela pſi ſũt:unde facultas nunq̃ ſit reſurgẽdi. Ideo ergo conceſſis utẽ dum uitæ ſpatiis:ut ſit perfectæ purgatiõis maior facultas. Ergo inquies qui iã pfecte purgatus ẽ:manũ ſibi debet ĩferre:cũ nõ ſit ei cauſa remanẽdi:quia pfectũ ultænus nõ requirit qui ad ſuper na puẽit. Sed hoc ipſo quo ſibi celerem finẽ ſpe fruendæ beatita tis arceſſit:irritet̃ laqueo Paſſiõis:qa ſpes ſicut timor paſſio eſt. Sed & cætera:quæ ſupior tõ ĩſeruit:ĩcurrit. Et hoc ẽ:ꝙ Paulus fi liũ ſpæ uitæ uerioris ad ſe uẽire propantẽ prohibet ac repellit:ne feſtĩatũ abſolutiõis aſcẽſioniſq; deſideriũ magis eũ hac ipſa paſ ſione uĩciat ac retardet. Nec dicit:ꝙ niſi mors naturalis aduene rit:emori nõ poteris:ſed huc uenire nõ poteris. Niſi.n. inq̃t cũ deus iſtis te corporis cuſtodiis liberauerit:huc tibi aditus patere non põt:qa ſcit iã receptus in cælum niſi pfecte puritati cæleſtis hĩtaculi aditũ non patere. Pari autẽ conſtãtia mors nec ueniens p naturã timenda ẽ:nec contra ordinem cogenda naturæ. Ex his quæ Platonem quæq; Plotinnũ de uoluntaria morte pronũciaſ ſe rettulimus:nihil ĩ uerbis Ciceronis q̃bus hanc prohibet rema nebit obſcurũ. Sed illa uerba quæ præter hoc ſũt inſerta:repeta mus. Hoĩes.n.ſũt hac lege generati:q̄ tuerent̃ illũ globũ quem ĩ tẽplo hoc mediũ uides:quæ terra dr̃. Hiſq; aĩus datus ẽ ex illis ſẽ piternis ignibus:quæ ſydera & ſtellas uocatis.quæ globoſæ & ro tundæ diuinis aĩate mẽtibus circulos ſuos orbeſq; cõficiũt celeri tate mirabili. De terra cur globus dicat̃:ĩ medio mundo poſitus plẽius diſſerẽus cũ de nouẽ ſpæris loquemur. Bene aũt uniuer ſus mũdus dei tẽplũ uocat̃:propter illos q̄ exiſtimãt nihil eẽ ali ud deũ niſi cælũ ipſũ & celeſtia iſta quæ cernimus. Ideo ut ſũmi oĩpotẽtiã dei oñderet poſſe uix ĩtelligi:nũq̃ uideri:q̃cq̃d hũano ſubiicit̃ aſpectui tẽplũ eius uocauit:q̄ ſola mẽte cõcipit̃:ut qui hæc ueneratur ut tẽpla:cultũ tñ maximũ debeat conditori:ſciatq; q̃ſq̃s ĩ uſũ tẽpli huius ĩducit̃:ritu ſibi uiuẽdũ ſacerdotis. Vnd̃ & q̃ quodã publico precõio tãtã hũano gñi diuinitatẽ ĩeſſe teſtat̃: ut uniuerſos ſyderei aĩ cognatõe nobiliter. Notãdũ ẽ ꝙ hoc loco aĩum & ut prope & ut abuſiue dr̃:poſuit. Aĩus.n.prope mẽs:eſt quã d̃nioreã aĩa nẽo dubitauit. Sed nõnũq̃ ſic & aĩam uſurpãtes

Mundus dr̃ Dei Tẽplũ

Animus

uocamus. Cũ ergo dicit: Hiſq; aĩus datus ẽ ex illis ſẽpiternis igni bus: mẽtẽ præſtat ĩtelligi: quæ nobis proprie cũ cælo ſyderibuſq; cõis ẽ. Cũ uero ait: Retinẽdus aĩus ẽ ĩ cuſtodia corporis: ipſã tũc aĩam nomĩat: quæ uincit̃ cuſtodia corporali: cui mẽs diuina non ſubditur. Nũc q̃liter nobis aĩus id ẽ mẽs cũ ſyderibus cõis ſit: ſecundũ theologos diſſeraĩus. Deus q̃ p̃ria cã & ẽ & uocatur: unus oĩum quæq; ſũt quæq; uident̃ eſſe p̃ĩceps & origo ẽ. Hic ſuperabũdãti maieſtatis fœcũditate de ſe mẽtẽ creauit. Hæc mẽs quæ νοῦς uocat̃: qua p̃rẽm ĩſpicit: plenã ſimilitudinẽ ſeruat auctoris Animã uero de ſe creat poſteriora reſpiciens. Rurſus aĩa p̃tẽ quã ĩtuet̃ ĩduit̃: ac paulatĩ regrediẽte reſpectu ĩ fabricã corporꝶ incorporea ipſa degenerat. Habet ergo & puriſſimã ex mẽte: de qua ẽ nata rõnem: quod λογικὸν uocat̃ ex ſua natura accipit præbendi ſenſus præbẽdiq; ĩcremẽti ſemĩariũ: quorꝶ unũ αἰσθητικόν: alterũ φυτικὸν nũcupat̃. Sed ex his primũ id eſt logicon: quod ĩnatũ ſibi ex mẽte ſumpſit ſicut uere diuinũ ẽ: ita ſolis diuinis aptum. Reliqua duo æſtheticon & phyticon uta diuinis recedunt: ita cõuenientia ſunt caducis. Anima ergo creãs ſibi condẽſq; corpora. Nam ideo ab aĩa natura ĩcipit: quã ſapientes de deo & mẽte νοῦν nominãt ex illo mero ac puriſſimo fõte mẽtis quem naſcendo de originis ſuæ hauſerat copia corpora illa diuina uel ſupera cæli dico & ſyderꝶ: quæ prima condebat animauit. diuinæq; mentes omnibus corporibus: quæ in formã teretem. i. in ſpæræ modum formant̃: infuſæ ſũt. Et hoc eſt quod cum de ſtellis loqueret̃ ait: quæ diuinis aĩatæ mẽtibus. In ĩferiora uero ac terrena degenerãs fragilitatẽ corporꝶ caducorꝶ deprehẽdit merã diuinitatẽ mẽtis ſuſtinere nõ poſſe: ĩmo p̃tẽ eius uix ſolis hũanis corporibus cõuenire: q̃a & ſola uident̃ erecta tanq̃ ad ſupera ab imis recedat: & ſola cælũ facile tanq̃ ſemp̃ erecta ſuſpiciũt: ſoliſq; ĩeſt uel ĩ capite ſpæræ ſimilitudo quã formã dixĩus ſolã mẽtis capacem. Soli ergo hõi rõnẽ. i. uim mẽtis ĩfudit: cui ſedes ĩ capite eſt. Sed & gẽinã illã creſcẽdi ſẽtiẽdiq; naturã: q̃a caducũ ẽ corpus: ĩſeruit. Et hĩc ẽ: ꝙ hõ & rõnis cõpos ẽ: & ſentit & creſcit: ſolaq; rõne meruit præſtare cæteris aĩalibus: quæ q̃a ſẽp p̃na ſũt: & ex ipſa quæq; ſuſpiciẽdi difficultate a ſupis receſſerũt: nec ullam diuino corporꝶ ſĩlitudinẽ aliqua ſui p̃te meruerũt: nihil ex mẽte ſortita ſũt: & ideo rõne caruerũt. Duo quoq; tãtũ adepta ſũt ſẽtire uel

Deus prima cauſa
Nens
Aĩæ origo & eius partes
Ratio
αἰσθητικόν. i. ſenſitiuũ
φυτικὸν. i. generatiuũ
Mẽtis ſedes

creſcere. Nã ſiqd ĩ illis ſimilitudinẽ rõnis imitat̃: nõ rõ ſed memoria ẽ: & memoria nõ illa rõne mixta: ſed quæ hebetudinẽ ſenſuũ qnq; comitatur. de qua plura nũc dicere (quoniã ad preſens opus nõ attinet) omittemus. Terrenoꝝ copoꝝ tertius ordo in arboribus & herbis ẽ: quæ carẽt tã rõe q̃ ſenſu. Et qa creſcẽdi tãtũmodo uſus ĩ his uiget: hac ſola pte uiuere dicunt̃. Hũc reꝝ ordinẽ & Virgilius expreſſit. Nã & mundo aĩam dedit: & ut puritati eius atteſtaret̃: mẽtẽ uocauit. Cælũ. n. ait & terras & maria & ſydera ſpiritus ĩtus alit. i. aĩa. Sicut alibi pro ſpiramẽto aĩam dicit. Quãcũ ignes aĩeq; ualẽt. Et ut illius mũdanæ aĩæ aſſereret dignitatẽ: mẽtẽ eſſe teſtatus ẽ: Mens agitat molẽ. Nec nõ ut oſtẽderet ex ipſa aĩa cõſtare & aĩari uniuerſa quæ uiuunt: addidit: Inde hominũ pecudũq; genus & cætera. Vtq; aſſereret eũdẽ ſemp in aĩa eſſe uigorẽ: ſed uſum eius hebeſcere ĩ aĩalibus corporis denſitate adiecit. Quantum nõ noxia corpora tardant & reliqua. Secundum hæc ergo cũ ex ſũmo deo mens ex mente aĩa ſit. Aĩa uero & cõdat & uita cõpleat oĩa quæ ſequunt̃: cũctaq; hic unus fulgor illumĩet: & uniuerſis appareat: ut ĩ multis ſpeculis p ordinẽ poſitis uultus unus. Cũq; oĩa cõtinuis ſucceſſiõibus ſe ſequant̃ degenerãtia p ordinẽ ad imum meãdi ĩuenietᷣ preſſius ĩtuenti a ſũmo deo uſq; ad ultimã reꝝ fæcem una ſe mutuis uinculis religãs: & nuſq̃ ĩterrupta connexio. Et hæc eſt Homeri cathena aurea: quã pendere de cælo in terras deum iuſſiſſe commemorat. His ergo dictis ſolum hominem conſtat ex terrenis omnibus mentis ideſt animi ſocietatem cũ cælo & ſyderibus habere cõmunẽ. Et hoc eſt quod ait: Hiſq; animus datus ẽ ex illis ſẽpiternis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis. Nec tamẽ ex ipſis cæleſtibus & ſempiternis ignibus nos dicit animatos. Ignis. n. ille licet diuinum tamẽ corpus ẽ. Nec ex corpore quanuis diuino poſſemus animari ſed unde ipſa illa corpora quæ diuina & ſunt & uidentur: aĩata ſũt: id eſt ex ea mũdanæ aĩæ pte quã diximus de pura mente cõſtare. Et ideo poſtq̃ dixit: Hiſq; animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis: mox adiecit: quæ diuinis animatae mentibus: Vt per ſempiternos ignes corpus ſtellarum: per diuinas uero mentes earum animas manifeſta deſcriptiõe ſignificet: & ex illis ĩ nr̃as uẽire aĩas uim mẽtis oſtẽdat. Nõ ab re ẽ: ut hæc de aĩa diſputatio ĩ fine ſẽtẽtias oĩũ: q de aĩa uidet̃

Prĩcipio caelũ ĩ. Vi. æñ.

Cathena aurea Homeri

Quid ſit aīa ſecundū uarias philoſophorū opiniones

pronūciaſſe:cōtineat.Plato dixit aīam eſſētiā ſe mouētē. Xenocrates nūerū ſe mouētem: Ariſtoteles ἐντελέχειαν: Pythagoras & Philolaus armōiā: Poſſidonius ideā: Aſclepiades qnq; ſenſuū exercitiū ſibi cōſonū: Hipocrates ſpiritū tenuē p corpus oē diſpſū: Heraclitus pōticus lucē: Heraclitus phyſicus ſcintillā ſtellaris aſſentiræ: Zenon cōcretū corpori ſpiritū: Democritus ſpiritu īſertū athomis hac facilitate motus: ut corpus illi oē ſit puium. Critolaus peripatheticus cōſtare eā de qnta eſſentia: Hipparcus ignē: Anaximenes aera: Empedocles & Cricias ſāguinē: Parmenides ex terra & igne: Exenophantes ex terra & aqua: Boetos ex aere & igne: Epicurus ſpēm ex igne & aere & ſpiritu mixtā. Optinuit tamē nō mīus de īcorporalitate eius q̄ de imortalitate ſētētia. Nūc uideāus quæ ſint hæc duo noīa: quoꝝ pariter meminit cū dicit: quæ ſydera & ſtellas uocatis. Neq;.n. hic res una gemīa appellatiōe mōſtrat̄: ut enſis & gladius. Sed ſūt ſtellæ quidē ſingulares: ut erraticæ qnq; & ceteræ quæ nō admixtæ aliis ſole ſerūtur: ſydera uero quæ ī aliquod ſignū ſtellaꝝ plurium cōpoſitiōe formant̄: ut aries taurus ut andromeda pſeus uel corona: & quæcunq; uariaꝝ genera formaꝝ ī cælū recepta credunt̄. Sic & apud græcos ἀςὴς & ἄςρον diuerſa ſignificāt. Etenī aſter ſtella una ē: & aſtron ſignū ſtellis coactū: quod nos ſydus uocāus. Cū uero ſtellas globoſas & rotundas dicat: nō ſingulariū tantū exprimit ſpēm: ſed & eaꝝ quæ ī ſigna formāda cōueniūt. Oēs.n. ſtelle inter ſe & ſi in magnitudīe aliquā nullā tamē hebēt ī ſpecie dr̄am. Per hæc aūt duo noīa ſolide ſpæra dæſcribit̄: quæ nec ex globo ſi rotunditas deſideret̄: nec ex rotunditate ſi globus deſit efficit̄: cū alterū forma: alterum ſoliditate corporis deſeratur. Spæras autem hic dicimus ipſarūm ſtellarum corpora: quæ omnia hac ſpecie formata ſunt. Dicuntur præterea ſpæræ & aplanes illa quae maxima ē & ſubiectæ ſeptem: p quas duo lumina & quinq; uagæ diſcurrūt. Circi uero & orbes duarum ſunt rerum duo nomina. Et his nominibus qdē alibi aliter ē uſus. Nā & orbē pro circulo poſuit ut orbem lacteū: & orbē pro ſpera: ut nouem tibi orbibus uel potius globis. Sed & circi uocant̄: q ſpæram maxīam cingunt: ut eos ſequēs tractatus oſtēdet: quorum unus ē lacteus de quo ait: inter flammas circus elucēs. Sed hic hoꝝ nihil neq; circi neq; orbis noīe uoluit ītelligi. Sed ē orbis in hoc loco ſtellæ una

Inter ſydera & ſtellas

ἀςὴς
ἄςρον

Spæra

Orbis

ĩtegra & pacta cõuerſio .i.ab eodẽ loco poſt emẽſũ ſpæræ:p quã
mouetur ambitũ ĩ eundẽ locũ regreſſus. Circus aũt eſt hic linea
Circus
ãbiẽs ſpærã:ac ueluti ſemitã faciẽs: ꝑ quã lumẽ utrũq; diſcurrit
& ĩter quã uagantiũ ſtellaꝝ error legitimus coercet᷑.quas ideo ue
teres errare dixerũt:quia & curſu ſuo ferũtur:& cõtra ſpære ma-
Errãtes Stellæ
ximæ. i.ipſius cæli ĩpetũ cõtrario motu ad oriẽtẽ ab occidẽte uol
uunt᷑:& oĩum qdẽ par celeritas motus ſimilis & idẽ ẽ modus me
ãdi:ſed nõ oẽs eodẽ tpe circos ſuos orbeſq; cõficiũt.Et ideo ẽ cele
ritas ipſa mirabilis qa cũ ſit eadẽ oĩum:nec ulla ex illis aut cõci-
tatior eẽ poſſit aut ſegnior:nõ eodẽ tamen tpr̃is ſpatio oẽs ãbitũ
ſuũ pagunt.Cauſã uero ſub eadẽ celeritate diſpatis ſpatii aptius
nos ſequẽtia docebũt.His de ſyderꝝ natura & ſyderea hoĩum mẽ
te narratis:rurſus filiũ pater ut ĩ deos pius ut ĩ homines iuſtus
eẽt hortatus:premiũ rurſus adiecit:oſtẽdẽs lacteũ circulũ uirtu-
tibus debitũ & beatoꝝ cœtu refertũ.Cuius meminit his uerbis:
Erat aũt is ſplẽdidiſſĩo cãdore ĩter flãmas circus elucẽs : quẽ uos
(ut a graiis accepiſtis) orbẽ lacteũ nũcupatis.Orbis hic idẽ quod
circus ĩ lactei appellatiõe ſignificat.Eſt aũt lacteus unus e circu-
Lacteus circus
lis:q ãbiũt cælũ:& ſũt præter eũ nũero decẽ de qbus quæ dicẽda
ſũt ꝓferẽus:cũ de hoc cõpetẽs ſermo proceſſerit.Solus ex oĩbus
hic ſubiectus ẽ oculis cæteris circũciſis magis cogitatiõe q̃ uiſu cõ
prehẽdẽdis.De hoc lacteo multi ĩter ſe diuerſa ſẽſerũt: cauſaſq;
eius alii fabuloſas narurales alii protulerũt.Sed nobis fabuloſa
reticentes ea tantũmõ:quæ ad naturã eius uiſa ſunt ꝑtinere:di-
cemus.Theophraſtus lacteum dixit eſſe compagẽ:quia de duo-
bus hemiſpæriis cæli ſpæra ſolidata eſt.Et ideo ubi horæ utrinq;
cõueniant: notabilẽ claritatẽ uideri.Diodorus ignem eſſe denſæ
cõcretæq; naturæ ĩ unã cotrui limitis ſemitã diſcretiõe mũdanæ
fabricæ coaceruãte cõcretũ.Et ideo uiſũ ĩtuentis admittere reli-
quo igne cæleſti lucẽ ſuã nimia ſubtilitate diffuſã nõ ſubiicien-
te cõſpectui:Democritus ĩnũeras ſtellas breueſq; oẽs:quæ ſpiſ-
ſo tractu ĩ unũ coactæ ſpatiis quæ ãguſtiſſima ĩteriacẽt optis ui-
cinæ ſibi undiq;:& ideo paſſim diffuſæ lucis aſꝑgine cõtinuum
iũcti lumĩs corpus oſtẽdunt.Sed poſſidonius cuius diffinitioni
pluriũ cõſẽſus acceſſit:ait lacteũ caloris eẽ ſyderei ĩfuſionẽ : quã
ideo aduerſa zodiaco curuitas obliq̃uit: ut qm̃ ſol nunq̃ zodiaci
excedẽdo terminos exptẽ feruoris ſui ꝑtẽ cæli reliquã deſerebat:

hic circus a uia ſolis in obliquum recedens uniuerſitatẽ flexu ca-
lido tẽperaret. Quibus aũt ptibus zodiacũ ĩterſecet: ſupius rela-
tum ẽ Hæc de lacteo. Decem autẽ alii ut diximus circi ſunt: quo
rũ unus eſt ipſe zodiacus: q ex his decẽ ſolus potuit latitudinem
hoc modo quẽ referemus adipiſci. Natura cæleſtiũ circulorũ ĩcor
poralis eſt linea: quæ ita mente concipit̃: ut ſola longitudĩe cen-
ſeatur: latũ hr̃e nõ poſſit. Sed in zodiaco latitudinẽ ſignorũ ca-
pacitas exigebat. Quantũ igit̃ ſpatii lati dimenſio porrectis ſyde
ribus occupabat: duabus lineis limitatũ ẽ. Et terna ducta per me
dium ecliptica uocat̃: qa cum curſũ ſuum ĩ eadem linea piter ſol
& luna cõficiunt: alterius eorũ neceſſe ẽ ueire defectum: ſolis ſi ei
tunc luna ſuccedat: lunæ ſi tũc aduerſa ſit ſoli. Ideo nec ſol unq̃
deficit: niſi cũ triceſimus lunæ dies ẽ: & niſi qntodecimo curſus
ſui die neſcit luna defectũ. Sic. n. euenit: ut aut lunæ contra ſolẽ
poſitæ ad mutuandum ab eo ſolitũ lumẽ ſub eadẽ ĩuẽtus linea
terræ conus obſiſtat: aut ſoli ipſa ſuccedẽs obiectu ſuo ab huma
no aſpectu lumen eius repellat. In defectu ergo ſol ipſe nil patit̃:
ſed noſter fraudat̃ aſpectus. Luna uero circa propnũ defectum
laborat nõ accipiẽdo ſolis lumen: cuius beneficio noctẽ colorat:
Quod ſciẽs Virgilius diſciplinarũ oĩum pitiſſimus ait: Defectus
ſolis uarios lunæq; labores. Quanuis igit̃ triũ linearum ductus
zodiacum & claudat & diuidat: unũ tamen circum auctor uoca-
bulorũ dici uoluit antiquitas. Quĩq; alii circuli paralelli uocant̃.
Horum medius & maxĩus ẽ æqnoctialis. Duo extremitatibus ui
cini: atq; ideo breues: quorũ unus ſeptẽtrionalis dr̃: alter auſtra-
lis. Inter hos & medium duo ſũt tropici maiores ultimis: medio
minores: & ipſi ex utraq; pte zone uſtæ terminum faciũt. Præter
hos duo ſũt alii circuli: q̃bus nomẽ dedit ĩpſecta cõuerſio: Am-
bientes. n. ſeptẽtrionalẽ uerticẽ: atq; ĩde ĩ diuerſa diffuſi & ſe in
ſũmo ĩterſecãt: & qnq; paralellos ĩ q̃ternas ptes æqualit̃ diuidũt
zodiacũ ĩterſecãtes: ut unus eorũ p arietẽ & librã: alter p cãcrũ at
q; capricornũ meãdo decurrat: ſed ad auſtralẽ uerticẽ nõ pueni-
re credunt̃. Duo q ad nũerũ prædictũ ſupſũt: meridianus & ori
zon nõ ſcribunt̃ ĩ ſpæra: qa certũ locum hr̃e nõ poſſunt: ſed pro
diuerſitate circũſpiciẽtis hitãtiſue uariant̃. Meridianus ẽ enim
quẽ ſol cum ſup hominum uerticem uenerit: ipſum diem me-
dium efficiendo deſignat. Et quia globoſitas terræ habitationes

Circi. x. Zodiacus arcus

Ecliptica Linea

De eclipſi ſolis & Lunæ

Circuli . V. æqnoctialis

Septẽtrionalis

Auſtralis

tropici duo

meridianus circulus

oı̄um æquales ſibi eſſe nō patit̃:non eadē ps cæli omniū uerticē deſpicit. Et ideo unus oībus meridianus eē nō potent:ſed ſingulis ſup uerticē ſuū proprius meredianus efficit̃. Similiter facit ſibi orizontē circūſpectio ſingulo℞. Orizon eſt.n.uelut quodā circo deſignatus terminus cæli quod ſuper terrā uı̄. Et quia ad ipſū uere finem non pōt hūana acies puenire:quātum quiſq; oculos circūferendo conſpexit propriū ſibi cæli:quod ſup terrā eſt: terminū facit. Hic orizon quē ſibi uniuſcuiuſq; circunſcribit aſpectus:ultra trecētos & ſexaginta ſtadios lōgitudinē ītra ſe cōtinere nō poterit. Centū enī & octuoginta ſtadios nō excedit acies cōtrauidentis. Sed uiſus cum ad hoc ſpatium uenerit:acceſſu deficiens in rotunditatē recurrendo curuat̃. Atq; ita fit:ut hic numerus ex utraq; pte geminatus tricento℞ ſexaginta ſtadiorū ſpatiū quod ītra orizontē ſuū cōtinetur:efficiat:ſemperq; quantum ex huius ſpatii parte poſtea procedēdo demiſeris:tantū tibi de interiore ſumet̃:& idē orizon ſemp quātacunq; loco℞ trāſgreſſione mutatur. Hūc aūt quē diximus admittit aſpectum aut in terris æqua planicies:aut pelagi trāquilla libertas: quæ nullam oculis obiicit offenſā. Nec te moneat:ꝙ ſæpe ī longiſſimo poſitū mōtē uidemus:aut ꝙ ipſa cæli ſupna ſuſpicimus. Aliud eſt.n. cum ſe oculis ingerit altitudo:aliud cū per planum ſe porrigit & extendit ītuitus:in quo ſolo orizontis circus efficit̃. Hec de circis omnibus qbus celum cingitur:dicta ſufficiant. Tractatū ad ſequētia trāſferamus:ex quo mihi oīa contemplāti præclara cætera & mirabilia uidebātur. Erāt autē hæ ſtellæ:quas nunq̄ ex hoc loco uidimus:& hæ magnitudines oīum quas eſſe nunq̄ ſuſpicati ſumus. Ex quibus erat ea minima.quæ ultima a cælo citima terris luce lucebat aliena. Stella℞ aūt globi terræ magnitudinem facile uincebāt. Dicēdo:Ex quo mihi oīa cōtēplāti:id quod ſupra diximus affirmat:in ipſo lacteo Scipiōis & parētū p ſomniū contigiſſe cōuentū. Duo ſunt autē præcipua:quæ ī ſtellis ſe admiratū refert:aliqua℞ nouitatē & oīum magnitudinē. Ac prius de nouitate poſt de magnitudīe diſſerēus. Plene & docte adiiciēdo:quas nūq̄ ex hoc loco uidiīus:cām cur a nobis nō uideant̃:oſtēdit. Locus.n.nr̃æ hītatiōis ita poſitus ē:ut quædā ſtellæ ex ipſo nunq̄ poſſint uideri:qa ipſa ps cæli ī qua ſūt:nunq̄ pōt hic hītātibus apparere. Pars.n.hæc terræ quæ incolit̃ ab uniuerſis hominibus

Orizon Circulus

Mēſura Orizontis

q nos ĩuicẽ ſcite nõ poſſumus:ad ſeptẽtrionalẽ uerticẽ ſurgit:& ſpæralis cõuexitas auſtralẽ nobis uerticẽ in ima demergit. Cũ ue ro ſemp circa terrã ab ortu ĩ occaſũ cæli ſpæta uoluat:uertex hic q ſeptẽtriones habet:quoquouerſũ mũdana uolubilitate uerta tur:quoniã ſup nos ẽ:ſemper a nobis uidetur:ac ſemp oſtendit arctos oceani metuentes æquore tingi. Auſtralis cõtra quaſi ſe mel nobis pro hĩtationis nr̃æ poſitiõe demerſus:nec ipſe nobis unq̃ uidet:nec ſydera ſua:quibus & ipſe ſine dubio inſignitur: oſtendit. Et hoc eſt quod poeta naturæ ipſius conſcius dixit

Vertex ſeptẽtrionalis

Vertex Auſtralis

Hic uertex nobis ſemper ſublimis:at illum
Sub pedibus ſtix atra uidet maneſq; profundi.

Sed cũ hãc diuerſitatẽ cæleſtibus ptibus uel ſemp uel nũq̃ appa rẽdi terræ globoſitas hĩtãtibus faciat:ab eo q in cælo eſt oẽs ſine dubio cælũ uidet non ĩpediẽte aliq̃ pte terræ:quæ tota pũcti lo cũ pro cæli magnitudine uix optinet. Cui ergo auſtralis uerticis ſtellas nũq̃ de terris uidere cõtigetat: ubi circũſpectu libero ſine offenſa terreni obicis uiſæ ſunt:iure quaſi nouæ admirationẽ de deruut. Et quia ĩtellexit cãm ꝓpter quã eas nũq̃ ante uidiſſet: ait:Erat aũt hæ ſtellæ quas nũq̃ ex hoc loco uidĩus. Hunc locũ demoſtratiue terrã dicens:ĩ qua erat dũ iſta narraret. Sequit̃ illa diſcuſſio:quod adiecit qd:ſit:Et hæ magnitudĩes oĩum quas eẽ nunq̃ ſuſpicati ſumus. Cur aũt magnitudĩes quas uidit ĩ ſtellis: nunq̃ hoĩes ſuſpicati ſint:ipſe patefecit addendo. Stellarũ aũtẽ globi terræ magnitudinẽ facile uincebãt. Nam quando hõ:niſi quẽ doctrina philoſophiæ ſupra hominẽ ĩmo uere hominẽ fe cit:ſuſpicari põt ſtellã unã oĩ terra eſſe maiorẽ:cũ uulgo ſingu læ uix facis unius flãmam æquare poſſe uideant̃. Ergo tunc earũ uere magnitudo aſſerta credet̃:ſi maiores ſingulas q̃ ẽ oĩs terra eſſe cõſtiterit:quod hoc mõ licet recognoſcas. Punctũ dixerunt eſſe geometræ:quod ob ĩcõprehẽſibilẽ breuitatẽ ſui ĩ ptes diuidi nõ poſſit:nec ipſũ ps aliqua ſed tantũmõ ſignũ eſſe dicat̃. Phyſici terrã ad magnitudinẽ circi:p quẽ ſol uoluit̃:pũcti modũ op tinere docuere. Sol autẽ quãto mĩor ſit circo proprio:deprehẽſũ ẽ mãifeſtiſſĩs dimẽſionũ rõibus cõſtat mẽſurã ſolis ducẽteſimã ſextãdecimã ptẽ hr̃e magnitudĩs circi:p quẽ ſol ipſe diſcurrit. Cũ ergo ſol ad circũ ps certa ſit:terra uero ad circum ſolis punctum ſit:quod ps eſſe nõ poſſit ſine cunctatiõe iudicii ſolẽ cõſtat terra

Magnitudo Stellarum

Punctus

eſſe maiorē: ſi maior ē ps eo quod ptis nomē nimia breuitate nō
capit. Verū ſolis circo ſupiorꝝ ſtellarꝝ circos certū ē eſſe maiores:
ſi eo quod cōtinet id quod cōtīet maius ē. Cū hic ſit cæleſtiū ſpæ
rarū ordo: ut a ſupiore unaquæq; īferior ambiat. Vnde & lunæ
ſpærā quaſi a cælo ultimā & uicinā terræ minimā dixit: cū terra
ipſa in punctū quaſi uere iā poſtrema deficiat. Si ergo ſtellarꝝ ſu
periorꝝ circi ut dixīus circo ſolis ſūt grādiores: ſingulæ aūt huius
ſūt magnitudīs: ut ad circū unaquæq; ſuū modū ptis optineat
ſine dubio ſingulæ terra ſūt āpliores: quā ad ſolis circū: q ſupio-
ribus minor ē: punctū eſſe prædiximus. De luna ſi uere luce lucet
aliena: ſequētia docebūt. Hæc cū Scipiōis obtutus nō ſine admi
ratiōe percurrens ad terras uſq; fluxiſſet: & illic familiaris hæſiſ-
ſet: rurſus aui monitu ad ſuperiora reuocatus ē: ipſū a cæli exor-
dio ſpærarū ordinē in hæc uerba monſtrātis. Nouē tibi orbibus — Globi uel or
uel potius globis cōnexa ſunt oīa: quorꝝ unus ē cæleſtis extimus — bes. Viiii.
q reliquos oēs cōplectit ſūmus ipſe deus arcens & cōtinens cæte- — Caeleſtis
ros: ī quo ſunt īfixi illi q uoluunt ſtellarꝝ curſus ſēpiterni. Huic
ſubiecti ſeptē: q uerſant retro cōtrario motu atq; cælū. E quibus — Saturniae
unum globū poſſidet illa: quā ī terris ſaturniā nomināt. Deinde — globus
ē hoīum gnī proſperus & ſalutaris ille fulgor: q dr iouis. Tū ru- — Iouis
tilus horribiliſq; terris: quē martium dicitis. Deinde ſubter me- — Martis
diā fere regionē ſol optīet dux & prīceps & moderator luminum — Solis
reliquorꝝ mēs mundi & tēpatio tāta magnitudine: ut cuncta ſua
luce luſtret & cōpleat. Hunc ut comites cōſequunt ueneris alter — Veneris
alter mercurii curſus. Infimoq; orbe luna radiis ſolis accēſa con- — Mercurii
uertit. Infra autē eā nihil ē: niſi mortale & caducum præter aīos — Lunae
munere deorꝝ hominum gnī datos. Supra unā ſunt æterna oīa.
Nā ea quæ ē media & nona tellus neq; mouet & īfima ē: & in eā
ferunt oīa nutu ſuo pōdera. ¶Totius mundi a ſūmo ī imum dili-
gens ī hūc locū collecta deſcriptio ē: & ītegrū quoddā uniuerſi-
tatis corpus effingit: quod quidā τὸ πᾶν .i. oē dixerunt. Vnde — τὸ πᾶν
& hic dicit connexa ſunt oīa. Virgilius uero magnū corpus uo-
cauit: Et magno ſe corpore miſcet. Hoc autē loco Cicero rerum
quærendarum iactis ſeminibus multa nobis excolenda legauit.
De ſeptē ſubiectis globis ait, qui uerſant retro cōtrario motu at
q; cælum. Quod cū dicit: admonet ut quæramus ſi uerſat cælū:
& ſi illi ſeptē & uerſant & cōtrario motu mouent. Aut ſi hunc

eſſe ſpæraꝝ ordinē quē Cicero refert: platōica cōſētit auctoritas. Et ſi uere ſubiecte ſit: quo pacto ſtellæ eaꝝ oīum zodiacū luſtrare dicant': cū zodiacus & unus & ī ſūmo cælo ſit: quæue rō ī uno zodiaco aliaꝝ curſus breuiores: aliaꝝ ſaciat lōgiores: Hæc.n. oīa ī exponēdo eaꝝ ordīe neceſſe ē aſſerant'. Et poſtrēo q̄ rōe in terrā ferant' ſicut ait oīa nutu ſuo pōdera: Verſari cælū mūdanæ aīæ natura & uis rō decet: cuius æternitas ī motu ē: qa nūq̄ motus relinqt quod uita nō deſerit. Nec ab eo uita diſcedit: ī quo uiget ſēper agitatus. Igit' & cæleſte corpus quod mūdi aīa futuꝝ ſibi immortalitatis pticeps fabricata ē ne unq̄ uiuēdo deficiat: ſēp ī motu ē & ſtare neſcit: qa nec ipſa ſtat aīa q̄ īpellit'. Nā cū aīe quæ īcorporea ē: eſſēna ſit ī motu: primū aūt oīum cæli corpus aīa fabricata ſit: ſine dubio ī corpus hoc primū ex in corporeis motus natura migrauit. Cuius uis ītegra & īcorrupta non deſerit: quod primū cœpit mouere. Ideo uero cæli motus neceſſatio uolubilis ē: quia cū ſēp moueri neceſſe ſit: ultra aūt locus nullus ſit quo ſe tendat acceſſio: cōtinuatione perpetuæ ī ſe reditiōis agitat'. Ergo ī quo pōt uel hēt currit: & accedere eius reuolui eſt: quia ſpæræ ſpatia & loca cōplectēns oīa unus ē curſus totari. Sed & ſic aīam ſequi ſēp uidet': quæ ī ipſa auerſitate diſcurrit. Dicēus ergo ꝙ eā nūq̄ repiat: ſi ſemp hāc ſequit': īmo ſēp eā repit: quia ubiq; tota ubiq; pfecta ē. Cur ergo ſi quā quærit repit nō qeſcit: quia & illa requietis ē īſcia. Staret.n. ſi uſq̄ ſtātē aīā repiret. Cū uero illa ad cuius appetētiā trahit': ſemp ī uniuerſa ſe fūdat: ſēper & corpus ſe ī ipſam & per ipſam torquet. Hæc de cæleſti uolubilitatis arcano pauca de multis plotino auctore reperta ſufficient. Quod autem hunc iſtum extimū globū: qui ita uoluit': ſūmū deū uocauit: nō ita accipiēdū ē: ut ipſe pria cā & deus oīpotētiſſius exiſtiat': cū globus ipſe quod cælū ē: aīæ ſit fabrica: aīa ex mēte ꝓceſſerit: mens ex deo qui uere ſūmus eſt procreata ſit. Sed ſummū quidē dixit ad cæteroꝝ ordinē: qui ſubiecti ſūt: unde mox ſubiecit arcens & cōtinēs cæteros. Deum uero q̄ nō mō īmortale aīal ac diuinum ſit plenum īclytæ ex illa puriſſima mēte rōis: ſed ꝙ uirtutes oēs: quæ illā priæ oīpotētiā ſummitatis ſequuntur: aut ipſe faciat cōtineat: Ipſum deniq; Iouem ueteres uocauerunt: & apud theologos Iupiter ē mundi anima. Hinc illud eſt: Ab ioue prīcipium muſæ: iouis omnia plena. Quod de Araro poetæ alii

mutuati ſunt: qui de ſyderibus locuturus a cælo in quo ſunt ſydera exordium ſumẽdũ eẽ decernẽs ab Ioue ĩcipiẽdum eẽ memorauit. Hic Iuno & ſoror eius & cõiunx uocať. Eſt aũt Iuno aer: & dicit ſoror: qa iiſdẽ ſemĩbus qbus cælũ etiã aer ẽ procreatus: coniunx qa aer ſubiectus ẽ cælo. Hic illud accipiẽdũ ẽ: ꝙ præter duo lumina & ſtellas quinq; : quæ appellať uagæ: reliquas oẽs alii infixas cælo nec niſi cũ cælo moueri: alii quoꝝ aſſertio uero propior ẽ: has quoq; dixerũt ſuo motu: præter quod cũ cæli cõuerſiõe ferunť accedere. Sed propter ĩmẽſitatẽ extimi globi excedẽtia credibilẽ nũeꝝ ſæcula ĩ una eas curſũ ſui ãbitiõne cõſumere: & ideo nullũ eaꝝ motũ ab hoĩe ſẽtiri: cũ nõ ſufficiat hũanæ uitæ ſpatiũ ad breue ſaltẽ punctũ tã tarde acceſſiõis deprehẽdẽdũ. Hic Tullius nullius ſecte ĩſcius ueteribus approbatæ ſimul attigit utrãq; ſẽtẽtiã dĩcẽdo: In quo ſũt ĩfixi illi q uoluunť ſtellaꝝ curſus ſempiterni. Nã & ĩfixos dixit: & curſus hr̃e nõ tacuit. Nũc utrum illi ſeptẽ globi: q ſubiecti ſunt cõtrario (ut ait) q̃ cælũ uertiť motu ferãtur: argumẽtis ad ueꝝ ducentibus reqrãus. Solẽ ac lunã & ſtellas qnq; : qbus ab errore nomẽ ẽ: præter quod ſecũ trahit ab ortu in occaſũ cæli diurna cõuerſio: ipſa ſuo motu ĩ oriente ab occidente procedere nõ ſolis lr̃aꝝ prophanis: ſed multis quoq; doctrĩa uiciatis abhorrere a fide ac mõſtro ſimile iudicatũ ẽ. ſed apud preſſius ĩtuẽtes ita eſſe ueꝝ cõſtabit: ut nõ ſolũ mẽte cõcipir ſed oculis quoq; ipſis poſſit probari. Tñ ut nobis de hoc ſit cũ ptinaciter negãte tractatus: age qſquis tibi hoc liquere diſſimulas: ſiul oĩa quæ uel cõtentio ſibi fingit detractãs fidẽ: uel quæ ipſa ueritas ſuggerit ĩ diuiſiõis mẽbra mutãus. Has errantas cũ lũinibus duobus aut ĩfixas cælo: ut alia ſydera nullũ ſui motũ nr̃is oculis iudicari: ſed ferri mundanæ confuſiõis ĩpetu: aut moueri ſua quoq; acceſſiõe dicẽus. Rurſus ſi mouenť aut cæli uiã ſequũtur ab ortu ĩ occaſũ & cõi & ſuo motu meãtes: aut cõtrario receſſu ĩ orientẽ ab occidentis pte uerſatur. Præter hoc (ut opĩor) nihil põt uel eſſe uel fingi. Nũc uideãus qd ex his poterit ueri probari. Si ĩfixæ eſſẽt: nũq̃ ab eadẽ ſtatiõe diſcederẽt: ſed ĩ eiſdẽ locis ſemp ut aliæ uiderenť. Ecce. n. de ĩfixis uergiliæ nec a ſui unq̃ ſe copulatiõe diſpgunt: nec hyadas quæ uicinæ ſunt deſerũt: aut oriõis proximã regionẽ reliquunt. Septẽtriõnũ cõpago nõ ſoluiť. Anguis q ĩter eos labiť: ſemel circunfuſum nõ mutat ãplexum. Hæ

Quare iuno iouis & ſoror & Coniunx dicať

Stellae fixae

uero mõ ĩ hac mõ ĩ illa cæli regiõe uiſunt᷑. Et ſæpe cũ ĩ unũ locũ duæ pluresue cõuenerĩt:& a loco tñ ĩ quo uiſæ ſũt ſimul: & a ſe poſtea ſepant᷑. Ex hoc eas non eẽ cælo ĩfixas: oculis quoq; approbantibus cõſtat. Igit᷑ mouẽt: nec negare hoc quiſq̃ poterit quod uſus affirmat. Querẽdũ ẽ ergo utrũ ab ortu ad occaſũ: an ĩ contrariũ motu propo reuoluant᷑. Sed & hoc quærẽtibus nobis non ſolũ mãifeſtiſſĩa rõ: ſed uiſus quoq; ipſe mõſtrabit. Cõſiderẽus .n. ſignoꝝ ordinẽ: q̃bus zodiacũ diuiſũ uel diſtĩctũ uidẽus: & ab uno ſigno quodlibet ordĩs eius ſumãus exordiũ. Cum aries exorit᷑: poſt ipſũ taurus emergit. Hũc gemini ĩſequunt᷑: hos cãcer: & p ordinẽ reliq̃. Si iſtæ ergo ĩ occidẽte ab oriẽte procederẽt: nõ ab ariete ĩ tauꝝ q retro locatus ẽ: nec a tauro ĩ gemĩos ſignũ poſterius uoluerẽt᷑ ſed potius a gemĩs ĩ tauꝝ: & a tauro ĩ arietẽ recta & mũdanæ uolubilitatis cõſona acceſſiõe prodirẽt. Cũ ergo a prĩo ĩ ſignum ſecundũ a ſecũdo ad tertiũ & ĩde ad reliq̃: quæ poſteriora ſũt: reuoluãt᷑: ſigna aũt ĩfixa cælo ferãt᷑: ſĩe dubio cõſtat has ſtellas nõ cũ cælo: ſed cõtra cælũ moueri. Hoc ut plene liq̃at: aſtruamus de lunæ curſu: quæ & claritate ſui & uelocitate notabilior ẽ

Ordo ſignorũ Zodiaci

Luna poſtq̃ a ſole diſcedẽs nouata ẽ: ſecundo fere die circa occaſum uidet᷑: & quaſi uicina ſoli quẽ nup reliq̃t: poſtq̃ ille demerſus ẽ: ipſa cæli marginẽ tenet antecedẽti ſup occidẽs. Tertio die tardius occidit q̃ ſecundo: & ita quotidie longius ab occaſu recedit: ut ſeptĩo die circa ſolis occaſum ĩ medio cælo ipſa uideat᷑. Poſt alios uero ſeptẽ cum ille mergit: hæc orit᷑, adeo media parte menſis dimidium cælum. i. unum hemiſpæriũ ab occaſu in oriẽtem recedẽdo metit᷑. Rurſus poſt ſeptẽ alios circæ ſolis occaſum latẽtis hemiſpærii uerticẽ tenet. Et huius rei ĩdicium ẽ: q medio noctis exorit᷑. Poſtremo totidẽ diebus exemptis ſolẽ denuo compræhendit: & uicinus uidet᷑ ortus amboꝝ q̃diu ſoli ſuccedẽs rurſus mouet᷑: & rurſus recedens paulatĩ ſemp ĩ orientẽ regrediẽdo relĩquat occaſum. Sol quoq; ipſe nõ aliter q̃ ab occaſu ĩ oriẽtẽ mouetur: & licet tardius q̃ luna receſſum ſuum cõficiat: quippe qui tanto tẽpore ſignum unum emetiat᷑: q̃to totum zodiacum luna diſcurrit: mãifeſta tñ & ſubiecta oculis motus ſui præſtat ĩdicia Hunc. n. in ariete eſſe ponamus: quod q a æquinoctiale ſignum eſt: pares horas ſõni & diei facit. In hoc ſigno cum occidit: librã ideſt ſcorpii chelas mox oriri uidemus: & apparet taurus uicinus

Lunae curſus

occaſui. Nam uirgilias & hyadas partes tauri clariores nõ multo poſt ſole mergẽte uidẽus. Sequẽti mẽſe ſol ĩ ſignum poſterius.i. ĩ tauꝝ recedit:& ita fit:ut neq; uergiliæ neq; alia ps tauri illo mẽſe uideat̃. Signum.n.qđ cum ſole oritur & cum ſole occidit:ſemper occultatur adeo ut & uicina aſtra ſolis propinquitate cælentur. Nam & canis tunc quia uicinus tauro ẽ:non uidetur tectus lucis propinquitate. Et hoc eſt quod Virgilius ait.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus:& aduerſo concedens occidit aſtro.

Nõ.n.uult ĩtelligi tauro oriẽte cum ſole mox ĩ occaſũ ferri canẽ: q proximus tauro ẽ:ſed occidere eũ dixit tauro geſtãte ſolẽ:quia tunc ĩcipit nõ uideri ſole uicĩo. Tunc tñ occidẽte ſole libra adeo ſupior ĩuenit̃:ut totus ſcorpius ortus appareat:gemini uero uicini tunc uident̃ occaſui. Rurſus poſt tauri menſẽ gemini nõ uidẽtur:quod ĩ eos ſolẽ migraſſe ſignificat:Poſt gemĩos recedit ĩ cancrũ. Et tunc cũ occidit:mox libra ĩ medio cælo uidet̃. Adeo cõſtat ſolẽ tribus ſignis pactis.i.ariete & tauro & geminis ad medietatẽ hemiſperii receſſiſſe. Deniq; poſt tres mẽſes ſequẽtes tribus ſignis quæ ſequũtur emẽſis:cancrũ dico leonẽ & uirginẽ inuenit̃ ĩ libra:quæ rurſus æquat noctẽ diei:& dum in ipſo ſigno occidit: mox orit̃ aries:in quo ſol ante ſex menſes occidere ſolebat. Ideo autẽ occaſum magis eius q̃ ortum elegĩus proponẽdũ: qa ſigna poſteriora poſt occaſum uident̃. Et dũ ad hæc quæ ſole mergẽte uideri ſolẽt:ſolem redire mõſtramus:ſine dubio eũ cõtrario motu recedere q̃ cælum mouet̃ oſtẽdĩus. Hæc autẽ quæ de ſole & luna diximus ẽt q̃nq; ſtellaꝝ receſſum aſſignare ſufficiẽt:pari enĩ rõe in poſteriora ſigna migrãdo ſemp mũdanæ uolubilitati contraria receſſiõe uerſant̃. His aſſertis:de ſpæraꝝ ordĩe pauca dñda ſũt. In quo diſſẽtire a Platone Cicero uideri põt:cũ hic ſolis ſpæ rã q̃rtã de ſeptẽ.i.ĩ medio locatã dicat:Plato a luna ſurſũ ſecundã:hoc ẽ ĩter ſeptẽ a ſũmo locũ ſextũ tenere cõmemoret. Ciceroñ Archimenides & caldæoꝝ rõ cõſentit. Plato egyptios oĩum philoſophiæ diſciplinaꝝ parẽtes ſecutus ẽ:q ita ſolẽ ĩter lunã & mercurium locatũ uolunt:ut rõnẽ tñ deprehẽderĩt & edixerint:cur a nõnullis ſol ſupra mercuriũ ſupraq; venerẽ eſſe credat̃. Nã nec illi qui ita exiſtimãt a ſpecie ueri procul aberant. Opinionẽ uero iſtius pmutatiõis huiuſmodi rõ pſuaſit. A ſaturni ſpæra quæ ẽ Spærarum. Ordo

ptiā de ſeptē uſq; ad ſpærā iouis a ſummo ſecūdā īteriecti ſpatii tanta diſtāria ē:ur zodiaci ābitum ſupior triginta ānis : duodecī uero ānis ſubiecta cōficiat. Rurſus tamē a ioue ſpæra martis recedit:ut eundē curſum biēnio pagat. Venus autē ē tantum regiōe martis īferior:ut ei ānus ſatis ſit ad zodiacū pagēdū. Iā uero ita ueneri proxīa ē ſtella mercurii & mercurio ſol propinquus:ut hi tres cælū ſuū pari tēporis ſpatio.i.āno plus minuſue circūeāt. Iō & Cicero hos duos curſus comites ſolis uocauit: qa in ſpatio pari lōge a ſe nunq̄ tecedunt. Luna aūt tātum ab his deorſū receſſit: ut quod illi āno: uigītiocto diebus ipſa cōficiat. Ideo neq; de triū ſupiorum ordinē:quem manifeſte clareq; diſtīguit in mēſa ī diſtantia: neq; de lunæ regiōe quæ ab oībus multum receſſit: inter ueteres aliqua fuit diſſēſio. Hoꝝ uero triū ſibi proxīoꝝ ueneris mercurii & ſolis ordinē uicinia cōfundit. Sed apud alios. Nā egyptioꝝ ſolertiā rō nō fugit: quæ talis ē. Circulus p quē ſol diſcurrit a mercurii circulo ut īferior ābit͛. Illum quoq; ſupior circulus ueneris īcludit. Atq; ita fit: ut hæ duæ ſtellæ cū p ſupiores circuloꝝ ſuorū uertices currūt: ītelligant͛ ſupra ſolē locatæ. Cū uero p īferiora cōmeāt circuloꝝ: ſol eis ſupior exiſtimet͛ Illis ergo q ſpæras eaꝝ ſub ſole dixerūt: hoc uiſū ex illo ſtellaꝝ curſu: q nōnūq̄ ut dixīus uidet͛ īferior: q & uere notabilior ē: qa tum liberius apparet. Nā cū ſupiora tenēt: magis radiis occulunt͛. Et ideo pſuaſio iſta cōualuit: & ab oībus pene hic ordo ī uſū receptus ē. Perſpicatior tñ obſeruatio meliorē ordinē deprehēdit: quē præter indaginē uiſus hæc quoq; rō cōmendat: q lunā quæ luce propria caret & de ſole mutuat͛: neceſſe eſt fōri luminis ſui eſſe ſubiectā. Hæc.n.rō facit lunā nō hr̄e lumen proprium: cæteras oēs ſtellas lucere ſuo: q illæ ſupra ſolem locatæ ī ipſo puriſſimo æthere ſūt ī quo oē qcqd ē: lux natalis & ſua ē: quæ tota cū igne ſuo ita ſpæræ ſolis incumbit: ut cæli zonæ quæ pcul a ſole ſunt ppetuo frigore oppreſſæ ſint: ſicut īfra oñdet͛. Luna uero qa ſola ipſa ſub ſole ē: & caducoꝝ iā regiōi luce ſua carenti proxīa: lucē niſi deſuper poſito ſole cui reſplendet: hr̄e non potuit. Deniq; qa totius mūdi una ps terra ē: ætheri autē una pars luna eſt: lunam quoq; terrā ſed ætherea uocauerunt. Immobilis tamen ut terra eſſe nō potuit: quia in ſpæra quæ uoluit͛: nihil manet īmobile præter cētrū: Mundanæ aūt ſpæræ terra centrū ē: ideo ſola īmobilis pſeue

Quare luna nō hēt lucē ex ſe

rat. Rurſus terra accepto ſolis lumine clateſcit tãtũmodõ nõ relucet. Luna ſpeculi ĩſtat lumẽ quo illuſtrat̃ emittit: qa illa aeris: & aquæ q̃ p ſe cõcreta & dẽſa ſũt: fæx hẽt̃ & iõ extrema uaſtitate dẽſata ẽ: nec ultra ſupficiẽ q̃uis luce penetrat̃. Hæc licet & ipſa finis ſit: ſed liqdiſſimæ lucis & ignis ætherei: ideo q̃uis denſius corpus ſit: q̃ cætera cæleſtia ut multo tñ terreno purius ſit acceptæ luci penetrabile: adeo ut eã de ſe rurſus emittat: nullũ tñ ad nos pferẽtẽ ſẽſũ caloris: qa lucis radius cũ ad nos de origine ſua.i.de ſole puenit naturã ſecũ ignis de quo naſcit̃: deuehit. Cũ uero ĩ lũæ corpus ĩfũdit̃: & ĩde reſplẽdet: ſolã refũdit claritudinẽ nõ calorẽ Nã & ſpeculũ cũ ſplẽdorẽ de ſe ui oppoſiti eminus ignis emittit ſolã ignis ſimilitudinẽ carẽtẽ ſẽſu caloris oſtẽdit Quẽ ſoli ordinẽ Plato dederit uel eius auctores: quoſue Cicero ſecutus quattũ locũ globo eius aſſignauerit: uel quæ tõ pſuaſiõem huius diuerſitatis ĩduxerit & cur dixerit Tullius: ĩfimoq; orbi luna radiis ſoliſ accẽſa cõuertit̃: ſatis dictũ ẽ Sed his hoc adiiciẽdũ ẽ cur Cicero eũ quartũ de ſeptẽ ſolẽ uelit. Quartus aũt ĩter ſeptẽ nõ fere medius ſed omnimõ medius æ ſit & hẽat̃: nõ abrupte mediũ ſolẽ: ſed fere mediũ dixerit his uerbis. Deĩde ſubter mediã fere regionẽ ſol optinet. Sed nõ uacat adiectio: qua hæc pronũciatio tẽperat̃. nã ſol quartũ locũ optinẽs mediã regionẽ tenebit numero: ſpatio ñ tñbit. Si ĩter ternos.n.ſũmos & imos locat̃ ſine dubio medius ẽ numero ſed totius ſpatii quod ſeptẽ ſpære occupãt: dimẽſione pſpecta regio ſolis nõ ĩuenit̃ ĩ medio ſpatio locata: qa magis a ſũmo ipſe q̃ ab ipſo receſſit ima poſtremitãs: ꝙ ſine ulla diſceptatione ambage tõpẽdioſa probabit aſſertio. Saturni ſtella quæ ſũma ẽ: zodiacũ trigĩta annis pagrat: ſol medius ãno uno: luna luna ultima uno mẽſe nõ ĩtegrõ. Tãtũ ergo ĩtereſt ĩter ſolẽ & ſaturnũ: q̃tũ ĩter unũ & trigĩta. Tãtũ ĩter lunã ſolẽq;: q̃tũ ĩter duodecĩ & unũ. Ex his apparet totius a ſũmo ĩ imũ ſpatii certã ex media pte diuiſionẽ ſolis regionẽ nõ fieri Sed qa hic de nũero loq̃bat̃: ĩ quo uere q̃ q̃rtus & medius ẽ: iõ ꝓnũciauit qdẽ mediũ: ſed ꝓpt̃ latẽtẽ ſpatioꝝ dimẽſionẽ uerbũ quo hãc diffinitionẽ tẽperaret: adiecit. Notãdũ ꝙ eẽ ſtellã ſaturni & alterã iouis martis aliã nõ naturæ cõſtitutio: ſed humana pſuaſio ẽ: quæ ſtellis nũeros & noĩa fecit Non.n.ait illã q̃ ſaturnia ẽ: ſed quã ĩ terris ſaturniã noĩãt & ille fulgor q dr̃ iouis & quẽ martiũ dicitis adeo expreſſit ĩ ſĩgulis noĩa hæc nõ eẽ ĩuẽta naturæ ſed hoĩũ cõmta ſignificatõi

Sol ſpæris

diſtĩctionis accõmodata. Quod uero fulgorẽ iouis humano gñi ꝓſperũ & ſalutarẽ. cõtra martis rutilũ & terribilẽ terris uocauit: alteꝝ tractũ ẽ ex ſtellaꝝ colore (nã fulget iouis: rutilat martis) alterũ ex tractu eoꝝ q de his ſtellis ad hoĩum uitã manare uolũt aduerſa uel proſpera. Nã plerũq; de martis ſtella terribilia: de iouis ſalutaria euenire diffiniũt. Cãm ſi quis ſorte alterius q̃rat: unde diuinis maliuolẽtia ut ſtella maleficia eſſe dicat̃: ſicut de martis: & ſaturni ſtellis exiſtimat̃: aut cur notabilior benignitas iouis & ueneris ĩter genethliacos hẽat̃: cũ ſit diuinoꝝ una natura: ĩ medium proferã rõem: apud unũ oĩno quod ſciã lectã. Nã ptholomeus ĩ libris tribus: quos de armonia cõpoſuit: patefecit cãm quam breuiter explicabo. Certi ſũt numeri: p quos ĩter oĩa quæ ſibi cõueniũt. iũgũt̃ & aptãt̃: ſit iugabilis cõpetẽtia: nec q̃cq̃d põt alteri niſi p hos nũeros cõuenire. Sũt aũt epitritus hẽiolius epogdous duplaris triplaris quadruplus: quæ hoc loco ĩterĩ q̃ſi noĩa numeroꝝ accipias uolo. In ſeq̃ntibus uero cũ de armonia cæli loq̃mur qd ſint hi numeris qdue poſſint opportunius apiemus. Mõ hæc noſſe ſufficiat: q̃a ſine his numeris nulla colligatio: nulla põt eẽ cõcordia. Vitã uero nr̃am præcipue ſol & luna moderant̃. Nã cũ ſint caducoꝝ corporũ hæc duo propria: ſẽtire uel creſcere æſthetycõ. i. ſẽtiẽdi natura de ſole: phyticõ aũt. i. creſcẽdi natura de lunari ad nos globoſitate ꝑueniũt. Sic utriuſq; luminis beneficio hec nobis cõſtat uita: qua fruimur. Cõuerſatio tñ nr̃a & prouentus actũ tã ad ipſa duo lumina q̃ ad quĩq; uagas ſtellas refert̃. Sed haꝝ ſtellaꝝ alias ĩteruẽtus numeroꝝ: quoꝝ ſupra fecimus mẽtionẽ cũ luminibus bñ iũgit ac ſociat: alias nullus applicat numeri nexus ad lumina. Ergo uenerea & iouialis ſtella p hos nũeros lũini utriq; ſociat̃. Sed iouialis ſoli p oẽs: lũæ uero ꝑ plures: & uenerea lunæ p oẽs: ſoli p plures numeros aggregat̃: Hinc licet utraq; bñfica credat̃: iouis tñ ſtella cũ ſole accõmodatior ẽ: & uenerea cũ luna: atq; iõ uitæ nr̃æ magis cõmodãt quaſi luminibus uitæ nr̃æ auctoribus numeroꝝ rõe cõcordes. Saturni aũt martiſq; ſtellæ ita nõ hñt cũ lũinibus cõpetẽtiã: ut tñ aliqua uel extrẽa numeroꝝ linea ſaturnus ad ſolẽ mars aſpiciat ad lunã. Iõ minus cõmodi uitæ hũanæ exiſtimãt̃: q̃ſi cũ uitæ auctorib9 arcta nũeroꝝ rõe nõ iuncti. Cur tñ & ipſi nõnũq̃ opes uel claritatẽ hoĩbus præſtare credant̃: ad alteꝝ debet ꝑtinere tractatũ: q̃a hic ſufficit apuiſſe

Vnde ꝑueniunt ſtellaꝝ proprietates

rõem: cur alia terribilis alia ſalutaris exiſtimet̃. Et plotinus qdé ĩ libro q ĩſcribere: Sic faciũt aſtra: pronũciat nihil ui uel poteſtate eoꝶ hoĩbus euenire: ſed ea quæ decreti neceſſitas ĩ ſingulos: ſácit ita p hoꝶ ſepté trãſitũ ſtatione receſſuue mõſtrari: ut aues ſeu prætéruolãdo ſeu ſtãdo futura pẽnis uel uoce ſignificãt neſciétes ſic quoq; tamé iure uocabit̃ hic ſalutaris: ille terribilis: cũ p hũc proſpa: p illũ ſignificemus ĩcõmoda. In his autẽ tot nominibus quæ de ſole dicunt̃: nõ fruſtra nec ad laudis põpã laſciuit orõ: ſed res ueræ uocabulis exprimunt̃. Dux & prĩceps ait & moderator luminũ reliquoꝶ mẽs mũdi & tẽperatio. Plato ĩ Timæo cum de octo ſpæris loqueret̃ ſic ait: Vt aũt p ipſos octo circuitus celeritatis & tarditatis certa mẽſura & ſit & noſcat̃: deus ĩ ãbitu ſupra terrã ſecũdũ lumẽ accẽdit: quod nũc ſolẽ uocamus. Vides ut hæc diffinitio uult eſſe oĩum ſpærarũ lumẽ ĩ ſole? Sed Cicero ſciẽs ẽt cæteras ſtellas hr̃e lumẽ ſuũ: ſolãq; lunã ut ſæpe iã diximus proprio carere: obſcuritatẽ diffinitionis huius liqdius abſoluẽs & oſtẽdẽs ĩ ſole maximũ lumẽ eſſe: nõ ſolũ ait dux & prĩceps & moderator luminũ reliquoꝶ (adeo & cæteras ſtellas ſcit eſſé lumina) ſed hunc ducẽ & prĩcipẽ: quẽ Heraclitus fõtẽ cæleſtis lucis appellat. Dux ergo ẽ: qa oĩs luminiſ maieſtate præcedit. Prĩceps: qa ita eminet: ut propterea ꝙ talis ſolus appareat: ſol uocet̃. Moderator reliquorũ dr̃: qa ipſe curſus eoꝶ recurſuſq; moderat̃ certa diffinitiõe: nã ſpatii certa diffinitio ẽ ad quã cũ unaquæq; erratica ſtella recedẽſ a ſole puenerit: tãq̃ ultra ꝓhibeat̃ accedere: agi retro uidet̃. Et rurſus cũ certã ptẽ recedẽdo cõtigerit: ad directi curſus cõſueta reuocat̃: ita ſolis uis & poteſtas motus reliquoꝶ luminũ coſtituta dimẽſiõe moderat̃. Mẽs mũdi ita appellat̃: ut phyſici eum cor cæli uocauerunt. Inde nimirũ ꝙ oĩa quæ ſtatuta rõe p cælũ fieri uidemus: diẽ & noctẽ: & migrãtes ĩter utrũq; prolixitatis breuitatiſq; uices & certis tpibus æquã utriuſq; mẽſurã: de ĩ ueris clæmẽtẽ tẽporẽ: torridũ cãcri ac leonis æſtum. mollicem auctũnalis auræ: uim frigoris inter utranq; temperiem: omnia hæc ſolis curſus & ratio diſpenſat. Iure ergo cor cæli dicitur: per quem fiunt omnia quæ diuina ratione fieri uidemus. Eſt & hæc cauſa: propter quã iure cor cæli uocetur: ꝙ natura ignis ſemper in motu perpetuoq; agitatu ẽ: Solem aũt ignis ætherei fontẽ eſſe rettulimus. Hoc ẽ ergo ſol ĩ æthere: qđ ĩ aĩali cor: cuius iſta natã ẽ: ne unq̃ ceſſet a

quod dr̃ ſol

Sol cur celi dicitur

motu aut breuis eius quocunq; caſu ab agitatione ceſſatio mox aĩal ĩterinat. Hæc de eo quod mũdi mẽtẽ uocauit. Cur uero & tẽperatio mũdi dictus ſit: rõ ĩ apto ẽ. Ita: n. nõ ſolũ terrã: ſed ipſũ quoq; cælũ quod uere mundus uocatᷣ: tẽperari ſole certiſſimũ ẽ: ut extremitates eius quæ lõgiſſimæ a uia ſolis receſſerũt: oĩ careant beneficio caloris: & una frigoris ꝑpetuitate torpeſcãt: quod ĩ ſequẽtibus aptius explicabitᷣ. Reſtat ut & de magnitudine eius ueriſſima prædicatione extulit pauca & nõ prætereũda dicamus

De magnitudine ſolis

Phyſici hoc maxime cõſequi ĩ oĩ circa magnitudinẽ ſolis ĩ qſitione uoluerũt q̃to maior eſſe poſſit q̃ terra. Et Erathoſthenes ĩ libris dimẽſionũ ſic ait. Mẽſura terræ ſepties & uicies multiplicata mẽſurã ſolis efficiet. Poſſidonius multo multoq; ſæpius & uterq; lunaris defectus argumẽtũ pro ſe aduocat. Ita cũ ſolã uolunt terra maiorẽ probare: teſtimonio lunæ deficiẽtis utuntᷣ. Cũ defectũ lunæ conantᷣ aſſerere: probationẽ de ſolis magnitudine mutuantᷣ. Et ſic euenit: ut dũ utrũq; de altero aſtruitᷣ: neutrũ: probabiliter aſtruatᷣ: ſemp ĩ medio uiciſſim nutãte mutuo teſtĩmonio quid enĩ per rẽ adhuc probãdã probetᷣ? Sed ægyptii nihil ad cõiectura loquẽtes ſequeſtrato ac libero argũmẽto nec ĩ patrociniũ ſibi lunæ defectũ uocates: quãta mẽſura ſol terra maior ſit probare uoluerũt: ut tũ demũ p magnitudinẽ eius oſtẽderẽt: cur luna deficiat. Hoc aũt nequaq̃ dubitatᷣ nõ poſſe aliter deprahẽdi: niſi mẽſura & terræ & ſolis ĩuẽta: ut fieret ex collatione diſcretio: & tercena qdẽ dimẽſio oculis rõnẽ ĩueſtigãtibus de facili conſtabat Solis uero mẽſurã aliter niſi p mẽſurã cæli: p quod diſcurrit: ĩuenire nõ poſſe uideret. Ergo primũ metiẽdũ ſibi cælũ illud. i. iter ſolis cõſtituerũt: ut p eũ poſſẽt modũ ſolis agnoſcere. Sed q̃ſo ſi qs unq̃ tã ocioſus tãq̃ erit ab oĩ ſenio feriatus: ut hæc quoq; ĩ manus ſumat: ne talẽ ueteꝝ promiſſionẽ q̃ſi ĩſaniæ ꝓxima authoreſcat aut rideat. Etenĩ ad rẽ q̃ natura ĩcõpræheſibilis uidebatᷣ uiã ſibi fecit ĩgeniũ: & p terrã q cæli modus ſit reppierũt. Vt aũt liq̃re poſſit rõ cõmẽti: prius regulariter pauca dñda ſũt ut ſit teꝝ ſeq̃ntiũ aditus ĩſtructior. In oĩ orbe uel ſpa medietas cẽtrũ uocatᷣ. Nihil alid ẽ cẽtrũ niſi pũctũ: quo ſpæ aut orbis mediũ certiſſĩa obſeruatiõe diſtĩguitᷣ. Itẽ ducta linea de quocũq; loco circuli q dſignat ãbitũ ĩ q̃cũq; eiuſdẽ circuli ſũmitate orbis ptẽ aliquã diuidat neceſſe ẽ. Sed nõ oĩmõ medietaſ ẽ orbis quã ſeperat iſta diui

Cẽtrũ qdẽ

ſio. Illa enĩ tãtũ linea ĩ ptes æquales orbẽ mediũ diuidit: que a ſũ mo ĩ ſũmũ ita deducit: ut neceſſe ſit eã trãſire p cẽtrũ. Et hæc linea quæ orbẽ ſic æqualiter diuidit: diametros nũcupat̃. Item diametros oĩs cuiuſcũq; orbis triplicata cũ adiectione ſeptimæ partis ſuæ mẽſurã facit circuli: quo orbis ĩcludit̃. i. ſi uncias ſeptẽ teneat diametri lõgitudo: & uellis ex ea noſſe quot uncias orbis ipſius circulus teneat: triplicabis ſeptẽ: & faciũt uigĩti unũ. His adicies ſeptimã ptẽ: hoc ẽ unũ & pronunciabis uiginti & duabus unciis huius circuli eſſe mẽſurã: cuius diametros ſeptẽ unciis extẽditur: Hæc oĩa geometricis euidẽtiſſimiſq; rõibus probare poſſemus: niſi & neminẽ de ipſis dubitare arbitraremur. & caueremuſ iuſto proxilius uolumẽ extẽdere. Sciẽdũ & hoc: ꝙ umbra terræ q̃ ſol poſt occaſũ ĩ ĩferiore hemiſpærio currẽs ſurſũ cogit emitti ex qua ſup terrã fit obſcuritas. quæ nox uocat̃ ſexageſies ĩ altũ multiplicabit̃ ab ea mẽſura: quã terræ dĩametros habet. Et hac longitudine ad ipſũ circulũ p quẽ ſol currit erecta: excluſione luminis tenebras ĩ terrã refũdit. prodẽdũ ẽ igit̃: quãta diametros terræ ſit ut cõſtet quid poſſit ſexageſies multiplicata colligere. Vnde his prælibatis ad tractatũ mẽſuraꝝ quas promiſit oĩo reuertat̃. Euidẽtiſſimis & ĩdubitabilibus dimẽſionibus cõſtat: uniuerſæ terræ ambitũ quæ ubicũq; uel ĩcolit̃: uel inhabitabilis iacet: hr̃e ſtadiorũ milia ducẽta quinquaginta duo. Cum ergo rãtum ambitus teneat ſine dubio octuaginta milia ſtadioꝝ uel nõ multo amplius diametros hẽt ſecũdũ triplicationẽ cũ ſeptimae ptis adiectione: quã ſuperius de diametro & circulo regulariter diximus. Et quia ad efficiẽdã terrenæ umbræ lõgitudinẽ nõ ãbitus terræ ſed diametri mẽſurã multiplicãda ẽ: ipſa ẽ. n. quã ſurſũ cõſtat excreſcere. Sexageſies multiplicãda tibi erũt octuagĩta milia q̃ terræ diametros habet: quæ faciunt quadragies octies centena milia ſtadioꝝ eſſe a terra uſq; ad ſolis curſum: quo umbram terræ diximus puenire. Terra aũtem in medio cæleſtis circuli per quem ſol currit ut centum locata ẽ. Ergo menſura terrenæ umbræ medietatem diametri cæleſtis efficiet: & ſi ab altera quoq; parte terræ par uſq; ad eũdẽ circulũ mẽſura tẽdat̃: ĩtegra circuli p quẽ ſol currit diamatros ĩuenit̃. Duplicaris igit̃ illis q̃dragies octies cẽtenis milibꝰ erit ĩtegra diãetros cæleſtis circuli nõagies ſexies cẽtẽis milibuſ ſtadioꝝ & ĩuẽta diãetros facile mẽſurã nobis ipſius quoq; ãbitꝰ pdit

Diametros

Hanc enĩ ſũmam: quæ diametrũ fecit: debes ter multiplicare ad iecta pte ſeptima: ut ſæpe iã dictum ẽ: & ita ĩuenies totius circuli p quẽ ſol currit ambitũ ſtadioꝝ hr̃e trecẽties cẽtena milia: & in ſup cẽtũ ſeptuaginta milia. His dictis quibus mẽſura quã terræ uel ambitus uel diametros hẽt: ſed & circuli monus p quem ſol currit uel diametri eius oſtẽdit: nunc quã ſolis eſſe mẽſuram uel quẽadmodũ illi prudẽtiſſimi deprehẽderint: ĩdicemus. Nam ſicut extrema umbra potuit circuli p quẽ ſol meat deprahẽdi magnitudo: ita p ipſũ circulũ mẽſura ſolis ĩuẽta ẽ in hũc modũ procedẽte ĩquiſitionis ĩgenio. Aequinoctiali die ãte ſolis ortũ æquabiliter locatũ ẽ ſaxeũ uas ĩ hemiſpærii ſpeciẽ cauata ambitiõe curuatũ ĩfra p lineas deſignato duodecĩ diei horaꝝ nũero: quas ſtili prominẽtis umbra cũ trãſitu ſolis prætereundo diſtinguit hoc ẽ aũt (ut ſimus) huiuſmodi uaſis officiũ: ut tãto tẽpore a priore eius extrẽmitate ad alterã uſq; ſtili umbra pcurrat: q̃to ſol medietatẽ cæli ab ortu in occaſũ unius ſcilicet hemiſpærii cõuerſione metit. Nã totius cæli ĩtegra cõuerſio diẽ noctemq; concludit. Et ideo cõſtat q̃tum ſol in circulo ſuo: tãtũ in hoc uaſe umbrã meare. Huic igit æquabiliter collocaro circa tempus ſolis ortui propĩquitatis in hæſit diligẽs obſeruãtis obtutus: & cum ad primum ſolis radium quem de ſe emiſit: prima ſummitas orbis emergẽs umbra de ſtili decidens ſummitate: primã curui labri eminentiã cõtingit: locus ipſe qui umbræ primitias excepit notæ impreſſione ſignatus eſt: obſeruatumq; q̃diu ſup terram ita ſolis orbis appareret: ut una eius ſummitas adhuc orizonti uideret ĩſidere: & mox locus ad quẽ umbra tunc ĩ uaſe migrauerat: adnotata ẽ. Hĩtaq; dimenſione inter ambas umbrarum notas: quæ ĩtegrum ſolis orbem. i. diametrum natæ de duabus eius ſummitatibus metiuntur: pars nona reperta eſt eius ſpatii quod a ſummo uaſis labro uſq; ad horæ primæ lineam cõtinetur. Et ex hoc conſtitit: q in curſu ſolis unam tempore æquinoctialis horã faciat repetitus nouies orbis eius acceſſus. Et quia conuerſio cæleſtis hemiſpærii peractis horis duodecim diem condit: nouies autem duodeni efficiunt centum octo: ſine dubio ſolis diametros centeſima & octaua pars hemiſpærii æquinoctialis ẽ. Ergo totius æquinoctialis circuli ducẽteſima ſextadecima ps ẽ. Ipſum autem circulum hr̃e ſtadiorum trecenties centena milia & in ſuper centum & ſeptua

gitita milia ātelatis probatū eſt. Ergo ſi eius ſummæ ducēteſimā ſextādecimā cōſiderauens partē: menſurā diametri ſolis inuenies Eſt autem pars iſta fere ī cētum q̄dragīta milibus. Diametros igitur ſolis cētū quadragīta milium fere ſtadioꝝ eſſe dicēda eſt. Vnde pene duplex q̄ terræ diametros inuenitur: Conſtat aūt geometricæ rōnis examīe: cū de duobus orbibus altera diametros duplo altera uincit: illū orbē cuius diametros dupla eſt: orbe altero octies eſſe maiorē. Ergo ex his dicendū ē ſolē octies terra eſſe maiorē. Hæc de ſolis magnitudine breuiter de multis excerpta libauimus mēſura ſolis

Sed quoniam ſeptem ſpæras cælo diximus eſſe ſubiectas: exteriore q̄q; quas iterius cōtinet ābiēte: lōgeq; & a cælo ōes & a ſe ſigulæ receſſerūt. Nūc quærendū ē: cum zodiacus unus ſit: & is conſtet cælo ſydenbus īfixis: quēadmodum īferioꝝ ſpaeraꝝ ſtellæ in ſignis zodiaci meare dicāt̃. Nec lōgū eſt inuenire rōem quæ ī ipſo ueſtibulo excubat quaeſtiōis. Veꝝ ē.n. neq; ſolē lunāue neq; de uagis ullā ita in ſignis zodiaci ferri: ut eoꝝ ſydenbus miſceāt̃: ſed potius in illo ſigno eſſe unaquæq; p̄hibet̃: quod hūerit ſup uerticem in ea quae illis ſubiecta ē circuli ſui regione diſcurrēs: quia ſingulaꝝ ſpaeraꝝ circulos in duodecī partes aeque ut zodiacū rō diuiſit. Et quae in eā partē circuli ſui uenent: quæ ſub parte zodiaci eſt arieti deputata: in ipſū arietē ueniſſe cōcedit̃. Similiſq; obſeruatio ī ſingulas partes migrāribus ſtellis renerur. Er quia facilior ad intellectum per oculos uia ē: id quod ſermo deſcripſit: uiſus aſſignet. Eſto.n. zodiacus circulus: cui aſcriptū ē.a. īter hūc ſeptem alii orbes locēt̃: Et zodiacus ab.a. p ordinē affixis notis q̄bus aſcribētut litteræ ſequentes in partes duodecim diuidatur. Sitq; ſpatium quod inter.a.&.b. clauditur: arieti deputatum: quod intra b.&.c. tauto. quod inter.c.&.d. geminis: cācro quod ſequitur: & reliquis per ordinem cætera. His conſtitutis iam de ſingulis zodiaci notis & litteris ſingulæ deorſum litterae per omnes circulos ad ultimum uſq; ducātur: procul dubio per orbes ſingulos duodedenas partes diuidet trāſitus lineaꝝ. In quocūq; igitur circulo ſeu ſol in illo ſeu luna uel de uagis quaecūq; diſcurrat cum ad ſpatium uenent quod īter lineas clauditur ab. a.&.b. notis & litteris defluentes in ariete eſſe dicetur: quia illic conſtituta ſpatiū arietis in zodiaco deſignatū ſuper uerticem: ſicut deſcripſimus: habebit Similiter ī q̄ncūq; migrauerit partē ī ſigno ſub quo fuerit eē dicit̃

Atq; hæc ipſa deſcriptio eodem compendio nos docebit: cur eundem zodiacum eademq; ſigna aliæ tempore longiore aliæ breuiore percurrant. Quotiens enim plures orbes intra ſe locantur: ſicut maximus eſt ille qui primus eſt & minimus qui locū ultimum tenet: ita de mediis: qui ſummo propior eſt inferioribus maior: q uicinior eſt ultimo: breuior ſuperioribus habet̃. Et inter has igit̃ ſeptem ſpæras gradum celeritatis ſuæ ſingulis ordo poſitionis aſcripſit. Ideo ſtellæ quae per ſpatia grandiora diſcurrūt: ambitū ſuū tēpore prolixiore cōficiūt: quae p āguſta breuiore. Cōſtat enī nullam inter eas celerius cæteris tardiuſue procedere. Sed cum ſit omnibus idem motus meandi: tantā eius diuerſitatem temporis ſola ſpatiorum diuerſitas facit. Nam ut de mediis nunc præter

mittamus:ne eadem ſæpe repetantur:ꝙ eadē ſigna ſaturnus an/
nis triginta:luna diebus uigintiocto ābit & pmeat:ſola cā ī quā/
titate eſt circuloꝝ:quorum alter maximus alter minimus. Ergo
& cæterarū ſingulæ pro ſpatii ſui modo tempus meandi aut extē/
dit aut contrahit:Hoc loco diligens reꝝ diſcuſſor inueniet quod
requirat.Inſpectis.n.zodiaci notis:quas mōſtrat ī præſidium fi/
dei aduocata deſcriptio.Quis uero inquit:circi cæleſtis duodecī
ptes aut inuenit aut fecit:maxime cum nulla oculis ſubiiciantur
exordia ſingulaꝝ?Huic igitur tā neceſſariæ interrogationi hiſto/
ria ipſa reſpōdeat factū referens:quo a ueteribus & tentata ē tam
difficilis & effecta diuiſio.Aegyptioꝝ.n.retro maiores:quos con
ſtat primos omniū cælū ſcrutari & metiri auſos:poſtq̄ perpetuæ
apud ſe ſerenitatis obſequio cælū ſemp ſuſpectu libero ītuentes
deprehēderunt:uniuerſis uel ſtellis uel ſyderibus infixis cælo ſo/
las cum ſole & luna quīq; ſtellas uagari:nec has tñ per omnes cæ
li partes paſſim ac ſine certa erroris ſui & ad poſteros noſcenda
tranſmitterent.Duobus igitur uaſis æneis præparatis : quorum
alteri fundus erat in modum clepſydræ foratus:illud quod erat
ītegrum uacuum ſebiecerunt pleno aquæ altero ſuperpoſito:ſed
meatu ante munito:& quālibet de īfixis unam clariſſimam ſtel/
lam lucideq; notabilem orientem obſeruauerunt.Quæ ubi pri/
mum cœpit emergere:mox munitione ſubducta permiſerūt ſu/
biecto uaſi aquam ſuperioris influere:fluxitq; in noctis ipſius &
ſecuti diei finē:atq; ī id noctis ſecundæ q̄diu eadem ſtella ad or/
tum rurſus reuertit':quæ ubi apparere uix cœpit:mox aqua quæ
īfluebat ammota eſt.Cum igitur obſeruatio ſtellæ iter ac reditus
integram ſignificaret cæli conuerſionem:menſuram ſibi cæli in
aquæ de illo fluxu ſuſceptæ quantitate poſuerunt. Hac ergo in
partes æquas duodecim ſub fida dimenſione diuiſa:alia duo hu
ius capacitatis procurata ſunt uaſa : ut ſingula tantum ſingulas
de duodecim partibus ferrent. Totaq; rurſus aqua in uas ſuum
priſtinum foramine prius clauſo refuſa eſt:& de duobus illis ua
ſis capacitatis minoris alteri ſubiecerunt pleno:alterum iuxta ex/
pediunt paratūq; poſuerūt.His præparatis,nocte alia ī illa iā cæ/
li parte:per quam ſolem lunamq; & quinq; uagas meare diutur
na obſeruatione didicerant:quāq; poſtea zodiacum uocauerunt.
aſcenſuꝝ obſeruauerūt ſydus:cui poſtea nomē arietis addiderūt

Hujus ĩcipiẽte ortu ſtatim ſubiecto uaſi ſuperpoſitæ aquæ flu-
xũ dederũt. Quod ubi completũ ẽ: mox eo ſublato effuſoq; alte-
rũ ſimile ſubiecerũt certis ſignis obſeruanter ac memoriter anno
tatis ĩter eius loci ſtellas: quæ oriebãtur cũ primum uas eſſet ĩple
tum: ĩtelligẽtes ꝙ eo tẽpore quo totius aquæ duodecima pars flu
xit: pars cæli duodecima cõſcendit. Ab illo ergo loco quo oriri ĩci-
piẽte aqua ĩ primũ uas de hoc cœpit ĩfluere: uſq; ad locum q̃ ori
ebatur cũ idem primũ uas ĩpleret: duodecimã partẽ cæli .i. unũ
ſignũ eſſe dixerũt Item ſecũdo uaſe ĩpleto & mox retracto illo ſi
mile quod olim effuſũ parauerũt: iterũ ſubdiderũt: notato ſimi
liter loco q̃ emergebat cum ſecũdũ uas eſſet ĩpletũ: & a fine p̃mi
ſigni uſq; ad locũ q̃ ad ſecũdæ aquæ finẽ oriebat̃: ſecũdũ ſignũ
notatũ eſt. Atq; ita uiciſſim uaſa mutãdo: & p ſingulas ĩfluentis
aquæ ptes ſingulos ſibi aſcẽdẽtiũ cæli partiũ limites annotando.
Vbi cõſumata iã omni p duodecim ptes aqua ad p̃mi ſigni exor-
dia puentũ ẽ: ſine dubio iam diuiſas certiſq; ſibi obſeruatiõibus
& iudiciis ãnotatas cæli ptes tãtæ cõpotes machĩatiõis habuerũt.
Quod nõ nocte una: ſed duabus effectũ ẽ: q̃a omne cælũ una no
cte nõ noluit: ſed p diẽ uoluit̃ pars eius media: & medietas reliq̃
p noctẽ. Nec tñ cælũ omne duaꝝ ſibi ꝓximaꝝ noctiũ diuiſit in-
ſpectio: ſed diuerſoꝝ tẽporũ nocturna dimẽſio utrũq; hemiſpiũ
pibus æque uicibus ãnotauit: & has ipſas .xii. ptes ſigna appella-
ri maluerũt: certaq; ſingulis uocabula gr̃a ſignificationis adiecta
ſũt: & q̃ ſigna græco noĩe zodia nũcupãt̃: circũ ipſũ zodiacũ q̃-
ſi ſigniferũ uocauerũt. Hãc autẽ rationẽ idẽ illi cur arietẽ cũ ĩ ſphæ
ra nihil p̃mũ nihilq; poſtremũ ſit: p̃miũ tñ dici maluerũt: ꝓdide-
rũt. Aiũt ĩcipiẽte d.e illo: q̃ p̃mus oĩum luxit .i. quo ĩ hũc fulgorẽ
cælum & elemẽta purgata ſunt: q̃ iõ mundi natalis iure uocitat̃
arietem ĩ medio cælo fuiſſe. Et q̃a medium cælum quaſi mundi
uertex eſt: arietem propterea primum inter omnes habitum: qui
ut mundi caput exordio lucis apparuit. Subnectunt etiam cauſã
cur hæc ipſa duodecim aſſignata ſint diuerſorum numinum po
teſtati. Aiunt .n. in hac ipſa genitura mundi ariete ut docuimus
medium cæli tenente horam fuiſſe mũdi naſcẽtis cãcro geſtante
tunc lunã: poſt hunc ſol cum leone oriebat̃: cum mercurio uirgo
libra cum uenere: mars erat ĩ ſcorpio: ſagittariũ iupiter optĩebat
ĩ capricornio ſatnus meabat. Sic factum ẽ: ut ſinguli eoꝝ ſignoꝝ

dn̄i eſſe dicāt̄:in q̈bus cū mūdus naſceret̄ fuiſſe credūt̄.Sed duo
bus q̄ dē lumībus ſingula tm̄ ſigna ī qbus tunc fuerāt:aſſignauit
ātiquitas:cācrū lunæ:ſoli leonē. Quīq; uero ſtellis præter illa ſi/
gna:quibus tūc īherebāt:quīq; reliqua ſic adiecit uetuſtas:ut in
aſſignādis a fīe prioris ordīs ordo ſecūdus īciperet. Supius.n.di/
ximus ī capricorno ſaturnū poſt oēs fuiſſe:ergo ſecūda adiectio
eū primū fecit:qui ultīus fuerat:iō aquarius q capricornū ſeqt̄:
ſatn̄o dat̄:ioui q āte ſaturnū erat:piſces dicāt̄:aries marti q præ/
ceſſerat iouē:taurus ueneri quā mars ſequebat̄:gemini mercurio
poſt quē uenus fuerat deputati ſūt Notādū hoc loco qđ īgenit̄ a
mūdi uel ipſa reꝝ prouidētia uel uetuſtatis īgeniū hūc ſtellis or/
dinē dedit:quē Plato aſſignauit ſpæris eaꝝ:ut eſſet luna pr̄ia:ſol
ſecūdus:ſup hūc mercurius:uenus q̄rta:hīc mars:iñ iuppiter: & Ordo Plane
ſaturnus ultīus.Sed ſine tñ huius rōis p̄ocinio abūde platonicū tarum
ordinē prior rō cōmēdat.Ex his quæ đ uerbis Cicerōis proxīe præ
latis quærēda præpoſuīus:quę licuit breuitate a ſūma ſpæra quæ
aplāes dr̄ uſq; ad lunā quæ ultīa diuīoꝝ ē oīa iā(ut opīor)abſolui
mus.Nā & cælū uolui & cur ita uoluat̄ oñdimus:ſeptēq; ſpæras
cōtrario motu ferri rō īdubitata patefecit:& de ipſo ſpæraꝝ ordi
ne qd diuerſi ſēſerīt:uel qd īter eos diſſēſionē fecerit:quæue ma/
gis ſequēda ſit ſnīa tractatus īuēit Nec hoc tacitū ē:cur īter oēs
ſtellas ſola ſine frīs radiis luna nō luceat.Sed & q̄ ſpatioꝝ rō ſo/
lē ab his quoq; q eū īter ſeptē quartū locarūt:nō tñ abrupte me
diū:ſed fere mediū dici coegerit publicatū ē.Quid ſignificēt noīa
qbus ita uocāt ut laudari tm̄ putet̄ innotuit. Magnitudo quoq;
eius:ſed & cæleſtis p quē diſcurrit circuli terræq; piter q̄ta ſit uel
quēadmodū deprehēſa mēatū ē.Subiectaꝝ ſpæraꝝ ſtellæ quēad
modū zodiaco q ſupra oēs ē ferri dicāt̄.uel quæ rō diuerſaꝝ faci/
at ſeu celerē ſeu tardū recurſū.Sed & ipē zodiacus ī.xii.ptes qua
diuiſus ſit:curq; aries pmus hēat̄: & q̄ ſigna ī quoꝝ numinū di/
tiōe ſint abſolutū ē.Sed oīa hæc quæ de ſūmo ad lunā uſq; pue/
niunt ſacra īcorrupta diuīa ſunt:qa ī ipſis ē æther ſēp idē:nec un
q̄ recipiēs īæqualē uarietatis æſtum.Infra lunā & aer & natā mu
tatiōis piter īcipiunt:& ſicut ætheris & aeris:ita diuīoꝝ & caduco
rū luna cōfinium ē.Quod autē ait nihil īfra lunā eē diuinū præ/
ter aīos munere deoꝝ hoīum gn̄i datos:nō accipiēdum ita ē:ani
mos hic eſſe:ut hic naſci putentur.Sed ſicut ſolem eſſe in terris

dicere ſolemus:cum radius aduenit & recedit: ita animoꝵ origo cæleſtis eſt:ſed lege temporalis hoſpitalitatis hic exulat. Hæc ergo regio diuinum nihil habet ipſa ſed recipit:& quia recipit:& te mittit. Proprium autem habere diceretur:ſi ei ſemper tenere licuiſſet. Sed quid mirum ſi animus de hac regione non conſtat? cũ nec corpori fabricãdo ſola ſuffecerit? Nam quia terra aqua aer ĩfra lunam ſunt:ex his ſolis corpus fieri non potuit:quod idoneum eſſet ad uitam:ſed opus fuit præſidio ignis ætherei:qui terrenis membris uitam & animam ſuſtinendi commodaret uigorẽ: qui uitalem calorem & faceret & ferret. Hæc & de aere dixiſſe nos ſatis ſit. Reſtat ut de terra:quæ ſpærarum nona & mundi ultima ẽ:dictu neceſſaria diſſeramus. Nam ea quæ eſt media & nona tellus inquit:neq; mouetur & infima eſt:in eam feruntur oĩa nutu ſuo pondera. Illæ uere inſolubiles cauſæ ſunt: quæ mutuis inuicem nexibus uinciuntur:& dum altera alteram facit: ita uiciſſim de ſe naſcuntur:nunq̃ a naturalis ſocietatis amplexibus ſeparantur:talia ſunt uincula quibus terram natura conſtrinxit. Nam ideo in eam feruntur omnia quia ut media non mouetur. Ideo non mouetur quia infima eſt. Nec poterat infima non eſſe in quã oĩa ferũt. Hoꝵ ſingula quæ ĩſeparabiliter ĩuoluta rerũ neceſſitas ĩ ſe uinxit:tractus expediat. Nõ mouetᷣ ait. ẽ. n. cẽtron. In ſpæra aũt ſolũ cẽtrõ diximus nõ moueri qa neceſſe ẽ ut circa aliquid ĩmobile ſpæra moueatur. Adiecit infima eſt. Recte hoc quoq;:nam quod centron eſt:medium eſt. In ſpæra uero hoc ſolum conſtat imum eſſe:quod medium eſt. Et ſi ima eſt:ſequitur ut uere dictum ſit in eam ferri omnia. Semper enim pondera ĩ imũ natura deducit. Nam & in ipſo mundo ut eſſet terra ſic factum eſt:quicquid ex omni materia de qua facta ſunt omnia:puriſſimum ac liquidiſſimum fuit: id tenuit ſummitatem:& æther uocatus eſt. Pars cui minor puritas & inerat aliquid leuis ponderis aer extitit & in ſecunda delapſus eſt. Poſt hæc quod adhuc quidem liquidem ſed iam uſque ad tactus offenſam corpulentum erat:in aquæ fluxum coagulatum eſt. Iam uero quod de omni ſiluestri tumultu uaſtum impenetrabile denſatum ex defæcatis abraſum reſedit elementis:hæſit in imo. quod demerſum eſt ſtrĩgente perpetuo gelu:quod elimatum in ultimam mũdi partem longinquitas ſolis coaceruauit. quod ergo ita concretum ẽ terræ

Terra

longinqnitas ſolis coaceruauit: quod ergo ita concretum ē terræ nomen accepit. Hāc ſpiſſus aer & terreno frigori proprior q̄ ſolis calori ſtupore ſpirauimus denſionis undiq; uerſū fulcit & cōtinet Nec in receſſū aut acceſſum moueri eam patit̄: uel uis circūuallāris & ex omni parte uigore ſimili liberātis auræ uel ipſa ſpæralis extremitas . quæ ſi paululū a medio declinauerit: fit cuicūque uertici ꝓpior & imū relinqt: Quod ideo in ſolo medio eſt qa ipſa ſola pars a quouis ſpæræ uertice pari ſpatio recedit. In hanc igitur quæ & ima eſt & quaſi media & nō mouet̄ quia centrū ē: oīa pōdera ferri neceſſe ē: & qa ipſa ī hunc locū q̄ſi pōdus relapſa eſt. Argumento ſunt cū alia innumera tū præcipue imbres: qui in terrā ex omni aeris parte labunt̄. Nec enī ī hāc ſolā quā habitamus ſupficiē decidunt ſed in lateta: quibus ī terra globoſitas ſpærabilis efficit̄: & in partē alterā: quæ ad nos habet̄ inferior imbriū caſus ē Nā ſi aer terreni frigoris exalatione denſatus in nubem cogitur & ita abrumpit in imbres: aer autem uniuerſam terram circūfuſus ambit: procul dubio ex omni aeris parte præter uſtam calore perpetuo liquor pluuialis emanat: qui undique in terram quæ unica eſt ſedes pōderum defluit. Quod qui reſpuit ſupereſt: ut exiſtimet extra hanc unam ſuperficiem quam incolimus quicquid niuium imbriumue uel grandinum cadit: hoc totum in cælū de aere defluere. Cælum enim ab omni parte terræ æquabiliter diſtat & ut a noſtra habitatione: ita & a laterıbus & a parte quæ ad nos habetur inferior pari altitudinis immenſitate ſuſpicitur. Niſi ergo omnia pondera ferrentur in terram: imbres qui extra latera terræ defluunt: non in terram ſed in cælum caderent: quod uilitatem ioci ſcurrulis excedit. Eſto enim terra ſpæta cui adſcripta ſunt. a. b. c. d. circa hāc ſit aeris orbis: cui adſcripta ſūt. e. f. g. l. m. & utrūque orbem: ideſt terræ & aeris diuidat linea ducta ab. e. uſque ad l. erit ſuperior iſta quā poſſidemus: & illa ſub pedibus. Niſi etgo caderet omne pondus in terram: paruam nimis imbrium partem terra ſuſciperet: ab. a. uſq; ad. c. Littera uero aeris: ideſt ab. f. uſq; ad. e. & a. g. uſq; ad. l. humorem ſuum ī aerem cælumq; deiiceret De inferiore autem cæli hemiſpærio pluuia exteriora & ideo naturæ incognita deflueret: ſicut oſtendit ſubiecta deſcriptio. Sed hoc uel refellere dignatur ſermo ſobrius: quod ſic abſurdum eſt ut ſine argumentationis patrocinio ſubruatur. Reſtat ergo ut

indubitabili ratione monſtratum ſit in terram ferri omnia nutu ſuo pondera. Iſta autem quæ de hoc dicta ſunt: opitulātur nobis & ad illius loci diſputatione quæ antipodas eſſe cōmemorat. Sed hic inhibita continuatione tractatus ad ſecundi commētarii uolumen diſputationem ſequentium reſeruemus.

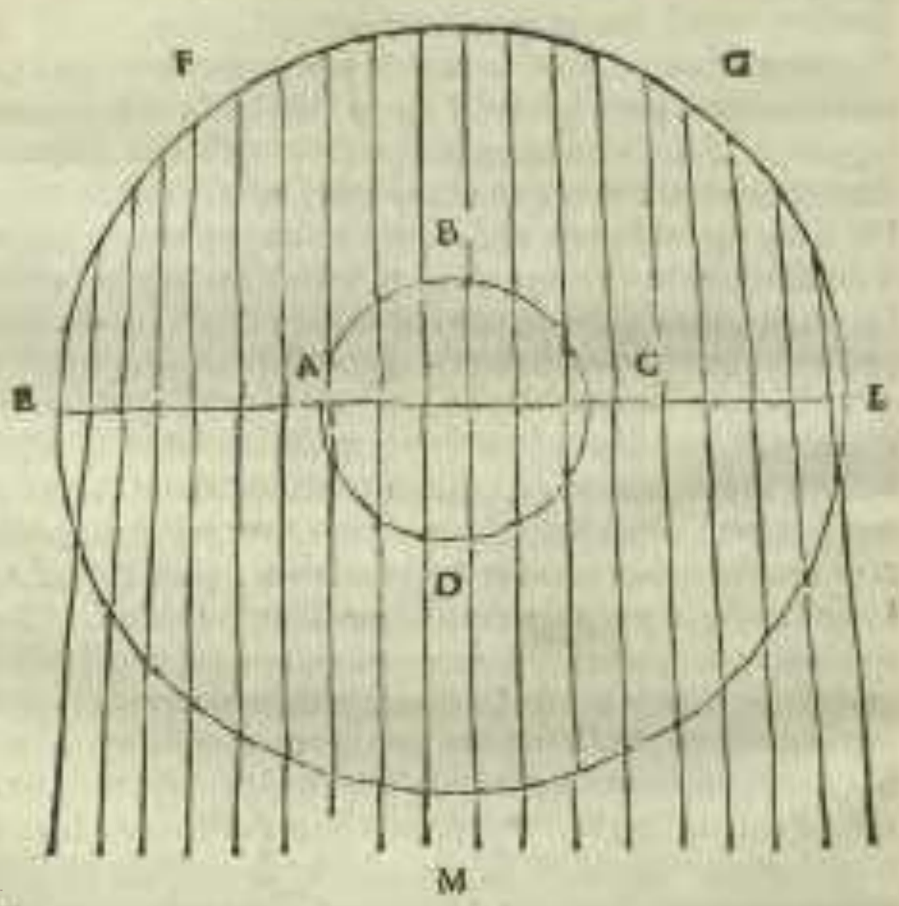

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIMAE LIBER .II.

S VPERIORE COMMENTARIO EVſtachi luce mihi carior dilectiorq; fili ad ſtelliferæ ſpæræ curſũ & ſubiectaꝝ ſeptem ſermo ꝓceſſerat. Nunc iã de muſica earũ modulatione diſputetur. Quis hic inq̃ quis ẽ qui cõplet aures tãtus & tam dulcis ſonus? Hic eſt inquit ille: qui interuallis diſiũctus imparibus: ſed tamen pro rata parte ratione diſiunctis impulſu & motu ipſorũ orbium efficitur: & acuta cum grauibus temperans uarios æquabiliter concentus efficit. Nec.n. ſilentio tãti motus incitari poſſunt: & natura fert ut extrema ex altera parte grauiter ex altera autem acute ſonent. Quam ob cauſam ſummus ipſe cæli ſtellifer curſus: cuius conuerſio eſt concitatior: acute excitato mouetur ſono: grauiſſimo autem hic lunaris atq; infimus Nam terra nona immobilis manens ima ſede ſemper hæret complexa mundi medium locum. Illi autem octo curſus: in quibus eadem uis eſt duorum ſeptem efficiunt diſtinctis interuallis ſonos: qui numerus rerum omnium fere nodus eſt: quod docti homines neruis imitati atq; cantibus aperuerunt ſibi reditũ in hũc locum. Expoſito ſpærarum ordine motuq; deſcripto: quo ſeptẽ ſubiectæ in contrario cælo feruntur: conſequens eſt: ut qualem ſonum tantarum molium impulſus efficiat: hic requiratur. Ex ipſo enĩ circũductu orbium ſonum naſci neceſſe eſt: quia percuſſus aer ipſo interuentu ictus uim de ſe fragoris emittit: ipſa cogente natura ut in ſonum deſinat duorum corporum uiolẽta colliſio. Sed is ſonus qui ex qualicunq; aeris ictu naſcitur: aut dulce quoddam in aures & muſicum defert: aut ineptum aut aſperum ſonat. Nam ſi ictum obſeruatio numerorum certa moderetur cõpoſitum: ſibiq; conſentiens modulamen educitur. At cum increpat tumultuaria & nullis modis gubernata colliſio: fragor turbidus & inconditus offendit auditum. In cælo autem conſtat nihil fortuitum nihil tumultuarium ꝓuenire: ſed uniuerſa illic diuinis legibus & rata ratione ꝓcedere. Ex his inexpugnabili ratio-

cinatiõe collectũ eſt: muſicos ſonos de ſpæraꝝ cæleſtiũ cõuerſiõe ꝓcedere: quia & ſonum & motum fieri neceſſe eſt: & ratio quæ diuinis ineſt fit ſono cauſa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium graiæ gentis hominum mente concepit & intellexit quidem compoſitũ quiddam de ſpæris ſonare propter neceſſitatem rationis quæ a cæleſtibus non recedit. Sed quæ eſſet illa ratio uel quibus obſeruanda modis non facile deprehendebat. Cũq; eũ fruſtra tantæ tãq; arcanæ rei diuturna inquiſitio fatigaret: ſors obtulit quod cogitatio alta non repperit. Cum. n. caſu prætiret in publico fabros ignitum ferrum mollientes ictibus in aures eius maleorum ſoni certo ſibi reſpondentes ordine repente ceciderũt. In quibus ita grauitati acumina cõſonabant ut utrũq; ad audientis ſenſum ſtatuta dimenſione remearet: & ex uariis ĩpulſibus unũ ſibi conſonans naſceretur. Hic occaſionem ſibi oblatã ratus deprehendendi oculis & manibus: quod olim cogitatione quærebat: fabros adit: & ĩminens operi curioſius intuet̃ annotãs ſonos: q de ſingulorũ lacertis cõficiebant̃: quos cũ ferientiũ uiribus aſcribendos putaret: iuberet ut ĩter ſe maleos mutẽt: qbus mutatis ſonoꝝ diuerſitas ab hoĩbus recedens maleos ſequebat̃. Tũc omnem curam ad pondera eorũ examinanda conuertit. Cunq; ſibi diuerſitatem ponderis quod habebatur ĩ ſingulis annotaſſet aliis ponderibus in maius minuſue excedentibus fieri maleos imperauit: quorum ictibus ſoni nequaq̃ prioribus ſimiles nec ita ſibi conſonantes exaudiebant̃. Tunc animaduertit cõcordiã uocis lege ponderũ prouenire. Collectiſq; numeris qbus cõſentiẽs ſibi diuerſitas ponderũ continebat̃: ex maleis ad fides uertit examen: & ĩteſtina ouiũ uel boũ neruos tã uariis põderibus illigatis tetendit: qualia ĩ maleis fuiſſe didicerat. Taliſq; ex his cõcẽtus euenit: qualẽ pŏr obſeruatio nõ fruſtra aĩaduerſa ꝓmiſerat: adiecta dulcedĩe quã natura fidiũ ſonora præſtabat. Hic Pythagoras tãti ſecreti cõpos deprehẽdit numeros: ex qbus ſoni ſibi cõſoni naſcerẽtur: adeo ut fidibus ſub hac numeroꝝ obſeruatiõe cõpoſitis certæ certis aliæq; aliis cõueniẽtiũ ſibi numeroꝝ cõcordia rẽderẽt̃: ut una ĩpulſa plectro alia licet lõge poſita ſed numeris conueniẽs ſimul ſonaret. Ex omni autẽ ĩnumera uarietate numeroꝝ pauci: & ĩnumerabiles ĩuẽti ſũt: q ad cõficiẽdã ſibi cõuenirẽt muſicã. Sũt aũt hi ſex oẽs: epitritus hemiolius duplaris triplaris quadruplus

37

& epogdous: Et eſt epitritus: cũ de duobus numeris maior habet totũ minorẽ & inſuper eius tertiã partẽ: ut ſunt quattuor ad tria nam in quattuor ſunt tria & tertia pars triũ .i. unum: & is numerus uocatur epitritus. deq; eo naſcit̃ ſymphonia quæ appellet̃ διατεσσάρων. Hemiolius eſt: cũ de duobus numeris maior habet totũ minorẽ & ĩſup eius medietatẽ ut ſũt tria ad duo nã ĩ tribus ſunt duo & media pars eoꝶ .i. unũ. Et ex hoc numero qui hemiolius naſcit̃ ſymphonia quæ appellat̃ διαπέντε. Duplaris numerus eſt cum de duobus numeris minoribus in maiore numeratur ut ſunt quattuor ad duo: & ex hoc duplari numero naſcitur ſymphonia: cui nomen eſt διαπασῶν. Triplaris autẽ cum de duobus numeris minor ter in maiore numeratur: ut ſunt tria ad unũ & ex hoc numero ſymphonia procedit: quæ dicitur διαπασῶν καὶ διαπέντε. Quadruplus eſt cum de duobus numeris minor quater in maiore numeratur: ut ſunt quattuor ad unum q ĩ numeris facit ſymphoniam quam dicunt δὶς διαπασῶν Epogdous eſt numerus qui intra ſe habet minorẽ & inſup eius octauã partẽ ut nouem ad octo: quia in nouem octo ſunt: & ĩſuper octaua pars eoꝶ .i. unũ Hic numerus ſonum parit: quem tonon muſici uocauerunt. Sonum uero tono minorem ueteres quidem ſemitonum uocitare uoluerunt: Sed non ita accipiendũ eſt: ut dimidius ſonus putetur: quia nec ſemiuocalem in litteris pro medietate uocalis accipimus: Deinde tonus per naturam ſui in duo diuidi ſibi æqua non poterit. Cum enim ex nouenario numero cõſtet: nouẽ autẽ nunq̃ æqualiter diuidant̃ tonus ĩ duas diuidi medietates recuſat. Sed ſemitonum uocitauerunt tonum tono minorem: quem tam paruo diſtare a tono deprehenſum eſt quantum hi duo numeri inter ſe diſtant ideſt ducenta quadraginta tria & ducenta quĩquaginta ſex. Hoc ſemitonũ pytagorici quidẽ ueteres diheſin nominabant. Sed ſequens uſus ſonum ſemitono minorem diheſin conſtituit nominandum. Plato ſemitonũ limma uocitant. Sũt igitur ſymphoniæ quinque: ideſt διατεσσάρων διαπέντε διαπασῶν διαπασῶν καὶ διαπέντε καὶ δὶς διαπασῶν. Sed hic numerus ſymphoniarum ad muſicam pertinet: quam uel flatus hũanus intendere uel capere poteſt hũanus auditus. Vltro autẽ ſe tẽdit armoniæ cæleſtis acceſſio .i. uſq; ad q̃ter διαπασῶν καὶ διαπέντε Nũc interĩ de his quas nominauimus

Epitritus
Diateſſaron
Hemiolius
Diapente
Duplaris
Diapaſſon
Triplaris
Quadruplaris
Symphõiæ quinque

Diapaſon
Diapaſon & diapéte
Diſchapaſſon
Monas

diſſeramus. Symphonia diateſſarō cōſtat de duobus tonis & ſemitono: ut minutias quæ ĩ additméto ſunt relinquamus. nec difficultaté creemus: & fit ex epetrito diapente: & conſtat ex tribus tonis & hemitono & fit de hemiolio: Diapaſon cōſtat de ſex tonis: & fit de duplari: Sed diapaſon καὶ diapente conſtat ex noué tonis & hemitono: & fit de duplari numero. Dis auté diapaſon cōtinet tonos duodecim & fit ex quadruplo. Hinc & Plato poſtq̄ pythagoricæ ſucceſſione doctrinæ & ingenii proprii diuina profũditate cognouit nullã eſſe poſſe ſine his numeris iugabilẽ cõpetentia in Thimeo ſuo mundi aĩam p iſtorꝫ numerorꝫ cõmixtioné ĩeffabili prouidentia dei fabricatoris ĩſtituit. Cuius ſenſus ſi huic operi fuerit appoſitus: plurimũ nos ad uerborꝫ Ciceronis: quæ circa diſciplinã muſicæ uidét̃ obſcura intellectũ iuuabit. Sed ne quod ĩ patrociniũ alterius expoſitiõis adhibet̃: ipſũ p ſe difficile credat̃: pauca nobis præmittéda ſũt: quæ ſimul utriuſq; ĩtelligẽtiã faciãt lucidioré. Oẽ ſolidũ corpus trina diméſiõe diſtédit̃. habet. n. lõgitudiné latitudiné ꝓfunditaté. Nec põt ĩueniri ĩ quolibet corpore q̃rta diméſio: ſed his tribus õe corpus ſolidũ cõtinet̃. Geometræ tñ alia ſibi corpora proponũt: quæ appellãt mathematica cogitatiõi tãtũ ſubiiciéda nõ ſéſui. Dicũt. n. punctũ corpus eſſe indiuiduũ: in quo nec lõgitudo neq; latitudo neq; altitudo deprehédat̃: quippe quod ĩ nullas ptes diuidi poſſit: hoc ꝓtractũ efficit lineã. i. corpus unius diméſiõis. Lõgum é. n. ſine lato & duobus pũctis ex utraq; parte ſolã lõgitudiné terminãtibus cõtinet̃. Hãc lineã ſi geminaueris alterꝫ mathematicũ corpus efficies: quod duabus diméſiõibus extruat̃ lõgo latoq;: ſed alto caret. & hoc é quod apud illos ſupficies uocat̃: pũctis aũt q̃ttuor cõtinet̃. i. p ſingulas lineas binis. Si uero hæ duæ lineæ fuerit duplicatae ut ſubiectis duabus duae ſupponant̃: adiiciet̃ ꝓfunditas: & hinc ſolidum corpus efficitur quod ſine dubio octo angulis cõtinebit̃. quod uidemus in teſſera quae graeco nomine cubus uocat̃. His geometricis rationibus applicat̃ natura numerorꝫ. & monas punctum putatur: quia ſicut punctum corpus non eſt: ſed ex ſe facit corpora: ita monas numerus eſſe non dicit̃: ſed origo numerorꝫ: primus. n. numerus in duobus eſt qui ſimilis eſt lineae de puncto ſub gemina puncti terminatione productae. Hic numerus duo geminatus de ſe efficit q̃ttuor ad ſimilitudiné mathematici corporis: quod ſub q̃ttuor

ad ſimilitudinem mathematici corporis:quod ſub quattuor pũ/ctis longo latoq; diſtenditur. Quaternarius quoq; ipſe gemina/tus octo efficit:q̃ numerus ſolidum corpus imitatur:ſicut duas li neas diximus duabus ſuperpoſitas octo angulorum dimenſiōe integram corporis ſoliditatem creare & hoc eſt quod dicitur apud geometras bis bina bis corpus eſſe iã ſolidum:ergo a pari nume/ro acceſſio uſq; ad octo ſoliditas eſt corporis. Ideo inter principia huic numero plenitudinem deputauit. Nunc oportet ex impari quoq; numero quemadmodum id efficiatur inſpicere. Et quia tã paris q̃ imparis numeri monas origo ē:ternarius numerus prima linea eſſe credatur. Hic triplicatus nouenarium numerium facit: qui & ipſe quaſi de duabus lineis longum latumq; corpus efficit. Item nouenarius triplicatus tertiam dimenſionem præſtat. & ita a parte imparis numeri in uigintiſeptem quæ ſunt ter terna ter ſo lidũ corpus efficitur:ſicut in uumero pari bis bina bis qui ē octo/narius ſoliditatem creauit. Ergo ad efficiendum utrobiq; ſolidum corpus monas neceſſaria ē:& ſex alii numeri.i.terni a pari & ĩpa/ri. A pari quidem duo quattuor octo:ab impari autem tria nouē uiginti ſeptem. Timeus igitur Platonis in fabricanda mundi aĩa conſilium diuinitatis enuntians ait:illam per hos numeros fuiſſe contextam qui & a pari & ĩpari cibum.i. perfectionem diuinita/tis efficiunt:non quia aliqd ſignificaret illam habere corporeum ſed ut poſſet uniuerſitatem animando penetrare:& mundi ſoli/dum corpus implere per numeros ſoliditatis effectã eſt Nunc ad ipſa Platonis uerba ueniamus. nam cum de deo animam mũdi fabricante loqueretur ait:primam ex omni firmamento partem tulit. Hinc ſumpſit duplam partem prioris: tertiam uero ſedem hemioliam:ſed primæ triplam & quartam duplam ſecundæ:qn tam tertiæ:triplam ſextam primæ:octuplam & ſeptuplam uices ſepties a prima multiplicatam. Poſt hæc ſpatia quæ inter duplos & triplos numeros hiabant inſertis partibus adimplebat: ut bi/næ medietates ſingula ſpatia colligerent:ex quibus uinculis hemi olii & epitriti & epogdoi naſcebantur.

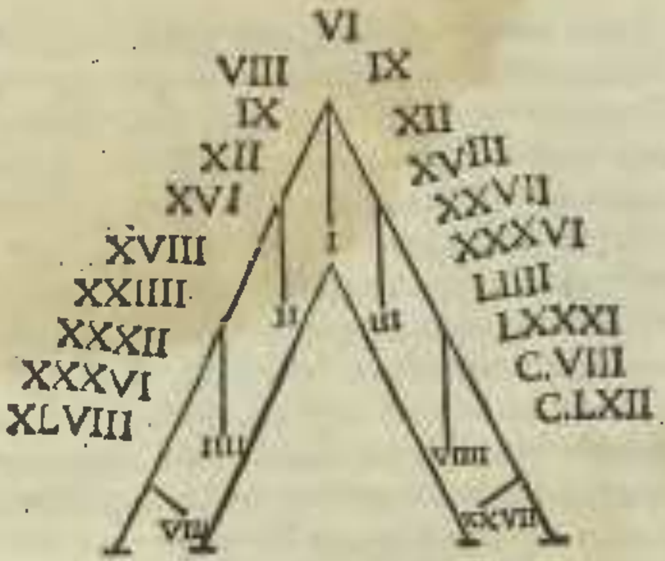

Hæc Platonis uerba ante nullis excepta ſunt: ut primam partem monadem crederent: ſecundā quam tibi dixi duplā prioris dualē numerū eſſe conſiderent: tertiā ternarium numerum. qui ad duo hemiolius eſt: ad unū triplus: & quattum quattuor qui ad ſecū dum ideſt ad duo duplex eſt: quintum nouenarium qui ad terti um ideſt ad tria triplus eſt: ſextum autem octonarium qui pri mum octies continet. At uero pars ſeptima in uiginti & ſeptem fit: quæ faciunt ut diximus argumentum tertium imparis nume ri. Alterius autem ut animaduertere poſſe ē proceſſit illa cōtextio ut poſt monadem quæ par & īpar eſt: primus par numerus po netur ideſt duo. deinde ſequeretur primus īpar ideſt tria quarto loco ſecundus par ideſt quattuor: quinto loco ſecundus impar. i. nouem: ſexto loco ternus par. i. octo: ſeptimo loco tertius impar i. uigītiſeptē. Vt quia impar numerus mas habet: par fœmina ex pari & īpari. i. ex mari & fœmīa naſceret q̄ erat uniuerſa paritura: & ad utriuſq; ſoliditatē ꝓcedere quaſi ſolidū omne penetratura. Deīde ex his numeris fuerat cōponēda: q ſoli cōtinēt iugabilē cō petētiā: qa oī mūdo ipſa erat iugabilē præſtatā cōcordiā. Nā duo ad unū dupla ſūt. de duplo autē diapaſō ſymphoniā naſci iā dixi mus. Tria uero ad duo hemioliū numerū faciūt: hīc orit diapēte.

Quattuor ad tria epitritus numerus eſt:ex hoc componitur diateſſaron. Itē quattuor ad unū in quadrupli ratione cenſentur:ex quo ſymphonia diſdiapaſon naſcit̄. Ergo mundi anima quæ ad motū hoc quod uidemus uniuerſitatis corpus impellit:contexta numeris muſicam de ſe creantibus continentiam neceſſe eſt ut ſonos muſicos de motu quem proprio impulſu præſtat efficiat: quorū originē in fabrica ſuæ contextionis īuenit. Ait.n. Plato ut ſupra rettulimus auctorem deū animæ poſt numerorū inter ſe īparium contextionem hemioliis epitritis & epogdois & liminate hiantia interualla ſuppleſſe. Ideo doctiſſime Tullius in uerbis ſuis oſtendit platonici dogmatis profunditatem. Quis hic inq̄ quis eſt qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt inquit ille qui interuallis diſiunctus imparibus:ſed tamen ꝓ rata parte ratione diſtinctis impulſu & motu ipſorū orbium efficitur. Vides ut interualla commemorat:& hæc inter ſe īparia eſſe teſtatur:nec diffitetur rata ratione diſtincta. quia ſecūdum Thimeum Platonis imparium inter ſe interualla numerorum ratis ad ſe numeris hemioliis.ſ.epitritis & epogdois hemitoniſque diſtincta ſunt:quibus omnis canora ratio continetur. Hinc animaduertitur:quia hæc uerba Ciceronis nunq̄ profecto ad intellectū paterent:niſi hemioliorum epitritorum & epogdorum ratione præmiſſa:quibus interualla diſtincta ſunt:& niſi Platonicis numeris quibus mundi anima eſt concepta patefactis:& ratione præmiſſa:cur ex numeris muſicam creantibus anima intexta ſit. Hic.n.oīa & cauſam mundani motus oſtendūt quem ſolus animæ præſtat impulſus:& neceſſitatem muſicæ continentiæ quā motui a ſe facto inſerit anima in natura ſibi ab origine. Hīc Plato in repu. ſua cum de ſpærarū cæleſtium uolubilitare tractaret: ſingulas ait ſyrēas ſingulis orbibus īſidere ſignificās ſpærarū motu catū numibus exhiberi. Nā ſyrēdeo canēs græco intellectu ualet. Theologi quoq; nouē muſas octo ſpærarū muſicos cantus:& unā maximā ꝯtinētiā q̄ ꝯſtāt ex oībus:eſſe uoluere. Vnde Heſiodus ī theogonia ſua octauā muſā uraniā uocat:qa poſt ſeptē uagās quæ ſubiectæ ſūt:octaua ſtellifera ſpæra ſuppoſita ꝑꝓ nomīe cælū uocat̄. Et ut oñderet nonā eſſe & maximā qua cōſtat ſonorū ꝯcors uniuerſitas adiecit: καλλιόπη θ᾽ ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶ ἁπασέων. ex nomīe oſtendens ipſam uocis dulcedinem nonam

muſam uocari. Nā καλλιόπη optimæ uocis græca interpretatio ē: & ut ipſam eſſe quæ cū ſit ex oībus preſſius īdicaret aſſignauit illi uniuerſitatis uocabulū: uidelicet προφερεςάτη ἁπασέων Nā Apollinem ideo μουσηγέτον uocant quaſi ducem & prin cipem orbium cæteroꝝ: ut ipſe Cicero refert: dux & pꝛiceps & mo derator luminū reliquoꝝ mens mundi & temperatio. Muſas eſſe mundi cantum etiam ruſtici ſciunt: qui eas camœnas quaſi cane nas a canendo dixerunt. Ideo canere cœlum etiam theologi com probantes ſonos muſicos ſacrificiis adhibuerunt: qui apud alios lyra & cythara: apud nonnullos tibiis aliiſue muſicis inſtrumētis fieri ſolebāt. In ipſis quoq; hymnis deoꝝ p ſtrophā & ātiſtrophā metra canoris uerſibus adhibebāt ut p ſtrophā rectus orbis ſtelli feri motus: p antiſtropham diuerſus uagaꝝ regreſſus prædicare tur: ex quibus duobus motibus primus in natura hymnus dican dus deo ſumpſit exordiū. Mortuos quoq; ad ſepulturam pro ſequi oportere cū cantu plurimaꝝ gentiū uel regionū inſtituta ſanxerūt perſuaſione hac: qua poſt corpus aīæ ad originem dul cedinis muſicæ. i. ad cælum redire credant. Nam ideo in hac uita omnis anima muſicis ſonis capit: ut non ſolū qui ſūt habitu cul tiores: uerū uniuerſæ quoq; barbaræ nationes cātus qbus uel ad ardoré uirtutis animent: uel ad molliciē uoluptatis reſoluantur exerceāt: qa ī corpus defert memoriā muſice: cuius ī cælo fuit cō ſciat: & ita delinimētis cāticis occupant: ut nullū ſit tam īmite tā aſpeꝝ pectus quod nō oblectamentoꝝ taliū teneat affectu. Hic exiſtimo & Orphei uel Amphiōis fabulā quoꝝ alter aīalia ratiōe carētia: alter ſaxa quoq; trahere cātibus ferebat: ſūpſiſſe principi um: qa primi forte gētes uel ſine rationis cultu barbaras uel ſaxi inſtar nullo affectu molles ad ſenſū uoluptatis canēdo traxerūt Ita deniq; oīs habitus animæ cātibus gubernat: ut & ad bellū p greſſui & item receptui canat cantu & excitāte & rurſus ſedante uirtutem. Dat ſomnos adimitq; nec nō curas & īmittit & retra hit. Irā ſuggerit: clæmētiā ſuadet: corpoꝝ quoq; morbis medetur Nā hinc eſt ꝙ ægris remedia præſtantes præcinere dicunt. Ecqd mirū ſi inter homines muſicæ tāta dominatio eſt: cū aues quoq; ui luſciniæ & cigni aliæ ue id genus cantū ueluti quadam diſci plina artis exerceant: nōnullæ uero uel aues uel terrenæ ſeu aqua tilea belluæ inuitante cantu in retia ſponte decurrant: & paſto

Camœnæ

Mortui cum cātibus aſſociantur

Fabuloſa de Orpheo & Amphione

Cātus qd faciat

ralis fiſtula paſtum ꝓgreſſis quietem imperet gregibus? Nec mirum: ineſſe enim mundanæ animæ cauſas muſicæ: quibus eſt intexta prædiximus. Ipſa autem mundi anima uiuentibus omnibus uitam miniſtrat. Hinc hominum pecudumq; genus uitæq; uolantũ: Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus. Iure igitur muſica capitur omne quod uiuit: quia cæleſtis anima qua animatur uniuerſitas originem ſumpſit ex muſica. Hæc dum ad ſpæralem motum mundi corpus impellit: ſonum efficit qui interuallis diſiunctus imparibus ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis ſicut a prĩcipio ipſa contexta ē. Sed hæc ĩterualla q̃ ĩ anima quippe ĩcorporea ſolo exiſtimãt̃ ratiõe ñ ſenſu quærendũ eſt: utrũ etiã ipſo in mundi corpore dimenſio librata ſeruauerit? Et Archimenides quidẽ ſtadiorum numerum deprehẽdiſſe ſe credidit: quibus a terræ ſuperficie luna diſtaret: a lũa mercurius: a mercurio uenus: ſol a uenere: mars a ſole: a marte iuppiter: ſaturnus a ioue. Sed & a ſaturni orbe uſq; ad ipſũ ſtelliferum cælum omne ſpatium ſe ratiõe menſum putauit. Quæ tamen Archimenidis dimenſio a platonicis repudiata eſt: quaſi dupla & tripla interualla nõ ſeruans: & ſtatuerunt hoc eſſe credẽdum: ut quantum eſt a terra uſq; ad lunam: duplum ſit a terra uſq; ad ſolem. quantumq; eſt a terra uſq; ad ſolem: triplum ſit a terra uſque ad uenerem: quantumq; eſt a terra uſq; ad uenerem quater tãtum ſit a terra uſq; ad mercurii ſtellam. quantum q; eſt ad mercurium a terra nouies tantum ſit a terra uſq; ad martem & q̃tũ a terra uſq; ad martẽ ẽ: octies tãtũ ſit a terra uſq; ad iouẽ. q̃tũq; ẽ a terra uſq; ad iouẽ: ſepties & uicies ſit tãtum a terra uſq; ad ſaturni orbẽ. Hanc platonicã perſuaſionem Porphirius libris inſeruit quibus Thimei obſcuritatibus nõ nihil lucis infudit atq; eos credere ad imaginem contextionis aĩæ hæc eſſe ĩ corpore mũdi interualla: & quæ epitritis hemioliis & epogdois hemitoniſq; complentur: & liminatæ: & ita prouenire concentũ. Cuius ratio in ſubſtantia animæ contexta mundano quoq; corpori: quod ab anima mouetur inſerta eſt. Vnde ex omni parte docta & perfecta ẽ Ciceronis aſſertio: q ĩteruallis ĩparibus ſed tñ ꝓ rata pte ratiõe diſtĩctis cæleſtẽ ſonũ dicit eſſe diſiũctũ. Nũc locus admõet ut de grauitate & acumine ſonorũ diuerſitates quas aſſerit reuol

Menſura a terra ad unũ quenq; planetam.

uamus : & natura fert ut extrema ex altera parte grauiter ex altera autem acute ſonent: quam ob cauſam ſūmus ille cæli ſtellifer curſus: cuius conuerſio eſt concitatior acute excitato mouetur ſono. Grauiſſimo autem hic lunaris atque infimus diximus nūq̄ ſonum fieri niſi aere pcuſſo.

Sonus acutus & grauis

Vt autem ſonus ipſe aut acutior aut grauior proferatur: ictus efficit: qui dum ingens & celer incidit: acutum ſonum præſtat: ſi tardior lentiorue grauiorem. Indicio eſt uirga: quæ dum auras percutit: ſi impulſu cito ferit: ſonū acuit. ſi lentiore: in grauius ferit auditum: In fidibus quoq; idē uidemus: quæ ſi tractu arctiore tenduntur: acute ſonant grauius laxiores. Ergo & ſuperiores orbes dum pro amplitudine ſua impetu grandiore uoluuntur: dumque ſpiritu ut in origine ſua fortiore tenduntur: propter ipſam ut ait concitatiorem conuerſionem acute excitato mouentur ſono: grauiſſimo autem hic lunaris atque infimus: quoniam ſpiritu ut in extremitate langueſcente iam uoluitur: etenim propter anguſtias quibus penultimus orbis artatur impetu leniore conuertitur. Nec ſecus probamus ī tibiis: de quarum foraminibus uicinis īflatis ori ſonus acutus emittit̄: de lōgīq̄s aūt & termino ꝓximis grauior: item acutior per patentiora foramina: grauior p anguſta. & utriuſq; cauſæ ratio una: quia ſpiritus ubi incipit fortior eſt defectior ubi deſinit: & quia maiorem impetum per maius foramen impellit: contra autem in anguſtis contingit & eminus poſitis. Ergo orbis altiſſimus & ut in īmenſum patens & ut ſpiritu eo fortiore quo origini ſuæ uicinior eſt: incitatus ſonorū de ſe acumen emittit. Vox ultimi & pro ſpacii breuitate & pro longinquitate iam frangitur. Hinc quoque apertius approbatur ſpiritum quanto ab origine ſua deorſum recedit: tanto circa impulſum fieri leniorem: ut circa terram quæ ultima ſpærarum eſt tam concretus tam denſus habeatur: cauſa ſit terræ in una ſede ſemper hærendi: nec in quamlibet partem permittatur moueri obſeſſa ūdiq; circūfuſi ſpiritus denſitate. In ſpæra aūt ultimū locū eſſe: qui medius eſt: antecedentibus iam probatū eſt.

Speræ nouē mūdani corporis

Ergo uniuerſi mūdani corporis ſperæ nouē ſunt. Prima illa ſtellifera quæ propo noīe dicit̄ cælū: & aplanes apud græcos uocat̄: arcēs & cōtinēs cæteras. Hæc ab oriēte ſēper uoluit̄ in occaſū. ſubiectæ ſeptē quas uagas dicimus: ab occidēte ī oriēte ferūt̄. Nona terra ſine motu

Octo ſũt igitur quæ mouẽt: ſed ſeptẽ ſonis qui cõcĩnẽt iam de uolubilitate conficiunt: propterea quia mercurialis & ueneris orbis pari ambitu comitati ſolẽ uiæ eius tanq̃ ſatellites obſequũtur: & ideo a nonnullis aſtronomiæ ſtudentibus eandẽ uim fortiri exiſtimantur. Vnde ait. Illi autẽ octo curſus in quibus eadẽ uis eſt duorum: ſeptẽ efficiunt diſtĩctos internallis ſonos: qui numerus rerꝫ omniũ fere nodus eſt. Septenarium autẽ numerꝫ omnium nodũ eſſe plene cum de numeris ſuperius loqueremur expreſſimus. Ad illuminandũ (ut exiſtimo) obſcuritatẽ uerborꝫ Ciceronis de muſica tractatus ſuccintus a nobis qua licuit breuitate ſufficiet: nam netas & hypatas alioꝝq; fidiũ uocabula perquirere & tonorꝫ uel lĩmatũ minuta ſubtilia & quid in ſonis pro littera qd pro ſyllaba quid pro ĩtegro nomine accipiatur aſſerere: oſtentantis eſt nõ docentis. Nec.n. quia fecit in hoc loco Cicero muſicæ mentionem occaſione hac eundẽ eſt ꝑ uniuerſos tractatus qui poſſunt eſſe de muſica (quos q̃ntũ mea fert opinio) terminũ habere nõ exiſtimo Sed illi ſunt perſequẽda quibus uerba: quæ explananda receperis poſſint liquere: quia in re naturaliter obſcura: qui in exponendo plura q̃ neceſſe eſt ſuperfundit: addit tenebras: nõ adimit denſitatẽ. Vnde finẽ de hac tractatus parte faciemus: adiecto uno qđ ſcitu dignũ putamus: quia cũ ſint melodiæ muſicæ tria genera: enarmonicũ: diatonũ: & cromaticũ. Primũ quidẽ propter nimiã ſui difficultatem ab uſu receſſit. Tertiũ uero eſt infame molicie: Vnde mediũ .i. diatonum mundanæ muſicæ doctrina Platonis aſcribitur. Nec hoc inter prætereunda ponemus: ꝙ muſicam ꝑpetua cæli uolubilitate naſcente ideo claro nõ ſentimus auditu: quia maior ſonus eſt. q̃ ut humanarꝫ aurium recipiatur ãguſtiis Natura ſimili catadupa ab auribus incolarꝫ amplitudinẽ fragoris excludunt. quid mirum ſi noſtrum ſonus excedit auditum: quem mondanæ molis impulſus emittit. Nec.n. de nihilo ẽ qđ ait: qui complet aures meas tantus & tã dulcis ſonus? Sed uoluit intelligi: ꝙ ſi eius qui cæleſtibus meruit intereſſe ſecretis: cõpletæ aures ſunt ſoni magnitudine: ſupereſt ut cæterorꝫ hominum ſenſus mundanæ concĩnentiæ non capiat auditũ. Sed iam tractũ ad ſequentia conferamus. Vides habitari in terra raris & anguſtis locis: & in ipſis quaſi maculis ubi habitatur uaſtas ſolitudines interiectas: eoſq; qui incolant terram nõ modo interruptos ita eſſe

melodiæ tria genera

Quare non ſentimus cæli armoniã

ut nihil intet ipſos ab aliis ad alios manare poſſit: ſed partim obli quos partim tranſuerſos partim etiam auerſos ſtare uobis: a qui/ bus expectate gloriã certe nullã poteris. Cernis autẽ eandẽ terram quaſi quibuſdã redimitã & circũdatã cĩgulis: e quibus duo maxi/ me inter ſe diuerſos & cæli uirtutibus ipſis ex utraq; parte ſubni/ xos obriguiſſe pruina uides: mediũ autẽ illũ & maximũ ſolis ardo re torreri. Duo ſunt habitabiles: quo℞ auſtralis ille: in quo qui in ſiſtunt auerſa uobis urgent ueſtigia: nihil ad ueſtrũ genus. Hic autẽ alter ſubiectus aquiloni: quem ĩcolitis: cerne q̃ tenui uos par te cõtingat. Omnis. n. terra quæ colitur a uobis anguſta uertici/ bus lateribus latior: parua quædã inſula eſt circumfuſa illo mari quod atlanticũ quod magnum quẽ occeanũ appellatis in terris: quod tamen tanto nomine q̃ ſit paruus uides. Poſtq̃ cælum quo omnia cõtinent & ſubiecta℞ ſpæra℞ ordinẽ motũq; ac de motu ſonũ cæleſtis muſices modos & numeros explicantẽ & aerẽ ſub/ ditum lunae tullianus ſermo p neceſſaria & praeſenti operi apta ductus ad terram uſq; deſcripſit ipſius iam terrae deſcriptionem uerbo℞ parcus re℞ fœcũdus abſoluit. Et. n. maculas habitatio/ nũ ac de ipſis habitatoribus alios ĩterruptos auerſoſq; obliquos etiã & tranſuerſos alios nominando terrenae ſpæræ globoſitatẽ ſermone tantũ nõ coloribus pinxit. Illud quoq; nõ ſine perfecti/ one doctrinæ eſt: ꝙ cum aliis nos non patitur errare qui terrã ſe/ mel cingi occeano credidere. Nã ſi dixiſſet omnis terra parua quæ dam eſt inſula circũfuſa illo mari: unum oceani ambitũ dediſſet intelligi. Sed adiiciẽdo quæ colitur a uobis: uerã eius maris diuiſi onem: de qua paulopoſt diſſeremus: noſſe cupiẽtibus intelligen/ dam reliquit. De quinq; autẽ cingulis ne quæſo exiſtimes deo℞ romanæ fecundiæ parentũ Maronis & Tullii diſſentire doctrinã cum hic ipſis cingulis terram redimitã dicat: ille iiſdem quas græ co nomine zonas uocat: aſſerat cælũ teneri. Vtrũq; enim ĩ corrup tã uerãq; nec alteri contrariã rettuliſſe rõnẽ procedẽte diſputatiõe conſtabit. Sed ut omnia quae hoc loco explananda recepimus li/ quere poſſint: habendus eſt primum ſermo de cingulis: quia ſitu eorum ante oculos locato caetera erunt intellectu proniora. Prius autẽ qualiter terram coronent deinde quemadmodum caelum te neãt explicandũ eſt. Terra noua & ultima ſpaera eſt. Hanc diuidit orizon ideſt finalis circulus de quo ãte rettulimus: Ergo medietas

Cinguli uel zonæ terræ uel cæli

orizon ideſt finalis circulus de quo ante rettulimus. Ergo medie-
tas cuius nos partem incolimus: ſub eo cælo eſt quod fuerit ſuper
terrã: & reliqua medietas ſub illo: quod dum uoluitur ad ea loca
quæ ad nos uidentur inferiora deſcendit. In medio enim locata
ex omni ſui parte cælum ſuſpicit. Huius igitur ad cælum breui-
tas quæ punctum eſt: ad nos uero intermenſa globoſitas: diſtin-
guitur locis inter ſe uiciſſim præſſis nimietate uel frigoris uel calo
ris geminam nacta inter diuerſa temperiem. Nam & ſeptentrio-
nalis & auſtralis extremitas perpetua obriguere pruina. Et hi ue-
lut duo cinguli: quibus terra redimitur: ſed ambitu breues quaſi
extrema cingentes. Horum uterque habitationis impatiens eſt:
qa torpor ille glacialis nec animali nec frugi uitam miniſtrat: illo
enim aere corpus alitur: quo herba nutritur. Medius cingulus &
ideo maximus æterno afflatu continui caloris uſtus ſpatiũ quod
& lato & ãbitu ꝓlixius occupauit: nimietate feruoris facit in habi
tabile uicturis. Inter extremos uero & mediũ duo maiores ultimis
medio minores ex utriuſq; uicinitatis intẽperie tẽperãt̃ ĩ his: q̃ tñ
uitales auras natura dedit incolis carpere. Et quia animo facilius
illabitur concepta ratio deſcriptione q̃ ſermone: eſto orbis terræ
cui aſcripta ſunt. a. b. c. d. Et circa. a. aſcribantur. n. &. l. circa. b.
autem. m. &. k. & circa. c. g. &. i. & circa. d. e. &. f. Et ducant̃ rectæ
lineae a ſignis ad ſigna quae dicimus: ideſt. a. g. in. i. ab. m. in. n.
a. k. in. l. ab. e. in. f. Spatia igitur duo aduerſa ſibi: ideſt unum a
c. uſq; ad lineam quae in. d: ducta eſt: ĩtelliguntur pruina riguiſ-
ſe perpetua. Eſt. n. ſuperior ſeptentrionalis: ĩferior auſtralis extre
mitas. Medium uero ab. n. uſque in. l. zona ſit torrida. Reſtat ut
cĩgulus ab. i. uſq; ad. n. de ſubiecto calore & ſuperiore frigore tẽ
peretur. Rurſus ut zona quae eſt inter. l. &. f. accipiat de ſuperio
re calore & ſubdito rigore temperiem.

Septẽtrionalis auſtralis

cingulus medius

Duo tẽpatis

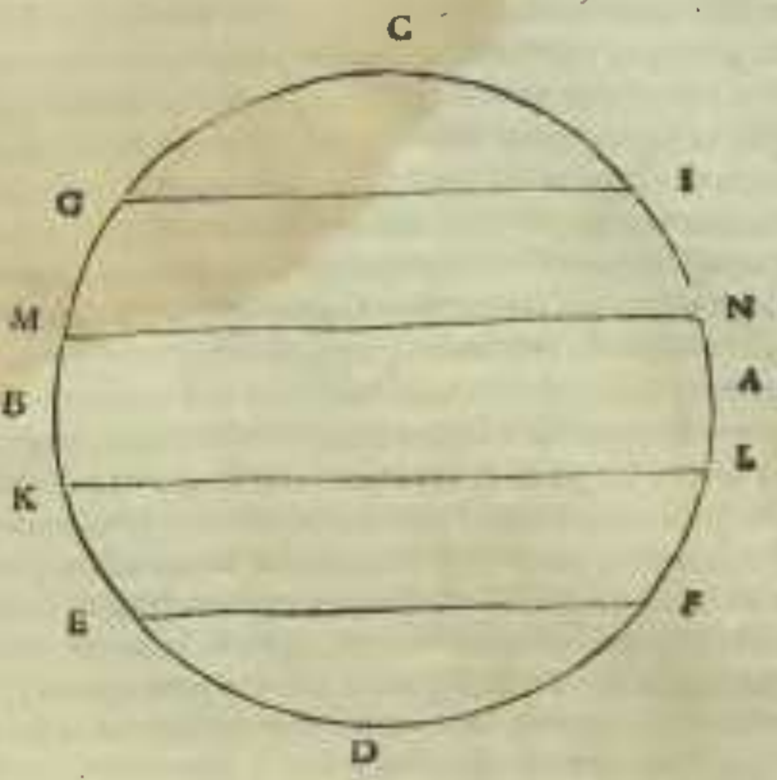

Nec excogitatas a nobis lineas quas diximus exiſtimet̃. Circi.n. ſunt de quibus ſupra rettulimus ſeptẽtrionalis & auſtralis & tropici duo. Nã æquinoctiale hec loco: quo de terra loquimur: non oportet aſcribi qui opportuniore loco rurſus addetur. Licet igitur ſint hæ duæ mortalibus ægris munere conceſſæ diuũ quas diximus eſſe temperatas: nõ tamen ambæ zonæ hominibus noſtri generis indultæ ſunt. ſed ſola ſuperior: quæ eſt ab.i.uſq; ad.n. incolitur ab omni quale ſcire poſſimus hominum genere romani græciue ſint uel barbaræ cuiuſq; nationis. Illa uero ab.l.uſq; ad.f. ſola ratione intelligitur ꝙ propter ſimilem temperiem ſimiliter incolitur: ſed a quibus non licuit unq̃ nobis nec licebit agnoſcere. Interiecta enĩ torrida utriq; hoĩum generi cõmertiũ ad ſe denegat cõmeãdi deniq; de q̃ttuor habitatiõis nr̃æ cardinibus oriẽs occidẽs & ſeptẽtrio ſuis uocabulis nũcupat̃: qa ab ipſis exordiis ſuis ſciũt̃ a nobis. Nam & ſi ſeptẽtriõalis extremitas ĩhabitabilis ẽ nõ multo

43

tamē eſt a nobis remota. Quarto uero noſtræ habitatiōis cardini cauſa hæc alterū nomē dedit: ut meridies nō auſtralis uocaretur: qa & ille ꝓprie ē auſtralis: qui de altera extremitate procedens ad uerſus ſeptentrionali eſt: & hunc meridiē iure uocitari facit locus de quo incipit nobis. Nam qa ſentiri incipit a medio terræ in qua ē uſus diei: ideo tanq̄ qdam medidies una littera mutata meridies nūcupatus ē. Sciendū eſt autem: ꝙ uentus qui per hūc ad nos cardinē ꝑuenit. i. auſter ita in origine ſua gelidus eſt: ut apud nos cōmēdabilis eſt blādo rigore ſeptentrio: ſed qa ꝑ flammam torridæ zonæ ad nos cōmeat: admixtus igni caleſcit: & qui incipit frigidus calidus peruenit. Neq; .n. uel ratio uel natura pateretur: ut ex duobus æquo præſſis rigore cardinibus diſſimili tractu flatus emitteretur. Nec dubium eſt noſtrum quoq; ſeptētrionem ad illos qui auſtrali adiacent: propter eandem rationem calidum peruenire: & auſtrum corporibus eorum gemino auræ ſuæ rigore blandiri. Eadem ratio nos non permittit ambigere: quin per illam quoq; ſuperficiem terræ: quæ ad nos habetur inferior: īteger zonarum ambitus: quæ hic temperatæ ſunt eodem ductu temperatus habeatur: atq; ideo illic quoque eædem duæ zonæ a ſe diſtātes ſimiliter incolantur. Aut dicat quiſqs huic fidei obuiare mauult: quid ſit quod ab hac eum diſtinctione deterreat. Nam ſi nobis uiuendi facultas eſt in hac terrarum parte quam colimus: qa calcantes humum cælum ſuſpicimus ſuper uerticem quia ſol nobis & orit̃ & occidit quia circunfuſo fruimur aere: cuius ſpiramus hauſtū cur nō & illic aliquos uiuere credamus: ubi eadē ſemp impromptu ſūt? Nā qui ibi dicunt̃ morari: eandē credendi ſūt ſpirare auram: qa eadem eſt in eiuſdem zonalis ambitus continuatiōe tēperies. Idem ſol illis & obire dicit̃ noſtro ortu: & oriet̃ cum nobis occidet. Calcabūt æque ut nos humum: & ſemp uerticem ſemper cælum uidebunt. Nec metus erit: ne de terra in cælum decidant: cum nihil unq̄ poſſit ruere ſurſum: Si .n. nobis quod aſſerere genus ioci eſt: iuſum habetur ubi eſt terra: & ſurſum ubi eſt cælum. Illis quoq; ſurſum erit quod de inferiore ſuſpiciēt: nec aliquando in ſuperna caſuri ſunt. Affirmauerim quoq; & apud illos minus reꝝ peritos hæc exiſtimare de nobis: nec credere poſſe nos in quo ſumus loco degere: ſed opinari ſiquis ſub pedibus tētaret ſtare caſurum. Nunq̄ tamen apud nos quiſquam timuit:

ne caderet in cælum: ergo nec apud illos quiſquā ĩ ſuperiora caſurus eſt: ſicut omnia nutu ſuo pondera in terram ferri ſuperius relata docuerūt. Poſtremo quis ambigat in ſpæra terræ ita ea: quæ inferiora dicuntur: ſuperioribus ſuis eſſe contraria: ut eſt oriens occidenti: Nam ĩ utraq; parte par diametros habetur. Cum ergo & orientem & occidentem ſimiliter conſtat habitari: quid eſt qđ fidem huius quoq; diuerſæ ſibi habitationis excludat: Hæc omnia non ocioſus lector in tam paucis uerbis Ciceronis inueniet. Nam cum dicit terram cingulis ſuis redimitam atq; circūdatam oſtendit per omne terræ corpus eandem temperatorum cingulorum continuatam eſſe temperiem. Et cum ait ĩ terra maculas habitationum uideri: non eas dicit quæ in parte noſtræ habitatiõis nonnullis deſertis locis interpoſitis incoluntur. Non. n. adiiceret ĩ ipſis maculis uaſtas ſolitudĩes ĩteriectas: ſi ipſas ſolitudĩes diceret ĩter quas certæ partes macularū inſtar habeant. Sed quia maculas đ cit has quattuor: quas in duobus terræ hemiſpæriis binas eſſe ratio monſtrauit: bene adiecit interiectas ſolitudines. Nā ſicut pars quæ habitatur a nobis: multa ſolitudinū interiectione diſtinguitur: credendum eſt in illis quoque tribus aliis habitationibus ſimiles eſſe inter deſerta & culta diſtinctiones. Sed & quattuor habitationum incolas & relatione ſitus & ipſa quoq; ſtādi qualitate depinxit. Primum. n. ait: alios præter nos ita incolere terram: ut a ſe interrupti nullam habeant ad ſe facultatē meandi Et ipſa uerba declarant: non eum de uno hominum genere loqui in hac ſuperficie a nobis ſolius torridæ interiectione diuiſo. Sic enim magis diceret: ita interruptos ut nihil inter ipſos ab illis ad nos manare poſſit. Sed dicendo ita interruptos ut nihil inter ipſos ab illis ad alios manare poſſit: qualiter inter ſe illa hominum genera ſint diuiſa ſignificat. Quod autem uere ad noſtram partem referretur: adiecit dicendo de illis qui & a nobis & a ſe inuicem diuiſi ſunt: partim obliquos partim tranſuerſos partim etiam aduerſos ſtare nobis. Interruptio ergo non unius generis a nobis: ſed omnium generum a ſe diuiſorum refertur: quæ ita diſtinguenda eſt. Hi quos ſeparat a nobis peruſta: quos græci ἀντοέκος uocant: ſimiliter ab illis qui inferiorem zonæ ſuæ incolunt partem: interiecta auſtrali gelida ſeparantur. Rurſus illos ab ἀντονέκις ſuis ideſt per noſtri cinguli inferiora uiuentibus

interiectio ardentis ſequeſtrat: & illi a nobis ſeptentrionalis extremitatis rigore remouentur. Et quia non eſt una omnium affinis continuatio: ſed interiectæ ſunt ſolitudines ex calore uel frigore mutuum negantibus commeatum: has terræ partes: quae a quattuor hominum generibus incoluntur: maculas habitationum uocauit. Quemadmodum autem cæteri omnes ueſtigia ſua figere ad noſtra credantur ipſe diſtinxit: & auſtrales quidē aperte pronunciauit aduerſos ſtare nobis dicendo: Quorum auſtralis ille in quo qui iſunt aduerſa nobis urgent ueſtigia. Et ideo aduerſi nobis ſunt: quia in parte ſperae quæ contra nos eſt morantur. Reſtat inquirere quos tranſuerſos & quos obliquos nobis ſtare memorauerit. Sed nec de ipſis poteſt eſſe dubitatio: quin tranſuerſos ſtare nobis dixerit inferiorem zonæ noſtræ partem tenentes. Obliquos uero eos qui auſtralis circuli deuexa ſortiti ſūt. Supereſt ut de terræ ipſius ſpatii quāta habitatiōi ceſſerint: quanta ſint īculta referāus. Ideſt q̄ ſit ſingulo℞. dimēſio cīgulo℞. Quod ut facile cognoſcas: redeūdū tibi ē ad orbis terræ deſcriptionē: quā paulo āte ſubiecimus: ut per aſcriptarum litterarum notas ratio dimenſionum lucidius explicetur. Omnis terræ orbis. i. circulus: qui uniuerſum ambitum claudit: cui aſcripta ſunt. a. b. c. d. ab his qui eum ratione dimenſi ſunt: in ſexaginta diuiſus eſt partes. Habet autem totus ipſe ambitus ſtadiorum ducenta quinquagintaduo milia. Ergo ſingulæ ſexageſimæ extēduntur ſtadiis quaternis milibus decenis Et ſine dubio medietas eius: quæ eſt a. d. per orientem. i. per. a. uſq; ad. c. habet triginta ſexageſimas & ſtadiorum milia centum uigintiſex: Quarta uero pars: quæ eſt ab a uſq; ad. c. incipiens a peruſta: habet ſexageſimas quindecim: & ſtadiorum milia ſexaginta & tria. Huius quartæ partis menſura relata conſtabit totius ambitus plena dimenſio. Ab. a. igitur uſq; ad. p. quod eſt medietas peruſtæ: habet ſexageſimas quattuor: quae faciūt ſtadio℞ milia ſexdecim cū octīgēto℞ adiectiōe. Ergo omnis puſta ſexageſima℞ octo eſt: & tenet ſtadio℞ milia triginta tria & ſexaginta ſup. Latitudo autē cīguli noſtri: q tēpatus eſt. i. a. p. uſq; ad. o. habet ſexageſimas quinq;: quæ faciunt ſtadiorū milia uigīti unū. Et ſpatiū frigidae ab. o. uſq; ad. c. habet ſexageſimas ſex q̄ ſtadio℞ tenēt uigītiquinq; milia ducēta. Ex hac quarta

parte orbis terrarum: cuius menſurã euidenter expreſſimus: alterius quartæ partis magnitudinem ab.a.uſq; ad.d.pari dimenſionum diſtinctiõe cognoſces. Cum ergo quantum teneat ſpæræ ſuperficies quæ ad nos eſt: in omni ſua medietate cognouens: de mẽſura quoque ferioris medietatis .i.a.d.per.b.uſq; ad.c.ſimiliter inſtruetis. Modo n. quia orbem terræ in plano pinximus: in plano autem medium exprimere non poſſimus ſpæralem tumorem imitati ſumus altitudinis intellectum a circulo: qui magis orizon q̃ meredianus uidetur. Cæterum uolo hoc mente præcipias: ita nos hanc pertuliſſe menſuram tanq̃ a.d. per.a. uſq; ad.c. Pars terræ ſuperior ſit: cuius partem nos incolimus: & a.d.per.b.uſq; ad.c.pars tertæ habeatur inferior. Hoc quoq; tractatu proprium ſortito finem: nũc illud qđ probãdũ promiſimus aſſeramus: hos cingulos & bene Maronem cælo: & bene terræ aſſignaſſe Ciceronẽ & utrunq; non diſcrepantia ſed conſona eadem q; dixiſſe. Natura enim cæli hanc in diuerſis terræ partibus temperiem nimietateq; diſtinxit. & qualitas uel frigoris uel caloris quæ cuilibet ætheris parti ſemel inhæſit: eandem inficit partem terræ: quã deſpicit ambiendo. Et quia has diuerſitates quæ certis finibus terminant cingulos ĩ cælo uocauere: neceſſe eſt totidem cĩgulos etiam hic ĩtelligi: Sicut in breuiſſimo ſpeculo cum facies monſtratur ingens: tenet in anguſto membra uel liniamenta ordinem quem ſua in uero digeſſerat amplitudo. Sed hic quoq; aſſerendi quod dicitur minuemus laborem oculis ſubiiciendo pincturam. Eſto enim cæli ſpæra.a.b.c.d. Er ĩter ſe claudat ſpæram terræ: cui aſcripta ſũt ſ.x.t.u. Et ducatur ĩ cæli ſpæra circulus ſeprentrionalis.ab.i.uſq; in.o.tropicus æſtiuus a.g.in.p.& æquinoctialis a.b. in.a.& tropicus hyemalis ab.f.ĩ q.& auſtralis ab.e.in.r.ſed & zodiacus ducatur ab.f.in.p. Rurſus in ſpaera terrae ducantur idem limites cingulorum: quos ſupra deſcripſimus iu.n.in.m.in.l.in.r.

.II.

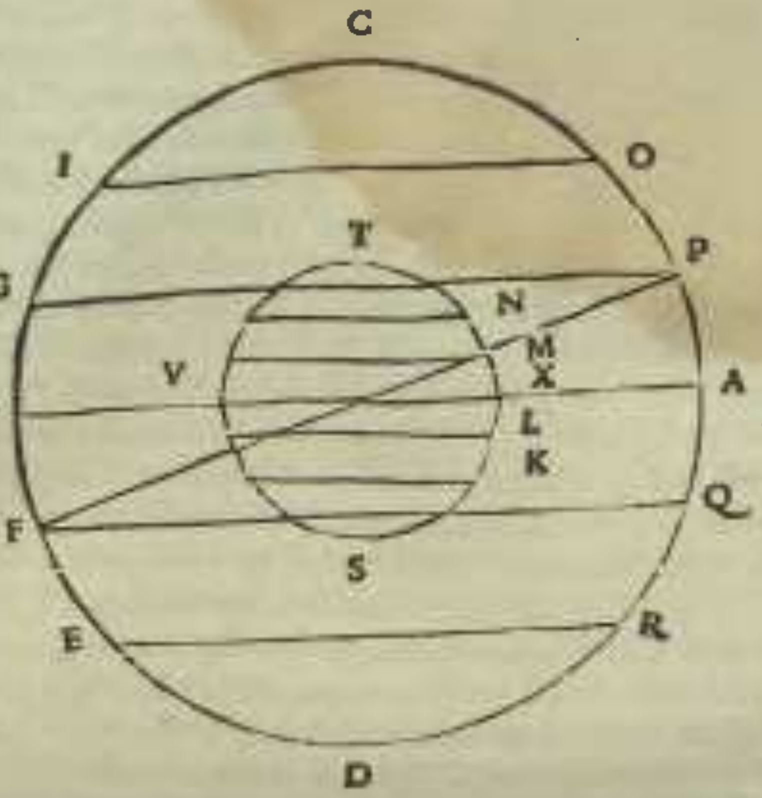

His ita depictis ſine difficultate conſtabit ſingulas terræ partes a ſingulis cæli partibus ſuper uerticem ſuum poſitis qualitatem circa nimietatem uel temperiem mutuari. Nam quod eſt ſuſum a.d.uſq; ad.t.hoc deſpicit terram ab.ſ.uſq; ad.r.Et quod eſt in cælo ab.r.uſque ad.q.hoc inficit terræ a.k.uſque ad.l.& quod in cælo eſt a.q.uſque in.p.tale facit in terra ab.l.uſq; ad.m.Qua- leq; eſt deſuper a .p. uſq; ad .o. tale in terra ab.m.uſq; ad.n. Et quale illic ab.o.uſque ad.c.tale hic eſt ab.n.uſque ad.t.Sunt au tem in æthere extremitates ambæ.i.a.d.uſque ad.r.&.a.c.uſque ad.o.æterno rigore denſatæ.Idem in terra idem eſt ab .ſ. uſq; ad .k.&.a.t.uſq; ad.n.Ruſus in cælo a.q.uſq; ad .p. nimio calore feruet.Idem in terra quoque ab.l.uſque ad.m.idem feruor eſt. Item ſunt in cælo temperies ab.o.uſque ad.p.& a .q. in .t. Ideo ſunt hic quoq; temperatæ ab.n.in.m.& ab.l.in.k.Aequinoctia- lis.n.circulus qui ab.a.uſque ad.b.ductus eſt:mediam ſecat pu- ſtã.Et ipſũ aũt ſciſſe Ciceroné:q terreni cĩguli cæleſtibus ĩficiãt:

exuerbis eius oſtẽdit. Ait.n.e qbus duos maxime ĩter ſe diuerſos & cæli uerticibus ipſis ex utraq; pre ſubnixos obriguiſſe pruina uides. Ecce reſtat finale frigus eẽ de cælo. Idẽ quoq; ꝺ feruore medio dicit. Mediũ autẽ illũ & maximũ ſolis ardore torreri. Cũ ergo manifeſte & rigorẽ de cæli uerticibus & feruorẽ de ſole ĩ terræ cĩgulos uẽire ſignauerit: oñdit ꝑus ĩ cælo hos eoſdẽ cĩgulos ꝯſtitiſſe. Nũc qm̃ cõſtitit eaſdẽ ĩ cælo & ĩ terra zonas eſſe uel cĩgulos (hæc.n.unius rei duo ſũt nomĩa) iã dicẽdũ ẽ: quæ cauſa ĩ æthere hãc diuerſitatẽ q̃litatis efficiat. Peruſta duobus tropicis clauditr: id ẽ ab.g.in .p. æſtiuo: & ab.f.i.q.hyemali. Ab.f.autẽ i.p.zodiacũ ꝺſcribẽdo pduximus. Ergo ſignũ.p.tropicus ille cãcer habeat: & ſignũ.f.capricornus. Cõſtat autẽ ſolẽ neq; ſurſũ ultra cancrũ: neque ultra capricornũ deorſum meare: ſed cũ ad tropicoꝝ cõfinia ꝑuenerit mox reuerti: unde & ſolſtitia uocantr. Et qa æſtiuus tropicus tẽperatæ noſtræ terminus ẽ: ideo cũ ſol ad ipſũ finẽ uenerit: facit nobis æſtiuos calores de uicĩo urens ſenſu maiore ſubiecta. Illo deniq; tẽpore auſtrali generi reuerti hyemẽ nõ põt ambigi: qa tũc ab illis ſol õi uiæ ſuæ ſpatio recedit. Rurſus cũ ad.f.ſignũ id ẽ ad capricornũ uenerit: facit hyemẽ nobis receſſu ſuo: & illis uicinitate reducit æſtatẽ. Hic notãdũ ẽ de tribus tm̃ cardinibus ĩ q̃cũq; ædẽ ĩgredi ſolẽ: ꝺ quattuor nunq̃. Nã & ab ortu & ab occaſu feneſtra ſolẽ recipit: quippe quẽ orientẽ abeuntẽq; ꝓſpectet. Recipit & a meridie: qa omne iter ſolis ĩ noſtro meridie ẽ: ut ĩſtruit uiſũ ante lata deſcriptio. Nunq̃ uero ſolẽ feneſtra ſeptentriõis admittit: qa nunq̃ a.p.ſigno ad.o.ſol accedit: ſed a.p.ſemp retrocedẽdo nũq̃ fines poli ſeptẽtrioualis attĩgit. Et ideo nunq̃ p hũc cardinẽ radius ſolis ĩfunditr. Eiuſdẽ rei ꝓbationẽ umbra quoq; cuiuſlibet corporis efficiet aſtruere. Nã & ĩ occaſũ cadit oriẽte ſole: & ĩ ortũ cũ ſit occiduus. Medio autẽ die: qa ſol meridiẽ tenet ĩ ſeptẽtrionem umbra depellitr. In auſtrũ uero circa noſtrã habitationẽ ĩpoſſibile ẽ umbrã cuiuſlibet corporis cadere: qa ſemp ĩ aduerſã ſoli partem umbra iactatr. Aduerſus autẽ auſtro apud nos ſol eſſe nõ poterit: cũ nunq̃ fines ſeptẽtrionales attĩgat. Sane quoniã pars illa peruſtæ: quæ tẽperatæ uicĩa ẽ admittit habitãtes: illic.i.trãs tropicũ quæcũq; habitantr ſpatia: umbrã mittũt ĩ auſtrũ eo tpre: quo ſol cancrũ tenet. Tũc.n.ei fit ſol ſeptẽtrionalis: cũ tropicũ tenet: q ab illis ad ſeptentrionem recedit. Ciuitas autem Siene: quæ

Zona peruſta

prouinciæ thebaidos poſt ſuperioꝝ montiũ deſerta principiũ ē: ſub ipſo æſtiuo tropico cõſtituta eſt. Et eo die quo ſol certã partẽ ingredit̃ cancri: hora diei ſexta (quoniã ſol tunc ſuper ipſũ ĩuenit̃ uerticẽ ciuitatis) nulla illic poteſt ĩ terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec ſtilus hemiſpærii monſtrantis horas: quem γνώμονα uocãt: tunc de ſe poteſt umbram creare. Et hoc eſt qđ Lucanus dicere uoluit: nec tamen plene ut habet̃ abſoluit. Dicendo.n. Atque umbras nũq̃ flectente ſiene. Rem qdem attigit: ſed turbauit ueꝝ. Nõ.n. nunq̃ flectit ſed uno tempore: quod cũ ſua ratione rettulimus. His relatis conſtat ſolem nunq̃ egredi fines peruſtæ: quia de tropico in tropicũ zodiacus obliquatus ē. Manifeſta ē igitur cauſa: cur hæc zona flammis ſit ſemper obnoxia quippe quam ſol totius æternæ flammæ & fons & adminiſtrator nunq̃ relinquat. Ergo ambæ partes ultimæ.i. ſeptẽtrionalis & auſtralis: ad quas nunq̃ ſolis calor accedit: neceſſario perpetua præmuntur pruina. Duas uero (ut diximus) temperat hinc atq; illinc uicinia caloris & frigoris. Denique in hac ipſa zona quam incolimus: quæ tota dicitur temperata: partes tamen quæ peruſto cingulo uicinæ ſunt: cæteris calidiores ſunt: ut eſt æthiopia: arabia: ægyptus & libya: in quibus calor ita circunfuſi aeris corpus extenuat: ut aut nunq̃ aut raro cogatur in nubes: & ideo nullus pene apud illos uſus eſt imbrium. Rurſus uſq; ad frigidæ fines preſſius accedit: ut eſt palus mæotis: ut regiones quas præterfluunt tanais: & hiſter: omniaq; ſuper ſcythiam loca quorum incolas uetuſtas hyperboreos uocauit: quaſi originem boreæ introrſum recedendo tranſiſſent: adeo æterna pene præmuntur pruina: ut non facile explicetur quanta ſit illic frigidæ nimietatis iniuria. Loca uero quæ in medio temperata ſunt: quoniam ab utraque nimietate longe recedunt: ueram tenent ſaluraremq; temperiẽ. Locus nos admonet: ut quoniam diximus rem: quæ a nullo poſſit refelli: utrũq; tropicum circum zodiaco terminos facere: nec nunq̃ ſolem alterutrum tropicum excedere poſſe: uel ſurſum uel deorſũ meando. Trans zodiacum uero circum.i. trans uſtam quæ tropicis clauditur: ex utraq; parte incipere temperatas Quæramus qđ ſit quod ait Virgilius: quem nullius unq̃ diſciplinæ error inuoluit. Duæ mortalibus ægris

Munere conceſſæ diuum: & uia ſecta per ambas:

Obliquus qua ſe ſignoꝝ uertitur ordo.
Videt̃.n.dicere his uerſibus zodiacũ ꝑ temperatas ductũ & ſolis curſũ ꝑ ipſas ferri.quod nec opinari fas eſt:qa neutꝝ tropicũ ſolis curſus excedit Nũc igit̃ illud attẽdit quod diximus & ĩtra tropicũ in ea peruſta parte quæ uicina eſt tẽperatæ habitatores eſſe. Nã ſiene ſub ipſo tropico eſt:meroe autem tribus milibus octingentis ſtadiis in peruſtam a ſiene ĩtrorſum recedit:& ab illa uſq; ad terram cynnamomi feracem ſunt ſtadia octingenta. Et ꝑ hæc omnia ſpatia peruſtæ licet rari tamen uita fruuntur habitantes. Vltra uero iam inacceſſum eſt ꝓpter nimium ſolis ardorem. Cũ ergo tantum ſpatii ex peruſta uitam miniſtret:& ſine dubio circa uicinam alterius tempatæ ideſt ἀντοέκωρουμ tantundem ſpacii habere per peruſtæ fines:& parem manſuetudinem:non negetur. Paria.n.in utraq; parte ſunt omnia. Ideo credendum eſt per poeticam tubam:quæ omnia ſemper in maius extollit:dixiſſe uiam ſolis ſectam per temperatas: quoniam ex utraq; parte fines peruſtæ in eo ſunt ſimiles tempatis:q̃ ſe patiunt̃ habitari. An forte poetica licẽtia particulam ꝓ ſimili pene ꝑticula poſuit: & ꝓ ꝑ ambas ſub ãbas dicere maluit. Nã re uera ductus zodiaci ſub ambas tempatas ultro citroq; ꝑuenit non tamẽ per ambas. Scimus autẽ & Homerũ ipſum:& in oĩbus imitatorẽ eius Varonẽ ſæpe tales mutaſſe particulas. An:quod mihi uero propius uidet̃: per ambas ꝓ inter ambas uoluit intelligi. Zodiacus.n.inter ambas tẽperatas uoluit̃ nõ per ambas. Familiariter autẽ ꝑ pro inter ponere ſolet:ſicut alibi quoque Circũ perq; duas in morẽ fluminis arctos. Neque.n.anguis ſydereus arctos ſecat:ſed dum & amplectitur & interuenit circum eas & inter eas uoluitur non per eas. Ergo poteſt conſtare nobis intellectus:ſi per ambas.i.pro inter ambas more ipſius poetæ dictum exiſtimemus. Nobis aliud ad defenſionem ultra hæc:quæ diximus:non occurrit. Verum quoniam in medio poſuimus quos fines nunq̃ uia ſolis excedat: manifeſtum eſt omnibus autem quid Maro dixerit: quem conſtat erroris ignarum:erit ingenii ſingulorum inuenire qd poſſit amplius pro abſoluenda hac quæſtione conferri. His quoque (ut arbitror) non ocioſa inſpectione tractatis:nunc de oceano quod ꝓmiſimus aſtruemus. Non uno ſed gemino eius ambitu terræ corpus omne circunflui. Cuius uerus & primus meatus eſt: qui ab

Oceanus

indocto hominum genere naſcitur. Is.n.quem ſolum oceanum plures opinantur: de finibus ab illo originali refuſus ſecundum ex neceſſitate ambitum fecit. Cæterũ eius prior corona p zonam terræ calidam meat ſuperiora terrarum & inferiora cingens flexũ circi æquinoctialis imitata. Ab oriente uero duos ſinus refundit: unum ad extremitatem ſeptentrionis: ad auſtralis alterum. Rurſuſque ab occidente duo pariter enaſcũtur ſinus: qui uſq; ad ambas quas ſupradiximus extremitates refuſi occurrũt ab oriẽte demiſſis. Et dum ui ſũma & ĩpetu maiore miſcẽtur: inuicẽq; ſe ſeriũt: ex ipſa aquaꝝ colliſione naſcitur illa famoſa oceani acceſſio pariter & receſſio. Et ubicunq; ĩ noſtro mari cõtingit: idem uel ĩ anguſtis fretis uel ĩ planis forte littoribus ex ipſis oceani ſinibus quos oceanũ nũc uocamus eueniũt: qa noſtrũ mare ex illis ĩfluit Cæteꝝ uerior ut ita dicã eius alueus tenet zonã peruſtã: & tam ipſe qui æquinoctialẽ q̃ ſinus ex eo nati: qui orizontẽ circulũ ambitu ſuæ flexionis imitant̃: omnẽ terrã quadrifidã diuidũt: & ſingulas ut ſupradiximus habitationes faciũt ĩſulas. Nam ĩter nos & auſtrales homines meãs ille p calidã zonã totamq; cingens & rurſus utriuſq; regionis extrema ſinibus ſuis ambiens binas ĩ ſuperiore atq; ĩferiore terræ ſupficie ĩſulas facit. Vnde Tullius hoc ĩtelligi uolẽs nõ dixit: oĩs terra parua quædã ẽ ĩſula: ſed oĩs terra quæ colitur a nobis parua quædã eſt ĩſula: qa & ſingulæ de quattuor habitatioĩbus paruæ quædã efficiunt̃ ĩſulæ: oceano bis eas ut diximus ambiente. Oĩa hæc ante oculos locare põt deſcriptio ſubſtituta: ex qua & nr̃i maris originẽ quæ totius una ẽ: & rubri atq; ĩdici ortum uidebis. Caſpiũq; mare unde oriat̃ ĩuenies: licet nõ ignorẽ eſſe nullos q̃ ei de oceano ĩgreſſũ negẽt: Nec dubiũ ẽ: ĩ illam quoq; auſtralis generis tẽperatã mare de oceano ſimiliter ĩfluere Sed deſcribi hoc nr̃a atteſtatiõe ñ d̃buit: cuius ſitus nobis ĩcognitus pſeuerat. Quod aũt dixit nr̃am hĩtabilẽ anguſtã uerticibus latiorẽ: ĩ eadẽ deſcriptiõe poterimus aduertere: Nã quãto longior ẽ tropicus circus ſeptẽtrionali circo: tãto zona uerticibus q̃ lateribus ãguſtior ẽ: qa ſũmitas eius ĩ arctũ extremi circuli breuitate cõtrahit̃. Deductio aũt laterũ cũ lõgitudĩe tropici ab utraq; parte diſtendit̃. Deniq; ueteres oẽm habitabilẽ noſtrã extentæ clamidi ſimilẽ eſſe dixerũt. Itẽ qa oĩs terra ĩ qua & oceanus ẽ: ad quẽuis cæleſtẽ circulũ quaſi cẽtron pũcti obtĩet locũ: neceſſario

de oceano adiecit. Qui tamẽ tanto nomine q̃ ſit paruus uides. Nã licet apud nos athlãticum mare licet magnũ uocetur: de cælo tamen diſpicientibus nõ poteſt magnũ uideri: cũ ad cælũ terra ſignũ ſit & pũctũ: qđ diuidi non poſſit ĩ ptes. Ideo aũt terræ breuitas tam diligẽter aſſerit: ut paruipendẽdum ambitũ famæ

uir fortis intelligat quæ in tam paruo magna eſſe nõ potent:q̃d
doctrinæ propoſitum nõ minus in ſequentibus apparebit: quin
etiam ſi cũpiat proles futuroꝝ hominum deinceps laudes uniuſ
cuiuſq; noſtrum acceptas a patribus poſteris prodere: tamẽ pro
pter eluuiones exuſtioneſq; terraꝝ quas accidere tempore certo
neceſſe eſt:non modo non æternam ſed ne diuturnam quidem
gloriam aſſequi poſſumus. Virtutis fructum ſapiens in cõſcien
tia ponit: minus perfectus in gloria: unde Scipio perfectionẽ cu
piens infundere nepoti auctor eſt: ut contentus conſcientiæ præ
mio gloriam non requirat. In qua appetenda quoniã duo ſunt
maxime quæ probari poſſint: ut & q̃latiſſime uagetur & q̃diutiſ
ſime perſeueret. Poſtq̃ ſuperius de habitationis noſtræ anguſtiis
diſſerendo totius terræ quæ ad cælum puncti locum obtinet: mi
nimam quandam docuit ab hominibus noſtri generis particulã
poſſideri: nullius uero gloriam uel in illam totam partem potu
iſſe diffundi: ſiquidẽ gangen tranſnatare uel tranſcendere cauca
ſum romani nominis fama non ualuit: ſpem quam de propagã
da late gloria ante oculos ponendo noſtri orbis anguſtias ampu
tauit: uult etiã diuturnitatis auferre ut plene animo nepotis cõ
temptum gloriæ cõpos diſſuaſor inſinuet: & ait. Nec in hac ipſa
in quam ſapientis & fortis uiri nomen ſerpere poteſt: æternitatẽ
nominis poſſe durare: cum modo exuſtione modo eluuione ter
raꝝ diuturnitati reꝝ intercedat occaſus: quod q̃le ſit diſſeremus.
In hac enim parte tractatus illa quæſtio latenter abſoluitur quæ
multoꝝ cogitationes de ambigenda mundi æternitate ſignificat
Nam quis facile mundum ſemper fuiſſe conſentiat? cum & ipſa
hiſtoriaꝝ fides multaꝝ reꝝ cultum emendationemq; uel ipſam
inuentionem recentem eſſe fateatur? Cunq; rudes primum hõ
mines & incuria ſylueſtri non multum a feraꝝ aſperitate diſſimi
les meminerit: uel fabuletur antiquitas tradatq; nec hũc eis quo
nunc utimur uictum fuiſſe: ſed glande prius & baccis alitos ſero
ſperaſſe de ſulcis alimoniam: cũq; ita exordium rerum & ipſius
humanæ nationis opinemur ut aurea primũ ſæcula fuiſſe creda
mus: & inde natura per metalla uiliora degenerans ferro ſæcula
poſtrema fœdauerit: ac ne totum uideamur de fabulis mutuari:
quis non huic extimet mundũ quandoq; cœpiſſe? nec longã re
tro eius ætatem cũ ab hinc ultra duo retro ãnoꝝ milia de excellẽti

Virtutis fru
ctus

De mundi
æternitate

reꝶ geſtaꝶ memoria ne græca quidẽ extat hiſtoria? Nam ſupra Ninũ a quo Semiramis ſecundum quoſdã creditur procreata: nihil præclarũ in libris relatũ eſt: ſi. n. ab initio immo ante initiũ fuit mũdus (ut philoſophi uolunt) cur per innumerabilium ſeriem ſæculoꝶ non fuerat cultus: quo nunc utimur: inuentus? non litteraꝶ uſus quo ſolo memoriæ fulcitur æternitas? cur nõ deniq; multaꝶ reꝶ experientia ad aliquas gentes recẽti ætate puenit? Vt ecce galli uitẽ uel cultũ oleæ roma iam adoleſcẽte didicerunt. Aliæ uero gentes adhuc multa neſciunt quæ nobis inuẽta placuerunt: Hæc omnia uidentur æternitati reꝶ repugnare dum opinari nos faciunt certo mũdi principio paulatĩ ſingula quæq; cœpiſſe. Sed mũdum quidem fuiſſe ſemper philoſophia auctor eſt conditore quidem deo: ſed non ex tempore. Siquidem tẽpus ante mundum eſſe nõ potuit: cum nihil aliud tempora niſi curſus ſolis efficiat. Res uero humanæ ex parte maxima ſæpe occidunt manente mundo & rurſus oriuntur uel eluuione uiciſſim uel exuſtione redeũte: cuius uiciſſitudinis cauſa uel neceſſitas talis eſt. Ignẽ æthereũ phyſici tradiderunt humore nutriri: aſſerentes ideo ſub zona cæli perusta quam uia ſolis ideſt zodiacus occupauit oceanum (ſicut ſupra deſcripſimus) a natura locatũ ut oĩs latitudo. qua ſol cũ quinq; uagis ultro citroq; diſcurrũt: habeat ſubiecti humoris alimoniã. Et hoc eſſe uolunt quod Homerus diuinaꝶ omniũ inuẽtionũ fõs & origo ſub poetici nube figmẽti uerũ ſapientibus intelligi dedit: Iouẽ cũ diis cæteris. i. cũ ſtellis profectũ in occeanũ æthiopibus eũ ad epulas inuitantibus. Per quam imaginẽ fabuloſa Homerũ ſignificaſſe uolunt hauriri de humore nutrimẽta ſyderibus: qui ob hoc æthiopas reges epulaꝶ cæleſtiũ dixit: quoniã circa oceani oram nõ niſi æthiopes habitant quos uicinia ſolis uſq; ad ſpeciẽ nigri coloris exuſſit. Cum ergo calor nutriatur humore: hæc uiciſſitudo cõtingit: ut modo calor modo humor exuberet. Euenit. n. ut ignis uſq; ad maximum enutritus augmentum hauſtum uincat humorem. Et ſic aeris mutata tẽperies licentiã præſtet incendio: & terra penitus flagrantia immiſſi ignis uratur. Sed mox ĩpetu caloris abſũpto paulatim uires reuertũtur humori: cũ magna pars ignis ĩcẽdiis erogata minus iam de renaſcente humore conſumat. Ac rurſus longo temporꝶ tractu ita creſcens humor altius uincit: ut terris

Ignis æthereus nutrit̃ humore

Iuppiter cũ diis epulat̃ ad oceanũ

infundatur eluuio. Rurſuſque calor poſt hæc uires reſumit & ita fit ut manente mundo inter exuperantis caloris humoriſque uices terrarum cultus cum hominum genere ſæpe intercidat: & reducta tempenie rurſus mouetur: nunq̃ tamẽ ſiue eluuio ſiue exuſtio omnes terras aut omne hominum genus uel omnino operit uel penitus exurit. Aegypto certe ut Plato in Thimæo fatetur nunq̃ nimietas humoris nocuit uel caloris. Vnde & infinita annorum milia in ſolis ægyptiorum monumentis libriſq; religuntur Certe igitur terrarum partes internectioni ſuperſtites ſeminariũ inſtaurando generi humano fiunt: atq; ita contingit ut nõ rudi mundo rudes homines & cultus inſcii: cuius memoriam intercipit interitus: in terris oberrent: & aſperitatem paulatim uagæ feritatis exuti conciliabula & cœtus natura inſtruente patiãt: Sitq; primũ inter eos mali neſcia & adhuc aſtuciæ inexperta ſimplicitas: quæ nomen auri primis ſæculis præſtat. Inde quo magis ad cultum rerum atq; artium uſus promouet tanto facilius in animos ſerpit æmulatio: quæ primũ bene incipiẽs in inuidiã latẽter euadit. Et ex hac iã naſcitur quicquid genus hominũ poteſt ſequẽtibus ſæculis experitur. Hæc eſt ergo quæ rebus humaĩs pereũdi atq; iterũ reuertendi incolumi mundo uiciſſitudo uariat. Quid autẽ intereſt ab his qui poſtea naſcẽtur ſermonẽ fore de te: cum ab his nullus fuerit qui ante nati ſunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerũt uiri: præſertim cũ apud eos ipſos quibus audiri nomen noſtrum poteſt: nemo unius animi memoriam cõſequi poſſit. Homines: n. populatiter annum tantũ modo ſolis. i. uni us auſtri reditu metiuntur. Re ipſa aũt cũ ad idem unde ſemel profecta ſunt cuncta auſtra redierunt: eãdẽq; totius cæli deſcriptionem longis interuallis retulerint: tum ille uere uertens annus appellari poteſt: in quo uix dicere q̃ multa hominum ſæcula teneãtur. Nãq; ut olim deficere ſol hominibus extinguiq; uiſus ẽ cũ Romuli animus hæc ipſa in tẽpla penetrauerit: ita quandoq; cum ab eandẽ parte ſol eodẽq; tempore iterũ defecerit: tũ ſignis õibus ad idẽ principiũ ſtelliſq; reuocatis expletũ annum habeto Cuius quidem anni nundum uigeſimam partem ſcito eſſe conuerſam. Idem agere perſuauerat inſtans diſſuaſioni gloriæ deſiderandæ. quam cum locis artam ne in ipſis anguſtiis æternam ſupra docuiſſet: nunc non ſolum perpetuitatis expertem: ſed

nec ad unius anni integri metas poſſe propagari docet: cuius aſſertionis quæ ſit ratio dicemus. Annus non is ſolus eſt quē nūc cōmunis omnium uſus appellat: ſed ſingulorꝝ ſeu luminum ſeu ſtellarꝝ emenſio omni cæli circuitu a certo loco in eūdem locum reditus annus ſuus eſt. Sic menſis lunæ annus eſt inter quem cæli ambitum luſtrat: nam & a luna menſis dicitur: quia græco nomine luna mene uocatur. Virgilius deniq; ad deſcriptionē lunaris anni qui breuis eſt annum qui curſu ſolis efficitur ſignificare uolens ait. Interea magnum ſol circūuoluitur annum: magnum uocans ſolis comparatione lunaris. Nam curſus quidem Veneris atq; Mercurii pene par ſoli eſt. Martis uero annus fere biēniū tenet: tanto enim tempore cælum circuit. Iouis autem ſtella duodecim & Saturni triginta annos in eadem circuitione conſumit. Hæc de luminibus ac uagis ut ſæpe relata iam nota ſunt. Annus uero qui mundanus uocatur qui uere uertens eſt: quia conuerſione plenæ uniuerſitatis efficitur: largiſſimis ſæculis explicatur. Cuius ratio eſt talis. Stellæ omnes & ſydera: quæ in fixa cælo uidētur: quorꝝ propriū motū nunq̄ uiſus humanus ſentire uel deprehendere poteſt: mouētur tamen & præter cæli uolubilitatem qua ſēper trahuntur: ſuo quoq; acceſſu tamen fero promouent ut nullius hominum uita tamen longa ſit: quæ obſeruatione cōtinua factam de loco permutationem: in quo eas primum uiderat deprehendat. Mundani ergo anni finis eſt: cum ſtellæ omnes omniaq; ſydera quæ aplanes habet: a certo loco ad eundem locū Ita remeauerint. ut ne una quidē cæli ſtella in alio loco ſit: q̄ in quo fuit: cū omnes aliæ ex eo loco motæ ſunt: ad quem reuerſæ anno ſuo finem dedere. ita ut lumina quoq; cū erraticis quinq; in iiſdē locis & partibus ſint: in quibus incipiēte mūdano anno fuerūt. Hoc aūt (ut phyſici uolūt) poſt annorꝝ quindecimmilia paracta cōtingūt. Ergo ſicut ānus lunæ mēſis eſt: & annus ſolis duodecim mēſes: & aliarꝝ ſtellarꝝ hi ſunt anni: quos ſupra rettulimus: ita mundanū annū quindecim milia annorꝝ quales nūc computamus efficiūt. Ille ergo uere annus uertens uocandus eſt quem non ſolis. i. aſtri reditu metiūtur: ſed quem ſtellarꝝ omnium in quocumq; cælo ſunt ad eundē locū reditus ſub eadē cæli totius deſcriptione concludit. Vnde & mundanus dicitur: quia mundus proprie cælum uocatur. Igitur ſicut annum ſolis non

Annus
Luna
Mēſis unde.
Curſus diffinitus planetarum
Annus mūdanus
Sidera fixa & mouēt
Finis mōdani anni

ſolum a kalendis ianuarii uſque ad eaſdem uocamus: ſed etiam a ſequente poſt kalendas die uſque ad eundem diem & a quocunque cuiuſlibet menſis die uſq; in diem eundem reditus ãnus uocatur: Ita huius mundi anni initium ſibi quiſque facit quodcunq; decreuerit: ut ecce nunc Cicero a defectu ſolis qui ſub Romuli fine contigit: mundani anni principium ſibi ipſe cõſtituit Et licet iam ſæpiſſime poſtea defectus ſolis euenerit: non dicitur tamen mundanum annum repetita defectio ſolis impleſſe: ſed tunc implebitur: cũ ſol deficiens in hiſdẽ locis & partibus & ipſe erit & omnes cæli ſtellas omniaq; ſydera rurſus ĩueniet: in qbus fuerant cum ſub Romuli fine deficeretur. Igitur diceſſu Romuli poſt ãnorum quindecim milia (ſicut aſſerunt phyſici) ſol denuo ita deficit: ut in eodem ſigno eademq; parte ſit ad idem principium in quo ſub Romulo fuerat: ſtellis quoque omnibus ſigniſque reuocatis. Peracti enim fuerãt cum Scipio in Africa militaret a diſceſſu Romuli anni quingenti ſeptuaginta & tres. Anno enim ab urbe condita ſexcenteſimo ſeptimo hic Scipio deleta Carthagine triumphauit: Ex quo numero annis remotis trigintaduobus regni Romuli & duobus qui intra ſomnium & conſumatum bellum fuere quingenti ſeptuagintatres a diſceſſu Romuli ad ſomnium uſque remanebunt. Ergo rationabiliter uereque ſignauit. Nec dum mundani anni uiceſimã partem eſſe conuerſã. Nam uiceſimæ parti quot anni ſuperſint a fine Romuli ad africanã militiam Scipionis: quos diximus annos fuiſſe quingentos ſeptuaginta tres: quiſquis ĩ digitos mittit inueniet. Tu uero enitere & ſic habeto te non eſſe mortalẽ: ſed corpus hoc. Nec.n.tu is es quẽ forma iſta declarat: ſed mens cuiusq; is eſt quiſque non ea figura quæ digito demõſtrari poteſt. Deum te igitur ſcito eſſe ſiquidẽ ẽ deus qui uiget: qui ſentit: qui meminit: qui prouidet: qui tam regit: & moderatur: & mouet id corpus: cui præpoſitus eſt: q̃ hunc mundũ ille princeps deus. Et ut ille mundum quadã parte mortalẽ ipſe deus æternus: ſic fragile corpus animus ſẽpiternus mouet. Bene & ſapienter tulianus hic Scipio circa inſtitutionem nepotis ordinem recte docentis impleuit: Nam ut breuiter a principio omnem operis continentiam reuoluamus: primum tempus eius mortis: & imminentes propinquorum prædixit inſidias: ut totum de hac uita ſperare dediſceret: quam non diuturnam

Quo tẽpore deleta Cartago.

Quis poteſt eſſe deus

comperiſſet. Deinde ne metu prædictæ mortis frangeretur oſtendit ſapienti & bono ciui in immortalitatem migrandum. Cunq; eum ultro ſpes iſta traxiſſet ad moriendi deſideriũ: ſuccedit Pauli patris opportuna diſſuaſio accenſam filii feſtinationem ab appetitu ſpontaneæ mortis excludens. Plene igitur in animo ſomniantis utrinq; plantata ſperandi expectandique temperie altius iam circa diuina erigendum nepotis animum Aphricanus ingreditur. Nec prius eum terram patitur intueri q̃ cæli ac ſiderum naura motum ac modulamẽ agnoſcat: & hæc omnia ſciat premio ceſſura uirtutum. Ac poſtq̃ mens firmata Scipiõis alacritate tantæ promiſſionis egreditur: tum demũ gloria quæ apud indoctos magnum uirtutis premium creditur contemni iubetur dũ oſtenditur ex terrarum breuitate uel caſibus arcta locis anguſta tẽporibus: Africanus igitur pene exutus hominem & defæcata mẽte iã naturæ ſuæ capax hic apertius admonetur ut eſſe ſe deum nouerit. Et hæc ſit præſentis operis conſummatio ut animam non ſolum immortalem: ſed deum eſſe clareſcat. Ille ergo qui fuerat iã poſt corpus in diuinitatem receptus: dicturus uiro adhuc in hac uita poſito deum te ſcito eſſe: non prius tantam prærogatiuam cõmittit homini q̃ quid ſit ipſe diſcernat ne extimet hoc quoq; diuinum dici: quod mortale in nobis & caducum eſt. & quia Tullio mos eſt profundam rerum ſciẽtiam ſub breuitate tegere uerborum: nunc quoq; miro compendio tantum includit arcanum quod Plotinus magis q̃ quiſq̃ uerborum parcus libro ĩtegro diſſeruit: cuius deſcriptio eſt: Quid eſt animal quid homo: in hoc ergo libro Plotinus quærit: cuius ſint in nobis uoluntates memores metuſq; ac deſideria & animoſitas uel dolores: poſtremo cogitationes & intellectus utrum meræ animæ: an uero animæ utẽtis corpore. Et poſt multa quæ ſub copioſa rerum denſitate diſſeruit: quæ nunc nobis ob hoc ſolum prætereunda ſunt ne uſq; ad faſtidii neceſſitatem uolumen extendant: hoc poſtremo pronunciat animal eſſe corpus animatum. Sed nec hoc neglectum ut nõ quæſitũ relinquit quo animæ beneficio quaue uia ſocietatis animetur. Has ergo omnes quas prædiximus paſſiones aſſignat animali. Verum autem hominem ipſam animam eſſe teſtatur. ergo qui uidetur non ipſe uerus homo eſt: ſed uerus ille eſt a quo regitur quod uidetur Sic cũ morte animalis diſceſſerit animatio

Aĩal q̃d ẽ

cadit corpus regente uiduatum. Et hoc eſt quod uidetur ĩ homine mortale. Anima uero qui uerus homo eſt ab omni cõditione mortalitatis aliena eſt: adeo ut ad imitationem dei mundũ regẽtis regat & ipſa corpus: dũ a ſe animatur. Ideo phyſici mũdũ magnũ hominẽ: & hominẽ breuẽ mundũ eſſe dixerũt. Per ſimilitudines igitur cæterũ prærogatiuarum quibus deum anima uidetur imitari: aĩmũ deũ & priſci philoſophoꝝ & Tullius dixit. Quod autẽ ait mundũ quadã parte mortalẽ: ad communem opinionẽ reſpicit: qua mori aliqua inter mundũ uidetur: ut animal exanimatũ uel ignis extinctus uel ſicatus humor. Hæc. n. omnino interiſſe credũtur. Sed cõſtat ſecundũ ueræ rationis aſſertionem: quã & ipſe non neſcit: nec Virgilius ignorat dicendo: nec morti eſſe locũ. Cõſtat inq̃ nihil intra uiuũ mundũ perire. ſ. eoꝝ quæ interire uidẽtur: ſolam mutari ſpeciẽ: & illud in originẽ ſuã atq; in ipſa elementa remeare: quod tale quale fuit eſſe deſierit. Deniq; & Plotinus alio in loco: cũ de corporum aſſumptione diſſereret: & hoc diſſolui poſſe pronuntiaret: quicquid effluit obiecit ſibi. Cur ergo elemẽta quoꝝ fluxus in aperto eſt: nõ ſimiliter aliquãdo ſoluũtur. Et breuiter tantæ obiectioni ualidæq; reſpõdit Ideo elementa licet fluant nunq̃ tamẽ ſolui: quia non foras effluunt. A cæteris. n. corporibus quod effluit recedit: elementoꝝ fluxus nunq̃ ab ipſis recedit elementis. Ergo in hoc mũdo pars nulla mortalis eſt ſecundũ ueræ rationis aſſerta. Sed ꝙ ait eum quadam parte mortalẽ: ad communẽ ut diximus opinionẽ paululũ inclinare ſe uoluit. In fine autẽ ualidiſſimũ ĩmortalitatis aĩæ argumẽtũ ponit: quia ipſa corpori præſtat agitatũ Quod quale ſit ex ipſis uerbis Ciceronis quæ ſecũtur inuenies. Nã quod ſemper mouetur æternum eſt quod autẽ motum affert alicui quodque ipſum agitatur alicunde quando finem habet motus uiuendi finem habeat neceſſe eſt Solum igitur quod ſeipſum mouet quia deſeritur a ſe nunq̃ ne moueri quidem deſinit quin etiam cæteris quæ mouentur hic fons hoc principium eſt mouendi. Principii autem nulla eſt origo: nam e principio oriuntur omnia: ipſũ autem nulla ex re alia naſci poteſt: nec enim id eſſet principium quod gigneretur aliunde: quod ſi non oritur nec occidit quidem unq̃: nam principium extinctum nec ipſum ab alio naſcitur nec ex ſe aliud creabit: ſi quidem neceſſe eſt a principio oriri omnia:

Nihil morit

Animæ immortalitas

ita ſit ut motus principium ex eo ſit quod ipſum a ſe mouetur. id autem nec naſci poteſt nec oriri uel concidat omne cælum omniſq; natura conſiſtat neceſſe eſt: nec uim ullam năciſcatur quia primo impulſu moueatur: Cũ pateat igitur æternũ id eſſe quod ipſum ſe moueat: quis eſt qui hanc naturam animis eſſe tributã neget? In animo eſt enĩ omne quod pulſu agitatur æterno: quod autem eſt anima: id motu cietur interiore & ſuo: nam hoc eſt proprie natura animi atq; uis: quæ ſi eſt una ex omnibus quæ ſeipſa moueat neq; nata certe eſt & æterna eſt. Omnis hic locus de Phedrone Platonis ad uerbum a Cicerone tranſlatus eſt: in quo ualidiſſimis argumentis animæ immortalitas aſſeritur. Et hæc eſt argumentorum ſumma eſſe animam mortis immunem quoniam ex ſe mouetur. Sciendum eſt autem ꝙ duobus modis immortalitas intelligitur: aut enim ideo eſt immortale quid. quia ꝑ ſe nõ eſt capax mortis: aut quia procuratione alterius a morte defenditur. Ex his prior modus ad animæ: ſecundus ad mundi immortalitatem refertur. Illa enim ſuapte natura a conditione mortis aliena eſt. Mundus uero animæ beneficio in hac uitæ perpetuitate retinetur. Rurſus ſemper moueri dupliciter accipitur: hoc enim accipitur & de eo quod ex quo ẽ ſemper mouetur: & de eo quod ex quo eſt ſemper & mouetur. & ſecundus modus eſt quo animam dicimus ſemper moueri. His præmiſſis iam quibus ſylogiſmis de immortalitate animæ diuerſi ſectatores Platonis ratiocinãtur oportet aperiri. Sũt enim qui per gradus ſylogiſmorum ad unũ finem probationis euadant: certam ſibi propoſitionem ſequẽtis ex antecedentis concluſione facientes apud quos hic prior eſt: anima ex ſe mouetur: quicquid autem ex ſe mouetur: ſemper mouetur. igitur anima ſemper mouetur: Secundus ita qui naſcitur ex prioris fine Anima ſemper mouetur. quicquid autem ſemper mouetur: immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. & ita ĩ duobus ſylogiſmis duæ res probantur ideſt & ſemper moueri animã ut in priore: & eſſe immortalem ut colligitur de ſecundo. Alii uero uſq; ad tertium gradum ita argumentando procedũt: Anima ex ſe mouetur. quod autem ex ſe mouetur: principium motus ẽ. igitur anima principium motus eſt. Rurſus ex hac concluſione naſcitur propoſitio: Anima principium motus eſt. quod autem principium motus eſt: natum non eſt. igitur anima nata non ẽ.

ĩmortalitas quomodo ĩtelligitur

rõnes de animæ ĩmortalitate

Tertio loco. Anima nata non eſt. quod natum non eſt: immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. Alii uero omnem ratiocinationem ſuam in unius ſylogiſmi compendium redigere. Anima ex ſe mouetur. quod ex ſe mouetur principium motus eſt. quod autem principium motus eſt: natum non eſt. quod natum nõ eſt: immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. Sed harum omniũ ratiocinationum apud eum poteſt poſtrema cõcluſio de animæ immortalitate conſtare qui primam propoſitionẽ ideſt ex ſe moueri animam non refellit. Hac enim in fide non recepta debilia fiunt omnia quæ ſequũtur. Sed huic ſtoicorum quidem accedit aſſenſio. Ariſtotiles uero adeo non acquieſcit ut animam non ſolum ex ſe non moueri: ſed ne moueri quidem penitus conetur aſſerere. Ita enim calidis argumentationibus aſtruit nihil ex ſe moueri: ut etiam ſi quid hoc facere concedat: animam tamẽ hoc nõ eſſe confirmet. Si enim anima inquit principium motus eſt: doceo non poſſe principium motus moueri: & ita diuiſionem ſuæ artis ingreditur: ut primum doceat in rerum natura eſſe aliquid immobile: deinde hoc eſſe animam tentet oſtendere. neceſſe eſt inquit: aut omnia quæ ſunt immobilia eſſe: aut omnia moueri: aut aliqua ex his moueri: aliqua non moueri. Item ſi damus ait & motum: & quietem neceſſe eſt: aut alia ſemper moueri: & alia nunquam moueri: aut omnia ſimul nunc quieſcere nunc moueri. De his inquit quid magis uerum ſit requiramus. Nõ eſſe omnia immobilia aſpectus ipſe teſtimonio eſt: quia ſunt quorum motum uidemus. Rurſus non moueri omnia uiſus docet quo ĩmota cognoſcimus. Sed nec omnia dicere poſſumus modo motum pati modo eſſe ſine motu: quia ſunt quorum perpetuum motum uidemus: ut de cæleſtibus nulla dubitatio eſt. Reſtat igitur ait: ut ſicut aliqua ſemper mouentur: ita ſit aliquid ſemper immobile. Ex illis ut collectum ſit eſſe aliquid immobile: nullus obuiat uel refellit. Nam & uera diuiſio eſt & ſectæ platonicæ non repugnat. Neq; enim ſiquid eſt immobile: ſequitur ut hoc ſit anima. Nec qui dicit animã ex ſe moueri: iam moueri uniuerſa confirmat: ſed modum aſtruit quo anima mouetur. Siquid uero eſt aliud immobile: nihil ad hoc quod de anima aſtruitur ptinebit. Quod & ipſe Ariſtotiles uidẽs poſtq̃ docuit eſſe aliquid imobile hoc eſſe animã uult dicere: & incipit aſſerere nihil eſſe quod ex ſe

Argumentatiões de motu

moueri poſſit: ſed omnia quæ mouentur ab alio moueri quod ſi uere probaſſet: nihil ad patrociniū platonicæ ſectæ relinqueret: quemadmodū enī credi poſſet ex ſe moueri aīam: ſi cōſtat nihil eſſe quod ex ſe poſſit moueri? In hac aūt ariſtotelica argumentatione huiuſmodi diuiſionis ordo cõtexitur Ex omnibus quæ mouentur inquit: alia per ſe mouentur: alia ex accidenti. & ex accidēti inquit mouentur quæ cum ipſa non moueantur in eo tamen ſunt quod mouetur: ut in naui ſarcina ſeu uector quieſcens. aut etiā cum pars mouetur quieſcente integritate: ut ſi quis ſtans pedem manūue uel caput agitet. Per ſe autem mouetur quod neq; ex accidenti neq; ex parte ſed & totum ſimul mouetur: ut cū ad ſuperiora ignis aſcendit: & de his quidem quæ ex accidenti mouentur nulla dubitatio eſt quin ab alio moueantur. Probabo autem inquit etiam ea quæ ex ſe mouentur ab alio moueri. Ex omnibus enim ait quæ per ſe mouentur aliam cauſam motus intra ſe poſſident: ut animalia ut arbores quæ ſine dubio ab alio intelliguntur moueri a cauſa ſcilicet quæ in ipſis latet. nā cauſam motus ab eo quod mouetur ratio ſequeſtrat. Alia uero apte ab alio mouentur ideſt aut ui aut natura. & ui dicimus moueri omne iaculum quod cum de manu iaculantis receſſit: ſuo quidem motu ferri uidetur: ſed origo motus ad uim refertur: ſic enim nōnunq̄ & terram ſurſum & ignē deorſum ferri uidemus quod alienus ſine dubio cogit impulſus. Natura uero mouentur uel grauia cū per ſe deorſum uel leuia cum ſurſum feruntur. Sed & hoc dicēdum eſt ab alio moueri licet a quo habeatur incertum. Ratio enim ait deprehendit eſſe neſcio quid quod hæc moueat: nā ſi ſpōte mouerētur: ſponte etiam ſtarent. ſed nec unam uiam ſemp agerent imo per diuerſa mouerentur ſi ſpōtaneo ferrentur agitatu: cum uero hoc facere non poſſint ſed leuibus ſemper aſcenſus & deſcēſus grauibus deputatus ſit: apparet eoꝝ motum ad certam & cōſtitutam naturæ neceſſitatem referri. Hæc ſunt & his ſimilia quibus Ariſtoteles omne quod mouetur ab alio moueri probaſſe ſe credidit. Sed platonici ut paulo poſt demōſtrabit argumēta hæc arguta magis q̄ uera eſſe docuere. Nūc ſeqñs eiuſdē iūgenda diuiſio eſt qua non poſſe aīam ex ſe moueri etiā ſi hoc alia res facere poſſet: laborat oſtendere & huius rei primā propoſitionē ab illis mutuat quæ ſibi extimat cōſtitiſſe. Sic. n. ait: Cū igitur oē quod

mouetur conſtet ab alio moueri: ſine dubio id quod primũ mo uet quia non ab alio mouetur (neq; enim haberetur iam primũ ſi ab alio moueretur) neceſſe eſt inquit ut aut ſtare dicatur aut ſe ipſam mouere. Nam ſi moueri ab alio dicatur illud quoq; quod eum mouet dicetur ab alio moueri & illud rurſus ab alio in infi/nitum inquiſitio iſta caſura eſt: nunq̃ exordia prima reperiens ſi ſemper aliud ea quæ putaueris prima præcedit. Reſtat igitur in/quit ut ſi quod primum mouet nõ dicatur ſtare ipſum ſe moue re dicatur: & ſic erit ĩ uno eodẽq; aliud quod mouet: aliud quod mouetur: Siquidem in omni ait motu tria hæc ſint neceſſe eſt id quod mouet: & quo mouet: & quod mouet̃. Ex his tribus quod mouetur: tantum mouetur: non etiam mouet: cum illud quo fit motus & moueatur & moueat: illud uero quod mouet non etiã mouetur: ut ex tribus commune ſit quod medium: duo uero ſi/bi contraria intelligãtur. Nam ſicut eſt quod mouetur & nõ mo uet: ita eſt inquit quod mouet & non mouetur: propter quod di ximus: quia cum omne quod mouet̃ ab alio moueat̃: ſiquid mo uet & ipſum mouetur: quætemus ſemper motus eius nec unq̃ inueniemus exordium. deinde ſiquid ſe mouere dicatur: neceſſe eſt inquit ut aut totum a toto: aut partem a parte: aut partẽ a to to: aut totum a parte exiſtimemus moueri. & tamen motus ille ſeu a toto ſeu a parte procedat: alterum ſui poſtulabit auctorem Ex his omnibus in unum Ariſtotelica ratiocinatio tota colligitur hoc modo: Omne quod mouetur ab alio mouetur. quod igitur primum mouet: aut ſtat: aut ab alio & ipſum mouetur. ſed ſi ab alio: iam non poteſt hoc primum uocari: & ſemper quid primũ moueat requiremus: reſtat ut ſtare dicatur: Stat igitur quod pri mum mouet. Contra Platonem ergo: qui dicit animam motus eſſe principium: in hunc modum componitur ſylogiſmus: Ani/ma principium motus eſt: principium autem motus non moue tur. igitur anima non mouetur: & hoc eſt quod primo loco uio/lenter obiecit: Nec eo uſq; perſuadere contentus animam nõ mo ueri: aliis quoq; rationibus nõ minus uiolentis perurget. Nullũ inquit initium idem poteſt eſſe ei cuius eſt initium. Nam apud geometras principiũ lineæ punctũ dicitur eſſe non linea: Apud arithmeticos principiũ numeri nõ ẽ numerus. Itẽ cauſa naſcẽdi ipſa nõ naſcit̃: & ipſa ergo motus cauſa ut initium non moueat̃

Ergo anima quæ initium motus eſt non mouetur: Additur hoc quoq;: Nunq̄ inquit fieri poteſt ut circa unam eandemque rem uno eodemque tempore contrarietates ad unum idemque pertinentes eueniant. Scimus autem quia mouere facere eſt: & moueri pati eſt. Ei igitur quod ſe mouet ſimul euenient duo ſibi cōtraria & facere & pati: quod impoſſibile eſt. Anima igitur nō poteſt ſe mouere. Item dicit: Si animæ eſſentia motus eſſet nunq̄ quieſceret a motu: nihil enim eſt quod recipiat eſſentiæ ſuæ contrarietatem. Nam ignis nunquam frigidus erit: nec nix unquam ſponte caleſcet: anima autem nonnunquam a motu ceſſat: non enim ſemper corpus uidemus agitari: Non igitur animæ eſſentia motus eſt: cuius contrarietatem receptat. Ait etiam: Anima ſi aliis cauſa motus eſt: ipſa ſibi cauſa motus eſſe non poterit. Nihil eſt enim inquit quod eiuſdem rei ſibi cauſa ſit: cuius eſt alii: ut medicus ut exercitator corporum ſanitatem uel ualentiam quam ille ægris hic luctatoribus præſtat: non utiq; ex hoc etiam ſibi præſtant. Item dicit: Omnis motus ad exerciuū ſui inſtrumēto eget: ut ſingularum artium uſus docet. Ergo uidendum ne & animæ ad ſe mouendum inſtrumento opus ſit: Quod ſi impoſſibile iudicatur: & illud impoſſibile erit ut anima ipſa ſe moueat. Item dicit: Si mouetur anima: ſine dubio cum reliquis motibus & de loco in locum mouetur: Quod ſi eſt: modo corpus ingreditur: modo rurſus egreditur: & hoc frequenter exercet. Sed hoc uidemus fieri non poſſe. Non igitur anima mouetur. His quoq; addit. Si anima ſe mouet: neceſſe eſt ut ab aliquo motus genere ſe moueat. Ergo aut in loco ſe mouet: aut ſeipſam pariēdo ſe mouet: aut ſe ipſam conſumendo: aut ſe augendo: aut ſe minuēdo. hæc ſūt enim inquit motus genera. Hæc autē ſingula quemadmodum poſſunt fieri requiramus: Si in loco ſe mouet: aut in rectā lineā ſe mouet: aut ſperico motu in orbem rotatus: ſed recta linea infinita nulla eſt. Nā quæcunq; in natura intelligatˀ linea: quocūq; fine ſine dubio terminatur: Si ergo per lineam terminatā anima ſe mouet: non ſemper mouetur: nam cum ad finē uenerit & īde rurſus in exordiū reditur: neceſſe eſt interſticium motus fieri in ipſa ꝑmutatione redeundi: Sed nec in orbem rotari poteſt: qa oīs ſpera circa aliquid immobile quod centron uocamus mouetur. Si ergo & aīa ſic mouetur: aut intra ſe habeat quod īmobile ē: &

Gn̄a motus

ita ſit ut non tota moueatur: aut ſi non intra ſe habet ſequit̃ aliud non minus abſurdum ut centron foris ſit: quod eſſe non poterit. Conſtat ergo ex his ait quod in loco ſe non moueat. Sed ſi ipſa ſe parit: ſequitur ut eandem & eſſe & nõ eſſe dicamus. Si uero ſe ipſa conſumit: non erit ĩmortalis: Quod ſi ſe aut auget aut minuit eadem ſimul & maior ſe & minor repenetur: Ex his talẽ colligit ſylogiſmum: Si anima ſe mouet: aliquo motus genere ſe mouet. nullum autem motus genus quo ſe moueat inuenit̃: nõ igitur ſe mouet. Contra has tam ſubtiles & argutas & ueriſimiles argumentationes accingendum eſt ſecundum ſectatores Platonis qui inceptum quo Ariſtoteles tam ueram tanque ualidam diffinitionem magiſtri ſauciare tentauerat: ſubruerunt. Neq; uero tam immemor mei aut ita animatus ſum: ut ex ingenio meo uel Ariſtoteli reſiſtam: uel adſim Platoni: ſed ut quiſq; magnoꝝ uirorum qui ſe platonicos dici gloriabũtur: aut ſingula aut bina defenſa ad oſtentationem ſuorum operum reliquerunt: collecta hæc in unum continuæ defenſionis corpus coaceruaui adiecto ſi quid poſt illos aut ſentire fas erat: aũt audire in intellectum licebat. Et quia duo ſunt quæ aſſerere conatus eſt. Vnum ꝙ dicit nihil eſſe quod ex ſe moueatur: alterum quo animam hoc eſſe non poſſit confirmat. Vtriq; reſiſtendum eſt: ut & conſtet poſſe aliquid ex ſe moueri: & animam hoc eſſe clareſcat. In primis igitur illius diuiſionis oportet nos cauere præſtigias in qua enumerans aliqua quæ ex ſe mouentur: & oſtendens illa quoque ab alio moueri ideſt a cauſa interius latẽte uidetur ſibi probaſſe omnia quæ mouentur etiam ſi ex ſe moueri dicantur: ab alio tamen moueri Huius enim rei pars uera eſt: ſed eſt falſa concluſio. Nam eſſe aliqua quæ cum ex ſe moueri uideantur: ab alio tamen conſtet moueri: nec nos diffitemur: non tamen omnia quæ ex ſe mouentur hoc ſuſtinent ut ab alio ea moueri neceſſe ſit. Plato enim cum dicit animam ex ſe moueri ideſt cum αυτοκινητὸν uocat: nõ uult eam inter illa numerari: quæ ex ſe quidem uidentur moueri: ſed a cauſa quæ intra ſe latet mouentur. ut mouentur animalia auctore quidem alio ſed occulto: nam ab anima mouẽt̃: aut ut mouent̃ arbores: quaꝝ etſi non uidetur agitator: a natura tamẽ eas interius latẽte conſtat agitari. Sed Plato ita dicit aĩam ex ſe moueri ut non aliã cauſam uel extrinſecus accidentẽ uel interius latẽtẽ

Argumenta platonica cõtra ariſtotilẽ de motu aĩæ

huius motus dicat auctorem. Hoc quemadmodum accipiendũ ſit inſtruemus. Ignẽ calidum uocamus: ſed & ferrum calidũ dicimus: & niuem frigidam & ſaxum frigidum nuncupamus: mel dulce: ſed & mulſum dulce uocitamus. Horum tamẽ ſingula de diuerſis diuerſa ſignificant. Aliter enim de igne aliter de ferro calidi nomen accipiemus: quia ignis per ſe calet: non ab alio fit calidus. Contra ferrum non niſi ex alio caleſcit: ut nix frigida ut mel dulce ſit non aliunde contingit. Saxo tamẽ frigus uel mulſo dulcedo a niue uel melle proueniunt. Sic & ſtare & moueri tã de his dicitur. quæ ab ſe uel ſtant uel mouentur q̃ de illis quæ uel ſiſtũt uel agitantur ex alio. Sed quibus moueri ab alio uel ſtare contingit: hæc & ſtare deſinunt & moueri: Quibus autem idem eſt & eſſe & moueri nunq̃ a motu ceſſant: quia ſine eſſentia ſua eſſe non poſſunt: Sicut ferrum ammittit calorem: ignis uero calere non deſinit Ab ſe ergo mouetur anima licet & animalia uel arbores per ſe uideantur moueri. Sed illis q̃uis intenus latens alia tamen cauſa ideſt anima uel natura motum miniſtrat: ideo & ammittunt hoc quod aliunde ſumpſere: Anima uero ita per ſe mouetur ut ignis per ſe calet nulla aduenticia cauſa uel illum calefaciente uel hanc mouente. Nam cum ignem calidum dicimus nõ duo diuerſa concipimus: unum quod calefacit: alterum quod caleſit: ſed totum calidum ſecundum ſuam naturam uocamus: cũ niuem frigidam cum mel dulce appellamus: nõ aliud quod hãc qualitatem præſtat: aliud cui præſtatur accipimus. Ita & cũ animam per ſe moueri dicimus: non gemina conſideratio ſequitur mouentis & moti: ſed in ipſo motu eſſentiam eius agnoſcimus: quia quod eſt in igne nomen calidi: in niue uocabulum frigidi: appellatio dulcis in melle: hoc neceſſe eſt de anima αὐτοκίνητον. nomen intelligi: quod latina conuerſio ſignificat per ſe moueri. Nec te confundat quod moueri paſſiuum uerbum eſt: Nec ſicut ſecari cum dicitur duo pariter conſiderantur: quod ſecat: & quod ſecatur: Item cum teneri dicitur duo intelligũtur: quod tenet: & quod tenetur: ita hic in moueri duarum rerum ſignificationem putes: quæ mouet: & quæ mouetur. Nam ſecari quidẽ & teneri paſſio ẽ: ideo cõſideratiõe & facientis & patiẽtis ãplectit̃. Moueri autẽ cũ de his quidẽ dicit̃ quæ ab alio mouent̃ utrãq; cõſideratiõẽ ſimiliter repræſentat. De eo aũt quod ita p̃ ſe mouet̃

ut ſit Λυτοκίνητον cum moueri dicitur: quia ex ſe non ex alio mouetur: nulla poteſt ſuſpicio paſſionis intelligi. Nā & ſtare licet paſſiuum uerbum non eſſe uideatur: cum de eo tamen dicit quod ſtat alio ſiſtente: ut ſtant terræ defixæ haſtæ: ſignificat paſſionem: Sic & moueri licet paſſiuum ſonet: quando tamē nihil ī eſt faciens: patiens ineſſe non poterit Et ut abſolutius liqueat nō uerboꝝ ſed teꝝ intellectu paſſionem ſignificari: ecce ignis cū fert ad ſuprema nihil patitur: cum deorſum fertur ſine dubio patit: quia hoc non alio impellēte non ſuſtinet: & cum unum idemq; uerbum proferatur: paſſionem tamen modo ineſſe modo abeſſe dicimus. Ergo & moueri idem in ſignificatione eſt quod calere & cum calere ferrum dicimus uel ſtilum moueri: quia utriq; aliūde peruenit: paſſionem eſſe fatemur. Cum uero aut ignis calere aut moueri anima dicetur: quia illius in calore & i motu huius eſſentia eſt: nullus hic locus relinquitur paſſiōi: ſed ille ſic calere ſicut moueri iſta dicetur. Hoc loco Ariſtoteles argutam de uerbis calumniam ſarciens Platonem quoq; ipſum duo ideſt quod mouet & quod mouetur ſignificaſſe contendit dicendo: Solum igit quod ſeipſum mouet quia nunq̄ deſeritur a ſe: nunq̄ ne moueri quidem deſinit: & aperte illum duo expreſſiſſe proclamat his uerbis quod mouet & mouetur. Sed uidetur mihi uir tantus nihil ignorare potuiſſe: ſed in exercitio argutiarum talium conuenientem ſibi operam ſponte luſiſſe. Cæterum quis non aduertat cum quid dicitur ſeipſum mouere non duo intelligenda: ſicut & cum dicitur ἑαυτοντιμωρούμενος: ideſt ſe puniens: non alter qui punit: alter qui punitur: Et cum ſe perdere ſe inuoluere: ſe liberare quis dicitur: non neceſſe eſt unum facientem: alterū ſubeſſe patientem. Sed hoc ſolum intellectu huius elocutionis exprimitur ut qui ſe punit aut qui ſe liberat: non ab alio hoc accepiſſe ſed ipſe ſibi aut intuliſſe aut præſtitiſſe dicatur. Sic & de Λυτοκινητον cum dicitur ſeipſum mouet: ad hoc dicitur ut extimationem alterius mouentis excludat: quam uolēs Plato de cogitatione legentis eximere: his quæ præmiſit expreſſit. Nam quod ſemper ait mouetur: æternum eſt. quod autem motum affert alicui quodq; ipſum mouetur aliunde quando finem habet motus uiuendi finē habeat neceſſe eſt. Quid his uerbis inuenit expreſſius clata ſignificatione teſtātibus non aliunde moueri quod ſeipſū

mouet? cum animam ob hoc dicat æternam: quia ſeipſam mo
uet & non mouetur aliũde: Ergo ſe mouere hoc ſolum ſignificat
non ab alio moueri. Nec putes ꝙ idem moueat idemq; moueat?
ſed moueri ſine alio mouente ſe: mouere eſt. Aperte ergo cõſtitit
quia nõ oẽ quod mouetur: ab alio mouetur. Ergo αὐτοκίνητον
poteſt non ab alio moueri Sed ne a ſe quidem mouetur ut ĩ ipſo
aliud ſit quod mouet: aliud quod mouetur nec ex toto nec ex pte
ut ille proponit: ſed ob hoc ſolum ſeipſum mouere dicitur ut ab
alio moueri extimetur. Sed & illa de motibus Ariſtotelica. diui
ſio quam ſupra rettulimus: ſurripienti magis apta eſt q̃ probãti
in qua ait: Sicut eſt quod mouet? & non mouet: ita eſt quod mo
uet & non mouetur Conſtat enim ꝙ omne quicquid mouet? mo
uet alia: uti dicitur aut gubernaculum nauem aut nauis circũfu
ſum ſibi aerem uel undas mouere. Quid autem eſt quod nõ poſ
ſit aliud dum ipſum mouetur impellere? ergo ſi uerum non eſt:
ea quæ mouentur alia non mouere: nõ conſtat illud: ut aliquid
quod moueat nec tamen moueatur inuenias. Illa igitur magis
probanda eſt in decimo de legibus a Platone motuum prolata
diuiſio: Omnis motus inquit: aut ſe mouet & alia: aut ab alio
mouetur & alia mouet. Et prior ad animam: ad omnia uero cor
pota ſecundus tefertur. Hic ergo duo motus differentia ſeparã
tur: & ſocietate iunguntur. Commune hoc habent: ꝙ & prior &
ſecũdus mouẽt alia: Hoc autem differunt: ꝙ ille a ſe hic ab alio
mouetur. Ex his omnibus quæ eruta de platonicorum ſenſum
fœcunditate colligimus: conſtitit non eſſe uerum: omnia quæ
mouẽtur ab alio moueri. Ergo nec principium motus ad depræ
candã alterius mouentis neceſſitatem ſtare dicetur: quia poteſt
ſeipſum ut diximus mouere alio non mouente: Eneruatus eſt
igitur ſylogiſmus quem præmiſſa uaria & multiplici diuiſione
collegerat, Ideſt: Anima principium motus eſt. prrincipiũ autẽ
motus non mouetur. igitur anima nõ mouetut. Reſtat ut quia
conſtitit poſſe aliquid per ſe moueri: alio non mouente: animã
hoc eſſe doceatur. Quod facile docebitur: ſi de manifeſtis & ĩdu
bitabilibus argumenta ſumamus Homini motum aut anima
præſtat: aut corpus: aut de utroq; permixtio. Et quia tria ſũt de
quibus inquiſitio iſta procedit: cũ neq; a corpote neq; a pmixti
one præſtari hoc poſſe conſtiterit: reſtat ut ab anima moueri

hominem nulla dubitatio ſit. Nunc de ſingulis ac primũ de cor-
pore loquamur. Nullum inanimũ corpus ſuo motu moueri ma
nifeſtius eſt q̃ ut aſſerendũ ſit. nihil eſt autem quod dum ĩmobi
le ſit: aliud poſſit mouere. igitur corpus hominem non mouet.
Videndũ ne forte animæ & corporis ipſa permixtio hũc ſibi mo-
tum miniſtrent. Sed quia conſtat motum corpori non eſſe ſi nec
animæ ineſt: Ex duabus rebus motu carentibus nullus motus ef
ficit̃: ſicut nec ex duabus dulcibus amaritudo: nec ex duabus ama
ris dulcedo proueniet: nec ex gemĩo frigore calor: aut frigus ex ge
mina calore naſcetur. Oĩs .n. qualitas geminata creſcit: nunq̃ ex
duplicatis ſimilibus contrarietas emergit. ergo nec ex duabus im
mobilibus motus erit. Hominẽ igitur ꝑmixtio nõ mouebit. Hĩc
inexpugnabilis ſylogiſmus ex confeſſaꝝ reꝝ indubitabili luce col
ligitur. Animal mouetur: Motũ autem aĩali aut aĩa præſtat: aut
corpus: aut ex utroq; ꝑmixtio. ſed neq; corpus neq; ꝑmixtio mo-
tum præſtat: igitur aĩa motum præſtat. Ex his apparet aĩam ini-
tiũ motus eſſe: initium autem motus tractatus ſuperior docuit
per ſe moueri. Animã ergo ἀυτοκίνητόν eſſe ideſt per ſe moueri
nulla dubitatio eſt. Hic ille rurſus obloquitur & alia de initiis diſ
putatione confligit. eadem enim hic ſoluẽdo repetemus quæ ſu-
pra in ordinem obiecta digeſſimus. Non poſſunt inquit eadem
initiis ſuis eſſe quæ inde naſcuntur: & ideo anima quæ initiũ mo
tus eſt non moueri: ne idem ſit initium & quod de initio naſcit̃:
ideſt ne motus ex motu proceſſiſſe uideatur. Ad hæc facilis & ab
ſoluta reſponſio eſt: quia ut principia & hæc quæ de principiis ꝓ
deunt in aliquo nonnunq̃ inter ſe differre fateamur: Nunquam
tamen ita ſibi poſſunt eſſe contraria ut aduerſa ſunt ſibi ſtare &
moueri. nam ſi albi initium nigꝝ uocaretur: & ſiccũ eſſet humo-
ris exordium: bonum de malo ex amaro initio dulce procederet.
Sed non ita ẽ: quia uſq; ad contrarietatẽ initia & ſequentia diſſi
dere natura nõ patitur. Inuenitur tamen inter ipſa nonnunq̃ ta-
lis differentia qualis inter ſe origini progreſſioniq; conueniat: ut
eſt hic quoq; inter motũ quo mouetur aĩa & quo mouet cætera.
Non enim animã Plato ſimpliciter motum dixit: ſed motum ſe
mouentẽ. inter motum ergo ſe mouentẽ & motũ quo mouet cæ
tera: quid interſit in aperto eſt: Siquidem ille ſine auctore ẽ: hic
aliis motus auctor eſt. Conſtitit ergo neq; adeo poſſe initia ac de-

initiis procreata differre ut contraria ſibi ſint: nec tamen hic moderatam differentiam defuiſſe. Non igitur ſtabit principium motus: quod ille artificii concluſiōe collegit. His tertia (ut meminimus) ſucceſſit obiectio: Vni rei cōtraria ſimul accidere nō poſſe: ut quia cōtraria ſibi ſunt mouere & moueri. nō poſſe anima ſe mouere: ni eadem & moueatur & moueat. Sed hoc ſuperius aſſerta diſſoluunt: Siquidem conſtitit in animæ motu duo non intelligenda: quod moueat & quod moueatur: quia nihil aliud eſt ab ſe moueri q̄ moueri alio non mouente. Nulla eſt contrarietas: ubi quod fit unum eſt: quia fit non ab alio circa aliū. qppe cū ipſe motus animæ ſit eſſentia. Ex hoc ei ut ſupra rettulimus nata eſt occaſio quarta certaminis. ſi animæ eſſentia motus eſt inquit: cur interdum quieſcit? cum nulla alia res contrarietatem propriæ admittat eſſentiæ? Ignis cuius eſſentiæ calor ineſt: calere non deſinit. Et quia frigidum niuis eſt eſſentia eius eſt nō niſi ſemper eſt frigida. Et anima igitur eadem ratione nunq̄ a motu ceſſare deberet: Sed dicat uelim quando ceſſare animā ſuſpicatᷓ? Si mouendo ſe inquit: moueat & corpus neceſſe eſt: utiq; quando non moueri corpus uideamus: animam quoq; intelligamus non moueri. Cōtra hoc impromptu eſt gemina defenſio. Primū quia non in hoc deprehenditur motus animæ: ſi corpus agitetur Nam & cum nulla pars corporis moueri uidetur in homine: tamē ipſa cogitatio aut in quocūq; animali aditus uiſus odoratus & ſimilia: ſed & inquiete ipſa ſperata ſomniare: omnia hæc motus animæ ſunt. Deinde quis ipſum corpus dicat inmobile? etiā dum non uidetur agitari: cum incrementa membroꝝ aut ſi iam creſcendi ætas & tempus exceſſit: cum ſaltus cordis ceſſatiōis impatiens: cum cibi ordinata digeries naturali diſpenſatione inter uenas & uiſcera ſuccum miniſtrās. cum ipſa collectio fluentoꝝ perpetuum corporis teſtetur agitatum. Et anima igitur æterno & ſuo motu: ſed & corpus q̄diu ab initio & cauſa motus animatur ſemper mouetur. Hinc eidem fomes quintæ ortus eſt quæſtiōis Si anima inquit aliis cauſa eſt motus: ipſa ſibi cauſa motus eſſe non poterit: quia nihil eſt quod eiuſdem rei ſibi & aliis cauſa ſit Ego uero licet facile poſſim probare plurima eſſe quæ eiuſdē rei & ſibi & aliis cauſa ſint: ne tamen ſtudio uidear omnibus quae aſſerit obuiare: hoc uerū eſſe cōcedam: quod & pro uero habitū.

ad aſſerendum motum animæ non nocebit. Et enim animā initium motus & cauſam uocamus: de cauſa poſt uidebimus. Interim conſtat omne initium ineſſe rei cuius eſt initium: & ideo qcquid in quancunq; rem ab inirio ſuo proficiſcitur hoc in ipſo initio reperitur: ſic initium caloris non poteſt non calere. ignē ipſū de quo calor in alia tranſit: quis neget calidum? ſed ignis inquit non ſe ipſe calefacit: quia natura totus eſt calidus. Teneo quod uolebam: nam nec anima ita ſe mouet ut ſit inter motum mouentemq; diſcretio: ſed tota ita ſuo motu mouetur ut nihil poſſis ſperare quod moueat: Hæc de initio dicta ſufficient. De cauſa uero quoniam ſpontanea conuenientia cōceſſimus ne quid eiuſdem rei & ſibi & aliis cauſa ſit libenter acquieſcimus: ne anima quæ aliis cauſa motus eſt ac ſibi cauſa motus eſſe uideatur. His enim cauſa motus eſt quæ non mouerentur ni ipſa præſtaret. Illa uero ut moueatur non ſibi ipſa largitur: ſed eſſentiæ ſuæ eſt ꝙ mouetur. Ex hoc quæſtio quæ naſcitur abſoluta eſt: tunc enim forte concedam ut ad motus exercitium inſtrumenta quærātur: quādo aliud eſt quod mouet: aliud quod mouetur. in anima uero hoc nec ſcurrulis iocus ſine damno iracundiæ audebit expetere: cuius motus eſt in eſſentia: cum ignis licet ex cauſa inter ſe latente moueatur: nullis tamen inſtrumentis ad ſuperna conſcendat. Multoq; minus hæc in anima quærenda ſunt: cuius motus eſſentia ſua eſt. In his etiam quæ ſequuntur: uir tātus & alias ultra cæteros ſæuus ſimilis cauillanti eſt Si mouetur inquit anima inter cæteros motus: etiam de loco in locum mouetur. ergo modo ait corpus egreditur: modo rurſus ingreditur: & in hoc exercitio ſæpe uerſatur: quod fieri non uidemus. non igitur anima mouetur. Contra hoc. Nullus eſt qui non ſine hæſitatione reſpōdeat: non omnia quæ mouentur etiam de loco in locum moueri. Aptius denique in eum ſimilis interrogatio requirenda eſt. Moueri arbores dicis? quod cum ut opinor annuerit: pari dicacitate ferietur. Si mouentur arbores: ſine dubio (ut tu dicere ſoles) inter alios motus etiam de loco in locum mouentur. Hoc autem uidemus per ſeipſas facere non poſſe. igit̄ arbores non mouent̄: Sed ut hunc ſylogiſmū additamento ſenium facete poſſimus poſtq̄ dixerimus: ergo arbores non mouent̄. adiiciemus: ſed mouentur arbores. non igitur oīa quæ mouent̄ etiam de loco ī locū mouēt̄.

& ita finis in exitum ſanæ concluſionis euadet. Si ergo arbores fa tebimur moueri quidẽ ſed apto ſibi motu: cur hoc aĩæ negemus ut motu eſſentiæ ſuæ cõueniente moueat? Hæc & alia ualide di cerentur etiã ſi hoc motus genere moueri aĩa non poſſet. cũ uero & corpus animet acceſſu & a corpore certa conſtituti tẽporis lege diſcedat: quis eam neget etiã in locũ ut ita dicam moueri? Quod aũt non ſæpe ſub uno tempore acceſſum uariat & receſſum facit hoc diſpoſitio arcana & conſulta naturæ quæ ad aĩalis uitam cer tis uinculis continendã tñ aĩæ iniecit corporis amorẽ ut amet ul tro quod iuncta ẽ: raroq; cõtingat ut finita quoq; lege temporis ſui mœrẽs & ĩuita diſcedat. Hac quoq; obiectione ut arbitror diſ ſoluta ad eas interrogationes quibus nos uidetᷣ urgere ueniamus Si mouet inquit ſe anima: aliquo motus genere ſe mouet dicen dũ ne eſt igitur aĩam ſe in locũ mouere. ergo ille locus aut orbis aut linea ẽ. An ſeparando ſeu cõſumendo mouetur? ſe ne auget: an minuit? aut proferatᷣ in mediũ ait aliud motus genus quo eã dicamus moueri. Sed oĩs hæc interrogationũ moleſta congeries: ex una eadẽq; defluit male conceptæ diffininionis aſtucia. Nã qa ſemel ſibi propoſuit oẽ quod mouetᷣ ab alio moueri: oĩa hæc mo tuũ genera in aĩa q̃rit: in quibus aliud eſt quod mouet: aliud qđ mouetᷣ cũ nihil hoꝝ cadere in aĩam poſſit in qua nulla diſcretio eſt mouentis & moti. Quis eſt igitᷣ dicet aliquis aut unde intelli gitᷣ animæ motus ſi hoꝝ nullus eſt? ſciet hoc quiſquis noſce deſi derat: uel Platone dicente uel Tullio: Quin enã cæteris quæ mo uentur: hic fons hoc principiũ eſt mouendi. Quanta ſit autẽ uo cabuli huius expreſſio: quo anima fons motus uocatur: facile re peries: ſi rei inuiſibilis motũ ſine auctore atq; ideo ſine initio ac ſine fine prodeuntẽ & cætera mouẽtẽ mente concipias: cui nihil ſimilis de uiſibilibus q̃ fons poterit reperiri: qui ita principium eſt aquæ: ut cũ de ſe fluuios & lacus procreet: a nullo naſci ipſe dicatur: Nã ſi ab alio naſceretur: nõ eſſet ipſũ principiũ. Et ſicut fons nõ facile ſemper deprehẽditur: ab ipſo tamen qui fundũtᷣ: aut nilus eſt: aut eridanus aut hiſter aut thanais. Et ut illoꝝ rapa citatẽ uidẽdo admirans & intra te tantarum aquarum originem requirens cogitatione recurris ad fontem: & hunc omnem motũ intelligis de primo ſcaturiginis manare principio: ita cum corpo rum motũ ſeu diuina ſeu terrena ſint cõſiderando quærere forte.

auctorem uelis: mens tua ad animam quaſi ad fontem recurrat: cuius motum etiam ſine corporis miniſterio teſtantur cogitatio nes gaudia ſpes timores. Nam motus eius eſt boni maliq; diſcre tio: uirtutum amor. cupido uitiorum: ex quibus effluunt omnes inde naſcentium rerum meatus. Motus eni eius eſt quicqd iraſci mur & in feruorem mutuæ colliſionis armamur: unde paulatim procedens rabies fluctuat prælio℞. Motus eius eſt: ꝙ i deſideria rapimur: ꝙ cupiditatibus alligamur: Sed hi motus ſi ratione gu bernetur: proueniunt ſalutares: ſi deſtituãtur i præceps & rapiũt & rapiũt. Didiciſti motus animæ: quos modo ſine miniſterio cor poris modo per corpus exercet: Si uero ipſius mundanæ animæ motus requires: cæleſtẽ uolubilitatẽ & ſpærarũ ſubiacẽtium rapi dos impetus intuere ortum occaſumue ſolis curſus ſyderum uel recurſus: quæ omnia anima mouẽte proueniũt. Immobilẽ uero eã dicere: quæ mouet omnia Ariſtotili non conuenit: qui q̃ntus in aliis ſit probatũ eſt: ſed illi tantũ queuis naturæ quẽ ratio ma nifeſta non moueat: Edocto igitur atque aſſerto animæ motu Aphricanus qualiter exercitio eius utendũ ſit: in hæc uerba mã dat & præcipit: Hanc tu exerce optimis in rebus. Sunt aũt opti mæ curæ de ſalute patriæ: quibus agitatus & exercitatus animus uelocius in hanc ſedẽ & domum ſuam peruolabit: Indeq; otius faciet: ſi iam tum cum erit incluſus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erunt contemplãs q̃maxime ſe a corpore abſtrahet. Nanq; eo℞ qui ſe corporis uoluptatibus dedetunt: eatũq; ſe qua ſi miniſtros præbuere: ipulſuq; libidinum uoluptatibus obediẽ tium deorum & hominũ iura uiolauere corporibus elapſi circũ terram ipſam uolutantur: nec hunc in locum niſi multis agitati ſæculis reuertuntur. In ſuperiore huius operis parte diximus ali as ocioſas alias negocioſas eſſe uirtutes: illas philoſophis has re℞ publica℞ rectoribus conuenire: utraſq; tamen exercentem facere beatum. Hæ uirtutes interdum diuiduntur: nonnunq̃ uero miſ centur: cum utrarũq; capax & natura & inſtitutione animus iue nitur. Nam ſi quis ab omni quidem doctrina habeatur alienus: in re pu. tamen & prudens & temperatus & fortis & iuſtus ſit hic a feriatis remotus eminet: tamen actualium uigore uirtutũ qui bus nihilominus cælum cedit in premiũ. Siquis uero inſita quie te naturæ non ſit aptus ad agendum ſed ſolum optima cõſciẽtiæ

dote ereptus ad ſupera: doctrinæ ſupellectilem ad exercitium diuinæ diſputationis expendat: ſectator cæleſtium: deuius caducorum: his quoq; ad cæli uerticem ocioſis uirtutibus ſubuehet: Sæpe tamen euenit ut idem pectus & agendi & diſputandi pfectiōe ſublime ſit: & cælum utroq; adipiſcatur exercitio uirtutum. Romulus nobis in primo genere ponatur cuius uita uirtutes nunq̃ deſeruit: ſemper exercuit: In ſecundo Pythagoras qui agendi neſcius fuit artifex diſſerendi & ſolas doctrinæ & conſcientiæ uirtutes ſecutus eſt. Sit in tertio ac mixto apud græcos Lycurgus & Solon: inter romanos Numma Catones ambo multiq; alii q & philoſophiam hauſerunt altius: & firmamētū reipu. præſtiterunt. Soli enim ſapientiæ otio deditos: ut abūde græcia tulit: ita roma nō neſciuit. Quoniā igitur Aphricanus noſter quem modo auus præceptor inſtituit: ex illo genere eſt quod & de doctrina uiuendi regulam mutuatur & ſtatum publicum uirtutibus fulcit: ideo & perfectionis geminæ præcepta mandantur: ſed ut in caſtris locato & ſudanti ſub armis primum uirtutes politicæ ſuggeruntẽ his uerbis. Sunt autem optimæ curæ de ſalute patriæ quibus agitatus & exercitatus animus uelocius in hanc ſedem & domū ſuam peruolabit. Deinde quaſi non minus docto q̃ forti uiro philoſophis apta ſubduntur: cum dicitur: Idq; ocius faciet ſi iam tūc cū erit incluſus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erunt contemplans q̃maxime ſe a corpore abſtrahet. Hæc enim illius ſunt præcepta doctrinæ quæ illam dicit mortem philoſophātibus appetendam. Ex qua fit ut adhuc in corpore poſiti corpus ut alienā ſarcinā (in quantum patitur natura) deſpiciāt: & facile nunc atq; opportune uirtutes ſuadet poſtq̃ quanta & q̃diuina premia uirtutibus debeantur edixit. Sed quia inter leges quoq; illa imperfecta dicitur: in qua nulla deuiantibus pœna ſancitur: ideo in concluſione operis pœnam ſancit extra hæc præcepta uiuētibus: quē locum Ermagoras ille platonicus copioſius executus eſt: ſæcula ĩfinita dinumerans quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas ſæpe reuolutæ ſero de tartaris emergere permittuntur: & ad naturæ ſuæ principia quod eſt cælum tandem impetrata purgatione remeare. Neceſſe eſt enim omnem animā ad originis ſuæ ſedem reuerti. ſed quæ corpus tanq̃ peregrinæ incolūt cito poſt corpus uelut ad patriā reuertuntur: Quæ uero corpoꝝ illecebris ut ſuis ſe-

dibus inhærent quanto ab illis uiolentius ſeparantur: tāto ad ſu
pera ſenius reuertunt̃. Sed iam finē ſomnio cohibita diſputatiōe
faciamus: hoc adiecto quod concluſionem decebit: quia cū ſint
totius philoſophiæ tres partes: moralis: naturalis: & rationalis &
ſit moralis quæ docet moꝝ elimatam ꝑfectionem. naturalis quæ
de diuinis corporibus diſputat. rationalis cum de incorporeis ſer
mo eſt quæ mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius in
hoc ſomnio prætermiſit. nam illa ad uirtutes amoremq; patriæ
& ad contemptū gloriæ adhortatio quid aliud continet niſi ethi
cæ philoſophiæ inſtituta mortalia? Cum uero uel de ſperaꝝ mo/
do uel de nouitate ſiue magnitudine ſiderum deq; principatu ſo
lis & circis cæleſtibus cinguliſq; terreſtribus & oceani ſitu loquit̃
& armoniæ ſupeꝝ pandit arcanum phyſicæ ſecreta cōmemorat:
ac cum de motu & immortalitate animæ diſputat cui nihil con/
ſtat ineſſe corporenm: cuiuſq; eſſentiam nullius ſenſus ſed ſola
ratio deprehendit: illic ad altitudinem philoſophiæ rationalis aſ/
cendit. Vere igitur pronunciandum eſt nihil hoc opere ꝑfectius:
quo uniuerſa philoſophiæ continetur integritas.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSV/
LARIS ET ILLVSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS
EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIME LIBRI
SECVNDI ET VLTIMI FINIS.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSV/ LARIS ET ILLVSTRIS CONVIVIORVM PRIMI DIEI SATVRNALIORVM LIBER PRIMVS:

MVLTAS VARIASQVE RES
in hac uita nobis Euſtachi fili natura
cōciliauit: ſed nulla nos magis q̄ eoꝝ
qui e nobis eſſent ꝓcreati caritate de/
uinxit: eāq; noſtrā in his educandis
atq; erudiēdis curā eſſe uoluit ut parē
tes neq; ſi id qđ cupēt ex ſētētia cede
ret: tm̄ ulla alia ex re uoluptatis neq;
ſi cōtra euēiret tm̄ meroris caꝑe poſſit

Hinc eſt ꝙ mihi quoq; inſtitutione tua nihil antiquius æſtimatᷣ Ad cuius perfectionem compendia longis anfractibus anteponē da ducens: moræq; omnis impatiens non opperior ut per hæc ſo la promoueas quibus ediſcendis grauiter ipſe īuigilas: ſed ago ut ego quoq; tibi legerim: & quicquid mihi uel te iam in lucem edi to uel anteq̄ naſcereris in diuerſis ſeu græcæ ſeu romanæ linguæ uoluminibus elaboratum eſt: id totum ſit tibi ſcientiæ ſupellex: & quaſi de quodam litterarum peno ſiquando uſus uenerit aut hiſtoriæ quæ in librorum ſtrue latens clam uulgo eſt aut dicti fa ctiue memorabilis reminiſcēdi: facile id tibi īuētu atq; depromptu ſit. Nec indigeſte tanq̄ in aceruum cōgeſſimus digna memo ratu: ſed uariarum rerum diſparilitas auctoribus diuerſa confuſa temporibus: ita in quoddam digeſta corpus eſt ut quæ indiſtī cte atq; promiſcue ad memoriæ ſubſidium annotaueramus: in ordinem inſtar membrorum cohærentia conuenirent. Nec mihi uitio uertas ſi res quas ex lectione uaria mutuabor: ipſe ſæpe uer bis quibus ab ipſis auctoribus enarratæ ſunt explicabo: quia præ ſens opus non eloquentiæ oſtentationem ſed noſcendoꝝ congeriem pollicetur. Et boni conſulas oportet ſi noticiam uetuſtatis modo noſtris non obſcure: modo ipſis antiquorum fideliter uer bis recognoſcas: prout quæq; ſe uel enarranda uel transferenda ſuggeſſerint: Apes enim quodāmodo debemus imitari quæ uagantur & flores carpunt: deinde quicquid attulere diſponunt ac ꝑ fauos diuidunt: & ſuccum uarium in unum ſaporem mixtura quadam & proprietate ſpiritus ſui mutāt. Nos quoq; quicquid diuerſa lectione quæſiuimus: committemus ſtilo ut in ordinem eodem digerente coaleſcat Nam & in animo melius diſtincta ſer uantur: & ipſa diſtinctio non ſine quodā fermento quo cōditur uniuerſitas in unius ſaporis uſum uaria libamenta confundit ut etiam ſiqui apparuerit unde ſumptum ſit: aliud tamē eſſe q̄ un de ſumptum noſcetur: appareat. Quod in corpore noſtro uidemus ſine ulla opa noſtra facere naturā. Alimenta quæ arripimus q̄diu in ſua qualitate ꝑſeuerant & ſolida innatant: male ſtomacho oneri ſunt: at quom ex eo quod erāt mutata ſūt. tū demū in uires aut ſanguinē tranſeūt: idem in his quibus aluntur ingenia præſtemus ut q̄cūq; hauſimus nō patiamur ītegra eſſe ne aliena ſint: ſed in quandā digetiē concoquantᷣ. Alioquin in memoriam

V. Budaeum in an-
not. ad pand. ad l. ff.
[illegible] pag. 278

ire poſſunt: nõ ingeniũ. Ex omnibus colligamus: ũde unum fiat
ex omnibus: ſicur unus nũerus fit ex ſingulis. Hoc faciat noſter
animus: omnia quibus eſt auditus abſcõdat: ipſũ tamen oſtẽdat
quod effecit: ut qui odora pigmẽta cõficiũt ante omnia curãt ut
nullius ſint odoris ꝓpria quæ cõdiẽtur cõfuſura uidelicet omni-
um ſuccos oderaminũ inſpiramẽtũ unum. Vides q̃ multorum
uocibus chorus cõſtet: una tñ ex oĩbus reddit. Aliq̃ ẽ illc acuta ali
q̃ gũis aliq̃ media accedũt uiris fœmĩæ interpoĩtur fiſtula. Ita ſin
guloꝝ illic latẽt uoces: oĩum apparẽt & fit cõcẽtus ex diſſonis. tale
hoc præſens opus uolo: multæ in illo artes: multa præcepta ſint:
multaꝝ ætatũ exẽpla: ſed in unũ cõſpirata. In quibus ſi neq; ea
quæ iam tibi cognita ſunt aſpneris nec quæ ignota ſunt uites: in-
uenies plurima quæ ſunt aut uoluptati legere: aut cultui legiſſe:
aut uſui meminiſſe. Nihil. n. huic operi inſertũ puto aut cogni-
tu iutile aut difficile perceptu: ſed omnia quibus ſit ingeniũ tuũ
Vegetius: memoria adminiculatior: oratio ſolertior: ſermo incor
ruptior: niſi ſicubi nos ſub alio ortos cælo latinæ linguæ uena nõ
adiuuet. Quod ab hiſce (ſi tamen quibuſdã forte nõnunq̃ tẽpus
uolũtaſq; erit iſta cognoſcere) petitũ ĩpetratũq; uolumus ut æq
boniq; conſulant: ſi in noſtro ſermone natiua romani oris elegã
tia deſideretur: Sed ne ego incautus ſum qui uenuſtatẽ reprehẽ-
ſionis incurram a. M. quondam Catone profectæ in Aulum Al-
binum qui cum Lucio Lucullo conſul fuit. Is Albinus res roma-
nas ratione græca ſcriptitauit: in eius hiſtoriæ primo ſcriptum ẽ
ad hanc ſententiã: Neminẽ ſuccenſere ſibi conuenire ſi quid in il
lis libris paꝝ compoſitæ aut minus eleganter ſcriptum foret: Nã
ſum inquit homo romanus natus in latio: & eloquium græcum
a nobis alieniſſimum eſt: ideoq; ueniam gratiam malæ exiſtima
tionis ſiquid eſſet erratum poſtulauit. Ea cum legiſſet. M. Cato:
Ne tu inquit Aule nimium nugator es: quom maluiſti culpã de
precari q̃ culpa uacare. Nam petere ueniam ſolemus aut cũ im-
prudentes errauimus: aut cum noxam imperio compellentis ad
miſimus. Te inquit oro quis perpulit ut id committeres: quod
priuſq̃ faceres: peteres uti ignoſceretur. Nunc argumẽtum quod
huic operi dedimus uelut ſub quodam prologi habitu dicemus.

Argumentum totius operis   Capitulum primum.

Aturnalibus apud Vectium prætextatum nobilitatis Romanæ proceres doctiq; alii congregantur: & tempus ſolenniter celebratum deputant colloquio liberali: conuiuia quoq; ſibi mutua comitate præbentes nec diſcedentes a ſe niſi ad nocturnam quietem. Nam per omne ſpacium feriarum meliorem diei partem ſeriis diſputationibus occupantes cœnæ tempore cõuiuales ſermones agitant ita ut nullum diei tempus docte aliquid uel lepide proferendi uacuum relinquatur. Sed erit in menſa ſermo iucundior ut habeat uoluptatis amplius ſeueritatis minus. Nam cum apud alios quibus ſunt diſcreta conuiuia: tum in illo Platonis ſympoſio non auſteriore aliqua de re conuiuarum ſermo: ſed cupidinis uaria & lepida deſcriptio eſt: in quo quidem Socrates non arctioribus ut ſolet nodis urget atq; implicat aduerſariũ ſed eludendi magis q̃ decertandi modo apprehenſis dat elabẽdi prope atq; effugiẽdi locum. Oportet enim uerſari in cõuiuio ſermones ut caſtitate integros: ita appetibiles uenuſtate. Maturina erit robuſtior diſputatio: quæ uiros & doctos & præclariſſimos deceat. Neq; enĩ Cottæ Lælii & Scipiones ampliſſimis de rebus: quoad romanæ litteræ erunt: in ueterũ libris diſputabũt. Prætextatos ueto Flauianos: Albinos: Symachos: & Euſtachios: quorũ ſplẽdor ſimilis: & nõ ĩferior uirtus eſt: eodẽ modo loqui aliquid licitũ nõ erit. Nec mihi fraudi ſit: ſi uni aut alteri ex his quos cœtus coegit matura ætas poſteriori ſæculo prætextati ſint: quod licito fieri Platoni dialogi teſtimonio ſunt. Quippe Socrate ita Parmenides antiquior: ut huius pueritia uix illius apprehenderit ſenectutem: & tamen inter illos de rebus arduis diſputat: Inclytum dialogum Socrates habita cum Timæo diſputatione cõſumit quos cõſtat eodẽ ſæculo nõ fuiſſe. Paralus uero & Xãthippus: quibus Pericles pater fuit Protagora apud Platonem diſſerũt ſecũdo aduentu athenis morãte: quos multo ante infamis illa peſtilẽtia Athenis abſumpſerat. Annos ergo coeũtium mitti ĩ digitos exẽplo Platonis nobis ſuffragãte nõ cõuenit. Quo autẽ facilius quæ ab omnibus dicta ſunt: apparere ac ſecerni poſſent Decium de Poſthumiano qui nam ille ſermo: aut inter quos fuiſſet ſciſcitãtẽ fecimus: Et ne diutius lectoris deſideria moremur iam Decii & Poſthumiãi ſermo palã faciet quæ huius colloquii uel origo fuerit uel ordo proceſſerit.

De die uel uario modo diſtinguendi diem ac noctem. Ca.ii.

TEntanti mihi Poſthumiane aditus tuos & molliſſima cō/ſultandi tēpora:cū modo adſunt feriæ quas indulget ma/gna pars menſis Iano dicati. Cæteris.n: ferme diebus qui cauſis oportuni perorādis ſunt:hora omnino repiri nulla poteſt. quin tuorum clientium negocia uel defendas in foro uel domi diſcas. Nunc autem ſcitote enim non ludo ſed ſerio feriari ſi eſt cōmo/dum reſpondere id quod rogatum uenio:tibi ipſi(quantum ar/bitror) non iniocundum:mihi uero gratiſſimum feceris. Requi/ro autem abs te id primum:Interfueris ne cōuiuio per pluſculos dies continua comitate renouato:eiq; ſermoni quem prædicare ī primis:quenque apud omnes maximis ornate laudibus diceris. quem quidem ego ex patre audiſſem:niſi poſt illa conuiuia Ro/ma profectus Neapoli moraretur. Aliis uero nuper interfui ad/mirantibus memoriæ tuæ uires uniuerſa quæ tūc dicta ſunt per ordinem ſæpe referentis:Hoc unum Deci nobis ut & ipſa quan/tum tua ſinit adoleſcentia uidere & ex patre Albino audire potu iſti:in omni uitæ curſu optimum uiſum eſt ut quantum ceſſare a cauſarum defenſione licuiſſet:tantum ad eruditorum hominū tuiq; ſimilium congreſſum aliquem ſermonemq; conferrē:neq; enim recte inſtitutus animus requieſcere aut utilius aut honeſti us uſq̄ poteſt:q̄ in aliqua opportunitate docte ac liberaliter col/loquendi interrogandiq; & reſpondendi comitate.Sed quod nā iſtud conuiuium? An uero dubitandum eſt quin id dicas: quod doctiſſimis procerum cæteriſq; nuper apud Vectium prætexta/tum fuit:& diſcurrens poſt inter reliquos grata uiciſſitudo uaria uit? De hoc ipſo quæſitum uenio : & explices uelim quale illud conuiuium fuerit a quo te abfuiſſe propter ſingularē omnium in te amicitiam non opinor. Voluiſſem equidem : neque id illis ut æſtimo ingratum fuiſſet:ſed cum eſſent amicorum complu/res mihi cauſæ illis diebus pernoſcendæ:ad cœnam tum rogatus meditandi non edēdi illud mihi tempus eſſe reſpōdi: hortatuſq; ſum ut alium potius nullum inuolutum negocio atq; cura libeꝝ quærerent:itaq; factum eſt:nam facundum & eruditum uirum Euſebium rhetorem inter græcos præſtantē oībus idē noſtra æta te profeſſis doctrinæ latialis haud inſciū prætextatus meū ī locū inuitari impauit. Vnde igit' illa tibi nota ſunt quæ tā iocunde &

comiter ad inſtituẽdã uitã exemplis (ut audio) reꝝ copioſiſſimis: & uariæ doctrinæ ubertate ꝓlata digeſta ſũt? Cũ ſolſticialis dies q ſaturnalioꝝ feſta quibus illa cõuiuia celebrata ſunt cõſecutus eſt: foreſi cura uacuus lætiore animo eſſem domi. Eo Euſebius cũ paucis a ſectatoribus ſuis uenit. Statimq; uultu renidens: Per magna me inquit abs te Poſthumiane cũ ex aliis: tũ hoc maxime gratia fateor obſtrictũ: q; a prætextato ueniã poſtulãdo mihi in cœna uacuefeciſti locũ. Itaq; inteligo nõ ſtudiũ tãtum tuũ: ſed ipſã quoq; ut aliquid abs te mihi fiat cõmodi conſentire atq; aſpirare fortunam Vis ne inq̄ reſtituere id nobis quod debitũ tam benigne ac tã libenter facens? noſtrũq; hoc ociũ quo perfui raro admodũ licet eo ducere: ũt his quibus interfueris tunc tu: nunc nos ĩtereſſe uideamur? Faciã inquit ut uis. Narrabo autẽ tibi nõ cibũ aut potum: tã&ſi ea quoq; ubertĩ caſteq; affuerũt: ſed & quæ uel in cõuiuiis uel maxime extra menſã ab iiſdẽ per tot dies dicta ſunt in quantũ potero animo repetã. Quæ quidem ego cũ audirem: ad eorũ mihi uitam qui beati a ſapientibus diceretur: accedere uidebar. Nã & quæ pridie q̄ adeſſẽ inter eos dicta ſunt Auieno mihi inſinuante comperta ſunt: & omnia ſcripto mãdaui: ne quid ſubtraheret obliuio: Quæ ſi ex me audire geſtis: caue exiſtimes diem unam referẽdis: quæ per tot dies ſunt dicta: ſuffi cere Quénam igitur: & inter quos: aut unde ortum ſermonem Poſthumiane fuiſſe dicebat? Ita præſto ſum indefeſſus auditor Tum ille declinante inquit in ueſperum die quẽ ſaturnale feſtũ erat inſecuturum: cum Vectius prætextatus domi conuenire ſe geſtientibus copiam faceret: eo uenerũt Aurelius Symmachus & Cecina Albinus cum ætate: tũ etiam moribus ac ſtudiis inter ſe cõiunctiſſimi. Hos Seruius inter grãmaticos doctores recẽs ꝓfeſſus iuxta doctrinã mirabilis & amabilis uerecũdia terrã ĩtuens & uelut latenti ſimilis ſequebať. Quos cũ proſpexiſſet obuiãq; pro ceſſiſſet: ac perblande ſalutauiſſet: conuerſus ad Furiũ Albinum qui tũ forte cum Aenio aderat: Vis ne ait mi Albine cũ his quos adueniſſe peropportune uides: quoſque iure ciuitatis noſtræ lumina dixerimus: eam rem de qua inter nos naſci cœperat ſermo communicemus? Quidni maxime uelim Albinus inquit. Nec enim ulla alia de re q̄ de doctis quæſtionibus colloqui: aut a nobis aut: ab his poteſt eſſe iocundus. Cũq; cõſediſſent: tũ Cecina

Quid nã id ſit mi prætextate: tã & ſi adhuc neſcio: dubitare tamẽ nõ debeo eſſe ſcitu optimũ: cũ & nobis ad colloquendũ cauſam attulerit: & nos eius expertes eſſe non ſinaris. At qui ſcias inquit oportet eũ ĩter nos ſermonẽ fuiſſe ut cũ dies craſtinus feſtis ſatur no dicatis initium dabit: quando ſaturnalia incipere dicamus. i. quando craſtinũ diẽ initiũ ſumere exiſtimemus: & inter nos q̃dẽ parua quædam de hac diſputatione libauimus. Verum quia te quicquid in libris latet: ueſtigare notius eſt q̃ ut per uerecũdiam negare poſſis: pergas uolo in medium proferre quicquid de hoc quod quærimus edoctũ tibi cõprehenſumq; eſt: Tũ Cecina: Cũ uobis qui me in hũc ſermonem adducitis: nihil ex omnibus quæ ueteribus elaborata ſunt: aut ignoratio neget: aut obliuio ſub-trahat. ſuperfluum uideo ĩter ſcientes nota proferre. Sed ne quis me exiſtimet dignatione cõſultationis grauari quicquid de hoc mihi tenuis memoria ſuggeſſerit: paucis reuoluam: Poſt hæc cũ omnes paratos ad audiẽdũ erectoſq; uidiſſet: ita exorſus ẽ Marcus Varro in rerum humanarum libro: quem de diebus ſcripſit: Homines inquit qui ex media nocte ad proximam mediã noctẽ his horis uigintiquattuor nati ſunt: uno die nati dicuñt Quibus uerbis ita uidetur dierũ obſeruationem diuiſiſſe: ut qui poſt ſolis occaſum ãte mediã noctẽ natus ſit: illo quem mox nox cõſecuta eſt. Contra uero qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcitur: eo die uideatur natus: qui poſt eam noctem diluxerit. Athenienſes autem aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit: eoſq; a ſolis occaſu ad ſolem iterum occidentem omne id medium tẽ-pus unum diem eſſe dicere. Babylonios porro aliter. A ſole. n. exorto ad exortũ eiuſdẽ incipientem id ſpatium unius diei nomi ne uocare. Vmbros uero unum & eundem diem eſſe dicere: a me ridie ad in ſequẽtẽ meridiem. Quod quidem inquit Varro nimis abſurdũ eſt. Nam qui kalendis hora ſexta apud umbros natus ẽ dies eius natalis uideri debebit & kalendarum dimidiatus. & qui poſt kalendas erit uſque ad horã eius diei ſextã: Populum autẽ Romanum ita uti Varro dixit: dies ſingulos annumerare a me-dia nocte ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur Sacra ſunt enim romana partim diurna partim nocturna: Et ea q̃ diurna ſũt: ab hora ſexta noctis ſequẽtis nocturnis ſacris tẽpus impenditur: Ad hoc. Ritus quoq; & mos auſpicandi eãdem eſſe

unde ſumat p̃ncipiũ diei

Prĩcipiũ diei ſecũdũ athenienſes

Secundũ babylonios

Secũdũ umbros

Secundũ romanos

obſeruationē docet. Nā magiſtratus quando uno die eis & auſpicandum eſt: & id agēdum ſuper quo proceſſit auſpiciū: poſt mediam noctē auſpicantur: & poſt exorrū ſolem agunt: auſpicatiq; & egiſſe eadē die dicuntur. Præterea tribuni plebis quos nullum diem integrum abeſſe Roma licet cum poſt mediam noctē proficiſcūtur: & poſt primā facē ante mediā noctē ſequentē reuertūt̃ non uidentur habuiſſe die. quoniā ante horā noctis ſextā regreſſi: partē aliquā illius in urbe cōſumūt. Quintū quoq; Munum iuriſcōſultū dicere ſolitū: lege non eſſe uſurpatū mulierē: quæ cū kalēdas ianuariis apud uirū matrimonii cauſa eſſe cepiſſet: ad diē quartū kalendas ianuarias ſequentē uſurpata eſſet Non. n. poſſet impleri trinoctium: quo abeſſe a uiro uſurpandi cauſa ex duodecim tabulis deberet quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent: qui īciperet ex kalēdis. Virgilius quoq; id ipſum oſtendit: ut hominem decuit poeticas res agentem recōdita atque opera ueteris ritus ſignificatione:

Torquet (inquit) medios nox humida curſus:
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis:

Dies incipit a ſexta hora noctis

His. n. uerbis diē quē Romani ciuilem appellauere a ſexta noctis hora oriri admonet: Item poeta quando nox quoq; incipiat expreſſit in ſexto. Cum enim dixiſſet:

Hac uice ſermonum roſeis aurea quadrigis
In medium æthereo curſu traiecerat axem.

Mox ſugeſſit uates:

Nox ruit ænea: nos flendo ducimus horas.

Diuiſio diei ciuilis apud romanos gallicinium

Sed ita obſeruātiſſimus ciuiliū diffinitionū diei & noctis initia deſcripſit. Qui dies ita diuiditur. Primū tēpus diei dicit̃ mediæ noctis inclinatio. Deinde gallicinium Inde cōticinium cum & galli conticeſcunt: & homines etiā tum quieſcunt. Deinde diluculū id eſt cū incipiat dinoſci dies. Inde mane dum dies clarus. Mane autē dictum: aut ꝙ ab īferioribus locis ideſt a manibus exordiū lucis emergat: aut (quod uerius mihi uidet̃) ab omine boni nominis. Nā & lanobini mane pro bono dicūt: ſicut apud nos quoq; contrarium eſt immane: ut immanis bellua: uel īmane facinus & hoc genus cætera non pro bono: Deinde a mane ad meridiem hoc eſt ad medium diei. Inde iam ſupra uocatur tēpus occiduū. & mox ſuprema tempeſtas hoc eſt diei nouiſſimum tēpus ſicut

expreſſum ē in duodecī tabulis: Solis occaſus ſuprema tēpeſtas eſto: deinde ueſpera quod a græcis tractū eſt. illi enī ἑσπέραν a ſtella heſpero dicunt: unde & heſperia italia (ꝙ occaſui ſubiecta ſit) nominatur. Ab hoc tempore prima fax dicitur: deinde concubia: & inde intempeſta quæ non habet idoneum tēpus rebus gerendis. Hæc eſt diei ciuilis a romanis obſeruata diuiſio: ergo noctu futura cum media eſſe cœperit: auſpicium ſaturnaliorꝝ erit q̄bus die craſtini mos inchoandi eſt. Hic cū omnes quaſi uetuſtatis promptuariū Albini memoriā laudauiſſent prætextatus Auienum uidens Rufio inſuſurrantem: quid nam hoc mi Auiene inquit quod uni Albino indicatum clam cæteris eſſe uelis. Tum ille moueor quidem auctoritate Cecinnæ nec ignoro errorem ī tantam non cadere doctrinam: aures tamen meas iſta uerborꝝ nouitas perculit: cum noctu futura & die craſtini magis q̄ futura nocte & die craſtino dicere (ut regulis placet) maluit. Nam nocte nō appellatio: ſed aduerbium eſt. Porro futura quod nomen eſt: nō poteſt cum aduerbio conuenire: nec dubium eſt hoc inter ſe eſſe noctu & nocte: quod diu & die. Et rurſus die & craſtini non eodē caſu ſunt: & niſi caſus idem nomina in eiuſmodi elocutione nō iungit. Saturnaliorꝝ deinde cur malimus q̄ ſaturnaliū dicere opto dignoſcere. Ad hæc cum Cecinna renidens taceret: & Seruius a Symmacho rogatus eſſet: quid nam de his exiſtimaret: licet inq̄t in hoc cœtu non minus doctrina q̄ nobilitate reuerendo magis mihi diſcendum ſit q̄ docendum: fabulabor tamen arbitrio iubētis & īſinuabo primum de ſaturnalibus: poſt de cæteris unde ſit ſic eloquendi non nouitaſ ſed uetuſtas. Qui ſaturnalium dicit: regula īnititur. Nomina enim quæ datiuum pluralem ī bus mittunt: nunq̄ genitiuum eiuſdem numeri ſyllaba creuiſſe patiunť ſed aut totidem habet: ut monilibus monilium ſedilibus ſediliū aut una ſyllaba minus eſt: ut carminibus carminum: luminibus luminum. Sic ergo ſaturnalibus rectius ſaturnalium q̄ ſaturnaliorꝝ. Sed qui ſaturnaliorꝝ dicunt: auctoritate magnorꝝ muniunť uirorꝝ. Nam & Saluſtius in .iii. bacchanaliorꝝ ait: Et Maſurius faſtorum ſecundo: Vinaliorum inquit dies Ioui ſacer eſt: non ut q̄dam putant Veneri: & ut ipſos quoq; grammaticos in teſtimonium citem: Verrius Flaccus in eo libello qui Saturnus inſcribiť Saturnaliorum inquit dies apud græcos quoq; feſti habenť: & in

Veſpera
Prima fax
Concubia
Intempeſta
Noctu
Nocte
Saturnaliū
ſaturnaliorꝝ

eodem libro: Dilucide me inquit de conſtitutione ſaturnaliorũ ſcripſiſſe arbitror. Item Iulius Modeſtus de feriis ſaturnaliorum inquit feriæ: & in eodem libro. Antias inquit agonaliorum repertorem Nummam Pompilium refert: Hæc tamen inquies auctoritas quæro an poſſit aliqua ratione defendi? Plane quatenus aliemum non eſt committi grammaticũ cum ſua analogia: tentabo ſuſpicionibus eruere quid ſit: quod eos ſolita enunciatione detorſerit ut mallent ſaturnaliorum q̃ ſaturnalium dicere: Ac primũ exiſtimo ꝙ hæc nomina quæ ſunt feſtorum dierum neutralia carentq; numero ſingulari: diuerſæ conditiõis eſſe uoluerũt ab his nominibus quæ utroq; numero figurantur. Compitalia enim & Bacchanalia & Agonalia & Vinalia & reliqua his ſimilia feſtorũ dierum nomina ſunt: nec ſingulariter nominantur: aut ſi ſingulari numero dixeris: non idem ſignificabis niſi adieceris feſtum: ut Bacchanale feſtum & Agonale feſtum & reliqua ut iam nõ poſitiuum ſit ſed adiectiuum: quod græci ἐπίθετον uocant. Animati ſunt ergo ad faciẽdam diſcretionem in genitiuo caſu ut ex hac declinatione exprimerent nomen ſolennis diei ſciẽtes in nõnullis ſæpe nominibus datiuo in bus exeunte nihilominus genitiuum in rum finiri: ut domibus domorũ: duobus duorũ: ambobus amborum. Ita & uiridia cum ἀντὶ ἐπιθέτου accipiuntur: genitiuum in ium faciũt: ut uiridia prata uiridium pratorum. Cũ uero ipſã loci uiriditatem ſignificare uolumus: uiridiorũ dicimus: ut cũ dicitur formoſa facies uiridiorũ. Tũc enim uiridia quaſi poſitiuũ ponitur nõ accidens. Tanta autẽ apud ueteres fuit licẽtia huius genitiui: ut Aſinius Polio uectigaliorum frequenter uſurpet: ꝙ uectigal non minus dicatur q̃ uectigalia. Sed & cũ legamus: Læuaq; ancile gerebat: tamen & anciliorum relatum eſt. Vidẽdum ergo ne magis uarietas delectauerit: q̃ ut adamuſim uerũ ſit feſtorum dierum nomina ſic uocata. Ecce. n. & præter ſolennium dierum uocabula alia quoq; ſic declinata reperimus: ut præcedẽs ſermo patefecit uiridiorum & uectigaliorum & anciliorum. Sed & ipſa feſtorum nomina ſecundum regulam declinata apud ueteres reperio. Siquidem Varro ferialium diem ait a ferẽdis in ſepulcra epulis dici: non dixit feraliorum. Et alibi floralium non floraliorum ait: cũ idẽ non ludos florales illic: ſed ipſum feſtum floralia ſignificaret. Maſurius etiã ſecundo feſtorum liberalium

feraliũ dies

Dies inquit a pontificibus agonium martiale appellat᷑ Et ĩ eodē libro: Eā noctē deinceps quæ in ſequentē diē qui ē lucariū: nō dixit lucariorū. Itemq; liberaliū multi dixerūt: nō liberaliorꝫ. Vnde pronunciamdum eſt ueteres indulſiſſe copiæ per uarietatem: ut dicebant exanimos & exanimes: inermes & inermos: tum hilaros atque hilares. Et ideo certum eſt: licito & ſaturnalium & ſaturnaliorum dici: cum alterum regula cum auctoritate: alterū & ſi ſola ſed multorꝫ defendit auctoritas. Reliqua autē uerba quæ Auieno noſtro noua uiſa ſunt: ueterum nobis ſunt teſtimoniis aſſerēda Ennius. n. niſi cui uidetur ĩter noſtræ ætatis politiores munditia reſpuendus: noctu concubia dixit his uerbis.

Qua galli furtim nocte ſumma arcis adorti:

Mœnia concubia uigilesq; repente cruentant.

Quo in loco animaduertendum eſt: non ſolum ꝙ noctu cōcubia ſed etiā ꝙ qua noctu dixerit. Et hoc poſuit ĩ annaliū ſeptimo. In quorum. iii. clarius quidem idem dixit:

Hac noctu filo pendebit hetturia tota.

Claudius etiā quadrigarius annali. iii. Senatus autē de noctu cō uenire: noctu multa domū dimitti. Non eſſe ab re puto hoc ĩ loco id quoque admonere quod decē uiri in. xii. tabulis inuſitatiſſime nox pro noctu dixerunt. Verba hæc ſunt. Si nox furtum factum ſit ſi in aliquis occiſit iure cæſus eſto. In quibus uerbis id etiā notandū eſt ꝙ ab eo quod is non eū caſu accuſatiuo ſed im dixerunt. Sed nec die craſtini a doctiſſimo uiro ſine ueterꝫ auctoritate prolatū ē: quibus mos erat modo die quinti: modo die quĩte pro aduerbio copulatē dicere: cuius indicium ē ꝙ ſyllaba ſecunda corripitur quæ natura producit᷑ cū ſolum dicit᷑ die. quod aūt diximus extremā iſtius uocis ſyllabā tū p e tū p i ſcribi conſuetū id ueteribus fuit ut his litteris pleꝝq; in fine indifferenter utereñt ſicut priſtine & priſtini: procliue procliui. Venit ecce illius uerſus Pōpiniani in mentē qui ē ex attelania quæ Meuia inſcribitur

Dies hic ſextus cum nihil egi: die quarte moriar fame.

Die priſtine eodem modo dicebatur quod ſignificabat die priſtino idest priore: quod nunc pridie dicitur conuerſo compoſitiōis ordine quaſi priſtino die Nec inficias eo lectum apud ueteres die die quarto: ſed inuenitur hoc de tranſacto non de futuro poſitū Nam Gneus Martius homo impenſe doctus in mimiiambis ꝑ

Die priſtine
Die priſtino

eo dicit:quod nudius quartus nos dicimus in his uerſibus:Nup die quarto ut recordor & certe aquarium urceum unicũ domi fregit. Hoc igitur intererit ut die quarto quidem de præterito dicamus:die autem quarte de futuro. Verum ne de die craſtini nihil rettuliſſe uideamur:ſuppetit cecilianum illud ex libro hiſtoriaꝶ ſecundo:Si uis mihi equitatum dare & ipſe cum cætero exercitu me ſequi:die quinti Romæ in capitolio curabo tibi cœnam coctã Tũc Symmachus:Cæcilius tuus inquit & hiſtoriam & uerbum ex originibus. M. Catonis accepit:apud quem ita ſcriptum ẽ Igiẽ dictatorem carthaginenſium magiſter equitum monuit: Mitte Romam mecum equitatum:die quinti in capitolio tibi cœna cocta erit. Et Prætextatus:Exſtimo non nihil ad demonſtrandã cõſuetudinem ueteꝶ etiam & prætoris uerba conferre:quibus more maioꝶ ferias concipere ſolet:quæ appellantur compitalia: Ea uerba hæc ſunt:Die noni poſt kalendas iañ. quiritibus compitalia erunt. Tum Auienus aſpiciens Seruium:Curius inquit & Fabricius & Coruncanus antiquiſſimi uiri uel etiam his antiquiores Horatii illi tergemini plane ac dilucide cũ ſuis fabulati ſunt neq; auruncoꝶ aut ſicanoꝶ aut pelaſgoꝶ qui primi coluiſſe in Italia dicuntur:ſed ætatis ſuæ uerbis loquebantur. Tu autem proinde quaſi cum matre Euandri nunc loquere Vis nobis uerba multis iam ſæculis oblitterata reuocare: ad quoꝶ congeriem præſtantis quoq; uiros quoꝶ memoriam continuus legendi uſus inſtruit ĩcitaſti. Sed antiquitatem uobis placere iactatis ꝙ honeſta & ſobria & modeſta ſit. Viuamus ergo moribus præteritis: præſentibus uerbis loquamur. Ego enim id quod a. C. Cæſare excellentis ingenii ac prudentiæ uiro in primo de analogia libro ſcriptum ẽ habeo ſemper in memoria atque in pectore ut tanquam ſcopulum ſic fugiam infrequens atque inſolens uerbum. Mille deniq; uerborum talium eſt:quæ cum in oræ priſcæ auctotitatis crebro fuerint:exauctorata tamen a ſequenti ætate repudiataq; ſunt. horum copiam proferre nunc poſſem ni tempus iam noctis ꝓpinquantis neceſſariæ diſceſſionis nos admoneret. Bona uerba quæſo prætextatus morali(ut aſſolet(grauitate ſubiecit:ne inſolenter parentis artium antiquitatis reuerẽriam uerberemus: cuius amorem tu quoq; dum diſſimulas magis prodis:Cum enĩ dicis mille uerborum eſt:quid aliud ſermo tuus niſi ipſam redolet uetuſta-

Die quarte

Die quarto

Mille uerborum

tem? Nam licet. M. Cicero in oratione quam pro Milone concepit ita ſcriptum reliquerit: Ante fundum Clodii quo ĩ fũdo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hominum uerſabãt ualentium: non uerſabantur: quod in libris minus accurate ſcriptis reperiri ſolet. Et in ſexta in Antonium Qui inquam ĩ illo anno inuentus eſt qui Lucio Antonio mille nummum ferret expẽſum Licet Varro quoq; eiuſdem ſæculi homo in ſeptimodecimo humanarum dixerit: plus mille & centum annorum eſt: tamẽ fiduciam ſic componendi non niſi ex antecedentium auctoritate ſumpſerunt. Nam Quadrigarius in. iii. ãnalium ita ſcripſit. Ibi occiditur mille hominum.

Et Lucilius in. iii. ſatyrarum

Ad portam mille: a porta eſt ſex inde ſalernum.

Alibi uero & declinationem huius nominis executus eſt. Nam ĩ xv. libro ita dicit.

Hunc milli paſſum qui uicerit atque duobus:

Campanus ſonipes ſucceſſor nullus ſequatur.

Maiore ſpacio ac diuerſus uidebitur ire. Idem in libro nono

Tu milli nummum potes uno quærere centum.

Milli paſſum dixit pro mille paſſibus: & milli nummũ dixit pro mille nummis: aperteq; oſtendit mille & uocabulum eſſe & ſingulari numero dici & caſum etiam capere ablatiuum eiuſq; pluratiuum eſſe milia: Mille enim nõ ex eo ponit quod græce χίλια dicuntur: ſed quod χίλιας. Et ſicut una chilias & duæ chiliades ita unum mille & duo milia ueteres certa atq; directa ratione dicebant. & heus tu? his ne tam doctis uiris quorum. M. Cicero & Varro imitatores ſe gloriant: adimere uis in uerborum comitiis ius ſuffragandi & tanq̃ ſexagenarios maiores de ponte deiicies? Plura de hoc diſſeremus: ni nos inuitos ab inuito diſcedere hora cogeret. Sed uultis ne diẽ ſequentẽ quẽ oẽs pleriq; abaco & latrũculis cõterunt nõ iſtis ſobriis fabulis a primo lucis in cœnæ tẽpus ipſam quoq; cœnã non obrutã poculis non laſciuientẽ ferculis: ſed quæſtionibus doctis pudicam & mutuis ex lecto relatiõibus exigamus? Sic enĩ ferias præ omni negocio fœtas cõmodi ſenſerimus: nõ animũ ut dicit remittẽtes. nã remittere inqt Muſonius animũ quaſi amittere ẽ: ſed demulcẽtes eũ paulũ atq; laxantes iocundis honeſtiſq; ſermonũ illectationibus: quos ſi ita decernitis

Milia

diis penatibus meis huc conueniendo gratiſſimum feceritis. Tū Symmachus: Nullus qui quidē ſe dignum hoc conuentu memi nerit: ſodalitatem hanc uel ipſum conuentus regem repudiabit. Sed ne quid ad pfectionem cœtus deſideretur: inuitādos ad eundem congreſſum conuictūq; cenſeo Flauianū qui quanto ſit mi rando uiro & uenuſto patre præſtantior non minus moꝝ orna tu uitæq; grauitate q̄ copia profundæ eruditiōis aſſeruit ſimulq; Poſthumianū qui foꝝ defenſionū dignatione nobilitat: & Euſtachion qui tantus in omni philoſophiæ genere eſt ut ſolus nobis repræſentet trium philoſophoꝝ ingenia de quibus noſtra an tiquitas gloriata eſt. Illos dico quos athenienſes quondam ad ſe natum legauere impetratum uti multam remitteret quam ciuitati eoꝝ fecerat propter Oropi uaſtationem. Ea multa fuerat talentum fere quingentum: Erāt iſti philoſophi Carneades ex Aca demia: Diogenes ſtoicus: Critolaus per pateticus: quos ferunt ſe otſum quenq; oſtentandi gratia per celeberrima urbis loca magno hoīum conuentu diſertauiſſe. Fuit (ut relatū eſt) facūdia Car neades uiolenta & rapida: ſcita & tereti Critolaus: modeſta Diogenes etiā ſobria. Sed in ſenatum introducti interprete uſi Cælio ſenatore. At hic noſter cū ſectas oīs aſſecutus: ſed probabiliorem ſecutus ſit: oīaq; hæc inter græcos genera dicēdi ſolus īpleat inter nos tamen ita ſui locuples interpres eſt ut neſcias qua lingua facilius uel ornatius expleat operam diſſerendi. Probauere omnes Quinti Aurelii iudicium quo edecumatos elegit ſodales: atq; his ita conſtitutis primum a prætextato ſimul: deinde a ſe diſcedentes domum quiſq; ſuam regreſſi ſunt.

Carneades
Diogenes
Critolaus
legati ad ro.

Colloquium inſequentis diei Ca. iii.

POſtero die ad ædes Vectii matutini omnes inter quos pridie conuenerat affuerunt quibus prætextatuſ in bibliothecam receptis in qua eos oppeniebatur; præclarum īquit diē mihi fore uideo cum & uos adeſtis: & affuturos ſe illi quos ad conuentus noſtri ſocietatem rogari placuit: ſpoponderunt. Soli Poſthumiano antiquior uiſa eſt inſtruendarum cura defenſionum: in cuius abnuentis locum Euſebium graia & doctrina & facundia clarum rhetorem ſurrogauit: inſinuauitque omnibus ut exorto die ſe nobis indulgerent quādo quidē nullis hodie officiis publicis occupari fas eſſet. togatus certe uel trabeatus paludatuſue ſeu

prætextatus hac die uidet nullus. Tū Auienus ut ei interpellādi mos erat. Cū ſacr: mihi ait ac reipu. nomen prætextate tuu inter uocabula diuerſi habitus refers: admoneor nō ludicræ u t extimo quæſtiōis. cū enī ueſtitus togæ uel trabeæ ſeu paludamēti nullū de ſe ꝓprii noīs uſū fecerit: quæro abs te cur hoc de ſolo prætexte habitu uſurpauerit uetuſtas: aut huic nomini q̄ origo cōtigerit?

Quæ origo ſit huic nomini quod eſt prætextatus Ca. iiii.

INter hæc Auieni dicta Flauianus & Euſtachius par īſigne amicitiæ ac minimo poſt Euſebius ingreſſi alacriorem fecere cœtum: Acceptaq; ac reddita ſalutatione conſederunt: percunctantes quid nam offenderint ſermocinationis. Tum Vectius ꝑopportune affuiſtis mihi inquit aſſertorem quærenti. Mouet.n. mihi Auienus noſter nominis quæſtionem & ita originē eius flagitat: tanq̄ fides ab eo generis exigenda ſit. Nam cum nullus ſit qui appelletur ſuo nomine uel togatus uel trabeatus uel plaudatus: cur prætextatus nomen habeatur poſtulat ī medium proferri. Sed & cum poſti īſcriptum ſit delphici templi & unius e numero ſeptem ſapientum eadem ſit iſta ſententia γνῶθι σ'αυτόν quid in me ſcire exiſtimandus ſim: ſi nomen ignoro cuius mihi nunc & origo & cauſa dicenda eſt? Tullius Hoſtilius rex romanorum tertius debellatis hetruſcis Sellam currulem lictoreſq; & togam pictam atq; prætextam quæ inſignia magiſtratuū hetruſcorum erant primus ut Romæ haberentur inſtituit. Sed prætextam illo ſæculo puerilis non uſurpabat ætas. Erat enim ut cætera quæ enumeraui honoris habitus: ſed poſtea Tarquinus Demarati exulis Corinthii filius Priſcus quem quidam Lucumonē uocitatum ferunt: rex tertius ab Hoſtilio: quintus a Romulo de Sabinis egit triumphum: Quo bello filium ſuum annos quattuordecim natum ꝙ hoſtem manu percuſſerat & pro contione laudauit: & bulla aurea prætextaque donauit: inſigniens puerum ultra annos fortem premiis uirilitatis & honoris. Nam ſicut prætexta magiſtratuum ita bulla geſtamen erat triumphantium: quā in triumpho præ ſe gerebant: incluſis intra eam remediis quæ crederent aduerſus inuidiam ualentiſſima. Hinc deductus mos ut prætexta & bulla in uſum puerorum nobilium uſurparentur ad omen & uota conciliādæ uirtutis ei ſimilis cui primis in ānis munera iſta ceſſerūt. Alii putant eundē Priſcū cū is ſtatum ciuium

ſella currulis
Lictores
Toga picta
Prætexta
Tarquinus

ſolertia prouidi principis ordinaret: cultum quoq; ingenuorum puerorum inter præcipua dixiſſe īſtituiſſeq; ut patrici bullā aurea cū toga cui purpura prætexit: ueterent duntaxat illi quorum patres cur rulé geſſerat magiſtratū. Cæteris auté ut prætexta tātum uterentur indultum. ſed uſq; ad eos quorum parētes equo ſtipendia iuſta meruiſſét. Libertinis uero nullo iure uti prætextis licebat: ac mul to minus peregrinis quibus nulla eſſet cum romanis neceſſitudo ſed poſtea libertinorum quoq; filiis prætexta cōceſſa ē ex cauſa tali: quā. M. Lælius augur refert: qui bello punico ſecundo duūuiros dicit ex ſenatus cōſulto propter multa prodigia libros ſybillinos adiſſe. & inſpectis his nunciaſſe in capitolio ſupplicandum: lectiſternium q; ex colata ſtipe faciendum: ita ut libertinæ quoq; quæ longa ueſte uterentur in eam rē pecuniā ſubminiſtrarét. Acta igit obſecratio pueris ingenuis itēq; libertinis: ſed & uirginibus patrimis matrimisq; pronunciātibus carmen. Ex quo conceſſum: ut libertinorum quoq; filii: qui ex iuſta duntaxat matrefamiliaſ nati fuiſſent: togā prætextā & lorum ī collo pro bullæ decore geſtarēt Verrius Flaccus ait: Cum populus ro. peſtilentiam laboraret: eſſetque reſponſum: id accidere q dii diſpicerentur: Anaxiā urbē fuiſſe quia non intelligeretur oraculum: eueniſſetq; ut circenſiū die puer de cœnaculo pompam ſuperno deſpiceret: & matri referret: quo ordine ſecreta ſacrorum in arca pilenti compoſita ui diſſet Qui cum rem geſtam ſenatui nunciaſſet: placuiſſe uelari loca: qua pompa neheretur: atque ita peſte ſedata puerum: qui ambiguitatem ſortis abſoluerat: togæ & prætexæ uſum munus impetrauiſſe: Vetuſtatis peritiſſimi referunt in raptu ſebinarum unam mulierum nomine Herſiliam dum adhæreret filiæ ſimul raptam. Quam cum Romulus Oſto cuidam ex agro latino qui in Aſylum eius confugerat: uirtute conſpicuo uxorem dediſſet: natum ex ea puerum anteq ulla alia ſabinarum partum ederet: eumq; q primus eſſet in hoſtico procreatus Hoſtum Hoſtiliū a matre uocitatum: & eundem a Romulo bulla aurea ac prætextæ inſignibus honoratum: Is enim cum raptas ad cōſolandum uocaſſet: ſpopondiſſe fertur ſe eius infanti quæ prima ſibi ciuem romanum eſſet enixa illuſtre munus daturum.

Prætexta unde

libertinis datū ē geſtare lorum

Herſilia.

Hoſtus Hoſtilius

Qua figura ſit bulla Cap. v.

Quare bulla in modũ cordis ante pectus pueroꝝ ãnectebatur

Prætextata ueſtis

NOnnulli credunt ingenuis pueris attributũ ut cordis figurã in bulla ante pectus ãnecterẽt: quã inſpiciẽtes ita demũ ſe hoĩes cogitarẽt ſi corde præſtarẽt. Togã quoq; prætextã his additã ut ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerẽt. Diximus unde prætexta: adiecimus & cauſas quibus exiſtimat̃ cõceſſa pueritiæ. Nunc idẽ habitus quo argumento tranſierit in uſum noĩs paucis explicandũ ẽ. Mos antea ſenatoribus fuit in curiã cũ prætextatis filiis introire. Cũ in ſenatu res maior quæpiã cõſultabat̃ eaq; in diẽ poſteꝝ prolata eſſet: placuit ut hanc rẽ ſup qua tractauiſſent ne quis enũciaret priuſq̃ decreta eſſet.

De Papyrio puero ĩ curiam ductus a a pr̃e

Mater Papyrii pueri qui cũ parente ſuo in curia fuerat: pcuntat̃ filiũ quidnã in ſenatu egiſſent patres. Puer reſpondit tacendũ eſſe neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior ſecretũ rei & ſilentiũ pueri eius animũ ad exquirendũ euerberat. Quærit igit̃ cõpreſſius uiolẽtiuſq; Tũ puer urgente matre lepidi atq; feſtiui mendacii cõſiliũ capit Actũ in ſenatu dixit: utrum uideret̃ utilius magiſq; ex repu. eſſe unus ne ut duas uxores haberet: an ut una apud duos nupta eẽt. Hoc ubi illa audiuit aĩo cõpaueſcit: domo trepidans egredit̃: ad cæteras matronas affert: Poſtridieq; ad ſenatum copioſæ matrũ familias cateruæ confluunt lachrymantes atq; obſecrantes orãt: una potius ut duobus nupta fieret: q̃ uni duæ Senatores ingredientes curiã: quæ illa mulieꝝ intẽperies: & qd ſibi poſtulatio iſtæc uellet: mirabantur. Et non ut paruæ rei prodigium illam uerendi ſexus impudicam inſaniam paueſcebant: Puer Papyrius publicum metum demit. Nã in mediũ curiæ progreſſus: quid ipſi mater audire iſtitiſſet: quid matri ipſe ſimulaſſet: ſicuti fuerat enarrat. Senatus fidẽ atq; ingenium pueri exoſculatur: conſultumq; facit: uti poſt hac pueri cum patribus in curiam nõ introeãt præter illum unũ Papyrium: eiq; puero poſtea cognomẽtum honoris gratia decreto inditum prætextatus ob tacendi loquendiq; in prætexta ætate prudentiã. Hoc cognomẽtum poſtea familiæ noſtræ in nomen hæſit.

Scipio unde dictus

meſſala ũde

Non aliter dicti Scipiones niſi ꝙ Cornelius q patrẽ luminibus carẽtẽ pro baculo gerebat: Scipio cognoĩatus nomẽ ex cognoĩe poſteris dedit. Sic Meſſala tuus Auiene dictus cognomẽto Valerii Maximi: qui poſtq̃ Meſſanã urbẽ Siciliæ nobiliſſimam cæpit: Meſſala cognominatus eſt. Nec mirꝝ ſi ex cognominibus nata ſunt nomĩa cum cõtra & cognoĩa ex propriis

ſint tracta nominibus:ut ab Aemilio æmilianus: a Seruio Ser/
uilianus. Hic ſubiecit Euſebius: Meſſala & Scipio: alter de pieta
te: de uirtute alter: ut refers cognomina repperer͞ut. ſed Scropha
& Aſina quæ uiris non mediocribus cognom͞eta ſunt: uolo dicas
unde contigerint: cum contumeliæ q̄ honori propiora uideātur.
Tum ille: Nec honor nec iniuria: ſed caſus fecit hæc noīa. Nam
aſinæ cognoment͞u Corneliis datum ē: quoniam princeps corne
liæ gentis empto fundo ſeu filia data marito cum ſponſores ab
eo ſolenniter poſcerent: aſinā cum pecuniæ onere produxit in fo
rum quaſi pro ſpōſoribus præſens pignus. Tremellius uero ſcro
pha cognominatus ē euentu tali. is Tremellius cum familia atq;
liberis in uilla erat: ſerui eius cum de uicino ſcropha erraret ſur/
reptam conficiunt: Vicinis aduocatis cuſtodibus oīa circ͞uuenit:
ne qua hæc efferri poſſit: iſq; ad domin͞u appellat reſtitui ſibi pe
cudem. Tremellius qui ex uillico rem comperiſſet: ſcrophæ cada
uer ſub centonibus collocat ſuper quos uxor cubabat. Quæſtio/
nem uicino pmittit. C͞u uent͞u eſt ad cubicul͞u uerba iuratiōis cō
cipit nullam eſſe in uilla ſua ſcropham: niſi illam inquit quæ in
centonibus iacet: lectul͞u mōſtrat. Ea facetiſſima iuratio Tremel
lio ſcrophæ cognomen dedit. D͞u iſta narrant unus e famuli/
tio cui prouintia erat admittere uolentes domin͞u conuenire: euā
gelum adeſſe nunciat cum Dyſario qui tunc Romæ præſtare ui
debantur cæteris medendi artem profeſſis. Corrugato indicauere
uultu pleriq; de conſidentibus Euangeli interuent͞u ocio ſuo ina
mœn͞u minuſq; placido conuentui congruent͞e: Erat enim ama/
rul͞eta dicacitate & lingua proterue mordaci procax ac ſecurus of
fenſaꝝ quas ſine delectu cari uel non amici in ſe paſſim uerbis
odia ferentibus prouocabat. Sed Prætextatus ut erat in oēs æque
placidus ac mitis ut admitterentur miſſis obuiis imperauit quos
Horus ingredientes Commod͞u conſecutus comitabatur uir cor
pore atq; aīo iuxta ualidus: qui poſt inter pugiles palmas ad phi
loſophiæ ſtudia migrauit: ſectamq; Anthiſtenis & Cratetis atq;
ipſius Diogenis ſecutus inter cynicos non incelebris habebat. ſed
Euangelus poſtq̄ cœt͞u tm̄ aſſurgent͞e ſibi ingreſſus offendit: ca/
ſus ne inquit hos oēs ad te Prætextate cōtraxit: an altius quiddā
cui remotis arbitris opus ſit cogitanti ex diſpoſito conueniſtis?
Quod ſi ita eſt (ut exiſtimo) abibo potius q̄ me ueſtris miſcebo

cornelii quare aſinæ cognoment͞u habuer͞ut Scropha

ſecretis: a quibus me amouebit uoluntas: licet fortuna feciſſet irruere. Tum Vectius q̄uis ad omnem patientiā conſtāter animi tranquillitate firmus eſſet: non nihil tamen conſultatione tā proteruia motus. Si aut me inquit Euangele: aut hæc innocentiæ lumina cogitaſſes: nullum inter nos tale ſecretū opinareris: quod non uel tibi: uel & uulgo fieri dilucidū poſſet: quia neq; ego ſum immemor: nec horum queq̄ inſcium credo ſancti illius præcepti philoſophiæ: Sic loquendū eſſe cū hominibus tanq̄ dii audiant: ſic loquendum cū diis tāq̄ homines audiant. Cuius ſecunda pars ſancit: ne quid a diis petamus: quod uelle nos indecorū ſit hominibus confiteri. Nos uero et ad honorem ſacris feriis haberemus & uitaremus tamen turporē feriandi: atq; otium in negotiū utile uerteremus: cōueniemus diē totū doctis fabulis uelut & ſymbola cōferēdis daturi. Nam ſi per ſacra ſolēnia nuos deducere religio nulla prohibet: ſi ſalubri fluuio merſare oues fas & iura pmittūt cur non religionis honor putetur: dicare ſacris diebus ſacrū ſtudium litteraꝝ? Sed quia uos quoq; deoꝝ aliquis nobis additos uoluit: facite: ſi uolentibus uobis erit: diem cōmunibus & fabulis & epulis exigamus: quibus ut omnes hodie qui præſentes ſunt acq̄eſcāt: īpetratū teneo. Tūc ille: Supuenire fabulis nō euocatos haud equidē turpe exiſtimatur: uerū ſponte irruere in conuiuiū aliis præparatū: nec ab Homero ſine nota uel in fratre memoratū eſt. Et uide ne nimiū arroganter tres tibi uelis Menelaos contigiſſe: cū illi tanto regi unus euenerit. Tum omnes Prætextatum iuuantes orare: blandeq̄ ad cōe inuitare conſortium Euangelum quidē ſæpius & maximæ: ſed nōnunq̄ cum eo pariter ingreſſos. Inter hæc Euangelus petitu omnium tēperatus. M. Varonis inquit libꝝ uobis arbitror non ignotum ex ſatiris menippeis qui inſcribitur: Neſcis quid ueſpet uehat. in quo conuiuiarum numeꝝ hac lege definit: ut neque minor q̄ gratiaꝝ ſit: neq; q̄ muſaꝝ numeroſior. Hic uideo excepto rege conuiuii tot uos eſſe quot ſunt muſæ. Quid ergo perfecto numero quæritis adiiciēdos? Et Vectius hoc inquit præſentia ueſtra nobis præſtabit: ut & muſas īpleamus: & gratias quas ad feſtum deoꝝ princeps æquum ē cōuenire. Cum igitur conſediſſent: Horus Auienum intuens: quem familiarius frequentare ſolitus erat: in hoc īquit Saturni cultu quē deoꝝ principem dicitis ritus uidetur ab ægyptioꝝ religioſiſſima

Nil ſecretū loquendū i malo

Numerus cōuiuātium

gente in atcana templo℞ uſq; ad Alexandri Macedonis occaſum poſt quẽ tyrãnide Ptolomæorum preſſi hos quoq; deos in cultũ recipere alexãdrino℞ more apud quos præcipue colebãtur: coacti ſunt. Ita tamẽ imperio paruerunt: ut non omnino religionis ſuæ obſeruata cõfunderint. Nam quia nunq̃ fas fuit ægyptiis pecudibus aut ſanguine: ſed precibus & thure ſolo placare deos: his autem duobus aduenis hoſtiæ erãt ex more mactandæ: fana eorum extra pomeriũ locauerũt: ut & illi ſacrificii ſolẽnis ſibi cruore colerentur: nec tamen urbana tẽpla pecudũ morte polluerent. Nullũ itaq; ægypti oppidũ intra muros ſuos aut Sarurni aut Sarapis fanũ recipit. Ho℞ alte℞ uis ægreq; a uobis admiſſum audio: Saturnũ uero uel maximo inrer cæteros honore celebratis: Si ergo nihil eſt quod me hoc ſcire prohibeat: uolo in mediũ proferatur. Hic Auienus in Prætextatũ expectationẽ conſulentis remittens: Licet omnes air. qui adſunt pari doctrina polleãt: ſacro℞ tamẽ omniũ Vectius unice cõſcius põr tibi & originẽ cultus: q̃ huic deo pẽdit & cauſam feſti ſolennis aperire. Quod cũ prætexratus in alios refundere tentaſſet: omnes ab eo impetrauerunt: ut ipſe diſſereret. Tunc ille ſilentio facto ita exortus eſt.

Satumaliorum origo. Cap.

SAturnalio℞ originem illam mihi in mediũ proferre fas eſt non quæ ad arcanam diuinitatis naturam refertur: ſed quæ aut fabulis admixta diſſentur: aut ã philoſophis in uulgus aperit. Nam occulras & manantes ex meri ueri fonte rationes ne in ipſis quidem ſacris enarrari permitritur. Sed ſiquis illas aſſequitur: cõtinere intra conſcientiam tectas iubetur. Vnde quæ ſcire fas eſt: Horus noſter licebit mecum recognoſcat: Regionem iſtam: quæ nunc uocatur italia: regno Ianus obtinuit. Qui (ut Higinius Protarchum Tralianũ ſecutus tradit) cũ Cameſe æq; indigena terrã hanc ita participata potentia poſſidebant: ut regio cameſene: oppidum ianiculum uocitaretur. Poſt ad Ianum ſolum regnum redactum eſt: qui creditur geminam faciem prætuliſſe: ut quæ ãte quæq; poſt tergum eſſent: intueret. Quod procul dubio ad prudentiam regis ſolertiamq; referendum eſt: qui & præterita noſſet & futura proſpiceret: ſicut Anteuorta & Poſtuorta diuinitatis ſcilicet aptiſſimæ comites apud romanos colũtur. Hic igitur Ianus cũ ſaturnum claſſe peruectũ excipiſſet hoſpitio: & ab eo edoctus

Ianus rex italiæ

Ianiculum

v. Budæum in annot. ad Pandectas pag. mihi 325.

penitiam turis ferũ illũ & rudẽ ante fruges cognitas uictum ĩ melius redigiſſet: regni eũ ſocietate munerauit. Cum primus quoq; æra ſignaret: ſeruauit & in hoc Saturni reuerentiã: ut quoniã ille naui fuerat aduectus: ex una quidẽ parte ſui capitis effigies ex altera uero nauis exprimeretur: quo Saturni memoriam etiã in poſteros propagaret. Aes ita fuiſſe ſignatũ hodieq; ĩtelligit̃ in aliæ luſũ cũ pueri denarios in ſublime iactãtes: capita aut nauim luſu teſte uetuſtatis exclamant Hos una cõcordes regnaſſe uicinaq; oppida opera cõmuni condidiſſe: præter Maronẽ qui refert: ianiculum huic: illi fuerat ſaturnia nomen: etiã illud in promptu eſt: quod poſteri quoq; duos eis continuos menſes dicarunt: ut december ſacrum Saturni Ianuarius alterius uocabulũ poſſideret. Cũ inter hæc ſubito Saturnus non cõparuiſſet: excogitauit Ianus honorũ eius augmentum. Ac primum terram omnem ditioni ſuæ parentem ſaturniam nominauit. Aram deinde cũ ſacris tanq̃ deo cõdidit: quæ ſaturnalia nomĩauit. Tot ſæculis ſaturnalia præcedũt Romanæ urbis ætatem. Obſeruari igitur eum iuſſit maieſtate religionis quaſi uitæ melioris auctorem. Simulacrum eius indicio eſt: cui falcẽ inſigne meſſis adiecit. Huic deo inſertiones ſurculorũ pomorũq; eductiones & omnium eiuſcemodi fertilium tribuunt diſciplinas. Cyrenenſes etiam cum rem diuinam ei faciunt: ficis recẽtibus coronantur: placentasq; mutuo miſitãt melis & fructũ repertorẽ Saturnum extimantes. Hunc Romani etiã Sterculium uocant ꝙ prius ſtercore fœcunditatẽ agris comparauerit. Regni eius tempora fœliciſſima feruntur. cũ propter rerum copiam: tũ etiam ꝙ nondum quiſq̃ ſeruitio uel libertate diſcriminabatur. Quæ res ĩtelligi poteſt ꝙ ſaturnalibus tota ſeruis licentia pmittit̃ Alia ſaturnaliorũ cauſa ſic traditur. Qui erant ab Hercule in italia relicti: ut quidam ferunt: irato ꝙ incuſtoditum fuiſſet armentũ (ut nonnulli extimant) conſulto eos relinquente ut aram ſuã atq; ædem ab incurſionibus tuerentur. Hi enim cum a latronibus infeſtarentur: occupato edito colle ſaturnios ſe nominauerunt: quo ãte nomine etiam idem collis uocabatur. Et quia ſe eius dei ſẽſerunt nomine ac religioue tutos inſtituiſſe ſaturnalia feruntur: ut agreſtes uicinorum animos ad maiorem ſacri reuerentiam ipſa ĩdicti feſti obſeruacio uocaret. Nec illã cauſam quæ ſaturnalibus aſſignatur ignoro: ꝙ pelaſgi ſicut uarro memorat cũ ſedibus ſuis

Saturnus ſuſceptus a Iano

Prima ſignatio aeris

Sterculius

alia ratio ſa.

pulſi diuerſas terras petiſſent: confluxerunt pleriq; dodonam: & incerti quibus adhærrét locis: eiuſmodi accepere reſponſum:

ςέιγετει μαιόμενοι σικέλων σατόυρνιον άιαν
Τὴν Ζ᾽άβορειγενέων κοτύλην ου̃ νάσος οχει̃ται
ὂις ἀναμιχθέντες Δεκάτην ἐκπέμπετε φοίβο
κάι κεφαλὰς ἄ᾽Δη κάι Τω̃ πατρί πέμπετε φω̃τα

Acceptaq; ſorte: cum latium poſt errores plurimos appuliſſent: ĩ lacu cutulienſi natam inſulam deprehenderunt Ampliſſimus.n. cepes ſiue ille continens limus ſeu paludis fuit coacta cõpage uirgultis & arboribus in ſiluæ licentiã cõptus iactantibus per omne mare fluctibus uagabatur: ut fides ex hoc etiã delo facta ſit: quæ celſa montibus: uaſta campis tamẽ per maria migrabat. Hoc igit miraculo deprehenſo has tibi ſedes prædictas eſſe didicerunt: uaſtiſq; ſicilienſibus incolis occupauere regionẽ: decima præde ſecũdum reſpõſum Apollini conſecrata: erectis Diti ſacello & Saturno ara. Cuius feſtum ſaturnalia nominauerunt. Cũq; diu humanis capitibus Ditem & uiroꝝ uictimis Saturnum placare ſe crederent propter oraculum in quo erat:

κάι κεφαλας ἄ᾽Δι κάι Τω̃ πατρὶ πέμπετε φω̃τα

Herculem ferunt poſtea cum Geryonis pecore per italiam reuertentem ſuaſiſſe illorum poſteris: ut fauſtis ſacrificiis ĩ fauſta mutarent: inferentes Diti nõ hominum capita: ſed oſcilla ad humanam effigiem arte ſimulata. Et aras ſaturnias non mactãdo uiro ſed accenſis luminibus excolentes: quia non ſolum uirum: ſed & lumina φω̃τα ſignificant. Inde mos per ſaturnalia miſſitãdis cæreis cœpit. Alii cæreos nõ ob aliud mitti putant: q̃ ꝙ hoc principe ab incomi & tenebroſa uita quaſi ad lucem & bonarum artium ſcientiam editi ſumus. Illud quoq; in litteris inuenio: ꝙ cũ multi occaſione ſaturnalioꝝ per auaritiã a clientibus ambitioſe munera exigerent: idq; onus tenuiores grauaret. Publicius tribunus plebis tulit: ut non niſi cærei ditioribus miſſitarentur. Hic Albinus Cecina ſubiecit: Qualem nunc permutationẽ ſacrificii Prætextate memoraſti: inuenio poſtea compitalibus celebratam: cũ ludi per urbem in comptis agitabantur. Reſtituti ſcilicet a Tarquino ſupbo Laribus ac Maniæ ex reſponſo Apollinis quo præceptum eſt ut capitibus pro capitibus ſupplicaretur. Idq; aliq̃diu obſeruatũ ut pro familiarũ ſoſpitate pueri mactarentur Maniæ deæ marti

Cærei mittebantur in ſaturnalibus

Larum. Quod ſacrificii genus: Iunius Brutus conſul pulſo Tarquino aliter conſtituit celebrandum. Nam capitibus alii & papaueris ſupplicari iuſſit: ut reſponſo Apollini ſatiſfieret de nomine capitum: remoto .ſ. ſcelere infauſtæ ſacrificationis. Factūq; ē: ut effigies Maniæ ſuſpenſæ pro ſingulorꝶ foribus periculum ſiquod immineret familiis expiarent. Ludoſq; ex uiis compitorum ī quibus agitabantur: compitalia appellitauerunt. Sed perge cætera & Prætextatus Bene & oportune ſimilis emendatio ſacrificiorum relata eſt Sed ex his cauſis quæ de originem huius feſti relatæ ſunt apparet ſaturnalia uetuſtiora eſſe urbe romana: adeo ut ante Romam in græcia hoc ſolenne cœpiſſe: Compitalia

Lucius Accius in annalibus ſuis referat his uerbis:
Maxima pars graium ſaturno & maximæ athenæ
Conficiunt ſacra quæ cronia eſſe iterantur ab illis.
Cumq; diem celebrant per agros urbesq; fere omnes
Exercent epulis læti famuloſq; procurant
Quiſq; ſuos noſtriq; itidem. & mos traditus illinc
Iſte: ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Nunc de ipſo dei templo pauca referenda ſunt. Tullium Hoſtilium cum bis de albanis de ſabinis tertio triumphaſſet: inuenio fanum Saturno ex uoto conſecrauiſſe: ſaturnalia tunc primum romæ inſtituta. Quamuis Varro libro .vi. qui ē de ſacris ædibus ſcribat ædem Saturni ad forum faciendum locaſſe Lucium Tarquinum regem: Titum uero Largium dictatorem ſaturnalibus eam dedicaſſe. Nec me fugit Gellium ſcribere ſenatum decreſſe: ut ædes Saturni fieret: eiq; rei Lucium Furium tribunum militum præfuiſſe. Habet aram & ante ſe cœnaculum. Illic græco ritu capite operto res diuina fit: quia primo a pelaſgis poſt ab Hercule ita eam a principio factitatam putant. Aedem uero Saturni ærarium romani eſſe uoluerunt ꝙ tempore quo incolunt Italiā: fertur in eius finibus nullū eſſe furtum cōmiſſum: aut quia ſub illo nihil erat cuiuſq; priuatum. Nec ſignare ſolum aut partiri limite campū fas erat: in mediū quærebant: ideo apud eū locaret populi pecunia cōmunis ſub quo fuiſſent cunctis uniuerſa communia. Illud nō omiſerim: Tritonas cū buccinis faſtigio Saturni ædis ſuppoſitas: quoniam ab eius cōmemoratiōe ad noſtram ætatē hiſtoria elata & quaſi uocalis eſt: āte uero muta & obſcura

phanum Saturni

cœnaculum ante arā Saturni

Saturnus in compedibus

Quare Venus dicatᷣ nata ex ſpuma pudendorũ Cæli patris Saturnii

& incognita quod teſtantur caudæ Tritonum humi merſæ & abſconditæ. Cur autem Saturnus ipſe in compedibus uiſatur: Verrius Flaccus cauſã ſe ignorare dicit. Verũ mihi Apollodoti lectio ſuggerit. Saturnũ Apollodorus alligari ait per annum laneo uinculo: & ſolui ad diem ſibi feſtum. i. menſe hoc decembri. Atq; ĩde prouerbium dictum: Deos laneos pedes habere. Significari uero decimo menſe ſemen in utero animatum in uitam grandeſcere: ꝙ donec erumpat in lucem: mollibus naturæ uinculis detinetur. Eſt porro idẽ κρόνος καὶ χρόνος. Saturnũ. n. in quantũ mythici fictionibus diſtrahunt: in tantum phyſici ad quandam ueri ſimilitudinem reuocant. Hunc aiunt abſcidiſſe Cæli patris pudenda quibus in mare deiectis Venerem procreatam: quæ a ſpuma ũdæ coaluit ἀφροδίτη nomen accipit: Ex quo ĩtelligi uolunt cũ chaos eſſet: tempora non fuiſſe. Si quidem tempus eſt certa dimenſio: quæ ex cæli conuerſione colligitur. Tẽpus cœpit inde. Ab ipſo natus putatur κρόνος: qui (ut diximus) χρόνος eſt cũq; ſemina rerum omnium poſt cælum gignendarum de cælo fluerẽt: & elemẽta uniuerſa quæ mundo plenitudinem facerẽt: ex illis ſeminibus funderentur: ubi mundus omnibus ſuis partibus membriſq; perfectus eſt. Certo iam tempore finis factus eſt procedendi de cælo ſemina elementorum conceptionem: quippe qui iam plena fuerant procreata. Animaliũ uero æternã propugnationẽ ad Venerẽ generandi facultas ex humore tranſlata eſt: ut per coitum maris fœminæq; cuncta deinceps gignerentur. Propter abſciſorum pudendorum fabulam etiam noſtri eum Saturnum uocitauerunt παρὰ τὴν σάθην: q̃ mẽbrũ uirile declarat. ueluti Saturniũ: Vnde ſatyros etiam ueluti ſathunos (ꝙ ſint in libidinem proni) appellatos opinantur. Falcem ei quidam putant attributam: ꝙ tempus omnia metat execet & incidat. Hunc aiunt filios ſuos ſolitũ deuorare: eoſdemque ruſſus euomere. Per quod ſimiliter ſignificatᷣ eum tempus eſſe a quo uicibus cuncta gignantur abſumantq; & eo denuo renaſcatur. Eundem a filio pulſum: quid aliud eſt q̃ tempora ſeneſcentia ab his quæ poſt ſunt nata depelli? Vinctum autem ꝙ certa lege naturæ connexa ſint tẽpora: uel ꝙ omnes fruges quibuſdam uinculis nodiſq; alternentur. Nam & falcem uolũt fabulæ ĩ ſiciliã decidiſſe: q̃d ſit terra iſta uel maxime fertilis & quia Ianum cum Saturno regnaſſe memorauimus. De Saturno

autem quid mythici uel phyſici exiſtiment iam relatū eſt: de Iano quoque quid ab utriſq; iactetur in medium proferemus Mithici referunt regnante Iano omnium domos religione ac ſanctitate fuiſſe munitas. Iccircoque ei diuinos honores eſſe decretos & ob merita introitus & exitus ædium eidem cōſecratos Xenon quoq; primo italicum tradit Ianum in italia primum diis templa feciſſe & ritus inſtituiſſe ſacrorum: ideo eum in ſacrificiis præfationem meruiſſe perpetuam. Quidam ideo eum dictum bifrontem putant: ꝙ & præterita ſciuerit. & futura prouiderit. Sed phyſici eū magis conſecrant argumentis diuinitatis. Nam ſunt qui Ianum eundem eſſe atq; Apollinē & Dianā dicant: & in hoc uno utrūq; exprimi numē affirment. Et. n. ſicut Nigidius quoq; refert: apud græcos apollo colitur: qui θυραῖος uocatur: eiusq; aras ante fores ſuas celebrant: ipſum exitus & introitus demoſtrantes potentem Idem Apollo apud illos & ἀγυιεὺς nuncupatur: quaſi uiis præpoſitus urbanis. Illi enim uias quæ intra pomeria ſunt: ἀγυιὰς appellant. Dianæ uero ut triuiæ uiaꝵ omnium iidē tribuūt poteſtatem. Sed apud nos Ianum omnibus præeſſe ianuis nomē oſtēdit: quod ē ſimile θυραῖον: Nam & cū claui & cum uirga figurat quaſi omnium & portarum cuſtos & rector uiarum. Pronūciauit Nigidius Apollinem Ianum eſſe: Dianamq; Ianam appoſita. d. littera quæ ſæpe i litteræ cauſa decoris apponitur: ut reditur redhibetur: redintegratur: & ſimilia. Ianum quidam ſolem demōſtrari uolunt: & ideo geminum quaſi utriuſq; ianuæ cæleſtis potentē qui exoriens aperiat diem: occidens claudat. inuocariq; primum cum alicui deo res diuina celebratur. ut per eum pateat ad illum cui immolatur acceſſus: quaſi preces ſupplicū per portas ſuas ad deos ipſe tranſmittat. Inde & ſimulacrum eius plerumq; fingit manu dextra trecentorū: & ſiniſtra ſexaginta & quinque numerum tenens ad demonſtrandam anni dimenſionem: quæ præcipua eſt ſolis poteſtas Alii mundū. i. cælum eſſe uoluerunt: Ianūq; ab eundo dictum: ꝙ mundus ſemper eat: dum in orbem uoluit: & ex ſe initium faciens in ſe refertur. Vnde Cornificius etymorū libro. iii. Cicero inquit: non Ianū ſed Eanum nominat ab eundo Hinc & phœnices ſacris ī imaginē eius exprimentes draconē finxerunt in orbem redactum caudamq; ſuā deuorantē ut appareat mundū & ex ſe ipſo ali & in ſe reuolui. ideo & apud nos ī q̄ttuor

Ianus

ianus bifrōs

Ianus cū claui & uirga unde Diana

Eanus

partes ſpectat:ut demonſtrat ſimulacrum eius faleris adiectum Caius Baſſus in eo libro quem de diis compoſuit: ianum bifrontem fingi ait:quaſi ſuperum atq; inferum ianitorem:eu ndé quadriformem quaſi uniuerſa climata maieſtate complexum. Saliorum quoq; antiquiſſimis carminibus deoꝶ deus canitur. M.etiã Meſſalla Cnei Domicii in conſulatu collega : idemq; per annos quinquaginta & quinq; augur:de iano ita incipit:Qui cũcta fingit:eademq; tegit:aquæ terræq; uim ac naturam grauem atque pronam in profundum dilabentem:ignis atq; animæ leuem in immenſum ſublime fugientem copulauit circundato cælo: quæ uis cæli maxima duas uis diſpares colligauit:in ſacriſque inuocamus Ianum geminum:ianum patrem:ianum iunonium : ianũ conſiuium:ianum quirinum:ianum patulnium & clauſiũ . Cur geminum inuocemus:ſupra iam diximus.patrem: quaſi deorũ deum.Iunonium:quaſi non ſolum menſis ianuarii:ſed menſiũ omnium ingreſſus tenentem.In ditione autem iunonis ſunt oẽs kalendæ.Vnde & Varro libro quinto rerum humanarum ſcribit Iano duodecim aras pro totidem menſibus dedicatas. Conſiuiũ a conſerendo ideſt propagine generis humani quæ a iano auctore conſerntur:Quirinum:quaſi bellorum potẽtem:ab haſta quã ſabini curim uocãt.Patultium & cluſiuiũ: quia bello cauſæ eius patent:pace claudũtur.Huius autem rei hæc cauſa narratur:Cũ bello Sabino quod uirginum raptarum gratia cõmiſſum eſt: romani porta quæ ſub radicibus collis Viminalis erat : quæ poſtea ex euentu ianualis uocata eſt:claudere feſtinarent:quia in ipſam hoſtes irruebant.Poſtq̃ eſt clauſa:mox ſponte parefacta eſt cũq; iteꝶ ac tertio idem contigiſſet:armati plurimi pro limine qa claudere nequibant:cuſtodes ſteterunt.Cunq; ex altera parte acerrimo prælio certaretur ſubito fama pertulit fuſos a Tatio noſtros quam ob cauſam romani qui aditum tuebantur:territi profugerunt.Cunq; ſabini per portam patentem irrupturi eſſent: fertur ex æde Iani per hanc portam magnam uim torrẽtium undis ſcatentibus erupiſſe:multaſq; perduellium cateruas aut exuſtas feruenti aqua:aut deuoratas rapida uoragine deperiiſſe. Ea re placitum ut belli tempore uelut ad urbis auxilium profecto deo fores reſeratẽtur.Hæc de iano:Sed ut ad ſaturnalia reuertamur bellum ſaturnalibus ſumere nefas habitum:pœnas a nocente iiſdẽ

Ianus geminus

Ianus pa.

Ianus iunonius

ianus conſuuius

ianus q̃rĩus

ianus patultius & cluſiuius

Hiſtoria de ſabinis & ro.

diebus exigere:piaculare ē. Apud maiores noſtros ſaturnalia die uno finiebantur qui erat ad quartumdecimum kalendas ianuarias. Sed poſtq̄. C. Cæſar huic menſi duos addidit dies. xvi. cœpta celebrari. Ea re factum eſt ut cum uulgus ignoraret certū ſaturnaliorum diem: nonnulliq; a. C. Cæſare inſerto die & alii uetere more celebrarent: plures dies ſatumalia numerarentur: Licet & apud ueteres opinio fuerit ſeptem diebus peragi ſatumalia: ſi opinio uocanda eſt quæ idoneis firmatur auctoribus. Nouius .n probatiſſimus atellanarum ſcriptor ait: Olim expectata ueniūt ſeptem ſaturnalia. Mummius quoq; qui poſt Nouium & Pomponium diu iacentem artem atellaniam ſuſcitauit. Noſtri īquit maiores uelut bene multa inſtituere hoc optime a frigore fecere ſummo dies ſeptem ſatumalia. Sed Mallius ait: Eos qui ſe (ut ſupra diximus) Saturni nomine & religione defenderāt: per triduū feſtos inſtituiſſe dies: & ſaturnalia uocauiſſe. Vnde & Auguſtus Huius inquit rei opinionem ſecutus in legibus iudiciariis triduo ferias ſeruari iuſſit. Maſurius & alii uno die ideſt. xiiii. kalēdas ianuarii affuiſſe ſaturnalia crediderunt. Quorum ſententiam Pheneſtella confirmat dicens Aemiliam uirginem. xv. kalendarum ianuarium eſſe damnatam: quo die ſi ſaturnalia gererent: nec cauſam omnino dixiſſet. Deinde adiecit: Sequebantur eum diem ſaturnalia Mox ait: Poſtero autem die qui fuit. xiii. kalēdarum ianuariarum Liciniam uirginem ut cauſam diceret iuſſam. ex quo oſtendit. xiii. kalendas profeſtum eſſe. xii. uero feriæ ſunt diuæ Angeroniæ: cui pontifices in ſacello Volupiæ ſactum faciūt quā Verrius Flaccus Angeroniam dici ait ꝙ angores ac animorum ſolicitudines propiciata depellat: Maſurius adiicit ſimulacrū eius deæ ore obligato atque ſignato in ata Volupiæ propterea collocatum: ꝙ qui ſuos dolores anxietateſque diſſimulant: perueniant patientiæ beneficio ad maximam uoluptatem. Iulius Modeſtus ideo ſacrificari huic deæ dicit ꝙ populus romanus morbo qui anginia dicitur: præmiſſo uoto ſit liberatus. xi. autem kalend. feriæ ſunt Laribus dedicatæ: quibus eodem bello Antiochiæ Aemilius Regilius prætor in campo martio. curandam uouit. x. kalend. feriæ ſunt iouis: quæ appellantur latentinalia: de quibus quia fabulari libet: hæ ſunt opiniones. Ferunt enim regnante Anco æditū Herculis per ferias ociantem deum Teſſeris prouocaſſe ipſo

Dies ſaturnalium

Angeronia

āginia morbus

utriuſq; manum tuente: adiecta conditione ut uictus cœna ſcor-
toq; multaretur. Victore itaq; Hercule illum Accam Larentiam
nobiliſſimum id tempus ſcortum intra ædem incluſiſſe cũ cœna
eamq; poſtero die diſtuliſſe rumorem ꝙ poſt concubitum dei ac
cepiſſet munus: ne commodũ primæ occaſionis cum ſe domum
reciperet offerendæ aſpernaretur: eueniſſe itaq; ut egreſſa mox tẽ
plo a Carutio capto eius pulchritudine compellaretur: cuius uo-
luntatem ſecuta ſumptaq; nuptiis poſt obitum uiri omniũ bo-
norum eius facta compos cum decederet po. romanum nũcupa-
uit hæredem. Et ideo ab Anco in uelabro loco celeberrimo urbis
ſculpta eſt: ac ſolenne ſacrificium eidem conſtitutũ quo diis ma
nibus eius per flaminẽ ſacrificaretur: Iouiq; feriæ cõſecratæ: quia
exiſtimauerunt antiqui animas a Ioue dari & rurſus poſt mortẽ
eidem reddi. Cato ait: Larentiam meretricio queſtu locupletatã
poſt exceſſum ſuum populo romano agros: turacem: ſemunium
linceriam: & ſolinium reliquiſſe. & ideo ſepulcri magnificẽtia &
annuæ parentationis honore dignatam. Macer hiſtoriarũ libro
primo Fauſtuli coniugem Accam Larentiam Romuli & Rhemi
nutricem fuiſſe confirmat. Hanc regnante Romulo Carutio cui-
dam Tuſcho diuiti denuptam auctamq; hereditate uiri quã pri
mo Romulo quem educaſſet reliquit: & ab eo parentalia diemq;
feſtum pietatis cauſa ſtatutum. Ex his ergo omnibus colligi põt
& uno die ſaturnalia fuiſſe & non niſi. xiiii. kalendaꝝ ianuariaꝝ
celebrata quo ſolo die apud ædem Saturni conuiuio ſoluto ſatur-
nalia clamitabantur: qui dies nunc opalibus inter ſaturnalia de-
putatur: cum primum Saturno pariter & Opi fuerit aſcriptus.
Hanc autem deam Opem Saturni coniugem crediderũt: & ideo
hoc menſe ſaturnalia: itemq; opalia celebrari ꝙ Saturnus eiuſq;
uxor tam frugum q̃ fructuum repertores eſſe credãt. Itaq; omni
iam fœtu agrorum coacto ab hominibus hos deos coli quaſi ui-
tæ cultioris auctores: quos etiam nonnullis cælum eſt: & terram
eſſe pſuaſũ ẽ: Saturnũq; a ſatu dictũ: cuius cauſa de cælo ẽ & ter
rã Opẽ: cuius ope humanæ uitæ alimenta quærunt: uel ab opere
per quod fructus frugeſq; naſcunt: Huic deæ ſedentes uota cõci
piunt: terramq; de induſtria tangũt demõſtrantes ipſam matrẽ
terrã eſſe mortalibus appetẽdã. Philochorus Saturno & Opi pri
mũ in attica ſtatuiſſe arã Cecropẽ dicit: eoſq; deos ꝓ ioue terraq;

Acca Larentia meretrix

Feriæ conſecratæ Ioui

Quare opis dea uxor Saturni dicit opalia ſacra

coluiſſe. inſtituiſſeq; ut patres familiarum & frugibus & fructibus iam coactis paſſim cum ſeruis ueſcerentur cum quibus patientiam laboris in colēdo rure tolerauerant. delectari enim deum honore ſeruorum contemplatu laboris: Hinc eſt ꝙ ex inſtituto peregrino huic deo ſacrum aperto capite facimus. Abunde iam probaſſe nos extimo ſaturnalia uno tantum die ideſt. xiiii. kalē. ſolita celebrari. Sed poſt in triduum propagata primum ex adiectis a Cæſare huic mēſe diebus: deinde ex edicto Auguſti quo triū dierum ferias ſaturnalibus addixit. A. xvi. igitur cœpta in. xiiii. deſinūt quo ſolo fieri ante conſueuerant. Sed ſigillariorum adiecta celebritas in ſeptem dies diſcurſum publicum & læticiam religionis extendit. Tunc Euangelus: Hoc quidem inquit iam ferre nō poſſum: quod prætextatus noſter in ingenii ſui pompam & oſtētationem loquendi uel paulo ante honori alicuius dei aſſignari uoluit ꝙ ſerui cum dominis ueſcerentur: quaſi uero curent diuina de ſeruis: aut ſapiens quiſq̄ domi ſuæ contumeliam tam fœdæ ſocietatis admittat: uel nunc ſigillaria quæ luſum reptāti adhuc infantiæ oſcillis fictilibus præbent: tentat officio religionis aſcribere. Et quia princeps religioſorum putatur: nonnulla iam & ſuperſticionis admiſcet: quaſi uero nobis fas non ſit Prætextato aliquando non credere. Hic cum omnes exhorruiſſent: Prætextatus renidens: Superſticioſum me Euangele: nec dignū cui credatur exiſtimes uolo: niſi utriuſq; tibi rei fidē aſſerta ratio monſtrauerit. Et ut primum de ſeruis loquamur: ioco ne an ſerio putas eſſe hominum genus quod dii immortales nec cura ſua nec prouidentia dignentur: an forte ſeruos ī hominum numero eſſe non pateris? Audi igitur quanta dignatio de ſerui ſupplicio cælū penetrauerit.

Quare ſaturno apto capite ſacrificāt

Hiſtoria Atronii de ſeruo punico Cap.

ANno enī poſt Romā conditā q̄dringētesimo q̄dragesimo q̄rto Atronius quidā maximus ſeruū ſuū uerberatū patibuloq; cōſtrictū ante ſpectaculi cōmiſſionē p circū egit: Ob hāc cauſam indignatus Iuppiter Annio cuidā p quietem imperauit: ut ſenatui nūciaret: non ſibi placuiſſe plenū crudelitatis admiſſū Quo diſſimulante filium ipſius mors repentina conſumpſit: ac poſt ſecundā denunciationē ob eandem negligentiā ipſe quoq; in ſubitam corporis debilitatem ſolutus eſt. Sic demū ex cōſilio

atronius maxi. qui uerberauit ſeruū

amicoꝝ lectica delatus ſenatui rettulit: & uix conſumato ſermōe ſine mora recuperata bona ualitudine curia pedibus egreſſus eſt. Ex ſenatus itaq; conſulto & meuia lege ad propiciandum Iouem additus eſt illis circenſibus dies: iſq; inſtauraticius dictus eſt: nō

Inſtauratici us dies

a patibulo ut quidam putāt græco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ſed a redintegratione: ut Varroni placet: qui inſtaurare ait eſſe inſtar

Inſtaurare

nouare. Vides quanta de ſeruo ad deoꝝ ſummum cura peruenerit? Tibi autem unde in ſeruos tantum & tam īmane faſtidium quaſi non ex iiſdem tibi & conſtent & alantur elementis eundēq; ſpiritum ab eodem principio carpant. Vis tu cogitare eos quos ius tuum uocas: iiſdem ſeminibus ortos: eodem frui cælo: æque

Pro ſeruis

uiuere: æque mori. Serui ſunt: īmo homines. Serui ſunt: īmo cōſerui. Si cogitaueris tantundem in utroſq; licere fortunæ tam tu illum uidere liberꝝ potes: q̄ ille te ſeruum. Neſcis qua ætate Hecuba ſeruire cœpit: qua Crœſus: qua Darii mater: qua Diogenes: q̄ Platon ipſe: poſtremo quid ita nomen ſeruitutis horremus? Seruus eſt quidem ſed neceſſitate. Sed fortaſſe libero animo ſeruus

Seruitus turpis

eſt. Hoc illi nocebit: ſi oſtenderis: quis non ſit: alius libidini ſeruit: alius auaritiæ: alius ambitioni: omnes ſpei: omnes timori. Et

ſeruitus uoluntaria.

certe nulla ſeruitus turpior q̄ uoluntaria. At nos iugo a fortuna impoſito ſubiacentem tanquam miſerum uilemque calcamus. Quod uero non noſtris ceruicibus inſerimus: non patimur reprehendi. Inuenies inter ſeruos aliquem pecunia fortiorem: inuenies dominum ſpe lucri oſcula alienorum ſeruorum manibus infigentem. Non ergo fortuna homines æſtimabo: ſed moribus. Sibi quiſq; dat mores: conditionem caſus aſſignat: quemadmodū ſtultus eſt qui empturus equum nō ipſum inſpicit ſed ſtratum eius ac frenos: ſic ſtultiſſimus eſt qui hominem aut ex ueſte: aut ex conditione quæ modo ueſtis nobis circundata eſt: æſtimandū putat. Non eſt mi Euangele ꝗ amicum tantum in foro & in curia quæras. Si diligenter attenderis: inuenies & domi. Tu modo uiue cū ſeruo clæmenter: comiter quoq; & in ſermonē illū & non

Seruoꝝ non ſpernēdū cōſilium

nunq̄ ī neceſſariū admitte cōſiliū: Nā & noſtri maiores oēm dominis īuidiā: omnē ſeruis cōtumeliā detrahētes dn̄m patrēfamilias: ſeruos familiares appellauerūt Colāt ergo te potius ſerui tui (mihi crede) q̄ timeant. Dicet aliqs nunc me dominos de faſtigio ſuo deiicere & quodāmō ad pilleū ſeruos uocare quos debere dixi

magis colere q̃ timere: Hoc qui ſenſerit: obliuiſcetur id dominis
paꝝ non eſſe quod diis ſatis eſt: deinde qui colit etiã amatur: nõ
poteſt amor cũ timore miſceri: Vnde putas arrogantiſſimum il/
lud manaſſe prouerbiũ: quod iactatur. Totidẽ nobis hoſtes eſſe
quot ſeruos. Non habemus illos hoſtes ſed facimus cum in illos
ſupbiſſimi cõtumelioſiſſimi crudeliſſimi ſumus: & ad rabiẽ nos
cogunt puenire deliciæ: ut quicquid non ex uoluntate reſpondit
iram furoreq; euocet. Domini enĩ nobis animos induimus tyran
noꝝ: & non quantum decet ſed quantũ licet exercere uolumus ĩ
ſeruos. Nã (ut cætera crudelitatis genera prætereã) ſunt qui dũ
ſe menſæ copiis & auiditate diſtendũt: circunſtãtibus ſeruis mo/
uere labra: nec in hoc quidem ut loquantur licere permittũt. Vir
gã murmur omne compeſcitur. & ne fortuita quidẽ uerberibus
excepta ſunt. Tuſſis: ſternutamentum: ſingultus magno malo
luitur. Sic fit ut iſti de domino loquantur quibus coram domĩo
loqui non licet. At illi quibus non tantum præſentibus dominis
ſed cum ipſis ſermo erat quoꝝ os non conſuebatur: parati erant
pro domino porrigere ceruicem: & periculum ĩminens in caput
ſuũ uertere. In conuiuiis loquebantur: ſed in tormentis tacebãt.
Vis exercitas in ſeruili pectore uirtutes recenſeamus? Primus tibi
Vrbinus occurrat: qui cum iuſſus occidi ĩ reatino lateret latebris

Seruoꝝ fidelitas

proditis unus ex ſeruis annulo eius & ueſte inſignitus in cubicu/
lo ad quod irruebant qui perſequebantur ꝓ domino iacuit mi
litibuſq; ingredientibus ceruicem præbuit & ictũ tanq̃ Vrbinus
excepit: Vrbinus poſtea reſtitutus monumentum ei fecit: titulo

Vrbinus

ſcriptionis qui tantum meritum loqueretur addito. Eſopus Li/
bertus Demoſthenis conſcius adulterii: quod cũ Iulia patronus
admiſerat: tortus diutiſſime perſeuerauit non prodere patronũ:

Eſopus

donec aliis coarguentibus conſciis Demoſthenes ipſe fateretur &
ne extimes ab uno facile celari poſſe ſecretum: Labienum ope li/
bertoꝝ latentem ut indicarent liberti nullo tormentorum gene/
re compulſi ſunt. Ac ne quis liberto dicat hanc fidem beneficio
potius libertatis acceptæ q̃ ingenio debuiſſe: accipe ſerui in domi
num benignitatem: cum ipſe a domino puniretur. Antium enĩ
Reſtionem proſcriptum ſolumq; nocte fugientẽ diripientibus bo
na eius aliis ſeruis cõpeditus inſcripta fronte cũ poſt dãnationẽ
dñi aliena eẽt ſolutus cuſtodiã fugientẽ pſecutus ẽ hortatuſq; ne

ſe timeret ſcientem contumeliā ſuam fortunæ imputandam eſſe
non domino:abditūq; miniſterio ſuo aluit. Cū deinde pſequen-
tes adeſſe ſenſiſſet:ſenem quem caſus obtulit iugulauit & in cō-
ſtructam pyram coniecit:qua accenſa occurrit eis qui Reſtionem
quærebant dicēs damnatum ſibi pœnas luiſſe : multo acrius a ſe
Cepio uexatum q̃ ipſe uexarat:& fide habita Reſtio liberatus eſt. Cepi
onem quoq; qui in Auguſti necem fuerat animatus poſtq̃ dete-
cto ſcelere dānatus eſt:ſeruus ad Tyberim in ciſta detulit: perue-
ctumq; oſtiam in agrum laurentē ad uillam patris nocturno iti-
nere perduxit. Cumis deinde nauigationis naufragio una expul-
ſum dominum Neapoli diſſimulanter occuluit:exceptuſq; a cē-
turione nec precio nec minis ut dominum proderet potuit addu-
Aſinius Pollio ci. Aſinio etiam Pollione acerbe cogente patauinos ut pecuniā &
arma conferrent:dominiſq; ob hoc latētibus premio ſeruis cum
libertate propoſito qui dominos ſuos proderent:conſtat ſeruoꝝ
nullum uictum premio dominū prodidiſſe. Audi in ſeruis nō fi
dem tantum:ſed & facundum bonæ inuentionis ingenium. Cū
Grumentū præmeret obſidio Grumentū:ſerui relicta domina ad hoſtes trāſ
fugerunt. Capto deinde oppido impetū in domum habita cōſpi
ratione fecerunt:& extraxerunt dominam uultu pœnam mināte
ac uoce obuiis aſſerente ꝙ tandem ſibi data eſſet copia crudelem
dominam puniendi:raptamq; quaſi ad ſupplicium obſeqis ple-
nis pietate tutati ſunt. Vide in hac fortuna etiam magnanimita
tem exitum mortis ludibrio præferentem. Cluentium Pelignum
Cluētius Pelignus italicenſem comprehenſum a cohortibus ſuis ne Pompeio trade
retur ſeruus eius occidit:ac ſe ne domino ſupſtes fuerit interemit
C. Gracchum ex Auentino fugientē Euporus ſeruus: uel(ut qui-
C. Gracchus dam tradunt)Philocrates:dum aliqua ſpes ſalutis erat: indiuul-
ſus comes qua potuit ratione tutatus eſt. Sup occiſum deīde ani
mam ſciſſis proprio uulnere uiſceribus effudit: ipſum Publium
Scipio liberatus a ſeruo Scipionē Aphricani patrē poſtq̃ cū Hannibale conflixerat ſau-
ciū in equū ſeruus īpoſuit:& cæteris deſerentibus ſolus in caſtra
pduxit. Paꝝ fuerit dominis præſtitiſſe uiuētibus? Quid ꝙ in his
quoq; exigendæ uindictæ repetit animoſitas? Nam Seleuci regis
ſeruus cū ſeruiret amico eius a quo dominus fuerat īterēptus cœ
nantē in ultionē domini confodit. Quid ꝙ duas uirtutes quæ in
ter nobiles quoq; unicæ claræ ſūt ī uno uideo fuiſſe mācipio īpiū

regendi peritiam & imperiũ contẽnendi magnanimitatẽ? Ana- Anaxilaus
xilaus enĩ Meſſenius qui Meſſanam in Sicilia condidit fuit Rhe
ginoꝝ tyrannus. Is cum paruos relinqueret liberos: Mycitho ſer Mycitho
uo ſuo cõmendaſſe contentus ẽ. is tutelã ſancte geſſit: imperiũq;
tam clæmenter obtinuit ut Rhegini a ſeruo regi non dedignarẽt.
Perductis deinde in ætatẽ pueris & bona & imperiũ tradidit: ipſe
paruo uiatico ſumpto profectus eſt & olympiæ cum ſũma tran-
quillitate cõſenuit: quid etiã in cõe ſeruilis fortuna profuerit: nõ
paucis docet. Bello punico cum deeſſent qui ſcriberentur ſerui ꝓ
dominis pugnaturos ſe polliciti in ciuitatẽ recepti ſunt: & uolo- Volones
nes (quia ſponte hoc uoluerunt) appellati. Ad cannas quoq; ui-
ctis romanis octomilia ſeruoꝝ empta militauerunt. Cunq; mi- Quando &
noris captiui redimi poſſent maluit ſe reſpu. ſeruis in tanta tẽpe qbuſ bellis
ſtate cõmittere. Sed & poſt calamitatẽ apud Thraſumenum no- ſerui recepti
ctẽ cladis acceptam: libertini quoq; in ſacramentum uocati ſũt: ſunt ĩ bello
Bello ſociali cohortium. xii. ex libertinis conſcriptaꝝ opera me-
morabilis uirtutis apparuit. Cæſarem cum milites in amiſſoꝝ lo
cum ſubſtitueret: ſeruos quoq; ab amicis accepiſſe & eorum for-
ti opera uſum eſſe comperimus: Cæſar Auguſtus in germania &
illyrico cohortes libertinorum complures legit: quas uoluntarias
appellauit Ac ne putes hæc in noſtra tantũ contigiſſe repu. Bory
ſtenidæ oppugnante Zopyriõe ſeruis liberatis dataq; ciuitate pe
regrinis & factis tabulis nouis hoſtem ſuſtinere potuerunt. Cleo
menes lacedæmonius cum mille & quingenti ſoli lacedæmonii q̃
arma ferre poſſent: ſuperfuiſſent ex ſeruis manumiſſis bellatorũ
nouem milia conſcripſit. Athenienſes quoq; conſumptis publi-
cis opibus ſeruis libertatem dederunt. Ac ne in ſolo uirili ſexu ex
times inter ſeruos extitiſſe uirtutes: accipe ancillarum factum nõ
minus memorabile ac ne quo utilius reipublicæ in ulla nobilita-
te reperias: nonis iuliis diem feſtum eſſe ancillarum: tam uulgo Dies feſtus
notum eſt ut nec origo nec cauſa celebritatis ignota ſit. Iunoni .n. ancillaꝝ
caprotinæ die illo Liberæ pariter ancillæq; ſacrificant ſub arbore
caprifico in memoriam benignæ uirtutis quæ ãcillaꝝ animis pro
conſeruatione publicæ dignitatis apparuit. Nam poſt urbem ca-
ptam cum ſedatus eſſet gallicus motus: res uero publica eſſet ad
tenue deducta: finitimi opportunitatẽ inuadẽdi romani nõis au
cupati: præfecerunt ſibi Poſthumiũ Liuium fidenatiũ dictatorẽ

Qui mandatis ad ſenatum miſſis poſtulauit ut ſi uellēt reliquias ſuæ ciuitatis manere: matreſfamiliæ ſibi & uirgines dederent. Cūq; patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi: ancilla nomine Tutela ſeu Philotis pollicita eſt ſe cum cæteris ancillis ſub nomine dominaꝝ ad hoſtes iturā: habituq; matꝝfamilias & uirginū ſumpto hoſtibus cum proſequentium lachrymis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt: Quæ cū a Liuio ī caſtris diſtributæ fuiſſent uiros plurimo uino prouocauerūt: diem feſtū apud ſe eſſe ſimulantes: quibus ſopoṙatis ex arbore Caprifico quæ caſtris erat proxima ſignum romanis dederunt. Qui cum repentina incurſione ſuperaſſent: memor beneficii ſenatus omnes ācillas manu iuſſit emitti: dotemq; eis ex publico fecit: & ornatum quo tunc erant uſæ geſtare conceſſit: diēq; ipſum nonas caprotinas nuncupauit ab illa caprifico ex qua ſignum uictoriæ ceperunt: ſacrificiūq; ſtatuit annua ſolennitate celebrandū: Cui lac quod ex caprifico manat propter memoriam facti præcedentis adhibetur. Sed nec ad philoſophandum ineptum uel impar ſeruile ingeniū fuit. Phedron ex cohorte ſocratica Socrati & Platoni perfamiliaris adeo: ut Plato eius nomini libꝝ illum diuinum de īmortalitate animæ dicaret: ſeruus fuit forma atq; ingenio liberali. Hunc Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicit habuiſſeq; in philoſophiæ diſciplinis: atque is poſtea philoſophus illuſtris emerſit: ſermoneſq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alii quoq; non pauci ſerui fuerunt qui poſt philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit cuius libros. M. Varro in ſatyris æmularus eſt: quas alii cynicas: ipſe appellauit menippeas: Sed & Philoſtrati peripatetici ſeruus Polus & Zenonis ſtoici ſeruus qui Perſeus uocatus eſt: Et Epicuri cui Mys nomen fuit: philoſophi non illecebres illa ætate uixerunt: Diogenes etiam Cynicus licet ex libertate in ſeruitutem uenum ierat quem cū emere uellet Xeniades corinthius & quid artificii nouiſſet percuntatus eſt: noui inquit Diogenes hominibus liberis imperare. Tunc Xeniades reſponſum eiuſdē miratus: emiſit manu: filioſq; ſuos ei tradens accipe inquit liberos meos quibus imperes. De Epicteto autē philoſopho nobili ꝙ is quoq; ſeruus fuit: recētior eſt memoria q̄ ut poſſit inter oblitterata neſciri: cuius etiā de ſe ſcripti duo uerſus ferunt: ex quibus aliud latēter intelligas: non omnino diis exoſos

Tutela ſeu Philotis ācilla

Pulchre geſtū ancillaꝝ ꝓ Po. Ro.

None caprotinæ

Menippus

Polus

Perſeus itē

Mys

Diogenes

Epitectus

eſſe:qui in hac uita cū erumnaꝝ uarietate luctāť:ſed eſſe arcanas cauſas ad quas paucoꝝ potuit ꝑuenire curioſitas:
δοῦλος επίκτητος γενόμην καὶ σώματι πηρός.
καὶ πενίην ἶρος καὶ φίλος ἀθανάτοις.
Habes(ut opinor)aſſertū non eſſe faſtidio diſpiciendum ſeruile nomen:cū & Ioué tetigerit cura de ſeruo:& multos ex his fideles prouidos fortes & philoſophos etiā extitiſſe conſtiterit. Nunc de ſigillaribus:ne ridenda me potius extimes q̃ ſancta dixiſſe: pau cis receſſendū eſt. Epicadus refert Herculem occiſo Geryone: cū uictor per italiam armenta duxiſſet:pontē qui nuuc ſublicius di citur ad tempus inſtructo hominum ſimulacra pro numero ſoti orum:quos caſu peregrinationis amiſerat:in fluuium demiſiſſe ut aqua ſecunda in mare deuecta pro corporibus defunctorum ueluti patriis ſedibus redderetur:& inde uſum talia ſimulacra fin gendi inter ſacra manſiſſe. Sed mihi huius rei illa origo uerior ex timatur:quā paulo ante memini rettuliſſe:Pelaſgos poſtq̃ fœli cior interpretatio capita non uiuentiū: ſed fictilia & φωτὸς æſti mationem non ſolum hominem ſed etiam lumen ſignificare do cuiſſet:cœpiſſe Saturno cæreos potius accendere: & in ſacellum Ditis aræ Saturni cohærēs oſcilla quædam pro ſuis capitibus fer re. Ex illo traditum: ut cærei ſaturnalibus miſſitarentur: & ſigil la arte fictili fingerētur:ac uenalia pararenť:quæ homines pro ſe atque pro ſuis piaculū pro Dite Saturno facerent. Ideo ſaturna libus talium cōmertiorum celebritas cœpta ſeptem occupat dies quos tantum feriatos facit eſſe non feſtos omnes:Nam medio id eſt.xiii.kalend.feſtum probauimus.& aliis hoc aſſertionibus ab his probatum eſt:qui rationem anni menſium dierumq; & ordi nationem Cæſare digeſtam plenius rettulerunt

De ſigillaribus

Signa uenalia

Quo ordine fuerit annus:quoue ſit. Cap.

CVmque hic finem loquendi facere uellet: ſubiecit Aurelius Symmachus Pergin Prætextate eloquio tam dulci de anno quoq; ediſſertare:anteq̃ experiaris moleſtiam conſulentis: ſiquis forte de præſentibus ignorat: quo ordine uel apud priſcos fuerit uel certioribus poſtea regulis innouatus ſit:ad quod dicendum ipſe mihi uideris audientium animos incitaſſe :de diebus menſi additis diſſerendo. Tum ille eodem ductu orandi reliqua cōtexit Anni certus modus apud ſolos ſemper ægyptios fuit:aliaꝝ gētiū

Anni ordo

diſpari numero pari errore nutabat. Et ut contentus ſim: referendo paucarum morem regionum: arcades annum ſuũ tribus mẽſibus explicabãt: arcananes ſex: græci reliqui trecenis.liiii. diebus annum proprium computabant: Nõ igitur mirũ in hac uerītate Romanos quoq; olim auctore Romulo annũ ſuũ decẽ habuiſſe menſibus ordinatũ quia annus a martio incipiebat: & cõficiebat diebus.ccc.iiii.ut ſex quidem menſes .i: aprilis iunius ſextilis ſeptember nouember december tricenum eſſent dierum: quattuor uero martius maius quintilis october tricenis & ſingulis expedirentur. qui hodieq; ſeptimanas habent nonas: cæteri quintanas. Septimanas autem habentibus ab idibus reuertebatur kalẽdæ ad diem ſeptimumdecimũ. Verum habentibus quintanas ad.xviii. remeabat initiũ kalend. Hæc fuit Romuli ordinatio: qui primũ anni menſem genitori ſuo Marti dicauit. quẽ menſem anni primum fuiſſe uel ex hoc maxime probatur: q; ab ipſo quintilis quintus eſt: & deinceps pro numero nominabatur. Huius etiam die prima ignem nouum Veſtæ aris accendebant: ut incipiente anno cura denuo ſeruandi nouati ignis inciperet. Eodem quoq; ingrediente menſe: tã in regia curiisq;: atq; flaminũ domibus lauræ ueteres nouis laureis mutabantur. Eodem quoq; menſe & publice & priuatim ad Annã Perennam ſacrificatum itur: ut ãnare perennareq; cõmode liceat Hoc menſe mercedes exoluebant magiſtris quas completus annus deberi fecit. Comitia auſpicabãtur: uectigalia locabant. Et ſeruis cœnas apponebant matronæ: ut domini ſaturnalibus. Illæ ut principio anni ad promptum obſequium honore ſeruos inuitarent: hi quia gratiam perfecti operis exſoluerent. Secundum menſem nominauit aprilem: ut quidã putant cum aſpiratione: quaſi aphrilem a ſpuma quã græci uocat ἄφρον unde orta uenus creditur. Et hanc Romuli aſſerunt fuiſſe rationem: ut primum quidem menſem a patre ſuo Marte: ſecundum ab Aenæ matre Venere nominaret. Et hi potiſſimum anni principia ſeruarent: a quibus eſſet Romani nominis origo: cum hodie quoq; in ſacris Matrem patrem Venerem genitricem uocemus. Alii putant Romulũ uel altiorẽ prudentia uel certi numinis prudentia ita primos ordinaſſe mẽſes: ut cũ præcedẽs Marti eſſet dicatus deo pleræq; hominũ necatori: ut Homerus ait: naturæ cõſciis ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιβλῆτα: ſecũdus Ve-

Annus ſecũdũ arcades

Secundũ arcananes

Secundum græcos

Secundũ rõmanos

Martius primus menſis

Aprilis

neri dicaretur quæ uini eius quaſi beneficia leniret. Nam & ĩ.xii.
zodiaci ſignis: quoꝝ certa certoꝝ numinum domicilia creduntur
cũ primũ ſignũ aries Marti aſſignatus ſit: ſequens mox Venerem
idem taurus accepit. & rurſus e regione ſcorpius ita diuiſus eſt: ut
deo eſſet utriq; cõmunis. Nec exiſtimat̃ cæleſti ratiõe carere ipſa
diuiſio. Siquidem aculeo uelut potentiſſimo telo pars armata
poſterior domicilium Martis eſt: priorem uero parté: cui ζυγός
apud græcos nomẽ eſt: nos libram uocamus: Venus accepit quæ
uelut iugo concordi iungit matrimonia: amicitiaſq; componit.
Sed Cingius in eo libro quem de faſtis reliquit: ait ĩpenite quoſdã
opinari aprilem menſem antiquos a Venere dixiſſe: cum nullus
dies feſtus: nullumq; ſacrifitiũ inſigne Veneri per hunc menſem
a maioribus inſtitutum ſit. Sed ne in carminibus quidem ſalioꝝ
Veneris ulla: ut cæterorum cæleſtium: laus celebratur. Cingo etiã
Varro conſentit: affirmans nomen Veneris ne ſub regibus quidẽ
apud Romanos: uel latinum uel græcum fuiſſe: & ideo nõ potu-
iſſe menſem a Venere nominari: Sed cum fere ante æquinoctiũ
uernum triſte ſit cælum & nubibus obductũ: ſed & mare nauigã
tibus clauſũ: terræ etiã ipſæ aut aqua aut pruina aut niuibus con
gregantur: eaque omnia uerno.i.hoc menſe aperiantur: arbores
quoq; nec minus cætera quæ continet terra aperire ſe in germen
incipiant: ab his omnibus menſem aprilem dici merito credẽdũ
quaſi aprilem ſicut apud athenienſes ἀνθεστηριὸν idẽ mẽſis uocat̃
ab eo quod hoc tempore cuncta floreſcant. Non tamẽ negat Ver
rius Flaccus hoc die poſtea cõſtitutum: ut matronæ Veneri ſactũ
facerent. cuius rei cauſam quia hinc loco non conuenit: prætereũ
dũ eſt. Maiũ Romulus tertium poſuit. de cuius nomine inter
auctores lata diſſenſio eſt. Nam Fuluius nobilior in faſtis quos ĩ
æde Herculis muſaꝝ poſuit: Romulũ dicit poſtq̃ populũ in ma
iores iunioreſq; diuiſit: ut altera pars conſilio: altera armis rẽpu.
tueretur: in honorem utriuſque partis hunc maium: ſequentem
iunium menſem uocaſſe. Sunt qui hunc menſem ad noſtros fa
ſtos a tuſculanis tranſiſſe commemorant: apud quos nũc quoq;
uocatur deus Maius: qui eſt Iuppiter a magnitudine.ſ.ac maie-
ſtate dictus. Cingius menſem nominatum putat a Maia: quam
Vulcani dixit uxorẽ. Argumẽtoq; utit̃: ꝙ flamẽ uulcanalis kalẽd.
maiis huic deæ rẽ diuinã facit: Sed Piſo uxorẽ Vulcãi Maieſtã nõ

Veneri no-
men

Aprilis ũde
iterum

Maius

Maia uxor
Vulcani

Maiā dicit uocari. Contendunt alii Maiā Mercurii matrē menſi
nomen dediſſe: hinc maxime probantes: ꝙ hoc menſe tne c..ores
omnes Maiæ pariter Mercurioq; ſacrificant. affirmant quidam
quibus Cornelius Labeo cōſentit: hanc Maiā cui menſe maio res
diuina celebratur: terra eſſe hoc adeptam nomē a magnitudine:
ſicut & mater magna in ſacris uocatur: aſſertionēq; æſtimationis
ſuæ etiā hinc colligunt: ꝙ ſus prægnans ei mactatur: quæ hoſtia

Sus mactat̃ Maiæ

eſt propria terræ: & Mercurium ideo illi in ſacris adiungi dicunt
quia uox naſcēti homini terræ contactu datur: Scimus aurē Mer
curiū uocis & ſermōis potentē. Auctor eſt cornelius Labeo huic
Maiæ ideſt terræ ædē kalēd. maiis dedicatā ſub nomine bonæ deæ
& eandem eſſe Bonā deam & terrā ex ipſo ritu occultiore ſacroꝝ

Bona dea Fauna Fatua

doceri poſſe confirmat. Hanc eandem etiā Bonā Faunā q; Opem
& Fatuā pontificum libris indigitari. Bonā: ꝙ omniū nobis ad
uictū bonoꝝ cauſa eſt: Faunam ꝙ omni uſui animantium fauet
Opem ꝙ ipſius auxilio uita conſtet: Fatuam afando. ꝙ (ut ſupra
diximus) infantes partu editi non prius uocem edunt: q̄ attigerīt
terram. Sunt qui dicant hanc deam potentiam habere Iunonis:
ideoq; regale ſceptrum in ſiniſtra manu ei additum: Eandem alii
Proſerpinā credunt: porcaq; ei rem diuinam fieri: quia ſegentem
quā Ceres mortalibus tribuit: porca depaſta eſt Alii χθονίαν ἑκά

Semela

την βοιώτιοι Semelā credunt: nec non eandē Fauni filiam dicunt
obſtitiſſeq; uoluntati patris in amorē ſuū lapſi: ut & uirga myr-
tea ab eo uerberaretur. Cum deſiderio patris nec uino ab eodem
preſſa ceſſiſſet: transfiguraſſe ſe tamen in ſerpentem pater credit̃
& coiſſe cum filia. Horum omnium hoc proferunt indicii: ꝙ uir-
gā myrteā in templo haberi nefas ſit: ꝙ ſuper caput eius extēdat̃
uitis: q̄ maxime eam pater decipere tentauit: ꝙ uinum in tēplū
eius non ſuo nomine ſoleat inferri: ſed uas in quo uinum inditū

Vinu nō adhibet̃ in ſacris bōæ deæ ſed mellanū

ſit: mellarium nominetur. & uinum lac nuncupetur: ſerpenteſq;
in templo eius nec terrentes nec timentes indifferenter appareāt.
Quidam medeā putāt ꝙ in ædē eius omne genus herbarum ſit:
ex quibus antiſtites dant plerumq; medicinas: & ꝙ templū eius
uirum introire non liceat: propter iniuriam: quam ab ingrato
uiro Iaſone ꝑpeſſa eſt. Hæc apud græcos θεός γυναικεία dicit̃ quā
Varro filiā Fauni tradidit adeo pudicam: ut extra γυναικωνῖτιν
tiunā ſit eoreſſa: nec nomen eius in publico fuerit auditum: nec

uirum unq̄ uiderit uel a uiro uiſa ſit: propter quod nec uir tēplū eius ingreditur. Vnde & mulieres in italia ſacro Herculis nō licet intereſſe quia Herculi (cū boues Geryonis per italiæ agros duceret) ſitienti reſpondit mulier: aquam ſe non poſſe præſtare: ꝙ fœminarū deæ celebraret dies: nec ex eo apparatu uiris guſtare fas eſſet: Propter quod Hercules facturus ſacrum deteſtatus eſt præſentiā fœminarū: & Pontio ac Pinario ſacrorū cuſtodibus iuſſit: ne mulierem intereſſe permitterent. Ecce occaſio nominis: quo Maiam eſſe eādem & terrā & Bonam deam diximus: coegit nos de bona dea quæcunque comperimus protuliſſe.

In ſactis herculis non interſunt mulieres

Iunius Cap.

Iunius menſis

IVnius maium ſequitur: aut ex parte populi ut ſupra diximus noīatus: aut (ut Cingius arbitratur) ꝙ Iunōis apud latinos ante uocitatus, diuq; apud aricinos præneſtinosq; hac appellatione in faſtos relatus ſit adeo ut ſicut Niſus in comentariis faſtorū dicit: apud maiores quoq; noſtros hæc appellatio mēſis diu manſerit. Sed poſt detritis quibuſdam litteris ex iunonio iunius dictus ſit. Nam & ædes Iunōis monetæ kal. iuniis dedicata ē. Nōnulli putauerunt iuniū menſem a Iunio Bruto: qui primus Romæ conſul factus eſt nominatum: ꝙ hoc menſe .1. kalend. iuniis pulſu Tarquino ſacrū Carnæ deæ in celo monte uoti reus fecerit Hanc deam uitalibus humanis præeſſe credunt. ab ea deniq; petitur ut iecinora & corda quæq; ſunt intrinſecus uiſcera ſalua cōſeruet. Et quia cordis beneficio cuius diſſimulationem Brutus habebatur idoneus, emendationi publici ſtatus extitit: hanc deam quæ uitalibus præeſt: templo ſactauit. Cui pulte fabatia & larido ſacrificatur: ꝙ uires maxime his rebus corporis roborentur. Nam & kalend. iuniæ fabariæ uulgo uocantur: quia hoc menſe adultæ fabe diuinis rebus adhibentur.

ædes iunōis monetæ

Iulius Cap.

Iulius mēſis

SEquitur iulius. qui cum ſecūdum Romuli ordinationem martio anni tenēte principium quintilis a numero uocaretur nihilominus tamen etiam poſt præpoſitos a Numma ianuariū ac februarium retinuit nomen: cum non uideretur iam quintus eſſe: ſed ſeptimus. Sed poſtea in honorem Iulii Cæſaris dictatoris legem ferente .M. Antonio Marci filio conſule Iulius appellatus eſt: ꝙ hoc menſe ad quartū idus q̄ntilis Iulius ꝓcreatus ſit.

Auguſtus Cap.

Auguſtus

AVguſtus deinde eſt qui ſextilis antea uocabatur: donec honori Auguſti daretur ex ſenatuſconſulto cuius uerba ſubieci. Cum imperator Cæſar Auguſtus menſe ſextili & primum cõſulatum inierit & triumphos tres intulerit urbem: & ex ianiculo legiones deductæ ſecutæq; ſint eius auſpicia ac fidem: & ægyptus hoc menſe in poteſtatem populi romani redacta ſit: finiſq; hoc menſe bellis ciuilibus impoſitus ſit: atq; ob has cauſas hic mẽſis huic imperio fœliciſſimus ſit ac fuerit: placere ſenatui ut hic menſis auguſtus appelletur. Idem plebiſcitum factum ob eandem rẽ Sex.o Pacubio tribunio plebem rogante.

September Cap.

Septẽber q & germanicus

MEnſis ſeptember principalem ſui nominis retinet appellationem: quæ germanici appellatione.

October Cap.

October q & Domitianus

OCtobrem uero ſuo nomine Domitianus ĩuaſerat. Sed ubi infauſtum uocabulum ex omni ære uel ſaxo placuit eradi: menſes quoq; uſurpanione tyrannicæ appellanionis exuñ ſũt cautio poſtea principum cæterorum diri ominis infauſta uitantium menſibus a ſeptembri uſq; ad decembrem priſca nomina reſeruauit. Hæc fuit a Romulo annua ordinata dimenſio: qui (ſicut ſupra iam diximus) annum .x. menſium: dierum uero .iiii. & trecentorum habendum eſſe conſtituit: menſeſq; ita diſpoſuit: ut quattuor ex his tricenos & ſingulos: ſex uero tricenos haberẽt dies Sed cum is numerus neq; ſolis curſui neq; lunæ rationibus cõueniret: nonnunq̃ uſuueniebat: ut frigus anni æſtiuis menſibus: & contra calor hyemalis proueniret. Quod ubi contigiſſet tantũ dierum ſine ullo menſis nomine pariebantur aſſumi quantũ ad id anni tempus adduceret quo cæli habitus inſtanti menſi aptus inueniretut

Diuiſio anni per Numam Cap.

Anni alia diuiſio

SEd ſecutus Numa quãtum ſub cælo rudi & ſæculo adhuc impolito ſolo ingenio magiſtro cõptehendere potuit: uel quia græcoꝝ obſeruatiõe forſan inſtructus eſt: quinquaginta dies addidit: ut in trecentos .liiii. dies quibus .xii. lunæ curſus confici credidit: annus extenderetur: atque his .l. a ſe additis: adiecit alios ſex retractos illis menſibus ſex qui triginta habebant dies:

ideſt de ſingulis ſingulos: factoſq;.l.&.vi.dies ĩ duos nouos mẽſes pari ratione diuiſit: ac de duobus priorem ianuarium nuncupauit: primumq; anni eſſe uoluit tanq̃ bicipitis dei menſem reſpicientem ac proſpicientem tranſacti anni finem futuriq; principia. Secundum dicauit Februo deo qui luſtrationum potens creditur. Luſtrari autem eo menſe ciuitatem neceſſe erat quo ſtatuit ut iuſta diis manibus ſoluerentur. Numæ ordinationem finitimi mox ſecuti totidem diebus totidemque menſibus ut Pompilio placuit annum ſuum computare cœperunt: Sed hoc ſolo diſcrepabant q menſes undetricenum: tricenumque in numero alternauerunt. Paulo poſt Numa in honorem imparis numeri ſecretum hoc & ante Pythagoram parturiente natura unum adiecit diem: quem ianuario dedit: ut tam in anno q̃ in mẽſibus ſingulis præter unum februarium impar numerus ſeruaretur: nam quia.xii.menſes ſi ſinguli aut pari aut impari numero putarent conſumationem parem facerent: unus pari numero inſtitutus unius amputationem imparem fecit. Ianuarius igitur aprilis iunius ſextilis ſeptember nouember december undetricenis cenſebantur diebus: & quintanas nonas habebãt: ac primo idus ĩ omnibus ad.xvii.kalend.computabantur. Martius uero maius quĩtilis & october dies triceno: ſingulos poſſidebant. non ne in his ſeptimanæ erant? Similiterque poſt idus.x.&.vii.dies in ſingulis uſq; ad ſequentes kalend.computabantur. ſed ſolus februarius.xx.&.viii. retinuit dies quaſi inferis & diminutio & par numerus conueniret.

Ianuarius

Februus deus unde Februarius

Mẽſes quot dies habent

De intercalatione Cap.

CVm ergo romani ex hac diſtributiõe Pompilii ad lunæ curſum ſicut græci annum proprium computarẽt: neceſſario & intercalare menſem inſtituerunt more græcorum. Nam & græci cum animaduerterent temere ſe.ccc.liiii.diebus ordinaſſe annum: quoniã appareret de Solis curſu qui.ccc.lxv.diebus & quadrante zodiacum conficit: deeſſe anno ſuo.xi.dies & quadrantẽ intercalares ſtatuta ratione commenti ſunt: ita ut.viii.quoq; anno.lxxxx.dies: ex quibus tres menſes tricenum dierum cõpoſuerit: intercalarent: id græci fecerunt quoniam erat operoſum atq; difficile omnibus annis.xi.dies & quadrantem intercalare. itaq; maluerũt hũc numerũ octies multiplicare: & nonaginta dies qui

naſcũtur: ſi quadrans cum diebus.xi.octies componatur: inſere re:in tres menſes ut diximus diſtribuendos. Hos dies ὑπερβαίνοντας: menſes uero ἐμβολίσμοις appellitabant. Hunc ergo ordinem romanis quoq; imitari placuit:ſed fruſtra quippe fugit eos diem unum ſicut ſupra admonuimus additum a ſe ad græcũ numerum in honorẽ imparis numeri. Ea re per octennium cõuenire numerus atq; ordo non poterat. Sed nondum hoc errore cõperto per octo annos nonaginta quaſi ſuperfundendos græcorũ exemplo computabãt dies. Alterniſq; annis binos uicenos:alternis ternos uicenoſq; intercalantes expenſabant intercalationibus iiii. Sed octauo quoq; anno intercalatores octo effluebãt dies ex ſingulis quibus uertentis anni numerum apud romanos ſuper græcum abundaſſe iam diximus Hoc quoq; errore iam cognito hæc ſpecies emendationis inducta eſt. Tertio quoq; octennio ita intercalandos diſpenſabant dies ut non nonaginta ſed.lxvi. ĩtercalarent compenſatis.xxiiii.diebus pro illis qui per totidẽ annos ſupra græcorum numerum creuerant. Omni autem intercalationi menſis februarius deputatus eſt:quoniam is ultimus ãni erat Quod etiam ipſum de græcorum imitatione faciebant. Nam & illi ultimo anni ſui menſi ſuperfluos interſerebant dies ut refert Glaucippus qui de ſacris athenienſium ſcripſit. Verum una re a græcis differebant. nam illi confecto ultimo menſe: romani non confecto februario:ſed poſt.xx.&.iii.diem intercalabant terminalibus ſcilicet iam peractis. Deinde reliquos februarii mẽſis dies qui erant quinq; poſt intercalationem ſubiungebãt(credo)ueteris religionis ſuæ more ut februarium omnino martius ſequeretur.

De Nundinis Cap.

Nundinæ

SEd cum ſæpe eueniret ut nundinæ modo in anni principẽ diem:modo in nonas caderent(utrunque autem perniccioſum reipublicæ putabatur)remedium quo hoc auerteretur excogitatum eſt:Quod aperiemus ſi prius oſtenderimus cur nundinæ uel primis kalend. uel nonis omnibus cauebantur. Nam quotiens incurrente anno dies cœpit qui adiectus eſt nundinis: omnis ille annus infauſtis caſibus luctuoſus fuit: maximeque lepidiano tumultu opinio iſta firmata eſt.

De Nonis Cap.

NOnis aũt conuentus uniuerſæ multitudinis uitãdus exiſti/
mabat:qm̃ populus romanus exactis etiam regibus diem
hunc nonarꝝ maxime celebrabat:quẽ natalẽ Seruii Tullii exiſti/ Serui Tul.ĩ
mabant:quia cum incertum eſſet quo menſe Seruius Tullius na certus dies
tus eſſet:nonis tm̃ natum eſſe conſtaret:oẽs nonas celebri noti/ natalis
cia frequentabant. Veritos ergo qui diebus præerant ne quid nũ
dinis collecta uniuerſitas ob regis deſideriũ nouaret cauiſſe ut no
næ a nũdinis ſegregarẽtur. Vnde dies ille quo abundare annũ di
ximus:eorꝝ ẽ pmiſſus arbitrio qui faſtis præerant:ut cũ uellent ĩ
tercalarent:dũmodo eũ in medio terminaliorꝝ uel menſis interca
laris ita locarent:ut a ſuſpecto die celebritatẽ auerterẽt nũdinarꝝ
atq; hoc ẽ quod quidã ueterꝝ rettulerunt:non ſolũ mẽſem apud
romanos:uerꝝ etiam diem intercalarẽ fuiſſe: Quando autem pri Quãdo pri/
mũ intercalatũ ſit:uarie refertur:& Macer quidẽ Licinius eius rei mũ interca/
originẽ Romulo aſſignat. Antias libro.ii.Numã Pompilium ſa latum ſ.t
crorꝝ cauſa id inueniſſe contendit. Iunius Seruiũ Tullium regẽ
primum intercalaſſe cõmemorat: a quo & nundinas inſtitutas Nundinæ a
Varroni placet. Tuditanus refert libro.iii. magiſtratum decẽui/ quo ĩſtitutæ
ros qui.x.tabulis.ii.addiderunt.de intercalando populũ rogaſſe
Caſſius eoſdẽ ſcribit auctores:Fuluius id egiſſe.M.conſulẽ dicit
ab urbe condita anno quingenteſimo ſexageſimoſecundo inito
mox bello ætolico:Sed hoc arguit Varro ſcribendo antiquiſſimã
legẽ fuiſſe inciſam in colũna ærea a Lucio Pinario & Furio cõſu/
libus.cui mentio intercalaris aſcribitur. Hæc de intercalandi prin
cipio ſatis relata ſint. Verꝝ fuit tẽpus cũ propter ſupſticionem in
tercalatio oĩs omiſſa eſt. Nonnunq̃ uero p gratiã ſacerdotũ qui
publicanis proferri:uel ĩminui conſulto anni dies uolebãt modo
auctio modo retractio dierꝝ proueniebant:& ſub ſpecie obſerua/
tionis emergebat maior cõfuſionis occaſio. Sed poſtea.C.Cæſar
omnẽ hanc inconſtantiam temporꝝ uagã adhuc & incertã in or/
dinem ſtatutæ deffinitionis coegit adnitente ſibi.M Flauio ſcri/
ba qui ſcriptos dies ſingulos ita ad dictatorem rettulit ut & ordo
eorꝝ ĩueniri facillime poſſit & inuento certus ſtatus pſeueraret:er
go.C.Cæſar exordiũ nouæ ordinationis initurus dies oẽs qui cõ/
fuſionẽ adhuc poterant facere cõſumpſit:eaq; re factum ẽ ut an
nus confuſionis ultimus in quadringẽtos quadraginta tres dies
protẽderet. poſt hoc imitatus ægyptios ſolos diuinarꝝ rerꝝ omniũ

Quot dies anni

conſcios ad numerum ſolis qui diebus.ccc.lxv. et quadrante cur ſum conficit annum dirigere contendit. Nam ſicut lunaris ānus menſis eſt: quia luna paulo minus q̄ menſem ī zodiaci circuitio ne conſumit: ita ſolis annus hoc dierum numero colligendus eſt quem peragit: dum ad id ſignum ſe denuo uenit ex quo digreſ ſus eſt. unde annus uertens uocatur & habetur magnus cum lu næ annus breuis putetur. Horꝝ Virgilius utrūq; complexus:
Interea magnum ſol circūuoluitur annum.

uude annus

Hinc Ateius Capito ānum a circuitu temporis putat dictū quia ueteres an pro circum ponere ſolebant: ut Cato in originibus ora torum: An terminum ideſt circum terminum: & ambire pro cir cumire. Iulius ergo Cæſar decem dies obſeruatiōi ueteri ſuperad iecit: ut annum trecenti &.lxv. dies quibus ſol luſtrat zodiacū ef ficerent: & ne quadrans deeſſet: ſtatuit ut quarto quoq; anno ſa cerdotes qui curabant menſibus ac diebus unum intercalarēt dié eo ſcilicet menſe ac loco quo etiam apud ueteres menſis interca

B.ſextus

labatur: ideſt ante quinq; ultimos februarii menſis dies: idq; bi ſextum cenſuit nominandum. Dies autem decem quos ab eo ad ditos diximus: hac ordinatione diſtribuit. In ianuarium & ſexti lem & decembrem binos dies inſeruit: In aphrilem autem iuniū ſeptembrem nouembrem ſingulos. Sed neque menſi februario addidit diem: ne deum inferū religio imitaretur. Et martio maio quintili octobri ſeruauit primum ſtatum qꝛ ſatis pleno erat nu mero ideſt dierum ſingulorum tricenorumq;. Ide & ſeptima nas nonas ſic Numma conſtituit: quia nihil in his iunius muta uit. Sed ianuarius ſextilis december: quibus Cæſar binos dies ad didit: licet tricenos ſingulos habere poſt Cæſarem cœperint: quī tanas tamen habent nonas. & ab idibus illis ſequentes kalend. in undeuiceſimum reuertuntur: quia Cæſar quos addidit dies neq; ante nonas neque ante idus inſerere uoluit: ne nonarum aut idu um religionem quæ ſtatuto erat die nouella comperendinatione corrumperet. Sed nec poſt idus mox uoluit inſerere ne feriarum quarūq; uiolaretur indictio. Sed peractis cuiuſque menſis feriis locum diebus aduenis fecit. Et ianuario quidé dies quos dicimus quartum & tertium kalendas februarias dedit: aprili.vi.kalédas maias: iunio.iii.kalendas iulias: auguſto quartum & tertium ka lendas ſeptébris: ſeptembri tertium kalédas octobris: nouembri

tertium kalend.decembris:decembri uero quartum & tertiū kalend.ianuarias:ita factum eſt ut cum omnes hi menſes quibus dies addidit ante hanc ordinationem habuiſſent menſis ſequentis kalendas ad ſeptimum decimum reuertētes:poſtea ex augmēto additoꝝ dieꝝ hi qui duos acceperunt ad nonumdecimū : qui uero unum ad octauumdecimum haberent reditum kalēdarum. Feriarum tamen cuiuſq; menſis ordo ſeruatus eſt. Nam ſi cui feriæ tertius ab idibus dies feſtus aut feriatus fuit:& tunc ad ſextū decimum dicebatur. Etiam poſt augmentum dierum eadem religio ſeruata eſt:ut tertio ab idibus die celebraret:licet ab īcremēto non iā ad.xvi.kalendas:ſed ad.vii.ſi unus:aut ad.xviii.ſi duo ſunt additi dicentur. Nam ideo nonos dies circa finem cuiuſque menſis inſeruit:ubi finem omnium quæ in menſe erant reperit feriarum:adiectoſq; omnis a ſe dies faſtos notauit ut maiorē daret actiōibus libertatem.& non ſolum nullum nefaſtum ſed nec comitialem quenq̄ de adiectis diebus inſtituit:ne ambitionē magiſtratuum augeret adiectio. Sic annum ciuilē Cæſar habitis ad lunam dimenſionibus conſtitutum edicto palam poſito publicauit.& hucuſq; error ſtare potuiſſet:ni ſacerdotes ſibi errorē nouum ex ipſa emendatione feciſſent. Nam cum oporteret diē qui ex q̄drantibus confit:quarto quoq; anno confecto anteq̄ quītus inciperet intercalare:illi quarto non peracto ſed incipiente intercalabant. Hic error.vi.&.xxx.annis permanſit:quibus annis intercalati ſunt dies.xii.cum debuerint intercalari nouem Sed hūc quoq; errorem ſero deprehēſum correxit Auguſtus qui ānos.xii ſine intercalari die tranſigi iuſſit ut illi tres dies qui per ānos.xxx &.vi.uitio ſacerdotalis feſtinationis excreuerant:ſequentibus annis.xii.nullo die intercalato deuorarentur. Poſt hoc unum diem ſecundū ordinationem Cæſaris quinto quoq; incipiente anno īntercalari iuſſit.& omnem hunc ordinē æreæ tabulæ ad æternā cuſtodiā inciſione mandauit. Tūc Horus: Dies quidem hic inquit intercalaris anteq̄ quintus ānus incipiat inſerēdus:cū ægypti matris artiū ratione cōſentit:ſed nihil in illoꝝ menſibus explicādis uidetur operoſum quos tricenū dieꝝ omnes habent eo ꝙ explicitis.xii.menſibus ideſt tricentis.lx.diebus exactis tunc inter auguſtum atq; ſeptembrē reliquos quinq; dies anno ſuo reddūt adnectentes quarto quoq; anno exacto ītercalarē qui ex quadrātibus

Annus ciuilis

conſit. At hic non a primo in ultimum menſis diem ad incremẽtum continuum numerus accedit: ſed poſt kalendas dirigitur in nonas: inde ad quaſdã idus deflecti audio. Poſt rurſus ni fallor, immo ut nunc quoq; rettuliſti in ſequentes kalendas. Quæ omnia quid ſibi uelint ſcire equidem uellem: Nam illud ne cõſequi poſſe me ſpero ut uocabula comprehendam quæ ſingulis apud uos diebus adduntur dũ alios faſtos uaniſq; aliis nominibus nũcupatis. Nũdinas quoq; ueſtras neſcire me fateor de quibus obſeruatio tam diligens tam cauta narratur. Hæc ne mihi erubeſcẽdum eſt ignorare peregrino a te uero Prætextate diſcere ne ciuem puderet. Tunc prætextatus: Nõ ſolũ tibi inquit horæ cũ ſis ægypto oriundus: ſed ne nobis quidẽ quibus origo romana eſt erubeſcendũ puto quærere: quod quæſitu dignũ omnes ueteres putauerũt. Nam de kalendis: nonis: & idibus: deq; feriaꝝ uariis obſeruationibus innumeros auctores cura quæſtionis exercuit: Et ideo nos quæ de his ab omnibus dicta ſunt ĩ unum breuiter colligimus. Romulus cũ ingenio acri quidẽ ſed agreſti ſtatũ proprii ordinaret ĩperii: initium cuiuſq; menſis ex illo ſumebat die: quo nouam lunam contigiſſet uideri: quia non cõtinuo euenit ut eodẽ die ſemper appareat: ſed modo tardius modo celerius ex certis cauſis uideri ſolet. Sic contingit ut dũ tardius apparuit præcedẽti menſi plures dies aut cum celerius pauciores darentur: & ſingulis quibuſq; menſibus perpetuã numeri legẽ primus caſus addixit: Sic factum eſt ut alii triginta & uuũ alii undetriginta ſortirentur dies: omnibus tamen menſibus ex die nonaꝝ idus nono die repræſentari placuit: & inter idus ac ſequentes kalendas cõſtitutum eſt. xvi. dies eſſe numerandos: ideo menſis uberior duos illos quibus augebatur dies inter kalendas ſuas & nonas habebat Hinc aliis quintus a kalendis dies aliis ſeptimus nonas facit. Cæſar tamen (ut ſupra diximus) ſtata ſacra cuſtodiens nec in illis mẽſibus quibus binos adiecit dies: ordinem uoluit mutare nonarũ: quia pactis totius mẽſis feriis dies ſuos rei diuinæ cautus inſeruit. Priſcis ergo temporibus anteꝗ̃ faſti a Cn. Flauio ſcriba inuitis patribus in omnium noticiam proderentur: pontifici mĩori hæc prouincia delegabatur ut nouæ lunæ primum obſeruaret aſpectum uiſamq; regi ſacrificulo nunciaret: itaq; ſacrificio a rege & minore pontifice celebrato idem pontifex calata ideſt uocata in

Initium mẽſis factum a Romulo

capitolium plebe iuxta curiã calabram: quæ cauſæ Romuli pro- xima eſt: quod numero dies a kalẽdis ad nonas ſupeſſent. pronũ ciabat: & quintanas quidẽ dicto quinquies uerbo καλῶ ſeptimas repetito ſepties prædicabat. Verbũ autẽ καλῶ græcũ eſt. i. uoco. Et hunc diẽ qui ex his diebus qui calarẽtur primus eſſet: placuit kalendas uocari. Hinc & ipſi curiæ: ad quam uocabãtur: calabræ nomen datũ eſt & claſſi: ꝙ omnis in eam populus uocaret᷑. Ideo autem minor pontifex numerum dierum qui ad nonas ſupeſſẽt calando prodebat: ꝙ primus nouam lunam oportebat nonarum die populares qui in agris eſſent: confluere in urbem accepturos cauſas feriarũ a rege ſacroꝝ: ſcituroſq; quod eſſet eo mẽſe facien- dũ. Vnde quidã hinc nonas æſtimant dictas: quaſi nouæ initiũ obſeruationis: uel quod ab eo die ſemper ad idus nouem dies pu tẽtur: ſicut apud tuſcos nonæ plures habebant᷑: ꝙ hi nono quoq; die regem ſuum ſalutabant: & de propriis negotiis conſulebant.

Curia calabra

Calabra & claſſis unde

Nonæ unde

Idus unde. Cap.

IDuum porro nomen a Tuſcis: apud quos is dies itis uocat᷑ ſumptũ eſt. Item autem illi interpetrabantur Iouis fiduciã Nam cũ Iouem accipiamus lucis auctorem: unde & Lucẽtiũ ſalii ĩ carminibus canũt: & cretenſes ΔιαΤΗΝ ἡμέρον uocãt: ipſi quoq; Romani Dieſpitrem appellant: ut diei patrem iure hic dies Iouis fiducia uocatur: cuius lux cũ ſolis occaſu non finitur: ſed ſplen- dorem diei & noctis continuat illuſtrante luna: quod ſemper in plenilunio. i. medio menſe fieri ſolet. Diẽ uero qui uel nocturnis caret tenebris: Iouis fiduciam tuſco nomine uocauerunt. unde & omnes idus Iouis ferias obſeruandas ſanxit antiquitas. Alii putãt idus: ꝙ ea die plena luna uideat᷑: a uidendo idus appellatos: mox litteram. u. detractã. Sicut contra quod græci Δεῖν dicunt: nos. u. littera addita uidere dicimus. Nonnullis placet idus dictas uoca- bulo græco ἀπὸτουεἴδους: quod eo die plenam ſpeciem luna de monſtret. Sunt qui exiſtiment idus ab oue iduli dictas. quã hoc nomine uocant tuſci: & omnibus idibus Ioui immolatur a fla- mine. Nobis illa ratio nominis uero propior exiſtimat᷑: ut idus uocemus diem qui diuidit mẽſem. Iduare. n. hetruſca lingua di- uidere eſt: unde uidua quaſi ualde idua. i. ualde diuiſa: aut uidua i. a uiro diuiſa. Vt autẽ idus omnes Ioui: ita omnes kalẽdas Iuno ni tribuas & Varonis & põtificalis cõfirmat auctoritas. Quod etiã

Lucretius

iouis fiducia

Iouis feriæ idus unde

Vidua unde

idus ioui cõ ſecratæ

laurẽtes patriis religionibus ſeruant: qui & cognomen deæ ex ceri

Iuno calẽdaris

moniis addiderũt kalendarem Iunonem uocantes. Sed & omnibus kalendis a menſe martio ad decembrem huic deæ kalendariũ die ſupplicant. Romæ quoq; kalendis omnibus præterq̃ pontifex minor in curia calabra rem diuinam Iunoni facit etiam regina ſacrorum. i. regis uxor porcam uel agnã in regia Iunoni immolat: a qua etiam Ianum iunonium cognominatum diximus: q̄ illi deo omnis ingreſſus: huic deæ cũcti kalendarum dies uidẽtur aſcripti Cum. n. initium menſium maiores noſtri ab exortu lunæ ſeruauerint: iure Iunoni kalendas addixerunt lunam ac Iunonem eandẽ putantes: uel q̃a luna p aerẽ meat: unde & græci lunã ἄρτεμιν

Arthemis luna

nuncupauerũt ἀεροτόμιν: q̄ aera ſecat. Iuno autẽ aeris arbitra ẽ merito initia menſium. i. kalendas huic deæ cõſecrauerunt. Nec hoc prætermiſerim. quod nuptiis copulandis kalendas nonas & idus religioſas. i. deuitandas conſuerunt. Hi. n. dies præter nonas feriati ſunt. Feriis autẽ uim cuiq̃ fieri piaculare eſt ideo tunc uitãt̃ nuptiæ: in quibus fieri uis uirginibus uidetur. Sed Veriũ Flaccũ iuris pontificii peritiſſimum dicere ſolitum refert Varro: quia feriis tegere ueteres foſſas liceret: nouas facere ius nõ eſſet: ideo magis uiduis q̃ uirginibus idoneas eſſe ferias ad nubendũ. Subiiciet aliquis: Cur ergo nonis ſi feriatus dies non eſt. prohibetur celebritas nuptiarum? Huius quoq; rei in aperto cauſa eſt. Nam quia primus nuptiarum dies uerecũdiæ datur: poſtridie autẽ nuptam in domo uiri dominum incipere oportet adipiſci. & rem facere diuinam. Omnes autẽ poſtriduani dies ſeu poſt kalendas. ſeu poſt

Poſtriduani dies q ſũt & atri dicũtur

nonas iduuſue ex æquo atri ſunt. ideo & nonas inhabilis nuptiis eſſe dixerũt: ne nupta aut poſtera die libertatem auſpicaret̃ uxoriã: aut atro immolaret: quo nefas eſt ſacra celebrari. Sed quia nos ad comemorationem dierum ordo deduxit: de hoc quoque quod Hori noſtri conſultatio continet: pauca dicenda ſunt:

De Diuiſione dierum.

NVma ut in menſes annũ: ita in dies menſem quenque diſtribuit: dieſq; omnes aut feſtos: aut profeſtos: aut ĩterciſos uocauit: Feſti diis dicati ſunt. profeſti hominibus ob adminiſtrandam rem priuatam publicamq; conceſſi. Intercisi deorum hominumq; cõmunes ſunt. Feſtis inſunt ſacrificia epulæ ludi feriæ. Profeſtis faſti comitiales comperendini ſtati prœliares: Inter

ciſi in ſe non alia diuiduntur. illorum.n.dierum quibuſdã horis fas eſt:quibusdam fas non eſt ius dicere. Nam cum hoſtia cædit̃ fati:nefas eſt·Intercæſa & porrecta fari licet. Rurſus cum adolet̃ non licet. Ergo de diuiſione feſtorum & profeſtorũ dierũ latius diſſerẽdum.eſt:Sacra celebritas eſt:uel cum ſacrificia diis offerũt̃ uel cum diis diuinis epulationibus celebratur.uel cũ ludi ĩ honorem aguntur deorum:uel cum feriæ obſeruantur Feriarum autẽ publicarum genera ſunt quattuor. Aut.n.ſtatiuæ ſunt:aut conceptiuæ:aut imperatiuæ: aut nundinæ. Et ſunt ſtatiuæ uniuerſi populi comunes certis & conſtitutis diebus ac menſibus & in faſtis ſtatis obſeruationibus annotatæ:in quibus præcipue ſeruant̃ agonalia carmentalia lupercalia. Conceptiuæ ſunt quæ quot annis a magiſtratibus uel ſacerdotibus concipiunt̃ in dies:uel certos uel etiã ĩcertos ut ſũt Latinæ ſemẽtinæ Paganalia Cõpitalia:Imperatiuæ ſunt: quas conſules uel prætores pro arbitrio poteſtatis indicunt. Nundinæ ſunt paganoꝝ.i. ruſticorum:quibus conueniunt qui negotiis propriis uel mercibus prouiſuri. Sunt præterea feriæ propriæ familiarum:ut Claudiæ familiæ:uel Aemiliæ: ſeu Iuliæ ſiue Corneliæ:& ſi quas ferias proprie quæque familia ex uſu domeſticæ celebritatis obſeruat. Sunt ſingulorum:ut ĩ natalium fulgurumq; ſuſceptiones. Item funerum atq; expiationũ apud ueteres quoq; quiſq; qui nominaſſet ſalutem ſemoniam: ſeiam:ſegetiã:tutilinam ferias obſeruabat. Item Flaminica quotiens tonitrua audiſſet:feriata erat:donec placaſſet deos. Affirmabat autem ſacerdotes populi ferias:ſi indictis conceptisque opus aliquod fieret. Præterea regem ſacrorum flamineſq; non licebat uidere feriis opus fieri:& ideo per preconẽ denunciabant.ne quid tale ageretur: & præcepti negligens multiplicabatur. Præter mulctam uero affirmabant eum qui talibus diebus imprudens aliqd egiſſet:porcõ piaculum dare debere:prudentem expiare nõ poſſe Scæuola pontifex aſſeuerabat. Sed Vmbro negat eum pollui: q opus uel ad deos pertinens ſacrorũue cauſa feciſſet: uel aliquid ad urgentem uitæ utilitatem reſpitiens actitaſſet. Scæuola deniq; conſultus quid feriis agi liceret:reſpondit:quod prætermiſſũ noceret Quapropter ſi bos in ſpecus decidiſſet:eumq; paterfamilias adhibitis operis liberaſſet:non eſt uiſus ferias polluiſſe:nec ille q trabem tecti fractã fulciendo ab iminenti uindicauit ruina. Vnde

ſtatiuæ feriæ

flamines nõ licet uideri feriis opus fieri

& Maro omnium diſciplinarum peritus ſciens lauari ouem aut lanæ purgandæ aut ſcabiæ curandæ gratia: pronuntiauit: tũc oué per ferias licere merſari: ſi hoc remedii cauſa fieret: Balantũq; gregẽ fluuio merſari ſalubri: Adiiciẽdo enim ſalubri: oſtẽdit aueten di morbi graria tãtũmodo nõ etiã ob lucrũ purgãdæ lanæ cauſa fieri cõceſſũ. Hæc de feſtis & qui ĩde naſcũt: q etiã nefaſti uocãt

Faſti Nunc de profeſtis & qui ex his procedũt loquamur: ideſt faſtis:
Nefaſti comitialibus: cõpendinis: ſtaris præliaribus. Faſti ſunt qbus licet
Comitiales fari prætori tria uerba ſolennia: do: dico: addico. His cõtraris ſũt
compendini nefaſti. Comitiales ſunt quibus cũ populo agi licet. Et faſtis qdẽ
Stati lege agi poteſt: cũ populo nõ poteſt: comitialibns utrũq; poteſt. Cõperẽdini quibus uadimoniũ licet dicere. Stati q iudicii cauſa cũ peregrino inſtituũt: ut Plautus ĩ Gurgulione: Status cõdictus
Præliares cũ hoſte ĩterceſſit dies. Hoſtẽ nũc more uetere ſignificat pegrinũ Præliares ab iuſtis nõ ſegregaueri: ſiquidẽ iuſti ſunt cõtinui. xxx. dies quibus exercitui ĩpato uexillũ rufi coloris ĩ arce poſitũ eſt. Præliares autẽ omnes quibus fas ẽ res repetere: uel hoſtẽ laceſſere Nã cũ lariarꝫ hoc ẽ larinarꝫ ſolẽne cõcipit: itẽ diebus ſaturnaliorꝫ: ſed & cũ mũdus patet: nefas ẽ præliũ ſumere. Quare nec latinarꝫ tẽpore quo publice quõdã ĩduciæ ĩter Romanũ populũ latinoſq; firmatæ ſũt: ĩchoari bellũ dicebat: nec Saturni feſto qui ſine ullo tumultu bellico creditur ĩpaſſe: nec patẽte mũdo quod ſacrum Diti patri & Proſerpinæ dicatũ ẽ: meliuſq; occluſa Plutõis fauce eũdũ ad præliũ putauerũt. Vnde & Varro ita ſcribit: Mundus quom patet: deorꝫ triſtiũ atq; ĩferꝫ q̃ſi ianua patet: propterea nõ modo præliũ cõmitti: uerꝫ etiã delectũ rei militaris cauſa habere: ac militẽ proficiſci: nauẽ ſoluere: uxorẽ liberꝫ quærẽdorꝫ cauſa ducere religioſum ẽ Vitabãt ueteres ad uiros uocãdos etiam dies qui eſſent notati rebus aduerſis. Vitabãt etiam feriis ſicut Varro in augurũ libris ſcripſit ĩ hæc uerba: Viros uocare feriis nõ oportet ſi uocauit piaculũ eſto. Sciendum eſt tamẽ eligẽdi ad pugnandũ diẽ romanis tunc fuiſſe licentiã: ſi ipſi ĩferrent bellum: at cum exciperent nullum obſtitiſſe diem: quo minus uel ſalutem ſuã uel

Dies poſtri-duani publicam defenderent dignitatem Quis enim obſeruationi locus cum eligendi facultas non ſuperſit? Dies autem poſtriduanos ad omnia maiores noſt. i cauendos putarunt: quos etiam atros uelut infauſta appellatione damnarunt. Eoſdẽ tamẽ nõnulli cõmunes

uelut ad emendationem nom inis uocitauerunt. Horum cauſam Gellius annalium libro .xv. & Caſſius Hemina hiſtoriã libro .ii. referunt anno ab urbe condita tricenteſimo ſexageſimo tertio a tribunis militũ Virgulo Manlio Eolio poſthumio collegiſq; eorum in ſenatu tractatũ: qd eſſet: propter quod totiẽs ĩter paucos ãnos male eſſet afflicta reſpu. & ex præcepto patrũ. Luciniũ Aquiniũ auruſpicem ĩ ſenatũ uenire iuſſũ religionẽ requirẽdaꝝ gratia dixiſſe Quintũ Sculpiciũ tribunũ militũ ad aliã aduerſũ gallos pugnaturũ rẽ diuinã dimicãdi gratia feciſſe poſtridie idus quintilis. ĩrẽ apud cremerã multiſq; aliis tẽporibus & locis poſt ſacrificiũ die poſtero celebratum male ceſſiſſe cõflictum. Tunc patres iuſſiſſe: ut ad collegium pontificũ de his religionibus referret: põtificeſq; ſtatuiſſe poſtero die omnes kalẽdas: nonas: idus: atros dies habẽdos ut hi dies neq; præliares neq; puri neq; comitiales eſſẽt Sed & Fabius Maximus Seruilianus põtifex ĩ libro .xii. negat oportere atro die parẽtare: qa tũc quoq; Ianũ Iouẽq; præfari neceſſ ẽ quos nominari atro die nõ oportet. Ante diẽ quoq; q̃rtũ klẽdas uel nonas uel idus tã q̃ inominalẽ diẽ pleriq; uitãt. Eius obſeruationis an religio ulla ſit tradita: quæri ſolet. Sed nos nihil ſup ea re ſcriptũ inueniemus niſi quod Quintus Claudius ãnaliũ quĩto cladẽ illã uaſtiſſimã pugnæ cannẽſis factã refert ante diẽ q̃rtũ nonas ſextilis. Ad rẽ ſane militarem nil attinere notat Varro utrũ faſtus uel nefaſtus dies ſit: ſed ad ſolas hoc actiones reſpicere priuatas. Quod autẽ nũdinas ferias dixi poteſt argui: quia Titus de feriis ſcribẽs nũdinaꝝ dies nõ ĩter ferias rettulit: ſed tãtũ ſolẽnes uocauit Et quod Iulius Modeſtus affirmat: Meſſalia augure cõſulẽte põtifices ad nundinaꝝ romanaꝝ nonaꝝq; dies feriis tenerẽt: reſpondiſſe eos: nundinas ſibi ferias nõ uideri. Et quod Trebatius ĩ libro primo religionũ ait: nundinis magiſtratũ poſſe manumittere: iudiciaq; addicere. Sed contra Iunius Cæſar. xvi. auſpicioꝝ libro negat nundinis cõcionem aduocari poſſe. i. cum populo agi: ideoq; nundinis romanoꝝ haberi comitia non poſſe. Cornelius etiã Labeo primo faſtoꝝ libro nundinis ferias eſſe pronuntiat. Cauſã uero huius ueritatis apud Granium Licinianum libro .ii. diligens lector inuenit. Ait enim nundinas Iouis ferias eſſẽ ſiquidem flamminica omnibus nundinis in regia Ioui arietem ſoleat immolare. Sed lege hortẽſia effectũ: ut faſtæ eſſent: uti ruſtici

Atri dies ſũt
Calendæ
Nonæ
Idus

Canẽſis pugna quo die facta

An nũdinæ ſint feriæ

Iouis feriæ

qui nundinādi cauſa in urbem ueniebant lites componerent Ne faſto enim die prætori fari nō licebat. Ergo qui ferias dicūt a mēdacio uindicantur patrocinio uetuſtatis: qui contra ſentiunt æſtimatu ætatis quæ legem ſecuta eſt: uera depromunt. Harum originem quidam Romulo aſſignant: quem cōmunicato regno cū Tito Tatio ſacrificiis & ſodalitatibus inſtitutis nundinas quoq; adiecisse commemorant: ſicut Tuditanus affirmat. Sed Caſſius Seruium Tullum feciſſe nundinas dicit: ut & in urbem ex agris conuenirent: urbanas ruſticaſq; res ordinaturi. Geminus ait diē nūdinarum exactis iam regibus cœpiſſe celebrari: quia pleriq; de plebe repetita Seruii Tullii memoria parentarent ei nūdinis: cui rei etiam Varro conſentit. Rutilius ſcribit romāos inſtituiſſe nūdinas: ut octo quidem diebus in agris ruſtici opus facerent nono autem die intermiſſo rure ad mercatum legeſq; accipiendas Romam uenirent: & ut ſcita atq; conſulta frequētiore populo referrentur: quæ trinundino die propoſita a ſingulis atq; uniuerſis facile naſcebantur: Vnde etiam mos tractus ut leges trinūdino die promulgarentur: Ea re etiam candidatis uſus fuit in comitiū nūdinis uenire & in colle conſiſtere: unde coram poſſent ab uniuerſis uideri. Sed hæc omnia negligentius haberi cœpta & poſt abolita: poſtq̄ trinundino etiam ob multitudinem plebis frequētes adeſſe cœperint. Eſt etiam nundina romanorum dea a nono die naſcentium nuncupata qui luſtricus dicitur. Eſt autem dies luſtricus quo infantes luſtrantur & nomen accipiunt: ſed is maribus nonus: octauus eſt fœminis. Plene (ut arbitror) anni ac menſium conſtitutione digeſta. Habet Horus quoque noſter quod de dierum uocabulis & obſeruatione conſuluit. & ſcire equidem uelim: nunquid ſit quod argutus niligena & gentis accola numerorum potētis ex hoc ordine romanæ diſpēſatiōis irrideat: an tuſcū quoq; tyberī aliquid ex diſciplinis ſuis hauſiſſe cōſentiat. Subiēcit Euſtachius. Non ſolū Horus noſter grauis uir & ornatus: ſed nec qſq̄ alius (ut extimo) tā futulis poſſet eſſe iudicii q romāi āni ſic ad unguē (ut aiūt) emendatū ordinē nō probaret: cui maiorē gratiā & tenax memoria & luculēta orōo referētis adiecit. nec mirum ſi hac digeries morſū reprehēſiōis euaſit cui acceſita ē ab ægypto poſtremæ correctiōis auctoritas. nā Iulius Cæſar ut ſiderum motus

Feriarum & nūdinarum origo

Vnde nūdinæ

Nundina

Dies luſtricus

de q̄bus nō ĩdoctos libros reliq̄t: ab ægyptiis diſciplinis hauſit ita hoc quoq; ex eadē̄ inſtitutiōe mutuatus ē: ut ad ſolis curſū̄ finiē̄di anni tē̄pus extē̄deret. Latii uero ueteres incolæ: quia nihil iā̄ tū̄ diſcere ab ægyptiis licebat ad quā̄ nullus illis cō̄meatus patebat: morē̄ gratiæ ĩ mē̄ſiū̄ numerādis diebus ſecuti ſunt: ut retrouerſū̄ cedē̄te numero ab augmento in diminutionē̄ cō̄putatio reſoluta deſineret. Ita enim nos decimū̄ diē̄ deĩde nonū̄ & poſtea octauū̄ dicimus: ut athenienſes δεκάτην καὶ ἐνάτην φθίνοντος μηνός ſoliti ſunt dicere Hō̄erus quoq; cū̄ ait τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός τοῦ δ᾽ ἱσταμένοιο q̄d aliud niſi illū̄ ἱσταμένον dicit cuius paulatim dificiē̄tis ſupputatio ĩ nomē̄ deſinit ſecutum & φθίνοντα illū̄ q̄ præcedit numerū̄ ſucceſſurus priori in defectū̄ meāti. Quod & Homerus noſter mātuanus ĩtelligē̄s illud ſtare dici: ad quod accedit ait: Stat ſua cuiq; dies: extremū̄ diē̄ ſtare dicē̄s: q̄ſi ad quē̄ per omnes eat. Idē̄ poeta doctrina ac uerecū̄dia iuxta nobilis ſciē̄s romāos ueteres ad lunæ curſū̄: & ſeq̄ntes ad ſolis āni tē̄pora digeſſiſſe utriuſq; ſæculi opinioni reuerē̄tiā̄ ſeruās: Vos clariſſima mundi Lumina inquit: labē̄tē̄ cælo quæ ducitis annum Liber & alma ceres tam lunam q̄ ſolem duces anni hac inuocatione deſignans. Hic Auienus: Hoc equidem mecū̄ multū̄ ac frequenter agitaui: quid ſit quod ſolem modo Apollinem: modo Liberum: modo ſub aliarum appellationum uarietate ueneremur. Et quia ſacrorū̄ omnium præſulē̄ eſſe te Vecti prætextate diuina uoluerunt: p̄ge quæſo rationem mihi tantæ ſub uno nomine in nominibus diuerſitatis aperire. Tum Vectius: Caue extimes mi Auiene poetarum gregem: cum de diis fabulantur: non ab ædytis plerū̄q; philoſophiæ ſemina mutuari. Nā̄ quod omnes pene deos duntaxat qui ſub cælo ſunt: ad ſolem referunt: non una ſuperſtitio ſed ratio diuina commendat. Si enim ſol (ut ueteribus placuit) dux & moderator eſt reliquorum luminum: & ſolus ſtellis errātibus præſtat: ipſarum uero ſtellarum curſus ordinem rerum humanarū̄ ut quibuſdam uidetur pro poteſtate diſponunt: uel (ut Plotino conſtat placuiſſe) ſignificant: neceſſe eſt ut ſolem qui moderatur noſtra moderantes: omnium quæ circa nos geruntur fateamur auctorē̄. Et ſic Maro cū̄ de una Iunone diceret: quo numine leſo oſtē̄dit unius dei effectus uarios p̄ uariis ceſē̄dos eſſe numinibus. Ita diuerſæ uirtutes ſolis nōīa diis dederū̄t ū̄de ἐν τὸ πᾶ ſapiē̄tū̄

Quod cum ſit tantum unus deus tamē̄ plures nominē̄tur propter officia

principes prodiderunt. Virtuté igitur ſolis quæ diuinationi cura
tioniq; præeſt: Apolliné uocauerunt: Quæ ſermonis auctor eſt
Hermis Mercurii nomen accepit. Nã quia ſermo interpretatur cogitatio
nes latentes: ἑρμῆς ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν propria appellatione
uocitatus ẽ. Virtus ſolis quæ fructibus effectus eiuſdẽ ẽ qui fru-
gibus præeſt. & hinc natæ ſunt appellationes deorum ſicut cæterorum
qui ad ſolẽ certa & arcana ratione referunt. Et ne tãto ſecreto nu
da præſtetur aſſertio: auctoritates ueterum de ſingulis conſulamus
Apollinis nomen multiplici interprætatione ad ſolẽ refert: cuius
Apollo rei ordinẽ pgã pandere. Plato ſolẽ ἀπόλλωνα cognoĩatum ſcri-
bit: ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας. i. a iactu radiorum Chryſippus
Apollinẽ ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν καὶ φαύλων οὐσιῶν τοῦ πυ
ρὸς ὄντα. Primã enĩ noĩs litterã retinere ſignificationẽ negandi
ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ οὐχὶ πολλοί. Nã & latinitas eũ quia tantã
claritudinẽ ſolus obtinuit ſolẽ uocauit. Speuſippus q ex multis
ignibus cõſtet uis eius ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐσιῶν πυρὸς αὐτοῦ
συνεστῶτος κλεάνθης ὡς ἀπ᾽ ἄλλων τὰς ἀνατολὰς ποιουμένου
qd ab aliis atq; aliis locorum declinatiõibus faciat ortus cornificius
arbitratur Apollinem nominatum ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν: ideſt
quia intra circuitum mundi: quem græci πόλον appellant im-
peru latus ad ortus refertur. Alii cognominatum Apollinem
putant ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα. Exanimat enim & perimit ani-
mantes: cum peſtem intemperiæ caloris immittit: ut Euripides ĩ
Phæthõte ὦ χρυσοφεγγὲς ἥλιος ὥς ἀπώλεσας μ᾽ ἀφανῶς κλήζει
βροτός μ᾽ ἀπώλεσας ὅθε. Idẽ Archilochus ἄναξ ἄπολλον καὶ σ
ὺ τούς μὲν αἰτίους σήμαινε καὶ σφᾶς ὄλλυ᾽ ὥσπερ ὀλλύεις. De
niq; inuſtus morbo ἀπολλωνοβλήτους καὶ ἡλιοβλήτους ap
pellãt Et qa ſimiles ſũt ſolis effectibus effectus lunæ ĩ iuuãdo no
cendoq;: ideo fœminas certis afflictas morbis σεληνοβλήτους
καὶ ἀρτεμιδοβλήτους uocant. Hinc eſt quod arcu & ſagittis
Apollinis ſimulacra decorant: ut p ſagittas intelligat uis emiſſa
radiorum αὐτὰρ ἔπειτ᾽ αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς βάλλε
Idem auctor eſt & publicæ ſoſpitatis quam creditur ſol animan
tibus præſtare temperie. Sed quia perpetuam præſtat ſalubrita-
tem: & peſtilens ab ipſo caſus rarior eſt: ideo Apollinis ſimulacra
manu dextera gratias geſtant: arcum cum ſagittis ſiniſtra q ad
noxam ſit pignor: & ſalutem dextera manus promptior largiat.

Hinc eſt q̄ eidē attribuitur medendi poteſtas: quia tēperatus ſo lis calor morboꝝ omniū fuga eſt. Nā tam ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους ἀπόλλων q̄ ἀπελῶνα cognoīatū putāt Quæ ſententia latini quoq; nominis enunciationi congruens: fecit ne huius dei nomen referemus: ut Apollinē appellantē mala intelligas: quē athenienſes ἀλεξίκακον appellant. Sed & Lindii colunt Apollinē λόιμιον hoc cognomine finita peſtilentia nuncupatum: eadem opinio ſoſpitalis & medici dei in noſtris quoq; ſacris fouet̄. Nanq; uirgines ueſtales ita indigitāt: Apollo medice: Apollo pæan. Cū ergo ſint huiuſce ſideris. i. ſolis duo maximi effectus alter quo calore temperato mortaliū uitam iuuat: alter quo iactu radiorum nonnunq̄ peſtiferꝝ immittit uirus: duo eademq; cognomina circa ſingulos effectus propriis enuntiationibus ſignant appellātes deū ἰήιον atq; παιᾶνα: quæ cognomina utriq; effectui ſunt apta ut ſit ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι: ideſt a ſanando: & παιὰν ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας. & rurſus: ἀπὸ τοῦ ἱέναι ab immittendo: βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιείς καὶ παιὰν ἀπὸ τοῦ παίειν a feriendo. Optinuit tamen ut cum ſanitatē dari ſibi precant̄: ἰήιε παιάν p̄ η litteram enuncient ideſt medere παιάν. Cum autem ἰὲ παιάν p. e. litteram dicunt cū aſpiratione prioris litteræ: ſignificant hoc dici in aliquā aduerſa precatione βάλλε παιάν: ideſt īmitte feriendo: qua uoce ferunt Latonā uſam cum Apollinē hortaretur īpetū Pythoni: inceſſere ſagittis: cuius rei naturalē rationē ſuo loco reddā. Hanc uocē ideſt ἰὲ παιάν confirmaſſe fert̄ oraculum delphicū athenienſibus petētibus opem dei aduerſus amazonas Theſeo regnāte: nāq; inituros bellū iuſſit his ipſis uerbis ſemetipſum auxiliatorē inuocari hortariq; Apolodorus in li. xiiii. περὶ θεῶν ἰήιον ſolē ſcribit ita appellari Apollinē ἀπὸ τοῦ κατὰ κόσμον ἵεσθαι καὶ ἰέναι: q̄ ſol p̄ orbē īpetu fert̄ Sed Tymotheus ita ſūt: ὦ τὸν ἀεὶ πόλον οὐράνιον ἅμα ταῖς ἀκτῖσιν ἥλιε βάλλων πέμψον ἑκάβολον ἐχθροῖς βέλος σᾶς ἀπὸ νευρᾶς παιάν Eūdē deū præſtātē ſalubribus cauſis οὔλιον appellāt. i. ſanitatis auctorē ut ait Hōerus οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε Menādrus ſcribit mileſios ἀπόλλωνι οὐλίῳ p̄ ſalute ſua īmolare. φερεκύδης refert theſea cū ī cretā ad mīotauꝝ duceret̄ uouiſſe p̄ ſalute atq; reditu ſuo ἀπόλλωνι οὐλίῳ καὶ ἀρτέμιδι οὐλίᾳ nec miꝝ ſi gemini effectus uariis nōibus celebrāt̄: cū alios quoq; deos ex cōtrario

Loemius apollo

duo effectus solis

Vlios Apollo

in eadẽ re duplici cẽſeti & poteſtate accipiamus & nomine ut Neptunum quem alias ἐνοσίχθονα: ideſt terram mouentem: alias ἀσφαλίωνα: ideſt ſtabilientem uocant. Item Mercurius hominũ mẽtes oculos & excitat & ſopit ut ait poeta εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει. Vnde & Apollinẽ ideſt ſolẽ mo do ſoſpitatem modo peſtem ſignificantibus cognominibus ado ramus: cum tamen peſtis quæ ab eo noxiis ĩmittitur: aperte hũc deum bonis propugnare ſignificet. Hinc eſt ꝙ apud Pachynnũ Siciliæ promontorium Apollo libyſtinus eximia religione celebratur. Nam cum libyci inuaſuri Siciliam claſſem appuliſſẽt ad id promontoriũ Apollo qui ibi colitur inuocatus ab incolis ĩmiſſa hoſtibus peſte & pene cunctis ſubita morte intercepti libyſtinus cugnominatus eſt. Noſtris quoq; continetur ãnalibus ſimilis eiuſdem dei præſentiæ maieſtas. Nam cum ludi primo romæ Apollini celebrarent: ex uaticinio Martii uatis carmineq; ſibyllino repentino hoſtis aduentu plebes ad arma excitata hoſti occurrit: eoq; tempore nubes ſagittarum in aduerſos uiſa ferri & hoſtẽ fugauit: & uictores romanos ad ſpectacula dei ſoſpitalis reduxit Hinc intelligitur prælii cauſa non peſtilentiæ (ſicut quidã exiſtimant) ludos inſtitutos. Hæc eſt aũt huius exiſtimationis ratio ꝙ tunc ſol ſup ipſum noſtræ habitationis uerticẽ fulget: Nã cancer in æſtiuo tropico eſt: in quo meante ſole radii temperatã noſtrã non eminus ſed ſupne demiſſi rectis fulgoribus luſtrant. Vnde extimatum eſt a nonnullis ad propiciandũ tunc maxime deũ caloris apollinaribus litari: ſed inuenio ĩ litteris hos ludos uictoriæ non ualitudinis cauſa (ut quidã annalium ſcriptores memorant) inſtitutos Bello enĩ punico hi ludi ex libris ſibyllinis primũ ſunt inſtituti ſuadẽte Cornelio Ruffo deceuiro: qui proprerea Sibylla cognoĩatus ẽ: & poſtea corrupto noĩe primus Sylla cœpit uocitari. Fert aũt in carminibus Martii uatis cuius duo uolumina illata ſunt in ſenatũ: inuentũ eſſe ita ſcriptũ: Hoſtem romani ſi ex agro pellere uultis uomicãq; quæ gentiũ uenit longe: Apollini cẽſeo uouẽdos ludos qui quot annis cõiter Apollini fiãt. His ludis faciẽdis præſit is prætor q ius populo plebiq; dabit. Sũmũ decẽuiri græco ritu hoſtiis ſacra faciãt. hoc ſi recte facietis: gaudebitis ſemp: fietq; reſpu. melior. Nã is diuus extĩguet pduellos uros: q ueſtros cãpos paſcũt placide. Ex hoc carmine cũ ꝓcurandi gratia

Libyſtinus Apollo

Sibylla qui & Sylla

dies unus rebus diuinis ĩpenſus eſſet: poſtea ſenatusconſultum factum: uti decemuiri (quo magis inſtruerentur de ludis Apollini agundis req; diuina recte facienda) libros ſibyllinos adirent: in quibus cum eadẽ reperta nunciarũ eſſet: cenſuerunt patres Apollini ludos uouẽdos faciendoſq;: inq; eam rẽ duodecim milia æris prætori & duas hoſtias maiores dari: decemq; uiris præceptum ẽ ut græco ritu hiſce hoſtiis ſacrum facerent Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ boue fœmĩa aurata ludos in circo populus coronatus ſpectare iuſſus. Hæc præcipue tradit origo ludoꝝ apollinarium. Nunc ex aliis quoq; huius diei nominibus eũdem eſſe Apollinem & Solem probemus. Loxias cognominatur: ut ait Aenopides: ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς κινούμενος. ideſt ꝙ obliquũ circulũ ab occaſu ad orientẽ pergit. Aut ut Cleantes ſcribit ἐπειδὴ καθ' ἕλικας κινεῖται λοξαὶ γάρ εἰσι καὶ αὗται: ꝙ flexuoſum pergit iter. ἢ ὅτι τὰς λοξὰς ἀκτῖνας ἵησιν ἐφ' ἡμᾶς βορείους ὄντας νότιος ὤν: uel ꝙ tranſuerſos in nos a meridie immittit radios: cum ſimus ad ipſum ſeptentrionales. Delius cognominatur ἀπὸ τοῦ δῆλα καὶ φανερὰ πάντα ποιεῖν τῷ φωτί: ꝙ illuminãdo omnia clara demonſtret. φοῖβος appellatur (ut ait Cornificius) ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ: ꝙ ui fertur. Pleriq; autẽ a ſpecie & nitore Phœbum ideſt καθαρὸν καὶ λαμπρὸν dictum putant. item Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν ἐπειδὴ φαίνεται νέος: quia ſol quotidie renouat ſeſe. Vnde Virgilius: Mare nouum. Camerienſes q ſacram ſoli incolunt inſulam ἀειγενέτῃ Apollini immolant. τῷ τὸν αὐτὸν ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ γεννᾶν: ideſt ꝙ ſemper exoriens gignitur: quique ipſe generat uniuerſa: ſeminando: fouendo: producendo: alendo: augendoq;. Apollinis Lycii plures accipimus cognominis cauſas. Antipater ſtoicus lycium Apollinem nuncupatum ſcribit ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου. Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notat ꝙ ueluti lupi pecora rapiunt: ita ipſe quoq; humorẽ eripit radiis. Priſci græcoꝝ primã lucem quæ præcedit ſolis exortus λύκην appellauerunt ἀπὸ τοῦ λύκου: ideſt tẽporis: hodieq; lycophos cognoĩant de quo tẽpore ita poeta ſcribit: ἦμος δ' οὔτ' ἄρ πω ἠώς, ἔτι δ' ἀμφιλύκη νύξ. idem Homerus: εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενέτῃ κλυτοτόξῳ: qđ ſignificat τῷ γεννῶντι τὴν λύκην qui generat ex

Varia nomina Apollinis

ortu ſuo lucem. Radiorꝝ enim ſplendor propinquitatem ſolē lō-
ge lateq; præcedens atq; caliginem paulatim extenuās tenebrarū
parit lucem Neq; minus romani ut pleraq; alia ex græco ita & lu
cē uident a lyce figuraſſe. Annum quoq; uetuſtiſſimi græcorum
λυκάβαντα appellāt τὴν ἀπὸ τοῦ λύκου ideſt ſole. βαινόμενον
καὶ μετρούμενον λύκον autem ſolem uocari etiam Lycopolita-
na Thebaidos ciuitas teſtimonio eſt: quæ pari religione Apollinē
itemq; lupum hoc eſt λύκον colit in utroq; ſolem uenerans: ꝙ
hoc animal rapit & conſumit omnia ī modum ſolis ac plurimū
oculorꝝ acie cernens tenebras noctis euincit: ipſos quoq; λύκους
Lupus ūde a lyce: ideſt a luce prima appellatos quidam putāt: quia hæ feræ
maxime id tempus aptum rapiendo pecori obſeruant ꝙ antelu-
canum poſt nocturnā famem ad paſtum ſtabulis expellitur: &
Apollinem πατρῷον cognominauerunt nō propria gētis unius
ac ciuitatis religione ſed ut auctorē progenerandarꝝ omnium rerꝝ
ꝙ ſol humoribus exiccatis progenerandarꝝ omnibus præbuit cau
ſam: ut ait Orpheus πατρὸς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφρονα βουλ
ήν. Vnde nos quoq; Ianum patrē uocamus ſolem ſub hac appel
latione uenerantes. νόμιον ἀπόλλωνα cognominauerunt: nō
ex officio paſtorali: ut fabula per quam fingitur Admeti regis pe
cora pauiſſe. Sed quia ſol paſcit omnia quæ terra progenerat un
de non unius generis: ſed omniū pecorū paſtor canitur: ut apud
Homerꝝ Neptuno dicente φοῖβε σὺ δ᾽ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς
βουκολέεσκες: atq; idē apud eundem poetam equarum paſtor
ſignificatur: ut ait

τὰς ἐν φιρίῃ θρέψ᾽ ἀργυρότοξος ἀπόλλων
ἄμφω θηλείας φόβον ἄρηος φορεούσας

Præterea ædes ut omniū paſtorꝝ ſūt apud camirēſes ἐπιμηλίου
apud naxios ποιμνίου itemq; deus ἀρνοκόμης colitur: & apud
Eleleus leſbios ναπαῖος. Et multa ſunt cognomina per diuerſas ciuita-
tes ad dei paſtoris officium tendentia: Qua propter uniuerſi pe-
coris antiſtes & uere paſtor agnoſcitur Apollo ἐλελεὺς appellāt:
ἀπὸ τοῦ ἐλίττεσθαι περὶ τὴν γῆν: ꝙ æterno circa terram meatu
ueluti uolui uidet: ut ait Euripides ἥλιε θοαῖς ἵπποισιν εἰλίσσ
ων φλόγα πολλοῦ πυρός: Vt ait Empedocles οὕνεκα ἐλιχθεὶς
μέγαν οὐρανὸν ἀμφιπολεύει ὑπαλλάττων ἀπὸ τοῦ συνηλέ
νσκειν καὶ συναθροίζειν τοὺς ἀνθρώπους ὅταν ἀνέτειλε: ꝙ exo

niens homines conducit in cœtum. Apollo chryſocomos cognominat a fulgore radiorum: quos uocat comas au reas ſolis: unde & ἀκερσεκόμης: quod nunquam radii poſſunt a fronte lucis auelli. itē argyrotoxus quod enaſcens per ſummū orbis ambitū uelut arcus quidā figuratur alba & argentea ſpecie: ex quo arcu radii in modum emicant ſagittarum. σμινθεύς cognominatur ὅτι ζέων θεῖ quia feruens currit: κάρνειος ὅτι καιόμενος ὁρᾶται νέος: uel quod cum omnia ardentia cōſumat: hic ſuo calore candēs ſemper nouus cōſtat. Itē ἀπόλλων σκιάλλιος ὅτι τὰς κυνήσει ἀλλοίας ποιεῖ nobis ab auſtro currens. θυμβραῖος ὁ ὄμβρου θεῖος quod eſt deus imbricitor. ἀπόλλων φιλήσιος quod lumen eius exoriens amabile amiciſſima ueneratione oculorum conſalutamus. ἀπόλλων πύθιος οὐκ ἀπὸ τῆς πύσεως idest non a conſultatione oculorum dictus a phyſicis exiſtimatur ſed ἀπὸ τοῦ πύθειν id eſt σήπειν: quod nunquam ſine ui caloris efficitur: Hinc ergo πύθων dictum exiſtimant: licet hoc nomen ex nece draconis inditū deo græci fabulentur. Quæ tamen fabula non abhorret ab intellectu naturalis arcani: quod apparebit ſi percurratur ordo qui de Apolline naſcenre narratur: ſicut paulo ſuperius enarraturum me eſſe promiſi. Latonæ Apollinem Dianāque parituræ Iuno dicitur obſtitiſſe. Sed ubi quandoque partus effuſus eſt: draconē ferūt qui πύθων uocitabatur deorum cunas inuaſiſſe: Apollinemque in prima īfantia ſagittis belluā confeciſſe quod ita intelligendum naturalis ratio demonſtrat. Nanque poſt chaos ubi primū cœpit cōfuſa deformitas in rerum formas & elemēta niteſcere: terraque adhuc humida ſubſtantia in molli atque inſtabili ſede nutaret: conualeſcente paulatī æthereo calore atque inde ſeminibus in eam igneis defluētibus hæc ſidera edita eſſe credū tur & ſolē maxima caloris ui in ſuperna raptū. Lunā uero humidiore & uelut fœmineo ſexu naturali quodam preſſam tēpore inferiora tenuiſſe tanquam ille magis ſubſtātia patris conſtet: hæc matris. Siquidē Latona phyſici uolunt terrā uideri: cui diu interuenit Iuno ne numina quæ diximus ederētur Hoc eſt aer qui tunc humidus adhuc grauiſque obſtabat ætheri: ne fulgor luminū per humoris aerei denſitatē tanquam ex cuiuſdā partus progreſſione fulgeret. Sed diuinæ prouidentiæ uicit inſtātia: quæ credit iuuiſſe partū. Ideo in inſula Delo ad confirmandam fidē fabulæ ædes prouidentiæ: quā ναὸν προνοίας appellāt pata

crisocomos
argirotoſus
Sciallius
Tymbreus
Phileſius
Latona

religione celebrat᷑. Propterea ĩ inſula dicũtur nati: ꝙ ex mari nobis orti uident᷑. Hæc ĩſula ideo delos uocat᷑: q͞a ortus & quaſi partus luminũ oĩa facit δῆλα: id ē aperta clareſcere. Hæc eſt aũt de nece draconis ratio naturalis: ut ſcribit Antipater ſtoicus. Nã terræ adhuc humidæ exhalatio meãdo ĩ ſupna uolubili ĩpetu atque ĩde ſeſe poſtq̃ calefacta ē: inſtar ſerpẽtis mortiferi ĩ ĩferiora reuoluẽdo corrũpebat oĩa ui putredinis: quæ non niſi ex calore & humore generat᷑: ipſumq́ue ſolẽ denſitate caliginis obtegẽdo nebulã uidebat᷑ quodãmodo lumen eius eximere. Sed diuino feruore radiorum tandẽ uelut ſagittis incidẽtibus extenuata exiccata enecta ĩteremp ti draconis ab Appollĩe fabulã fecit. Eſt & alia rõ draconis perẽpti. Nã ſolis meatus licet ab ecliptica linea nunq̃ recedat: ſurſũ tamẽ ac deorſũ uentorũ uices certa deflexiõe uariando iter ſuũ uelut flexũ dracõis ĩuoluit. Vnđ Euripedes πυριγενὴς δὲ δράκων ὁδὸν ἡγεῖται ταῖς τετραμόρφοις ὥραις ζευγνὺς ἁρμονίᾳ ὄπλον πολυκάρπου ὄχημα Sub hac ergo appellatiõe cæleſtis itineris ſol cũ cõfeciſſet ſuũ curſũ: draconẽ cõfeciſſe dicebat᷑.

Inde fabula exorta ē de ſerpẽtis nece. Sagittarum autẽ noĩe ñ niſi radiorum iactus oſtendit᷑: qui tũc lõgiſſimi ĩtelligunt᷑: quo tẽpore altiſſimus ſol diebus lõgiſſimis ſolſtitio æſtiuo cõficit ãnuũ curſũ unde ἑκηβόλος dictus καὶ ἑκατηβόλος e longiſſimo altiſſimoq; radios ĩ terrã uſq; dimittẽs. De Pythii cognomĩe ſufficere iſta potuiſſẽt: ni hæc quoq; ratio eiuſdẽ appellatiõis ĩgereret. Cũ .n. ſol ĩ ſigno cãcri æſtiuũ ſolſtitiũ facit: ĩ quo ē lõgiſſimi diei terminus: & ĩde retrogreſſũ agit ad diminutionẽ dierum: Pythius eo tẽpore appellat᷑ ὡς πύματον θέων ὅ ἐστι τελευταῖος δρόμον τρέχων Idẽ ei nomẽ cõuenit. & cũ capricornũ rurſus ingrediẽs ultimum breuiſſimi diei curſũ intelligit᷑ peregiſſe: & ideo ĩ alterutro ſignorũ peracto annuo ſpatio draconẽ Apollo .i. flexuoſũ iter ſuũ confeciſſe memorat᷑. Hãc opinionẽ Cornificius ĩ etymis rettulit. Iõ autẽ his duobus ſignis: quæ portæ ſolis uocant᷑: cãcro & capricorno hæc oĩa contigerunt: ꝙ cancer aĩal retro atq; oblique cedit. Eãdeque ratiõe ſol ĩ eo ſigno obliquũ (ut ſolet) ĩcipit᷑ agere retrogreſſũ. Capræ uero cõſuetudo hæc in paſtu uidet᷑: ut ſemp altum paſcẽdo petat. Sed & ſol ĩ capricorno ĩcipit ab imis in alta remeare. ἀπόλλωνα διδυμαῖον uocant: ꝙ geminã ſpeciẽ ſui numinis præfert ipſe illuminãdo formãdoque lunã. Et .n. ex uno fonte lu

Delos quare dicitur

Ratio naturalis de nece phythonis

Alia ratio

Sagittæ Apollinis

Ecebalus

Quãdo Pythius dicit᷑. Apollo

Cãcer & Capricornus dicunt᷑ portae ſolis

Didymæus

cis gemino ſydere ſpatia diei & noctis illuſtrat. Vnde & romani
ſolē ſub noīe & ſpecie anni didymati Apollinis appellanōe uene-
rantur. ἀπόλλωνα Δελφιόν uocant: ꝙ quæ obſcura ſūt: clari- Dephius
tudīe lucis oſtēdit ἐκ τοῦ Δηλοῦν ἀφανῆ Aut ut Numēio placet:
quaſi unū & ſolū. Ait. n. priſca græcoꝝ lingua Δέλφον unū uo-
citari: unde & frater īquit ἀδελφός dicit̃: quaſi iā nō unus. Hie-
ropolitani præterea q ſunt gentes aſſirioꝝ: oēs ſolis effectus atq;
uirtutes ad unius ſimulacri barbati ſpeciē redigūt: eundēq; Apol- Simulacrū apollinis
linē appellāt. Huius facies prolixa in acutū barba figurata ē emi-
nente ſup caput calatho. Simulacrū thorace munitū ē. Dextera
erectā tenet haſtā ſupſtāte uictoriæ paruulo ſigno. Siniſtra floris
porrigit ſpeciē: ſūmiſque ab humeris gorgoneū uelamentū redi-
mitū anguibus tegit ſcapulas. Aquilæ ꝑpter exprimūt īſtar uola-
tus. Ante pedes imago fœminea ē: cuius dextera leuaque ſunt ſi-
gna fœminaꝝ. Ea cingit flexuoſo uolumīe draco. Radios ī terrā Etymologia de apollinis ſimulacro
ſupne iaci barba demiſſa ſignat. Calathus aureus ſurgēs ī altum
mōſtrat ætheris ſūmū: ūde ſolis credit̃ eſſe ſubſtātia. Haſtæ atq;
loricæ argumēto imago adiungit̃ Martis: quē eundē ac ſolē eſſe ꝓ-
cedēs ſermo patefaciet. Victoria reſtat̃ cūcta ſūmitti huius ſyde-
ris poteſtati. Floris ſpecies florē rerū proteſtat̃ quas hic deus inſe-
minat progenerat: nutrit: ſouet: maturatq;. Species fœminea ter-
ræ imago ē: quā ſol deſup illuſtrat. Signa duo æque fœminea: q-
bus ambit̃: hylē naturāq; ſignificāt cōfamulātes. Et draconis ef-
figies fluxuoſū iter ſyderis mōſtrat. Aqlæ propter altiſſimā uelo-
citatē uolatus altitudinē ſolis oſtēdunt. Addita ē gorgonea ueſtis
ꝙ Minerua quā huius præſidē accipimus ſolis uirtus ſit. Sicut &
Porphirius teſtat̃ Mineruā eſſe uirtutē ſolis: quæ humāis menti- Minerua qd eſt
bus prudētiā ſubminiſtrat: Nā ideo hæc dea Iouis capite progna-
ta memorat̃: ideſt de ſūma ætheris parte edita: unde origo ſolis ē

De Libero patre: ꝙ idem ſol & Liber pater. Cap.

HAec quæ de Apolline diximus: poſſūt etiā de Libero dicta
exiſtimari. Nā Ariſtoteles: qui thelogumena ſcripſit: apol-
linē & liberū patrē unū eundemq; deū eſſe cū multis aliis argumē-
tis aſſeuerat: tum etiā apud ligyreos ait ī thracia eſſe adytū Libe- Apud ligyreos uaticinātur
ro cōſecratū. Ex quo reddunt̃ oracula. Sed ī hoc adyto uaticinan-
tur plurimo mero ſūpto: uti apud Clariū aqua pota effant̃ ora-
cula. Apud lacedæmonios & ſacris: quæ apollini celebrāt hyacin- Mero ſūpto apud clariū

thia uocãtes hædera coronant̃ bacchico ritu. Item Poetii parnaſſum montẽ Apollini conſecratũ eſſe memorãtes: ſimul tamẽ in eodẽ & oraculũ delphicũ & ſpelũcas bacchicas uni deo ɔ̃ſecratas colũt. Vnde & Apollini & Libero patri ĩ eodẽ mõte res diuĩa celebrat̃ Qđ cũ & Varro & Granius Flaccus affirmẽt: etiã Euripides his docet: Διόνυσος θύρσοισι καὶ νέβρων δοραῖς καθαπτὸς ἐν πεύκαισι παρνασὸν κατὰ πηδᾷ χορεύων hoc mõte parnaſſo bacchanalia alternis annis agunt̃: ubi & ſatyrorũ (ut affirmant) frequẽs cernit̃ cœtus: & plerũq; uoces propriæ exaudiunt̃. Itẽque cymbalo℞ crepitus ad aures hominũ ſæpe pueniunt: & ne quis opinetur diuerſis diis parnaſſum montẽ dicatũ: idẽ Euripides in licinio Apollinẽ Liberumq; unum eundẽq; deum eſſe ſignificãs ſcribit δέσποτα φιλόδαφνε βάκχε παιὰν ἄπολλον εὔλυρε Ad eandẽ ſententiã Aeſchylus ὦ κισσεὺς ἀπόλλον ὦ βάκχε ὦ μάντις Sed licet illo prius aſſerto eundẽ eſſe apollinem ac ſolem: edoctoque poſtea ipſum eſſe Liberum patrẽ qui Apollo ẽ: nulla ex his dubitatio ſit ſolẽ ac Liberũ patrẽ eiuſdẽ numinis habẽdũ. Abſolute tamẽ hoc argumẽtis liquidioribus aſtruetur. In ſacris enim hæc religioſi arcani obſeruatio tenet̃: ut cum ſol ĩ ſupero .i. in diurno hemiſpærio ẽ: Apollo uocitetur: cũ in infero .i. nocturno Dionyſius qui ẽ Liber pater habeatur: Itẽ Liberi patris ſimulacra partĩ puerili ætate partim iuuenis fingũt. Præterea barbata ſpecie ſenili quoque uti græci eius quẽ Bacchapæan: item quem Briſſea appellãt: & ut in cãpania neapolitani celebrãt Ebona cognominantes. Hæ autem ætatum diuerſitates ad ſolem referunt̃ ut paruulus uideatur hyemali ſolſtitio: qualẽ ægyptii proferunt ex adyto die certa: ꝙ tunc breuiſſimo die ueluti paruus & infans uideatur. Exinde autem procedentibus augumentis æquinoctio uernali ſimiliter atque adoleſcẽtis adipiſcitur uires: figuraq; iuuenis ornat̃. Poſtea eius ætas ſtatuit̃ pleniſſima effigie barbæ ſolſtitio æſtiuo: quo tempore ſummum ſui cõſequitur augmẽtum Exinde per diminutiones ueluti ſeneſcenti quarta forma deus figuratur. Itẽ ĩ thracia eundẽ haberi ſolem atque Liberum accipimus: quẽ Sebadium nuncupantes magnifica religione celebrãt ut Alexander ſcribit: eiq; deo in colle zilmiſſo aedes dicata ẽ ſpecie rotunda: cuius medium inter patet tectum. Rotunditas aedis mõſtrat huiuſce ſyderis ſpeciẽ: ſũmoq; tecto lumen admittit̃: ut

Simulacrũ bacchi ĩ ſpẽ pueri & iuuenis & ſẽis Bacchapæã Briſſeus Ebona

Sebadius bacchus dr̃ apud Thraces

appareat ſolem cuncta uertice ſummo luſtrare lucis im miſſu: & quia oriẽte eo uniuerſa pateſiũt. Orpheus quoq; ſolem uolẽs intelligi ait inter cætera τήκων αἰθέρα δῖον ἀκίνητον ἔπρίνοντα ἐξανέφηνῦ θεοῖσι ὁρᾶν καλᾶις τὸν ἰδέσθαι ὅν δὴ νῦν καλέουσι φάνητά τε καὶ διονυσὸν εὐβουλῆα τ᾽ ἄνακτα καὶ ἀν ταυτὴν ἀρδηλον ἄμοι δ᾽ ἀλλο καλοῦσιν ἐπὶ χθονίων ἀνθρώπων: πρῶτος δ᾽ ἐς φάος ἦλθε διόνυσος δ᾽ ἐκλήθη οὕνεκα δινεῖται κατ᾽ ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον ἀλλαχθεὶς ὄνομα ἔσχε προσωνυμίας πρὸς ἕκαστον παντοδαπάς κατὰ καιρὸν ἀμειβομένοιο χρόνοιο Phaneta dixit ſolem ἀπὸ τοῦ φωτός
id eſt a lumine atq; illuminatione: quia cunctis uiſitur cuncta conſpiciens. Dionyſius ut ipſe uates ait ἀπὸ τοῦ δινεῖσθαι καὶ περιφέρεσθαι id eſt ꝙ circumferatur in ambitum: unde Cleãthes ita cognominatum ſcribit ἀπὸ τοῦ διανῦσαι quia quotidiano ĩpetu ab oriente ad occaſum diem noctemq; faciendo cæli cõficit curſũ. Phyſici διόνυσον διὸς νοῦν quia ſolem mundi mentem eſſe dixerũt. Mundus autẽ uocatur cælũ quod appellãt Iouem. Vnde Aratus de cælo dicturus ait: ἐκ διὸς ἀρχώμεσθα: Liber a romanis appellatꝰ: ꝙ liber & uagus ẽ: ut ait Neuius: Hac qua ſol uagus igneas habenas ĩmitit propius iungatq; terræ. Idem uerſus orpheici εὐβουλῆα uocãtes boni conſilii hunc deum præſtitem mõſtrant. Nam ſi cõceptu mẽtis cõſilia naſcuntur: mundi autẽ mentem ſolem opinantꝰ auctores: a quo ĩ homines manat intelligendi principiũ: merito boni cõſilii ſolem antiſtitẽ crediderunt. Solem Liberum eſſe manifeſte pronunciat Orpheus hoc uerſu: ἥλιος ὃν διονυσον ἐπίκλησιν καλέουσιν Is quidem uerſus abſolutior: ille uero eiuſdẽ uatis operoſior: εἷς ζεύς εἷς ἀίδης εἷς ἥλιος εἷς διόνυσος. Huius uerſus auctoritas fundatur oraculo Apollinis Clarii: in quo aliud quoq; nomen ſoli adiicitꝰ: qui in iiſdẽ ſacris uerſibus inter cætera uocatur ἰαω Nam conſultus Apollo Clarius quis deoꝝ habẽdus ſit: qui uocatur ἰαω ita effatus eſt ὄρπαμεν Huius oraculi uim numinis: nominiſque interpretationẽ qua Liber pater & ſol ἰαω ſignificatur: executus ẽ Cornelius Labeo ĩ libro cuius titulus eſt: De oraculo Apollinis Clarii Item Orpheus Liberum atque ſolem unum eſſe deum eundemq; demonſtrans: de ornatu ueſtituque eius ĩ ſacris liberalibus ita ſcribit: ἀυτάτε πάντα Hinc & Virgilius ſcribens Liberum patrẽ

ſolem eſſe & Cererem lunam : qui pariter fertilitatibus glebæ & maturãdis frugibus uel nocturno temperamento uel diurno calore moderantur: Veſtro ait ſi munere tellus : Chaoniam pingui glandem mutauit anſta. Solem uero terrenæ eſſe fœcũditatis auctorem idem poeta profano mox docuit exemplo: cum ait. Sæpe etiam ſteriles incẽdere profuit agros: & reliqua. Si.n. hominum commento ignis adhibitus multiplex præſtat auxilium: quid aſcribendum eſt æthereo ſolis calori?

De Marte. Ca.

QVæ de Libero patre dicta ſunt: hæc Martẽ eundẽ ac ſolem eſſe demõſtrãt: ſiquidẽ plerique Liberũ cũ Marte coniungũt unũ deũ eſſe monſtrantes. Vnde Bacchus ἐνυάλιος cognominatur: quod ẽ ĩter propria Martis nomina. Colitᷣ etiã apud lacedæmonios ſimulacrum Liberi patris haſta ĩſigne non thyrſo. Sed cũ thyrſum tenet: q̃d aliud q̃ latens telum geritur: cuius mucro hedera labente protegitᷣ. Quod oſtẽdit uinculo quodã patiẽtiæ obligãdos impetus belli. Habet.n. hedera uinciendi obligandique naturam. Nec non & calor uini: cuius Liber pater auctor eſt: ſæpe homĩes ad furorem bellicum uſq; propellit. Igitur propter cognatum utriuſque effectus calorem Martem ac Liberum unum eundemque deum eſſe uoluerunt. Certe romani utrũque patris appellatione uenerantur. Alterum Liberum patrem: alterum Marſpitrem.i. Martem patrem cognominantes. Hinc etiã Liber pater bellorum potens probatur: q̃ eum primum ediderũt auctorem triumphi. Cũ igitur Liber pater idem ac ſol ſit: Mars uero idem ac Liber pater: Martem ſolem eſſe quis dubitet? Acitani etiam hiſpana gens ſimulacrum Martis radiis ornatum maxima religione celebrãt necyn uocantes. Et certe ratio naturalis exigit: ut dii caloris cæleſtis parentes magis nominibus q̃ re ſubſtantiaque diuerſi ſint. Feruorem autem quo animus excandeſcit excitaturque alias ad iram alias ad uirtutes non nunq̃ ad temporalis furoris exceſſum: per quas res etiam bella naſcuntur: Martem cognominauerunt. Cuius uim poeta exprimendo & ſimilitudini ignis applicando: ait μαίνετο δ᾽ ὡς ὅτ᾽ ἄρης ἐγχέσπαλος ἢ ὀλοὸν πῦρ In ſumma pronunciandum eſt: effectum ſolis de quo feruor animorum de quo calor ſanguinis excitatur: Martem uocan.

Necyn Hiſpani appellãt martem

De Mercurio Cap:

At uero Mercurius ſol probetur ſuperius edocta ſuffragia ſunt Eundem enim eſſe Apollinem atque Mercurium uel hinc apparet: ꝙ apud multas gentes ſtella Mercurii ad Apollinis nomen refertur. Et ꝙ Apollo muſis præſidet: Mercurius ſermonem quod eſt muſarum munus impartit: Præter hoc quoq; Mercurium: pro ſole cenſeri multa documenta ſunt. Primum: ꝙ ſimulacra Mercurii pennatis alis adornantur: quæ res monſtrat ſolis uelocitatem. Nam quia mentis potentem Mercurium credimus: appellatumque ita intelligimus ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν Et ſol mundi mens eſt Summa autem eſt uelocitas mentis: ut ait Homerus: ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα: ideo pinnis Mercurius q̃ſi ipſa natura ſolis ornatur Hoc argumentũ lucidius ægyptii abſoluunt ipſius ſolis ſimulacra pinnata fingentes: quibus color apud illos non unus eſt. Alterum enim cærulea ſpecie: alterum clarum fingunt. Ex his clarum ſuperum & cæruleum inferum uocant. Inferi autem nomen ſoli datur: cum inferiore hemiſpærio ideſt hyemalibus ſignis curſum ſuum peragit: ſuperi cum partem zodiaci ambit æſtiuam. Eandem circa Mercurium ſub alia fabula fictio eſt: cum inter ſuperos & inferos deos adminiſter ac nuncius exiſtimatur. Argiphontes præterea cognominantur: non ꝙ argum peremerit: quem ferunt per ambitum capitis multorum oculorum luminibus ornatum cuſtodiſſe Iunonis imperio Inachi filiam eius deæ pellicem conuerſam in bouis formam: ſed ſub huiuſmodi fabula Argus eſt caelum ſtellarum luce diſtinctum: quibus ineſſe quaedam ſpecies caeleſtium uidetur oculorum: Caelũ autem argum uocari placuit a candore & uelocitate παρὰ τὸ λευκὸν ταχὺ. Et uidet̃ terrã deſuper obſeruare: quam aegyptii hieroclíphicis litteris quom ſignificare uolunt: ponunt bouis figurã His ergo ambitus caeli ſtellarum luminibus ornatus tunc exiſtimatur enectus a Mercurio: cum ſol diurno tempore obſeruando ſydera ueluti enecat in luminis ſui conſpectum eorum auferẽdo mortalibus. Pleraque etiam ſimulacra Mercurii quadrato ſtatu figurantur ſolo capite inſignita & uirilibus erectis. Quae figura ſignificat ſolem mundi eſſe caput: & rerum ſatorem omnemque uim eius non in quodam diuiſorum miniſterio membrorũ: ſed in ſola mente cõſiſtere: cuius ſedes ĩ capite ẽ. quatuor

Argypõtes

Argus

latera eadem ratione finguntur: qua & tertachordum Mercurio creditut attributũ. Quippe ſignificat hic numerus uel totidẽ plagas mũdi: uel quattuor uices temporũ quibus annus includitur: uel ꝙ duobus æquinoctiis duobuſq; ſolſtitiis zodiaci ratio diſtincta eſt: ut lyra Apollinis chordarum ſeptẽ tot cæleſtium ſpærarũ motus præſtat intelligi: quibus ſolem moderatorem natura cõſtituit. In Mecrurio ſolem coli etiam ex caduceo claret: ꝙ ægyptii in ſpecie draconum maris & fœminæ cõiunctoꝝ figurauerunt Mercurio cõſecrandũ. Hi dracones parte media uoluminis ſui inuicẽ in nodũ quẽ uocant Herculis obligantur: primæq; partes eorum reflexæ ĩ circulum preſſis oculis ambitum circuli iungũt. Et poſt modum caudæ reuocantur ad capulum caducei: ornãturque aliis ex eadem capuli parte naſcentibus. Argumentũ caducei ad genituram quoque hominũ quæ geneſis appellat̃: ægyptii protendũt deos præſtites homini naſcenti quattuor adeſſe memorantes δαίμονα τύχην ἔρωτα ἀνάγκην & duos priores ſolem ac lunam intelligi uolunt: ꝙ ſol auctor ſpiritus caloris ac luminis humanæ uitæ genitor & cuſtos eſt: & ideo naſcentis dæmon. i. deus credit̃ Luna τιχή: quia corporum præſul eſt: quæ fortuitorum uarietate iactantur. Amor oſculo ſignificatur: neceſſitas nodo. Cur pinnæ adiiciantur: iam ſuperius abſolutum eſt. Ad huiusmodi argumẽta draconum praecipue uolumen ectũ eſt propter iter utriuſq; ſyderis fluxuoſũ.

Lyra

Serpentes q ambiunt caduceum

præſtites dei q nobis dãt̃

De Aeſculapio. Ca:

Hinc eſt ꝙ ſimulacris & Aeſculapii & Salutis draco ſubiungitur: ꝙ hi ad ſolis naturam lunæque referũtur. Et eſt Aeſculapius uis ſalubris de ſubſtantia ſolis ſubueniens animis corporibusque mortalium. Salus autem naturæ lunaris effectus eſt quo animantium corpora iuuantur ſalutifero firmata temperamento. Ideo ergo ſimulacris eorum iunguntur figurae draconum quia præſtãt: ut humana corpora uelut ĩfirmitatis pelle depoſita ab ptiſtinum reuiteſcant uigorem: ut teuireſcũt dracones per annos ſingulos pelle ſenectutis exuta. Propterea & ad ipſum ſolẽ ſpecies draconis refertur: quia ſol ſemp uelut aquadam imae depreſſionis ſenecta in altitudinem ſuam ut ĩ robur reuertitur iuuẽtutis. Eſſe autẽ draconẽ ĩter præcipua ſolis argumẽta etiã nominis fictone mõſtratur: ꝙ ſi nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν: ideſt uidere.

Nā ferunt hunc ſerpētē acie acutiſſima & peruigili naturā huius ſyderis imitari: atq; ideo ædium adytoꝝ oraculoꝝ theſaurorum cuſtodiā draconibus aſſignari. Aeſculapium uero eundē eſſe atq; Apollinem: non ſolum hīc probatur: ꝙ ex illo natus creditur: ſed ꝙ ei & ius diuinationis adiungitur. Nam apollodorus ī libris quibus titulus eſt περὶ θεῶν ſcribit ꝙ Aeſculapius diuinationibus & auguriis præſit. Nec mirū: ſi quidē medicinæ atq; diuinationis conſociatæ ſunt diſciplinæ. Nā medicus uel cōmoda uel incōmoda ī corpore futura prænoſcit. Sicut ait Hippocrates. oportet medicū dicere de ægroto τὰ τ'ἐόντα τὰ τ'ἐσσόμενα καὶ πρὸ τ'ἐόντα id ē quæ ſint: quæ fuerint: quæ mox uentura ſequent. Quod cōgruit diuinationibus: quæ ſciunt. τὰ τ'ἐόντα τὰ τ'ἐσσόμενα καὶ πρὸ τ'ἐόντα. medicum oportere ſcire futura

De Hercule Cap.

Sed nec Hercules a ſubſtātia ſolis alienus eſt: Quippe Hercules ea eſt ſolis poteſtas: quæ humano generi uirtutem ad ſimilitudinem præſtat deoꝝ. Nec exiſtimes Alcumena apud thebas boetias natum ſolum uel primum Herculem nuncupatum: immo poſt multos atque poſtremos ille hac appellatione dignatus eſt honoratuſq; hoc nomine: quia nimia fortitudine meruit nomen dei uirtutem regentis. Cæterum deus Hercules religioſe quidem & apud tyron colitur. Verum ſacratiſſima & anguſtiſſima ægiptii eum religione uenerantur: ultraque memoriam quæ apud illos retro longiſſima eſt: ut carētem initio colunt. Ipſe creditur & gigantes īteremiſſe: cum cælo propugnaſſet quaſi uirtus deoꝝ. Gigantes autem quid aliud fuiſſe credendum eſt: q̄ hominum quandam impiam gentē deos negantem: & ideo exiſtimatam deos pellere de cæleſti ſede uoluiſſe? Horum pedes in draconum uolumina deſinebant: quod ſignificat nihil eos rectū nihil ſuperum cogitaſſe: totius uitæ eorum greſſu atque proceſſu ī īferna mergente. Ab hac gente ſol pœnas debitas ui peſtiferi caloris exegit: & re uera Herculem ſolem eiſe uel ex nomine claret. Heracles enim qui aliud eſt: niſi heras ideſt aeris cleos? quæ porro alia aeris gloria eſt niſi ſolis illuminatio: cuius receſſu ꝓfūditate ſpiritus occulitur tenebrarum? Præterea ſacrorum adminiſtrationes apud ægyptios multiplici actu multiplicem dei aſſerunt poteſtatem ſignificantes Herculem τὸν ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων ἥλιον Ex re quoq; alibi terraꝝ geſta

Gigantes

Hercules

argumētū nō uile colligit. Nā Theron rex hiſpaniæ citerioris: cū ad expugnādū Herculis tēplū ageretur furore inſtructus: exercitui nauiū gaditani ex aduerſo uenerūt prouecti nauibus longis cō miſſoq; prælio adhuc æquo marte cōſiſtēte pugna: ſubito i fugā uerſæ ſunt regiæ naues: ſimulq; īprouiſo igne correptæ cōflagrauerūt Pauciſſimi q ſupfuerāt hoſtiū capti indicauerūt apparuiſſe ſibi leones proris gaditanæ claſſis ſuperſtāres ac ſubito ſuas naues īmiſſis radiis: quales in ſolis capite pinguntur exuſtas.

De Sarapi. Cap.

Idē ægypto adiacens ciuitas: quæ cōditorē Alexādrum Macedonem gloriatur: Sarapin atq; Iſin cultu pene attonitæ uenerationis obſeruat: omnē tamen illā uenerationem ſoli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere: uel dū calathum capiti eius infingunt: uel dum ſimulacro ſignū tricipitis animantis adiungūt quod exprimit medio eodēq; maximo capite leonis effigiem: Dextera parte caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis: Pars uero leua ceruicis rapacis lupi capite finitur: eaſq; formas animalium draco cōnectitur uolumīe ſuo capite redeūte ad dei dexterā qua compeſcitur monſtrū. Ergo leonis capite mōſtratur præſēs tempus: quia conditio eius inter præteritum futurūq; actu præſenti ualida feruensq; eſt. Sed præteritū tempus lupi capite ſignatur: ꝙ memoria rerum transactarum rapitur & aufertur: Itē canis blandientis effigies futuri temporis deſignat euentum: de quo nobis ſpes licet incerta blanditur. Tempora autem cui niſi proprio famularētur auctori? Cuius uertex inſignitus calatho & altitudinem ſyderis mōſtrat & potētiam capacitatis oſtendit qa in eum omnia terrena redeūt: dum immiſſo calore rapiunt Accipe nunc quod de ſole uel Serapi pronuntietur oraculo. Nam Sarapis quem ægyptii deum maximum prodiderunt: oratus a Nicochreonte cypriorum rege quis deoꝶ haberetur: his uerſibus ſolicitā religionē regi īſtruxit: εἰμί θεός τοιόσδε μαθεῖν οἷον κἀγὼ εἴπω· οὐράνιος κόσμος κεφαλή γαστὴρ δέ θάλασσα γαῖα δέ μοι πόδες εἰσί τὰ δ᾽ οὔατ᾽ ἐν αἰθέρι κεῖται ὄμματ᾽· τηλαυγές λαμπρὸν φάος ἠελίοιο Ex his apparet Sarapis & ſolis unam eſſe & īdiuiduā naturā Iſis cūcta religiōe celebratur quæ eſt uel terra uel natura reꝶ ſubiacēs ſoli. Hīc ē ꝙ cōtinuatis uberibus corpus deæ oē dēſetur. qa uel terræ uel reꝶ naturæ altu nutritur uniuerſitas.

De Adone Attine & Oſiri. Cap.

ADonin quoq; ſolem eſſe non dubitatur inſpecta religione aſſyriorum: apud quos Veneris Architidis & Adonis maxīa olim ueneratio uiguit: quā nūc phœnices tenent. Nā phyſici terræ ſuperius himiſpærium: cuius partē incolimus: Veneris appellatione coluerunt. Inferius uero hemiſpæriū terræ Proſerpinā uocauerunt Ergo apud aſſyrios ſiue phœnicas lugens inducitur dea ꝙ ſol annuo greſſu ꝑ duodecim ſignorum ordinem pergens: partem quoq; hemiſpærii inferioris ingredit̄: qd de xii. ſignis zodiaci ſex ſuperiora ſex inferiora cēſentur: & cum eſt in inferioribus & ideo dies breuiores facit: lugere creditur dea tanq̄ ſole raptu mortis temporalis amiſſo & a Proſerpina retento: quam numen terræ inferioris circuli & antipodum diximus. Rurſumq; Adonin redditum Veneri credi uolūt: cū ſol euictis ſex ſignis ānui inferioris ordinis incipit noſtri circuli luſtrare hemiſpærium cum incremento luminis & dierum. Ab apro autem tradunt interemptum Adonin: hyemis imaginem in hoc animali fingentes: ꝙ aper hiſpidus & aſper gaudet locis humidis & lutoſis pruinaque cōtectis proprieq; hyemali fructu paſcitur gl ide. Ergo hyems ueluti uulnus eſt ſolis quæ & lucē eius nobis minuir & calorē: quod utrūq; animantibus accidit morte. Simulacrum huius deæ in monte libano fingitur capite obnupto ſpecie triſtis faciē manu læua intra amicum ſubſtinens: lacrymæ uiſione conſpicienum manare creduntur. Quæ imago præter ꝙ lugennis eſt (ut diximus) deæ terræ quoque hyemalis eſt quo tempore obnupta nubibus ſole uiduata ſtupet: conteſque ueluti terræ oculi uberius manant: agrique iterum ſuo cultu uidui mœſtam faciem ſui monſtrant. Sed cum Sol emerſerit ab inferioribus partibus terræ: uernaliſque æquinoctii tranſgreditur fines augendo diem tunc eſt: Venus læta & pulcra uirent arua ſegetibus: prata herbis: arbores foliis Ideo maiores noſtri aprilem menſem Veneri dicauerunt: Similiter Phryges fabulis & ſacrorum adminiſtrationibus immutatis circa matrem deum & Attinen eadem intelligi præſtat. Quis enī ambigat matrem deum terram haberi? Hæc dea leonibus uehitur ualidis impetu atque feruore animalibus: quæ natura cæli eſt cuius ambitu aer continetur qui uehit terram. Solem uero ſub nomine Attinis ornat & fiſtula & uirga. Fiſtula ordinem ſpiritus

Venus in hemiſpio ſupiore

Proſerpina ī īferiore

quare leōes uehūt cibelē

inæqualis oſtendit: quia uēti in quibus nulla æqualitas ē: propriā ſumūt de ſole ſubſtantiam. Virga ſolis poteſtatē aſſerit: qui cū cta moderatur. Præcipuā autem ſolis in his cerimoniis uerti ratio tiem hinc etiā poteſt intelligi ꝙ ritu eoꝝ καταβάσει finita ſimulationeq; luctus peracta celebratur læticiæ exordium ad octauum kalendas aprilis: quē diē hilaria appellant: quo primū tēpore ſol diē longiorem nocte protendit. Itē ſub diuerſis nominibus religionibus effectus eſt apud ægyptios. Cū Iſis Oſirim luget: hæc in occulto eſt. Neq; aliud eſſe Oſirim q̄ ſolem: nec Iſim aliud eſſe q̄ terram ut diximus naturāue rerū. Eadēq; ratio quæ circa Adonin & Attinen uertitur: in ægyptia quoque religione luctū & læticiā uicibus annuæ adminiſtrationis alternat. Hūc Oſirim ægyptii ut ſolē eſſe aſſerūt quotiens hieroglyphicis litteris ſuis exprimere uolunt: inſculpunt ſceptrum: inque eo ſpeciem oculi exprimunt: & hoc ſigno Oſirim monſtrant ſignificantes hunc deū ſolem eſſe: regaliq; poteſtate ſublimem cuncta deſpicere: quia ſolem Iouis oculū appellat antiquitas apud eoſdē Apollo qui eſt ſol: Horus uocatur. Ex quo & Horæ. xxiiii. quibus dies noxq; conficitur nomen acceperunt: & .iiii. tempora quibus annuus orbis impletur: horæ uocantur. Idem ægyptii uolentes ipſius ſolis nomine dicare ſimulacrum figurauere raſo capite: ſed dextra parte crine remanēte. Seruatus crinis docet ſolē naturæ rerum nunq̄ eſſe in operto. Dempti autem capilli reſidente radice mōſtrant hoc ſydus etiam tempore: quo non uiſitur a nobis: rurſum emergendi uti capillos habere ſubſtantiam: Eodem argumento ſignificatur & tempus quo anguſta lux eſt: cum uelut abraſis incrementis anguſtaque manente extantia ad minimum diei ſol peruenit ſpatium: quod ueteres appellauere brumalem ſolſtitium: brumam a breuitate dierum cognominantes: ideſt βραχὺ ἦμαρ. ex quibus latebris uel anguſtiis rurſus emergēs ad æſtiuū hemiſperiū tanq̄ enaſcēs in augmenta porrigitur: & tunc ad regnū ſuum perueniſſe iā creditur. Propterea ægyptii animal in zodiaco conſecrauere ea cæli parte qua maxime ānuo curſu ſol ualido efferuet calore: leoniſq; inibi ſignum domicilium ſolis appellant: quia id aīal uidetur ex natura ſolis ſubſtantiā deducere. primumq; īpetu & calore præſtat aīalia. uti præſtat ſol ſidera: ualiduſq; ē leo pectore & priore corporis pte ac degenerat poſterioribus mēbris æq̄ ſolis uis pma

Horæ

Bruma

parte diei ad meridiem ĩcreſcit uel prima parte anni a uere ĩ æſta
tem mox elangueſcens deducit̃: uel ad occaſũ qui diei uel ad hye/
mẽ quæ anni pars uidetur eſſe ĩferior: idemq; oculis patentibus
atq; igneis cernitur ſemper: ut ſol patenti igneoq; oculo terram
conſpectu ꝑpetuo atq; ĩfatigabili cernit. Nec ſolus leo: ſed ſigna
quoq; uniuerſa zodiaci ad naturam ſolis iure referuntur. Et ut In Ariete
ab ariete incipiam: magna illi cõcordia eſt. Nã & is per ſex men/
ſes hybernales ſiniſtro incubat lateri: ab æquinoctio uerno ſup
dextrum latus ſicut & ſol ab eodem tempore dextrum hemiſpa/
riũ: reliquo ambit ſiniſtrum. Ideo & Hãmonẽ quẽ deum ſolem Hamon
occidentem libyes exiſtimant: arietinis cornibus fingunt: quibuſ
maxime id animal ualet: ſicut radiis ſol. Nã & ap̃d græcos ἀπὸ
τοῦ κάρα κριὸς appellat̃. Taurũ uero ad ſolẽ referri multiplici ra In Tauto
tõne ægytius cultus oſtendit: uel quia apud heliopolim taurum
ſoli cõſecratũ quẽ Neriton cognominant maxime colunt uel q̃a
bos apis in ciuitate mẽphi ſolis inſtar excipitur: uel quia in oppi
do herminti magnifico Apollinis templo conſecratum ſoli co/
lunt taurum bacchim cognominãtes inſignẽ miraculis cõuenien
tibus naturæ ſolis. Nam & ꝑ ſingulas horas mutare colores affir
matur: & hirſutus ſetis dicitur in aduerſũ naſcentibus cõtra na/
turã oĩum animaliũ: unde habet̃ ueluti imago ſolis ĩ aduerſam
mũdi partẽ nitẽtis. Gemini aũt qui alternis mortibus uiuere cre In geminis
dũtur: quid aliud niſi ſolẽ unũ eũdemq; ſignificãt: modo deſcẽ
dentẽ in ima mundi: modo mundi in ſũma altitudinẽ reſurgen/ In cancro
tem? Cãcer obliquo greſſu quid aliud niſi iter ſolis oſtendit? Qui
uiã nunq̃ rectam ſed per illã ſemper meare ſortitus eſt obliquus
qua ſe ſignoꝝ uerteret ordo: maximeq; ĩ illo ſigno ſol a curſu ſu
pero incipit obliquus ĩferiora iam petere. De leone iam ſupra di
ctũ eſt. Virgo autem: quæ manu ariſtam refert: quid aliud q̃ δυ In Virgine
ναμις ἡλιακή quæ fructibus curuatur: & iõ iuſticia creditur: q̃
ſola facit naſcentes fructus ad hominũ uſus peruenire. Scorpi/ In Scorpiõe
us totus ĩ quo libra ẽ: naturã ſolis imaginat̃: q hyeme torpeſcit: & in libra
& trãſacta hac aculeũ rurſus erigit ui ſua: nullũ natura dãnũ ex
hyberno torpore ꝑpeſſa. Sagittariũ q oĩum zodiaci domicilioꝝ
imus atq; poſtremus ẽ ideo ex hoĩe in ferã ꝑ mẽbra poſteriora de In ſagittario
generat: quaſi poſtremis partibus ſuis a ſuperis ĩ inferna detru/
ſus. Sagittã tamen iacit: quod indicat tunc quoq; uniuerſorum

In capricorno conſtate uitam radio ſolis uel ab ima parte uenientis. Capricornus ab infernis partibus ad ſupra ſolem reducens capræ naturam uidetur imitari: quæ dū paſcitur: ab imis partibus ſemper prominētium ſcopulorum alta depoſcit.

In aquario Aquarius nō ne ipſam uim ſolis oſtendit? Vnde enim imber caderet in terras: niſi ſolis calor ad ſupera traheret humorē? cuius refuſio pluuialis ē copia

In piſcibus In ultimo ordine zodiaci piſces locati ſunt: quos cōſecrauit ſoli: nō aliqua naturæ ſuæ imaginatio ut cætera: ſed oſtētatio potentiæ ſydens: a quo uita nō ſolū aereis terreniſq; animalibus datur ſed illis quoq; quoꝝ cōuerſatio aquis merſa uelut aſpectu ſolis exulat. Tanta ē uis ſolis: ut abſtruſa quoq; penetrando uiuicet.

De Nemeſi. Cap.

AT ut ad ſolis multiplicē poteſtatem reuertatur oratio. Nemeſis quæ cōtra ſuperbiā colitur: quid aliud ē q̄ ſolis poteſtas? cuius iſta natura ē: ut fulgentia obſcuret & cōſpectui auferat: quæq; ſunt in obſcuro illuminet offeratq; cōſpectui?

De Inuo. Cap.

PAn ipſe: quē uocant Inuum ſub hoc habitu quo cernitur ſolem ſe eſſe prudentioribus permittit intelligi. Hunc deum Arcades colunt appellantes τόν τῆς ὕλης κύριον non ſiluarum dominum ſed uniuerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificari uolentes. Cuius materiæ uis uniuerſorum corporū ſeu illa diuina ſiue terrena ſint: componit eſſentiam. Ergo Inui cornua barbæq; prolixa demiſſio naturam lucis oſtendunt quia ſol & ambitum cæli ſuperioris illuminat: & īferiora colluſtrat. Vnde Homerus de eo ait: ὤρνυθι ἵνά θαντοισι φέως φέρη ἤΔειβροτ ōιρι. Quid fiſtula uel uirga ſignificent: ſuperius in habitu Attinis expreſſimus. Quod in capræ pedes deſinit: hæc argumenti ratio eſt: quia materia quæ in omnem ſubſtantiam ſole diſpenſāte porrigitur: diuinis de ſe corporibus effectis in terræ finitur elementum. Ad huius ergo extremitatis ſignum pedes huius aīalis electi ſunt: quod & terrenum eſſet & tamen ſemper perteret alta paſcendo: ſicut ſol uel cum radios ſuperne dimittit in terras uel cum ſe recolligit in montibus uiſitur. Huius Inui amor & deliciæ ἠχὼ credit nullius oculis obnoxia: quæ ſignificat armoniā cæli: quæ ſoli amica eſt. quaſi ſpæraꝝ omnium de quibus naſcit moderatori: nec tamen noſtris unq̄ ſenſibus depræhendi.

De Saturno. Cap.

SAturnus ipſe: qui auctor eſt tempoꝶ & ideo a græcis ĩmu
tata littera χρόνος quaſi κρόνς uocat᷑: quid aliud niſi ſol ĩ
telligendus eſt᷑ cum tradatur ordo elementorum temporum nu
meroſitate diſtinctus: luce patefactus: nexus æternitate traductus
uiſione diſcretus: quæ omnia actum ſolis oſtendunt.

De Ioue. Cap.

HEc ipſe Iuppiter rex deorum ſolis naturã uidetur excedere
ſed eundem eſſe iouem ac ſolem claris docet᷑ indiciis. Nã cũ
ait Homerus: ζεὺς γὰρ ἐς ὠκεανού Iouis appellatione ſolem
intelligi Cornificius ſcribit: cui unda Oceani uelut dapes mini
ſtrat. Ideo. n. ſicut & Poſſidõius & Cleãtes affirmãt. ſolis meatus
a plaga: quæ uſta dicitur nõ recedit: quia ſub ipſa currit oceanus
qui terram & ambit & diuidit. Omnium autem phyſicorum aſ
ſertione conſtat calorem humore nutriri. Nam quod ait: θεοὶ
δ᾽ἅμα πάντες ἕσποντο ſydera intelligunt᷑: quæ cum eo ad occa
ſus ortuſque quotidie impetu cæli feruntur: eodemque aluntur
humore θεοὺς. n. dicunt ſydera & ſtellas ἀπὸ τοῦ θέιν. i. τρέχειν
ꝙ ſemper in curſu ſint: ἢ ἀπὸ τοῦ θεωρεύεσθαι Addit poeta δω
δεκάτη γενετῆ ὡς nõ dierum ſed horarum ſignificans numerum
quibus referuntur ad hemiſpærii ſuperioris exortum. Intelle
ctũ noſtrũ ĩ eandẽ ſẽtẽtiã ducũt etiã de Timeo Platõis hæc uerba
ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ ὁ ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα πρ
ῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος τῷ δ᾽
ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσ
μημένη μένει δὲ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη His enim uerbis
magnum in cælo ducem Solem uult ſub appellatione Iouis in
telligi: alato curru uelocitatem ſyderis mõſtrans. Nã quia in quo
cũque ſigno fuerit: præſtat omnia ſigna & ſydera ſignoꝶq; præ
ſtites deos uidet᷑ cũctos deos ducatu præire ordinãdo cũcta ornan
doq; ideo uelud exercitũ eius cæteros deos haberi per. xii. ſignoꝶ
partes diſtributos: quia ipſe duodecimi ſigni in quocunq; ſigno
fuerit locum occupat Nomen autem demonum cũ deorum ap
pellatione coniungit: aut quia dii ſunt δαίμονες ideſt ſcien
tes futuri aut ut Poſſidonius ſcribit in libris quibus titulus eſt
περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων qa ex ætherea ſubſtãtia parta atq;
diuiſa qualitas illis ẽ ſiue ἀπὸ τοῦ δάιω ideſt καίω ſeu ἀπὸ τοῦ

Sydus

Sol idem & Iuppiter

δαιομένου::hoc eſt μεριζομένου. Quod autem addit μένει δ' ἑστία ἐν θεῶν οἴκω μόνη ſignificat: quia hæc ſola quam terram eſſe accipimus: manet ĩmobilis intra domum deoꝶ ideſt ĩtra mundũ ut ait Euripides καὶ γαῖα μὲν πάντες οἱ βροτοὶ οἰκοῦσι ἡ μὲν ἐν αἰθέρει. Hinc quoque oſtenditur quid de ſole & Ioue ſit ſentiendũ: cum alibi dicatur πάντα δ' ἴδων διὸς καὶ πάντα νοήσας: & alibi ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφόροις καὶ πάντ' ἐπακούεις Vnde utrũq; una poteſtate cẽſendum. Aſſyrii quoque ſolem ſub Iouis nomine quẽ diaheliopolitẽ cognominant: maximis cerimoniis celebrant in ciuitate quæ heliopolis nuncupatur. Eius dei ſimulacrũ ſumptũ ẽ de oppido ægypti: qđ heliopolis appellat̃ regnãte apud ægyptios Senemure ſeu idem Senepos nomine fuit perlatumq; ẽ primum in eam per Oppiã legatum Delebois regis aſſyriorum: ſacerdotesque ægyptios quorum princeps fuit Parmetis: diuq; habitũ apud aſſyrios poſtea helipolim commigrauit. Cur ita factũ q̃que ratione ægypto profectum in hæc loca ubi nũc eſt poſtea uenerit rituq; aſſyrio magis q̃ ægyptio colatur dicere ſuperſedi: quia ad præſentem nõ attinet cauſam. Nunc uero eundem Iouem ſolẽq; eſſe: cum ex ipſo ſacroꝶ ritu: tum ex habitu dignoſcitur. Simulacrum .n. aureum ſpecie ĩberbi inſtat dextra eleuata cum flagro ĩ aurigæ modum læua tenet fulmen & ſpicas. Quæ cuncta Iouis ſoliſq; cõſociatam potentiã demonſtrãt. Huius tẽpli religio etiã diuinatione praepollet: quae ad Apollinis poteſtatẽ refertur: qui idem atq; ſol eſt. Vehitur .n. ſimulacrũ dei heliopolitani ferculo uelut uehuntur in pompa ludorũ circenſium deoꝶ ſimulacra & ſubeũt pleraq; prouintiae proceres raſo capite longi tẽporis caſtimonia puri: ferũtq; diuino ſpiritu nõ ſuo arbitrio: ſed quo deus propellit uehentes. ut uidimus apud Antium promoueri ſimulacra fortunaꝶ ad danda reſponſa. Cõſulunt hunc deum & abſentes miſſis diplomatibus cõſignatis: reſcribitq; ordine ad ea quae conſultatione addita cõtinẽtur. Sic & ĩperator Traianus iturus ex ea prouintia parthiã cũ exercitu cõſtantiſſimae religiõis hortãtibus amicis: qui maxima huiuſce numinis cœperant experimẽta: ut de euentu cõſuleret rei cœptae egit Romano cõſilio prius explorando fidem religionis: nec forte fraus ſubeſſet humana Et primum miſit ſignatos codicillos ad quos ſibi reſcribi uellet Deus iuſſit afferri chartã eãq; aſſignari purã & mitti ſtupẽtibus

Traianus

N.

ſacerdotibus ad eiuſmodi factū. Ignorabāt quippe cōditionē codicillo℞. Hos cū maxīa admiratiōe Traiāus excepit ꝙ ipſe quoq; puris tabellis cū deo egiſſet: Tunc aliis codicillis cōſcriptis ſignatiſq; cōſuluit an romā ꝑpetrato bello rediturus eſſet Vitē cēturialē deus ex muneribus ī ædē dedicatis deferri iuſſit: diuiſāq; in partes ſudario cōdi: ac pinde ferri. Exitus rei obitu Traiani apparuit oſſibus romā relatis Nā fragmētis ſpecies reliquia℞ uitis argumēto caſus futuri tēpus oſtēſū ē. Et ne ſermo p ſingulo℞ nomina deo℞ uaget̃ accipe qd aſſyrii de ſolis potētia opinent̃. Deo enī quē ſūmū maximūq; uenerant̃ Adad nomē dederūt. Eius noīs interpretatio ſignificat unus. Hunc ergo ut potētiſſimū adorāt deum Sed ſubiungūt eidē deam nomine Adargatim: omnēq; poteſtatē cuncta℞ re℞ his duobus attribuūt ſolē terrāq; ītelligētes: nec multitudine nominū enuntiantes diuiſā eo℞ p omnes ſpecies poteſtatē ſed argumētis quibus ornātur ſignificātes multiplicem præſtātiā duplicis numinis. Ipſa aūt argumēta ſolis rationē loquūt̃. Nāq; ſimulacrū Adad īſigne cernit̃ radiis īclinatis: qbus mōſtratur uim cæli in radiis eſſe ſolis qui demittunt̃ in terram. Adargatis ſimulacrū ſurſū uerſū reclinatis radiis inſigne eſt mōſtrando radio℞ ui ſupne miſſo℞ enaſci quæcūq; terra progenerat Sub eodē ſimulacro ſpecies leonū ſunt: eadē ratione terrā eſſe mōſtrātes q̃ phryges finxere matrem deum ideſt terrā leonibus uehi. Poſtremo potentiā ſolis ad omnium poteſtatū ſummitatē referri indicāt theologi: q ī ſacris hoc breuiſſima precatiōe demōſtrāt dicētes ἥλιε παντοκράτωρ κόσ μου πνεῦμα κόσ μου δύναμις κόσ μού φῶς. Solem eſſe omnia & Orpheus teſtatur his uerſibus:

Adad deus max. aſſy.

Adargatis dea

Simulacrū adad

Solis potentia

κέκλυθι πόρου κύκλον ὀρανίαις στροφίηγξι περί δρομὸν ἥλιε
ἠέλιος ὢν ἀγλαεζεύς διόνυσε πατερ πόντοιο πάτερ ἄιης
ἠέλιε παγγεςέτωρ παντάιολε χρυσεόφεγγες.

Hinc cū prætextatus feciſſet loquēdi finē omnes ī eum affixis uultibus admirationē ſtupore prodebant. Deinde laudare hic memoriā: ille doctrinā: cuncti religionē affirmantes hunc eſſe unum arcanæ deo℞ naturæ cōſcium: qui ſolus diuina & aſſeq animo & alloqui poſſet ingenio. Inter hæc Euangelus equidem inquit: miror potuiſſe tanto℞ poteſtatem numinū comprehendi Verum ꝙ mantuanum noſtrum ad ſingula: cum de diuinis ſer

mo eſt: teſtē citatis: gratioſius eſt q̄ ut iuditio fieri putet᷑ An ego credā ꝙ ille cū diceret: Liber & alma Ceres pro ſole & luna nō hoc ī alterius poetæ imitationē poſuerit: ita dici audiēs cur tamē diceret ignorās: Niſi forte ut græci oīa ſua in īmēſum tollunt: nos quoq; poetas etiā noſtros uolumus philoſophari: cū ipſe Tullius q̄ nō minus profeſſus ē philophādi ſtudium q̄ loq̄ndi: quotiēs aut de naturæ deoꝶ aut de fato aut de diuinatiōe diſputat: gloriā quam oratiōe cōflauit: īcōdita reꝶ relatiōe minuat. Tum Symachus: de Cicerone Euangele: q̄ cōuitiis impenetrabilis eſt: poſt uidebimus Nunc q̄a cum Marōe nobis negotium ē reſpōdeas uolo utrū poetæ huius opera īſtituēdis tātum pueris idonea iudices: an alia illis altiora ineſſe fateatis. Videris .n. mihi ita adhuc uirgiliāos habere uerſus: q̄liter eos pueri magiſtris prælegētibus canebamus. Immo pueri cum eſſemus Symache ſine iuditio mirabamur: inſpicere aūt uitia nec p magiſtros nec p ætatē licebat quæ tamē nō pudēter quiſq̄ negabat: cū ipſe cōfeſſus ſit Quis. n. moriens poema ſuū legauit igni: qd niſi famæ ſuæ poſteritati ſubtrahēda curauit: nec īmerito erubuit: quippe de ſe futura iuditia ſi legētur petitio deprecātis filio arma a marito: cui ſoli nupſerat: nec ex eo prolē ſuſcepiſſe ſe nouerat uel ſi mille alia multum pudēda ſeu in uerbis modo græcis modo barbaris ſeu ī ipſa diſpoſitiōe operis deprehēderēt᷑. Cūq; adhuc dicēre omnes exhorruiſſēt: ſubtexuit Symmachus: Hæc eſt quidē Euāgele Maronis gloria: ut nullius laudibus creſcat: nullius uituperatiōe minuat᷑. Veꝶ iſta quæ proſcindis: defēdere quilibet pōt ex plebeia grāmaticoꝶ cohorte ne Seruio nr̄o qui priſcos: ut mea fert opinio: præceptores doctrīa præſtat: ī excuſandis talibus q̄ratur iniuria. Sed q̄ro utꝶ cū poetica tibi in tāto poeta diſplicuerit: nerui tñ oratorii: qui in eodē ſunt ualidiſſimi placere uideant᷑ Hæc uerba primum Euāgeli riſus excepit. Deinde ſubiecit: Id Hercule teſtat deniq;: ut & oratorē Virgilium tenuncietis: nec mirum cū ad philoſophos ābitus ueſter paulo āte prouexerit. Si ī hac opiniōe es Symachus īq̄t: ut Maro tibi nihil niſi poeticum ſēſiſſe exiſtimet᷑: licet hoc quoq; eidē nomē īuidens audi qd de operis ſui multiplici doctrina ipſe pronuntiet. Ipſius. n. Marōis epiſtola q̄ cōpellat Auguſtum ita īcipit. Ego uero frequētes a te litteras accipio. Et īfra: De Aenea quidē meo ſi me hercle iā dignū auribus haberē tuis libēter mitterē. ſed tāta īchoata res ē

(margin notes: gloria maronis; Epiſtola maronis)

ut pene uitio mētis tātum opus īgreſſus mihi uideat: cum præſertim (ut ſcis) alia quoq; ſtudia ad id opus multoq; potiora īpertiar. Nec his Virgilii uerbis copia reꝝ diſſōat: quā pleriq; pene omnes litteratores pedibus illotis prætereunt: tāq̄ nihil ultra uerboꝝ explanationē liceat noſſe grāmatico. Ita ſibi belli iſti homines certos ſciētiæ fines & uelut q̄dā pomeria & effata poſuerūt ultra quæ ſi quis egredi audeat: ītroſpexiſſe ī ædē deæ a qua mares abſterrent̄ exiſtimādus ſit. Sed nos quos craſſa minerua dedecet: non patiamur abſtruſa eſſe adyta ſacri poematis: ſed arcanoꝝ ſenſum ī ueſtigato auditu doctoꝝ cultu celebrāda præbeamus recluſa penetralia. Et ne uidear uelle oīa unus āplecti: ſpōdeo uiolētiſſima īuenta uel ſenſa rhetoricæ ī uirgiliāo me opere demōſtratuꝝ. Euſebio autē oratoꝝ eloquētiſſimo nō præripio de oratoria apud Maronē arte tractatū: quē & doctrina & docēdi uſus melius exequet̄. Reliquos omnes: qui adeſtis īpēſe precatus ſim: ut quid ueſtꝝ quiſq; præcipuum ſibi ānotauerit: de Maronis ingenio uelut ex ſymbolo cōferamus. Mirum ī modum alacritatē omnibus qui aderant hæc uerba pepererunt. Et aſſurgens quiſq; in deſideriū alios audiendi nō uidit & ſe in idē munus uocādū. Itaq; hortatu mutuo cōcitati in aſſenſum facile ac libenter aīati ſunt. Intuentesq; omnes Prætextatū orabāt: ut iuditium ſuum primus aperiret: cæteris ꝑ ordinē quē caſus ſedēdi fecerat ſecuturis. Et Vectius: Equidē īter omnia quibus eminet laus Maronis: hoc aſſiduus lector admiror qa doctiſſime ius pontificum tāq̄ hoc ꝓfeſſus in multa & uaria operis ſui parte ſeruauit. Et ſi tātæ diſertationis ſermo nō ceſſerit promitto fore ut Virgilius noſter pōtifex maximus aſſerat̄. Poſt hūc Flauianus apud poetā noſtrum inquit: tantā ſciētiā iuris angularis īuenio: ut ſi aliaꝝ diſciplinaꝝ doctrina deſtitueret̄: hæc illum uel ſola profeſſio ſublimaret. Euſtachius deinde maxime inquit prædicarē: q̄nta de graecis cautus & tāq̄ aliud agens modo artifici diſſimulatiōe modo ꝓfeſſa imitatione trāſtulerit: ni me maior admiratio de aſtrologia totaq; philoſophia teneret: quam parcus & ſobrius operi ſuo nuſq̄ reprehēdēdus aſperſit. Furius Albinus alteꝝ fouens Prætextati latus: iuſtaq; eum Cecina Albinus ambo uetuſtatis affectationē ī Virgilio praedicabāt: alter in uerſibus: alter in uerbis. Auienus nō aſſumā mihi inquit: ut unam aliquā de uirgilianis uirtutibus audeam prædicare ſed audiendo

Præcipuæ Virgilii laudes

Virgilius pon. max.

Virgilius ſūmus augur

quæcunq; dicetis ſi quid uel de his mihi uidebitur: uel iam dudũ legẽti annotãdũ uiſum ẽ opportunius proferã: modo memineritis a Seruio noſtro exigẽdũ ut qcqd obſcuꝝ uidebitꝰ q̃ſi litteratoꝝ omniũ lõge maximus palã faciat. His dictis & uniuerſo cœtui cõplacitis Prætextatus cũ ĩ ſe cõuerſa omniũ ora uidiſſet: Philoſophia ĩquit quod unicũ ẽ munus deoꝝ & diſciplina diſciplinaꝝ: honorãda ẽ anteloquio. Vnde meminerit Euſtachius primũ ſibi locũ ad diſſerẽdũ omni alia profeſſiõe cedẽte cõceſſum. Huic tu mihi Flauiane ſuccedes: ut & auditu ueſtro recreer: & aliquãto ſilẽtio inſtaurẽ uires loquẽdi. Inter hæc ſeruilis moderator obſequii cui cura uel adolẽdi penates uel ſtruẽdi penũ & domeſticoꝝ actuum miniſtros regẽdi: admonet dominũ familiã pro ſolẽnitate annui moris epulatã. Hoc.n. feſto religioſæ domus prius famulos ĩſtructis tãq̃ ad uſũ domini dapibus honorãt: & ita demũ patriſfamilias mẽſæ apparatus nouatur. Inſinuat ergo præſul famuli cui cœne tẽpus & dominos iã uocare: Tũ prætextatus reſeruãdus ergo eſt Virgilius noſter ad meliorem partẽ diei: ut mane nouũ ĩſpiciendo ꝑ ordinẽ carmini deſtinemus. Nũc hora nos admonet ut honore ueſtro hæc mẽſa digneť. Sed & Euſtachius & poſt hũc Nicomachus meminerint craſtina diſertatiõe ſeruari ſibi ãteloq functionẽ: & Flauianus ex placita iã uos lege cõuenio: ut ſequẽti die penates mei beari ſe tãti cœtus hoſpitio gloriẽť. His cum omnes aſſẽſi eſſent: cœnã alio aliud de his quæ inter ſe cõtulerãt reminiſcente approbãteq; cũ magna alacritate animi conceſſerunt.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER .II

Ic ubi modeſtus edẽdi modus ceſſare fecit caſtimoniã ferculo & cõuiualis lætitia minuſculis poculi oriebatꝰ: Auienus ait Bene ac ſapienter Maro noſter tumultuoſũ ac ſobriũ uno eodẽq; uerſu deſcripſit ſub paucoꝝ uerboꝝ mutatiõe cõuiuiũ. Nã ubi ſub apparatu regio ꝓcedeř ſolet luxus ad ſtrepitũ poſtq̃ ꝓrima ĩquit quies epulis. At cũ heroes caſtigatis dapibus aſſidunt: nõ reducit quietẽ: qa nec præceſſit tumul

tus. Sed Poſtq̄ exēpta fames epulis. Noſtrū hoc cōuiuiū qđ & heroici ſæculi pudiciciā: & noſtri cōduxit elegantiā: ī quo ſplēdor ſobrius & diligēs parſimonia Agathonis cōuiuio: uel poſt magniloquentiā Platonis nō cōponere tantū: ſed nec præferre dubitauerim. Nā ipſe rex mēſæ nec ī moribus Socrate minor: & in repu. philoſopho efficacior. Cæteri qui adeſtis eminētiores eſtis ad uirtutū ſtudia: q̄ ut poetis comicis & Alcibiadi: q̄ tātū fuit fortis ad crimina: aliiſque q̄bus frequēs illud cōuiuiū fuit uos quiſq̄ exiſtimet cōparandos: Bona uerba quæſo Prætextatus ait circa reuerētiā tantū ſocraticæ maieſtatis. Nā reliquis qui ī illo fuerūt ſymposio: hæc lumīa quis nō præponēda cōſētiat. Sed quorſum tibi Auiene hoc tēdit exēplū? Quia ſub illoꝝ īquit ſupcilio nō defluit: qui pſaltriā ītromitti peteret: ut puella ex īduſtria ſupra naturā mollior canora dulcedīe & ſalutationis lubrico exerceret illecebris philoſophātes. Illic hoc fieri tētatū ē: ut Agathōis uictoria celebraret. Nos honoré dei cuius hoc feſtū ē: nullo admixtu uoluptatis augemus. Neque ego ſū neſcius nos nec triſticiā nec nubilū uultū ī bonis ducere: nec Craſſū illū quē auctore Lucilio Cicero ſemel ī uita riſiſſe ſcribit: magnopere mirari. Ad hæc cū Prætextatus diceret ludicras uoluptates nec ſuis penatibus aſſuetas nec ante cœtū tā ſerium producēdas: excepit Symmachus. Quia ſaturnalibus optīo dieꝝ: ut ait ueronēſis poeta: nec uoluptas nobis ut ſtoicis tanq̄ hoſtis repudiāda ē: nec ut epicureis ſūmū bonū ī uoluptare ponēdū: excogitemus alacritatē laſciuia carētē. Et ni fallor īueni: ut iocos ueteꝝ ac nobiliū uiroꝝ edecumatos ex multiiugis libris relatiōe mutua proferamus. Hæc nobis ſit lr̄ata læticia: & docta cauillatio uicē plāīpedis & ſabulōis īpudica & prætextata uerba iaciētis: at pudorē ac modeſtiā uerſus imitatā. Hæc res & cura & ſtudio digna ueteribus uiſa eſt. Etiam primū aīaduerto duos quos eloquentiſſimos antiqua ætas tulit: comicum Plautum: & oratorem Tullium: eos ambos etiam ad iocorum uenuſtatem cæteris præſtitiſſe. Plautus quidem ea re clarus fuit: ut poſt mortem eius comœdiæ quæ incerte ferebantur: plautinæ tamen eſſe de iocorum copia noſcerentur. Cicero autem quantum in ea re ualuerit: quis ignorat? qui uel liberti eius libros: quos is de patroni iocis compoſuit: quos quidam ipſius putant eſſe: legere curauit. Quis item neſcit conſularem eum ſcurram ab

inimicis appellari ſolitum? Quod ĩ oratiōe etiā ſua Vatinius po
ſuit. Atque ego (ni lōgum eſſet) referré in quibus cauſis quom no
cétiſſimos reos tueret̃: uictoriā iocis adeptus ſit: ut ecce pro Lucio
Flacco quē repetundaꝝ reum ioci opportunitate de manifeſtiſſi
mis criminibus exemit. Is iocus ĩ oratiōe non extat: mihi ex libro
Fuſii Viuaculi notus ē: & ĩter alia eius dicteria celebrat̃. Sed ĩ hoc
uerbo nō caſu ĩcidi: uolēs feci. Iocus enĩ hoc genus ueteres noſtri
Dicteria — dicteria dicebāt. Teſtis idē Cicero: qui ĩ libro epiſtolaꝝ ad Corne
liū Nepotē ſecūdo ſic ait: Itaque noſtri cum oĩa quæ dixiſſemus
dicta eſſēt: quæ facete & breuiter & acute locuti eſſemus: ea ꝓprio
nomine appellari dicteria uoluerunt. Hæc Cicero. Nouius uero
Pomponiuſque iocos nō raro dicteria nominant. Marcus etiam
Cato ille cēſorius argute iocari ſolitus ē. Horū nos ab ĩuidia mu
niret auctoritas: etiā ſi noſtris cauillaremur. At cū a ueteribus di
cta referamus: ipſa utique auctoꝝ dignitate defendimur. Si ergo
ꝓbatis iuentum: agite quod cuiq; de dictis talibus ĩ mentē ueni
et: uiciſſim memoriā noſtrā excitādo referamus. Placuit uniuer
ſis lætitiæ excogitata ſobrietas: & ideo ut Prætextatus ĩcipiēdo au
ctoritatē de exēplo præberet: hortati ſunt.

Dicta facetiſſime a pluribus
Hānibalis Cauillatio

QVum ille: Dictum uolo hoſtis referre ſed uicti: & cuius me
moria ĩſtaurat romanoꝝ triumphos. Hānibal carthaginē
ſis apud regē Antiochū profugus facetiſſime cauillatus ē. Ea ca
uillatio huiuſcemodi fuit. Oſtēdebat Antiochus ĩ cāpo copias in
gētes: quas bellū populo romano facturas cōparauerat: cōuerte
batq; exercitū ĩſignibus argēteis & aureis florentē. Inducebat eti
am currus cum falcibus & elephātos cum turribus equitatūque
frænis & ephippiis mobilibus ac phaleris præfulgentem. Atq; ibi
rex cōtēplatione tāti & tam ornati exercitus gloriabūdus Hāniba
lē aſpicit. Et putas ne ĩquit ſatis eſſe romanis hæc omnia? Tunc
pœnus eludens ignauiā ĩbelliamq; militū eius precioſe armatoꝝ
Plane ĩquit ſatis eſſe credo romanis hæc: & ſi auariſſimi ſūt. Ni
hil prorſus neque tam lepide neq; tam acerbe dici pōt. Rex de nu
mero exercitus ſui: ac de exiſtimanda æquiparatiōe q̄ſiuerat. Re

Proteruia Sacrificium

ſpōdit Hānibal de præda. Flauianus ſubiecit: Sacrificium apud
ueteres fuit: qđ uocabat̃ ꝓteruia. In eo mos erat: ut ſiquid ex epu
lis ſuperfuiſſet: igne conſumeretur. Hic Catonis iocus eſt. Nāq;
Albidiū quēdā: q ſua bona comediſſet: & nouiſſime domū quæ

ei reliqua erat incēdio perdidiſſet: proteruiā feciſſe dicebat: quod comeſſe non potuerit: id combuſſiſſe.

SYmmachus deinde: Mater. M. Bruti Seruilia cū precioſū ære paruo fundū abſtuliſſet a Cæſare ſubiiciēte haſte bona ciuiū: nō effugit dictū tale Ciceronis. Equidē quo melius emptū ſciatis: cōparauit Seruilia hūc fundum tertia deducta. Filia autē Seruiliæ erat Iunia Tertia. Eadēq; .C. Caſſii uxor laſciuiēte dictatore tam ī matrē q̄ in puellā. Tunc luxuriā ſenis adulteri ciuitas ſubīde rumoribus iociſque carpebat: ut mala nō tātū ſeria forēt.

Ciceroīs dictū ī Seruiliam

POſt hunc Cecina Albīus: Plācus ī iudicio forte amici cum moleſtum teſtē deſtruere uellet: īterrogauit (qa ſutorē ſciebat) quo artificio ſe tueret͛. Ille urbane reſpōdit: Gallā ſubigo. Sutorium hoc habet͛ īſtrumētum: quod nō īfacete ī adulterii exprobrationē ābiguitate cōuertit. Nā Plācus ī Meuia Galla nupta male audiebat. Secutus ē Furius Albinum. Poſt mutinēſē fugā quærētibus qd ageret Antonius: reſpōdiſſe familiaris eius ferebatur. Quod canis ī ægypto: bibit & fugit. quoniā ī illis regionibus conſtat canes raptu crocodilorum exterritos currere & bibere.

Galla inſtrumētum ſutorium

In Plācū faceta reſponſio

In Antoniū

VStachius deinde: Publius Mutium imprimis maliuolum cum uidiſſet ſolito triſtiorē: aut Mutio īquit neſcio qd incōmodi acceſſit: aut neſcio cui aliqd boni. Inde Auienus Fauſtus Syllæ filius cum ſoror eius eodē tēpore duos mœchos haberet: Fuluium Fullōis filium & Pōpeium cognomine Maculā: miror inquit ſororē meā habere maculā cum Fullonem habeat.

In Murium īuidum

Auienus fauſtus ī ſororē mœcham

HIc Euāgelus: Apud Lucium Mallium: qui optimus pictor romæ habebat͛: Seruilius Geminius forte cœnabat. Cūq; filios eius deformes uidiſſet: nō ſimiliter īquit Malli fingis & pīgis. Et Mallius: In tenebris. n. fingo īquit: luce pīgo. Euſebius deīde: Demoſthenes īquit excitatus ad laudis famam: cuius formā tunc græcia mirabat͛ acceſſit: ut & ipſe famoſo amore potiretur. Qui ubi dimidium talētum unius precium noctis audiuit diſceſſit hoc dicto ὀυκ ἀγὀοράζω τὀσόυτου μεταυοήσαι. Inter hæc cum Seruius ordine ſe uocante per uerecundiam ſileret: omnes nos inquit Euangelus impudentes grammatice pronuncias: ſi tacere talia uis uideri tuitione pudoris. Vnde neq; tuum nec Diſarii aut Hori ſupcilium liberum erit a ſupbiæ nota: ni Prætextatū & nos uelitis imitari. Tunc Seruius: Poſtq̄ uagis ſilentiū erube-

Mallii pictoris faceta reſponſio

Demoſthenis dictum

ſcendũ uidit:ad libertatem ſe ſimilis relationis animauit. M. inquit Votacilius pitholaus:cum. C. Seruilius uno tamẽ die cõſul fuiſſet:dixit. Ante flamines:nunc conſules diales fiunt. Nec Diſarius ultra exprobrationem taciturnitatis expectans ait.

Platonis Diſtichon

POſt hunc Horus quoq; affero ad uos inqt Δίστιχον Platonis:quo ille adoleſcens luſerit:cum tragœdiis quoque ea dẽ ætate præluderet: τὴν ψυχὴν ἀγαιῶνα φιλῶν ἐπὶ χεῖλεσιν εἴχον ἦλθε ἡτα ἡμῶν ὡς διαβησομενη. Orta ex his læticia & omnibus in cenſorium riſum remiſſis:ac retractãtibus quæ a ſingulis antiquæ feſtiuitatis ſapore prolata ſunt. Symmachus ait: Hos Platonis uerſiculos: quorũ magis uetuſtatem an breuitatẽ mireris incertum eſt: legiſſe me memini in latinum tanto latius uerſos: quanto ſolet noſtra q̃ græcoꝝ lingua breuior & anguſtior exiſtimari. Et(ut opinor)hæc uerba ſunt.

Dum ſemiulco ſauio meum puellum ſauior:
Dulcemque florem ſpiritus duco:ex aperto tramite
Anima ægra & ſaucia cucurrit ad labia mihi:
Rictumque in oris peruium & labia pueri mollia rimata
Itiner tranſitus:ut tranſiret nititur.
Tum ſi moræ quid fuiſſet pluſculæ:
In cœtu oſculi amoris igne percita tranſiſſet:
Et me linqueret:& mira prorſus res fieret:
Vt ad me fierẽ mortuus:ad pueꝝ intus uiuerẽ.

Sed miror oẽs uos ioca tacuiſſe Ciceronis:ĩ quibus facũdiſſimus:ut ĩ oĩbus fuit Et ſi uidetur:ut æditus reſponſa numinis ſui prædicat: ita ego quæ memoria ſuggeſſerit:refero dicta Ciceronis. Tum omnibus ad audiẽdum erectis:ille ſic incipit.

Damaſippus

M. Cicero:cum apud Damaſippum cœnaret:& ille mediocri uino poſito diceret:Bibite falernum hoc:annoꝝ quadraginta ẽ:Bene ĩquit ætatẽ fert.

Lentulus gener Cicerõis

Idẽ cũ Lẽtulum generũ ſuum exiguæ ſtaturæ hoĩnẽ lõgo gladio accĩctũ uidiſſet:qs ĩquit generꝝ meum ad gladiũ alligauit? Nec Quinto Ciceroni fratri circa similẽ mordacitatẽ pepercit. Nã cum ĩ ea prouincia quã ille rexerat:uidiſſet clypeatã imaginẽ eius ingentibus

Quĩtus frater Cicer.

liniamẽtis uſque ad pectus ex more pictã(erat autẽ Quĩtus ipſe ſtaturæ paruæ)ait:Frater meus dimidius maior eſt q̃ totus. In cõſulatu Vatinii:quẽ paucis diebus geſſit:notabilis Cicerõis urba-

nitas circunferebat̃. Magnũ oſtentũ inquit anno Vatinii factũ eſt: ꝙ illo cõſule nec bruma nec uer nec æſtas nec auctũnus fuit. Quærenti deĩde Vatinio: ꝙ grauatus eſſet domũ ad ſe ĩfirmatũ uenire reſpõdit: Volui ĩ cõſulatu tuo uenire. ſed nox me cõprehẽdit. Vlciſci autẽ ſe Cicero uidebat̃: ut qui reſpõdiſſe ſibi Vatiniũ meminerat: cum humeris ſe reipu. de exilio reportatum gloriaretur: Vnde ergo tibi uarices?

In Vatinii parui tpis Conſ.

C Aninius quoque Reuilus qui uno die (ut Seruius rettulit) cõſul fuit: roſtra cũ aſcendiſſet pariter honorẽ iniit cõſulatus: & eierauit: quod Cicero gaudẽs omni occaſione urbanitatis ĩcrepuit: λογοθεώρητος ẽ Caninius cõſul. Deinde: Hoc conſecutus ẽ Reuilus: ut quæreret̃ quibus cõſulibus conſul fuerit. Dicere præterea nõ deſtitit: Vigilantẽ habemus conſulẽ Caniniũ: qui in conſulatu ſuo ſomnum non uidit.

In Caniniũ Cõſulẽ

P Ompeius Ciceronis facetiarũ ĩpatiẽs fuit. Cuius hæc de eo dicta ferebãtur. Ego uero quẽ fugiã habeo: quẽ ſequar nõ habeo. Sed & cũ ad Põpeium ueniſſet: dicẽtibus ſero eũ ueniſſe: reſpõdit: Minime ſero ueni: nã nihil hic paratũ uideo. Deĩde ĩterrogãti Pompeio ubi gener eius Dolobella eſſet: reſpondit: cũ ſocero tuo. Et cũ donaſſet Põpeius tranſfugam ciuitate romana: o hominẽ bellum ĩquit: gallis ciuitatẽ promittit alienã: qui nobis noſtram non poteſt reddere. Propter quæ merito uidebat̃ dixiſſe Pompeius: Cupio ad hoſtes Cicero trãſeat: ut nos timeat.

Dolobella gener Ciceronis

I N Cæſarẽ quoque mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. Nã primũ poſt uictoriã Cæſaris ĩterrogatus: cur in electione ꝑtis erraſſet: reſpõdit: Præcinctura me decepit. Iocatus in Cæſarẽ: qui ita toga præcingebat̃: ut trahendo liciniã uelut mollis incederet: adeo ut Sylla tanq̃ ꝓuidus dixerit Põpeio: Caue tibi illum puerum male præcinctum.

Cæſar male præcinctus

D Einde cum laberius in fine ludorum ãnulo aureo honoratus a Cæſare e ueſtigio in quattuordecim gradibus ad expectandum tranſit uiolato ordine: & cum detractus eſt eques romanus: & cum minus remiſſus ait Cicero prætereũti Laberio & ſedile quærenti: Recepiſſem te: niſi anguſte ſederem: ſimul & illum reſpuens: & in nouum ſenatum iocatur: cuius numerum Cæſar ſupra fas auxerat. Nec impune: reſpondit enim Laberius. Mirum ſi anguſte ſedes: qui ſoles duabus ſellis ſedere:

In Laberiũ

In Ciceronẽ

exprobrata leuitate Cicerõis:quia ĩmerito optimus ciuis male au diebat. Idem Cicero alias facilitatẽ Cæſaris ĩ eligẽdo ſenatum irriſit palam: Nã cum ab hoſpite ſuo Publio Mallio rogaret: ut decurionatũ priuigno eius expediret: aſſiſtente frequẽtia dixit: Romæ ſi ius habebit Pompeius: difficile eſt. Nec intra hæc mordacitas ſtetit: quippe ab Androne quodã laodiceno ſalutatus: cũ cauſam aduẽtus requiſiuiſſet: comperiſſetque (nam ille ſe legatum de libertate patriæ ad Cæſarem ueniſſe reſpondit) ita expreſſit publicam ſeruitutẽ: ἐάν ἐπιτύχης καὶ περὶ ἡμᾶς πρέσβευσον.

Vigebat ĩ eo excedẽs iocis & ſeria mordacitas: ut hoc ẽ ex epiſtola ad. C. Caſſiũ dictatoris uiolatorẽ. Vellem idibus martiis me ad cœnã inuitaſſes: profecto reliquiarũ nihil fuiſſet: nunc me reliquiæ noſtræ exercẽt. Idem Cicero de Piſone genero &. M. Lepido lepidiſſime cauillatus ẽ. Dicẽte adhuc Symmacho: &(ut uidebatur) plura dicturo ĩtercedẽs Auienus: ut fieri ſermõibus cõuiualibus ſolet: Nec Auguſtus inquit Cæſar ĩ huiuſmodi dicacitate quoq̃ minor: & fortaſſe nec Tullio. Et ſi uolentibus uobis erit: aliqua eius quæ memoria ſuggeſſerit: relaturus ſum. Et Horus: Permitte Auiene Symmachus explicet de his: quos iam nominauerat dicta Ciceronis: & opportunius quæ de Auguſto ius referre ſuccedent.

Piſo Ciceronis gener.

Reticente Auieno Symmachus Cicero inq̃: cum piſo gener eius mollius incederet: filia autem concitatius: ait filiæ: ambula tanq̃ uir. Et cum. M. Lepidus in ſenatu dixiſſet patribus cõſcriptis: Tullius ait. Ego non tanti feciſſem ὁμοιόπτωτον. Sed perge Auiene ne ultra te dicturiẽtem retardem. Et ille: Auguſtus inquam Cæſar affectauit iocos ſaluo tamen maieſtatis pudoriſque reſpectu: nec ut caderet in ſcurram. Aiacem tragœdiam ſcripſerat: eandemque ꝙ ſibi diſplicuiſſet: deleuerat. Poſtea Lucius grauis tragœdiarum ſcriptor interrogabat eum: quid ageret Aiax ſuus. Et ille in ſpongiam inquit incubuit.

auguſtus delectatus iocis

Aiax tragœdia

IDem Auguſtus: cum ei quidam libellum trepidus offerret & modo proferret manum: modo traheret: Putas inquit te aſſem elephanto dare. Idem cum ab eo Pacubius Taurus congiarium peteret: diceretque iam hoc homines uulgo loqui: non paruam ab illo ſibi pecuniam datam: ſed tu inquit noli credere. Alium præfectura equitum ſummotum & in

ſuper' ſalanũ poſtulantẽ:dicentẽq; nõ lucri cauſa dari hoc mihi rogo:ſed ut iudicio tuo munus uidear ĩpetraſſe:& ita officiũ depoſuiſſe. Hoc dicto repcuſſit: Tu te accepiſſe apud omnes affirma:& ego dediſſe me non negabo. Vrbanitas eiuſdẽ ĩnotuit circa Herennium deditum uitiis iuuenẽ:quem cum caſtris excedere iuſſiſſet:& ille ſupplex hac deprecatione uteretur:quo modo ad patrias ſedes reuertar? quid patri meo dicã? reſpõdit:dic me tibi diſplicuiſſe. Saxo ĩ expeditiõe percuſſum ac notabili cicatrice in fronte deformem nimiũ tamẽ ua opa iactantẽ ſic leuiter caſtigauit. At tu cũ fugies inquit nunq̃ poſt te reſpexeris. Galbæ cuius informe gibbo erat corpus:agenti apud ſe cauſam & frequenter dicenti corrige in me ſiquid reprehendis. reſpõdit:Ego te monere poſſũ:corrigere non poſſũ. Cũ multi Seuero Caſſio accuſãte abſoluerent:& architectus fori Auguſti expectationẽ operis diu traheret:ita iocatus eſt: Vellem Caſſius & meũ forũ accuſaſſet.

Vrbanitas ĩ Herẽnium

In galbã gibbum

ĩ ſeuerũ caſſium

R Ectius cum monumentũ patris exaraſſet: ait Auguſtus: Hoc eſt uere monumẽtũ pr̃is colere. Cũ audiſſet ĩter pueros:quos in ſyria Herodes rex iudeorũ intra bimatũ iuſſit interfici:filiũ quoq; eius occiſũ:ait:Melius eſt Herodis porcũ eſſe q̃ filiũ. Idem Auguſtus quia Mœcenatem ſuũ nouerat eſſe ſtilo remiſſo molli & diſſoluto: talẽ ſe ĩ epiſtolis quas ad eum ſcribebat ſæpius exhibebat:& cõtra caſtigationẽ loquẽdi quã alias ille ſcribẽdo ſeruabat ĩ epiſtola ad Mœcenatẽ familiari plura ĩ iocos effuſa ſubtexuit. Vale mel gentiũ metuelle ebur ex etruria laſar arrentiũ adamas ſupernas thyberinũ margaritũ cilneorũ ſmaragde iaſpi figulorũ berille ꝓſenne carbũculũ habeas ἵνα συντέμω πάντα μάλαγμα mœcchar̃. Exceptus ẽ a quodã cœna ſatis parca:& quaſi quotidiana. Nam pene nulli ſe ĩuitãti negabat. Poſt epulũ igitur ĩops ac ſine ullo apparatu diſcedẽs: Vale dicẽti hoc tantũ inſuſurrauit:Non putabã me tibi tam familiarem. Cũ de tyriæ purpuræ:quam emi iuſſerat:obſcuritate quereret' dicente uenditore:Erige altius & ſuſcipe: His uſus ẽ ſalibus: Quid ergo ut me populus romanus dicat bene cultũ:in ſolario ãbulaturus ſum? Nomenculatori ſuo de cuius obliuiõe querebat' dicẽti:nũquid ad forum mandas? Accipe inquit cõmẽdaticias:qa illic neminem noſti. Vatinio in prima ſua ætate eleganter inſultauit.

In herodẽ q filiũ ſuũ cũ aliis ĩnocẽtibus interfici iuſſit

In Mœcenatem

In illũ q dederat parcã cœnam

In Nomẽculatorẽ ſuũ

In Vatiniũ

Confuſus ille podagra uolebat tamen uideri diſcuſſiſſe uitium. & mille paſſus ambulare ſe gloriabatur. Cui Cæſar: Non miror inquit: dies aliquanro ſunt longiores.

DElata ad ſe magnitudine æris alieni: quã quidã eques ro manus dũ uixit excedentẽ ducẽties cælauerat: culcitrã emi cubicularẽ ĩ eius auctione ſibi iuſſit. Et præceptũ mirãtibus hãc rationẽ reddidit: Habenda eſt ad ſomnũ culcitra: in qua ille cũ tãtum deberet dormire potuit. Non ẽ intermittẽdus ſermo eius quẽ Catonis honori dedit. Venit forte in domũ: ĩ qua Cato ha/bitauerat. Dein. Strabone in adulationẽ Cæſaris male exiſtimã/te de Catonis petuicacia ait: Quiſquis præſentem ſtatum ciuita tis cõmutari nõ uolet: & ciuis & uir bonus eſt. Satis ſerio & Ca/tonem laudauit: & ſibi ne quis affectaret res nouas cõſuluit. Soleo ĩ Auguſto magis mirari. quos pertulit iocos q̃ ipſe quos pro/tulit: quia maior eſt patientiæ q̃ facũdiæ laus: maxime cũ æqua/nimiter aliqua etiã iocis mordaciora pertulerit.

Ioci ĩ Auguſtum

Quidã ſimilis Cæſari

Cuiuſdã prouin/cialis iocus aſper ĩnotuit. Intrauerat romã ſimillimus Cæſari: & in ſe omnium ora cõuerterat. Auguſtus perduci homninẽ ad ſe iuſſit: uiſumque hoc modo interrogauit: Dic mihi adoleſcẽs: fu/it aliquãdo mater tua romæ? Negauit ille: nec cõtentus adiecit: ſed pater meus ſæpe.

Pollio ĩ Auguſt.

Curtius eqs

Temporibus triumuiralibus Pollio cum ſe ſceminos in eum Auguſtus ſcripſiſſet ait: At ego taceo. Non eſt enim facile in eũ ſcribere: q poteſt proſcribere. Curtius eques ro/manus delitiis diffluens: cum macrũ turdũ ſumpſiſſet in conui uio Cæſaris: ĩterrogauit an mittere liceret. Reſponderat princeps quidni liceat? Ille ſtatim per feneſtrã miſit. Aes alienũ Auguſtus cuiuſdam ſenatoris cari ſibi nõ rogatus exoluerat numerato qua dragies. At ille pro gratiarũ actione hoc ſolũ ei ſcripſit: Mihi ni/hil. Solebat Licinius libertus eius ĩchoãti opa patrono magnas pecunias conferre. Quem morẽ ſecutus centũ promiſit per libel lũ: in quo uirgulæ ſupducte pars ultra pecuniæ defectionẽ ꝑtẽ/debat uacante infra loco. Cæſar occaſione uſus propiori alterũ centies ſua manu iunxit ſpatio diligenter expleto & affectata litterae ſimilitudine: geminatamque accepit ſummam diſſi/mulante liberto. Qui poſtea cœpto alio opere leniter factum ſuum Caeſari obiecit libello tali dato: Confero tibi domi/ne ad noui operis impenſam quod uidebitur. Mira etiam

cẽſoris Auguſti & laudata patiẽtia. Corripebať eques romanus a pricipe tanq̃ minuiſſet facultates ſuas. At ille ſe multiplicaſſe corã probauit. Mox eidẽ obiecit. ꝙ ad cõtrahẽdũ matrimoniũ legibus nõ paruiſſet. Ille uxorẽ ſibi & tres liberos eſſe dixit. Tũc adiecit: Poſt hac Cæſar cũ de honeſtis hoĩbus inquiris: honeſtis mandato. Etiã militis nõ libertatẽ tãtum. ſed & temeritatẽ tulit. In q̃dam uilla ĩquietas noctes agebat rũpente ſõnum eius crebro noctuæ cãtu. Præhẽdẽdam curauit noctuã. Miles aucupii peritus: & ſpe ingẽtis premii ptulit. Laudato ĩperator mille nũmos dari iuſſit. Ille auſus ẽ dicere. Malo uiuat: auẽque dimiſit. Quis non miratus ẽ nõ offenſo Cæſare abiiſſe militẽ cõtumacem. Veteranus cum die ſibi dicto periclitaretur: acceſſit in publico ad Cæſarẽ: rogauitq; ut ſibi adeſſet. Ille aduocatũ quem ex comitatu ſuo elegerat ſine mora dedit: cõmẽdauitq; ei litigatorem. Exclamauit ingenti uoce Veteranus: At non ego Cæſar periclitante te attiaco bello uicarium quæſiui: ſed pro te ipſe pugnauit: detexitq; ĩpreſſas cicatrices: Erubuit Cæſar: uenitq; in aduocationem: ut qui ueretur non ſuperbus tantum: ſed etiam ingratus uideri. Delectatus inter cœnam erat ſymphoniacis Turonii Flacci mangonis atq; eos frumento donauerat: cum in alia acroamata fuiſſet liberalis nũmis. Eoſdem quæ poſtea Turonius æquæ ĩter cœnã quærenti Cæſari ſic excuſauit: ad molas ſunt. Sublimis attiaca uictoria reuertebatur: occurrit ei inter gratulantes coruum tenẽs: quẽ inſtituerat hoc dicere: Aue Cæſar uictor imperatot. Miratus Cæſar officioſam auem. xx. milibus nũmum emit. Socius opificis ad quẽ nihil ex illa liberalitate peruenerat: affirmauit Cæſari habere illum & alium coruũ: quẽ ut afferre cogeretur rogauit. Allatus uerba quæ didicerat expreſſit. Aue uictor ĩperatot Antoni nihil exaſperatus ſatis duxit iubere illũ diuidere donatiũ cum cõtubernali. Salutatus ſimiliter a pſytaco emi iuſſit eum. Idem miratus in pica: hanc quoq; redemit. Exemplum ſutorem pauperem ſollicitauit: ut coruũ inſtitueret ad parem ſalutationem: qui ĩpẽdio exhaſtus ſæpe ad auem non reſpondẽtem dicere ſolebat opera & ĩpenſa periit. Aliquando tamẽ coruus cœpit dicere dictatã ſalutationẽ. Hac audita dũ tranſit Auguſtus reſpõdit. Satis domi ſalutatorꝝ taliũ habeo. Superfuit coruo memoria: ut & illa q̃bus dominũ quærẽtẽ ſolebat audire ſubtexeret: opera & ĩpenſa

Patiẽtia Cẽſoris auguſti

Coruum ſalutãs auguſtum

periit. Ad quod Cæſar riſit. Emique auem iuſſit: quãti nullã adhuc emerat. Solebat deſcendenti a palatio Cæſari honorificũ aliquod epigrãma porrigere græculus. Id cum fruſtra ſæpe feciſſet: rurſuſq; eum id facturum uidiſſet auguſtus: breue græcum mãu ſua in charta exarauit epigrãma: pergenti deinde ad ſe obuiã miſit. Ille legendo laudare mirari tam uoce q̃ uultu. Cũq; acceſſiſſet ad ſellam demiſſa in ſundam pauperem manu paucos denarios ꝓtulit: quos principi daret adiectu. hic ſermo μὴ κατά τὴν τύχην σὴν σέβαστε εἰ πλέον εἶχον πλεῖον ἐδίδουν Nõ ſecundum fortunam tuam Auguſte: ſi plus haberem plus darem: Secuto omnium riſu diſpenſatorem Cæſar uocauit: & ſeſtertia centum milia græculo numerari iuſſit.

Liberalitas Aug. ĩ grecu lum

De Moribus fœminarum. Cap.

Iulia filia aug.

VUltis aliqua & filiæ eius Iuliæ dicta referamus? Sed ſi garrulus nõ putabor: uolo de moribus fœminæ pauca præmittere ut quiſq; ueſtrum habeat ſeria & diſcenda quæ proferat. Hortãtibuſq; omnibus ut cœpto ĩſiſteret: ita de Iulia orſus ẽ. Annũ agebat triceſimum & octauum tempus ætatis (ſi mens ſana ſupeſſet) uergentis in ſeniũ: ſed ĩdulgentia tam fortunæ q̃ patris abutebatᷣ: cũ alioquĩ litteraꝝ amor multaq; eruditio quod ĩ illa domo facile erat: præterea mitis humanitas: minimeque ſæuus animus ĩgentem fœminæ gratiam conciliarent, mirantibus qui uitia noſcebant, tantam pariter diuerſitatẽ. Non ſemel præceperat pater: temperato tamen ĩter ĩdulgentiam grauitatemque ſermone moderaretur profuſos cultus pſpicuoſq; comitatus. Idẽ cum ad nepotum turbam ſimilitudinẽq; reſpexerat: qua repræſentabatᷣ Agrippa: dubitare de pudicitia filiæ erubeſcebat. Inde blãdiebatur ſibi Auguſtus lætum in filia animum uſq; ad ſpeciẽ procacitatis: ſed reatu liberum & talem fuiſſe apud maiores Claudiam credere audebat. Itaq; ĩter amicos dixit duas habere ſe filias delicatas: quas neceſſe haberet ferre rempublicam. Et Iulia uenerata dominum licentiore ueſtitu & oculos offẽderat patris tacentis Mutauit cultu ſui poſtera die morẽ: & lætum patrem affectata ſeueritate complexa eſt: At ille qui pridie dolorem ſuum conti-

Iuliæ ornatus

nuerat: gaudium continere nõ potuit. Et quãtum hic ait in filia augusti probabilior ẽ cultus? Nõ defuit patrocinio ſuo Iulia his uerbis. Hodiæ. n. me patris oculis ornaui: heri uiri. Notũ & illđ Cõuertebantin ſe populũ in ſpectaculo gladiatorũ Liuia & iulia comitatus diſſimilitudine Quippe cingẽtibus Liuiã grauibus uiris: hæc iuuẽtutis & quidẽ luxurioſo grege circũſidebatur. Admonuit pater ſcripto. Videre quãtum ĩter duas principes fœminas ĩtereſſet: Elegãter illa reſcripſit. Et hi mecũ ſenes fiẽt. Eadẽ iulia mature hr̃e cœperat canos: quos legere ſecreto ſolebat. Subitus ĩteruẽtus pr̃is aliquãdo oppreſſit ornatrices. Diſſimulauit auguſtus depræhẽſis ſuper ueſtẽ earꝝ canis: & aliis ſermõibus tẽpore extracto ĩduxit ætatis mẽtionẽ. Interrogauitque filiã utrũ poſt aliquot ãnos cana eſſe mallet: an calua. Et cũ reſpõderet: Ego pater cana eſſe malo ſic illi mẽdaciũ obiecit. Quid ergo iſte te caluã tam cito faciunt. Itẽ cũ grauẽ amicũ audiſſet iulia ſuadẽtem melius facturã: ſi ſe cõpoſuiſſet ad exempla paternæ frugalitatis ait Ille obliuiſcitur Cæſarẽ ſe eſſe ego memini me Cæſaris filiã. Cũq; cõſcii flagitiorũ mirarent̃ quo modo ſimiles Agrippæ filios ꝓcrearet: quæ rã uulgo poteſtatẽ corporis ſui faceret ait: Nũq̃ enĩ niſi naui plena tollo uectorẽ. Simile dictum Populiæ. M. filiæ q̃ mirãti cuidã: quid eſſet: quapropter aliæ beſtiæ nũq̃ marẽ deſiderarẽt: niſi cũ prægnãres uellẽt: fieri: reſpondit: beſtiæ enĩ ſũt: ſed ut a fœminis ad uiros & a laſciuis iocis ad honeſtos reuertar: cecilius iuriſcõſultus urbanitaris miræ libertatiſq; habebat̃: præcipue tamẽ is iocus eius ĩnotuit. Lapidatus a populo Vatinius: cũ gladiatoriũ munus ederet: optinuerat ut ædiles edicerent: ne qs in arenam niſi pomum miſiſſe uellet. Forte his diebus Caſelius conſultus a quodam an nux pinea pomũ eſſet: reſpondit: ſi in Vatinium miſſurus es pomum eſt:

Iuliæ reſpõſio ad pr̃em

Liuia filia Aug.

Populiæ reſponſio

M ercatori deinde queadmodũ cũ ſocio nauẽ diuideret ĩterroganti reſpõdiſſe tradit̃. Nauẽ ſi diuidis nec tu nec ſocios hr̃bebitis. In Galbã eloquẽtia clarũ: ſed quẽ habitus (ut ſupra dixi) corporis deſtruebat. M. Lœlii uox circũferebat̃: ingeniũ Galbæ male habitat. In eũdẽ Galbã Orbilius grãmaticus Accerbius irriſit: Prodierat Orbilius ĩ reũ teſtis: quẽ Galba ul cõfunderet diſſimulata eius profeſſione interrogauit. Quid arnũ facis? reſpõdit In ſole gibbos fricare ſoleo.

M. Lelius in Galbam

Orbilius grãmaticus in eundem

LVcius Cecilius cũ.C.Cæſar aliis q ſecũ pila luſitabãt cẽtena ſeſtertia illi uni quĩquagĩta dari uidiſſet:qd ego ĩquit una manu ludo & nõ duabus.ut plus habere poſſim?Cũ iratus eſſe Publius Clodius decimo Valerio diceret:ꝙ ei nũmũ petẽti non dediſſet.Quid amplius ĩquit mihi facturus es: niſi ut durachiũ eã & redeã:ludẽs ad Ciceronis exiliũ.Sed qa & paulo ante Aurelius Symmachus:& ego nũc Laberii fecimus mẽtionẽ:ſi aliq̃ huius atq; Publii dicta referemus:imitari uidebimur:& adhibendi cõuiuio mimos uitaſſe laſciuiã:& tñ celebritatẽ quã cũ adſũt illi excitare pollicent̃.Laberiũ aſperæ libertatis eqtẽ romanũ Cæſar quingẽtis milibus ĩuitauit:ut prodiret ĩ ſcænã:& ipſe ageret mimos:quos ſcriptitabat.Sed poteſtas nõ ſolũ ſi ĩuitet:ſed etiã ſi ſupplicet cogit:Vnde ſe & Laberius a Cæſa te coactũ in prologo teſtatur his uerſibus

Laberius

Neceſſitas:cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere:pauci potuerunt:
Quo me detruſit pene extremis ſenſibus.
Quem nulla ambitio:nulla unq̃ largitio:
Nullus timor:uis nulla:nulla auctoritas
Mouere potuit in iuuenta de ſtatu:
Ecce in ſenecta:ut facile labefecit loco
Viri excellentis mente clæmente edita
Submiſſa placide blãdiloquẽs oratio
Etenim ipſi dii negare cui nil potuerunt:
Hominem me negare quis poſſet pati?
Ergo bis tricenis annis actis ſine nota
Eques romanus lare egreſſus meo domum
Reuertar mimus:nimirum hoc die
Vno plus uixi mihi q̃ uiuendum fuit
Fortuna immoderata in bono æque atq; in malo
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere
Cur cum uigebam membris præuindantibus
Satiſfacere populo & tali cum poteram uiro
Non flexibilem me concutuaſti:ut carperes?
Nunc me deiicis:quo quid ad ſcænam affero?
Decorem formæ:an dignitatem corporis?

Animi uirtutem an uocis iocundæ ſonum?
Vt hedera ſerpens uires arboreas necat.
Ita me uetuſtas amplexu annorum necat
Sepulcris ſimilis: nihil niſi nomen retineo.
In ipſa quoque actiōe ſubinde ſe qua poterat ulciſcebatᷓ īducto habitu ſyri: q̄ uelut flagris cæſus præripiētiq; ſe ſimilis exclamabat. Porro quirites libertatē pdidimus. Et paulo poſt adiecit: neceſſe ē multos tīeat: quē multi timēt. Quo dicto uniuerſitas populi ad ſolū Cæſarē oculos & ora conuertit notātes eius īpotētiā hac dicacitate lapidatā. Ob hæc in Publiū uertit fauorē. Is Publius natiōe ſyrus: cū puer ad patronū dn̄i eſſet adductus pmeruit eū nō minus ſalibus & īgenio q̄ forma. Nā forte cū ille ſeruū ſuum hydropicū iacētē in area uidiſſet: quæſiſſetq; : īcrepuiſſetq; quid in ſole faceret: reſpōdit: aquā calefacit. Ioculari deinde ſup cœnam exorta quæſtiōe: quodnā eſſet moleſtū ocium: aliud alio opinā te ille podagrici pedes dixit. Ob hæc & alia manumiſſus & maiore cura eruditus cū mimos cōponeret: ingēniq; aſſēſu in italiæ oppidis agere cœpiſſe, productus romæ p Cæſaris ludos oēs q̄ tunc ſcripta & operas ſuas in ſcænam locauerāt: prouocauit: ut ſinguli ſecū poſita īuicem materia pro tēpore cōtenderent. Nec ullo recuſante ſuperauit oēs: in quis & Laberiū. Vndeᷓ Cæſar arridens hoc mō pronūciauit: Fauēte tibi me uictus ex Laberi a ſyro. Statimq; Publio palmā & Laberio annulū aureū cū quingentis ſeſtertiis dedit. Tūc Publius ad Laberiū recedētēs: ait Qui cū cōtēdiſti ſcriptor: hunc ſpectator ſubleua. Sed & Laberius ſequenti ſtatī cōmiſſione mimo nouo īter iecit hos uerſus.

Publius Syrus

Non poſſunt primi eſſe omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cū claritatis ueneris: cōſiſtes
Aegre: nec citius q̄ deſcendas: decidas.
Cecidi ego: cadet qui ſequitur: laus eſt publica
Publii aūt ſētētiæ ferūtur lepidæ: & ad cōmunē uſum accōmodatiſſimæ. Ex q̄bus has fere memini ſingulis uerſibus circūſcriptis.

Sētētiæ Publii lepidæ

Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Feras non culpes quod mutari non poteſt.
Cui plus licet: q̄ par eſt: plus uult q̄ licet.
Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.
Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.

Hætedis fletus ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia.
Improbe neptunū accuſat: qui iterum naufragium facit.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Pars beneficii eſt: quod petitur ſi cito neges.
Ita amicum habeas: poſſe ut fieri hunc inimicum putes.
Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.
Nunq̄ periculum ſine periculo uincitur.

Pylades hiſtrio
Hyla eius diſcipulus

Sed quia ſemel ingreſſus ſum ſcænam loquendo: non Pylades hiſtrio nobis omittendus eſt: qui clarus in opere ſuo fuit tēporibus Auguſti & Hylam diſcipulum uſq; ad æqualitatis contentionem erudinione prouexit. Populus deinde inter utriuſq; ſuffragia diuiſus eſt. Et cum canticum quoddam ſaltaret Hylas: cuius clauſula erat τὸν μέγαν ἀγαμέμνονα ſublimen ingentemq; Hylas uelut metiebatur. Non tulit Pylades: & exclamauit e cauea σὺ μακρὸν οὐ μέγα ποιεῖς.. Tunc eum populus cœgit idem ſaltare cāticum. Cumq; ad locum ueniſſet quem reprehenderat: expreſſit cogitantem: nihil magis ratus magno duci conuenire: q̄ pro omnibus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodem & Pylades hac uoce ſecuritatem ſaltātis caſtigauit σὺ βλέπεις. Cū in Herculē furētē prodiſſet: & nōnullis inceſſū hiſtrioni cōuenietem nō ſeruare uideret: depoſita pſona ridētes īcrepuit μωροὶ μαινόμενον ὀρχοῦμαι. Hac fabula & ſagittas iniecit in populum Eādē pſonā cū iuſſu Auguſti in triclinio ageret: & intendit arcum & ſpicula immiſit. Nec indignatus eſt Cæſar eodem ſe loco Pyladi quo populū romanū fuiſſe. Hic qa ferebat mutaſſe rudis illius ſaltationis ritū: q̄ apud maiores uiguit. & uenuſtā īduxiſſe nouitatē: īterrogatus ab Auguſto quæ ſaltationi cōtuliſſet: reſpōdit: αὐλῶν συρίγγων. Idē tū propter populi ſeditionē pro cōtētione īter ſe Hylāq; habita cōcitatē īdignationē excepiſſet Auguſti reſpondit βασιλεῦ ἔασον αὐτοὺς περὶ ἡμᾶς ἀπολεῖσθαι καὶ εὐχαρίσεις. His dictis & excitata læticia cū in Auieno memoriā florida & amœnitas laudaretur ingenii: menſas ſecundas miniſter admouit.

AT Flauianus. Multi ut extimo ī hoc ī a Varro diſſētiūt: q ī illa lepidiſſima ſatyra menippea: quæ īſcribit Neſcis qd ueſpuehat de ſecūda mēſā placētas remouit. Sed quæſo dicas Cecin

na uerba ipſa Varronis: ſi tibi beneficio memoriæ tenacioris hæſerunt. Et Albinus locus inqt Varronis quē referri a me īperas: ī his fere uerbis ē. Bellaria ea maxime ſūt mellita: quæ mellita nō ſunt. Dulcibus enī cum pepſi ſocietas infida. Significant aūt bellaria omne menſæ ſecundæ genus. Nam quæ πέμματα græci uel τραγήματα dixerunt: ea ueteres noſtri appellauere bellaria Vina quoque dulciora eſt inuenire in comediis antiquioribus hoc uocabulo: dictaq; ea Liberi bellaria.

Bellaria

AT euangelus agite anteq̄ ſurgendum nobis ſit: uino īdulgeamus quod decreti platonici auctoritate faciemus: q. exiſtimauit fomitē eſſe quendā & incitabulū ingenii uirtutiſque: ſi mēs & corpus hominis uino flagret. Tum Euſtachius quid agis inquit Euangele: an Platonem extimas haurienda paſſim uina ſuaſiſſe: & nō magis inter minuta pocula iocundiorē liberaliorēque īuitationem quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris & magiſtris conuiuiorum ſobriis nō improbaſſe? Et hoc ē quod in primo & in ſecundo de legibus nō inutile uiris eſſe decernit. Nam & modicis honeſtiſque interbibendum remiſſionibus refici integrarique animos ad inſtauranda ſobrietatis officia extimauit: redditoſque ſenſim lætiores ad intentiones ſurſus capeſſendas fieri habiliores: & ſimul ſiqui penitus in his affectionū cupiditatūq; errores ineſſēt: quos celaret alioqn pudor reuerēs: ea oīa ſine graui periculo liberate p uinū data detegit: & ad corrigendū medēdumque fieri opportuniora. Atque hoc etiā Plato ibidē dicit nō diffugiēdas eſſe huiuſcemodi exercitatiōes aduerſus ꝓpulſandam uini uiolentiā: neque illū unq̄ continentē prorſū aut tēperantē ſatis fideliter uiſū eſſe: cui uita nō inter ipſa errorū pericula & in mediis uoluptatū illecebris explorata ſit. Nā cui libentiæ gratiæq; omnes conuiuiorū incognitæ ſint: quique illarum omnino expes ſit. ſi eum forte ad participandas huiuſmodi uoluptates: aut uoluntas tulerit: aut caſus induxerit: aut neceſſitas impulerit: mox delinini & capi neque mentem eius animumque conſiſtere. Congrediendum igitur: & tanq̄ in acie quadam cum uoluptariis rebus cumque iſta uini licentia comminus decernendum: ut aduerſus eas non fuga nec abſentia ſimus tuti: ſed animi uigore & conſtanti præſentia moderatoq; uſu temperantiam continentiamque tueamur: & calefacto ſimul refotoq;

Vinū fomes & incitabulum ingenii uirtutiſq;

aïo ſiqd in eo uel frigidæ triſtitiæ: uel torpentis uerecũdiæ fuerit: deluamus. Sed qa uoluptatũ fecimus mẽtionẽ: docet Ariſtoteles a qbus uoluptatibus ſit cauẽdũ. Quinque. n. ſũt ſenſus hoĩnũ: quos græci αἰσθήσεις appellãt: p quos uoluptas aïo aut corpori quæri uidet̃. tactus guſtus odoratus uiſus auditus. Ex iis oĩbus uoluptas quæ ĩmodice capit̃: ea turpis atque ĩproba eſt Sed enĩ quæ nimia ex guſtu atque tactu ẽ: ea igitur gemina uoluptas ſicut ſapientes uiri cẽſuerunt: omniũ rerum fœdiſſima eſt: eoſque maxĩe qui ſeſe duabus iſtis uoluptatibus dediderũt: grauiſſimi uitii uocabulis græci appellauerũt uel ἀκρατεῖς uel ἀκολάστους Nos eos uel ĩcontinẽtes dicimus uel ĩterperantes. Iſtas aũt uoluptates duas: guſtus atque tactus id ẽ cibi atque ueneris: ſolas hominibus cõmunes uidemus eſſe cũ belluis. Et iccirco ĩ pecudũ ferorũque animaliũque numero habet̃ quiſquis ẽ his ferarũ uoluptatibus occuparus. Cætera ex tribus aliis ſenſibus proficiſcẽtes hominum tantum propria ſũt. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi in medium proferam: ut quid de iis infamibus uoluptatibus tam clarus atque inclytus uir ſentiat publicetur:

διὰ τί κατὰ τὴν ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν ἐγγενομένην ἐὰν ὑπερβάλλωσι ἀκρατεῖς λέγονται οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι τοιοῦτοι οἱ περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν ἀπ᾿ ἐνίων μὲν τῇ γλώττῃ ἀπ᾿ ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι ἡ ἡδονή διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου φάρυγγα ηὔχετο ἔχειν διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτου γενομένας κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τῶν δὲ οὐσῶν κοινῶν αἰσχρῶν εἶναι τὴν αὐτίκα ἡττώμενον λεγόμενον καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίσταιν ἡδονῶν ἡττᾶσθαι τῶν δὲ αἰσθήσεων πέντε τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνον ἥδεται κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται ἢ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus iſtis duabus coeũdi atque comedẽdi: quæ homini cum ſue atque aſino communes ſunt: gratuletur? Socrates quidem dicebat homines multos propterea uelle uiuere: ut ederent & biberent: ſe bibere atque eſſe ut uiueret. Hippocrates aurem diuina uir ſcientia de coitu uenereo ita exiſtimabat. partem eſſe quandã morbi tetertimi: quẽ noſtri comitialẽ dixerunt. Nãqui ipſius uerba hæc traduntur: τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν. i. coitum eſſe paruum morbum commitialem.

Marginalia: quinq; ſenſus — Voluptates Duæ — optime dictum — Tota, coitus; morbus eſt — Coitus qd ẽ

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER.III.

VIOLATVM CVM SE NOSSET AEneas multa cade pollutum ait.
Tu genitor cape ſacra mãu patrioſq; penates.
Me bello e tãto digreſſũ & cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumĩe uiuo
Abluero. Poſt Caietæ quoque nutricis ſepulturã quo potiſſimum nauigãs appellitur: quã ad eã partẽ per quã fluuio thyberinus amœno ĩ mare prorũpit: ut cõfeſtĩ in ipſo italiæ limine fluuiali unda ablutus: poſſet q̃ puriſſime Iouem phrygiãque ex ordine matrẽ ĩuocare. Quid ꝙ Euandrũ aditurus per thyberim nauigat: ꝙ eum eſſet reperturus Herculi ſacra celebrantẽ: ut ſic purificatus ſacris poſſet hoſpitalibus intereſſe. Hinc & Iuno ipſa conqueritur: nõ magis ꝙ Aeneam contigiſſet & contra ſuum uelle in italiam peruenire: q̃ ꝙ optato potiretur thybridis alueo: quia ſciret eũ hoc amne purificatum poſſe ſacra etiam ſibi rite perficere. Nam ne ſupplicari quidem ſibi ab eo uellet. Nunc (quoniam purificationem ad ſacra ſuperorũ pertinentem deorũ in uirgiliana obſeruatione monſtrauimus) uideamus utrum etiã circa inferorum deorum cultũ ꝓprietatem moris idem poeta ſeruauerit. Conſtat diis ſuperis ſacra facturum corporis ablutione purgari: cum uero inferis litandum eſt: ſatis actum uidetur: ſi aſperſio ſola contingit. De ſacris igitur ſuperorum ait Aeneas: donec me flumĩe uiuo abluero. At Dido cum ſacra diis inferis inſtituit: ait.

In ſacris ſuperorum lauantur

Annã chara mihi nutrix huc ſiſte ſororem.
Dic corpus properet fluuiali ſpargere lympha. Et alibi
Sparſerat & latices ſimulatos fontis auerni
Nec non cum Miſenum ſepulturæ mandari refert idem. Ter ſocios pura circumtulit unda Spargens rore leui. Sed & cum facit Aeneã apud inferos ramum Proſerpinæ conſecraturũ ita infert.
Occupat Aeneas aditum: corpuſq; recenti
Spargit aqua. Verboꝝ ꝓ̄ꝓetas tã poetæ huic familiaris ẽ: ut talis obſeruatio ĩ Virgilio eẽ iã deſinat: nullis tamẽ magis ꝓ̄pe uſus

In ſacris ĩferorum aſperguntur

ẽ q̃ ſacris uel ſacrificalibus uerbis. Et primũ nõ omiſeri ĩ quo plerique fallunt: Extaque ſalſos porricit ĩ fluctus: nõ ut qdã proiicit: exiſtimãtes dixiſſe Virgiliũ ꝓtoiiciẽda exta: q adiecit ĩ fluctus ſed nõ ita ẽ. Nã ex diſciplina aruſpicũ & ex præcepto põtificum uerbũ hoc ſolenne ſacrificantibus ẽ: ſicut Veranius ex pͥo libro Pictoris ita diſſertationẽ huius uetbi executus ẽ: Exta porriciũto diis tanto in altaria: aramue: focumue: eo ue quo exta dari debebunt. Porricere ergo non proiicere proprium ſacrifitii uerbũ eſt. Et quia dixit Veranius in aram focumue eoue quo exta dari debebunt: nunc pto ara & pro foco mare accipiendum eſt: cum ſacrificiũ diis maris dicatur. Air enim.

Potricete

Dii quibus imperium eſt pelagi: quotum æquora curro:
Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras uoti reus: extaque ſalſos
Porriciam in fluctus: & uina liquentia fundam.

Ex his docetur ĩ mare rite potuiſſe porrici exta: nõ ꝓiici. Cõſtituã ante atas uoti reus. Hæc uox propria ſacroꝶ ẽ: ut reus uocet: qui ſuſcepto uoto ſe numinibus obligat. dãnatus aũt q promiſſa uota iam ſoluit. Sed de hoc nõ opus ẽ a me plura proferri: cum uir doctiſſimus Euſtachius paulo ante hãc ꝑtẽ plenius executus ſit.

Reus
Damnatus

De Ptoprietatibus uerborum. Cap. i

Tãgere aras

ESt profũdã ſciẽtiã huius poetæ ĩ uno ſæpe repire uerbo: qđ fortuito dictũ uulgus putatet. Multifariã. n. legimus ꝙ litare ſola nõ poſſit oratio: niſi ut is q deos precat̃: eniã arã manibus apprehẽdat. Inde Varro diuinaꝶ libro quĩto dicit aras primũ anſas dictas: ꝙ eſſet neceſſariũ a ſacrificantibus eas teneri. Anſis aũt teneri ſolere uaſa qs dubitet? Cõmutatiõe ergo litterarũ aras dici cœptas: ut Valeſios & fuſios dictos ꝑus: nũc ualerios & Furios dici. Hæc oĩa illo uerſu poeta executus ẽ: Talibus orantem dictis: araſque tenentem Audiit omnipotens. Nõ ne eo additũ credidens: non quia orabat tantum ſed quia & aras tenebat auditum? Nec non cum ait. Talibus otabat dictis: araſque tenebat. Item Tango aras medios ignes & numina teſtor: eandẽ uim nominis ex apprehenſione ſignificat.

Ara.
Anſa

IDem poeta tã ſciẽtia ꝓfũdus: q̃ amœnus ĩgẽio nõnulla de ueteribus uerbis: quæ ad ꝓprietatẽ ſacroꝶ nouerat per

tinere: ita interpretatus eſt: ut mutato uerbi ſono integer ĩtellectus maneret. Nã primo põtifici libro apud Pictoré uerbũ hoc poſitũ eſt uitulari. De cuius uerbi ſignificatu Tirius ita rettulit. Vitulari eſt uoce lætari. Varro etiã ĩ libro quintodecimo rerũ diuinarũ ita refert: ꝙ pontifex ĩ ſacris q̃buſdã uitulari ſoleat: quod græci παιανίζειν uocant. Has tot ĩterpretatõis ambages q̃ paucis uerbis docta Maronis elegantia expreſſit? Lætũq; choro pæana canẽtes. Nã ſi uitulari ẽ uoce lætari: qđ ẽ παιανίζειν: non ne ĩ cãtu læti παιᾶνος enarratio uerbi perfecta ſeruata ẽ? Et ut huic uocabulo diutius ĩmoremur: Hylus libro quẽ de diis cõpoſuit: ait Vitulã uocari deã: quæ læticiæ præeſt. Poſo ait uitulã uictoriam nominari. Cuius rei hoc argumẽtũ profert: ꝙ poſtridie nonas iulias re bene geſta: cũ pridie populus a tuſcis ĩ fugã uerſus ſit: unde populifugia uocant: poſt uictoriã ſequẽtẽ certis ſacrificiis fiat uitulatio. Quidã nomẽ eius aĩaduerſũ putãt: ꝙ potẽs ſit uitæ tolerandæ. Ideo huic deæ pro frugibus fieri ſacra dicũtur: qa frugigibus uita humana toleratur. Vnde hoc eſſe animaduertimus: ꝙ ait Virgilius: Cum faciam uitula pro frugibus ipſe uenito: ut uitula dixerit pro uitulatione: quod nomen eſſe ſacrificii ob læticiam facti ſuperius expreſſimus. Meminerimus tamen ſic legendum per ablatiuum: cũ faciã uitula pro frugibus. i. cum faciam rem diuinam non oue: non capra: ſed uitula: tanq̃ dicat: cum uitulam pro frugibus ſacrificauero: quod eſt: cum uitula rem diuinam fecero. Pontificem Aeneam uel ex nomine referẽdorum laborum eius oſtendit: Pontificibus enĩ permiſſa eſt poteſtas memoriã rerum geſtaꝝ in tabula conferendi: & hos anuales appellant equidẽ maximos: quaſi a pontificibus maximis factos. Vnde ex perſona Aeneæ ait: Et uacet annales noſtroꝝ audire laboꝝ. Et quia inter decreta pontificũ hoc maxĩe quæritur: quid ſacrũ: quid ſanctũ: quid religioſum: quærendum: utrũ iis ſecundum diffinitionẽ ſuam Virgilius uſus ſit: & ſingulis uocabuli ſui proprietatem more ſuo ſeruauerit.

Quid ſacrũ: quid ſanctũ: quid religioſũ: quid ꝓfanũ. Cap. ii

SAcrum ẽ: ut Trebatius libro prĩo de religiõibus refert: quicquid eſt quod deoꝝ habet. Huius diffinitionis poeta memor: ubi ſacrum nominauit: admonitionẽ deorum pene ſemp adiecit. Sacra dioneæ matri diuiſque ferebã. Itẽ Sacra ioui ſtygio

quæ rite ĩcepta pataui. Itẽ. Tibi. n. tibi maxima iuno Mactat ſacra ferens. Profanum omnes pene conſentiũt id eſſe: quod extra fanaticam cauſam ſit: quaſi porro a fano & religione ſecretum. Cuius ſignificatus exemplũ cõſecutus ẽ: cũ de luco & adytu ĩferorũ ſacro utroque loqueret̃: Proculo procul eſte profani Conclamat uates: totoque abſiſtite luco. Eo accedit quod Trebatius profanum id proprie dici ait: quod ex religioſo uel ſacro ĩ hominũ uſum proprietatẽq; conuerſũ eſt. Quod aptiſſime poeta ſeruauit: cum ait: Faune precor miſerere inqt: tuque optima ferrũ Terra tene: colui ueſtros ſi ſemper honores: Quos cõtra æneadæ bello fecere profanos. Dixerat. n: Sed ſtirpem teucri nullo diſcrimine ſacrũ Suſtulerãt. Vnde oſtendit ꝓprie ꝓfanatũ quod ex ſacro promiſcuũ humanis actibus accõmodatum ẽ. Sanctũ eſt: ut idem Trebatius libro. x. religionũ refert: interdũ idẽ quod ſacrum: idemque quod religioſum: interdũ aliud: hoc eſt nec ſacrum nec religioſum ẽ. Quod ad ſecundã ſpeciẽ pertinet: Sãcta ad uos anima atque iſtius ĩnſcia culpæ. Deſcendam. Non enim ſacro aut religio eius aĩa tenebat̃. quã ſanctam hoc eſt ĩcorruptã uoluit oſtendere: ut in illo quoq;: Tu o ſanctiſſima coniux Fælix morte tua: in quo caſtitatis honorẽ incorruptæ uxoris amplexus eſt. Vnde & ſancte leges: quæ non debeant pœne ſanctione corrumpi. Quod autẽ ad priorẽ ſpeciei diffinitionẽ de ſancto attinet. i. non ut aliud ſit q̃ ſacrũ aut religioſũ: Ecce leuis ſummo de uertice uiſus iuli Fundere lumen apex. Et paulo poſt: Nos pauidi trepidare: crinẽq; flagrantẽ Excutere & ſãctos reſtĩguere fontibus ignes. Hic. n. ſanctos ac ſi ſacros accipiemus. qa diuinitus cõtigerunt. Itẽ Tuq; o ſanctiſſima uates Præſcia uẽturi: nõ aliud niſi ſacrũ uocat: quam uidebat & uatem & deo plenam & ſacerdotẽ. Supereſt ut quid ſit religioſum cũ Virgilio cõmunicemus Seruius Sulpitius religionem eſſe dictam tradidit: quæ propter ſanctitatem aliquã remota ac ſepoſita a nobis ſit: quaſi a relinquendo dicta: ut a carẽdo cerimonia. Hoc Virgilius ſeruans ait: Et ingens gelidũ lucus prope ceritis amnẽ Religione patrũ late ſacet. Et adiecit quo proprietatẽ religionis exprimeret: Vndique colles Incluſere caui: & nigra nemus abiete cingit. Que res utiq; faciebat lucum a cõmunione populi ſecretũ. Et ut relictum locũ oſtẽderet nõ ſolũ adeundi difficultate: adiecit & ſanctitatẽ: Sil-

Quid ſit ꝓfanum

Profanatũ

Quid ſit ſãctam

Quid ſit religioſum

Religio

Cerimonia

uano fama eſt ueteres ſacraſſe pelagos Agroꝝ pecoriq; deo. Secũ dũ Põpeiũ feſtũ: Religioſi ſunt: q faciẽda & uitãda diſcemunt. Hic Maro ait: Riuos deducere nulla Religio uetuit. Quod autẽ ait deducere: nihil aliud ẽ q̃ detergere. Nã feſtis diebus riuos ueteres ſotdidatos detergere licet: nouos fodere nõ licet. In trãſcurſu & hoc notandũ ẽ: quod & ipſe uelut prætenẽs ſub unius uerbi ſignificatiõe proiecit. Cauet.n.ĩ iure pontifico: ut quoniam oues duabus ex cauſis lauari ſolent: aut ut curetur ſcabies: aut ut purgetur lana: feſtis diebus purgandæ lanæ gratia oues lauari nõ liliceat: liceat aũt ſi curacione ſcabies abluenda ſit. Ideo hoc quoq; inter cõceſſa numerauit: Blantũq; gregẽ fluuio merſare ſalubri. Quod ſi huc uſq; dixiſſet licita & uetita cõfunderet: ſed adiicien do ſalubri: cauſã conceſſæ ablutionis expreſſit. Deducere

Quid delubrum. Cap. iii.

NOmina etiã ſacroꝝ locoꝝ ſub cõgrua ꝓprietate ꝑfette põtificalis obſeruatio eſt. Etgo delubrũ quid põtifices ꝓprie uocẽt: & q̃liter hoc noĩe Virgilius uſus ſit reqramus. Varro libro viii. reꝝ diuinarũ. Delubrũ ait alios exiſtimare: in quo præter ædẽ ſit area aſſũpta deũ cauſa: ut ẽ in circo flaminio Iouis ſtatoris. alios in quo loco dei ſimulacrũ dedicatũ ſit. Et adiecit: Sicut locũ in quo figerent cãdelam. candelabrũ appellatũ: ita ĩ quo deũ ponerẽt nominatũ delubrum. His a Varrone præſcriptis poſſumus iutelligere id potiſſimũ ab eo ꝓbatũ: quod ex ſua cõſuetudine ĩ ultimo poſuit: ut a dei dedicato ſimulacro delubrum cepit nuncupari. Virgilius tamẽ utrãq; rationẽ diligẽter eſt executus. Vt.n.a poſttema ĩcipiamus: obſeruauit delubrũ noĩaturus: aut ꝓprie deoꝝ noĩa aut ea q̃ diis accõmodarẽt̃ ĩſerere. At gemini lapſu delubra ad ſũma dracões Effugiũt. Et ut mox ſimulacrũ nominaret: ſubtexuit: ſeueq; petũt tritonidis arcẽ: Sub pedibuſq; deæ clypeiq; ſub orbe tegunt̃. Itẽ: Nos delubra deũ miſeri. qbus ultĩus eẽt Ille dies. Illã uero opinionẽ de area quã Varro prædixerat nõ omiſit: Prĩcipio delubra adeũt paceq; p aras Exquirũt. Et mox: Aut ãte ora deũ pĩgues ſpatiat̃ ad aras: Quid.n.ẽ ſpatiat̃: q̃ ſpatio lati itineris obambulat. Quod adiiciẽdo ante aras: oſtẽdit aream aſſumptã deorũ cauſa. Ita ſuo more uelut aliud agẽdo implet arcana. Candelabrũ

Quid dii penates. Cap. iiii.

E diis quoq; romano⁊ propriis id eſt penatibus aſperſa ẽ huic operi non incurioſa ſubtilitas. Nigidius. n. de diis libro. xix. requirit: num dii penates ſint troianorum Apollo & neptunus qui muros eis feciſſe dicũtur: & num eos in italiam Aeneas aduxerit. Cornelius quoque Labeo libro de diis penatibus eadẽ extimat. Hanc opinionem ſequitur Maro cum dicit: Sic fatus meritos aris mactabat honores. Taurum neptuno: taurum tibi pulcher apollo. Varro humanarum ſecũdo Dardanum refert deos penates ex ſamothrace ĩ phrygiam: & Aeneam ex phrygia in italiam detuliſſe. Qui ſint autem dii penates in libro quidem memorato Varro non exprimit. Sed qui diligentius eruũt ueritatem: penates eſſe dixerunt: per quos penitus ſpiramus: ꝑ quos habemus corpus: per quo. rationẽ animi poſſidemus. Eſſe aũt medium æthera Iouẽ: Iunonẽ uero imum aera cum terra: & Mineruã ſummũ ætheris cacumẽ. Et argumẽto utunt̃: ꝙ Tarq. nus Demarathi corinthii filius ſamothracicis religionibus myſtyce imbutus uno tẽplo ac ſub eodem tecto numina memorata cõiungit. Caſſius uero Hemina dicit ſamothracas deos eoſdẽq; romano⁊ penates proprie dici θεοὺς μεγάλους Noſter hæc ſciens ait: Cũ ſociis natoq; penatibus & magnis diis: quod exprimit θεοὺς μεγάλους. Sed & omnia hæc nomĩa cũ ĩ uno de ſupradictis numinibus ſeruat doctrinã: procul dubio ſuam de hac oĩ opinione cõfirmat. Cũ. n. ait Iunonis magnæ primũ prece numen adora: τὴν μεγάλην noĩat. Adſit læticiæ bacchus dator & bona Iuno: την κρηστήν. Dominãq; potẽtẽ τὴν δυνατὴν eodẽ noĩe appellauit. Et Veſtã quã de numero penatũ aut certe comitẽ eo⁊ eẽ manifeſtũ ẽ: adeo ut & cõſules & prætores ſeu dictatores cũ adeũt magiſtratum lauinii rem diuinã faciũt penatibus pariter & Veſtæ. Sed & Virgilius ubi ex perſona Hectoris dixit: Sacra ſuoſq; tibi comendat troia penates: mox adiecit. Sic ait & manibus uitas ueſtãq; potentẽ Aeternumq; adytis effert penetralibus ignẽ. Addidit Higinius ĩ libro quẽ de diis penatibus ſcripſit: uocari eos θεοὺς πατρώους Nec hoc Virgilius ignoratũ reliquit. Dii patrii ſeruate domũ ſeruate nepotem: Et alibi Patriique penates.

Penatus

Magni dei

Iuno magna

Iuno Bona

Iuno Potẽs

Dii Patrii

Hoſtiatum genera. Cap. V.

Ec minus de ſacrificiorũ uſu: q̃ de deo⁊ ſciẽtia diligẽtiam

ſuam pandit. Cum enĩ. Trebatius libro primo de religionibus doceat hoſtiarũ genera eſſe duo. Vnũ in quo uoluntas dei p̄ exta diſquirit᷑. Alterũ in quo ſola aĩa deo ſacrat᷑. Vnde & Aruſpices aĩales has hoſtias uocãt. Vtrũq; hoſtiarꝝ genus Virgilius ĩ carmine oſtẽdit. Et primo qdé illud quo uolũtas numinũ p̄ exta monſtrat᷑. Mactat lectas de more bidẽtes. Et mox: Pecudũq; recluſis Pectoribus ĩhians ſpirãtia cõſulit exta. Alterꝝ illud in quo hoſtia aĩalis dicit᷑: ꝙ eius tantũ aĩa ſacrat᷑: oſtẽdit: cũ facit Entellũ uictorem eryci mactare taurꝝ. Nã ut expleret aĩalis hoſtiæ cauſas: ipſo uſus ẽ noĩe. Hãc tibi eryx melioré aĩam pro morte daretis: Et ut nũcupata uota ſignificaret ait: pſoluo: quod de uoto ꝓprie dicit᷑ Vtque oſtẽderet pſolutũ diis ſignificauit dicẽs. Sternitur exanimiſq; tremẽs procũbit humi bos. Videdũ etiã ne & illã hoſtiam oſtẽdat aĩalẽ: Sãguine placaſtis uẽtos & uirgine cæſa: Cũ primũ iliacas danai ueniſtis ad oras: Sãguĩe quærẽdi reditus aĩaq; litandũ argolica. Nã & aĩam id ẽ hoſtiæ nomẽ poſuit: & litare quod ſignificat ſacrificio facto placaſſe numẽ. In his ipſis hoſtiiis uel aĩalibus uel cõſulatoriis quædã ſũt: quæ hoſtiæ iniuges uocant᷑ .i. quæ nũq̃ domitæ ac iugo ſubditæ ſũt. Harꝝ quoq; noſter poeta ſic meminit: Nũc grege de ĩtacto ſeptẽ mactare iuuẽcos. Præſtiterit: totidẽ lectas de more bidentes. Et ut iniuges euidẽtius exprimere adiiecit: & ĩtacta totidẽ ceruice iuuẽcas. Eximii quoq; in ſacrificiis uocabulũ nõ poeticũ ἐπίθετον: ſed ſacerdotale nomẽ ẽ. Veratius.n.in põtificalibus quæſtioĩbus docet eximias dictas hoſtias: quæ ad ſacrificiũ deſtĩatæ eximant᷑ e grege: uel quod eximia ſpecie q̃ſi offerẽdæ numĩbus eligant᷑. Hĩc ait: Quattuor eximios præſtãti corpe tauros. Vbi ꝙ eximũt᷑ eximios ꝙ eligũt᷑ præſtãti corpore mõſtrauit. Ambarualis hoſtia ẽ: ut ait Põpeius Feſtus: quæ rei diuinæ cã circũ arua ducit᷑ ab hiis q̄ pro frugibus faciũt. Huius ſacrificii mẽtionẽ ĩ bucolicis habet: ubi de apotheoſi daphnidis loquit᷑. Hæc tibi ſemp̄ erũt: & cũ ſolẽnia uota Reddemus nymphis: & cũ luſtrabimus agros: ubi luſtrare ſignificat circuire. Hinc.n. uidelicet & nomẽ hoſtiæ acquiſitum ẽ ab ambiendis aruis. Sed & in georgicorꝝ libro primo: Terq; nouat circũ fœlix eat hoſtia fruges. Obſeruatum ẽ a ſacrificantibus: ut ſi hoſtia quæ ad aras duceret᷑ fuiſſet uehemẽtius reluctata: oſtẽdiſſetq; ſe inuitam altaribus admoueri: amoueret᷑: quia ĩuito deo offerri eã

Hoſtia ani-

Perſoluo

Hoſtia magis

Hoſtia eximia

Hoſtia ambarualis

putabant. Quæ aũt ſtetiſſet oblata: hãc uolenti numini dari exiſtĩabãt. Hinc noſter: Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aras. Et alibi Et ſtatuã ante aras aurata fronte iuuencũ. Adeo aũt omne pietatem ĩ ſacrificiis: quæ diis exibẽda ſũt: poſuit: ut ꝓpter cõtrariã cãm Mezẽtiũ uocaret cõtẽptorẽ deoꝝ. Neq;. n. & ut Aſpro uidetᷣ: ideo cõtẽptor diuũ dictus ẽ: ꝙ ſine reſpectu deorũ ĩ hoĩes ĩpius fuerit. Alioqn multo magis hoc dẽ Buſiride dixiſſet: quem lõge crudeliorẽ illaudatũ uocaſſe cõtentus eſt. Sed uerã huius cõtumaciſſimi nominis cãm in prĩo libro originũ Catonis diligẽs lector ĩueniet. Ait. n. Mezẽtiũ rutulis ĩperaſſe ut ſibi offerrẽt q̃s diis ꝑmicias offerebãt: & latinos oẽs ſimilis impii metu ita uouiſſe: Iuppiter ſi tibi magis cordi ẽ nos ea tibi dare potius q̃ Mezenño uti nos uictores facias. Ergo ꝙ diuinos honores ſibi exegerat merito dictus ẽ a Virgilio cõtẽptor deorũ. Hĩc pia illa inſultatio ſacerdotis. Hæc ſũt ſpolia: & de rege ſuperbo primitiæ: ut nomine cõtumaciæ: cui pœnas luit raptas de eo notaret exuuias. Mirandũ eſt huius poetæ & circa noſtra & circa externa ſacra doctrinam. Neque. n. de nihilo ẽ: ꝙ cũ delon uenit Aeneas: nulla ab eo cæſa ẽ hoſtia: niſi cũ proficerentᷣ: Appollini & Neptuno res diuina facta eſt. Cõſtat. n. ſicut Cloatius Verus ordinatoꝝ libro ſecundo docet: eſſe deli aram: apud quã hoſtia nõ cæditᷣ: ſed tantũ ſolẽni deum prece uenerantᷣ. Verba Cloatii hæc ſunt: Deli ara eſt Apollinis γενήτοροϛ. in qua nullũ aĩal ſacrificatur: quã Pythagoram uelut inuiolatã adoraſſe produ̾t. Hãc ergo eſſe quæ adoratur ab Aenea γενήτοροϛ. arã poeta demonſtrat: ſiquidẽ templum ingreſſus pontifex nullo acto ſacrificio ſtatim ĩchoat precem. Et ut genitora expreſſius nominaret: Da pater auguriũ. At uero cũ taurũ mox ĩmolat Appollini & Neptuno apud aliã utique aram factum ĩtelligimus. Et bene ſupra tantũmodo patrẽ: quod ibi propriũ eſt: & infra quod cõmune ẽ Apollinẽ nomĩat. Meminit huius aræ & Cato de liberis educandis in hæc uerba: Nutrix hæc oĩa faciebat in uerbenis ac tubis ſine hoſtiis: ut deli ad Apollinis genitiui aram. Eodem uerſu no omittendũ puto: cur ſaxo uetuſto dixerit extructũ templum. Vult Longus ĩmutatio eſt ĩquit ephitheti. Velut enim dicere uetuſtatẽ tẽpli. Hũc multi alii cõmẽtatores ſecuti ſunt: ſed frigidum ẽ ædificii ætatẽ notare. Epaphus autẽ uir plurimæ lectiõis libro. xvii: ait: delphis

Quare Mezentius dicitur contemptor deorũ

Apolle pater

quodā tépore euenisse:ut templū religioſū antea & intactū ſpo
liatum incenſumque ſit:& adiicit: multas circa corinthum ur/
bes inſulaſque proximas terræmotu hauſtas:delon neque antea
neque poſtea hoc incōmodo uexatam:ſed ſemper eodē manere
ſaxo. Tucydides etiā hiſtoriarū libro tertio idem docet. Nō mirꝫ
ergo ſi præſidio religionis tutam inſulā ſemper oſtendens & re
uerentiam ſibi locorū acceſſiſſe dicit continuā ſaxi eiuſdē id ē in
ſulæ firmitatē. Vt ſeruauit Apollinis genitoris proprietatē patrē
uocando. Idem curauit Herculē uocando uictorem. Hæc inqt li
mina uictor Alcides ſubiit. Varro diuinarū libro .iiii. uictorem. Hercules Vi
Herculē putat dictū:ꝙ omne animaliū genus uicerit. Romæ au ctor
tem uictoris Herculis ædes duæ ſūt:una ad portā trigeminā: al/ Aedes duae
tera in foro boario. Huius cōmenti cauſam Maſſurius Albinus Her.
memorabiliū libro .ii. aliter exponit. M. inquit Octauius Here/ Octauius he
nus prima adoleſcētia tibicen: poſtq̄ arti ſuæ diffiſus eſt: inſti/ renus
tuit mercaturam:& bene re geſta decimam Herculi profanauit.
Poſtea cū nauigans hoc idem ageret:a prædonibus circunuētus
fortiſſime pugnauit:& uictor receſſit. Hunc in ſōniis Hercules
docuit ſua opera ſeruatū. Cui Octauius impetrato a magiſtrati
bus loco ædem ſacrauit:& ſignum uictorēq; inciſis litteris appel
lauit. Dedit ergo epitheton deo:quo & argumētū ueterū uicto/
riarum Herculis:& cōmemoratio nouæ hiſtoriæ quæ recenti ro/
mano ſacro cauſā dedit contineretur. Nec fruſtra in eodem loco
dixit: Et domus herculei cuſtos pinaria ſacri. Quidā enim aram
maximā cum uicino cōflagraret īcēdio:liberata a pinariis ferūt:
& iō ſacri cuſtodē domū pīariā dixiſſe Virgiliū κατὰ διαςολὴν Pinarii
inqt potitiorꝫ:qui ab Appio Claudio premio corrupti ſacra ſer/ Potitii ſacer
uis publicis ꝓdiderūt. Sed Veratius pontificalis ī eo libro quē fe dotis Her.
cit de ſupplicatiōibus:ita ait. Pinariis qui nouiſſimi comeſo prā
dio ueniſſent. cum iam manus pctāſores lauarēt:præcepiſſe Her/
culē:ne qd poſtea ipſi aut ꝓgenies ipſorꝫ ex decima guſtarent ſa
cranda ſibi:ſed miniſtrādi tantūmodo cauſa nō ad epulas cōue
nirēt. Quaſi miniſtros ergo ſacri cuſtodes uocari:ut ipſe Virgi/ Cuſtos
lius alibi: At triuiæ cuſtos iam dudum ī montibus opis:id ē mi/
niſtra. Niſi forte cuſtodem dixit eā:quæ ſe prohibuerit & conti/
nuerit a ſacris:ut ipſe alibi: Et cuſtos furum atque auium cū fal
ce ſaligna Helleſpontiaci ſeruet tutela priapi. Hic utique cuſto/

dem prohibitoremq; auium furumque ſignificat. Hæc ubi dicta: dapes iubet & ſublata reponi Pocula: gramineoq; uiros locat ipſe ſedili. Non uacat quod dixit ſedili. Nam propria obſeruatio ē Herculis sacris epulari ſedentes. Et cornelius Balbus ἐξηγητικῶν libro. xviii. ita ait: Apud aram maximam obſeruatum: ne lectiſterniū fiat. Cuſtoditur in eodem loco: ut omnes aperto capite ſacra faciāt. Hoc fit ne quis in æde dei habitū eius imitetur. Nam ibi operto ipſe capite eſt. Varro ait græcum hūc eſſe morē quia ſiue ipſe ſiue ab eo relicti qui arā maximā ſtatuerunt: græco ritu ſacrificauerūt. Hoc amplius addidit Caius Baſſus Iccirco enim hoc fieri dicit: quia ara maxima ante aduentum Aeneæ in italia conſtituta eſt: qui hunc ritum uelandi capitis inuenit. Ea quoque quæ incurioſe trāſmittuntur a legentium plebe: non carent profūditate. Nam cū loqueretur de filio Pollionis: id quod ad principem ſuū ſpectaret adiecit: Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice iā crocco mutabit uellera luto. Traditur autem in libro hetruſcorum: ſi hoc animal inſolito colore fuerit indutum: portendi imperatori rerum omniū cum fœlicitate largitatem. Eſt ſuper hoc liber Tarquini tranſcriptus ex oſtentario tuſco: Ibi reperitur: purpureo aureoue colore ouis arieſue ſi aſpergetur: principi ordinis & generis ſumma cum fœlicitate largitatem auget genus progeniem propagat in claritate: lætioremque efficit. Huiuſmodi igitur ſtatum imperatori in tranſitu uaticinatur. Verbis etiam ſingulis de ritu ſacro: q̄ ex alto penita ſignificet: uel hinc licebit aduertere: Iniecere manum præce: teliſque ſacrarunt Euandri. Nam quicquid deſtinatum eſt diis: ſacrum uocatur. Peruenire autem ad eos non poteſt: niſi libera ab onere corporis fuerit anima: quod niſi morte fieri non poteſt. Ita ergo opportune ſacrum Haleſum facit: quia erat oppetiturus. Et hic proprietatem & humani & diuini iuris executus eſt. Nam ex manus iniectione pene mancipium deſignauit. & ſacrationis uocabulo obſeruantiā diuini iuris impleuit. Hoc loco nō alienū uidetur de conditione eorꝫ hominū referre: quos leges ſacros eſſe certis diis iubent: quia nō ignoro quibuſdā mirum uideri: q; cum cætera ſacra uolari nefas ſit. hominem ſacrum ius fuerit occidi. Cuius rei cauſa hæc eſt. Veteres nullum animal ſacrum in finibus ſuis eſſe patiebantur: ſed abigebāt ad fiens deorū:

In ſacris herculis epulātur ſedentes

Aries indutus inſolito colore portēdit Imperatori fœlicitatē

Quid ſacrū

quibus ſacrũ eſſet. Animas uero ſacratoꝝ hominũ quos ζώανας græci uocãt: diis debitas exiſtimabant. Quẽadmodum igitur q̃d ſacrũ ad deos ipſos mitti nõ poterat: a ſe tamẽ ꝺ̃mittere nõ dubitãt ſic animas quas ſacras in cælũ mitti poſſe arbitrati ſũt uiduatas corpore q̃ primum illo ire uoluerunt. Diſputat de hoc more etiam Trebatius religionum libro ix. Cuius exemplum ne ſim prolixus omiſi. Cui cordi ẽ legere: ſatis habeat & auctorem & uoluminis ordinem eſſe monſtratum.

Quæ ſcientiſſime prolata a nõnullis male enũciãdo corrumpantur. Cap. VI

Nonnulloꝝ quæ ſciẽtiſſime prolata ſũt: male enũciando corrũpimus dignitatẽ: ut q̃dam legũt. Diſcedo hac ducente dea flammam inter & hoſtes Expedior: cũ ille doctiſſime dixerit: ducẽte: deo: nõ dea. Nã & apud Galuum Acthenanus affirmat legẽdum: Pollẽtemq; deum uenerẽ nõ deam. Signum etiã huius ẽ cypri barbatũ corpore ſed ueſte muliebri cum ſceptro ac ſtatura uiri. Et putãt eãdẽ marẽ ac fœminã eſſe. Ariſtophães eã ἀφρόδιτον appellat: Leuinus etiã ſic ait. Venerẽ igit̃ almũ adorans ſiue fœmina ſiue mas ẽ. ita uti alma noctiluca ẽ. Philocorus quoq; ĩ athide eãdẽ affirmat eſſe lunã: & ei ſacrificiũ facere uiros cũ ueſte muliebri: mulieres cũ uirili. q eadẽ & mas exiſtimat̃ & fœmina Hoc quoq; de prudẽtia religiõis a Virgilio dictũ ẽ. Decidit exanimis uitãq; reliq̃t ĩ aſtris Aereis. Iginus enĩ cũ de ꝓprietatibus deorũ cũ de aſtris ac ſtellis loq̃ret̃: ait oportere his uolucres ĩmolari. Docte ergo Virgilius dixit apud ea numina aĩam uolucris remãſiſſe: q̃bus ad litãdũ data ẽ. Nec nomẽ apud ſe q̃d fortuitũ eẽ poterat: uacare ꝑmittit: Matriſq; uocauit Noĩe caſmille mutata ꝑte camillã. Nã Statius Tullianus de uocabulis reꝝ libro p̃io ait dixiſſe Callimachũ: tuſcos Camillũ appellare Mercuriũ: quo uocabulo ſignificãt præminiſtꝝ deoꝝ. Vnde Virgilius ait Metabũ Camillam appellaſſe filiã Dianæ. ſ. præminiſtrã. Nam & pacubius cum de medea loqueret̃: Cælitum camilla expectata aduenis ſalue hoſpita. Romani quoq; pueros puellaſue nobiles & ĩueſtes camillos & camillas appellãt flaminicaꝝ & flaminũ miſtros Hãc quoq; obſeruationẽ eius nõ cõuenit præterire. Mos erat inquit heſperio ĩ latio: quẽ protinus urbes Albanæ coluere ſacrum nũc maxima rerũ Roma colit. Varro de moribus morẽ eẽ dicit ĩ

Venus mas & fœmina

Ahroditon

Camillius. i. preminiſtris Deorum

Quid ſit mos & conſuetudo

iudicio aĩ: quẽ ſequi debeat cõſuetudo: Iulius Feſtus de uerbo℞ ſignificationibus libro.xiii. Mos ẽ inquit ĩſtitutum patriũ pertinẽs ad religiones cerimoniaſq; maiorum. Ergo Virgilius utrũq; auctorem ſecutus: & primo q̃dem Varronẽ: quoniã ille dixerat morem præcedere: ſequi cõſuetudinẽ: poſtq̃ dixit mos erat: ſubiunxit quem protinus urbes Albanæ coluere: & nunc maxima rerum Roma colit: quo perſeuerãtiam cõſuetudinis monſtrat. Et quoniã Feſtus pertinere ad cerimonias ait: hoc idem docuit Maro adiiciendo ſacrum quẽ protinus urbes Albanæ coluere ſacrũ. Mos ergo præceſſit: & cultus moris ſecutus ẽ: quod ẽ cõſuetudo Et hic diffinitionem Varronis impleuit. Adiiciẽdo deinde ſacrũ oſtendit morem cerimoniis dicatum quod Feſtus aſſeruit. Idem ſeruauit & in.xii. libro cũ ait. Morẽ ritusq; ſacro℞ adiiciã: ĩ quo oſtẽdit aperte morẽ eſſe ritus ſacro℞. Sed hiſtoriæ q̃dẽ fidẽ in hiſ uerſibus ſecutus ẽ. Mos erat heſpio ĩ latio: & reliqua. Seruauit enĩ regno℞ ſucceſſionẽ. Quippe primi regnauerũt latini: ĩde albani: & ĩde romãi. Ideo mos erat primũ dixit heſperio ĩ latio: & poſtea quẽ protĩus urbes albãæ coluere ſacrũ: deĩde ſubiecit nũc maxima rerũ roma colit. Exceſſere oẽs adytis ariſq; relictis Dii q̃bus ĩperiũ hoc ſteterat. Et de uetuſtiſſimo romano℞ more & de occultiſſimis ſacris uox ꝓlata ẽ Cõſtat. n. oẽs urbes ĩ alicuius dei eẽ tutela: moreq; romano℞ arcanũ & multis ignotũ fuiſſe: ut cũ obſiderẽt urbẽ hoſtiũ: eamq; iã capi poſſe cõſiderẽt: certo carmine euocarẽt tutelares deos: q̄ aut aliter urbẽ capi poſſe non crederẽt: aut etiã ſi poſſet: nefas exiſtimarẽt deos habere captiuos. Nã propterea ipſi romani & deũ in cuius tutela urbs roma ẽ: & ipſius urbis latinũ nomẽ ignotũ eſſe uoluerũt. Sed dei quidẽ nomẽ nõnullis antiquo℞ ĩter ſe diffidẽtiũ libris ĩſitũ: & ideo uetuſtas pſequẽtibus quicquid de hoc putat̃ ĩnotuit. Alii. n. Iouem crediderunt: alii lunam: ſunt qui Angeronã quæ digito ad os admoto ſilẽtiũ denũtiat. Alii autem quorum mihi fides uidet̃ firmior Opem Cõſiuiã eſſe dixerunt. Ipſius uero urbis nomen etiam doctiſſimis ignoratum eſt: cauentibus romanis ne quod ſæpe aduerſus urbes hoſtiũ feciſſe ſe nouerãt: idẽ ipſi quoq; hoſtili euocatione paterent̃: ſi tutelæ ſuæ nomẽ diuulgaretur. Sed uidẽdũ ne quod nõnulli exiſtimauerũt: nos quoq; cõfundat: opinantes uno carmine & uocari & ex urbe aliqua deos & ipſã deuotã fieri

Angerona

ciuitatẽ. Nam reppeti in libro quinto reconditarum Sammoni-
ci Seteni utrũq; carmẽ: quod ille ſe in cuiuſdã Furii uetuſſimo li
bro reppeiſſe profeſſus ẽ. Et aũt carmẽ huiuſmodi quo dii euo-
cãtur: cũ oppugnatione ciuitas cingitur. Si deus: ſi deã ẽ: cui po-
pulus ciuitaſque carthaginẽſis ẽ in tutela: teq; maxĩe ille qui ur-
bis huius populiq; tutelã recepiſti: precor: uenerorq; : ueniãq; a
uobis peto: ut uos populum ciuitatẽque carthaginenſiũ deſera-
tis: loca templa ſacra urbẽque eorum relinquatis: abſq; his abea
tis: eique populo ciuitati metũ formidinẽ obliuionẽ iniciatis: ꝓ
ditique romã ad me meoſque ueniatis: noſtraque uobis loca tẽ-
pla ſacra urbs acceptior probatiorq; ſit: mihi quoque populoq;
romano milinbuſque meis præpoſiti ſitis: ut ſciamus intelliga-
muſque. Si ita feceritis: noueo uobis tẽpla ludoſque facturũ. In
eadẽ uerba hoſtias fieri oportet: auctoritatẽque uideri extorũ: ut
ea promittãt futura: Vrbes uero exercituſque ſic deuouent iam
numinibus euocatis Sed dictatores ĩperatoreſque ſoli poſſũt de
uouere his uerbis. Dis pater ſiue Iouis manes ſiue quo alio
noĩe fas eſt nominare: ut omnes illam urbem carthaginẽ exer-
citum que quẽ ego me ſẽtio dicere fuga formidin.. terrore cõplea
tis: quique aduerſus legiones exer irum que noſtrum arm a tela
que ferẽt: uti uos eos exercitus eoſq; hoſtes eoſque homines ur-
bes agroſq; eoꝝ: & qui in his locis regionibuſq; agris urbibuſq;
agris urbibuſq; habitãt: abducatis: lumine ſupero priuetis. Exer
citũq; hoſtiũ urbes agroſq; eoꝝ quos me ſẽtio dicere: uti uos eas
urbes agroſq; capita ætateſq; deuotas cõſecrataſq; habeatis eoꝝ
ollis legibus quibus quãdocũq; ſunt maxime hoſtes deuoti: eoſ
q; ego uicarios pro me fide magiſtratuq; meo & pro populo ro-
mano exercitibus legionibuſq; noſtris deuoueo: ut me meamq;
fidem imperiumque legiones exercitumque noſttum: qui in his
rebus gerundis ſunt bene ſaluos nos iri ſinetis eſſe: Si hæc ita fa
xitis: ut ego ſciam ſententiam intelligamque. Tunc quiſquis uo
tum hoc faxit ubi faxit recte factum eſto. Ouibus atris tribus tel
lus mater teque Iuppiter obteſtor. Cum tellurem dicit: manibus
terram tangit: cum Iouem dicit: manus ad cælum tollit: cum uo
tum recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus au
tem hæc oppida inueni deuota ſtonios fregellas gabios: ueios: fi-
denas. Hæc ĩtra italiã. Præterea carthaginem & corinthum: ſed

Carmẽ quo dii euocant ut uirg. Ex-ceſſere oẽs adytis.

Deuotio urbiũ & exercituum

Ciuitates deuotæ a populo. ro.

Virgilius doctuſ iuris humani & diui

Quibus deiſ imolatur taurus

Vinũ non libat Cereti

& multos exercitus oppidaq; hoſtium gallorum hiſpano℞ afrorũ maurorum aliarumq; gẽtium quas priſci loquuntur annales Hinc ẽ ergo ꝙ propter eiuſmodi euocationẽ numinũ q; diſceſſionẽ ait Virgilius: Exceſſere oẽs adyris ariſq; relictis Dii. Et ut tutelares aſſignaret adiecit: quibus ĩperium hoc ſteterat. Vtq; præter euocationẽ etiã uim deuotionis oſtẽderet: in q̃ præcipue Iuppiter ut diximus inuocatur: ait Ferus omnia iuppiter argos Trãſtulit. Videtur ne uobis probatũ ſine diuini & humani iuris ſciẽtia nõ poſſe profunditatem Maronis ĩtelligi? Hic cum omnes cõcordi teſtimonio doctrinam & poetæ & narrãtis æquarent exclamauit Euangelus diu ſe ſuccubuiſſe patientiæ: nec ultra diſſimulandum: quin in medium detegat ĩſcientiæ uirgilianæ uulnera. Et nos inquit manum ferulæ aliquãdo ſubduximus: & nos cepimus pontificii iuris auditum: & ex his quæ nota ſũt nobis. Maronem huius diſciplinam iuris neſciſſe cõſtabit. Quando enim diceret: Cælicolũ regi mactabã in littore taurũ: ſi ſciret taurũ immolari huic deo uetitũ: aut ſi didiciſſet quod Atteius Capito cõprehẽdit. Cuius uerba ex libro primo de iure ſacrificio℞ hæc ſũt. Itaq; Ioui tauro uerre ariete ĩmolari nõ licet. Labeo uero. lx. & .viii. libro ĩtulit: niſi Neptuno Apollini & Marti taurum nõ ĩmolari. Ecce põtifex tuus quidẽ apud quas aras mactet̃ ignorat: cũ uel æditus hæc nota ſint: & ueterum nõ tacuerit ĩduſtria. Adhæc Prætextatuis enidẽs. Quibus deo℞ ĩmolet̃ tauro: ſi uis cũ Virgilio cõmunicare: ipſe te docebit. Taurũ neptuno taurũ tibi pulcher apollo. Vides in ope poetæ uerba Labeonis? Igit̃ ut hoc docte: ita illud argute. Nã oſtẽdit Iõ nõ litatũ: iõ ſecutũ Horrendũ dictu & uiſu mirabile mõſtrũ. Ergo reſpiciẽs ad futura hoſtiã cõtrariã fecit. Sed & nouerat hũc errorẽ nõ eſſe ĩexpiabilẽ. Atteius. n. Capito: quẽ in acie cõtra Maronẽ locaſti: adiecit hæc uerba: Si qs forte tauro fecerit: piaculũ dato. Cõmittit̃ ergo res nõ qdem ĩpianda ĩſolita tamẽ. Et cõmittit̃ nõ ignorantia: ſed ut monſtro locũ faceret futuro. Subiecit Euangelus: ſi euentu excuſãtur illicita: dic quæſo: quod erat monſtrum ſecuturum: & cum Cæreri libari uino iuberet: quod omnibus ſacris uetatur: Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho. Vinum autem Cereri non libari: debuit illum uel Plautus docere: qui in aulularia ait: Cereri mi Srobile hi ſunt facturi nuptias: quia temeti nihil allatum uideo? At

hic ueſter flamen & pontifex & omnia tam quid ĩmoletur: q̃ qd libetur ignorat. Et ne non ubiq; in libãdo pari errote ſit deuius: in octauo ait: In mẽſam læti libant: diuoſq; precantur: cum non in menſam: ſed in aram ſecũdum morem libare debuerint. Vt prius tibi Prætextatus inquit: de poſteriore quæſtione reſpõdeã Fateor te nõ ĩmerito uſurpata ĩ menſam libatione quæſiſſe: am pliuſq; ſpeciẽ difficultatis auxeras: ſi magis Didonẽ in mẽſam ſi militer libãrem notaſſes. Dixit: & in mẽſam lancũ libauit hono rem. Nam & Publius Tertius cũ de iu tu ſacrorum multa diſſe reret: ait ſibi hunc locum in quæſtione uenire: nec tamen hæſita tionem ſuam requiſita ratione diſſoluit. Ego autem quid mihi magiſtra lectione cõpertũ eſt: publicabo. In papiriano enim iure euidenter relatum ẽ: Aræ uicem præſtare poſſe mẽſam dicatam: ut in templo inquit iunonis populoniæ auguſta menſa ẽ. Nan q; in fanis alia uaſorum ſunt & ſacræ ſupellectilis: alia ornamẽ torum. Quæ uaſorum ſunt: iſtrumenti inſtar habẽt: qbus ſẽper ſacrificia cõficiũtur. Quarum rerum principẽ locũ optinet men ſa: in qua epulæ libationeſq; & ſtipes reponunt. Ornamenta ue ro ſunt clypei coronæ & huiuſcemodi donaria. Necq; enim do naria dedicãtur eo tempore: quo delubra ſacrãtur. At uero mẽſa arulæq; eodẽ die quo ædes ipſæ dedicari ſolent. Vnde mẽſa hoc ritu dedicata in templo aræ uſum & religionem optinet puluina ris. Ergo apud Euandrum quidem ſit iuſta libatio. Quippe apd̃ eam menſam quæ cum ara maxima more utiq; religionis fuerat dedicata: & in loco ſacrato & ĩter ipſa ſacra in quibus epulabant Incõuiuio uero Didonis qdem tãtum regiũ conſtat nõ etiam ſa crum fuiſſe apud humanã mẽſã in triclinio nõ in tẽplo: quia nõ erat religioſa ſed uſurpata libatio ſolã fecit libaſſe reginã: ĩ cuius pſonam nulla obſeruationis neceſſitas: & multo ad uſurpãdũ ĩ poteſtate pmiſſio. At uero hic oẽs in mẽſa læti libãt diuoſq; præ cãtur: quia quod recte fieri nouerat: ab oĩbus ſimul in tẽplo epu lantibus & uni ſacratæ aſſidentibus menſæ factũ eſſe memora uit. De illo autem uerſu: Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho: paucis quod Maro accuſatur abſoluam. Poeta enim æque in re bus doctrinæ & in uerbis ſectator elegantiæ ſciens Cereri mulſo libari: adiecit: miti bacho fauos dilue ſcilicet miteſcere uinũ dicẽs cũ mulſum cœperit fieri. Nam mite hic uinũ ita dixit: ut alibi

Secũda reſo lutio de ui no ĩ Cereris

ait domitũ.& durũ bacchi domitura ſaporẽ: Notũ aũt eſſe nõ
diſſitebere: ꝙ ad diẽ duodecimã kalẽdas ianuarias Herculi & Cæ
reri faciunt ſue prægnãte panibus mulſo. Opportune me hercu-
le Prætextate feciſti Herculis mentionem. In cuius ſacra hic Vir
De Saliis. gilius gemino errore commiſit.

Tum ſalii ad cantum incenſa altaria circum
Populeis adſunt euincti tempora ramis.

Nam & ſalios Herculi dedit: quos tãtum Marti dicauit antiqui
tas: & populeas coronas nominat cũ ad aram maximã ſola lau-
ro capita & alia frõde nõ uinciant. Videmus in capite prætoris
urbani laureã coronã cũ rem diuinã Herculi fecit. Teſtatur etiã
Terentius Varro in ea ſatyra: quæ inſcribitur περὶ κευρανοῦ ma
iores ſolitos decimam Herculi uouere. Nec decem dies ĩtermitte
re: quin pollucerent populũ ad ἀσύμβολον cũ corona laurea
demitterent cubitũ. Hiccine ẽ Vectius ait error geminus? At ego
in neutro dico erraſſe Virgiliũ. Nam ut primum de frondis gene
re dicamus. conſtat qdem nunc lauro ſacrificantes apud arã ma
ximam coronari. Sed multo poſt romã conditam hæc cõſuetu-
do ſũpſit exordiũ: põſtq̃ ĩ auentino lauretũ cœpit uiuere. Quã
rem docet Varro humanarum libro ſecundo. E monte ergo pro-
ximo decerpta laurus ſumebatur operantibus: quã uicina offere
bat occaſio. Vnde recte Maro noſter ad tẽpora reſpexit: quibus
Euander ante urbem conditam apud aram maximam ſacra cele
brabat: & utebatur populo utiq; Alcidæ gratiſſima. Salios autẽ
Herculi propter ubertatem doctrinæ altioris aſſignat: quia is de
us & apud pontifices idem qui & Mars habetur. Et ſane ita me-
nippea Varronis affirmat quæ ĩſcribitur ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς
quia cũ de Hercule mulro loqueretur eũdẽ eſſe ac Martẽ proba-
Herculeſ idẽ & Mars uit. Chaldei quoque ſtellã Herculis uocãt: quã reliqui oẽs Mar
tis appellant: Eſt præterea Octaui Herſenii liber: qui inſcribitur
de ſacris ſaliaribus Tiburtiũ: in quo ſalios Herculi ĩſtitutos ope
Antonius Enipho rari diebus certis & auſpicato docet. Item Antonius Enipho uir
doctus: cuius ſcholam Cicero poſt laborem fori frequẽtabat: ſali
os Herculi datos probat in eo uolumine: quo diſputat quid ſit
feneſtra feneſtra: quod ẽ hoſtium minuſculũ in ſacrario: quo uerbo En-
nius etiam uſus eſt: Idoneis (ut credo) auctoribus certiſq; rationi
bus error qui putebatur uterq; defenſus ẽ. Siqua ſunt alia quæ

nos cõmouẽt: ĩ mediũ proferamus: ut ipſa collatio noſtrum nõ Maronis abſoluat errorẽ. Tunc Euãgelus: Nunq̃ ne tibi Prætextate uenit in mẽtẽ: toto ut aiũt cælo erraſſe Virgiliũ: cũ Dido ſuã rẽ diuinã pro nuptias faceret: Mactat enĩ ĩquit lectas de more bidẽtes Legiferæ cereri phœboq; patrique lyæo. Et quaſi experge factus adiecit: Iunonis ante oẽs cui uincula iugalia curæ: Accipite. Et. M. Varronis uerba de agricultura libro tertio: qui cũ de pauonibus in uilla nutriẽdis loqueret: ſic ait. Primus hos Quintus Hortẽſius augulari cœna dicit poſuiſſe. Quod potius factũ tũ luxurioſe q̃ ſeuere boni uiri laudabãt. Quẽ cito ſecuti multi extulerũt eoꝝ prætia: ut oua eoꝝ denariis ueneant quinis: ipſi facile quinquagenis. Ecce res nõ admirãda ſolum: ſed & pudenda ut oua pauonũ quinis denariis ueneant quæ hodie nõ dicem uilius: ſed omnino nec ueneũt. Is Hortẽſius platanos ſuas uino irrigare conſueuit adeo ut in quadã actione quã habuit cum Ciceronis ſuſcepta præcario a Tullo poſtulaſſet: ut locum dicẽdi permutaret ſecũ. Abire. n. in uillã neceſſario ſe uelle: ut uinum platano quã in tuſculano poſuerat: ipſe ſuffunderet. Sed forte ad notã ſæculi ſui nõ ſufficit Hortẽſius: uir alioquĩ ex profeſſo mollis & ĩ præcinctu ponẽs omnem decorẽ. Fuit enĩ ueſtitu ad mundiciem curioſo. Et ut bene amictus iret: faciem in ſpeculo quærebar. Vbi ſe intuens: togam corpori ſic applicabat: ut rugas non forte ſed ĩduſtria locatas artifex nodus aſtringeret: & ſinus ex cõpoſito defluens modũ lateris ambiret. Is quondã cũ ĩcederet elaboratus ad ſpeciem collegæ de iniuriis diem dixit: quod ſibi ĩ auguſtis obuius offenſu fortuito ſtricturã togæ deſtruxerat: & capitale putauit: q̃ ĩ humero ſuo locum ruga mutaſſet. Ergo hoc prætermiſſo ad uiros uenio triũphales quos uictores gentiũ luxuria uicit. Et ut taceã Gurgitẽ a deuorato patrimonio cognominatũ: quia ĩſignibus uirtutis ſecutæ uitia prioris cõpẽſauit ætatis. In quã foueã luxus & ſuperbiæ Metellus Pius puenit continuationẽ ſucceſſuũ. Et ne multis morer: ipſa de eo Saluſtii uerba ſubieci. At Metellus ĩ ulteriorẽ hiſpaniã poſt annũ regreſſus magna gloria cõcurrẽtibus undiq; uirili & muliebri ſexu p uias & tecta omniũ uiſebat. Eũ quæſtor Caius Vrbinus aliiq; cognita uolũtate eũ ad cœnã inuitauerant. Vltra romanũ ac mortaliũ etiã morẽ curabãt exornatis ædibus p aulea & ĩſigna ſcænis

Pauonũ primus uſus. Q. Hortẽſius

De mollicie Hortenſii

Gurges gulloſus

Metellus Pius

que ad oſtētationē hiſtrionū fabricatis. Simul croco ſparſa humus: & alia ī modum tēpli celeberrimi. Præterea cū ſedēti ī trāſemia demiſſum Victoriæ ſimulacrū cū machinato ſtrepitu tonitrū coronā ei īponebat. Tū uenieti thure: quaſi deo ſupplicabat. Toga picta plerūq; amiculo erat ei accūbenti. Epulæ quæſiſſime neque per omnem modo prouinciam ſed trans maria ex mauritania uolucrum & ferarū incognita antea plura genera: quibus rebus aliquātam partem gloriæ dempſerat: Maximeq; apud ueteres & ſanctos uiros ſuperbia illa grauia indigna romano īperio extimātes. Hæc Saluſtius grauiſſimus alienæ luxuriæ obiurgator & cenſor. Accipite ītegrauiſſimas pſonas nō defuiſſe luxuriā. Refero enī pōtificis uetuſtiſſimā cœnā: quæ ſcripta eſt indice quarto Metelli illius pōtificis maximi in hæc uerba: Ante diē nonum kalēd. ſeptember quo die Lentulus flamē martiali ſinaugu ratus eſt domus ornata fuit. Triclinia lectis eburneis ſtrata fuerunt. Duobus tricliniis pontifices cubuerunt. Q. Catullus. M. Aemilius lepidus. D. Syllanus. C. Cæſar rex ſacrorū. P. Scecuola ſextus. Q. Cornelius. P. Volūnius. P. Albinouanus: & lucius Iulius Cæſar augur: qui eū īnaugurauit. In ternio triclinio Popilia. p penia Licina Arruncia uirgines ueſtales: & ipſius uxor Publicia flaminica & Sēpronia ſocrus eius. Cœna hæc fuit. Ante cœnam echinos oſtreas crudas quantum uellent: pelloridas ſphodilos turdum aſparagos: ſubtus gallinam altilem: patina ex oſtrearum pelloridarum; balanos nigros: balanos albos. Iterum ſphodilos glycomaridas urtica ficetulas lumbos caprigīes aprugnos altilia ex farina inuoluta ficedulas murices & purpuras in cœna ſumina ſincipur aprugnū: patinā piſcium: patinam ſuminis: anates: querquedulas elixas: lepores altilia aſſa amilū panes picentes. Vbi iā luxuria tunc accuſaret: quando tot rebus facta fuit cœna pōtificū? Ipſa uero eduliū genera q̄ dictu turpia Nam Cincius in ſuaſione legis fanniæ obiicit ſæculo ſuo: q̄ porcum troianum mēſis inferant. Quem illi ideo ſic uocabant: quaſi aliis incluſis animalibus grauidū, ut ille troianus equus grauidus armatis fuit. Exigebat hoc quoque illa gulæ ītemperātia, ut & lepores ſagīarentur teſte Varrone: qui de agricultura libro tertio cū de leporibus loqueretur: ſic ait. Hoc quoque nuper īſtitutum ut lepores ſaginarentur: cū exceptos e leporatio quondam

Cœna lautiſſima Pont.

Deſcripto cœne

aſparagos nihil ...

Porcus troianus

Lepores ſaginati

in caueis & loco clauſo faciant pingues. Si cui hoc mirum uidet quod ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſiginari: accipiat illđ qđ maiore admiratione ſit dignum. Cocleas ſaginatas: quod idẽ uarro ĩ eodẽ libro refert. Verba ipſa qui uolet legere: ubi debeat quærere indicaui. Neq; ego nunc antiquitati nos præferẽdos uel cõparãdos dico: ſed reſpondi obiurganti Horo aſſerẽs uti res habet maiorẽ illis ſeculis deliciarũ curam fuiſſe q̃ noſtro. Subiecit Furius Albinus antiquitatis nõ minus q̃ Cecinna peritus Miror te inquit nõ rettuliſſe quãta illis affluentia marinarum procurari ſolita fuerit copiarum: cuius relatu maximã cõuiuiorũ noſtrorum ſobrietatẽ doceres. Et Cecinna profer inquit in mediũ: quæ de hac quoq; parte lectu cõperiſti Vltra omnes enĩ polles memoria uetuſtatis. Et furius ſic ingreſſus ẽ: Vetuſtas qdem nobis ſẽper (ſi ſapimus) adorãda ẽ. Illa quippe ſæcula ſunt: quæ hoc ĩperium uel ſanguine uel ſudore peperunt. Quod nõ niſi uirtutũ faceret ubertas. Sed quod fatẽdum ẽ: ĩ illa uirtutũ abundãtia uitiis quoque ætas illa nõ caruit: E quibus nõ nulla noſtro ſæculo moꝝ ſobrietate correcta ſũt Et de luxu quidẽ illius tẽporis circa marinas copias dicere ĩſtitueram: ſed quia in aſſertionẽ noſtræ emẽdationis alia ex aliis proferẽda ſe ſuggerũt: de piſcibus nõ omitto: ſed differo dum de alia laſciuia qua nũc caremus: admoneo. Dic enim Hore qui antiquitatẽ nobis obiicis: ante cuius triclinium modo ſaltatricẽ uel ſaltatorẽ te uidiſſe meminiſti? At inter illos ſaltatio certatim uel ab honeſtis appetebatur. Ecce .n. ut ab illo ordiar tẽpore: quod fuit optimis moribus. Inter duo bella punica ĩgenui quid dicã ĩgenui? filii ſenatoꝝ ĩ ludũ ſaltatoriũ cõmeabãt: & illic crotala geſtãtes ſaltare diſcebant. Taceo ꝙ matronæ etiam ſaltationem nõ ĩhoneſtam putabãt. Sed ĩter probas quoq; caꝝ erat ſaltãdi cura: dũmodo nõ curioſa uſq; ad artis pfectionẽ. Quid enim ait Saluſtius. Pſallere ſaltare elegantius q̃ neceſſe ẽ probæ: Adeo & ipſe Semproniam reprehẽdit: nõ ꝙ ſaltare: ſed ꝙ optĩe ſcierit. Nobiliũ uero filios: & ꝙ dictu nefas ẽ: filias quoque uirgines ĩter ſtudioſa numeraſſe ſaltãdi meditationem: teſtis ẽ Scipio Africanus Aemilianus: qui in oratione cõtra legem iudiciariam. Thyberii Gracchi ſic ait. Docẽtur præſtigias inhoneſtas cum cynedulis & ſãbuca pſalterioq; eunt in ludum hiſtrionum: diſcũt cantare: quæ maiores noſtri ĩgenuis probo ducier uoluerũt. Eũt

Saltatio in menſa

Crotala

Exprobratõ saltationis

inquam in ludum ſaltatorium inter cynedos uirgines puerique ĩgenui. Hæc cum mihi quiſq̃ narrabat: nõ poteram animũ ĩducere ea liberos ſuos nobiles homines docere. Sed cum ductus ſũ in ludum ſaltatorium: plus mediuſfidius in eo ludo uidi pueris uirginibuſq; quingẽtis. In his unũ (quod me reipublicæ miſertũ ẽ) puerum bullatum petitoris filium non minorem annis duodecim cum crotalis ſaltare: quã ſaltationem ĩpudicus ſeruulus honeſte ſaltare non poſſet. Vides quemadmodum ingemuit. Africanus: ꝙ uidiſſet cum crotalis ſaltantem filium pecitoris id ẽ candidati: quem netum quidem ſpes & adipiſcẽdi ratio potuerat coercere magiſtratus: quo tempore ſe ſuoſq; ab omni probro debuit uindicare: quo minus faceret quod ſcilicet tẽpore nõ habebat. Cæterũ ſuperius plerũq; nobilitatem hæc propudia celebrare cõqueſtus ẽ Cato. Sic nimirum. M. ſenatorem non ignobilem Cecilium Spatiatorem & Feſcẽnium uocat eumque ſtaticulos dare iis uerbis ait. Deſcendit de cãtherio: inde ſtaticulos dare: ridicularia fundere. Et alibi in eundem. Præterea cantat: ubi collibuit: interdum græcos uerſus agit: iocos dicit: uoces demutat: ſtaticulos dat. Hæc Cato: cui ut uidetis etiam cãtare nõ ſerii hominis ſic uidetur: quod apud alios adeo nõ inter turpia numeratũ ẽ: ut Decius Sylla uir tanti nominis optime cantaſſe dicatur. Cæterum hiſtriones non ĩter turpes habitos. Cicero teſtimonio ẽ: quem nullus ignorat. Roſcio & Aeſopo hiſtrionibus tam familiariter uſũ ut res rationeſq; eorꝝ ſua ſolertia tueretur. Quod cũ aliis multis tum exẽplis quoq; eius declaratur. Nam illã orationẽ quis ẽ qui nõ legerit: in qua populũ romanum obiurgat: ꝙ Roſcio geſtum agente tumultuarit: Et certe ſatis conſtat cõtendere eum cũ ipſo hiſtrione ſolitum: utrum ille ſæpius eandem ſententiam uariis geſtibus efficeret: an ipſe per eloquentiæ copiam ſermone diuerſo pronunciaret. Quæ res ad hanc artis ſuæ fiduciam Roſcium abſtraxit ut librum conſcriberet: quo eloquẽtiam cum hiſtriõia cõpararet. Is ẽ Roſcius: qui etiam lucio Syllæ cariſſimus fuit: & annulo aureo ab eodem dictatore donatus eſt. Tanta autem fuit gratia & gloria: ut mercedem diurnam de publico mille denarios ſine gregalibus ſolus acceperit. Aeſopum uero expari arte ducenties ſeſtertium reliquiſſe filio conſtat. Sed quid loquor de hiſtrionibus: cum Appius Claudius uir triumphalis: qui ſalius

Cecilius ſpariator

Roſcius Hiſtriones aeſopus

Aeſopus hiſtrio ditiſſimus

Appius claudius

uſq; ad ſenectutem fuit: pro gloria optinuerit: q inter collegas optimé ſaltitabat. Ac prius q̃ a ſaltatione diſcedo: illud adiiciam uno eodem q; tempore tribus nobiliſſimis ciuibus nõ modo ſtudium ſaltandi: ſed etiam (ſi diis placet) peritiã qua gloriarentur fuiſſe Gabinio conſulari Ciceronis inimico: quod ei & Cicero nõ diſſimulãter obiecit: &. M. Cecilio noto in turbas uiro: quem idem Cicero defendit: & Licinio Craſſo Craſſi eius: qui apud parthos extinctus eſt: filio.

Nonnullos ex piſcibus traxiſſe cognomina. Cap. vii.

SEd de ſaltatione ueterum ad prædæ marinæ tranſire luxum Liciniorum me nomen admonuit: quos. Murenas cognominatos: q hoc piſce effuſiſſime delectati ſũt: ſatis cõſtat. Huic opinioni. M: Varro conſentit: aſſerens eodem modo Licinios appellatos Murenas quo Sergius Orata cognominatus ẽ: q ei piſces qui auratæ uocant: cariſſimæ fuerint. Hic eſt Sergius Orata qui primus balneas penſiles habuit: primus oſtrearia in baiano locauit: primus optimum ſaporem oſtreis lucrinis adiudicauit. Fuit autem ætate Lucii Craſſi illius diſerti: qui q̃ grauis & ſerius habitus ſit: etiam Cicero docet. Is tamen Craſſus uit cenſorius. Nam cum Cn. Domicio cenſor fuit: cum ſupra cæteros deſertuſ haberetur: eſſetque inter clariſſimos ciues princeps: tamen murenam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tanq̃ filiam luxit Neque id obſcurrum fuit: quippe collega Domicius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen obiecit. Neque id confiteri Craſſus erubuit: ſed ultro etiam ſi diis placet gloriatus eſt cẽſor piam affectuoſamq; rem feciſſe ſe iactãs. Piſcinas autem q̃ refertas habuerint præcioſiſſimis piſcibus romani illi nobiliſſimi principes Lucius Philippus & Hortẽſius: quos Cicero piſcinarios appellat etiam illud indicium ẽ: q. M. Varro in libro de agricultura refert. M: Catonem: qui poſt uticæ periit: cum hæres teſtamento Lucilii eſſet relictus: piſces de piſcina eius. xl. milibus uendidiſſet. Acceſebantur autem murenæ ad piſcinas noſtræ urbis abuſq; fre

Murenæ

Sergius orata:

Plotæ flucæ

to ſiculo: q̄d rhegiũ a meſſana reſpicit. Illic.n. optime a prodigis eſſe credunt̃ tã hercule: q̃ anguilæ: & utreq; ex illo loco græce plo tæ uocãtur: latinæ flutæ q̄ ĩ ſũmo ſupernãtes ſole torrefactæ cur uare ſe poſſe: & ĩ aquã mergere deſinũt: atq; ita faciles captu fi unt. Et ſi enumerare uelĩ: q̃ multi magniq; auctores murenas e freto ſiculo nobilitauerint: lõgũ fiet. Sed dicã qd. M. Varro ĩ libro q̄ ĩſcribit̃ Gallus de admirãdis dixerit iis uerbis. In ſicilia quoq; inqt manu capi murenas flutas: q̄ hæ ĩ ſũma aqua præ pingui tudine fluitẽt. Hæc Varro. Sed qs neget ĩdomitam apud illos (& ut ait Cecilius) uallatã gulã fuiſſe: qui ex tã lõginquo mari ĩſtru menta luxuriæ cõpararẽt. Nec rarus hic romæ piſcis ut pegre ac citus erat. Auctor ẽ Plinus. C. Cæſarẽ dictatorẽ cũ triũphales cœ nas populo daret: ſex milia murenarũ a: C. Hirio ad põdus ac cepiſſe. Huius Hirii uillam quãuis nõ amplam aut latã cõſtat: propter uiuaria quæ habuit: quadragies ſextertiũ uenundatam.

De Accipenſere. Cap. VIII.

Ec accipẽſer quã maria prodigis nutriũt illius ſæculi delitias euaſit. Et ut liqueat ſecundo punico bello celebre nomẽ hu ius piſcis fuiſſe. Accipite ut meminerit eius Plautus in fabula. quæ inſcribitur baccharia ex perſona paraſſiti.

Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus unq̃:
Quam ego uunc ſum: cuius hæc uentri portatur pompa.
Vel nnnc qui mihi in mari accipenſer latuit antehac:
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus:

Et ne uilior ſit teſtis pœta: accipite aſſertore Cicerone: ĩ quo ho nore fuerit hic piſcis apud Publiũ Scipionẽ Africanũ illũ & Mu natiũ. Hæc ſũt ĩ dialogo de fato uerba Ciceronis. Nã cũ eẽt apd̄ Lauerniũ Scipio unaq; Pontius: allatus ẽ forte Scipioni accipiẽ ſer: qui admodũ raro capitur. Sed ẽ piſcis (ut ferunt) in primis nobilis. Cũ autẽ Scipio unũ & alterũ ex his: qui eum ſalutatum uenerãt inuitaſſet: pluresq; etiam inuitaturus uideretur: in aurẽ Pontius Scipio ĩquit uide quid agas: accipenſer iſte paucorum

hominũ ẽ: Nec inficias eo tẽporibus Traiani hũc piſcem in ma gno precio nõ fuiſſe teſte Plinio Secũdo: qui ĩ naturali hiſtoria cũ de hoc piſce loqueretur ſic ait: Nullo modo in honore eſt: qđ quidẽ miror cũ ſit paruus ĩuẽtu. Sed nec diu ſtetit hæc parſimo nia. Nã tẽporibus Seueri prĩcipis: q oſtẽdebat duritiã morũ: Samonicus Serenus uir ut ſæculo doctus: cũ ad principẽ ſuũ ſcriberet: faceretque de hoc piſce ſermonẽ: uerba Plinii quæ ſupius poſui: præmiſit: & ita ſubiecit. Plinius (ut ſcitis) ad uſque Traiani imperatoris uenit ætatẽ. Nec dubiũ ẽ: ꝙ ait nullo honore hũc piſcẽ tẽporibus ſuis fuiſſe: uerũ ab eo dici. Apud antiquos autẽ ĩ precio fuiſſe ego teſtimõiis palã facio: uel eo magis ꝙ gratiã eius uideo ad epulas quaſi poſt liminio rediſſe. Quippe q dignatiõe ueſtra cũ interſũ cõuiuio ſacro: animaduerto hũc piſcẽ a coronatis miniſtris cũ tibicine introferri. Sed quod ait Plinius de accipẽſeris ſquamis: id uerũ eſſe maxĩus rerũ naturaliũ ĩdagator Nigidius Figulus oſtẽdit: ĩ cuius libro de animalibus quarto ita po ſitũ ẽ. Cur alii piſces ſquama ſecunda accipẽſer aduerſa ſit. Hæc Samonicus qui turpitudinẽ conuiuii principis ſui laudãdo notat: prodẽs uenerationẽ q̃ piſcis habebat: ut a coronatis inferret cum tibicinis cantu: quaſi quadã nõ deliciarũ ſed numinis pompa. Sed ut minus miremur accipenſerem grauí precio taxari ſolitum: Aſinius Celer uir cõſularis (ut idẽ Samonicus refert) mulũ unũ ſeptem milibus nummum mercatus eſt. In qua re luxuriã illius ſæculi eo magis licet æſtimare: ꝙ Plinius ſecundus temporibus ſuis negat facile mulum repertum: qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis paſſim uidemus & precia hæc inſana neſcimus. Nec contenta illa ingluuies fuit maris ſui copiis. Nam Optanus præfectus claſſis ſciens ſcatum adeo italicis littoribus ignotum: ut nec nomen latinum eius piſcis habeamus: incredibilem ſcarorum multitudinem in uariis nauibus huc aduectam inter hoſtiam & campaniæ littus in mare ſparſit: miroque ac nouo exemplo piſces in mari tanq̃ ĩ terra fruges aliquas ſeminauit. Idemq; tanq̃ ſumma in hoc utilitatis publice uerteretur: quinquẽnio dedit operam: ut ſiquis inter alios piſces ſcarũ forte cœpiſſet: incolumem confeſtim & ĩuiolatum mari redderet. Quid extimemus captiuã illius ſæculi gulã ſetuiſſe mari: cũ magno uel dicam maxĩo apud prodigos hono-

Aſinius Celer

Mulus piſcis

optanus prefectus

ſcarus piſcis

Lupus Tybe tinus

Lupus cap- tus ĩter duos põtes de qui bus. Hor. li. ii. ſermo. Sa ty.

Lex fannai

Catilone

re fuerit etiã thyberinus lupus & omnino omnes ex hoc amne piſces: quod equidem cur illis ita uiſum ſit ignoro. Fuiſſe autem etiam. M. Varro oſtendit: qui enumerans quæ in quibus italiae partibus optima ad uictũ gignantur: piſci thyberino palmã tribuit his uerbis in libro rerum hũanarum. xi. Ad uictum optima fert ager campanus frumentũ: falernus uinum: caſſinas oleum: tuſculanus ficum: mel tarẽtinus: piſcẽ thyberis. Hæc Varro de omnibus ſcilicet huius fluminis piſcibus: ſed inter eos ut ſupra dixi præcipium locũ lupus tenuit: & quidem is qui ĩter duos põtes captus eſſet. Id oſtendunt cum multi alii: tum etiam Caius Titius uir ætatis luciliane in oratione: qua legẽ fanniam ſuaſit: cuius uerba ideo pono: quia nõ ſolũ de lupo inter duos pontes capto erũt teſtimonio: ſed etiã morex qbus plerique tunc uiuebant facile publicabunt. Deſcribens enĩ homines prodigos ĩ forum adiudicandũ ebrios cõmeantes quæque ſoleant in ſe ſermocinari: ſic ait. Ludũ alea ſtudioſe unguentis delibuti ſcortis ſtipati. Vbi horæ. x. ſunt: iubent puerum uocari: ut comitium catpercunctatum: quid in foro geſtum: ſit quid ſuaſerint: quid diſſuaſerint: quid tribus iuſſerint: quid uetuerint. Inde ad comitiũ uadunt: ne litem ſuam faciant. Dum eunt: nulla eſt in angiporto amphora: quam non impleant: quippe qui ueſicam plenam uini habeant. Veniunt in comitium triſtes: iubent dicere. Quorum negocium eſt: narrãt. Iudex teſtes poſcit. Ipſus it mictum. Vbi redit: ait ſe omnia audiuiſſe. Tabulas poſcit. Litteras ĩſpicit. Vix præ uino ſuſtinẽt palpebras. Eunti ĩ cõſiliũ ibi hæc oratio. Quid mihi negocii eſt cũ iſtis nugatoribus? potiuſq̃ potamus mulſũ mixtum uino græco: edimus turdum pinguẽ: bonumque piſcẽ: lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit. Hæc Titius. Sed & Lucilius acer: & uiolentus poeta oſtendit ſcire ſe hũc piſcem egregii ſaporis: qui ĩter duos põtes captus eſſet: eumque quaſi liguritorem catilonem appellat: ſcilicet qui proxime ripas ſtercus inſectaretur. Proprie autem catilones dicebãtur: q ad pollutum Herculis ultimi cum uenirent catillos ligurribant.

Lucilii uerſus hi ſunt:

Fingere præterea afferri quod quiſque uolebat:
Illum ſumma ducebant: atque altilium lanx:
Hunc pontes thyberinos duo inter captos catillo.

Longũ fiat ſi enumerare uelim quot inſtrumẽta gulæ inter illos uel ingenio excogitata ſint uel ſtudio confecta. Et hæ nimirum cauſæ fuerunt: propter quas tot numero leges de cœnis & ſumptibus ad populum ferebantur: & imperari cœpit: ut patẽtibus ianuis pranſitaretur & cœnitaretur. Sic oculis ciuium teſtibus factis luxuriæ modus fieret. Pr̃ia autem omnium de cœnis lex ad populum orchia peruenit. Quam tulit. C. Orchus tribunus plebis de ſenatu ſententia. iii. anno q̃ Cato cenſor fuerat. Cuius uerba (quia ꝓlixa ſunt) prætereo. Summa autem eius præſcribebat numerum conuiuarum. Et hæc eſt lex orchia: de qua Cato mox orationibus ſuis uociferabatur: ꝙ plures q̃ præſcripto eius cauebatur: tum ad cœnam uocarentur. Cumque auctorem nouæ legis aucta neceſſitas imploraret: poſt annum uiceſimum ſecundum legis orchiæ fania lex lata eſt anno poſt romam conditam ſecundum Gelii opinionẽ quingenteſimooctogeſimooctauo. De hac lage Samonicus Serenus ita refert. Lex fannia ſanctiſſimi Auguſti ĩgẽti omniũ ordinũ cõſenſu ꝑuenit ad populũ. Neque eam prætores aut tribuni: ut pleraſque alias: ſed ex oĩum bonoꝝ cõſilio & ſẽtẽtia ipſi cõſules pertulere: cũ reſpublica ex luxuria cõuiuiorũ maiora q̃ credi poteſt detrimẽta pateret̃. Si quidẽ eo res redierat: ut gula illecti plerique ingenui pueri pudicitiã & libertatẽ ſuam uenditarent: Plerique ex plebe romana uino madidi in cõmitium uenirent: & ebrii de reipublicæ ſalute conſulerent. Hæc Samonicus. Faniæ autem legis ſeueritas in eo ſuperabat orchiam legem: ꝙ in ſuperiore numerus tantũmodo cœnãtiũ cohibebatur: licebatque ſecundum eam unicuique bona ſua inter paucos conſumere. Fania autẽ & ſumptibus modum fecit aſſibus centum. Vnde a Lucilio poeta feſtiuitatis ſuæ more centuſſis uocatur. Fanniam legem poſt annos decem & octo lex didia cõſecuta eſt. Eius ferundæ duplex fuit cã. Pr̃ia & potiſſima: ut uniuerſa italia nõ ſola urbs lege ſumptuaria teneret̃. Italicis æſtimantibus faniam legem non in ſe: ſed in ſolos urbanos ciues eſſe conſcriptam. Deinde ut non ſoli qui prandia cœnæ ſuæ maiore ſumptu feciſſent: ſed etiam qui ad eas uocati eſſent atque omnino interfuiſſent: pœnis legis tenerentur. Poſt didiã licinia lex lata eſt a Publio Licinio Craſſo diuite. Cuius ferundæ probandæq; tantum ſtudium ab optimatibus impenſũ eſt: ut

Lex ut cœnarent patentibus Ianuis

Leges iſtæ ſũptuariæ

Lex Orchia

Lex Fannia

Lex Didia

Lex Licinia

conſulto ſenatus iuberetur: ut ea tantũmodo promulgata priuſ q̄ trinundino cõfirmaretur: ita ab omnibus obſeruaret: quaſi iã populi ſententia comprobata. Lex uero hæc paucis mutans ĩ ple niſque cum fania congruit. In ea enĩ ferenda quæſita eſt nouæ le gis auctoritas exoleſcente metu legis antiquoris. Ita hercules ut de ipſis. xii. tabulis factũ ẽ: quaꝝ ubi contemni antiqtas cœpit: eadem illa: quæ illis legibus cauebantur: in alia latorum nomina tranſierũt. Sed legis liciniæ ſumma: ut kalendis nouis nundinis romanis cuique in dies ſingulos. xxx. dumtaxat aſſes edundi cau ſa conſumere liceret. Cæteris uero diebus qui excepti non eſſent: ne amplius apponeretur q̄ carnis aridæ pondo tria & ſalſamen torum pondo libra: quod ex terra uite arboreue natum ſit. Vi deo quid remordeat. Ergo iudicium ſobrii ſæculi eſt: ubi tali præ ſcripto legum coerceretur expenſa cœnarum. Non ita eſt. Nam leges ſumptuariæ a ſingulis ferebantur: qui ciuitatis totius uitia corrigerent. Ac niſi peſſimis effuſiſſimiſque moribus uiueretur: profecto opus ferundis legibus non fuiſſet. Vetus uerbum eſt. Leges inquit bonæ ex malis moribus procreantur. Has ſequitur

Lex Cornelia

lex cornelia & ipſa ſumptuaria: quam tulit Cornelius Sylla dic tator: in qua non conuiuiorum magnificẽtia prohibita eſt: nec gulæ modus factus: uerum minora precia rebus ĩpoſita. & qui bus rebus dii boni q̄q; exquiſitis & pene incognitis generibus delitiarum: quos illic piſces: quaſq̃ue offulas nominat: & tamẽ precia illis minora conſtituit: auſim dicere ut uilitas eduliũ ani mos hominum ad parandas obſoniorum copias incitaret: & gu læ ſeruire etiam qui paruis eſſent facultatibus poſſent. Dicam plane quod ſentio. Apprime luxurioſus mihi uidetur & prodi gus: cui hæc tanta in epulis uel gratuita ponantur. Itaq; tanto hoc ſæculum ad omnem incontinentiam promptius: ut pleraque harum rerum quæ ſyllana lege ut uulgo nota compre henduntur: nemo noſtrum uel fando competerit. Sylla mor tuo Lepidus conſul legem tulit & ipſe cibariam. Cato enim ſũ ptuarias leges cibarias appellat. De hĩc paucis ĩterιectis ãnis alia lex peruenit ad populũ ferente. Antio Reſtione: quã legẽ quãuis

Antius Reſtio

eſſet optima: obſtinatio tamen luxuriæ & uitioꝝ firma cõcordia nullo obrogante irritam fecit. Illud tamẽ memorabile de Reſtio ne latore ipſius legis fertur: eum quod uixit foris poſtea non

recœnaſſe:ne teſtis fieret cōtemptæ legis: quam ipſe bono publico pertuliſſet. His legibus ānumerarē edictum de ſumptibus ab Antonio propoſitum: qui poſt triumuir fuit: ni indignum crederem inter cohibentes ſumptus Antonio locum facere: cuius expenſæ in cœnam ſolitæ conferri ſola unionis a Cleopatra uxore conſumpti æſtimatione ſuperatæ ſunt. Nam cū Antonius quicquid mari aut terræ aut etiam cælo gigneretur: ad ſatiandā ingluuiem ſuam natum exiſtimās faucibus ac dentibus ſuis ſubderet eaque re captus de romano imperio facere uellet ægyptiū regnū. Cleopatra uxor: quæ uinci a romanis nec luxuria dignaret: ſponſione prouocauit inſumere ſe poſſe in unam cœnam ſextertiū cencies. Id antonio mirum uiſum: nec moratus ſponſione cōtēdit dignus culina Munatio Planco: qui tā honeſti certaminis arbiter electus eſt. Altera die Cleopatra pertentans Antonium pollucibilem ſane cœnam parauit: ſed quam non miraretur Antonius: quippe qui omnia quæ apponebantur ex quotidianis opibus agnoſceret. Tunc regina arridēs fialam popoſcit: cui aceti nō nihil acris infudit: atque illuc unionem demptum ex aure altera feſtinabunda demiſit: eumque mature diſſolutum uti natura ē eius lapidis: abſorbuit. Et q̄uis eo facto ſponſione uiciſſet: quippe cum ipſa margarita centies ſeſtertiū ſine contentiōe eualuiſſet: manum tamen & ad alterius unionis aurem ſimiliter admouit: niſi Munatius Plancus iudex ſeueriſſimus ſuperatum Antonium mature pronunciaſſet. Ipſe autem unio cuius magnitudinis fuerit: inde colligi poterit: ꝙ qui ſuperfuit poſtea uicta regis & capta ægypto romā delatus diſectuſq; ē: & factæ ex una marrita duæ: impoſitæq; ſimulacro Veneris: ut monſtruoſæ magnitudinis: in templo quod pantheum dicitur.

Cleopatrae Luxus in dapibus

DE Nuce iuglande. Cap. lx

Iuglans

ADhuc dicēte furio ſecūdæ mēſæ illata bellaria nouo ſermoni pncipiū dederūt. Symmachus. n. attrectās manu nuces. uellē inqt ex te audire Serui. tanta nucibus nomina quæ cā uel origo uariauerit: aut unde tot mala cū hac una appellatiōe uocitent. Fiūt tamē ſeorſū diuerſa tam uocabulo q̄ ſapore. Ac prius de nucibus abſoluas uolo quæ tibi memoria crebræ lectiōis occurrūt. Et Seruius: Nux iſta iuglās ſecundū nōnulloꝝ opinionē a iuuādo & a glāde dicta exiſtiat. Caios uero ī libro de ſignificatōe

uerbotū hoc refert: Iuglans arbor dicta eſt pride ac Iouis glans. Nā id arboris genus nuces habet: quæ ſūt ſuauiore ſapore q glās eſt. Hunc fructū antiqui illi: qui egregium glādiq; ſimilem ipſā q; arborem deo dignā exiſtimabāt: Iouis glandē appellauerunt: quæ nunc litteris interliſis iuglans nominatur. Cloatius autē Verius in libro a græcis tractatorum ita memorat: Iuglās quaſi diu glans: id eſt Διός βάλανος: Sicut Thophraſtus ait: — nux baſilica

Hāc græci etiam baſilicam uocant.

DE Nuce auellana. Cap. x.

Nux auellana ſiue Corylus Præneſtina. — Nux hæc auellana ſeu præneſtina quæ ē eadē: ex arbore ē: quæ corylus dicit: de qua Virgilius dixit: corylum ſere. Eſt aūt natio hominum iuxta agrū præneſtinū qui carſitani uocātur ἀπό τῶν καρύων. Cuius rei meminit Varro in logiſtonco: qui īſcribitur. Manius de fortuna: inde .ſ. præneſtinæ nuces. Eſt & illud apud Neuium ī fabula Ariolo. Quis heri apud te præneſtini & lanuini hoſpites ſuapte utroſq; decuit acceptos cibo: alteris īanē bulbā madidam dari: alteris nuces in procliui profūdere. Hāc autē nucē græci ponticā uocāt: dum unaquæque natio īdit huic nuci nomē ex loco: in quo naſcit copioſior. — Carſitai populi — Nux pōtica

De nuce caſtanea. cap.

Nux Caſtanea quæ & heracleotica — Nux caſtanea de qua Virgilius: Caſtaneaſq; nuces: uocatur & heracleotica. Nā uir doctus Oppius in libro quē fecit de ſilueſtribus arboribus ſic ait: Heracleotica hæc nux: quā qdā caſtaneā noīant. Itemq; pontica nux; atq; etiā quæ dicunt baſalicæ iuglandes germīa atq; flores agunt ſimiliter iiſdem tēporibus quibus græcæ nuces. Nūc dicendū ē quæ ſit græca nux: ac ſimul hoc dicēs amygdalam de lance tulit: & oſtendit: Nux græca hæc ē: quæ & amygdala dicit. Sed & thaſia eadē nux uocat. Teſtis ē Cloanus in ordinatorū græcorū libro quarto: cū ſic ait: Nux græca amygdala. Acca uero ī ſupplicatione. nucē græcam ait fauum q; adde quantum libet. Nucem molluſcam licet hyemis nobis tēpus īuideat, tamen quia de nucibus loquimur: indictam non relinquimus. Plautus in calcedo ſic eius meminit: Molluſcam nucem ſuper eius dixit impendente tegulas. Ecce Plautus nominat quidem ſed quæ ſit molluſca nux non exprimit. Eſt autem perſicum quod uulgo uocatur & molluſca nux dicitur ſcilicet q ceteris oībus nucibus mollior ſit. Huius rei idoneus aſſertor eſt Sueuius uir longe doctiſſimus in idilio: quod inſcribitur more — Nux graeca quæ & Amygdala Thaſia nux — Molluſca nux — Perſicum

tum. Nam cum loquitur de hortulano faciente moretum inter cætera quæ eo mittit: & hoc pomum mitti ait his uerbis.
Admiſce tu acca baſilicis hæc nunc:
Partim perſica: quod nomen ſic deniq; fertur
Propterea: ꝙ qui quondam cum rege ponti
Nomine alexandro magno fera prælia bello
In perſas rettulere ſuo. poſt inde reuentum
Hoc genus arboris in prælatis finibus graiis
Diſſeruere nouos fructus mortalibus dantes.
Molluſca hæc nux eſt: ne quis forte inſcius erret.

DE Nuce tarentina. Cap. xj.

NVx tarentina dicitur: quæ ita mollis ē ut uix attrectata frā- gat᷑. De qua in libro Faborini ſic repentur. Itemq; qdam tarētinas oues uel nuces dicunt: quæ ſūt tarētinæ a tarēto: quod eſt ſabinorum lingua molle. Vnde tarentinos quoq; dictos pu- tat Varro ab Libonem primo. Quam in culpam etiam Oratius poteſt uideri incidere: qui ait Et molle tarentum. Nux taretīa Tarentum

DE Nuce pinea. Cap. xij.

NVx pinea hos nobis: qui appoſiti ſūt: nucleos dedit. Plau tus in ciſtellaria: qui e nuce nucleos eſſe uult: frangat nucē Et qa mala uidemus admixta bellaniis: poſt nuces de maloꝝ ge- neribus diſſerendum eſt. Sunt de agricultura ſcriptores: qui nu ces & mala ſic diuidunt: ut nuces dicant omne pomū: quod fo- ris duro tegat᷑: & ītus habet quod eſui ē. malum uero quod foris habeat quod ē eſui: & durū intus ícludat. Secundum hāc diffini tionē perſicum: quod Sueuius poeta ſuperius inter nuces nume rat: magis erit inter mala numerandū. His præmiſſis malorum enumeranda ſūt genera: quæ Cloatius ordinatorū grecorū libro quarto ita diligenter enumerat. Sunt aūt genera malorū arme- nium cotoniū citreum couimelliū condituum ἐπι muſteum martianum orbiculatum ogramnum præcox pannuceum puni cum perſicum quinianū proſiuū rubrum ſcādianum ſilueſtre ſi rutium ſcantianū tibur uerianum. Vides perſicum a Cloatio in ter mala numeratum: quod nomen originis ſuæ tenuit: licet iā dudum noſtri ſoli germen ſit. Quod autem ait idem Cloatius: Citreum & ipſū perſicum malum eſt ſecundū Virgiliū: Fœlicis mali quo nō præſtantius ullum: & reliqua. Et ut nemo dubitet

Nux pinea

Inter nuces & mala

Gn̄a maloꝝ

Perſicum

De Citreo

hæc de citreo dixiſſe Virgilium: accipite quæ Oppius in libro de ſiluestribus arboribus dicat. Circa idem malus & perſica: altera generatur in italia: & in media altera. Et paulo poſt de citreo loquens ait: Eſt autem odoratiſſimum. Ex quo interiectū ueſti tineas necat. Fertur autem uenenis contrarium: quod tritum cum uino purgatione uinum ſuarū bibentes ſeruat. Generantur autē in perſide omni tempore mala cittea. Alia enim præcarpunt: alia interim matureſcunt. Vides hic & citreum nominari: & omnia ſigna pomi quæ de eo Virgilius dixit: licet nomen citrei ille non dixerit. Nā & Homerus q citreū τίον appellat: oſtēdit eſſe odoratū pomū ἑιου ἀπὸκαλὸν ὀδώδει. Et quod ait Oppius inter ueſtē poni citreū: idem ſignificat & Homerus: cū dicit εἵματα. Hinc & Neuius poeta in bello punico ait: Citroſam ueſtem.

Citroſa Veſtis

DE Piris. Cap. xiij

Pytorū gña

PIra hæc quæ uidemus: uarietas nominū numeroſa diſcernit. Nam idem Cloatius ſic eorum uocabula deſcribit: anitianum cucurbitinum cirtium ceruiſca calculoſum cruſtumiū decimanum græculum Iollianum lanuinum lauteum lateresianum marapium mileſium myrteum neuianum orbiculanum præcianum rubile ſigninum tullianum ticianum turrinianum præcox uolemium meſpiluſſerum ſementinum ſerum tarentinum ſetum ualerianum ſerum.

DE Ficis. Cap. xiiij

Ficorū gña

ADdmonent nos & fici aridæ: ut enumeremus genera ficorum eodem Cloatio nos de his ut de aliis inſtruente. Sic enim diuerſas ficos diligentiæ ſuæ moræ dinumerat: africa albula harundinea a ſinaſtra atra paluſca auguſta bifera carica caldica alba nigra chia alba nigra cucurbitina duricorea herculanea lauiana ludia leptoludia marſica numidica pulla pompeiana præcox tellana atra. Sciendum q̄ ficus alba ex fœlicibus ſit arboribus: contra nigra ex infœlicibus. Docent nos utrumque pontifices. Ait enim Veranius de uerbis pontificalibus: Fœlices arbores putantur eſſe: quercus æſculus ilex ſuperius fagus corylus ſorbus ficus alba pyrus malus uitis prunus cornus lotus. Tarquinus autem Priſcus in oſtentario arborario ſic ait. Arbores queq; inferum deorum auertentiumq; in tutela ſunt: eas infœlices nominant. Alternum ſanguinem fœlicem ficum atram queq; bac

Ficus felix & infelix

Quæ ſint felices arbores

Arbores īfelices

cam nigram nigroſq; fructos ferunt:itemq; acrifolium pyrū ſal uaticum pruſcum rubum ſenteſq;:quibus portenta prodigia-q; mala:comburi iubere oportet. Quid quod ficum tanq̄ no pomum ſecerni a pomis apud idoneos repimus? Afranius ī ſelia: Pomum holus ficū uuā. Sed & Cicero œconomicon libro tertio: Neq; ſerit uitem: neq; quæ ſata eſt diligenter colit: oleum ficos poma non habet. Nec hoc ignorandum eſt: ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere. Lactis proprie ficorum dicitur. Groſſi appellantur fici: quæ non matureſcunt. Hos græci dicūt ὀλύνθους. M. Atnius: In milibus tot ficorum non uidebitis groſſum. Et paulopoſt ait. Sumas ab alio lacte diffluos groſſos: Et Poſtumius Albinus annali primo de Bruto. Ea cauſa ſeſe ſtultū Brutumque faciebat: groſſulos ex melle edebat.

Lactis
Fici groſſi

DE Oleis & uuis. Cap. XV.

OLearum genera hæc enumerant: africana albigerus aquilia alexādrina ægyptia culminea cōditiua liciniana orchas oleaſter pauſia paulia radius ſalentina ſergiana termutia. Sicut uuarum iſta ſunt genera: aminea ſcilicet a regione: nam aminei fuerunt: ubi nunc falernum eſt. aſinuſca atruſca albuierus abena apiana apicia bumamma: aut ut græci dicūt βουμαστος duracina labruſca melampiſithia maronia maræotis numentana præcia prannia pſithia pilleolaca rhodia ſtephanitis uenuncula uariola lagea. Inter hæc prætextatus: Vellem Seruium noſtrum diutius audire: ſed hora nos quietis admonet: ut exorto iubare eloquio Symmachi domi ſuæ fruamur: atq; ita facta diſceſſio ē.

Olearū gña
Aminei ad falernum

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. IIII.

NEC MAGIS INCEPTO VVLTVM ſermone mouentur.
Quam ſi dura ſilex aut ſtet marpeſia caures
Tādē corripuit ſeſe: atq; inimica refugit
Itē pathos eſt & ī hoc uerſu. Obſtupui: ſteterūtq; comæ: & uox faucibus hæſit:
Sed tota Daretis fatigatio habitu depin

gitur. Aſt illum fidi æquales genua ægra trahentē. Quaſſanteq; utroq; caput caſſumq; cruorē Ore eiectantem. Sociorumq; eius trepidationē breuiter oſtendit. Galeam enſemq; uocati accipiūt quaſi nō ſpōte accepturi munus: quod erat dānū uerecūdiæ. Ex eodē genere ē illud. Totoq; loquentis ab ore Scintillæ abſiſtūt: oculis micat acribus ignis. Eſt & in deſcriptiōe languoris habitus: ut eſt tota deſcriptio peſtilentiæ apud Tucididē. Et Labitur īfœlix ſtudiorum atq; īmemor herbæ Victor equus. Et demiſſæ aures: incertus ibidem ſudor: & ille qdē moritunis frigidus. Eſt īter pathe & pudor ut circa Deiphobū pauitatē & dira tegētē ſupplicia. Et luctus habitu proditur: ut ī Euryali mr̄e: Excuſſi māibus radii: reuolutaq; penſa Euolat infœlix. Et Latinus quia mirat̄: defixa obtutu tenet ora. Et Venus quia rogatura eſt: Triſtior & lachrymis oculos ſuffuſa nitentes. Et ſybilla quia inſani: Subito non uultus non color unus: Non compræ manſere comæ.

Patheticæ orationes

Oratio pathetica. Cap. i.

NVnc uideamus pathos quo tenore orationis exprimitur. Ac p̄mū quæramus quid de tali oratiōe rhetorica arte præcipitur. Oportet enī ut oratio pathetica aut ad īdignationē aut ad miſericordiā dirigat̄: quæ a græcis οἰκτρός καὶ δείνωσις appellatur. Horū alteꝶ accuſatori neceſſariū eſt: alterū reo: Et neceſſe ē initium abruptū habeat: quoniā ſatis indignantibus leuiter incipere nō conuenit. Ideo apud Virgilium Iuno ſic incipit: Quid me alta ſilentia cogis Rumpere? Et alibi: Me ne īcepto deſiſtere uictā? Et alibi: Heu ſtirpem inuiſā & fatis contraria nr̄is Fata phrygum. Et Dido: Moriemur inultæ? Sed moriamur ait. Et eadē: Proh iuppiter ibit: Hic ait. Et priamus: At tibi ꝓ ſcelere exclamat pro talibus auſis. Nec initiū ſolū tale eſſe debet: ſed oīs (ſi fieri pōt) oratio pathetica & breuibus ſententiis & crebris figuraꝶ mutationibus debet: uelut inter æſtus iracundiæ fluctuare. Vna ergo nobis uirgiliana oratio pro exemplo ſit. Heu ſtirpē inuiſā Initium ab ecphoneſi. Deinde ſequuntur breues interrogatiunculæ. Num ſygeis occumbere campis: Num capti potuere capi? num incenſa cremauit Troia uiros? Deinde ſequit̄ hyperbole: Medias acies medioſq; per ignes Inuenere uiam. Deīde ironia: At credo mea numina tandē Feſſa iacent: odiis haud exaturata quieui. Deinde auſus ſuos inefficaces queritur. Per undas

οἰκτρός miſerabilis oro δείνωσις grauitas

auſa ſequi. & profugis toto me opponere ponto. Secunda poſt hæc hyperbole: Abſumpte ĩ teucro: uires cæliq; mariſq;. Inde diſperſæ querelæ: Quid ſyrtes aut ſylla mihi? quid uaſta carybdis. Profuit? Iungit̃ inde argumentũ a minore: ut pathos augeatur: Mars ꝑdere gentẽ Immanẽ lapithum ualuit. Minor ſcilicet pſo. na ideo illud ſequitur: Aſt ego magna iouis coniunx. Deinde cũ cauſas quoq; contuliſſet: q̃to impetu dea dixit: Infœlix quæ me met ĩ omnia uerti. Nec dixit nõ Poſſum perdere Aeneã: ſed uincor ab Aenea. Deinde confirmat ſe ad nocendũ: & quod propriũ ẽ iraſcentis: & ſi deſperet ꝑfici poſſe: tamẽ impedire contenta eſt. Flectere ſi nequeo ſuperos: acheronta mouebo.

Non dabitur regnis eſto prohibere latinis
Attrahere. atq; moras tantis licet addere rebus.
At licet amborum populos excindere regum.

Poſt hæc in nouiſſimo: quod irati libenter faciũt: maledicit. Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo. Et protinus argumẽtũ a ſimili conueniens ex præcedentibus: Nec face tantũ Cyſſeis prægnans ignes enixa iugales. Vides q̃ ſæpe orationẽ mutauerit? ac frequentibus figuris uariauerit: quia ira quæ breuis furor ẽ: non poteſt unũ continuare ſenſum ĩ loquẽdo. Nec deſunt apud eũdẽ orões miſericordiã cõmouẽtes. Turnus ad Iuturnã. An miſeri fratris letum ut crudele uideres? Et idẽ cum auget inuidiã occiſorum pro ſe amicorũ. Vidi oculos ante ipſe meos me uoce uocantem Muranum. Et idẽ cum miſerabilem fortunã ſuam faceret: ne uicto ſibi parceretur: Viciſti: & uictum tẽdere palmas Auſonii uidere. Idem. Quos minime uellem. Et aliorum preces orãtium uitam: Per te per qui te talem genuere parentes: & ſimilia.

DE Habitu pathos. Cap. ii

NVnc dicamus de habitu pathos: quod eſt uel ĩ ætate uel in debilitate & cæteris quæ ſequunt̃. Eleganter hoc ſeruauit: ut ex omni ætate pathos miſericordiã moueret. Ab infantia. Infantũq; animæ flentes in limine primo. A puericia: Infœlix puer atq; ĩpar cõgreſſus achilli. Et parũq; pñ tẽdebat iulũ. Vt nõ minus miſerabile ſit pꝛiculũ ĩ paruo q̃ in filio. Et Supeſt cõiunx ne creuſa? aſcaniuſq; puer? Et alibi parui caſus iuli. A iuuẽta uero. Impoſitiq; rogis iuuenes ante ora parentum:
Pugentesq; genæ iuuenili in corpore pallor. A ſenecta Danai mi

Pathos a miſericordia

Pathos ab omni ætate

ſerere ſenectæ. Et Ducit infœlix æuo cõfectus aletes. Et Caniciem multo deſormat puluere. Mouit & a ſortuna mõ miſericordiã mõ indignatiõe. Miſericordiã: Tot quondã populis terriſq; ſuperbũ Regnatorẽ aſiæ. Et Sinon: Et nos aliquod nomẽq; decuſq; Geſſimus. Et Auſoniiſque olim ditiſſimus aruis. Indignationem uero ex uerbis Didonis: Et nñs illuſerit adueria regnis. Eleganter enĩ ex cõtemptu Aeneæ auget iniuriã ſuã. Et amata: Exulibus ne dat ducẽda lauinia teucris? Et Nnmanus: Bis capti phryges. Mouit pathos miſericordiã & ex debilitate. Ex quo me diuũ patet atq; hominũ rex Fulminis afflauit uentis: & cõtigit igne. Et alibi: Et truncas ĩhoneſto uulnere nares. Et de Mezennio: Attollit ĩ ægrũ ſe fœmur. Et Huc caput atque illuc humero ex utro que pepẽdit. Et te deciſa ſuum lande dextera quærit. Et acerque cruẽto Puluere: pq; pedes traiectus lora tumẽtes. Mouit pathos miſericordiã frequẽter & a loco: Cũ uitã in ſiluis ĩter deſerta ferarũ Luſtra domoſq; traho: & libyæ deſerta pagro. Et At nos hĩc alii ſitientes ibimus afros. Pars ſcythiã & rapidũ cretæ ueniemus oaxẽ. Et illud egregie & breuiter: Ter circũ iliacos raptauerit hectora muros. Illiacos id eſt patriæ muros quos ipſe deſẽderat: pro quibus efficaciter per decem annorum ſpatia pugnauerat. Et illud: Nos patriam fugimus. Et Littora cum patriæ lachrymans portuſque relinquo. Et dulces moriens reminiſcitur agros. Et Ignatum lauteus habet ora minanta Lyrneſi domus alta ſolo laurente ſepulcrum. Et ut Agamemnonem indigne oſtenderet occiſum: aſſumpſit locum: Prima inter limina dextra oppetiit. Et illud Mœnibus ĩ pr̃is atq; inter tuta domoꝝ. Sacer uero locus præcipue pathos mouet. Occiſum inducit Orphea: & miſerabiliorem ĩteritum eius a loco facit: Inter ſacra deum nocturniq; orgia bacchi: Et in euerſione troiæ Perq; domos & religioſa deorum limina. Caſſandræ quoque raptum uel diminutionẽ q̃ miſerabilem facit ſacer locus: Ecce trahebatur a templo adytiſque minetuae: Et alibi: Diue armipotentis ad aram procubuit. Et Andromache cum de Pyrrhi nece diceret: ut inuidiam occidẽtis exprimeret. Excipit incautum patriaſque obtruncat ad aras. Et Venus quot Aeneas in mari uexatur ita Iunonis quam inuidioſe queritur de loco Neptuno. In regnis hoc auſa tuis. Fecit ſibi pathos ſæpe ex tempore: Prius q̃ Pabula guſtaſſent troiæ

A fortuna

A debilitate

A Loco

A loco ſacro

A tempore

xãthũq; bibiſſent. Et Orpheus miſerabilis ex lõgo dolore. Septẽ illũ toto ꝑhibẽt ex ordine mẽſes. Et palinurus: Vix lumĩe quarto proſpexi italiam. Et Achiemnides: Tertia iam lunæ ſe cornua lumine complent. Et Septima poſt troiae excidium iam uertitur æſtas. Frequens apud illum pathos a cauſa: re uera enĩ cauſa ut res aut atrox aut miſerabilis uideatur. ut Cicero in Verrem. Qui ob ſepulturam in carcere necatorum a parentibus rogabatur. Hoc enim non tam rogari aut pecuniam exigere q̃ ob hanc cauſam indignum erat. Et Demoſthenes cum queritur quẽdam inuidia circunuentum: ex cauſa auget inuidiam. Circunuenit inquit arbitrum: qui inter me atq; ſe integre iudicauerat. Ergo & Virgilius egregie ſæpe ex hoc loco traxit affectum. Occiditur inquit in acie Galeſus. Hoc per ſe nõ ẽ dignum miſericordia belli tempore: ſed admouit cauſam: dum paci medium ſe offert. Idem alio loco. Sternitur infœlix. Deinde ſubiicit cãm miſerabilem alieno uulnere id eſt cum ad alium telum eſſet emiſſum. Et cum Palamedem indigne occiſum uellet: Quẽ falſa ſub proditione pelaſgi Inſontem infando indicio quia bella uetabat Demiſere neci: Et Aeneas ut oſtenderet magnitudinem timoris ſui: bene cauſã poſuit. Et Pariter comitiq; oneriq; timẽtẽ. Quid Iapix ut cõtemptis cæteris artificiis inglorius (quẽadmodum pœta ait) uiueret qualis cauſa proponit. Ille ut depoſiti proferet fata parentis. Ex eodem genere eſt: Fallit te ĩcautum pietas tua. Hæc enim cauſa illum hoſtibus etiam ſic miſerabilem fecit. Sed Aeneas cum hortatur: ut ſepeliantur occiſi. quam cauſam proponit. Qui ſãguine nobis Hanc patriã pepere Nec ſuo nõ & ĩdignatio demonſtratur a cauſa: ut illic Multa gemens ignominiã plagaſq; ſuperbi Victoris: Tum quos miſit inultus amores. Et illđ a cauſa ex affectu indignantis An ſolos tangit atridas Iſte dolor? ſoliſq; licet capere arma mycenis? Et illud. At tu dictis albane maneres. Et illa omnia: Vendidit hic auro patriam. Quiq; ob adulterium cæſi: Nec partem poſuere ſuis. Ad pathos mouendum nec duos illos prætermiſit locos: quos rhetores appellant a modo & a materia. Modus eſt cum dico: occidit manifeſte uel occulte. Materia eſt: cum dico: fero an ueneno. Demoſthenes de modo inuidiam: Midiæ facit ſe pulſatum cothurno: Cicero Verri cum nudum quemdam dicit ab eo ſtatuæ impoſitum.

A cauſa

A modo & a materia

Virgilius non minus euidenter Altaria ad ipſa tremẽtem Traxit & in multo lapſantem ſanguine nati. Et capulo tenus abdidit enſem. Et illa omnia a modo ſunt. Roſtroq; ĩmanis uultur adunco ĩmmortale iecur tõdens: & reliqua. Et quos ſuper atra ſilex iamiam lapſura cadenti imminet aſſimilis. Sed & miſericordiam a modo ſæpe commouet: ut de orpheo Latos iuuenem ſparſere per agros. Et illud Obruit auſter aqua inuoluens nauẽq; uiroſq;. Et ſaxũ ingens uoluũt alii. Et Mortua quin etiã iungebat corpora uiuis. Et in georgicis: Nec uia mortis erat ſimplex: & cætera de inſcriptiõe morbi: Sed & materia apud rhetores pathos mouet: ut dum queritur Cicero flãmam ex lignis uiridibus factam: atq; ibi ĩclusum fumo necatum Hoc enim a materia eſt: quoniã hic uſus ẽ fumo materia ad occidẽdum: ut alius gladio: alius ueneno. Et ideo acerrimũ pathos ex hoc motũ ẽ. Idem facit: & cum flagellis cæſum queritur ciuem romanum. Inuenies idem apud Virgilium. At pater omnipotens denſa ĩter nubila telum Cõtorſit nõ ille faces & fumea rhædis: & reliqua: Elegãter autem illius qdem materiã eluſit. Ex huius autẽ uera & uehemẽti materia expreſſit iracundiam. Et ſingula qdẽ enumerabimus: ex qbus apd rhetores pathos naſcitur quibus oſtendimus uſum Maronẽ ſed nonnunq̃ Virgilius in una re ad augendum pathos duobus aut pluribus locis coniunctis ũtitur: ut ĩ Turno ab ætate: Miſerere parentis Longæui. A loco: Quem nũc mœſtũ patria ardea longe diuidit. Et circa Caſſãdram ex modo: Ecce trahebatur. Ex habitu corporis Paſſis priameia uirgo crinibus. Ex loco. A tẽplo adytiſq; mineruæ. Et circa Agamemnonẽ a patria. Ipſe mycenæus. A fortuna: Magnorũ ductor achiuũ. A neceſſitudine Coniugis. A loco Prima ĩter limina ſubſedit adulter. Tacite quoq; quaſi per diffinitionem pathos mouere ſolet: cũ quæ res miſerationẽ mouet: nõ dilucide dicitur: ſed datur intelligi: ut cum Mezentius dicit. Nunc alte uulnus adactum. Quid enim aliud ex hoc intelligendum eſt: q̃ hoc altũ uulnus eſſe amittere filiũ. Et rurſus idẽ: Hæc uia ſola fuit qua perdere poſſes. Sed hic ſcilicet accipiendũ eſt perire eſſe amittere filium. Et Iuturna cum queritur: ꝙ adiuuare fratrem prohibeatur: Immortalis ego. Quid enim ſequitur nõ ẽ immortalitas in luctu uiuere: Hæc ut dixi uim diffinitionis habẽt: & a pœta elegãter ĩtroducta ſũt. Sũt & ĩ arte rhetorica ad

pathos mouendum etiam hi loci qui dicunt circa rem:& mouendis affectibus peropportuni ſunt:ex quibus primus eſt a ſimili. Huius ſpecies ſunt tres exemplum:parabola:imago. Græce παράδειγμα:παραβολή εἴκων.

Ab exemplo Virgilius

Pathos ab exemplo

Si potuit manes accerſere coniugis orpheus
Threicia fretus cithara fidibuſq; canoris.
Si fratrem pollux alterna morte redemit.
Quid theſia:magnum quid memorem alcidem

Antenor potuit mediis elapſus achiuis. Hæc enim omnia miſericordiam mouent:quoniam indignum uidetur negari ſibi quod aliis indultum eſt. Deinde uide unde auget inuidiam:Si potuit manes accerſere coniugis orpheus. Habes cauſam diſparem manes illic coniugis:hic patris:illic accerſere:hic uidere threicia fretus cithara. Hic miſericordiam eius irriſit:Si fratrem pollux alterna morte redemit. Itq; uiam totiens. Hoc iam a modo. Plus eſt enim ſæpe ire:q̃ ſemel. Quid theſia:magnum quid memorẽ alcidem. Hic propter egregias perſonas non habuit quid minueret:uel quid augeret. Verũ quod illis elucebat:hoc ſibi iactat cũ iis eſſe commune. Et mi genus ab ioue ſummo. Simile eſt & illd ab indignatione. Quid enim ait Iuno. Pallas ne exurere claſſem Argiuum. Iam hoc plus eſt claſſem uictricem:q̃ reliquias fugientium. Deinde cauſam minuit. Vnius ob noxam & furias aiacis oilei. Quam minuit ut noxam diceret:quod leuis culpæ nomen eſt. Et unius quod facile poſſit ignoſci:& furentis: ut nec culpa ſit. Et alibi. Mars perdere gentem immanem lapithum ualuit. uides eaſdem obſeruationes:gentem & immanem. Deinde aliud exemplum:Conceſſit in iras ipſe deum antiquam genitor calidona dianæ:Antiquam ut plus honoris accederet ex uetuſtate. Deinde in utroque cauſam minuit. Quod ſcelus aut lapithis tãtum aut calidone mœrente.

Pathos a parabola

Parabola uero:quoniã magis hoc poetæ cõuenit:ſæpiſſie pathos mouit. Cũ aut miſerabilẽ aut iracũdum uellet ĩducere. Miſerabilem ſic.

Qualis populea mœrens philomena ſub umbra:
Qualem uirgineo demeſſum pollice florem. Et aliæ plurimæ pathenicæ parabolæ:in quibus miſeratus eſt. Quid de ira: Ac

uel uti pleno lupus inſidiatus ouili Dum fremit ad caulas. Et Mugitus uel uti fugit cum ſantius aram Taurus. Et alia plura ſimilia qui quærent inueniet.

Patho sab imagine

AT imago quæ eſt a ſimili pars tettia: idonea ē mouendis affectibus. Ea fit cum aut forma corporis abſētis deſcribitur aut omnino quæ nulla eſt fingitur. Vtrūq; Virgilius eleganter fecit Illud prius circa Aſcanium:
O mihi ſola mei ſuper aſtyanactis imago.
Sic oculos ſic ille manus ſic ora ferebat: Fingit uero cū dicit: quā fama ſecuta eſt. Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris. Sed prior fama οἴκτρον hæc Δεινότην id ē prior miſericordiam commouet: hortorem ſecūda. Sicut alibi. Et ſciſſa gaudēs uadit diſcordia palla: Quam cum ſanguineo ſequitur bellona flagello. Et omnia illa quæ de forma dixit. Sed illud nimium pathetice. Furor impius intus ſæua ſedens ſuper arma: & cētum uīctus aenis Poſt tergū nodis: fremet horridus ore cruento.

Pathos a minori

DIximus a ſimili: nunc dicamus a minore pathos a poeta poſitum. Nempe cum aliquid proponitur quod per ſe magnū ſit: deinde minus oſtenditur q̄ illud quod uolumus augeri: ſine dubio infinita miſetatio mouetut. Vt eſt illud: O fœlix una ante alias priameia uirgo Hoſtilem ad tumulum troiæ ſub mœnibus altis Iuſſa mori. Primum ꝙ ait fœlix comparationem ſui fecit: deinde poſuit a loco: hoſtilem & ad tumulū. Et a modo qđ non minus acerbum eſt: Iuſſa mori. Sic ergo hæc accipienda ſūt q̄uis hoſtilem ad tumulum: q̄uis iuſſa mori: fœlicior tamen q̄ ego: quia ſortitus non pertulit ullos. Simile eſt & illud O terq; quaterq; beati. Et quod de paſiphe dicit: Prœtides īplerunt falſis mugitibus agros: Deinde ut minus hoc eſſe monſtraret: at nō tam turpes pecudum tamen ulla ſecuta eſt Concubitus. Quid illud non ne uehementer patheticum eſt a minore? Nec uates helenus: cum multa horrenda moneret: Hos mihi prædixit luctus non dira celæno: Quid hic intelligimus: niſi omnia que paſſus erat minora illis uiſa q̄ patris mortem.

Pathos a maiore.

A Maiore negauerunt quidam rem augeri poſſe. Sed elegāter hoc circa didonē Virg. īduxit. Nō aliter q̄ ſi īmiſſis ruat hoſtibus oīs carthago: aut ātiq̄ tyrus. Dixit. n. nō mīorē luctu fuiſſet ex unius morte q̄ ſi tota urbs qđ ſine dubio eēt maius ruiſſet

Et Homerus idem fecit. Eſt apud oratores & ille locus idoneus ad pathos mouẽdũ: qd dicit: præter ſpẽ. Hũc Virgilius freqnter exercuit: Nos tua ꝓgenies cæli qbus ãnuis arcẽ. & cætera. Et dido
Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorẽ
Et perferre ſoror potero æneas euandro. Et nunc ille quidem ſpe multum captus ĩani Fors & uota facit. Et illud: Auena noſtri.
Quod nunq̃ ueriti ſumus: ut poſſeſſor agelli Diceret hæc mea ſunt ueteres migrate coloni. Inuenio tamẽ poſſe aliquẽ ex eo: qđ iam ſperauerit: mouere pathos: ut Euander: Haud ignarus eram quantum noua gloria in armis Et prædulce decus.

A loco præter ſpem

ORatores ὁμοιοπάθειαν uocãt: quotiẽs de ſimilitudĩe paſſionis pathos naſcitur: ut apud Virgilium: Fuit & tibi talis Anchiſes genitor. Et patriæ ſtrinxit pietatis imago. Et dido: me quoq; p multos ſimilis fortuna labores Eſt & ille locus ad pmouẽdũ pathos ĩ quo ſermo dirigit᷑ uel ad ĩanimalia uel ad muta: quo loco oratores frequẽter utunt᷑. Verũq; Virgilius bene pathetice tractauit: uel cum ait dido: Dulces exuuiæ dũ fata deuſq; ſinebant uel cum Turnus: Tuq; optima ferrum terra tene. Et idem alibi: Nunc o nunq̃ fruſtrata uocatus haſta meos. Et Rhebe diu res ſi qua diu mortalibus ulla eſt: uixĩus. Facit apud oratores pathos etiam addubitatio: quam græci ἀπόρησιν uocant. Eſt enim uel dolentis uel iraſcentis dubitare quid agas. En quid ago. Rurſus ne procos irriſa priores experiar? Et illud de Orpheo: Quid faceret? quo ſe rapta coniuge ferret? Et de Niſo. Quid faciat? qua ui iuuenẽ quibus audeat armis eripere? Et Anna pmouetur: Quid primum deſerta querar: comitem ne ſororem. Et atteſtatio rei uiſæ apud rhetores pathos mouet. Hoc Virgilius ſic exequitur.
Ipſe caput niuei fultum pallantis & ora:
Vt uidit leuiq; patens in pectore uulnus. Et illud. Impleuitque ſinum ſanguis
Et Morienſq; ſuo ſe in ſanguine uerſat.
Et Crudelis nati monſtrantem uulnera cernit.
Et Ora uirum triſti pendebant pallida tabo.
Et Voluitur eurialus leto: pulchroſque per artus It cruor.
Et Vidi egomet duo de numero cum corpora noſtro.

ὁμοιοπάθειαν

Pathos de ſimilitudine Paſſionis

A dubitatõe

Ab Atteſtatione

FAcit hyperbole: id eſt nimietas pathos: per quã exprimit᷑ uel ira uel miſericordia. Ira ut cũ forte dicimus milies ille perire

Pathos p hyꝑbolen

debuerat: quod eſt apud Virgilium. Omnes per mortes animã ſontem ipſe dediſſem. Miſeratio cum dicit: Daphni tuũ pœnos etiam ĩgemuiſſe leones Interitum. Naſcitur præter hæc de nimi etate uel amatoriũ uel alterius generis pathos. Si mihi non hæc lux toto iã longior anno ẽ. Et illud ſeorſum: Maria ante exurere turno: q̃ ſacra dabitur pinus. Et non ſi tellurẽ effũdat in undas.

Pathos p exclamationẽ

EXclamatio quæ apud grecos ἐκφώνησις dicitur: mouet pathos. Hæc fit interdum ex perſona poetæ: nonnunq̃ ex ipſius quem inducit loquentem. Ex poetæ quidem perſona eſt.
Mantua ue miſeræ nimium uicina cremonæ.
Infœlix ut cunq; ferent ea facta nepotes. Crimen amor ueſtrum & alia ſimilia. Ex perſona uero alterius: Dii capiti ipſius generiq; reſeruent. Et Dii talia graiis Inſtaurate: pio ſi pœnas ore repoſco. Et Dii talem terris auertite peſtẽ. Cõtraria huic figuræ ἀποσιώπησις quod eſt taciturnitas. Nam ut illic aliqua exclamando dicimus: ita hic aliqua tacendo ſubducimus. Quæ tamen intelligere poſſit auditor. Hoc autem præcipue iraſcentibus conuenit:

Per ſilentiũ

ut Neptunus: Quos ego ſed motos præſtat componere fluctus.
Et Mneſteus: Nec uincere certo:
Quãq̃ o ſed ſuperent: quibus hoc neptune dediſti. Et Turnus:
Quamq̃ o ſi ſolitæ quicq̃ uirtutis adeſſet. Et in bucolicis:
Nouimus qui te trãſuerſa tuentibus hircis:
Et quo: ſed faciles nymphæ irriſere: ſacello. Sed & miſeratio ex hac figura mota eſt a Sinone: Donec calchante miniſtro. Sed qd ego hæc autem nequicq̃ ingrata reuoluo. Naſcitur pathos & de

Pathos ex repetitione

repetitione: quam græci ἐπαναφορὰν uocant: cum ſentẽtiæ ab iiſdem nominibus incipiunt.
Hinc Virgilius: Eurydicem uox ipſa & frigida lingua.
Ah miſeram eurydicem anima fugiente uocabat:
Eurydicem toto referebant flumine ripæ. Et illud:
Te dulcis coniux: te ſolo in littore ſecum:
Te ueniente die: te decedente canebat. Et illud:
Te nemus angitiæ: uitrea te fucimus unda
Te liquidi fleuere lacus. ἐπιτίμησις: que eſt obiurgatio: habet

Per obiurgatiõnẽ

& ipſa pathos. id eſt cum obiecta iiſdem uerbis refutamus: Aeneas ignarus abeſt: ignarus & abſit.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLA RIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER .V.

P OST HAEC CVM PAVLISPER EV ſebius quieuiſſet: omnes ĩter ſe conſono murmure Virgiliũ nõ minus oratorem q̃ poetam habendum pronuntiabant: ĩ quo & tanta ornandi diſciplina: & tam diligens obſeruatio rhetoricæ artis oſten deretur. Et Auienus dicas mihi ĩquit uo lo doctoꝝ optime: ſi concedimus (ſicut neceſſe eſt) oratorem fuiſſe Virgilium: ſiquis nunc uelit orandi artem conſequi: utrum magis ex Virgilio: an ex Cicerone profici at. Video quid agas inquit Euſebius: quid intendas: quo me tra here conẽris: eo ſcilicet quo minime uolo ad comparationẽ Maro nis & Tullii. Verecũde enim interrogaſti uter eorum præſtantio re quãdo quidem neceſſario is plurimũ collaturus ſit: q̃ ipſe plu rimum præſtat. Sed iſtam mihi neceſſitatem altam & profundã remittas uolo: quia non noſtrum inter illos tantas componere li tes: nec autem in utrãuis partem talis ſentẽtiæ auctor uideri. Hoc ſolum audebo dixiſſe: quia facundia mãtuani multiplex & mul tiformis eſt: & dicendi genus omne complectitur. Ecce enim ĩ Ci cerone ueſtro unus eloquentiæ tenor eſt: ille abundans & torrens & copioſus. Oratorum autem non ſimplex nec una natura ẽ: ſed hic fluit & redundat: contra ille breuiter & circunciſe dicere affe ctat. Tenuis quidam & ſiccus & ſobrius amat quandam dicendi frugalitatem: alius pingui & luculenta & florida oratione laſci uit. In qua tanti omnium diſſimulatione unus omnino inuenit Virgilius: qui eloquentiam ex omni genere conflauerit.

Quot genera dicendi. Cap. I.

R Eſpondit Auienus: Apertius uellem me has diuerſitates ſub perſonarum exemplis doceres. Quattuor ſunt inquit Euſebius genera dicendi. Copioſum in quo Cicero dominatur. Breue in quo Saluſtius regnat. Siccum quod Frontoni aſcribit. Pingue & floridum in quo Plinius ſecundus quondam: & nunc nullo ueterum minor noſter Symmachus luxuriatur. Sed apud unum Maronem hæc quattuor genera repenes. Vis audire illũ

Dicẽdi genera quattuor
Copioſum
Breue
Siccum
Floridũ & Pingue

ſumma breuitas uirgiliana.

eiuſdē copia admirabilis.

tanta breuitate dicentem: ut artari magis & cōtrahi breuitas ipſa non poſſit? Et campos ubi troia fuit. Ecce pauciſſimis uerbis maximam ciuitatem hauſit & abſorpſit: non reliquit ille nec ruinā. Vis hoc ipſum copioſiſſime dicat? Venit ſumma dies & ineluctabile tempus Dardaniæ: fuimus troes: fuit ilium & ingens Gloria teucrorum ferus omnia iuppiter argos Tranſtulit: incenſa danai dominantur in urbe. O patria: o diuum domus ilium: & inclyta bello Mœnia dardanidum. Quis clades illius noctis: quis funera fando Explicet? aut poſſit lachrymis æquare labores? Vrbs ātiqua fuit multos dominata per annos. Quis fons: quis torrens: quod mare tot fluctibus: quot hic uerbis inundauit? Cedo nunc ſiccū illud genus elocutionis: Turnus ut anteuolans tardum præceſſerat agmen: Viginti lectis equitum comitatus: & urbi Improuiſus adeſt: maculis quem thracius albis Portat equus: criſtaque tegit galea aurea rubra. Hoc idem quo cultu: q̄ florida oratione cum libuerit profertur? Forta ſacer cibele choreus, olimq; ſacerdos Inſignis longe phrygiis fulgebat in armis. Spumantemque agitabat equum: quem pellis ahenis In plumam ſquāmis auro conſerta tegebat. Ipſe peregrina ferrugine clatus & oſtro Spicula torquebat Lycio gortinia cornu: Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum. Sed hæc quidem inter ſe ſeperata ſunt. Vis autem uidere quemadmodum hæc quattuor genera dicendi Virgilius ipſe permiſceat? & faciat unum quoddam ex omni diuerſitate pulcherrimum tempetamentum? Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros: Atq; leuem ſtipulā crepitantibus urere flammis. Siue īde occultas uires & pabula terræ Pinguia concipiunt: ſiue illis omne per ignem Excoquitur uitium: atq; exudat inutilis humor: Seu plures calor ille uias & cæca relaxat Spiramēta: nouas ueniat qua ſuccus in herbas: Seu durat magis & uenas aſtringit hiantes: Ne tenues pluuiæ rapidiue potentia ſolis Acrior: aut boteæ penetrabile frigus adurat. Ecce dicendi genus: quod nuſq̄ alibi deprehendes: in quo nec præceps breuitas: nec infinita copia: nec ieiuna ſiccitas: nec lætitia pinguis.

Stili dicendi. Cap. ii

Stili dicendi duo

Maturus & Grauis

SVnt præterea ſtili dicendi duo diſpari moralitate diuerſi. Vnus ē maturus & grauis: q̄lis Craſſo aſſignat̃. Hoc Virgilius utitur: cū Latinus præcipit Turno. O præſtās animi iuuenis

q̃tū ipſe feroci Virtute exuperas: tanto me impenſius æquū eſt Cōſulere:& reliqua. Alter huic cōtrarius ardēs & erectus & inſenſus: quali ē uſus Antōius. Nec hūc apud Virgiliū fruſtra deſideraueris. Haud talia dudū Dicta dabas: morere & fratrē ne deſere frater. Vides ne eloquētiam omniū uarietate diſtinctā: quā quidem mihi uidetᷣ Virgilius nō ſine quodā præſagio: quo ſe oīum profectibus præparabat: de induſtria permiſcuiſſe. Idq; nō mortali ſed diuīo īgenio præuidiſſe: atq; adeo nō aliū ducem ſecurus q̃ ipſam rerū oīum matrem naturam. Hinc prætexuit uelut in muſica concordia diſſonoꝝ. Quippe ſi mundum ipſum diligenter inſpicias: magnam ſimilitudinem diuini illius & huius poetici operis inuenies. Nam qualiter eloquentia Maronis ad omniū mores integra eſt: nunc breuis: nunc copioſa: nunc ſicca: nūc florida: nunc ſimul omnia: interdum lenis aut torrens: ſic terra ipſa hic læta ſegetibus & pratis: ibi ſiluis & rupibus hiſpida: hic ſicca arenis: hic irrigua fontibus: pars uaſto aperitur mari. Ignoſcite: nec nimium me uocetis: qui naturæ rerum Virgilium comparaui. Intra ipſum enim mihi uiſum eſt: ſi dicerem decem rhetorū qui apud athenas atticas floruerunt: ſtilos inter ſe diuerſos hunc unum permiſcuiſſe. Tunc Euangelus irridenti ſimilis: Bene īquit opifici deo a rure mantuano poetam comparas: quem græcos rhetores quorum feciſti mentionem: nec omnino legiſſe aſſeuerauerim. Vnde enim ueneto ruſticis parentibus nato inter ſiluas & frutices educato uel leuis græcarum noticia litterarum? Et Euſtachius: Caue īquit Euangele græcorum quenquam de ſummis auctoribus tantam græcæ doctrinæ hauſiſſe copiam credas: quantam ſolertia Maronis uel aſſecuta eſt uel in ſuo opere digeſſit. Nam præter philoſophiæ & aſtronomiæ amplam illam copiam: de qua ſupra diſſeruimus: non parua ſunt alia quæ traxit a græcis: & carmini ſuo tanq̃ illic nata cōſeruit. Et Prætextatus oratus ſis inquit Euſtachi: ut hæc quoq; communia nobiſcum uelis quantum memoria repente incitata ſuffecerit. Omnes Prætextatum ſecuti ad diſſerendum Euſtachium prouocauerunt. Ille ſic īcipit. Quæ Virgilius traxit a græcis dicturū ne me putes ea quæ uulgo nota ſunt: ꝙ Theotricum ſibi fecerit paſtoralis operis auctorem: ruralis Heſiodum: & ꝙ in ipſis georgicis tempeſtatis ſerenitatiſq; ſigna de Arati phænomenis traxerit? Vel ꝙ euerſionē

Ardens & Inſenſus

De laudibus operis uir. inſtar mundi

troiæ cum Sinone ſuo & equo ligneo cæteriſq; omnibus quæ librum ſecundum faciunt: a Piſandro pene ad uerbum tranſcripſerit: qui inter græcos poetas eminet opete quod a nuptiis Iouis & Iunonis incipiens uniuerſas hiſtorias quæ mediis omnibus ſæculis uſq; ad ætatem ipſius Piſandri contigerunt: in unam ſeriem coactas redegerit: & unum ex diuerſis hianbus temporũ corpus effecerit. In quo opere inter hiſtorias cæteras interitus quoq; troiæ in hunc modum relatus eſt. Quæ fideliter Maro interpretãdo fabricatus eſt ſibi iliacæ urbis ruinam. Sed & hæc & talia ut pueris decantata prætereo. Iam uero æneis ipſa ab Homero ſibi mutuata eſt. Errorem primum ex odyſſea: deinde ex iliade pugnas: quia operis ordinem neceſſario rerum ordo mutauit. Cum apud Hometum prius iliacum bellum geſtum ſit: deinde reuertẽti de troia error contigerit Vlyxi. Apud Maronem uero Aeneæ nauigatio bella quæ poſtea ĩ italia ſunt geſta: præceſſerit. Rurſus Homerus cum uellet iniquum græcis Apollinem facere: cauſam ſtruxit de ſacerdotis iniuria. Hic ut troianis Iunonem faceret infeſtam: cauſarum ſibi congeriem comparauit. Nec illud cũ cura magna relaturus ſum: licet ut exiſtimo non omnibus obſeruarũ: ꝙ cũ primo uerſu promiſiſſet productuꝝ ſeſe de troiæ littoribus Aeneam: Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus lauinaque uenit Littora. Vbi ad ianuam natrandi uenit: Aneæ claſſem non de troia ſed de ſicilia producit. Vix e conſpectu ſiculæ telluris ĩ altum Vela dabant læti ꝙ totum homericis filis texuit: Ipſe enim uitans in poemate hiſtoriocotum ſimilitudinem: quibus lex eſt ĩcipere ab initio rerum: & cõtinuam narrationem ad finem uſq; perducere: ipſe poetica diſciplina a rerum medio cœpit: & ad initium poſt reuerſus eſt. Ergo Vlyxis errorem non incipit a troião littore deſcribere: ſed facit eum primo nauigantem de inſula caliſonis: & ex perſona ſua perducit ad phæacas. Illic in cõuiuio Alcinoi regis narrat ipſe quemadmodum de troia ad calipſonem uſq; peruenerit. Poſt phæacas rurſus Vlyxis nauigationem uſq; ad ithacam ex perſona ꝓpria poeta deſcribit. Quẽ ſecutus Maro Aeneam de ſicilia producit: cuius nauigationem deſcribendo perducit ad libyam. Illic in conuiuio Didonis narrat ipſe Aeneas uſque ad ſiciliam de troia nauigationem ſuam: & addidit uno uerſu: quod iam copioſe poeta deſcripſerat: Hic me digreſſũ ueſtris

deus appulit oris. Poſt africã quoque rurſus poeta ex perſõa ſua iter claſſis uſque ad ipſam deſcribit italiã. Interea mediũ æneas iam claſſe tenebat Certus iter. Quid ꝙ & omne opus uirgilianũ uelut de quodã homerici operis ſpeculo formatũ eſt: Nam & tẽpeſtas mira imitatione deſcripta eſt. Verſus utriuſq; qui uolet cõferat: ut Venus in nauſicæ locũ Alcinoi filiæ ſucceſſit. Ipſa autem Dido refert ſpeciem regis Alcinoi conuiuium celebrantis. Scylla quoq; & charibdis & circe decẽter attingit: & pro ſolis armẽtis strophades ĩſulæ finguntˀ At pro conſultatione ĩferorum deſcenſus ad eos cũ comitatu ſacerdotis ĩducitur. Ibi Palinurus Elpenori: Sed & ĩ feſto Aiaci ĩfeſta Dido: & Tyreſiæ cõſiliis Anchiſæ monita reſpõdent. Iã prælia iliadis & uulnerũ non ſine diſciplinæ perfectione deſcriptio: & enumeratio auxilioꝝ duplex: & fabricatio armoꝝ: & ludicri certaminis uarietas: ictumq; ĩter reges & ruptum fœdus: & ſpeculatio nocturna & legatio reportãs a Diomede repulſã Achillis exẽplo: & ſup Pallãte ut Patroclo lamentatio & altercatio ut Achillis & Agamẽnonis: ita Drãcis & Turni. Vtrobiq; enĩ alter ſuũ alter publicũ commodũ cogitabat. Pugna ſingularis Aeneæ atq; Turni: ut Achillis & Hectoris: & captiui inferiis deſtinati: ut illic Patrocli: hic Pallãtis: Sulmõe creatos Quattuor hic iuuenes: totidem quos educat ufens Viuentes rapit inferias: quos ĩmolet umbris. Quid ꝙ pro Licaone homerico: q inter fugiẽtes deprehẽſus nõ mirum ſi ad preces cõfugerat: nec tamen Achilles propter occiſi Patrocli dolorẽ pepercit: ſimili conditione Magus ĩ medio tumultu ſubornatus ẽ. Inde mago procul infenſam cõtẽderat haſtam. Et cũ ille genua ãplectens uitã ſupplexq; petiſſet: reſpõdit: Belli commertia turnus Suſtulit iſta prior iam tum pallante peremptο. Sed & inſultatio Achillis in ipſum Lycaonem iam peremptum in Tarquitum a Marone transfertur: Ille ait.

ἐνταυθοῖ νῦν κεῖσο μετίχθίσιν οἵσ᾽ ὠτειλῆς
αἱμ᾽ἀπολιχμήσονται ἀκηδέες οὐδέ σε μητήρ
ἐνθεμένη λεχέεσι γοήσεται ἀλλά σκάμανδρος
οἴσει δεινήεις εἴσω ἀλόσ εὐρέα κόλπον: & cæteta. At hic nr̃.

Iſtic nũc metuẽde iace: & reliqua. Ei ſi uultis me et ipſos proferre uerſus ad uerbũ pene tranſlatos: licet oẽs præſens memoria non ſuggerat: tamẽ qui ſe dederint obuios annotabo.

νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασεν τόξῳ δὲ σίδηρον.
Totã rem quanto cõpendio lingua ditior explicauit. Veſter licet periodo uſus idem tamen dixit.
Adduxit longe: donec curuata coirent
Inter ſe capita: & manibus iam tangeret æquis
Leua aciem ferri: dextra neruoq; papillam.
ἀλλ᾽ ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἐλείπομεν οὐδέ τις ἄλλη
φαίνετο γαιάων ἀλλ᾽ οὐρανὸς ἠδὲ θάλαττα
δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε κρονίων
νηὸς ὕπερ γλαφυρῆς ἤχλυσε δὲ πόντος ὑπ᾽ αὐτῆς.
Nec iam ãplius ulla Apparet tellus: cælũ undiq; & undiq; põtus

Curuata in molis faciem circunſtetit unda. Et de tartaro ille ait.
τόσσον ἔνερθ᾽ ἀίδεω ὅσον οὐρανός ἐστ᾽ ἀπὸ γαίης.
Bis patet in preceps tantum: tenditq; ſub umbras
Quantus ad æthereum cæli ſuſpectus olympum.
αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.
Poſtq̃ exempta fames: & amor compreſſus edendi.
ὣς ἔφατ᾽ εὐχόμενος τοῦ δ᾽ ἔκλυε μητίετα ζεύς
τῷ δ᾽ ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ. ἕτερον δ᾽ ἀνένευσεν
νηῶν μέν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε μάχην τε
δῶκε σόον δ᾽ ἀνένευσε μάχης ἐξ ἀπονέεσθαι.
Audiit & uoti phœbus ſuccedere partem
Men e dedit: partem uolucres diſperſit in auras.
καὶ παίδων παῖδες τοί κεν μετόπισθε γένονται.
Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris:
Et nati n itorum & qui naſcentur ab illis.
Et alibi ille ait:
καὶ τότ᾽ ὀδυσσῆος λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ
ὀχθήσας δ᾽ ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.
Hic de duobus unum fabricatus eſt.
Exemplo æneæ ſoluuntur frigore membra.
ἆξον δὴ ἔγχος διομήδεος ἠδὲ καὶ αὐτὸν
πρηνέα δὸς πεσέειν σκαιῶν προπάροιθε πυλάων.
Armipotens præſens belli tritonia uirgo
Frange manu telum phrygii prædonis: & ipſum
Pronum ſterne ſolo: portiſq; effunde ſub ipſis.

ἥ τ᾽ ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.
Ingrediturq; ſolo & caput inter nubila condit.

Ille de ſomno ait.

Dulcis & alta quies placidæq; ſimillima morti.
ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον· τὸ μὲν οὔποτε φύλλα καὶ ὄζους
φύσει: ἐπειδὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν
οὐδ᾽ ἀναθηλήσει: περὶ γάρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε
φύλλα τε καὶ φλοιόν. νῦν αὖτέ μιν υἷες ἀχαιῶν
ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι οἵ τε θέμιστας
πρὸς διὸς εἰρύαται. ὁ δέ τοι μέγας ἔσσεται ὅρκος.
Vt ſceptrum hoc(dextra ſceptrum nam. forte gerebat)
Nunq̄ fronde leui fundet uirgulta neq; umbram:
Cum ſemel in ſiluis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret: poſuitq; comas & brachia ferro:
Olim arbos nunc artificis manus ære decoro
Incluſit: patribuſq; dedit geſtare latinis.

Somni similitudo

SEd iā ſi uidetur a collatione uerſuū trāſlatorum faceſſo: ut nec uniformis narratio pariat ex ſatietate faſtidium: & ſermo ad alia nō minus præſenti cauſæ apta uertatur. Perge quæſo inquit Auienus oīa quæ de Homero ſubtraxit inueſtigare. Quid enim ſuauius q̄ duos præcipuos uates audire idē loquentes? Quia cum tria hæc ex æquo impoſſibilia putētur: uel Ioui fulmen: uel Herculi clauā: uel uerſum Homero ſubtrahere. Quod & ſi fieri poſſet: alium tamen nullum deceret: uel fulmen præter Iouem iacere: uel certare præter Herculem robore: uel canere quod cecinit Homerus. Hic opportune in opus ſuum quæ prior uates dixerat transferendo fecit ut ſua eſſe credantur. Ergo pro uoto omnium feceris: ſi cum hoc cœtu cōmunicata uelis quæcūq; ueſtro noſter poeta mutuatus eſt. Cedo igitur Euſtachius ait. uirgilianum uolumen: quia locos eius ſingulos inſpiciens homericorum uerſuum promptius admonebor. Cunque Symmachi iuſſu famulus de bibliotheca petitum librum detuliſſet: temere uoluit.

Tria īpoſſibilia

Euſtachius. Et dum uerſus quos fors obtuliſſet inſpiceret: uidete inquit portum ad ciuitatem Didōis ex itacha migrantem.

Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum.
Efficit obiectu laterum: quibus omnis ab alto
Frangitur inq; ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.
Hinc atq; hinc uaſtæ rupes: geminiq; minātur
In cælum ſcopuli: quorum ſub uertice late
Aequora tuta ſilent: tum ſiluis ſcæna coruſcis
Deſuper: horrentiq; atrum nemus īminet umbra:
Fronte ſub aduerſa ſcopulis pendentibus antrū:
Intus aquæ dulces: uiuoq; ſedilia ſaxo:
Nympharū domus. hic feſſas nec uincula naues
Vlla tenent: unco nec alligat ancora morſu.
φόρκυνος δέτις ἐςὶ λ μὴν ἁλίοιο γέροντος
ἐν δήμω ἰθάκης δύο δέ προβλῆτες ἐν αυτῶ
ἀκταὶ ἀπορρῶγες λιμένος ποτιπεπτηυῖαι.
ἅι τ' ἀνέμων σρεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα
ἔκτοσθέντο σθεν δέτἄνευ δετμοῖο μένουσι
νῆες ἐυσέλμοι ὅταν ὅρμου μέτρον ἵκωνται.
αυτάρ ἐπὶ κρατός λιμένος τανύφυλλος ἐλάιη
αγχόθι δ' αυτῆς ἄντορον ἐπήρατον ἠεροηδές
ἱερὸν νυμφάων ἅι νηιάδες καλέονται.
ἐν δὲ κρητῆρές τε καὶ αμφιφορῆες ἔασι
λάινοι ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαιβωσσουσι μέλισσα

AT cum rogaſſet Auienus: ut non ſparſim ſed ab initio per ordinem annotaret: ille manu retractis in calcem foliis ſic exorſus eſt.

Aeole: nanq; tibi diuum pater atq; hominum rex
Et mulcere dedit fluctus & tollere uento:
Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore nymphæ:
Quarum quæ forma pulcherrima deiopeam
Conubio iungam ſtabili: propriamq; dicabo.

Tempeſtas Aeneæ Aeolo cōcitante cum allocutiōe ducis res ſuas conclamantis de Vlixis tempeſtate & allocutione deſcripta eſt: in qua Aeoli locum Neptunus optinuit. Verſus quoniam utrobiq; multi ſunt: non inſerui. Qui uolet legere ex hoc uerſu habebit exordium.

Hæc ubi dicta : cauum conuerſa cuſpide montē
Et apud Homerum de quinto odyſſeæ.
ὥς εἰπὼν σύναγε νεφέλας ἐτάραξε δὲ πόντον
χερσὶ τρίαιναν ἑλὼν πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων.
Vt primum lux alma data eſt: exire locoſq;
Explorare nouos: quas uento acceſſerit oras:
Qui teneāt(nam inculta uidet)homines ne feræue:
Quærere conſtituit: ſociiſq; exacta referre.
ἑζόμενος δ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν
ὤμοι ἐγὼ τέων αὖτε βροτῶν ἐς γαῖαν ἱκάνω
ἤ ῥ' οἵγ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι, οὐδὲ δίκαιοι
ἠὲ φιλόξεινοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής
ἀλλ' ἄγ' ἐγὼν αὐτὸς πειρήσομαι ἠδὲ ἴδωμαι.
Nulla tuarum audita mihi neq; uiſa ſororum:
O q̄ te memorem uirgo: nāq; haud tibi uultus
Mortalis nec uox hominem ſonat: o dea certe
An phœbi ſoror: an nympharum ſanguinis una.
γουνοῦμαι σε ἄνασσα θεός νύ τις ἦ βροτός ἐσσι
εἰ μέν τις θεός ἐσσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν
ἀρτέμιδί σε ἔγωγε διὸς κούρη μεγάλοιο
εἶδός τε μέγεθός τε φυήν τ' ἄγχιστα ἐίσκω
O dea ſi prima repetens ab origine pergam:
Et uacet annales noſtrorum audire laborum:
Ante diem clauſo componet ueſper olympo.

At uenus obſcuro gradientes aere ſepſit:
Et multum nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos neu quis contingere poſſit:
Moliriue moram: aut ueniendi poſcere cauſas.
καὶ τότ' ὀδυσσεὺς ὦρτο πόλιν δ' ἴμεν αὐτὰρ ἀθήνη
πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ' ὀδυσῆι
μή τις φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας
κερτομέοι τ' ἐπέεσσι καὶ ἐξερέοιτ' ὅτις εἴη
Qualis in eurotæ ripis aut per iuga cynthi

Exercet diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atq; hinc glomerant oreades: illa pharetrã
Fert humero: gradienſq; deas ſupereminet omnes:
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat dido: talem ſe læta ferebat.
οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεα ἰοχέαιρα
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον ἢ ἐρύμανθον
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι
τῇ δὲ θ' ἅμα κοῦραι νύμφαι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρόνομοι παίζουσι γέγηθε δέ τε φρένα λητώ
πασάων δ' ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πάγαι
ὣς ἥ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής
Reſtitit æneas: calaraq; in luce refulſir
Os humeroſq; deo ſimilis: nanq; ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix: lumenq; iuuentæ
Purpureum & lætos oculis afflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus: aut ubi flauo
Argentum pariuſue lapis circundatur auro.
τὸν μὲν ἀθηναίη θῆκε διὸς ἐκγεγαυῖα
μείζονά τ' εἰσιδέειν καὶ πάσσονα κὰδ δὲ κάρητος
οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας
ὡς δ' ὅτε τὶς χρυσὸν περιχέυεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
ἴδρις. ὃν ἥφεστος δέδαεν καὶ παλλὰς ἀθήνη
τέχνην παντοίην χαρίεντα δὲ ἔργα τε λέιει
ὣς ἄρα τῷ κατέχευε χάριν κεφαλῇ τε καὶ ὤμοις.
Coram quem quæriris adſum
Troius æneas libicis ereptus ab undis.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant.
Infandum regina iubes renouare dolorem:
Troianas ut opes & lamentabile regnum
Eruerint danai.
σοὶ δ' ἐμὰ κήδεα θυμὸς ἐπετράπετο στονόεντα
εἴρεσθ' ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στοναχίζω.
Pars ſtupet innuptæ donum exiciale mineruæ

Et molem mirantur equi: primuſq; thymœtes
Duci intra muros hortatur in arce locari:
Siue dolo ſeu iã Troiæ ſic fata ferebant:
At capys & quorum melior ſententia menti
Aut pelago danaum inſidias ſuſpectaq; dona
Præcipitare iubet: ſubiectiſq; urere flammis:
Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras:
Scinditur incertum ſtudia ĩ contraria uulgus.
ὣς ὁ μὲν εἱστήκει τοὶ δ' ἄκριτα πόλλ' ἀγόρεον
ἥμενοι ἀγχ' αὐτῶ τρίχα δὲ σφισιν ἥνδανε βουλή
ἠὲ διατμῆξαι κοῖλον δόρυ νηλέι χαλκῶ
ἢ κατὰ πετράων βαλέειν ἐρύσαντας ἐπ' ἄκρησ
ἢ ἐάαν μέγ' ἄγαλμα θεῶν θελκτήριον εἶναι
Vertitur interea cælum & ruit oceano nox
Inuolouens umbra magna terramq; polumq;.

Hei mihi qualis erat: quantum mutatus ab illo
Hectore: qui rediit exuuias indutus achillis:
Vel danaum phrygios iaculatus pupibus ignes.

Iuueniſq; corebus
Migdonides illis qui troiam forte diebus
Venerat inſano caſſandræ incenſus amore:
Et gener auxilium priamo phrygibuſq; ferebat.

Sic animus iuuenum furor additus. inde lupi ceu
Raptores atra in nebula: quos improba uentris
Exegit cæcos rabies: catuliq; relicti
Faucibus expectant ſiccis: per tella per hoſtes
Vadimus haud dubiã in mortẽ: mediæq; tenemus
Vrbis iter: nox atra caua circumuolat umbra.

Improuiſum aſpris ueluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens: trepidusq; repente refugit
Attollẽtem iras & cærula colla tumentem
Haud ſecus androgeus uiſu tremefactus abibat.
ὡς δ' ὅτε τίς δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
οὔρεος ἐν βήσσῃς ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα
ἄψ δ' ἀναχώρησεν ὦχρος ἐ μιν εἷλε παρειάς
ὣς αὖθις καθ' ὅμιλον ἔλυ τρώων ἀγερώχων
δείσας ἀτρέως υἱὸν ἀλέξανδρος θεοειδής
Qualis ubi in lucẽ coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra frigidum quem bruma regebat:
Nunc poſitis nouus exuuiis nitiduſq; iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem: & linguis micat ore triſulcis.

Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit: oppoſitaſq; euicit gurgite moles
Fertur in arua furens cumulo. cãpoſq; per omnes
Cum ſtabilis armenta trahit.

Ter conatus ſibi collo dare brachia circum
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago
Par leuibus uentis uolucriq; ſimillima ſomno.
τρίς μὲν ἐφορμήθην ἐλέειν τέ με θυμὸς ἄνωγ
τρίς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ εἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ
ἔπτατο
Alia tẽpeſtas Aeneæ hic: & illic Vlyxis numeroſis ambæ uerſibus.
Sed hæc incipiunt ita.
Poſtq̃ altum tenuere rates: nec iam amplius ullæ. Ille ait

Accipe & hæc manuũ tibi quæ monumẽta mearũ
Sint puer.

Tendunt uela nothi: fugimus ſpumãtibus undis
Qua curſum uentuſq; gubernatorq; uocabant.

Dextrum ſcylla latus leuum implacata carybdis
Obſidet: atq; imo barathri ter gurgite uaſtos
Sorbet in abruptum fluctus: rurſuſq; ſub auras
Erigit alternos: & ſydera uerberat unda.
At ſcyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exertantem: & naues in ſaxa trahentem:
Prima hominis facies: & pulcro pectore uirgo
Pube tenus: poſtrema immani corpore piſtris
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.
Præſtat trinacrii metas luſtrare pachyni
Ceſſantem longos & circunflectere curuus:
Quam ſemel informem uaſto uidiſſe ſub antro
Scyllam & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.
Homerus de charybdi & de ſcylla:
ἔνθεν μὲν γὰρ σκύλλη ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις
δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ
ἤτοι ὅτ᾽ ἐξεμέσειε λέβης ὥς ἐν πυρὶ πολλῷ
πᾶσ᾽ ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη ὑψόσε δ᾽ ἄχνη
ἄκροισι σκοπέλοισι ἐπ᾽ ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν
ἄλλ᾽ ὅταν αὖθις ἀναβρώξειε γε ἁλμυρὸν ὕδωρ
πᾶσ᾽ ἔνθοθε φάνεσκε κυκωμένη ἀμφὶ δὲ πέτρη
δεινὸν βεβρύχει ὑπένερθε δὲ γαῖα φάνεσκε
ψάμμῳ κυανέη.

O mihi ſola mei ſuper aſtynactis imago:
Sic oculos ſic ille manus ſic ora ferebat.
κενου γάρ τοιοίδε πόδες τοιάιδέ τε χεῖρές
ὀφθαλμῶν τε βολάι κεφαλή τ' ἐφύπερθε τε χαῖται.
Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere:
Ter ſpumam eliſam:& rorantia uidimus aſtra.

Qualis coniecta cerua ſagitta:
Quam procul incautam nemora inter creſia fixit
Paſtor agens telis: liquitq; uolatile ferrum
Neſcius: illa fuga ſiluas ſaltuſq; peragrat
Dittæos: hæret lateri lætalis arundo.

Dixerat. ille patris magni parerē parebat
Imperio:& primum pedibus talaria nectit
Aurea: quæ ſublimem aliis ſiue æquora ſupra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum uirgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallentes: alias ſub tartara triſtia mittit.
Dat ſomnos adimitq;: & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit uentos:& turbida tranat
Nubila.
ὥς ἔφατ' οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος ἀργειφόντης
ἄυτικ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
ἀμβρόσια χρύσεια τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇσ ἀνέμοιο
εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει τοὺς δ' αὖτε καί ὑπνώοντας
τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτατο κρατὺς ἀργειφόντης.
Ac ueluti annoſam ualido cum robore quercum
Alpini boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant: it ſtridor:& alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.

Ipſa hæret ſcopulis: & quantum uertice ad auras
Aethereas tantum radices in tartara tendit.

Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni crocrum linquens aurora cubile.
ἠὼς δ᾽ ἐκ λεχέων παρ᾽ ἀγαυοῦ τιθωνοῖο
ὤρνυτ᾽ ἵν᾽ ἀθανάτοισι φόως φέρῃ ἠδὲ βροτοῖσι.
Vt pelagus tenuere rates: nec iam amplius ulla
Occurrit tellus: maria undiq; & undiq; cælum:
Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber
Noctẽ hyememq; ferens: & inhorruit unda tenebris.

Vinaque fundebat pateris: animamq; uocabat
Anchiſæ magni: maneſq; acheronte remiſſos.
οἶνον ἀφυσσάμενος χαμάδις χέε δεῦε δὲ γαῖαν
ψυχὴν κικλήσκων πατροκλῆος δειλοῖο.
Leuibus huic hamis conſertam auroq; trilicem
Loricam: quam demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum ſimoenta ſub ilio alto.
τῷ μὲν ἐγὼ δώσω τόδε φάσγανον ἀργυρόηλον
καλὸν θρηΐκιον τὸ μὲν ἀστεροπαῖον ἀπηύρων.
Et curſorum certamen utrobiq; ſimile: & quia uerſibus eſt apud utrũq; numeroſis: locũ loco ſimilẽ lector inueniet. Initia hæc ſũt.
Hæc ubi dicta locũ: capiunt: ſignoq; repente
ὣς ἔφατ᾽ ὤρνυτο δ᾽ αὐτίκ᾽ ὀϊλῆος ταχὺς αἴας
ἂν δ᾽ ὀδυσεὺς πολύμητις ἔπει τα δὲ νέστορος υἱός.
Pugillum certamen apud hunc incipit:
Conſtitit ĩ digitos exemplo arrectus uterq;. Apud illum:
ἄντα δ᾽ ἀνασχομένω χερσὶ στιβαρῇσιν ἄμ᾽ ἄμφω
σὺν ῥ᾽ ἔπεσον σὺν δέ σφι βαρεῖαι χεῖρες ἔμιχθεν.

Si uelis cōparare certātes ſagittis: inuenies hæc utriuſq; principia
Protinus æneas celeri certare ſagitta:
ἀυτὰρ ὃ τοξευτῆσι θιθη ἰόεντα σίδηρον
καδδὲ τίθη δέκα μὲν πελέκεας δέκα δ᾽ ἡ μιπέλεκκα
Capita locorū ubi longa narratio ē: dixiſſe ſufficiet: ut quid unde natum ſit: lector inueniet.
Dixerat. & tenues fugit ceu fumus in auras:
ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς ὤχετο τετριγῦιά
Aeneas quo deinde ruis? quo ꝓripis inquit?
Quē fugis? aut quis te a noſtris cōplexibus arcet?
Ter conatus erat collo dare brachia circum:
Ter fruſtra compreſſa manus effugit imago.
τρὶς μὲν ἐφορμήθην ἑλέειν δὲ μὲ θυμὸς ἄνωγε
τρὶς δὲ μοι ἐκ χειρῶν σκιῆ ἔικελον ἢ καὶ ὀνείρω
ἔπτατο.
Sepultura Palinuri formata ē de Patrocli ſepultura. Hæc īcipit.
Principio pinguem thædis & robore ſecto. Ille ſic ait.
κηδεμόνες δὲ παρᾶυθι μένον καὶ νηεόν ὕλην
ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα. Et alibi
Ipſa uero utriuſq; tumuli inſignia q̄ paria?
At pius æneas ingenti mole ſepulcrum
Impoſuit: ſuaq; arma uiro remumq; tubamq;
Monte ſub aerio: qui nunc miſenus ab illo
Dicitur: æternumq; tenet per ſæcula nomen.
ἀυτὰρ ἐπέιει νεκρὸς ἐκάη καὶ τεύχεα νεκρου̃
τύμβον χεύαντες καὶ ἐπὶ ςήλην ἐρύσαντες
πῆξαμεν ἀκροτάτῳ τύμβῳ ἐυῆρες ἐρετμὸν
Tum conſanguineus leti ſopor:
ἐνθ᾽ ὕπνῳ σύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο καὶ τῷ νήδυμος ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτεν νήγρετος ἥδυςος θανάτῳ ἄγχιςα ἐοικὼς.
Quod te per cæli iocundum lumen & auras
Per genitorem oro per ſpes ſurgentis Iuli:
Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Iniice: nanq; potes: portuſq; requirere uelinos.

νῦν δέ σε τῶν ὄπιθεν γουνάζομαι οὐ παρεόντων
πρός τ᾽ ἀλόχου καὶ πατρὸς ὅ σ᾽ ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα
τηλεμάχου θ᾽ ὃν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες
μή μ᾽ ἄκλαυστον ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπῃς
νοσφισθεὶς μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι
ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ἅσσα μοι ἐστὶν
σῆμά τέ μοι χεῦσαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης.
Nec non & tityon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: roſtroq; immanis uultur adunco
Immortale iecur tondens: fœcundaq; pœnis
Viſcera: rimanturq; epulis: habitatq; ſub alto
Pectore nec fibris requies datur ulla renatis.
καὶ τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
κείμενον ἐν δαπέδῳ ὁ δ᾽ ἐπ᾽ ἐννέα κεῖτο πέλεθρα
γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
δέρτρον ἔνω δύνοντες ὁ δ᾽ οὐκ ἀπαμύνετο χερσί·
λητὼ γὰρ ἕλκυσσε διὸς κυδρὴν παράκοιτιν
πυθώδ᾽ ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου πανοπῆος·
Non mihi ſi linguæ centum ſint oraq; centum
Ferrea uox: omnis ſcelerum comprendere formas:
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.
πληθὺν δ᾽ οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδ᾽ ὀνομήνω
οὐδ᾽ εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι δέκα μὲν στόματ᾽ εἶεν
φωνὴ δ᾽ ἄρρηκτος χάλκειον δέ μοι ἦτορ ἐνείη·
Hinc exaudiri gemitus iræq; leonum
Vincla recuſantum & ſera ſub nocte rudentum:
Setigeriq; ſues atq; in preſepibus urſi
Sæuire: ac formæ magnorum ululare luporum:
Quos hominū ex facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat circe in uultus ac terga ferarum.
εὗρον δ᾽ ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα κίρκης
ξεστοῖσιν λάεσσι περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ
ἀμφὶ δέ μιν λύκοι ἦσαν ἀρέστεροι ἠδὲ λέοντες
τοὺς αὐτὴ κατέθελξεν ἐπεὶ κακὰ φάρμακ᾽ ἔδωκεν.
Quid petitis? quæ cauſa rates? aut cuius egentis
Littus ad auſonium tot per uada cærula uexit?

Siue errore uiæ:ſeu tempeſtatibus acti.
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto.
ὦ ξεῖνοι τίνες ἐστέ πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα
ἤ τι κατὰ πρῆξιν ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε
ψυχὰς παρθέμενοι κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.
Cum ſeſe e paſtu referunt:& longa canoros
Dant per colla modos:ſonat amnis & aſia longe
Pulſa palus.
τῶν δ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ
χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλιχοδείρων
ἀσίῳ ἐν λειμῶνι καΰστριου ἀμφὶ ῥέεθρα
ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσι
κλαγγηδὸν προκαθιζόντων σμαραγεῖ δέ τε λειμών.
Illa uel intactæ ſegetis per ſumma uolaret
Gramina:nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter:celeris nec tingeret æquore plantas.
αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν
ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπῶν θέον οὐδὲ κατέκλων
ἀλλ' ὅτε σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης
ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.
Veſcitur æneas ſimul & troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis.
τοῖσι δὲ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν ἀγαμέμνων
ἄρσενα πενταέτηρον ὑπερμενεῖ κρονίωνι.
νώτοισιν δ' αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρεν.
Poſtq̃ exempta fames & amor compreſſus edendi:
Rex euandrus ait.
αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο
τοῖς ὁ γέρων πάμπρωτος ὑφαίνειν ἤρχετο μῆτιν.
Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma:
Et matutini uolucrum ſub culmine cantus.
Conſurgit ſenior:tunicaq; inducitur artus:
Et tyrrhena pedum circundat uincula plantis:
Tum lateri atq; humeris tegeum ſubligat enſem:
Demiſſa ab leua pantheræ terga retorquens.

Necnon & gemini cuſtodes limine ab alto
Procedunt: greſſumq; canes comitantur herilem.
ἕζετο δ' ὀρθωθεὶς μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα
καλὸν νηγάτεον περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φᾶρος
ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσι ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισι βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ἀγορὴν παλάμῃ δ' ἔχε χάλκεον ἔγκος
οὐκ οἶος ἅμα τῷ δὲ δύο κύνε ἀργοὶ ἕποντο
O mihi præteritos referat ſi iuppiter annos:
Qualis eram cum primam aciem præneſte ſub ipſa
Straui: ſcutorumq; incendi uictor aceruos:
Et regem hac herilem dextra ſub tartara miſi:
Naſcenti cui tris animas feronia mater
Horrendum dictu dederat terna arma mouenda:
Ter leto ſtemendus erat: cui tuni tamen omnis
Abſtulit hæc animas dextra: & totidem exuit armis.
εἰ δ' ὡς ἡβώοιμι βίη τέ μοι ἔμπεδος εἴη
ὡς ὁπότ' Ἠλέοισι καὶ ἡμῖν νεῖκος ἐτίχθη
ἀμφὶ βοηλάσιν ὅτ' ἔγω κτάνον ἱππομενῆα.
Qualis ubi oceani perfuſus lucifer unda:
Quem uenus ante alios aſtrorum diligit ignes:
Extulit hos ſacrum cælo tenebraſq; reſoluit.

En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Muneta: ne mox aut laurentes nate ſuperbos
Aut acrem dubites in prælia poſcete turnum.
Dixit: & amplexus nati cytharea petiuit:
Arma ſub aduerſa poſuit radientia quercu.
αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε σάκος μέγας ἐ ςιβαρόντε
τεῦξ' ἄρα οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς
τεῦξε δὲ οἱ κόρυθα βριαρὴν κροτάφοις ἀραρυῖαν
καλὴν δαιδαλέην ἐπὶ δὲ χρύσεον λόφον ἧκε
τεῦξε δέ οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο
αὐτὰρ ἐπεὶ πάνθ' ὅπλα κάμε κλυτὸς ἀμφιγυήεις

ἣ μόγρος ἀχιλλῆος θῆκε προπάροιθεν ἀείρας.
Ille deæ donis & tanto lætus honore
Expleri nequit: atq; oculos per ſingula uoluit:
Miraturq;: interq; manus & brachia uerſat.
Τέρπετο δ' ἐν χείρεσσιν ἔχων θεοῦ ἀγλαὰ δῶρα
αὐτὰρ ἐπεὶ φρεσὶν ᾗσι τετάρπετο δαίδαλα λεύσσων·
Iri decus cæli: quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras?

Nec ſolos tangit atridas Iſte dolor.

Sed uos o lecti: ferro quis ſcindere uallum
Apparat? & mecum inuadit trepidantia caſtra?

Quod ſupereſt læti bene geſtis corpora rebus
Procurare uiri: & pugnam ſperare parari.
νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον ἵνα συναγῶμεν ἄρηα·
Sic ait illachrymans: humero ſimul exuit enſem
Auratum: mira quem fecerat arte lycaon
Gnoſius: atq; habilem uagina aptarat eburna.
Dat niſo mneſtheus pellem horrentiſq; leonis
Exuuias: galeam fidus permutat alethes.
Τυδείδῃ μὲν ἔδωκε μενεπτόλεμος θρασυμήδης
φάσγανον ἄμφικες. τὸ δ' ἑὸν παρὰ νηὶ λέλειπτο
καὶ σάκος ἀμφὶ δὲ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε
ταυρείην ἄφαλόν τε καὶ ἄλοφον ἥτε καταῖτυξ
κέληται ῥύεται δὲ κάρη θαλερῶν ἀζηῶν
μηριόνης δ' ὀδυσῆι δίδου βιὸν ἠδὲ φαρέτρην
καὶ ξίφος.
Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenumq; ſenumq;
Proſequitur uotis: nec non & pulcer iulus
Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν ὅπλοισιν ἔνι δεινοῖσιν ἐδύτην
βᾶν ῥιέναι πέτην δὲ παραύτοθι πάντας ἀρίσους
Egreſſi ſuperant foſſas: noctiſq; per umbram

Caſtra inimica petunt: multis tamen ante futuri
Exitio paſſim ſomno uinoq; per herbam
Corpora fuſa uident arrectos littore currus
Inter lora rotaſq; uiros ſimul arma iacere
Vina ſimul: prior hyrtacides ſic ore locutus.
Euryale audendum dextra: nunc ipſa uocat res.
Hac iter eſt: tu ne qua manus ſe attollere nobis
A tergo poſſit: cuſtodi: & conſule longe.
Hæc ego uaſta dabo: & lato te limite ducam.
τὼ δὲ βάτην προτέρω διὰ τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα
αἶψα δ' ἐπὶ θρηκῶν ἀνδρῶν τέλος ἷξον ἰόντες
οἱ δ' εὗδον καμάτω ἀδηκότες ἔντεα δέ σφιν
καλὰ παρ' αὐτοῖσι χθονὶ κέκλιτο εὖ κατὰ κόσμον
τριστοιχεί παρὰ δέ σφιν ἑκάστω δίζυγες ἵπποι
τὸν δ' ὀδυσσεὺς προπάροιθεν ἰδὼν διομήδει δεῖξεν
οὗτός τοι διομήδες ἀνήρ. οὗτοι δέ τοι ἵπποι.
οὓς νῶιν πίφαυσκε δόλων ὃν ἐπέφνομεν ἡμεῖς
ἀλλ' ἄγε δὴ πρόφερε κρατερὸν μένος. οὐδέ τί σε χρὴ
ἑστάμεναι μέλεον σὺν τεύχεσιν ἀλλὰ λῦ' ἵππους
ἠὲ σὺ γ' ἄνδρας ἔναιρε μελήσουσι δ' ἐμοὶ ἵπποι.
Sed non augurii potuit depellere peſtem.
ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ τιθωνοῖο
ὤρνυθ' ἵν' ἀθανάτοισι φέοως φέρη ἠδὲ βροτοῖσιν
Mater Euryali ad dirũ nunciũ: ut excuſſos de manibus radios: & pẽſa demitteret: ut per muros & uirorũ agmina ululans & coma ſciſſa decurreret: ut effunderet dolorẽ ĩ lamẽtationũ querelas: totum de Andromacha ſumpſit lamentãte mortem mariti.
O ueræ phrygiæ: neq; enim phryges.
ὤ μοι ἀπηλητῆρες ἀχαιΐδες οὐκέτ' ἀχαιοί.
Quos alios muros aut quæ iam ultra mœnia habetis?
Vnus homo & ueſtris o ciues undiq; ſeptus
Aggeribus tantas ſtrages impune per urbem
Ediderit? iuuenum primos tot miſerit orco?
Non infœlicis patriæ ueterumq; deorum

Et magni æneæ ſegnes miſeretq; pudetq;

Tela manu iaciunt: quales ſub nubibus atris
Strymoniæ dant ſigna grues: atq; æthera tranant
Cum ſonitu: fugiuntq; notos clamore ſecundo.
Τρῶες μὲν κλαγγῆ τ' ἐνοπῆ τ' ἴσαν ὄρνιθες ὥς
ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό
αἵτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων
Ardet apex capiti: criſtiſq; ac uertice flamma
Funditur: & uaſtos umbo mouet āureus ignes.
Non ſecus ac liquida ſiquando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent: aut ſyrius ardor
Ille ſitim morboſq; ferens mortalibus ægris
Naſcitur: & leuo contriſtat lumine cælum.
Δαῖε οἱ ἐκ κόρυθος τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον ὅς τε μάλιστα
λαμπρὸν παμφαίνησι λελουμένος ὠκεανοῖο
τοῖόν οἱ πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε καὶ ὤμων. Et alibi.
παμφαῖνονθ' ὥστ' ἀστὴρ ἐπησύμενος πεδίοιο
ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαί
φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἄστασι νυκτὸς ἀμολγῷ
ὅ τέκεν ὠρίωνος ἐπίκλησίν τε καλέουσι
λαμπρότατος μὲν ὅ γ' ἐστί κακὸν δὲ σῆμα τέτυκται
καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι
Stat ſua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt uitæ.

Fata uocant: metamq; dati peruenit ad æui.

Per patrios manes & ſpes ſurgentis iuli
Te precor hanc animam ſerues natoq; patriq;

Eſt domus alta: iacent penitus defoſſa talenta
Celati argenti: ſunt auri pondera facti
Infectiq; mihi: non hic uictoria teucrum
Vertitur haud anima una dabit diſcrimina tanta.
Dixerat. æneas contra cui talia reddit:
Argenti atq; auri memoras: quæ multa talenta
Natis parce tuis. belli commercia turnus
Suſtulit iſta prior iam tum pallante perempto.
Hoc patris anchiſæ manes: hoc ſentit iulus.
Sic fatus galeam leua tenet: atq; reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit enſem.
ζώγρει ατρέος υἱὲ σὺ δὲ ἄξια δέξαι ἄποινα
πολλὰ δ᾽ ἐν αντιμάχοιο δομοῖσ κειμήλια κεῖται
χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος.
ζωγρεῖτ᾽ αὐτὰρ ἐγὼ ἐμὲ λύσομαι ἔστι γὰρ ἔνδον
καλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος
τῶν χ᾽ ὔμμιν χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι᾽ ἄποινα
εἴ κεν ἐμὲ ζωὸν πεπύθοιτ᾽ ἐπὶ νηυσὶν ἀχαίων.
Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans:
Suadet enim ueſana fames: ſed forte fugacem
Conſpexit capream aut ſurgentem in cornua ceruum
Gaudet hyans immane comaſq; arrexit & hæret
Viſceribus ſemper incumbens: lauit improba teter
Ora cruor:
Sic ruit in denſos alacer mezentius hoſtes.
ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας
εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν ἢ ἄγριον αἶγα
πεινῶν
Spargitur & tellus lachrymis: ſparguntur & arma.
δεύοντο ψάμμαθοι δεύοντο δὲ καὶ τεύχεα φωτῶν
δάκρυσι
Cingitur ipſe furens certatim in prœlia turnus:
Iamq; adeo rutulum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquamis: ſuraſq; incluſerat auro:
Tempora nudus adhuc: lateriq; accinxerat enſem:
Fulgebatq; alta decurrens aureus arce.
κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνήμησιν ἔθηκεν

καλὰς ἀργυρέοισιν ἐτισφυρίοις ἀραρυίας
Δεύτερον δ' αὖ θώρηκα περὶ στήθεσιν ἔδυνεν
ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
χάλκεον αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε σιβαρόντε
εἵλετο τοῦ δ' ἀπάνευθε σέλας γένετο ἠΰτε μήνης
Purpureus ueluti cum flos ſuccisus aratro
Langueſcit moriens: laſſoq; papauera collo
Demiſere caput: pluuia cum forte grauantur:
μήκων δ' ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν ἥτ' ἐνὶ κήπῳ
καρπῷ βριθομένη νοτίῃσί τε εἰαρινῇσι.

Et hæc quidem iudicio legentium relinquenda ſunt: ut ipſi æſtiment quid debeant de utriuſque collatione ſentire. Si tamen me conſulas: non negabo: nonnunq̄ Virgilium in rranſferendo denſius excoluiſſe: ut in hoc loco.

Qualis apes æſtate noua per florea rura
Exercet ſub ſole labor: cum gentis adultos
Educunt fœtus: aut cum liquentia mella
Stipant: aut dulci diſtendunt nectare cellas:
Aut onera accipiũt uenientum: aut agmine facto
Ignauum fucos pecus a preſepibus arcent.
Feruet opus: redolentq; thimo fragrantia mella.
ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων
πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων
βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν
αἱ μέν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται αἱ δέ τε ἔνθα.

Vides deſcriptas apes a Virgilio opifices ab Homero uagas: Alter diſcurſum & ſolam uolatus uarietatem: alter exprimit natiuæ artis officium.

In his quoq; uerſibus Maro extitit locupletior interpres.

O ſocii (neq; enim ignari ſumus ante malorum)
O paſſi grauiora: dabit deus his quoq; finem
Vos & ſcyllæam rabiem penituſq; ſonantes.
Acceſtis ſcopulos: uos & cyclopea ſaxa
Experti: reuocate animos: mœſtumq; timorem
Mittite: forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit
Per uarios caſus: & reliqua.
ὦ φίλοι οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν

ὦ φίλοι οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμέν
οὐ μὲν δὴ τόγε μεῖζον ἔπεισι κακὸν ἢ ὅτε κύκλωψ
εἴλει ἐν σπῆι γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι
ἀλλὰ καὶ ἔνθεν ἐμῇ βουλῇ ἀρετῇ τε νόῳ τε
ἐκφύγομεν καί που τῶνδε μνήσεσθαι οἴω

Vlyxes ad ſocios unam commemorauit erumnam. Hic ad ſperā dam præſentis mali abſolutionem gemini caſus hortatur euētu. Deinde ille obſcurius dixit: hic apertius: forſan & olim meminiſ ſe iuuabit. Sed & hoc quod noſter adiecit: ſolatii fortioris eſt. Suos enim non tantum exemplo euadendi: ſed & ſpe futuræ fœlicitatis animauit: per hos labores non ſolum ſedes quietas ſed & regna promittens. Hos quoq; uerſus inſpicite libet.

Ac ueluti ſummis antiquam in montibus ornum
Cum ferro acciſam crebriſq; bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim: illa uſq; minatur:
Et tremefacta comam concuſſo uertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta ſupremum
Congemuit: traxitq; iugis auulſa ruinam.

ὁ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς
ἥ ῥατ' ἐν εἱαμενῇ ἕλεος μεγάλοιο πεφύκει
λείη ἀτάρ τέ οἱ ὄζοι ἐπ' ἀκροτάτῃ πεφύασι
τὴν μέν θ' ἁρματοπηγὸς ἀνὴρ αἴθωνι σιδήρῳ
ἐξέταμ' ὄφρα ἴτυν κάμψῃ περικαλλέι δίφρῳ.

Magno cultu ueſter difficultatē abſcidēdæ arboreæ molis expreſſit: ueꝝ nullo negocio homerica arbor abſcidit.

Haud ſegnis ſtrato ſurgit palinurus: & omnes
Explorat uentos: atq; auribus aera captát.
Sydera cuncta notat tacito labentia cælo
Arcturum: pluuias hyadas geminoſq; triones:
Armatumq; auro circunſpicit oriona.

αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
ἥμενος οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
πληιάδας τε εἰσορόωντι καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην
ἄρκτον θ' ἣν ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν
ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται καὶ τ' ὠρίωνα δοκεύει.

Gubernator q̃ explorat cælū: crebo reflectẽr ceruicē debet caprãdo de diuerſis cæli r̃gioĩbus ſecuritatē ſerẽi hoc mir & uelut coloribus

Maro pi͞xit. Nā quia arcturus iuxta ſeptentrionē ē: taurus uero ī quo ſūt hyades & orion: ī regione auſtri ſunt: crebrā ceruicis reflexionem in palinuro ſydera conſulente deſcripſit. Arcturum inquit: Ecce intuetur partem ſeptētrionis. deinde pluuias hyadas ecce ad auſtrum flectitur. Geminoſq; triones. Rurſus ad ſeptentriones uertit aſpectum. Armatumq; auro circunſpicit oriona. Iterum ſe ad auſtrum reflectit. Sed & uerbo circunſpicit uarietatem ſæpe ſe uiciſſim conuertentis oſtendit. Homerus gubernatorem ſuum ſemel inducit intuentem pleiadas: quæ in auſtrali regione ſunt: ſemel booten & arcton: quæ ſūt in ſeptentrionali polo

Nec tibi diua parens generis nec dardanus auctor.
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus: hyrcanæq; admorunt ubera tigres.
νηλεὲς οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεὺς
οὐδὲ θέτις μήτηρ γλυκὴ δὲ σ' ἔτεκε θάλασσα
πέτρα τ' ἠλίβατη ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Plene Virgilius non petitionem ſolam: ſicut ille quem ſequebatur: ſed educationem quoq; nutricationis tanq̄ belualem & aſperam criminatur. Addidit enim de ſuo: Hyrcanæque admorunt ubera tygres: quoniam uidelicet in moribus inoleſcendis magnā fere partem nutricis ingenium & natura lactis tenet: quæ infuſa tenero & mixta parentum ſemini adhuc recenti: ex hac gemina concretione unam indolem configurat. Hinc eſt quod prouidentia naturæ ſimilitudinem natorum atq; gignētium ex ipſo quoq; nutricatu præparās fecit cum ipſo partu alimoniæ copiam naſci. Nam poſtq̄ ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus effinxit atq; aluit: aduētāte iā partus tempore idem ad corporis materni ſuperna conſcendens in naturam lactis albeſcit: ut recens notis idem ſit altor: qui fuerat fabricator. Quamobrem non fruſtra creditum eſt: ſicut ualeant ad fingendas corporis atq; animi ſimilitudines uis & natura ſeminis: non ſecus ad eandē rem lactis quoq; ingenia & proprietates ualere. Neq; in hominibus id ſolum: ſed in pecudibus quoq; animaduerſum. Nam ſi ouium lacte hædi aut caprarum agni forſitan alantur: conſtat ferme in iis lanam duriorem: in iis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus indolem uel detractandam uel

augendam maior plerunq; uis & poteſtas eſt aquarum & terrarum quæ alunt q̃ ipſius quod iacitur ſenis. Ac ſæpe uideas lætam nitẽtemq; arborẽ ſi in locum alrerum transferatur ſucco terræ deterioris elanguiſſe. Ad criminãdos igitur mõtes defuit Homero quod Vírgilius adiecit.

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere: ruũtq; effuſi carcere currus:
Nec ſic immiſſis aurigæ undantia lora
Concuſſere iugis: proniq; in uerbera pendent.

μαστιγα δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδόν οἱ δὲ οἱ ἵπποι
ὑψόσ' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσοντες κέλευθον

Graius poeta equorum tantum meminit flagro animante currẽtium: licet dici non poſſet elegantius q̃ quod adiecit ὑψόσ' ἀερέσθην quo expreſſit: quem nam dare poterat impetum curſus. Verum Maro & currus de carcere ruentes & campos corripiendo præcipites mira celeritate deſcripſit: & accepto breui ſemĩe de homerico flagro pinxit aurigas concutientes lora undantia & pronos in uerbera pendentes: nec ullam quadrigarum partem intactam reliquit: ut eſſet illi certaminis plena deſcriptio.

Magno ueluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni:
Exultantq; æſtu latices: furit intus aquæ uis:
Fumidus atq; alte ſpumis exuberat amnis:
Nec iam ſe capit unda: uolat uapor ater ad auras.

ὧν δέ λέβης ζεῖ ἔνδοθ' ἐπιγόμενος πυρί πολλῷ
κνίσσην μέλδομενος ἁπαλλατροφέος σιάλοιο
πανδοθέν ἀμφολαδην ὑπό δὲ ξύλα καγκανα κεῖται

Græci uerſus aheni continent mentionem multo igne ebullientis: & totum ipſum locum hæc uerba ornant. Nam ſcaturigines ex omni parte emergentes ſic eleganter expreſſit. In latinis uerſibus tota rei pompa deſcripta eſt: ſonus flammæ. Et per hoc q̃d ille dixerat: exultantes æſtu latices & amnem fumidum exuberãtem ſpumis atq; intus furentem (unius enim uerbi non reperiens ſimilem dignitatem compenſauit quod deerat copiæ uarietate deſcriptionis) adiecit poſt omnia: nec iam ſe capit unda: quo expreſſit: quod ſemper uſu euenit ſuppoſiti nimie-

tate calonis. Bene ergo ſe habet poeticæ tubæ cultus: omnia quæ ĩ hac re eueniunt comprehendens.

Portam quæ imperio ducis commiſſa recludunt
Freti armis: ultroq; inuitant mœnibus hoſtem.
Ipſi intus dextra ac leua pro turribus aſtant
Armati ferro & criſtis capita alta coruſcis.
Quales aereæ liquentia flumina circum
Siue padi ripis atheſim ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus: intonſaq; cælo
Attollunt capita: & ſublimi uertice nutant.

νήπιοι ἔνδε πύλησι δύο ἀγέρε εὗρον ἀρίςω
ὗιας ὑπερθύμους λαπιθάων αἰχμητάων
ἕςασαν ὧς ὅτε δρύες οὔρεσίν ὑπηκάρηνοι
ἇι τ᾽ ἄνεμον μίμνουσι καὶ ὑετὸν ὕματα παντα
ῥίζησι μεγάλησ ιδιηνεκέες αραρυῖαι
ὣς ἄρα τω χέιρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφὶ
μίμνον ἐπερχόμενον μέγαν ἄσιον οὐδέ φέβοντο.

Græci milites Polipoetes & Leonreus ſtant pro portis: & iam mobiles aſium aduenientem hoſtem uelut fixæ arbores opperiũtur. Hactenus eſt græca deſcriptio. Verum uirgiliana Bitiam & Pandarum portam ultro recludere facit oblaturos hoſti: quod ꝑ uoto quærebant: ut compos caſtrorum fieret pet hoc futurus in hoſtium poteſtate. Et geminos heroas modo turres uocat: modo deſcribit luce criſtarum coruſcos. Nec arborum ut ille ſimilitudinẽ prætermiſit: ſed uberius eam pulchriuſq; deſcripſit. Nec hoc negauerim cultius a Marone prolatum.

Olli dura quies oculos & ferreus urget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.

ὣς ὁ μὲν ἀῦθι πεσων κοιμήσατο κάλκεον ὕπνον.

In aliquibus par pene ſplendor amborum eſt: uti

Spargit rapida ungula rores
Sanguineos: mixtaq; cruor calcatur arena.

Et luce coruſcus ahena

Quærit pars ſemina flam̃æ.
σπέρματα πυρὸς.
Indum ſanguineo ueluti uiola uerit oſtro
Siquis ebur.
ὡσδ᾽ ὅτε τισ τ᾽ ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ·
Si tangere portus
Infandum caput ac terris adnate neceſſe eſt:
Et ſic fata iouis poſcunt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi uexatus & armis
Finibus extorris: complexu auulſus iuli
Auxilium imploret: uideatq; indigna ſuorum
Funera: nec cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit: regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem mediaq; inhumatus arena.
δός μὴ ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον οἴκαδ᾽ ἱκέσθαι
ἀλλ᾽ εἴ οἱ μοῖρ᾽ ἐστὶ φίλους ἰδέειν καὶ ἱκέσθαι
οἶκον ἐυκτίμενον καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν
ὀψὲ κακῶς ἔλθοι ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους
νηὸς ἐπ᾽ ἀλλοτρίης εὕρη δ᾽ ἐν πήματα οἴκῳ.
Promiſſa circeæ raduntur littora terræ:
Diues inacceſſos ubi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu: tectiſq; ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cædrum.
Arguto tenues percurrens pectine tellas.
ναῖεν ἐυπλόκαμος. τὴν δ᾽ ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν.
πῦρ μὲν ἐπ᾽ ἐσχαρόφιν μέγα καίετο τηλόσε δ᾽ ὀδμὴ
κέδρου τε ἐυκεάτοιο θύου τ᾽ ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
δαιομένων ἡ δ᾽ ἔνδον ἀοιδιάουσ᾽ ὀπὶ καλῇ
ἱστὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ᾽ ὕφαινεν
Moenio regi: quem ſerua lucinia furtim
Suſtulerat: uetitiſq; ad troiam miſerat armis.

Ille autem expirans:non me quicunq; es inulto
Victor nec longum lætabere:te quoq; fata
Proſpectant pana:atq; eadem mox arua tenebis.
ὀύθην ὀυδ᾽ ἀυτὸσ δηρὸν βάιηι ἀλλά τοι ἤδη
ἄγχι ϖαρέςηκε θάνατὸσ καί μοῖρα κραταιὴ
χερσὶ δαμέντ᾽ ἀχιλῆος ἀμύμονος ἀιακίδαο
Ad quem ſubridens mixta mezentius ira:
Nũc morere aſt de me diuum patet atq; hominũ rex Viderit.
τὸν καί τεθνηῶτα προσηύδα δῖος ἀχιλλεύς
τέθναθι κῆρα δ᾽ ἔγω τότε δέξομαι ὁπποτε κεν δή
ζεύσ ἐθέλη τελέσαι ἠδ᾽ ἀθανατοι θεοὶ ἄλλοι.
Qualis ubi aut leporẽ aut cãdenti corpore cygnũ
Suſtulit alta petens pedibus iouis armiger uncis.
Quæſitum aut matri multis balantibus agnum
Martius a ſtabulis rapuit lupus.
ωρμησεν δὲ ἀλεὶς ὥς αιετος ὑψιπετήεις
ὅστ᾽ εἶσι πέδιον δε διά νεφέων ἐρεβεννῶν
ἁρπάζων ἢ ἄρνα ἀμαλὴν ἢ ϖτῶκα λάγωον.
V.diq; clamor
Tollitur.inuadunt & foſſas aggete complent.

Et qa͂ nõ ẽ etubeſcẽdũ:ſi minorẽ ſe Homero uel ipſe fateat᷑ : dicã
in q̃bus mihi uiſus ſit gracilior auctor.
Tum caput orantis nequicq̃ & multa parentis
Dicere deturbat terræ:truncũq; reliquit.
Hi duo uerſus de illo tranſlati ſunt:
ἦ καὶ ὁ μὲν μιν ἔμελλε γενὲιου χειρὶ ϖαχέιη
ἁψάμενος λ ἀσσεσθαι ὁ δ᾽ ἀυχένα μέσσον ἔλασσε
φασγάνω ἀΐξασ ἀϖὸ δ᾽ ἄμφω κὲρσε τένοντε
φθεγγομένου δ᾽ ἄρα τοῦ γε κάρα κονίησιν ἐμίχθη

Vide nimiam celeritatē ſaluo pondere: ad quā nō potuit conatus Maronis accedere. In curruli certamine Homerus alterum currū paululum antecedentem & alterum pene coniūctum ſequendo qua luce ſignauit.

ὦκα δ᾽ ἔπειτα
αἱ φηρητιάδαο ποδώκεες ἔκφερον ἵπποι
τὰς δὲ μετ᾽ ἐξέφερον διομήδεος ἄρσενες ἵπποι
τρώϊοι οὐδέ τι πολλὸν ἄνευθ᾽ ἔσαν ἀλλὰ μάλ᾽ ἐγγύς
αἰεὶ γὰρ δίφρου ἐπιβησομένοισιν ἐΐκτην
πνοιῇ δ᾽ εὐμήλοιο μετάφρενον εὐρέε τ᾽ ὤμω
θέρμετ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ γὰρ κεφαλὰς καταθέντε πετέσθην
Humeſcunt ſpumis flatuq; ſequentum.
Mirabilior ē celeritas cōſequētis porē curſu pedū apud eūdē uatē
ἴχνια τύπτε πόδεσσι πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι
Eſt autem huius uerſus hic ſenſus. Si per ſolum puluerem forte curratur: ubi pes fuerit de terra a currēte ſublatus: ueſtigium ſine dubio ſignatum uidetur: & tamen celerius cogitatione puluis q ictu pedis fuerat excuſſus: ueſtigio ſuperfunditur. Ait enim diuinus poeta: ita proximum fuiſſe qui ſequebatur: ut occuparet antecedentis ueſtigium ātequ puluis ei ſuperfunderet. At hic uidet idem ſignificare cupiens quod ait: Calcemq; terit iam calce diores
Vide & in hoc Homeri cultū ἢ καὶ ἀνακλινθεὶς πέσεν ὕπτιος.
Iſte ait: Ceruicem inflexā poſuit.
Hos quoq; uerſus (ſi uidetur) comparemus.
ἅρματα δ᾽ ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πουλυβοτείρῃ
ἄλλοτε δ᾽ ἀΐξασκε μετήορα.
Iamq; humilis iamq; ætati ſublime uidetur
Aera per tenerum ferri.
πασάων δ᾽ ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα.
Gradienſque deas ſupereminet omnes.
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι
ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα.
Et meminiſtis enim diuæ: & memorare poteſtis.

Clamores ſimul horrēdos ad ſidera tollit:
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram

Taurus: & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Inſpecto hic utriuſq; filo quantā diſtantiam deprehendes. Sed nec hoc minus eleganter: quod de tauro ad ſacrificium tracto loquens meminit & Apollinis: ſed Neptuni meminit. His autem duobus præcipue rem diuinā fieri tauro teſtis eſt ipſe Virgilius.

Taurum neptuno taurum tibi pulcher apollo.

ἠΰτε πῦρ ἀΐδηλον ἐπιφλέγει ἄσπετον ὕλην
ὄυρεος ἐν κοριφῆς ἕκαθεν δε φαίνεται ἀυγή
ὡς δ᾽ ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ᾽ ὄρεσφι ῥέοντες
ἐς μισγάγγειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ
κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔνδε χαράδρης
τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν ὄρεσιν ἔκλυε ποιμήν

In ſegetem ueluti cum flamma furentibus auſtris
Incidit: aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros: ſternit ſata læta boumq; labores:
Præcipiteſq; trahit ſiluas ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de uertice paſtor.

Et duas parabolas temerauit: ut unam faceret: trahens hic ignem inde torrentem & dignitatem neutris impleuit.

ὡς δ᾽ ἄνεμοι δύω πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντο
βορέης καὶ καὶ ζέφυρος τώτε θρήκηθεν ἄητον
ἐλθόντ᾽ ἐξαπίνης ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν
κορθύεται πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευαν.

Aduerſi rupto ceu quondam turbine uenti
Confligunt zephyruſq; notuſq; & lætus eois
Eurus equis: ſtridunt ſiluæ: ſæuitq; tridenti
Spumeus atq; imo nereus ciet æquora fundo.

Demet huic uitium quod ſuperius incurrit: de duobus græcis parabolis unam dilucidius conſtruendo.

τοῖσιν δ᾽ ἴκμενον οὖρον ἵει ἑκάεργος ἀπόλλων

Proſequitur ſurgens a puppi uentus euntis.

Quod noſter dixit ἴκμενον: ueſter ait: Surgens a puppi ſatis decore. Sed extollunt epithea quæ tot & ſic apta uento noſter īpoſuit

σὺν δὲ δύω μάρψας ὥστε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
κόπτ᾽ ἐκ δ᾽ ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε δεῦε δὲ γαῖαν
τοὺς δὲ διαμελεϊστὶ ταμὼν ὡπλίσσατο δόρπον

ἤσθιε δ' ὥς τε λέων ὀρεσίτροφος οὐδ' ἀπέλειπεν
ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.
Viſceribus miſerorum & ſanguine ueſcitur atro.
Vidi egomet duo de numero cum corpora noſtro
Preſa manu magna medio reſupinus ĩ ãtro Frãgeret ad ſaxum.
Narrationem facti nudam & breuem Maro poſuit. Cõtra Homerus πάθος miſcuit: & dolore narrãdi inuidiã crudelitatis æquauit
τὴν δὲ μέτ' ἰφιμέδειαν ἀλωῆος παράκοιτιν
εἴσιδον ἣ δὴ φάσκε ποσειδάωνι μιγῆναι
καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε μινυνθαδίω δὲ γενέσθην
ὦτόν τ' ἀντίθεον τηλεκλειτόν τ' ἐφιάλτην
τοὺς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν ὠρίωνα
ἐννέοροι γὰρ τοί γε καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
εὖρος ἀτὰρ μῆκος γενέσθην ἐννεόργυιοι
οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο
ὄσσαν ἐπ' ὀλύμπῳ μέμασαν θέμεν αὐτὰρ ἐπ' ὄσσῃ
πήλιον εἰνοσίφυλλον ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.
Hinc & aliodas geminos ĩmania uidi Corpora: qui manibus magnum reſcindere cælum Aggreſſi: ſuperiuſque iouem detrudere regnis. Homerus magnitudinem corporum alte lateque dimenſus eſt: & uerborum ambitu membra depinxit. Veſter ait immania corpora: nihilque ulterius adiecit menſurarum nomina non auſus attingere. Ille de conſtruendis montibus conatum inſanæ molitionis expreſſit. Hic aggreſſus reſcindere dixiſſe conatus eſt cælum. Poſtremo locum loco ſi compares: pudendam inuenies differentiam.
ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
ὄρνυτ' ἐπασσύτερον ζέφυρον ὑποκινήσαντος
πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται αὐτὰρ ἔπειτα
χέρσῳ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας
κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται ἀπὸ πτύει δ' ἅλος ἄχνην.

Fluctus uti primo cœpit cũ albeſcere ponto: Paulatim ſeſe tollit mare: & altius undas Erigit: inde imo conſurgit ad æthera fundo Ille cum marino motu & littoris fluctus ab initio deſcribit: hoc iſte præteruolat. Deinde quod ait ille πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται.

Maro ad hoc uertit Paulatim ſeſe tollit mare. Ille fluctus incremento ſuo ait ſublime curuatos littoribus illidi: & aſperginem collectæ ſordis expuere: quod nulla expreſſius pictura ſignaret. Veſter mare a fundo ad æthera uſq; perducit. Dixerat: idq; ratũ ſtygii per flumina fratris Per pice torrentis atraque uoragine ripas Annuit: & totum nutu tremefecit olympum.

ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε κρονίων
ἀμβρόσιαι δ᾽ ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ᾽ ἀθανάτοιο μέγαν δ᾽ ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Phidias cum Iouem olympium fingeret: interrogatus de quo exẽplo diuinam imitaretur effigiem: reſpondit archetypum Iouis in his ſe tribus Homeri uerſibus inueniſſe. Nam de ſuperciliis & crinibus totum ſe Iouis uultum collegiſſe: quod utrunque uidetis a Virgilio prætermiſſum. Sane concuſſum olympum nutus maieſtate non tacuit. Iuſiurandum uero ex alio Homeri loco ſumpſit: ut tranſlationis ſterilitas hac adiectione compenſaretur.

Ora puer pma ſignans intõſa iuuẽta Prætermiſſa gratia ĩcipientis pubertatis minus gratam fecit latinam deſcriptionem.

ὡς δ᾽ ὅταν ἔν τε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῇσι
κάπριος ἠὲ λέων στρέφεται σθένεϊ βλεμεαίνων
οἱ δέ τε πυργηδὸν σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες
ἀντίοι ἵστανται καὶ ἀκοντίζουσι θαμειὰς
αἰχμὰς ἐκ χειρῶν τοῦ δ᾽ οὔποτε κυδάλιμον κῆρ
ταρβεῖ οὐδὲ φοβεῖται ἀγηνορίη δέ μιν ἔκτα
ταρφέα τε στρέφεται στίχας ἀνδρῶν πειρητίζων
ὅππῃ τ᾽ ἰθύσῃ τῇ τ᾽ εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν.

Vt fera: q̃ dẽſa uenantũ ſepta corona Cõtra tela furit: ſeſeq; haud neſcia morti Iniicit & ſaltu ſupra uẽabula fert. Videtis ĩ ãguſtũ latinã pabolã ſic eſſe cõtractã: ut nihil poſſit eſſe ieiunius: græcã cõ

tra & uerborꝝ & reꝝ copia pompam uerę uenatiõis ĩpleſſe? In tã ta ergo differentia pene erubeſcendum eſt comparare.

φράξαντες δόρυ δουρί σάκος σάκει προθελύμνῳ
ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε κόρυς κόρυν ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Haud aliter troianæ acies acieſq; latinæ Concurrunt: hæret pedi pes denſuſq; uiro uir. Quanta ſit differentia utriuſq; loci: lectori æſtimandum relinquo.

ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν
αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων
φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον
ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα καὶ οὔπω λήθετο χάρμης
κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
ἰδνωθεὶς ὀπίσω ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε
ἀλγήσας ὀδύνῃσι μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ
αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇς ἀνέμοιο.

Vtq; uolans alte raptum cum fulua draconem Fert aquila: implicuitq; pedes: atq; unguibus hæſit. Saucius at ſerpens ſinuoſa uolumina uerſat. Arrectiſq; horret ſquamis: & ſibilat ore Arduus ĩſurgens: illa haud minus urget obunco Luctantem roſtro: ſimul æthera uerberat alis. Virgilius ſolam aquilæ prædam refert: nec homericæ aquilæ omen aduertit: quæ & ſiniſtra ueniens uincentium prohibebat acceſſum. & accepto a captiuo ſerpente morſu prædam dolore deiecit: factoq; tripudio ſoliſtimo cum clamore dolorem teſtante præteruolat: quibus omnibus uictoriæ præuaricatio ſignificabatur. His prætermiſſis quæ animam parabolæ dabant: uelut exanime in latinis uerſibus corpus remanſit. Parua metu primo mox ſeſe attollit in auras: Ingrediturq; ſolum: & caput inter nubila condit.

ἥ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Homerus ἔριν: hoc ẽ ɔtẽtionẽ a paruo dixit ĩcipere: & poſtea ĩcremẽtũ cælũ uſque ſubcreſcere. Hoc idẽ Maro de fama dixit ſed incõgrue. Neq;. n. æq̃ ſũt argumẽta cõtẽtiõis & famæ: qa cõtẽtio

De comparatione contentionis & famæ.

& ſi uſq; ad mutuas uaſtationes ac bella proceſſerit: adhuc contē
tio eſt: & manet ipſa quæ creuit. Fama uero cum in īmenſum ꝓ
dit; fama eſſe iam deſinit: & fit notio rei iam cognitæ. Quis. n. iā
famam uocet: cum res aliqua a terra in cælum nota ſit? Deīde nec
ipſam hypbolē potuit æquare. Ille cælum dixit: hic auras & nubi
la. Hæc autem ratio fuit non æquandi omnia quæ ab auctore trā
ſcripſit: ꝙ in omni operis ſui parte alicuius homerici loci imita
tionem uolebat inſerere: nec tamen humanis uiribus illam diui
nitatem ubiq; æquare: ut in illo loco quem uolo omnium nr̄um
iudicio in commune penſari. Minerua Diomedi ſuo pugnāti dū
taxat flammarum addidit ardorem: & īter hoſtium cædes fulgor
capitis uel armorum pro milite minatur.

δαῖ ἑοὶ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
ἀςέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον ὅςε μάλιςα
λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο
τοῖόν οἱ πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε καὶ ὤμων.

Hoc mitatus ſupra modum Virgilius immodice eſt uſus. Modo
. n. ita de Turno ait. Tremunt ſub uertice criſtæ Sanguineæ: cly
peoq; micantia fulmina mittunt. Modo idem poni de Aenea. Ar
det apex capiti criſtiſq; ac uertice flāma Funditur: & uaſtos ūbo
uomit æreus ignes. Quod q̄ importune poſitum ſit: hīc apparet
ꝙ necdum pugnabat Aeneas: ſed tantum in naui ueniens appa
rebat. Alio loco: Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram Su
ſtinet: ætneos efflantem faucibus ignes. Quid quod Aeneas tecēs
allatis a Vulcano & in terra poſitis miratur Terribilem criſtis ga
leam flammaſq; mouentem. Vultis aliam fruendi auiditatem ui
dere loci huius: cuius ſupra meminimus fulgore correptus?

Seruo uoluit loquēti Ioui aſſignare parē reuerētiā. Nā cū & ī pri
mo uoluīe: & in. iiii & in. viiii. loquit̄ quædā Iuppiter ſine tumul
tu. Deniq; poſt Iunonis & ueneris iurgium īſit eo dicēte. Deum
domus alta ſileſcit: & tremefacta ſolo tellus: ſilet arduus æther.
Tū zephyri poſuere: premit placida æquora pōtus: tanq̄ non idē
ſit qui locutus ſit paulo ante ſine ullo mūdi totius obſequio. Si
milis opportunitas ē ī eiuſdē Iouis lance quā ex illo loco ſūpſit.

καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα
ἐν δ' ἐτίθει δύο κῆρε ταν ηλεγέος θανάτοιο

Τὴν μὲν ἀχιλλῆος τὴν δ᾽ ἕκτορος ἱπποδάμοιο
ἕλκε δὲ μέσσα λαβὼν ῥέπε δ᾽ ἕκτορος αἴσιμον ἦμαρ
ὤχετο δ᾽ εἰσ αἴδαο λίπε δέ ἑ φοῖβοσ ἀπόλλων.
Nam cum iam de Turno prædixiſſet Iuno.
Nunc iuuenem imparibus uideo concurrere ſatis:
Parcarumque dies & lux inimica propinquat.
Manifeſtumq; eſſet: Turnum utiq; periturum: ſero tamen.
Iuppiter ipſe duas æquato examine lances.
Suſtinet: & fata imponit diuerſa duorum.

Sed hæc & alia ignoſcenda Virgilio: qui ſtudii circa Homerum nimietate excedit modum. Et re uera non poterat non in aliquibus minor uideri: qui per omnem poeſim ſuam hoc uno eſt præcipue uſus archetypo. Acriter .n. in Homerum oculos intendit: ut æmularetur eius nõ modo magnitudinem: ſed ſimplicitatem & præſentiam orationis & tacitam maieſtatem. Hinc diuerſarũ inter heroas ſuos perſonarum uaria magnificatio: hinc deorum interpoſitio: hinc auctoritas fabuloſorum: hinc affectuum naturalis expreſſio: hinc monumentorum perſecutio: hinc parabolarum exaggeratio: hinc torrentis orationis ſonitus: hinc rerum ſingularum cum ſplendore faſtigium. Adeo autem Virgilio Homeri dulcis imitatio eſt: ut & in uerſibus uitia quæ a nonnullis imperite reprehenduntur: imitatus ſit: eos dico quos græci uocant.

Virgilius nimium Homeri æmulator

Quos hic quoque homericum ſtilum approbans non refugit: ut ſunt apud ipſum a cephali: arietat in portas: parietibus textũ cæcis iter: & ſimilia. Vt eſt qui in medio uerſu breues ſyllabas pro longis habent. Et duros obice poſtes. Conſilium ipſe pater & magna incepta latinus. Syllabæ longiores ſunt. Quin protinus omnia uulcano decoquit humorem. Et ſpumas miſcent argenti ac ſulphura. Et arbutus horrida. Sunt apud Homerum uerſus uulſis ac raſis ſimiles & nihil differentes ab uſu loquendi. Hos quoque tanq̃ heroice incomptos adamauit.
Omnia uincit amor: & nos cedamus amori.
Nudus in ignota palinure iacebis arena.
Sunt amœnæ repetitiones: quas non fugit.
Pan etiam arcadia mecum ſi iudice certet:
Pan etiam arcadia dicat ſe iudice uictum.

Homerica quoq; epitheta quantum ſit admiratur imitando confeſſus eſt: & mille talium uocabulorum: quibus uelut ſyderibus micat diuini carminis uariata maieſtas. Ad hæc a ueſtro reſpõdetur. Male ſuada fames. Auricomos cẽtum geminus briareus. Adde & fumigeram noctem: & quicquid in ſingulis pene uerſibus diligens lector agnoſcit. Sæpe Homerus internarrandum uelut ad aliquem dirigit orationem. Nec hoc Virgilius omiſit: Migrãtes cernas: totaq; ex urbe ruentes. Totumq; inſtructo marte uideres Feruere leucaten. Et Pelago credas innare reuulſas Cycladas. Et Studio in caſſum uideas geſtire lauandi. Item diuinus ille uates res uel paulo uel multo ante tranſactas opportune ad narrationis ſuæ ſeriem reuocat: ut & hiſtoricum ſtilum uitet non per ordinem dirigendo quæ geſta ſunt: nec tamen præteritorum nobis notitiam ſubtrahat. Theben aſiæ ciuitatem aliaſq; plurimas Achilles anteq̃ iraſceretur euerterat. Sed Homeri opus ab Achillis ira ſumpſit exordiũ. Ne igitur ignoraremus: quæ prius geſta ſunt fit eorum tempeſtiua narratio. Item ne ignoraremus: quo duce claſſis græcorum ignotum ſibi troiæ littus inuenerit: cum de Calchante quereretur ait:

καὶ νήεσσ' ἡγήσατ' ἀχαιῶν ἴλιον εἴσω

ἣν διὰ μαντοσύνην τήν οἱ πόρε φοῖβος ἀπόλλων.

Et ipſe Calchas narrat omen quod græcis nauigantibus de ſerpẽte paſſerum populatore contigent. Ex quo denunciatum eſt exercitum annos decem in hoſtico futurum. Alio loco ſenex idem ut referendis fabulis amica & loquax ætas res refert uetuſtas.

& ſequentia. Virgilius omne hoc genus pulcherrime æmulatus eſt. Nam memini heſionæ uiſentem regna ſorotis Laumedõtiadem priamum. Et Atq; equidem memini teucrum ſidona uenire. Et Qualis eram cum primam aciem preneſte ſub ipſa Straui. Et de furto uel pœna Caci tota narratio nec uetuſtiſſima tacuit: quin & ipſa notitiæ noſtræ auctoris ſui imitator ingere

ret. Nãq; fetunt luctu cygnum phoetontis amati:& ſimilia. Vbi uero enumerantur auxilia: quæ græci catalogum uocant: eundẽ auctorem ſuum conatus imitari: in nonnullis paululum a grauitate homericã deuiauit. Primum ꝙ Homerus prætermiſſis athenis ac lacedæmoniis uel ipſis micenis: unde erat rector exercitus: boetiam in catalogi ſui capite locauit: non ob loci aliquam dignitatem: ſed notiſſimum promontorium ad exordium ſibi enumerationis elegit. Vnde progrediens modo mediterranea: modo maritima iũcta deſcribit. Inde rurſus ad utrũq; ſitum cohærentium locorum diſciplina deſcribentis uelut iter agentis accedit. Nec ullo ſaltu cohærentiam regionum in libro ſuo hiare permittit: ſed hoc hiandi more procedens redit unde digreſſus eſt: & ita finitur quicquid enumeratio eius amplectitur. Cõtra Virgilius nullum in commemorandis regionibus ordinem ſeruat: ſed locorum ſeriem ſaltibus lacerat. Adducit primum cluſio & coſis Maſſicum. Abas hunc ſequitur: manu populoniæ iluæque comitatus. Poſt hos Aſilam miſere piſæ. Quæ in q̃ longinqua ſint hetruriæ parte notius eſt: q̃ ut annotandum ſit. Inde mox redit cærete & pyrgos & grauiſcas loca urbi proxima: quibus ducẽ Aſturem dedit. Hic rapit illum Cygnus liguriam Ocnus mantuam. Sed ne in catalogo auxiliorum Turni: ſi uelis ſitum locorum mente percurrere: ĩuenies illum continentiam regionum ſecutum. Deinde Homerus omnes quos in catalogo enumerat: etiam pugnantes uel proſpera uel ſiniſtra ſorte commemorat. Et cum uult dicere occiſos quos catalogo nõ inſeruit: non hominis ſed multitudinis nomẽ inducit. Et quotiens multam necem ſignificare uult: meſſem hominum factam dicit: nulli certum nomen facile extra catalogum uel addens in acie uel detrahẽs. Sed Maro noſter anxietatem huius obſeruationis omiſit. Nam & in catalogo nominatos prætterit in bello: & alios nominat ante non dictos. Sub Maſſico duce mille manus iuuenum ueniſſe dixit: qui mœnia cluſi quiq; coſas liquere. Deinde Turnus naui fugit: qua rex cluſinis aduectus oſinius oris: quem Oſinium nunquam ante nominauit. Et nunc ineptum eſt: regem ſub Maſſico militare. Præterea nec Maſſicus nec Oſinius in bello penitus apparent: ſed & illi quos dicit: fortemq; gyam fortemq; ſergeſtum. Pulcher quoque. Equiculus & mauortius Hæmon & fortiſſimus. Vmbro & Virbius

hyppoliti proles pulcherrima bello nullum locum inter pugnantium agmina uel glorioſa uel turpi commemoratione meruerũt. Aſtur: itemq; Cupauo: & Cygnus inſignis Cygni Phætontiſque fabulis nullam pugnæ operam præſtant: cum Aleſus & Sacraror ignotiſſimi pugnent: & Atinas ante nõ dictus. Deinde ĩ his quos nominat: fit ſæpe apud ipſum incauta confuſio. In nono Corinæum ſternit Aſilas. Deinde in. xii. Ebuſum Corinæus interficit Obuius ambuſtum torretem corinæus ab ara Corripit: ut ueniẽti ebuſo plagamque ferenti Occupat os. Sic & Numam quem Niſus occidit: poſtea Aeneas perſequitur fortemq; Numam. Camertem ĩ. x. Aeneas ſternit. At in. xii. uturna formam aſſimulata camerti. Clorea in. xi. occidit Camilla: in. xii. Turnus. Palinurus Iaſides & Iapix Iaſides. Quæro an fratres ſint. Hyrtacides eſt Hippocoõ: & rurſus Hyrtacides Corinæũ ſternit Aſilas. Sed potuerunt duo unum nomen habuiſſe. Vbi eſt illa in his caſibus Homeri cautio: apud quem cum duo Aiaces ſint: modo dicit λόκρῶν δ᾽ ἡγεμόνευε ὀιλῆος ταχὺς ἄιας modo ελαμώνιος (αιας. Item alibi

Nec deſinit: quos iungit nomine inſignibus ſeparare: ne cogat lector ſuſpitiones de uarietate appellationis agitare. Deinde ĩ catalogo ſuo curauit Virgilius uitare faſtidium: quod Homerus alia ratione non cauit eadem figura ſæpe repetita. Hic autem uariat: uelut dedecus aut crimen uitans repetitionem. Primus init bellum tyrrhenis aſper ab oris: Filius huic iuxta lauſus. Poſt hos inſignem fama per gramina currũ: Tum gemini fratres: nec preneſtine fundator. At Meſappus equum domitor. Ecce ſabinorũ priſco de ſanguine. Hic agamennonios. Et re montoſe. Quin & marubia uenit de gente ſacerdos. Ibat & hippolyti proles. Has copias fortaſſe putat aliquis diuinæ illi ſimplicitati præferendas Sed neſcio quomodo Homerum repetitio illa unice decet. Et eſt genio antiqui poetæ digna enumerationiq; cõueniens: ꝙ in loco mera nomina relaturus non incuruauit ſe neque minute torſit: deducendo ſtilum per ſingulorum uarietates: ſed ſtat in conſuetudine percenſentium tanq̃ per aciẽ diſpoſitos enumerãs. Quod non aliis q̃ numerorum fit uocabulis. Et tamen egregie ubi oportet de nominibus ducum uariat.

V.

Illam uero enumerationis congeſtionem apud Homerũ Maro admiratus ita expreſſit: ut pene eũ dixerĩ elegantius tranſtuliſſe.

Et ſimilia. Ad quod exemplum illa uirgiliana ſunt.
Agmina denſentur campis: argiuaque pubes
Arũcæque manus rutuli ueteresque ſicani
Et ſacranæ acies & picti ſcuta labici.
Qui ſaltus thybenne tuos ſacrumque numici
Littus arant: rutuloſque exercent uomere colles
Circæumque iugum: quis iupiter anxuris aruis
Præſidet: & cætera. Vterq; i catalogo ſuo post difficilium rerum uel noĩnũ narrationẽ infert fabulam uerſibus amœnioribus: ut lectoris animus recreet̃. Homerus inter enumerandã regionẽ & urbium nomĩa facit locũ fabulis: q̃ horrorẽ ſatietatis excludãt.

Et reliqua: quibus protraxit iocũditatẽ. Virgilius in hoc ſecutus auctorem in priore catalago modo de auẽtino modo de Hippo-

&

lyto fabulatur. In ſecundo cygnus ei fabula eſt: & ſic amœnitas intertexta faſtidio narrationum medetur. In omnibus uero georgicorum libris hoc idem ſumma cum elegantia fecit. Nam poſt præcepta quæ natura res dura eſt: ut legentis animum uel auditum nouaret: ſingulos libros uel acciti extrinſecus argumenti interpoſitione concluſit: primũ de ſignis tempeſtatum: de laudatione ruſticæ uitæ ſecundum: & tertius deſinit in peſtilentiã pecorum. quarti finis eſt de Orpheo & Ariſteo nõ ocioſa narratio. Ita in omni opere Maronis homerica lucet imitatio. Homerus omnem poeſim ſuã ita ſententiis farſit: ut ſingula eius ἀποφθέγματα uice prouerbiorum in omnium ore fungantur.

Sententiae. Virgilii.

Et alia innumerabilia quæ ſententialiter proferuntur. Nec hæc apud Virgilium fruſtra deſideraueris. Non oĩa poſſumus oẽs. Omnia uincit amor. Labor ĩprobus oĩa uincit. Vſq; adeo ne mori miſerũ eſt? Stat ſua cuiq; dies. Dolus an uirtus quis ĩ hoſte requiret? Et qd queq; ferat regio: & quid quæq; recuſet. Auri ſacra fames. Et ne obtundam nota referendo: mille ſentẽtiaꝶ talium aut in ore ſunt ſingulorum: aut obuiæ intentioni legentis occurrunt. In nonnullis ab homerica ſecta Haud ſcio caſu ne an ſponte diſcis fortunam: Homerus neſcire maluit: & ſoli decreto quã μοῖραν uocato mnia regenda cõmittit: adeo ut hoc uocabulum τύχη in nulla parte homerici uoluminis nominet. Contra Virgilius non ſolum nouit & meminit: ſed omnipotentiam quoq; eidem tribuit: quam & philoſophi qui eã nominãt: nihil ſua ui poſſe ſed decreti: ſiue prouidentiæ miniſtram eſſe uoluerunt. Et in fabulis ſeu in hiſtoriis nonnunq̃ idem facit. Aegeó apud Homerum auxilio eſt Ioui. Hunc contra Iouem armãt uerſus Maronis. Eumedes. Dolonis proles bello pręclara animo mãibuſq;

parentem refert: cum apud Homerum dolo imbellis ſit. Nullã commemorationem de iudicio Paridis Homerus admittit. Idẽ uates Ganymedem non ut Iunonis pellicem a Ioue raptum: ſed Ioui alium poculorum miniſtrum in cælum a diis aſcitum fert: uelut decorum. Virgilius tantam deam quod cuiuis de honeſtis fœmine deforme eſt: uelut ſpecie uictam Parde iudicãte doluiſſe: & propter catamiti pellicatum totam gentem eius uexaſſe cõmemorat. Interdum ſic auctorem ſuum diſſimulanter imitat᷑: ut loci inde deſcripti ſolam diſpoſitionem mutet: & faciat uelut aliud uideri. Homerus ingenti ſpiritu ex perturbatiõe terre ipſũ Ditem patrem territum proſilire & exclamare quodãmõ facit.

Hoc maro nõ narrationis: ſed parabolæ loco poſuit: ut aliud eẽ uideretur. Non ſecus ac ſi qua penitus ui terra dehiſcens Infernas reſeret ſedes: & regna recludat Pallida diis inuiſa: ſuperque immane barathrum Cernatur: trepidentque ĩmiſſo lumine manes. Hoc quoque ſimulando ſurripuit. Nam cum ille dixiſſet deos ſine labore uiuere. θεόι ρεῖα ζῶντες Hoc idem dixit occultiſſime: Dii iouis in tectis iram miſerantur inanem Amborum: & tantos mortalibus eſſe labores. quibus ipſi ſcilicet carent. Quid Virgilio contulerit Homerus: hinc maxime liquet: ꝙ ubi rerum neceſſitas exegit a Marone diſpoſitionem inchoandi belli: quam non habuit Homerus: quippe qui Achillis iram exordium ſibi fecerit: quæ decimo demum belli anno contigerit: laborauit ad rei nouæ partum: ceruum fortuito ſaucium fecit cauſam tumultus. Sed ubi uidit hoc leue nimiſque puerile: dolorem auxit agreſtium: ut impetus eorũ ſufficeret ad bellum. Sed nec ſeruos Latini & maxime ſtabulo regio curantes atque ideo quid fœderis cum troianis Latinus iecerit: ex muneribus equorum & currus iugalis non ignorantes: bellum generis domini oportebat tamẽ ferre. Quid igitur deorum maxima deducitur e cælo: & maxima fu

riarum de tartaris aſſciſcitur. Sparguntur angues uelut in ſcæna partunientes furorem. Regina non ſolum de penetralibus reuerẽtiæ matronalis educitur: ſed & per urbem mediam cogitur facere diſcurſus. Nec hoc contenta ſiluas petit accitis reliquis matribus in ſocietatem furoris Bacchatur chorus quõdam pudicus & orgia inſana celebrantur. Quid plura? maluiſſem Maronẽ & in hac parte apud auctorem ſuum uel apud quenlibet græcorũ aliũ quod ſequeret̃ habuiſſe. Aliũ nõ fruſtra dixi: qa nõ de unius racemis uindemiã ſibi fecit: ſed bene in rem ſuam uertit qcquid ubicũq; inuenit imitandũ: adeo ut de argonauticoꝝ quarto quorum ſcriptor ẽ. Appollonius librũ æneidos ſuæ quartum

Quartus Aeneidos ſumptus Appollõio argõauticorum ſcriptore.

totũ pene formauerit: ad Didonem uel Aeneã amatoriã cõtinẽtiam Medeæ circa Iaſonem transferendo: quod ita elegantius auctore digeſſit: ut fabula laſciuientis Didonis: quam falſã nouit uniuerſitas: per tot tamẽ ſæcula ſpeciẽ ueritatis obtineat: & ita pro uero p ora omniũ uolitet: ut pictores fictoreſque q figmentis liciorũ contextas imitantur effigies: hac materia uel maxĩme ĩ efficiendis ſimulacris tanq̃ unico argumẽto decoris utunt̃: nec minus hiſtrionũ ppetuis & geſtibus & cantibus celebrat̃. Tantum ualuit pulchritudo narrandi: ut oẽs phœniſſæ caſtitatis cõſcii: nec ignari manũ ſibi iniecisse reginã ne pateret̃ dãnum pudoris: cõniueant tamẽ fabulæ: & ĩtra cõſcientiã ueri fidẽ frementes malint pro uero celebrari: quod pectoribus hũanis dulcedo fingentis ĩfudit. Videamus utrũ attigerit & pindaꝝ: quẽ Flaccus imitationi inaceſſum fatet̃. Et minuta quidẽ atque rotãria quæ inde ſubtraxit: reliquo. Vnũ uero locũ: quẽ tentauit ex integro pene trãſcribere: uolo cõmunicare uobiſcũ: qa dignus ẽ: ut eum uelimus altius ĩtueri. Cũ pindari carmẽ quod de natura atq; fla-

Sũma laus .iiii. libri.

De monte Aetna iuxta imitatiõem Pindari

grãtia mõtis ætnæ cõpoſitũ ẽ: æmulari uellet: eiuſmodi ſẽtẽtias & uerba molitus eſt: ut Pindaro quoque ipſo q nimis opima & pingui facũdia exiſtimatus eſt: inſolentior hoc quidem in loco tumidiorque ſit. Atq; uti uoſmetipſos eius quod dico arbitros faciam: carmen Pindari quod eſt ſuper monte ætna quantulũ mihi eſt memoriæ dicam.

κίων δ' οὐρανία συνέχει νιφόεσσ' αἴτνα πάνετες χιόνος ὀξείας
τιθήνα τᾶς ἐρεύγονται ἀπλάτου πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν
πηγαὶ ποταμοὶ δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ αἴ

θωνος ἀλλ᾽ ἐν ὄρφναισι πέτρας φοινίσσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ. κεῖνο δ᾽ ἁφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν δεινοτάτους ἀναπέμπει.

Audite nũc Virg. uerſus: ut ĩcoaſſe eũ uerius q̃ pfeciſſe dicatis.

Portus ab acceſſu uentorum immotus: & ingens
Ipſe: ſed horrificis iuxta tonat ætna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo & candente fauilla:
Attollitq; globos flammarum: & ſydera lambit.
Interdum ſcopulos auulſaque uiſcera montis.
Erigit eructans: liquefactaq; ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat: fundoq; exæſtuat imo.

In prĩcipio Pindarus ueritati obſcutus dixit quod res erat: quodq; illic oculis deprehẽdit: interdiu fumare ætnã noctu flãmigare Virgilius autem dũ in ſtrepitu ſonituque uerboꝝ cõquirẽdo laborat: utrũq; tempus nulla diſcretione facta confundit. Atque ille græcos quidẽ fontes imitatus ignes eructare: & fluere amnes fumi: & flãmarũ fulua & tortuoſa uolumina ĩ plagas maris ferre quaſi quoſdã igneos amnes luculenre dixit. At hic ueſter atrã nubem turbine piceo & fauilla fumante ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari uolens craſſe & immodice congeſſit. globoſq; flammarum quod ille κρουνοὺς dixerat: duriter poſuit & ἀκύρως. Hoc uero inenarrabile eſt: ꝙ nubem atrã fumare dixit turbine piceo & fauilla cadente. Non enim fumare ſolent neque atra eẽ quæ ſunt cadentia: niſi forte cadente dixit peruulgate & improprie pro feruenti non pro relucenti. Nam cadẽs ſcilicet a cãdore nõ a calore dictũ. Quod autẽ ſcopulos eructari & erigi eoſdẽq; ipſos ſtatĩ liquefieri & gemere atque glomerari ſub auras dixit: hoc nec a Pĩdaro ſcriptum nec unq̃ fando auditũ: & oĩum quæ monſtra dicunt: mõſtroſiſſimũ ẽ. Poſtremo graiæ linguæ q̃ ſe libenter addixerit: de crebris quæ uſurpat uocabulis æſtimate. Ditus Vlyxis. Spelæa ferarum. Dædala tecta. Rhodopeiæ arces. Altaque panchæa: atque gæthæ atq; hebrus: & actias orithya. Et Thyas ubi audito ſtimulat trieterica baccho. Orgia: nocturnuſq; uocat clamore citheron. Et non tibi tyndaridis facies inuiſa lacænæ. Et Ferte ſimul faunique pedem dryadeſq; puellæ. Et hinc atque hinc glomerantur oreades. Et Pars pedibus plaudũt cho-

de multis uocabulis græcis ſibi uſurpatis

reas. Et Mileſia uellera nymphæ Carpebant hyaliſa tyro fucata colore. Et Drunoq; xanthoq; liceaque phyllodoceque. Et Melite panopæaque uirgo: Neſæ a ſpioque thaliaq; cymodeceque. E al cãdrũque haliũque nœmonaque prytaninque. Et Amphyõ dir cæus in attæo. Et Senior glaucique chorus inouſq; palæmon. Verſus eſt Parthenii: quo grammatico in græcis Vigilius uſus ẽ. Hic ait: Glauco & panopeæ & inoo melicerte: Et tritoneſq; citi ĩmania cete. Adeo auté & declinatóibus græcis delectat: ut Mnesthea dixerit ꝓ Mneſtheũ. Sicut ipſe alibi: Nec fatre Mneſtheo Et ꝓ Orpheo dicere maluerit Orphi græce declinãdo: ut Orphi caliopea lino formoſus apolo. Et uidimus o ciues diomede. Et taliũ nominũ accuſatiuus græcus eſt in e deſinẽs. Nam ſiqs eũ putat latine dixiſſe Diomedẽ: ſanitas metri in uerſu deſiderabit. Deniq; omnia carmina ſua græce maluit ĩſcribere bucolica georgica æneis: cuius nominis figuratio a regula latinitatis aliena eſt. Sed de his hactenus quorum plura omnibus aliqua nonnullis romanorum nota ſunt. Ad alia uenio quæ de græcarum litterarum penetralibus eruta nullis cognita ſunt: niſi qui græcam doctrinam diligenter hauſerunt. Fuit enim hic poeta ut ſcrupuloſe & anxie: ita diſſimulanter: & quaſi clanculo doctus: ut multa transtulerit: quæ unde tranſlata ſint: difficile ſit cognitu. In exordio georgicorum poſuit hos uerſus.

Multa traſlata a uirgilio & ignoratur inde

Liber & alma ceres ueſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta:
Poculaque inuentis acheloia miſcuit uuis.

Nihil ĩ his uerſibus grãmaticoꝝ cohors diſcipulis ſuis amplius tradit: niſi illud opera Cereris effectũ: ut homines ab ãtiquo uictu deſiſterẽt: & frumẽto pro glandibus uterentur. Liberũ uero uitis repertorem præſtitiſſe humano potui uinũ: cui aqua admiſceretur. Cur aũt acheloum amnem potiſſimum Virgilius: cum aquã uellet intelligi noĩauit: nemo uel quærit: uel omnino ſubeſſe aliquid eruditius ſuſpicatur. Nos id altius ſcrutati animaduertimus doctum poetam antiquiſſimorũ græcorũ more (ſicut docẽbit auctoritas) elocutũ. apud quos proprie in aquæ ſignificatione ponebatur achelous. Neque id fruſtra: nã cauſa quoq; eius rei cũ cura relata ẽ. Sed prius q̃ cauſã ꝓpono. illud ãtiquo poeta

De achelao amne ꝓ aq̃

teſte mõſtrabo: hunc morẽ loquẽdi peruagatũ fuiſſe: ut acheloũ pro quis aqua diceret. Ariſtophanes uetus comicus in comœdiã cotalo ſic ait: Grauabor ĩquit uino cui aqua ñ fuiſſet admixta. i. mero. Cur aũt ſic loqui ſoliti ſunt: Ephorus notiſſimus ſcriptor hiſtoriarum libro ſecundo oſtendit his uerbis:

Põt ne lucidius oſtẽdi acheloũ a græcis ueteribus pro quacunq; aqua dici ſolitũ. Vnde doctiſſime Virgilius ait uinũ acheloo Liberꝫ prẽm miſcuiſſe. Ad quã rẽ & ſi ſatis teſtiũ ẽ: cũ Ariſtophãis comici & Ephori hiſtorici uerba prodiderimus: tñ ultra ꝑgrædiemur. Didymus enĩ grãmaticorum longe erudiſſimus poſita cã: quã ſuperius Ephorus dixit: alterã quoq; adiecit his uerbis:

Licet abunde iſta ſufficiãt ad probationẽ moris antiqui: quo ita loquẽdi uſus fuit: ut achelous cõmune omnis aquæ nomen haberet: tamẽ his quoq; & Euripidis nobiliſſimi tragœdiarũ ſcriptoris addetur auctoritas: quã idem Didymus grãmaticus ĩ his libris quos τραγωδουμένης λέξεως ſcripſit: poſuit his uerbis:

Sunt in libro ſeptimo illi uerſus: quibus hernici populi & eorũ nobiliſſima ut tũc erat ciuitas anagnia enumerant̃. Quos diues anagnia paſcit:

Quos amaſene pater: non illis omnibus arma
Nec clypei curruſue ſonãt: pars maxima glandis
Liuentis plumbi ſpargit pars ſpicula geſtat
Bina manu: fuluoſq; lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: ueſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis: crudus tegit altera pero

Hunc morẽ in italia fuiſſe: ut uno pede calciato altero nudo iret̃ ad bellũ: nuſq̃ adhuc qđ ſciã repperi: ſed eã græcoꝝ nõnullis cõſuetudinẽ fuiſſe locupleti auctore iã palã faciã. In qua qdẽ re mirari ẽ poetæ huius occultiſſimã diligẽtiã. Qui cũ legiſſet hernicos quorum ẽ anagnia: a pelaſgis oriundos appellatos quæ ita a pelaſgo quodã duce ſuo: qui Hernicus nominabatur: morẽ quẽ de ætolia legerat hernicis aſſignauit: q ſũt uetus colõia pelaſgoꝝ & Hernicũ quidẽ hominẽ pelaſgũ ducẽ hernicis fuiſſe Iulius Higinus ĩ libro ſecũdo urbiũ nõ paucis uerbis probat̃. Morẽ uero æto

Mos eũdi in bellum

Pelaſgus Hernicus

lis fuiſſe uno tātummō pede calciato ī bellū ire: oſtendit clariſſimus Euripides ſcriptor tragicus. In cuius tragœdia quæ Meleager īſcribitur: nuntius īducitur deſcribens: quo quiſq; habitu fuerit ex ducibus: qui ad aprum capiendum conuenerant. In eo hi uerſus ſunt:

Animaduertitis diligentiſſime uerba Euripidis a Marone ſeruata. Ait enim ille:

Et eūdem pedē nudū Virgilius quoq; dixit: Veſtigia nuda ſiniſtri īſtituere pedis. In qua qdē re quo uobis ſtudiū noſtrorum magis cōprobet: nō reticebimus rē pauciſſimis notā reprehēſū Euripidē ab Ariſtotele: qui ignorātiā iſtud Euripidis fuiſſe cōtendit. Quod ne affirmē potius q̄ probē Ariſtotelis uerba ponā ex libro quē de poetis ſecūdo ſupra dixit. In quo de Euripide loquēs ait:

Cum hæc ita ſint: uidetis tamē Virgiliū Euripide auctore q̄ Ariſtotele uti maluiſſe Nam ut haec ignorauerit tā anxie doctus minime crediderim. Iure autem prætulit Euripidem. Eſt enim īgēs ei cum græcarum tragœdiarum ſcriptoribus familiaritas: quod uel ex præcedentibus licet uel ex his quæ mox dicentur: opinari. In libro quarto in deſcribenda Eliſſæ morte ait: q̄ ei crinis abſciſus eſſet his uerſibus:

Crinis abſcidit̄ morientibus

Nondum illi flauum proſerpina uertice crinem
Abſtulerat: ſtygioque caput dānauerat orco.

Deinde Iris a Iunone miſſa abſcidit ei crinem: & ad orcū refert. Hāc Virgilius nō de nihilo fabulā fingit: ſicut Aurelius uir alias doctiſſimus Cornutus extimat: qui ad notationem eiuſmodi appoſuit his uerſibus uerba Cornuti. Vnde hæc hiſtoria ut crinis auferēdus ſit morientibus: ignorat̄ Sed aſſueuit poetico more aliqua fingere: ut de aureo ramo. Hæc Cornutus. Sed me pudet q̄ tātus uir græcarum etiā doctiſſimus litterarum ignorauit Euripidis nobiliſſimā fabulā Alceſtim: In hac enim fabula ī ſcæna Orcus īducit̄ gladiū geſtās: quo crinē abſcidit Alceſtidi: & ſic loqtur

Proditum ẽ(ut opinor)quem ſecutus Virgilius fabulam abſcindendi crinis induxerit. ἀγνίσαι autem dicunt diis conſecrare: unde poeta noſter ait ex Indis perſona. Hunc ergo diti ſacrũ iuſſa fero: teq; iſto corpore ſoluo. Nunc quia pleraq; & omnia que ſupradixi inſtructa auctoritare tragicorum probaui: id quoq; qđ a Sophocle tractum ẽ: annotabo. In libro enim quarto Virgilius Eliſſam facit poſtq̃ ab Aenea relinquitur. uelut ad ſacricolarũ ſagarumq; carmina & deuotiones fugientem: & inter cætera ait ſedandi amoris gratia herbas quæſitas: quæ æneis falcibus ſecarentur. Hæc res nonne quæſtione digna eſt? Vnde Virgilio Aeneæ falces in mentem uenerint? Ponam itaq; uirgilianos uerſus mox & inde Sophoclis: quos Maro æmulatus eſt: Falx ahena ĩ ſacris

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ nigri cum lacte ueneni.

Sophoclis autem tragœdia id de quo quærimus etiã titulo præfert. Inſcribitur enim rizotomoi: in qua Medæam deſcribit maleficas herbas ſecãtem: ſed auerſam: ne ui noxii odoris ipſa interficeretur: & ſuccum quidem herbarum in cados æneos refundentem. Ipſas autem herbas æneis falcibus execantem. Sophoclis uerſus hi ſunt:

Hæc Sophocles. Quo auctore ſine dubio Virgilius protulit æneas falces Omnino autem ad rem diuinam pleraq; ænea adhiberi ſolita multa indicio ſunt & in his maxime ſacris quibus delinire aliquos aut deuouere aut deniq; exigere morbos uolebãt. Taceo illud plautinum cum ait: Mecum habet pagus morbus æs & ꝙ alibi Virgilius: Curetum ſonitus crepitãtiaq; æra. Sed Carminii curioſiſſimi & docti uerba ponam: qui in libro de italia ſecũdo ſic ait: Prius itaq; & tuſcos æneo uomere uti cum conderẽtur urbes ſolitos: in traiecticis eorum ſacris inuenio: & in ſabinis ex ære cultros: quibus ſacerdotes tonderentur. Poſt hæc Carmini uerba longum fiat: ſi uelim percenſere q̃ multis in locis grecorum uetuſtiſſimi æris ſonos tanq̃ rem ualidiſſimam adhibere ſoliti ſunt. Sed præſenti operi docuiſſe nos ſufficit: falces æneas Maronis exemplo græci auctoris inductas: In libro nono Virgilius poſuit hos uerſus

Vomer æneus ĩſignãdis mœnibus urbis

Stabat in egregiis arcentis filius armis
Pictus acu chlamydem & ferrugine clarus hibera
In ſignis facie: genitor quem miſerat arcens
Eductum matris loco ſymetia circum
Flumina: pinguis ubi & placabilis ara palici.

Quis hic Palicus deus uel potius qui dii Palici (nam duo ſunt) apud nullum penitus auctorem latinum quod ſciam repperi: ſed de græcorum penitiſſimis litteris hanc hiſtoriam eruit Maro Nam primum ut ſymetus fluuius cuius his uerſibus meminit: in ſicilia ē: ita & dii Palici in ſicilia coluntur: quos primum omnium Aeſchylus tragicus uir utiq; ſiculus in litteras dedit. Interpretationē quoq; nominis eorum: quam græci ἐτυμολογίαν uocant: expreſſit uerſibus ſuis. Sed priuſq̄ uerſus Aeſchyli ponā paucis explananda eſt hiſtoria Palicorum. In ſicilia ſymetus fluuius eſt. Iuxta hunc nympha Thalia compreſſu Iouis grauida metu Iunonis optauit: ut ſibi terra dehiſceret. factum ē. Sed ubi uenit tempus maturitatis infantū: quos aluo illa geſtauerat: recluſa terra eſt: & duo infantes de aluo Thaliæ ꝑgreſſi emerſerūt appellatique ſunt Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι: quoniā prius ī terram merſi: denuo inde regreſſi ſunt. Nec longe inde lacus breues ſunt: ſed īmenſum profundi aquarum ſcaturigine ſemper ebullientes: quos incolæ crateras uocant: & nomine dellos appellant: fratreſq; eos Palicorum extimant: & habentur in cultu maximo: præcipueq; circa exigendum iuxta eos iuſiurandum præſens & efficax numen oſtenditur. Nam cum furti negati uel eiuſcemodi rei fides quæritur: & iuſiurandum a ſuſpecto petitur: uterq; ab omni contagione mundi ad crateras accedunt: accepto prius fideiuſſore a perſona q̄ iuratura eſt: de ſoluēdo eo quod peteretur: ſi addixiſſet euentus. Ille īuocato loci numine teſtatū faciebat eſſe iuratori de quo iuraret. Quod ſi fideliter faceret: diſcedebat illæſus. Si uero ſubeſſet iuriiurando mala cōſcientia: mox in lacu amittebat uitam falſus iurator. Hæc res ita religionem fratrum commendabat: ut crateres quidem implicabiles uocarētur. Nec ſine diuinatione eſt Palicorum templum. Nā cū ſiciliā ſterilis annus areſeciſſet: diuino Palicorum reſponſo admoniti ſiculi Heroi cuidam certum ſacrificiū celebrauerunt & reuertit ubertas. Qua gratia ſiculi omne genus frugum cōgeſſerūt ī arā

Palicorum. Ex qua ubertate ara ipſa pinguis uocata ē. Hæc ē oīs hiſtoria: quæ de Palicis eorūq; fratribus in græcis tantūmodo litteris īuenitur: quas Maro nō minus q̃ latinas hauſit. Sed hæc q̃ diximus auctoritatibus approbanda ſunt. Aeſchyli tragœdia ē: quæ inſcribitur ætna. In hac cū de Palicis loqueretur: ſic ait:

Hæc Aeſchylus

Calias autem in ſeptima hiſtoria de rebus ita ſcribit:

Hactenus Calias. Polemon uero ſic ait: ī libro qui inſcribitur:

Hæc Polemon. Sed & Anaxagoras in tertia hiſtoria ſua de loci diuinitate ita ſcribit:

Abſoluta ē extimo & auctoribus idoneis aſſerta explanatio uirgiliani loci quē litteratores noſtri nec obſcurum putant: contenti uel ipſi ſcire uel inſinuare diſcipulis Palicū dei eſſe cuiuſdam nomen. Quis ſit autem deus iſte uel unde ſit dictus: tam neſciunt q̃ ſcire nolūt: qa nec ubi q̃rant ſuſpicant̄: quaſi græcæ lectiōis expertes. Nec illos uerſus relinq̃mus īactos: q̄ ſūt ī prīo γεοργκῶν

Humida ſolſtitia atq; hyemes orate ſerenas
Agricolæ. hyberno lætiſſima puluere farra.
Lætus ager nullo tantum ſe miſia cultu
Iactat: & ipſa ſuas mirantur gargara meſſes.

Senſus hic cum uideatur obſcurior: pauloq; perplexius q̃ poetæ huius mos eſt pronuntiatus: tamen habet in ſe animaduertendam quæſtionem ex græca antiquitate uenientem. Quæ ſint iſta gargara: quæ Virgilius eſſe uoluit fertilitatis exemplar. Gargara hæc igitur ſunt in miſia: quæ eſt helleſponti prouīcia. Sed ſignificatio nominis & loci duplex ē. Nam & cacumē mōtis idæ: & oppidū ſub eodē mōte hoc noīe uocat̄. Homerus ſignificationē cacuminis ita poſuit γάργαρον ἄκρον Hic gargarū ꝓ excelſiſſimo mōtis loco accipi cōueīre & ipſe ſēſus īdiciū facit nā d̄ Ioue

loquit̃ Sed & alibi eodem Homero teſte manifeſtius exprimitur Et Epicharmus uetuſtiſſimus poeta in fabula quæ inſcribitur troes: ita poſuit:

Ex his liquido claret gargara cacumen idæ montis appellitari. Pro oppido autem gargara qui dixerint: enumerabo. Ephorus notiſſimus hiſtoriarum ſcriptor in libro quinto ſic ait:
Nec Ephorus ſolus: ſed etiam Phileas uetus ſcriptor in eo libro qui inſcribitur aſia: ſic meminit:

Arati etiã liber elegiõ fertur in quo de Diotĩo quodã pœta ſic ait

Gargara oppidum

Ex his uerſibus etiã ciuiũ nomẽ ĩnotuit: quia gargares uocãtur. Cũ igitur conſtet gargara nunc pro montis cacumine: nunc pro oppido ſub eodem monte poſito accipienda. Virgilius non de ſummo monte: ſed de oppido loquitur. Cur tamen gargara poſuerit: ut locum frugum feracem requiramus & oẽm quidẽ illã miſiam opimis ſegetibus habitam ſatis cõſtat: ſcilicet ob humorem ſoli. Vnde Virgilius ĩ ſupradictis uerſibus cũ dixiſſet: Humida ſolſtitia: intulit: nullo tantum ſe miſia cultu iactat: atque diceret Omnis regio quæ opportunos habuit humoreſ æquiparabit fœcunditates aruorum miſiæ. Sed Homerus cum ait:

Humidũ deſignat ſubiacẽtẽ mõti agrũ. Nã polypida ea ſignificat fõtibus abũdãtẽ. Vnde hæc gargara tãta frugũ copia erat: ut qui magnũ cuiuſq; rei numerũ uellet exprimere: ꝓ multitudine ĩmẽſa gargara nominaret. Teſtis Alceus: q ĩ celo tragœdia ſic ait:

Gargara ut uidetis manifeſte poſuit pro multitudine. Nec alter Ariſtomenes:

Ariſtophanes autẽ comicus compoſito nomine ex atena & gargaris innumerabilem: ut eius lepos eſt: numerum conatur exprimere: In fabula enim Acharneuſin ait:

aũt ſeorſũ pro multis Varro ſæpe ĩ menippeis ſuis poſuit. Sed ariſtophães adiec̃ gargara ad ſignificationẽ numeroſitatis ĩ uer̃

Eſt ergo ſecūdum hæc ſēſus horum numeroſitas īnumeræ: tēpeties: ut hyems ſerena ſit: ſolſtitium uero imbricū: fructus optīe proueniūt. Hæc autem adeo agris neceſſaria ſunt: ut ſine iis nec illi natura fecundiſſimi miſiæ agri reſpōſuri ſint opinioni fertilitatis: quæ de his habet̃. Addit miſiæ nominatī gargara: ꝙ ea urbs poſita in imis radicibus idæ mōtis defluentibus inde humoribus irrigetur: poſſitq; uideri ſolſtitiales imbres non magnopere deſiderare. Hoc in loco ad fidem ſenſui faciendam: ꝙ uliginoſa ſit non ſola gargara prouincia montis ſed & uniuerſæ miſiæ arua: adhiberi poteſt teſtis Eſchylus:

hyēs ſerena

Quid de græcis in hoc loco traxerit diximus. Addemus præterea hoīcū iocunditatis gratia: & ut liqueat Virgiliū noſtrum undiq; ueterum ſibi ornamēta traxiſſe: unde hoc dixerit: hyberno lætiſſima puluere farra. In libro enim uetuſtiſſimoꝝ carminū qui ante omnia quæ a latinis ſcripta ſunt. compoſitus ferebatur: īuenitur hoc ruſticum uetus canticum: Hyberno puluere: uerno luto grādia farra Camille mētes. Nomina poculorū Virgilius plerūq; græca ponit: ut carcheſia ut cymbia ut cātaros ſcyphos. De carcheſis ita: Cape meonii carcheſia bacchi oceano libemus ait.
Et alibi. Hic duo rite mero libans carcheſia baccho.
De cymbiis: Inferimus tepido ſpumantia cymba lacte.
De cantaro: Et grauis attrita pēdebat cantarus anſa.
De ſcyphis: Et ſacer īpleuit dextrā ſcyphus. Et autem cuius figuræ ſint: quiſue eorum fecerit mētionem: nemo quærit cōtenti ſcire cuiuſcemodi eſſe pocula Et ſcyphos quidem cantatoſq; cōſueta uulgi noīa ferēdum ſi tranſeāt. Sed de carcheſiis cymbiiſq; q̄ apud latinos haud ſcio an nunq̄ repperias apud græcos aūt ſunt rariſſima: non uideo cur cogantur īquirere: quid ſibi noua & peregrina græca noīa uelint. Eſt aūt carcheſium poculum græcis tātummodo notum. Meminit eius Pherecides ī libris hiſtoriarum aitq; Iouē Alcumenæ precium cōcubitus carcheſium aureum dono dediſſe. Sed plautus īſuetum nomen reliquit; aitq; in fabula amphitryone pateram datam. cum longe utriuſq; poculi figura diuerſa ſit. Patera enim ut & ipſum nomen indicio eſt: planum ac patens ē. Carcheſium uero procerum & circa mediam partem compreſſum anſatum mediocriter anſis a ſūmo ad īſimū perti

De uariis poculoꝝ nominibus

carcheſium

Patera Carcheſii forma

gentibus. Aſclepiades aũt uir ĩter græcos apprime doctus ac dili-
gẽs: carcheſia a nauali re exiſtimat dicta. Ait enim naualis ueli p
tem ĩferiorẽ paternã uocari: at circa mediã ferme partẽ
dici: ſũmam uero partem carcheſium nominari: & inde diffũdi ĩ
utrũq; ueli latus: eaq; cornua uocãtur Nec ſolus Aſclepiades me
minit huius poculi: ſed & alii illuſtres poetæ: ut Sappho quæ ait

Sophocles in fabula quæ inſcribitur:

cymbia

Hæc de carcheſiis ignoratis latinitati & ſola græcia celebratis Sed nec cymbia in noſtro ſermone reperies. Eſt enĩ a græcorum paucis relatum: Phelimon notiſſimus comicus in ſãtaſmate ait:

Anaxandrides etiam comicus in fabula a græcis:

Meminit eius & Demoſthenes ĩ orõe q̃ ẽ ĩ Midiã: Cibia aũt hæc ut ipſius nõinis figura ĩdicat: diminutiue a cymba dicta quod & apd græcos & apud nos ab illis trãhẽtes nauigii gẽus ẽ. Ac ſane aĩ aduerti ego apud græcoſ multa poculorum genera a re nauali cognominata: ut carcheſiã ſupra docui: ut hæc cibia pocula ꝓcera ac nauibus ſimilia. Meminit huius poculi Eratoſthenes uir lõge doctiſſimus ĩ epiſtola ad Agetorem lacedæmonium his uerbis:

Fuerunt: qui cymbium a ciſſimbio per ſincopam dictum exiſtimauerunt. Ciſſimbii autẽ (ut de Homero taceam: qui hoc poculum Cyclopi ab Vlyxe datum memorat) multi faciunt mentionem: uoluntq; nonulli proprie ciſſimbium ligneum eſſe poculum ex hedera: id ẽ κισσõυ. Et Nicãder quidam colophonius in primo hialicon ſic ait:

Sed & Callimachus meminit huius poculi:

Qui autẽ ciſſimbium ex hedera factũ poculũ διονὲκκίσσõυ nõ dici arbitrantur: Euripidis auctoritate niti uidentur: qui in Andromacha ſic ait.

cantatus

Hæc dẽ cymbo. Sequitur ut quãdo cantarum & poculi & naui-

gii genus eſſe ſupradiximus probet̃ exẽplis. Et pro poculo q̃dem notares ẽ: uel ex ipſo Virgilio qui apertiſſime propriũ Liberi patris poculũ aſſignat Sileno. Sed id ut ſupra polliciti ſumus etiã ꝓ nauigio poni ſolitũ debemus oſtẽdere. Menãder in nauclero.

Scyphus

Et ſacer ĩpleuit dextrã ſcyphus ſcyphus Herculis poculũ eſt: ita ut Liberi p̃ris cãtarus: Herculẽ uero fictores ueteres nõ ſine cã cũ poculo fecerũt: & nõnũq̃ caſſabũdũ & ebriũ: nõ ſolũ ꝙ is heros bibax fuiſſe perhibetur: ſed etiã ꝙ antiqua hiſtoria ẽ: Herculẽ poculo tanq̃ nauigio uẽtis ĩmenſa maria tranſiſſe. Sed de utraq; re pauca ex græcis antiquitatibus dicã Et multibibum heroa iſtum fuiſſe: ut taceam quæ uulgo nota ſunt: illud nõ obſcurũ argum̃tum eſt: quod Ephippus in Buſiride inducit Herculẽ ſic loquẽtẽ

Hercules multibibus

Calix

Et etiã hiſtoria nõ adeo notiſſĩa nationẽ q̃dã hoĩum fuiſſe ꝓpe heracleã ab Hercule cõſtitutã cilicranoꝝ cõpoſito noĩe ἀπὸ τῆς κύλικος. Quod poculi genus nos una littera ĩmutata calicẽ dicimus. Poculo autem. Herculem ductũ ad ἐρύθηρα .i. hiſpaniæ ĩſulã nauigaſſe: & Piniaſtis egregius ſcriptor græcorum dicit: & Pherecides auctor ẽ: quorum uerbã ſubdere ſupſedi: quia propriora ſunt fabulæ q̃ hiſtoriæ. Ego tamẽ arbitror nõ poculo Herculẽ maria trãſuectũ: ſed nauigio cui ſcypho nomen fuit: ita ut ſupra cantarum & carcheſium & a cymbiis deriuata cymba omnia hæc aſſeruimus nauigiorum uocabula. Nomina quoq; Virgilius nonnunq̃ ex antiquiſſimis græcorum hiſtoriis mutuat̃. Scitis apud illũ unã ex comitibus Dianæ Opin uocari. Quod nomen uulgo fortaſſe temere impoſitum uel etiam fictum putatur ab ignorantibus inſidioſum poetam cognomen quod a ueteribus græcis ſcriptoribus ipſi Dianæ fuerat impoſitum comiti eius aſſignare uoluiſſe. Sed uirgilius ſic ait:

noĩa mutuata ex antiqſſimis græcorũ hiſtoriis

Velocem interea ſuperis in ſedibus opin
Vnam ex uirginibus ſociis ſacraq; caterua
Compellabat: & has triſtis latonia boces Ore dabat. Et infra:
At triuiæ coſtos iam dudum in montibus opis.

Opis

Opin inquit comitem & ſociã Dianæ. Sed audite unde uirgilius hoc nomẽ acceperit: qui ut dixi quod epitheton ipſuiſce legerat:

ſociæ eius impoſuit Alexander ætholus poeta.egregius in libro qui inſcribitur muſæ refert quanto ſtudio populus epheſius de dicato templo Dianæ curauerit premiis propoſitis : ut qui tunc erant poetæ ingenioſiſſimi:in deam carmina diuerſa compone rent. In his uerſibus Opis nō comes Dianæ:ſed Diana ipſa uoca ta eſt. Loquitur aūt(ut dixi de populo epheſio:

Apparuit(ni fallor)Opin Dianam dictam:& Virgilium de ni mia doctrina hoc nomen in eius comitem tranſtuliſſe, Exceſſere omnes adytis ariſq; relictis dii. Hoc unde Virgilius dixerit: nul lus inquirit:ſed conſtat illum de Euripide traxiſſe:qui in ſabula troadibus inducit Appolinem:cū troia capienda eſſet iſta dicēte:

Qui rurſus docent unde uirgilius uſurpauerit diſceſſiſſe deos a ciuitate iam capta. Nec hoc ſine auctoritate græcæ uetuſtatis eſt: quod ait: Ipſa iouis rapidum iaculata e nubibus ignem.
Euripides enim inducit Mineruam uentos cōtra græcorum claſ ſem a Neptuno petentem:dicentemq; debere illum facere quod Iupiter fecerit:a quo in græcos fulmen acceperit. Apud Virgili um Pan niueo lanæ munere Lunam illexiſte perhibetur in nemo ra alta uocans. Munere ſic niueo lanæ ſi credere dignum eſt:& re liqua. In hoc loco Valerius Probus uir perfectiſſimus notat ne ſcire ſe hanc hiſtoriam ſiue fabulam:quo referat auctore. Quod tātum uirum fugiſſe miror. Nam Nicander huius eſt auctor hi ſtoriæ poeta:quem Didymus grammaticorum omnium quiq; ſint:quique fuerint inſtructiſſimus ſabuloſum uocat. Quod ſci ens Virgilius adiecit:ſi credere dignum:adeo ſe ſabuloſo uſum auctore fatetur. In tertio libro curſim legitur:neque unde traſla tum ſit quæritur:
Quæ phœbo pater omnipotens:mihi phœbus apollo Prædixit & cætera. In talibos locis grāmatici excuſātes īperitiam ſuam in uentiones has ingenio magis q̄ doctrinæ Maronis aſſignant nec dicant eum ab aliis mutuatum:ne nominate auctores cogantur Sed affirmo doctiſſimum uatem etiam in hoc Aeſchylum emi nentiſſimum tragœdiarum ſcriptorem ſecutum: qui in fabula quæ latina lingua ſacerdotis inſcribitur:ſic ait :

Ecquid clarum factum: inde ſumpſiſſe Virgilium: ꝙ Apollo ea uaticinetur: quæ ſibi Iupiter fatur: Probatum ne uobis eſt Virgilium ut ab eo intelligi non poteſt: qui ſonum latinæ uocis ignorat: ita nec ab eo poſſe qui græcam non hauſerit extrema ſatietate doctrinam. Nem ſi faſtidium facere non timerem: ingentia poteram uolumina de his quæ a penitiſſima græcorum doctrina tranſtuliſſet: implere. Sed ad fidem rei propoſitæ relata ſufficiēt

Virgi. non recte intelligi ſine eruditione græca

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. VI.

DE His quæ a latinis Maro tranſtulit. Capi.

S IC PRETEXTATVS MIRVM inqt in modum digeſſit Euſtachius quæ de græca antiquitate carmini ſuo Virgilius inſeruit. Sed meminimus uiros īter omnes noſtra ætate longe doctiſſimos Furium Cecinnanq; Albinum promiſiſſe ſe proditturos: quid idem Maro de ātiquis ſcriptoribus traxerit Quod nunc ut fiat tempus admonet. Cūmq; omnibus idem placeret: tum furius albinus: Et ſi uereor: ne dum oſtendere cupio quantum Virgilius noſter ex antiquorum lectiōe profecerit: & quos ex omnibus flores uel quæ in carminis ſui decorem ex diuerſis ornamenta leuauerit: occaſionem repræhendendi uel imperitis uel malignis miniſtrem exprobantibus tanto uiro alieni uſurpationem: nec conſiderantibus hunc eſſe fructum legendi. æmulari ea quæ in aliis probes: & quæ maxīe īter alioꝝ dicta mireris. ī aliquē uſū tuum opportuna deriuatione: cōuertere q̄d & nō tam īter ſe q̄ a græcis & græcoꝝ excellentes inter ſe ſæpe fecerūt. Et ut de alienigenis taceā: poſſē pluribus edocere q̄tum ſe mutuo cōpilarint bibliothecæ ueteris auctores. Quod tamen opportune alias (ſi uolentibus erit) probabo. Vnum nunc exemplum proferam: quod ad proanda quæ aſſero pene ſufficiet. Affranius enim togatarū ſcriptor in ea togata quæ cōpitalia inſcribitur: nō īuerecūde reſpondens arguentibus q; plura ſumpſiſſet a Menandro: Fateor inqt

ſumpſi non ab illo modo: ſed ut quiſquis habuit quod cõueniret mihi: quodq; me nõ poſſe melius facere credidis etiã a latino. Quod ſi hæc ſocietas & rerũ cõmunio poetis ſcriptoribuſq; omnibus ĩter ſe exercẽda cõceſſa ẽ: quis fraudi Virgilio uortat: ſi ad excolẽdum ſe quædam ab antiquioribus mutuatus ſit? Cui etiã gratia hoc nomine ẽ habẽda: ꝙ nõnulla ab illis in opus ſuum qđ æterno manſurũ ẽ: transferendo: fecit ne omnino memoria ueterum deleretur: quos (ſicut præſẽs tẽpus oſtendit) non ſolũ lectui uerũ etiã riſui habere iam cœpimus. Deniq; & iudicio trãſferẽdi & modo imitandi conſecutus ẽ: ut quod apud illum legerimus alienum: aut illius eſſe malimus: aut melius hic q̃ ubi natum ẽ: ſonare miremur. Dicam itaq; primum quos ab aliis traxit uel ex dimidio ſui uerſus uel pene ſolidos Poſt hoc locos integros cum parua quadam mutatione tranſlatos: ſenſuſue ita tranſcriptos: ut unde eſſent eluceret: immutatos alios ut tamen origo eorum non ignoraretur. Poſt hæc quædam de his quæ ab Homero ſumpta ſũt: oſtendã nõ ipſũ ab Homero tuliſſe ſed prius alios inde ſumpſiſſe: & hunc ab illis quos ſine dubio legerat trãſtulerat.

Ennius libro primo.

Vertitur ĩterea cælum & ruit oceano nox.

Ennius ſexto.

Vertitur interea cælum cum ĩgentibus ſignis:
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Ennius in primo.

Qui cælum uerſat ſtellis fulgentibus aptum.

Et in tertio.

Cælum proſpexit ſtellis fulgentibus aptum.

In decimo.

Hic nox præceſſit ſtelliſ ardentibus apta:
Conciliumq; uocat diuum pater atq; hoĩum rex

in ſexto.

Tum cũ corde ſuo diuum pater atq; hoĩum rex:
Eſt locus heſperiam graii cognomine dicunt.

In primo

Eſt locus heſperiam quam mortales perhibebãt:
Tuq; o thybri tuo genitor cum flumine ſancto.

In primo.

Teq; pater thybenne tuo cum flumine ſancto.
Accipe datq; fidē: ſunt nobis fortia bello Pectora.
In primo.
Accipe daq; fidem (fœduſq; feri bene firmum.
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
In primo.
Cum ſuperum lumen nox intempeſta teneret:
Tu tñ īterea calido mihi ſanguine penas pſolueſ
In primo.
Nec pol homo quiſq̄ faciet impune animatus
Hoc: niſi tu nam mihi calido das ſāguine pœnas
Concurrunt undiq; tælis Indomiti agricolæ.
Ennius in tertio.
Poſtq̄ defeſſi ſunt: ſtant & ſpargere ſeſe:
Haſtis anſatis concurrunt undiq; tælis.
Summa nituntur opum ui.
Ennius in quarto.
Romani ſcalis ſumma nituntur opum ui.
Et in decimoſexto.
Reges per regnum ſtatuaſq; ſepulcraq; quærūt.
Aedificant nomen: ſumma nituntur opum ui.
Et mecum ingentis oras euoluite belli.
Ennius in ſexto.
Qui potis ingentis oras euoluere belli?
Ne qua meis dictis eſto mora: iuppiter hac ſtat.
Ennius in ſeptimo:
Non ſemper ueſtra euertit: nūc iuppiter hac ſtat:
Inuadunt urbem ſomno uinoq; ſepultam.
Ennius in octauo.
Nunc hoſtes uino domiti ſomnoq; ſepulti.
Tollitur in cælum clamor: cunctiq; latini
Ennius in ſeptimodecimo.
Tollitur in cælum clamor exortus utriſq;
Quadrupedāte putrē ſonitu quatit ungula cāpū
Ennius in ſexto.
Explorant numidæ: totam quatit ungula terram
Idem in octauo.

Cum ſequitur ſũmo ſonitu quatit ungula terrã
Idem in decimoſeptimo.
It eques:& plauſu caua concutit ungula terram:
Vnus qui nobis cuntando reſtituit rem.
Ennius in.xii.
Vnus homo nobis cuntando reſtituit rem.
Corruit in uulnus:ſonitum ſuper arma dederũt.
Ennius in.xvi.
Concidit:& ſonitum ſimul ĩſuper arma dederũt
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras.
Lucretius in.ii.
Cum primum aurora reſpargit lumine terras.
Flammarum longos a tergo inuoluere tractus.
Lucretius in.ii.
Non ne uides longos flammarum ducere tractu.
Ingeminant abruptis nubibus ignes.
Lucretius in.ii.
Nunc hinc nunc illinc abruptis nubibus ignes:
Belli ſimulacra ciebat.
Lucretius in.ii.
Componunt:complent:belli ſimulacra cientur.
Simnlacraq; luce carentum.
Lucretius in.iiii.
Cum ſæpe figuras
Contuimur miras:ſimulacraq; luce carentum:
Aſper acerba tuens retro redit.
Lucretius in.v.
Aſper acerba tuens immani corpore ſerpens:
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
Furius in primo annali.
Interea oceani linquens aurora cubile.
Quod gẽus hoc hoĩũ:que hũc tã barbara morẽ?
Furius in.vi.
Quod genus hoc hoĩum ſaturno ſancte create?
Rumoreſq; ſerit uarios:ac talia fatur.
Furius in.x.
Rumoreſq; ſerunt uarios:ac multa requirunt
Nomine quenq;. uocans reficitq; ĩ prælia pulſos

Furius in .x:
Nomine quenq; ciet. dictorum tempus adeſſe.
Commemorat. Deinde infra.
Cõfirmat dictis: ſimulatq; exuſcitat acris
Ad bellandum animos: reficitq; ad prælia mẽtes.
Dicite pierides: non omnia poſſumus omnes.
Lucretius in quinto.
Maior erat natu: non omnia poſſumus omnes.
Diuerſi circunſpiciunt hoc acrior idem.
Pacuuius in Medea.
Diuerſi circunſpicimus: horror percipit.
Ergo iter inceptum peragunt rumore ſecundo.
Seuius in libro. V.
Redeunt referuntq; petita rumore ſecundo:
Nunq̃ hodie effugies: ueniam quocunq; uocaris
Neuius in in equo troiano.
Nunq̃ hodie effugies: quin mea manu moriare.
Vendidit hic auro patriam: dominumq; potentẽ
Impoſuit: fixit leges præcio atq; refixit:
Varius de morte
Vendidit hic latium populis: agroſq; quiritum
Eripuit: fixit leges precio atq; refixit:
Vt gemma bibat: & ſarano dormiat oſtro.
Varius de morte.
Incubet & tyriis: atq; ex ſolido bibat auro.
Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis.
Catullus.
Currite ducentes ſubtegmina currite fuſi.
Fœlix heu nimium fœlix ſi littora tantum
Nunq̃ dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.
Catullus.
Iuppiter omnipotens utinam non tempore prĩo
Gnoſia cecropiæ tetigiſſent littora puppes.
Magna oſſa lacertoſq; exuit.
Lucretius in. xvii.
Magna oſſa lacertiq; apparent homini.
Placidam per membra quietem Irrigat.

Furius in primo.
Mitemq; rigat per pectora ſomnum.
Lucretius in.iiii.
Nũc qbus ille modis ſõnus p mẽbra qetẽ Irrigat.
Campoſq; liquentes.
Lucretius in. Vi. de mari ſimile.
Et liquidam molem campoſq; natantes.
Et geminos duo fulmina belli ſcipiadas.
Lucretius in.iii.
Scipiades belli fulmen chartaginis horror.
Et ora triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror
Lucretius in.ii.
Fœdo pertorquet ora ſapore.
Morte obita qualis fama eſt uolitare figuras.
Lucretius in.i.
Cernere uti uideamur eas audireq; coram.
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.
Hinc eſt & illud Virgilii.
Et patris anchiſæ gremio complectitut oſſa.
Ora modis attollens pallida miris.
Lucretius in.i.
Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris:
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.
Ennis in.xvi.
Tunc timido manat ex omni corpore ſudor.
Labitur uncta uadis abies.
Ennius in.xiiii.
Labitur uncta carina: uolat ſuper ĩpetus undas.
Ac ferreus ingruit imber.
Ennius in .viii.
Haſtati ſpargunt haſtas: fit ferreus imber.
Apicem tamen incita ſummum Haſta tulit.
Ennius in.xVi.
Tamen ĩde uolans ſecum abſtulit haſta Inſigne.
Puluerulẽtus eques furit: omnes arma requirũt.
Ennius in. Vi.
Ballatum pecudes quatit: omnes arma tequirũt:

Nec uiſu facilis nec dictu affabilis ulli.

Actius in Philoctete.

Quem neq; tueri contra neq; affari queas.
Aut ſpoliis ego iam raptis laudabor opimis:
Aut leto inſigni.

Actius in armorum iudicio.

Nã trophæũ ferre me a forti uiro pulchrum eſt.
Si autem & uincar: uinci a tali nullum ẽ probrũ.
Nec ſi miſerum fortuna ſinonem
Finxit: uanum etiam mẽdacẽq; improba finget.

Actius in Telepho.

Nam ſi a me regnum fortuna atq; opet
Eripere quiuit: & uirtutem nequiuit:
Diſce puer uirtutem ex me uerumq; laborem:
Fortunam ex aliis.

Actius in armorum iudicio.

Virtuti is par: diſpar fortunis patris.
Iam iam nec maxima iuno:
Nec ſaturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.

Actius in Antigona:

Iam iam neq; dii regunt:
Neq; profecto deũ ſummus rex omnibus curat.
Num capti potuere capi: num incenſa cremauit Troia uiro

Ennius ĩ.x.cũ de pergamis loqueretur.

Quæ neq; dardaniis campis potuere perire:
Nec cum capta capi: nec cum combuſta cremari
Multi præterea quos fama obſcura recondit.

Ennius in alexandro.

Multi alii aduentant: paupertas quorum obſcurat nomina.
Audentes fortuna iuuat.

Ennius in. Vii.

Fortibus eſt fortuna uiris data:
Recoquunt patrios fornacibus enſes
Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem:

Lucretius in. V.

Inde minutatim proceſſit ferreus enſis.
Verſaq; in obſcurum ſpẽs eſt facilis aenæ.

Pocula ſunt fontes liquidi atq; exercita curſu Flumina.

Lucretius in. V.

Ad ſedare ſitim fluuii fonteſq; uocabant.
Quos rami fructus: quos ipſa uolentia tuta
Sponte tulere ſua: carpſit.

Lucretius in. V.

Quod ſol atq; ĩbres dederat: quod terra crearat.
Sponte ſua: ſatis id placarat pectora donum.

Poſt uerſus ab aliis uel ex ĩtegro uel ex parte tranſlatos: uel quædã ĩmutando uerba tanq̃ ſucco alio tinctos: nũc locos locis cõponere: ſed & aĩo ut unde formati ſint: quaſi de ſpeculo cognoſcas.

Lucretius in. i.

Nec ſum animi dubius uerbis ea uincere: magnũ
Quam ſit: & anguſtis hunc addere rebus honorẽ
Sed me parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis qua nulla priorum
Caſtaliam molli deuertitur orbita cliuo.

Lucretius in. i.

Nec me animi fallit q̃ ſint obſcura: ſed acri
Percuſſit thirſo laudis ſpes magna meum cor:
Et ſimul incuſſit ſuauem in pectus amorem
Muſarum: quo nunc inſtinctus mente uigenti
Auia pieridum peragro loca nullius ante
Trita ſolo.

Accipe & alterum locum Maronis illi unde traxerat cõparandũ: ut eũdem colorem ac pene ſimilem ſonum loci utriuſq; repias.

Virgilius.

Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis uomit ædibus undam:
Nec uarios inhiant pulchra teſtudĩe poſtes.

Et mox.

At ſecura quies & neſcia fallere uita
Diues opum uariarum: at latis ocia fundis:
Speluncæ uiuiq; lacus: at frigida tempe:
Mugituſq; boum molleſq; ſub arbore ſomni.
Non abſunt illic ſaltus ac luſtra ferarum:
Et patiens operum pauoq; aſſueta iuuentus.

Lucretius in.ii.
Si non aurea ſunt iuuenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris.
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur:
Nec domus argento fulgens auroq; renidens:
Nec citharam reboant laqueata aurataq; tempe:
Cum tamen inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ riuum ſub ramis arboris altæ:
Non magnis opibus iucunde corpora curant:
Præſertim cum tempeſtas arridet:& anni
Tēpora conſpargunt uiridantis floribus herbas.
Non umbræ altoꝝ nemoꝝ non mollia poſſunt.
Prata mouere animū:non qui per ſaxa uolutus
Purior electro campum petit amnis.
Lucretius in.ii.
Nec teneræ ſalices atq; herbæ rore uirentes
Fluminaque ulla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum:ſubitamq; auertere curam.
Ipſius uero peſtilētiæ:que eſt in tertio georgicorum:color totus & liniamenta pene omnia tracta ſunt de deſcriptione peſtilen‑tiæ quæ eſt in. Vi.
Lucretii. Nam uirgiliana incipit.
Hic quondam morbo cæli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas:totoq; actunni incanduit æſtu:
Et genus omne neci pecudum dedit omne feraꝝ.
Lucrertii ueo ſic incipit.
Hæc ratio quondam morborū & mortifer æſtus
Finibus in cecropis funeſtos reddidit agros:
Vaſtauitq; uias:exhauſit ciuibus urbem.
Sed quatenus totum locum utriuſq; ponere ſatis longū ē: excer‑perā aliqua:ex quibus ſimilitudo gemīæ deſcriptiōis appareat.
Virgilius ait.
Tum uero ardentes oculi atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis:imaq; longo
Ilia ſingultu tendunt:it naribus ater
Sāguis:& oppreſſas fauces premit aſpera līgua.
Lucretius ait:

Principio caput incenſum feruore gerebat:
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atræ:
Sanguine & ulceribus uocis uia ſepta coibat.
Atq; animi interpres manabat lingua cruore
Debelitata molis motu grauis aſpera tactu

Vitgilius ſic ait.
Hæc ante exitum primis dant ſigna diebus.
Et quæ darent ſigna: ſupra rettulit: id eſt
Demiſſe aures: incerus ibidem
Sudor: & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & attactu tractanti dura reſiſtit.

Lncretius ait.
Multaq; præterea mortis tunc ſigna dabantur
Pertutbati animi: mens in mœrore metuq;
Triſte ſupercilium: furioſus uultus & acer:
Sollicitæ porro plenæq; ſonoribus autes:
Creber ſpiritus aut ingens raro coortus:
Sudoribuſq; madens per collũ ſplẽdidus humor
Tenuia ſputa minuta croci contracta colore:
Salſaq; per fauces raucas uix edita tuſſis.

Virgilius.
Profuit inſerto latices infundere cornu
Leones. ea uiſa ſalus morientibus una.
Mox erat hoc ipſum exitio.

. Lucretius ait.
Nec ratio remedii communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat uitalis aeris auras
Voluere in ore: liceret & cæli templa tueri:
Hoc aliis erat exitio: letumq; parabat.

Vitgilius ait.
Præterea nec iam mutari pabula refert.

Quæſitæq; nocent artes: ceſſere magiſtri.

Lucretius ait.

Nec requies erat ulla mali: defeſſa iacebant
Corpora: miſſabat tacito medicina timore.

Virgilius ait.

Ipſis eſt aër auibus non æquus: & illæ
Præcipites alta uitam ſub nube relinquunt.

Lucretius ait.

Nec tamen omnino temere illis ſedibus ulla
Comparebat auis: nec triſtia ſeda ferarum
Exuperant ſiluis: languebat pleraq; morbo:
Et moriebantur.

Non ne uidentur nobis membra huius deſcriptionis ex uno fonte manaſſe? Sed rurſus locos alios comparamus.

Gaudent perfuſi ſanguine fratrum.
Exilioq; domos & dulcia limina mutant.

Lucretius in. iii.

Sanguine ciuili rem conflant: diuiciaſq;
Conduplicant auidi cædem cæde accumulantes:
Crudeles gaudent in triſti funere fratris.
Multa dies uariuſq; labor mutabilis æui
Rettulit in melius; multos alterna reuiſens
Luſit: & in ſolido rurſus fortuna locauit.

Ennius in. Viii.

Multa dies in bello conficit unus.
Et rurſus multæ fortunæ forte recumbunt.
Haud quemq̃ ſemper fortuna ſecuta eſt.
O præſtans animi iuuenis: quantum ipſe feroci
Virtute exuperas: tanto me impenſius æquum ē
Conſulere: atq; omnes metuentē expēdere caſus.

Actius in Antigona.

Quanto magis te iſtiuſmodi eſſe intelligo:
Tanto antigona magis me par eſt tibi
Conſulere & parcere.
O lux dardaniæ ſpes o fidiſſima teucrũ. & reliq̃

Ennius in Alexandro.

O lux troiæ germane hector

Quid ita cum tuo lacerato corpore miſer.
Aut qui te ſic reſpectantibus tractauere nobis
Frena pelectronii: lapythæ gyroſq; debere
Impoſiti dorſo: atq; equitem docuere ſub armis.
Inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſupetbos

Varius de morte

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ:
Qua uelit ire: ſed anguſto prius ore corcens
Inſultare docet campis: fingitq; morando.

Virgilius.

Talius amor daphnim: qualis cum feſſa iuuencum
Per nemora atq; altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum uiridi procumbit in ulua
Perdita: nec ſeræ meminit decedere nocti

Varius de morte

Ceu canis umbroſam luſtrans gortinia uallem:
Si ueteris potuit ceruæ comprendere luſtra:
Sæuit in abſentem. & circum ueſtigia luſtrans
Aetheta per nitidum tenues ſectatur odotes
Non amnes illam medii non ardua tardant.
Perdira nec ſeræ minit decedere nocti.
Nea tua funera mater
Produxi: preſſiue oculos: aut uulnera laui.

Ennius in Creſiphonte.

Neq; terram iniicere neq; creuenta
Conueſtire mihi corpora licuit.
Neq; miſeræ lauerae lachryme ſalſum ſanguinem.
Nam canebat uti magnum per inane coacta
Semina: terrarumq; animæq; mariſq; fuiſſent:
Et liquidi ſimul ignis: ut is: exordia primis
Omnia: & ipſe tener mundi concreuerit orbis.
Tum durate ſolum: & diſcludete nerea ponto
Cœperit: & rerum paulatim ſumete formas.
Iamq; nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem.
Lucrecius in. V. ubi de confuſione orbis ante hũc ſtatũ loqtur.
His neq; tum ſolis tota cerni lumine claro
Altiuolans poterat: neq; magni ſydera mundi

Nec mare nec cælum nec deniq; terra nec aer
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla uideri
Sed noua tempeſtas quædam: moleſq; coorta
Diffugere inde loci partes cœpere: pareſq;
Cum paribus iungi res: & diſcludere mundum
Membraq; diuidere: & magnas diſponere partes.

Et infra

Hoc eſt a terris magnum ſecernere cælum
Et ſeorſum mare un ſecreto humore pateret:
Seorſum item puri ſecretiq; ætheris ignis

Et infra.

Omnia enim magis hæc ex leuibus atq; rotundis
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua uenit
Pergama: & armatum peditem grauis attulit aluo

Ennius in Alexandro

Nam maximo ſaltu ſuperauit
Grauibus armatis equus
Qui ſuo partu ardua perdat pergama.
Tum pater omnipotens rerum cui ſumma poteſtas
Infit: eo dicente deum domus alta ſileſcit
Et tremefacta ſolo tellus ſilet: arduus æther:
Tum uenti poſuere: præmit placida æquora pontus

Ennius in Scipione.

Mundus cæli uaſtus conſtitit ſilentia:
Et neptunnus ſæuus undis aſperis pauſam dedit.
Sol equis iter repreſſit ungulis uolantibus
Conſiſtere amnes perennes: arbores uento uacant.
Itur in antiquam ſyluam ſtabula alta ferarum:
Procumbunt piceæ: ſonat icta ſecuribus ilex:
Fraxineæq; trabes: cuneis & fiſſile robur
Scinditur: ac uoluunt ingentes montibus ornos.

Ennius in ſexto

Incedunt arbuſta per alta ſecuribus cædunt:
Percellunt magnas quercus: exciditur ilex:
Fraxinus frangitur: atq; abies conſternitur alta.
Pinus proceras peruertunt: omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſyluai frondoſai:

Diuerſi magno ceu quondam turbine uenti
Confligunt: zephyruſq; notuſq;: & lætus eois Eurus equi.

Ennins in decimoſeptimo

Concurrunt ueluti uenti cum ſpiritus auſtri
Imbricitor aquiloq; ſuo cum flamine contra:
Inde mari magno fluctus extollere certant.
Nec tamen: hæc cum ſint hominumq; boumq; labores
Verſando terram experti: nihil improbus anſer.

Lucretius in quinto.

Sed tamen interdum magno quæſita labore
Cum iam per terras frondent atq; omnia florent:
Aut nimiis torrens feruoribus æthenius ſol:
Aut ſubiti perimunt imbres gelidæq; pruinæ:
Flabraq; uentorum uiolento turbine uerſant.

Sunt alii loci plurimorꝝ uerſuũ: quos Maro in opus ſuũ cũ paucorꝝ ĩmutatione uerborꝝ a ueteribus tranſtulit. Et quia longũ eſt uniuerſos uerſus ex utroq; tranſcribere: libros ueteres notabo ut qui uolet illic legendo æqualitatem locorꝝ conferendo miret̃. In primo æneidos tempeſtas deſcribitur: & Venus apud Iouẽ queritur de periculis filii: & Iupiter eam de futurorꝝ proſperitate ſolatur. Hic locus totus ſumptus a Neuio eſt ex primo libro belli punici. Illic enim æque Venus troianis tempeſtate laborantibus cum Ioue queritur: & ſequuntur uerba Iouis filiam conſulantis ſpe futurorꝝ. Item de Pandaro & Bitia aperientibus portas locus acceptus eſt ex libro quintodecimo Ennii: qui ĩduxit hiſtros duos in obſidione erupiſſe porta: & ſtragem de obſidente hoſte feciſſe. Nec Tullio compilando dummodo undiq; ornamẽta ſibi conferret: abſtinuit. O fama ingens ingentior armis Vir troiane. Nempe hoc ait: Aeneam famam ſuam factis fortibus ſupergreſſum: cum plerunq; fama ſit maior rebus. Senſus hic in Catone Ciceronis his uerbis contingebat in eo: quod pleriſq; cõtra ſolet ut maior omnia re q̃ fama uiderentur: Nam ſæpe euenit ut expectatio cognitione aures ab oculis uinceretur: Itẽ proximus huic longo: ſed proximus interuallo. Cicero in Bruto: Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio Lutius Philippus proximus accedebat: ſed longo interuallo: tamen proximus. Sunt quædam apud Virgilium quæ ab Homero creditur tranſtuliſſe: ſed ea docebo a

De Pandaro & Bitia

noſtris auctoribus ſumpta:Qui priores hæc ab Homero in carmina ſua traxerant:quod primum ſummus homericæ laudis cumulus ẽ:quod cum ita a plurimis aduerſus eum uigilatũ ſit:coactæq; omnium uires manum contrafecerint.

Ille uelut pelagi rupes ĩmota reſiſtit.Homerus de Aiacis forti pugna ait.Hunc locum Ennius in .xv.ad pugnam Celii tribuni his uerſibus transfert.

Vndiq; conueniunt:uelut imber tela tribuno
Configunt parmam:timuit haſtilibus umbo
Aerato ſonitu galeæ:ſed nec pote quiſq̃
Vndiq; intendo corpus diſcerpere ferro.
Semper abundantes haſtas frangitq; quatitq;:
Totum ſudor habet corpus:multumq; laborat.
Nec reſpirandi fit copia præpete ferro.
Hiſtri tæla manu iacientes ſolicitabant.

Hic Virgi.eundẽ locũ de ĩcluſo Turno gr̃a elegãtiore compoſuit

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum
Nec dextra ualet:obiectis ſic undiq; telis
Obruitur:ſtrepit aſſiduo caua tempora circum
Tinnitu galea:& ſaxis ſolida æra fatiſcunt.
Diſcuſſæq; iubæ capiti:nec ſufficit umbo
Ictibus:ingeminant haſtis & troes & ipſe
Fulmineus mneſtheus:tum toto corpore ſudor
Liquitur:& piceum(nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit feſſos:quatit æger anhelitus artus.

Homerus ait.

Furius in.iiii.annali.

Preſſatur pede pes:mucro mucrone:uiro uir.

Hinc Virgilius ait.

Hæret pede pes:denſuſq; uiro uir.

Homeri eſt.

Hunc ſecutus Hoſtius poeta in libro.ii.belli hiſtrici ait.

Nõ ſi mihi linguæ centũ atq; ſint ora totidẽ uoceſq; liquatæ.

Hinc Virgilius ait.

Non mihi ſi linguæ centum ſint oraq; centum

Homerica deſcriptio eſt equi fugientis: in hæc uerba.

Ennius hinc traxit.

Et tum ſicut equus qui de præſepibus actus
Vincla ſuis magnis animis abrupit: & inde
Fert ſeſe campi per cærula lætaq; prata
Celſo pectore: ſæpe iubam quaſſat ſimul altam:
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.

Virgilius.

Qualis ubi abruptis fugit præſepia uinclis. & cætera.

Nemo ex hoc uiles putet ueteres poetas ꝗ uerſus eoꝶ ſcabri nobis uident̃. Ille enī ſtilus Enniani ſæculi auribus ſolus placebat & diu laborauit ætas ſecuta: ut magis huic molliori ſtilo acquieſceret̃. Sed ulterius ne moror Cecinnam quin & ipſe prodat q̄ meminit Maronē ex antiquitate trāſtuliſſe. Tū Cecinna ī uerſibus uel in locis quantū ſibi Maro ex antiquitate q̄ſiuerit: Furius ut memor & ueteris & nouæ auctoꝶ copiæ diſſeruit. Ego conabor oſtēdere hunc ſtudioſiſſimū uatē & de ſingulis uerbis ueteꝶ aptiſſime iudicaſſe & inſeruiſſe lecta opi ſuo uerba q̄ nobis noua uideri facit īcuria uetuſtatis: ut ecce addita pro īimica & īfeſta quis nō extimet poetā arbitrio ſuo nouū uerbū ſibi uoluiſſe fabricari Sed nō ita ē. Nā quod ait: Nec teucris addita Iuno uſq̄ aberit. i. affixa & p hoc infeſta: hoc iā dixerat Lucilius ī. xiiii. his uerſibus.

Si mihi non prætor ſiet additus: atq; agitet me:
Non male ſit ille ut dico me extenderat unus.
Mane ſalutantium totis uomit ædibus undam.

Pulchre uomit undam & antique. Nam ait Ennius.

Et tyberis flumen uomit in mare ſaxum.

Vnde & nūc uomitoria ī ſpectaculis dicimus: unde hoīes glomerati īgrediētes ī ſedilia ſe fūdūt. Agmen pro actu & luctu quodā ponere nō īelegans ē: ut leui fluit agmīe tybris: īmo & ātiquū eſt

Ennius enim in quinto ait.

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Quod ait: Crepitantibus urere flāmis: nō nouū uſurpauit uerbū ſed prior Lucretius in ſexto poſuit.

Nec res ulla magis q̄ phœbi delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.

Tum ferreus haſtis: Horret ager: horret mire ſe habet. Sed & Ennius in .xiiii.
Horreſcit telis exercitus aſper utrunq;. Et in Erectheo
Arma arrigunt horreſcunt tela. Et in Scipione:
Sparſis haſtis lōgis cāpus ſplēdet & horret. Sed & āte oēs Home (rus.
Splendet tremulo ſub lumine pontus. Tremulum lumē de imagine rei ipſius expreſſum eſt. Sed prior Ennius in Menalippe
Lumen ſic tremulo terra & caua cærula candēt. Et Lucretius ī .vi.
Præterea ſolis radiis iactatur aquai humor. & in lucē tremulo rareſcit ab æſtu. Hic candida populus antro īminet & lente texunt umbracula uites. Sunt qui extiment hoc uerbū umbracula Virgilio auctore cōpoſitū: cū Varro re℞ diuina℞ libro .x. dixerit nō nullis magiſtratibus in oppido id genus umbraculi conceſſum. Et Cicero in .v. de legibus: Vis ne igitur (quoniā ſol paululū a meridie iam deuexus uidetur: neq; dum ſatis ab his nouellis arboribus omnis hic locus opacatur) deſcendatur ad lirim: eaq; quæ reſtant in illis alno℞ umbraculis perſequamur: Similiter in Bruto Sed ut & Theophraſti doctiſſimi hominis umbraculis.
Tranſmittunt curſu campos: atq; agmina cerui
Pulueruléta fuga glomerāt: quod ait ſpecioſe tranſmittunt pro tranſeunt. Sic & Lucretius in .ii.
Et circū uolitant equites: medioſq; repente
Tranſmittunt ualido quatientes impete campos.
Sed & Peſtanus Iubonenſis ſic ait: Pedibus equos tranſmiſimus quod eſt tranſiuimus: Quam tota cohors imitata relictis Ad terram defluxit equis. Sic Furius in primo.
Ille graui ſubito deuinctus uulnere habenas
Miſit equi: lapſuſq; in humū defluxit & armis Reddidit æratis ſonitū. Tū durare ſolū & diſcludere nerea ponto Cœperit. Ferit aures nr̄as hoc uerbū diſcludere: ut nouū. Sed ꝑor Lucretius ī .v.
Diffugere inde loci partes cœpere pareſq;
Cum paribus iungi res: & diſcludere mundū. Paſtorē tityre pingues Paſcere oportet oues: deductū dicere carmē. Deductum pro tenui & ſubtili eleganter poſitū ē. Sic aūt & Afftanius in uirgine uerbis pauculis reſpōdit: Triſti uoce deducta: malleq; ſe nō quie uiſſe. Dixit itē apud Cornificiū: Deducta mihi uoce garriēti. Sed

Deductum carmen

hæc ab illo fluxerũt: quod Põponius in atelania quæ kalẽdæ martiæ ĩſcribit̃: ait. Vocẽ deducas oportet: ut mulieris uideat̃ uerba. Iube modo afferat̃ unus: ego uocẽ reddã tenuẽ & tremulã: Et infra: Etiã nũc uocẽ deducã. Proiectaq; ſaxa pachynni Radimus. Proiecta ſi ſecũdũ cõſuetudinẽ dicat̃: intelligit̃ abiecta. Si ſecũdũ ueteres proiecta porro iacte ut alibi ait. Proiecto dũ pede leuo Aptat ſe pugnæ. Sed & Siſnna ĩ ſecũdo dixit: Et marſi propius ſuccedũt: atq; ita ſcutis proiectis tectis ſaxa certatim lenta manibus coniiciũt ĩ hoſtes. Et in eodẽ: Vetus atq; ingens erat arbor ilex: quæ circum proiectis ramis maiorẽ partem loci ſummi tegebat. Et Lucretius in .iii.

Quamlibet immani proiectum corporis extet.

Et tempeſtiuam ſiluis euertere pinum.

Hoc uerbũ de pino tẽpeſtiuã a Catone ſũpſit: qui ait: Pineã nucẽ cũ effodies: luna decreſcẽte eximito poſt meridiẽ ſine uẽto auſtro. Tũ uero erit tẽpeſtiua: cũ ſemẽ ſuũ maturum erit. Inſeruit operi ſuo & græca uerba. ſed nõ primus hoc auſus: Auctoꝝ.n. ueterũ audaciã ſecutus eſt. Depẽdẽt lychni laquearibus aureis. Sicut Ennius ĩ. viiii: Lychnoꝝ lumina bis ſex. Et Lucretius ĩ. v. Quin etiã nocturna tibi terreſtria quæ ſũt lumĩa pẽdẽtes lychni Lucilius in .i: Porro chænopoda chnopodos lychnosq;: & diximus cemnos ãte pedes lecti atq; lucernas. Et quod dixit. Nec lucidus æthra ſydera polus: Ennius prior dixerat ĩ. xvi. Interea fax occidit: occeanũq; rubra tracti obruit æthra: Et Ilius ĩ teuthrãte Flammineã ꝑ æthram alte feruidã ferri facẽ. Dædala Circe: quia Luctetius dixerat: Dædala tellus. Reboant ſiluæque & magnus olympus: quia eſt apud Lucretiũ: Nec cithara reboãt laqueata aurataq; tecta. Sed Hac licẽtia largius ſunt uſi ueteres: partius Maro. Quippe illi dixerũt & pauſã & machærã & acotiã & malaẽ & alia ſimilia. Nec nõ & punicis & oſcisq; uerbis uſi ſũt ueteres: quoꝝ imitatione Virgilius peregrina uerba non reſpuit: ut in illo: Silueſtres uiri aſſidue. Vri enim gallica uox eſt: qua feri boues ſignificãtur. Et camuris hirtæ ſub cornibus aures. Camuris peregrinũ uerbũ eſt: ideſt ĩ ſe redeũtibus. Et forte nos quoq; hac ratione camerã figurauimus: Multa quoq; epitheta apud Virgilium ſunt: quæ ab ipſo facta creduntur: ſed & hæc a ueteribus tracta moſtrabo: Sũt autẽ ex his alia ſimplicia: ut gradiuus

Pinus tempeſtiua
Vocabula græca inſerta ĩ ſuo ope
De Lychno
Aethra
Camurus
Camera

mulciber:alia cōpoſita ut arcitenēs uitiſa tor. Sed prius de ſimplicibus dicā: Et diſtinctos mulcibet afros. Mulciber ē Vulcanus q̄ ignis ſit: & omnia mulceat ac domet. Actius ī Philoctete: Heu mulciber arma ignauo ī uicta es fabricatus & manu. Et Egnatius de rerū natura libro primo: Deniq; mulciber & ipſe ferēs altiſſima cæli cōtingūt. hædiq; petulci floribus īſultēt. Lucretius ī .ii

Præterea teneri tremulis in uocibus hædi
Corniferas norunt matres agniq; petulci

Illud audatiæ maximæ uideri poſſit: quod ait in bucolicis: Et liquidi ſimul ignis pro puro uel lucido ſeu pro effuſo & abundāti: niſi prior hoc epitheto Lucretius uſus fuiſſet in .vi.

Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi calor aureus ignis.

Triſtis pro amaro

Triſtis pro amato trāſlatio decens eſt: ut triſtiſq; lupini. Et ita Ennius in libto ſabinarū .iiii. Neq; triſte quæritat ſinapi: neq; cepe mœſtum. Auritos lepores non Maro primus uſurpat: ſed Afranium ſequitur: qui in prologo ex perſona Priapi ait: Nam quod uulgo prædicat aurito me parente natum non ita eſt. & ut compoſita ſubiungam: quod ait Virgilius.

Auritus

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris.

Iam Lucretius in ſecundo dixerat

Nam ſæpe ante deum uitulus delubra decora
Thuricremas propter mactatus concidit aras.

Quā pius arcitenens. Hoc epitheto uſus eſt Neuius belli punici libro ſecundo. Deinde pollens ſagittis īclytus arcitenēs ſanctiſq; delphis prognatus pythius apollo. Idem alibi

Cum tu arcitenens ſagittis pollens dea.

Sed & Hoſtius libto ſecundo belli hiſtrici

Dia Minerua ſimul autem inuictus Apollo
Arcitenens latonius etiam ſyluicolæ fauni.

Neuius libro primo belli punici.

Syluicolæ homines belliq; inertes.

Actius in Bacchis

Syluicolæ ignota inuiſentes loca
Deſpiciens mare ueliuolum.

Liuius in Helena.

Tu qui permenſue ponti maria alta ueliuola.

Ennius in decimoquarto.

Cum procul aſpiciunt hoſtes accedere uentis Nauibus ueliuolis

Idem in Andromache.

Rapit & ex alto naues ueliuolas.
Vitiſator ſeruans curuam ſub imagine falcem.

Actius in Bacchis.

O Dionyſe pater optime uitiſatot ſemela genitus euchia
Almaq; curru Noctiuago phœbe.

Egnatius de rerum natura libro primo.

Roſcida noctiuagis aſtris labentibus phœbe
Pulſa loco ceſſit concedens lucibus altis
Tu nubigenas inuicte bimembres.

Cornificius in Glauco.

Centauros fodere bimembres
Caprigenumq; pecus nullo cuſtode per herbas

Pacuuius in Paulo.

Quanuis caprigeno pecori grandior greſſio eſt.

Actius in Philoctete

Caprigenum trita ungulis. Idem in Minotauro.
Taurigeno ſemine ortum fuiſſe: an humano.

Decenter & his epithetis Virgilius uſus eſt: pro ſagitta uolatile ferrum: & pro romanis gētem togatam: quorum altero Sueuius altero Laberius uſus eſt. Nam Sueuius in libro quinto ait Volucrumq; uolatile telum. Ac Laberius in ephœbo: Licentiam ac libidinem ut tollam petis togatæ ſtirpis. Idē infra: Iccirco ope dilatatum eſt dominium togatæ gentis. Figuras uero quas traxit de uetuſtate: ſi uolentibus uobis erit cum repētina memoria ſuggeſſerit enumerabo. Sed nunc dicat uolo Seruius quæ ī Virgilio notauerit ab ipſo figurata non a ueteribus accepta: uel auſu poetico noue quidem ſed decenter uſurpata. Quottidie enim romanæ indoli enarrando eūdem uatem: neceſſe eſt habeat huius annotationis ſcientiam promptiorem.

Figuræ Virgilianæ Cap.

PLacuit uniuerſis electio: In reliqua ſuffecti etiā adhortati ſunt Seruium: ut quæ in ſe refuſa ſunt annotaret. Ille ſic incipit. Vates iſte uenerabilis uarie modo u rba modo ſenſus figurādo multū latinitati leporis adiecit q̃lia ſunt

hæc. Suppoſita de matre nothos furata creauit ut ipſa creauerit quos creari fecerit: Tepidaq; recenté Cæde locũ: cũ locus recens cæde noue dictus ſit. Et hæc ait: & ſocii ceſſerunt æquore iuſſo: pro eo quod iuſſi ceſſerunt: Et cæſo ſparſurus ſanguine flãmas: qui ex cæſis uidelicet profunditur. Vota deum primo uictor ſol uebat eoo: pro quæ diis uota ſunt: & me conſortem nati concede ſepulcro. Alius dixiſſet: Et me conſortem nato concede ſepulcri: & Illa Viam celerans per mille coloribus arcum; ideſt per arcum mille colorum: & Hic alii ſpolia occiſis direpta latinis Cõiiciunt igni: pro in ignem: & Corpore tela modo atq; oculis uigilantibus exit. Tela exit: pro uitat. & Senior leto canentia lumina ſoluit: pro uetuſtate ſemilia. Exeſæ arboris antro: pro cauerna. & Frontem obſcenam rugis arat: arat non nimie: ſed pulchre dictũ Ter ſecum ærato circunfert tegmine ſyluam: pro iaculis. & Vir gregis: pro capro. & illa q̃ pulchra ſunt. Aquæ mõs: telorum ſeges: ferreus imber. ut apud Homerum.

Et dona laboratæ cereris. & Oculiſq; aut pectore noctem accipit. & Vociſq; offenſa reſultat imago. & Pacemq; per aras exquirũt & Paulatim abolere ſycheum incipit. Sæpe etiam uerba pro uerbis pulchre ponit: Oraque corticibus ſumunt horrenda cauatis: ora pro perſonis. & Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit. Quid eſt enim aura auri? aut quemadmodũ aura refulget? Sed tamen pulchre uſurpauit: & Simili frõdeſcit uirga metallo: q̃ bene uſus eſt frondeſcit metallo? & Nigri cum lacte ueneni: nigro imponere nomen lactis. & Haud aliter iuſte quibus eſt Mezentius iræ. Odio eſſe aliquem uſitatum: iræ eſſe inuentum Marõis eſt. Item de duobus incipit dicere & in unũ deſinit. Interea reges ingẽti mole latinus Quadriiugo uehit curru: ut ẽ apud Homerũ.

Et protinus orſilochum & buthen duo maxima teucrum
Corpora: ſed buthen aduerſum cuſpide fixit: & cætera.
Iuturnã miſero fateor ſuccurrere fratri Suaſi:
cum ſolitum ſit dici: Iuturnæ ſuaſi. & Vrbem quam ſtatuo ueſtra eſt. & Tu modo quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis. Præcipuum iam inde a teneris impende laborem: pro in eos impende. Facit pulcherrimas repetitiones. Nam neque Parnaſi

uobis iuga:nā neq; pindi ulla morā fecere:quæ uobis quæ digna uiri pro talibus auſis? Vidiſtis quo Turnus equo quibus ibat in armis? nec interpoſitiones eius ocioſæ ſunt. Si te nulla mouet tā tarum gloria rerum. At ramum hunc(aperit ramum qui ueſte la tebat)Agnoſcas. Vt ſceptrum hoc(dextra ſceptrū nam forte gere bat) Nunq̄ fronde leui. Et illa mutatio elegantiſſima eſt: ut de quo loquebatur ſubito ad ipſum uerba conuertés: Vt bello egre gias idem diſiecerit urbes: Troiamq; œchaliamq; & duros mille labores Rege ſub euriſtheo fatis Iūnōis iniquæ Pertulerit:tu nu bigenas inuicte bimembris:& reliqua. illa uero intermiſſio:quos ego:ſed motos præſtat cōponere fluctus:tracta ē a Demoſthene

Hæc uero q̄ poetica indignatio:Proh iuppiter ibit:Hic ait: Hæc miſeratio:O patria o rapti nequicq̄ ex hoſte penates. & illa trepi datio:Ferte citi ferrum:date tela:& ſcandite muros: Hoſtis adeſt Et cōqueſtio Me ne igit̄ ſociū ſūmis adiūgere rebus:Niſe fugis? Quid illa excogitatio nouoꝝ ītellectuū:ut Mentitaq; tela:& fer rūq; amare ueneno. & Cultuſq; feros mollire colēdo:Exuerīt ſyl ueſtrē animū:& Virgineūq; alte bibit acta cruorē: ut apud Ho meꝝ de haſta:

Et Pomaq; degenerant ſuccos oblita priores:& Glacie curſus fre naret aquarum:& Mixtaq; ridenti colocaſia fundet acantho: eſt mollis flamma medullas Interea:& tacitū uiuit ſub pectore uul nus. & Duro ſub robore uiuit Stupa mouens tardum fumum: & Sæuitq; canum lattatus in auras:& Cælataq; amnem fundens pater Inachus urna:& Affixæ uenis animaſq; in uulnera ponūt. Et quicquid de apibus dixit in uirorum fortium ſimilitudinem ut adderet quoq; mores:& ſtudia:populos. & prœlia. Quid plu ra? ut & quirites uocaret:dies me deficiet ſi omnia pſequi a Vir gilio figurata uelim. Sed ex his quæ dicta ſunt omnia ſimilia le ctor diligens annotabit.

CVm Seruius iſta diſſereret Prætextatus Auienū Euſtachio īſuſurrātē uidēs:qd age inqt Euſtachi:uerecundiā Auieni probi adoleſcētis iuua:& ipſe publicato nobis quod īmurmurat Euſtachius iam inquit:multa de Virgilio Seruiū geſſit īterroga re:quoꝝ enarratio reſpicit officiū litteratoris: & tēpus indulgeri

optat:quo de obſcuris ac dubiis ſibi a doctiore fiat certior. Et prætextatus:Probo inquit mi Auiene quod ea de quibus ābigis clam te eſſe nō pateris.unde exoratus ſit a nobis doctiſſimus doctor ut te ſecū negociū habere patiat̃:quia in cōmune proficient quæ deſideras audire. Ne tu modo ultra ceſſes aperire Seruio uiā de Virgilio diſſerendi. Tunc Auienus totus cōuerſus in Seruiū: dicas uolo inquit doctoꝝ maxime quid ſit ꝙ cū Virgilius anxie ſemp diligens fuerit in uerbis pro cauſæ merito uel atrocitate ponendis:incurioſe & abiecte in his uerſibus uerbū poſuit. Cādida ſuccinctā latrātibus inguina mōſtris Dulichias uexaſſe rates. uexaſſe enī uerbū eſt leuis ac parui incōmodi:nec tā atroci caſui cōgruens.cū repente hoīes a bellua īmaniſſima rapti laniatiq; ſint Sed & aliud huiuſcemodi deprehendi: Quis aut euryſthea duꝝ? aut illaudati neſcit buſiridis aras? Hoc enī uerbū illaudati nō ē idoneum ad exprimendā ſceleratiſſimi hoīs deteſtationē: qui ꝙ homines omnium gentium īmolare ſolitus fuit: non laude dignus eſt ſed deteſtatione execrationeq; totius generis humanī dignus eſt:Sed nec hoc uerbū ex diligentia uirgiliana uenire mihi uidet̃.Per tunicā ſqualentem auro: non enī cōuenit dicere auto ſqualentē:quoniam nitori ſplendoriq; auri contraria ſit ſqualoris illuuies.Et Seruius:De uerbo uexaſſe ita reſponderi poſſe arbitror:uexaſſe graue uerbum ē tractūq; ab eo uidet̃ quod eſt uehere in quo īeſt iam uis quædā alieni arbitrii:nō enī ſui potēs eſt qui uehit̃. Vexaſſe autē quod ex eo inclinatū eſt:ui atq; motu ꝓcul dubio uaſtiore eſt:nā qui fert̃ & raptat̃ atq; huc atq; illuc diſtrahit̃:is uexari proprie dicit̃:ſicuti taxare preſſius crebriuſq; eſt ꝙ̄ tangere unde id procul dubio inclinatū eſt:& iactare multo fuſius largiuſq; ē ꝙ̄ iacere:unde id uerbū traductū ē. Quaſſare etiā ꝙ̄ quatere grauius uiolētiuſq; ē:Nō igit̃ quia uulgo dici ſolet uexatū eſſe quē fumo aut uento aut puluere laborare uidemus propterea debet uis uera atq; natura uerbi deperire quæ a ueteribus ꝗ proprie & ſignate locuti ſunt:ita ut decuit obſeruata ē.M.Catonis uerba ſunt:ex orōne quā de achæis ſcripſit.cūq; Hānibal terrā Italiā laceraret atq; uexaret:uexatā Italiā dixit Cato ab Hannibale quādo nullū calamitatis aut ſæuitiæ aut īmanitatis genus reperiri queat:quod in eo tēpore italia non perpeſſa ſit.M.Tullius quarto in Verrē:quæ ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta eſt:non

ut ab hoſte aliquo q tamē ī bello religionē & cōſuetudinis iura renneret: ſed ut a barbaris prædoībus uexata eſſe uideat̃ De illau daro autē duo uidēt̃ reſpōderi poſſe. Vnū eſt eiuſmodi: Nemo qſq̄ tā efflictis eſt monbus: qn faciat aut dicat nōnū q̄ aliqd qd̃ laudari qat Vnde hic ātiqſſimus uerſus uice puerbii celebratus ē Sed.n.qui ī oī re atque ī omni tēpore omni laude uacatus illau datus ē: iſq; omniū peſſimus deterrimusq; ē At ſicuti omnis cul pæ priuatio inculpatū: facit inculpatus autē īſtar eſt abſolutæ uirtutis illaudatus quoq; igitur finis eſt extremæ malitiæ. Itaq; Homerus nō uirtutibus appellādis ſed uitiis detrahēdis laudare ampliter eam ſolet. Hoc enim eſt.

Epicurus quoq; ſimili modo maximā uoluptatem priuationē detractionemque omnis doloris definiuit is uerbis.

Eadem ratione idem Virgilius inamabilem dixit ſtygiam pa- ludem. Nā ſicut illaudatum κατά ςέρησιν laudis: ita inamabilē per amoris ςέρησιν deteſtatus eſt. Altero modo illaudatus ita defenditur. Laudare ſignificat priſca lingua nominare appella- reque. Sic in actionibus ciuilibus auctor laudari dicitur: quod eſt nominari. Illaudatus ergo eſt: quaſi illaudabilis: ideſt nūq̄ nominandus: ſicuti quondam a communi conſilio aſiæ decre- tum eſt: uti nomen eius: qui templum Dianæ epheſiæ incēderat ne quis ullo ī tēpore nominaret. Tertiū reſtat ex his quæ repre- hēſa ſunt: ꝙ tunicā ſqualentem auro dixit. Id autem ſignificat copiam denſitatemq; aurei in ſquamaꝝ ſpeciē intexti. Squalere enim dictū ab ſquamaꝝ celebritate aſperitateq;: quæ in ſerpētū piſciumue coriis uiſuntur. Quā rem & alii & hic idem poeta lo- cis aliquod demōſtrat. Quem pellis inquit ahenis In plumam ſquamis auro conſerta tegebat. Et alio loco: Iamq; adeo rutylū thoraca īdutus ahenis Horrebat ſquamis. Accius ī pelopidibus ita ſcribit: Eius ſerpētis ſquamæ ſqualido auro & purpura præ- textæ. Quicquid igitur nimis: īculcatū obſitūq; aliqua re erat: ut incuteret uiſentibus facie noua horrorem: id ſqualere dice- batur. Sicut ī corporibus incultis ſquamoſiſq; alta cōgeries ſor- diū ſqualor appellat̃. Cuius ſignificationis multo aſſiduoq; uſū totū id uerbū ita cōtaminatū eſt: ut iam ſqualor de re alia nulla

Laudare qd ſignificat

Squalere

q̄ de ſolis ĩquinamẽtis dici cœperit. Gratũ mihi ẽ Auienus ĩquit correctũ: quod de optimis dictis male opĩabar. Sed ĩ hoc uerſu mihi uidet̃ deeſſe aliqd: Ipſe qrinali lituo paruaq; ſedebat Succinctus trabea. Si. n. nihil deeſſe concedimus: reſtat ut fiat lituo & trabea ſuccĩctus quod ẽ abſurdiſſimũ. quippe cũ lituus ſit uirga breuis ĩ pte q̄ robuſtior ẽ ĩcurua: q̄ augures utũt. Nec uideo q̄lr poſſit lituo ſuccĩctus uideri. Reſpõdit Seruius ſic hoc dictũ eſſe: ut pleraq; dici p defectionẽ ſolẽt: ueluti cũ dicit̃. M. Cicero hõ magna eloq̄ntia. Et Roſcius hiſtrio ſũma uenuſtate. Nõ plenũ hoc utrũq; neq; pfectũ ẽ: ſed enim ꝓ pleno ac pfecto audit̃: ut Virgilius alio ĩ loco: Victorẽ buten ĩmani corpore: ideſt corpus ĩmane habentẽ. Et itẽ alibi In mediũ geminos ĩmani põdere ceſtus Proiecit ac ſimiliter: Domus ſanie dapibuſq; cruentis. Sic igit̃ id quoq; dictũ uideri debet: Ipſe qrinali lituo: ideſt lituũ qrnalẽ tenẽs Quod minime mirãdũ foret: ſi ita dictũ fuiſſet Picus qrinali lituo erat. ſicuti dicimus ſtatua grãdi capite erat. Et ẽ autẽ & erat & fuit plerũq; abſũt cũ elegãtia ſine detrimẽto ſententiæ. Sed qm̃ litui facta mẽtio ẽ: prætermittẽdũ nõ ẽ: quod poſſe quæri animaduertimus: utꝝ a tuba lituus auguralis appellet̃: an tuba a lituo augurum lituus dicta ſit. Vtrunque enim pari forma & pariter in capite incuruum eſt. Sed ſi (ut quidam putant) tuba a ſonitu: lituus appellata ẽ ex illo Homeri uerſu λίγξε βιός necesse eſt ut uirga auguralis a tubæ ſimilitudine lituus uocetur Vtitur autẽ uocabulo iſto Virgilius pro tuba: ut ibi: Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta. Subiecit Auienus: Maturare fugã: quid ſit paꝝ mihi liquet. Contraria enim mihi uidet̃ fuga maturitati: unde quid de hoc uerbo ſentiendũ ſit: quæſo me doceas: Et Seruius: Nigidius homo oĩum bonaꝝ artiũ diſciplinis egregius. Maturare inq̃t ẽ quod neq; citius neq; ſerius: ſed mediũ qddã & tẽperatũ ẽ: bene atq; ꝓprie Nigidius. Nã & in frugibus & ĩ pomis mature dicũtur quæ neq; cruda neq; immitia ſunt: neq; caduca & nimiũ cocta: ſed tẽpore ſuo tẽperate adulta. Hanc interpretationẽ nigidianã diuus Auguſtus duobus uerbis græcis elegãter exprimebat. Nã & dicere ĩ ſermõibus & ſcribere ĩ epiſtolis ſolitũ fuerũt: σπεῦδε βραδέως: p q̄ mõebat: ut ad rẽ agẽdã ſimul adhiberet̃ & ĩduſtriæ celeritas & tarditas diligẽtiæ: Ex qbus duobus cõtrariis fit maturitas. Sic ergo uirgilius ĩducit neptunũ

Lituus

Maturate

diſceſſum uentis īperantē:ut & tam cito diſcedant tanq̄ fugiāt & tamen flandi mediocritatem in regreſſu teneāt tanq̄ mature ideſt temperate abeuntes. Veret̄ enim ne in ipſo diſceſſu claſſi noceant:dum raptu nimio tanq̄ per fugam redennt. Idē Virgilius maturare & properare tanq̄ plene cōtraria ſcitiſſime ſeparauit his uerſibus: Frigidus agricolas ſi quādo cōtinet īber: Multa forent quæ mox cælo properāda ſereno Maturare datur. Bene & elegāter duo iſta uerba diuiſit. Nāque in propera tu rei ruſticæ per tempeſtates & pluuias quoniā & neceſſitate oriū ē maturari pōt:per ſerenas uero qm̄ tēpus īſtat properari neceſſe ē. Sane cū ſignificandū eſt coactius quid & feſtinatius factum: rectius hoc dicitur præmature factū q̄ mature. Sicuti Afranius dixit ī toga: cui tituli nomē ē:appetis domintaū: Petēs præmature præcocē In quo uerſu animaduertēdū ē ꝙ præcocē īquit nō præcoquē Eſt enī caſus eius rectus nō præcoquis. ſed præcox. Hic Auienus rurſus interrogat. Cū Virgilius īquit Aeneā ſunm tanq̄ omniū pium a contagione atrocis uiſus apud inferos uindicauerit: & magis eū fecerit audire reoꝝ gemitus q̄ ipſa uidere tormenta: in ipſos uero campos pioꝝ licenter induxerit: cur hoc tantum uerſu oſtendit illi partem locoꝝ quibus impii cohibebantur. Veſtibulum ante ipſum primiſq; in faucibus orci. Qui enim ueſtibulū & fauces uidet intra ipſam ædē iam ſine dubitatiōe ſucceſſit: aut ſiquid aliud de ueſtibuli uocabulo intelligendum: ſcire deſidero Ad hæc Seruius: Plæraq; ſunt uocabula qbus uulgo utimur: nō tamē liquido animaduertimus quid ea ex uera proprietate ſignificent: ſicuti eſt ueſtibulum in ſermōibus celebre atq; obuiū uerbum: non ī oībus tamē qui illo facile utūt̄ ad liquidū expectatū

Veſtibulū Putāt enim ueſtibulum eſſe partem domus priorem quā atriū uocant Sed Cecilius Gallus uir doctiſſimus in libro de ſignificatione uerborum: quæ ad ius ciuile pertinent ſecundo: ueſtibulū dicit eſſe nō ī ipſis ædibus neq; ædiū partē: ſed locū ante ianuā domus uacuū .p quē de uia aditus acceſſusq; ad fores ædium fit Ipſa enī ianua ꝓcul a uia fiebat area īterſita quæ uacaret. Quæ porro huic uocabulo ratio ſit q̄ri multū ſolet. ſed q̄ ſcripta apud idoneos auctores legi: ꝓferre in mediū nō pigebit. Ve particula ſi

Vetus cuti quædā alia: tū intētionē ſignificat: tū minutiōnē. Nā uetus

Vehemens & uehemēs alteꝝ ab ætatis magnitudīe cōpoſitū eliſūq; ē alteꝝ

a nimio ĩpetu & ui mẽtis ĩſtructum. Vecors autẽ & ueſanus pri/
uationẽ ſignificat ſanitatis & cordis. Diximus autẽ ſupius eos q
amplas domus antiquitus faciebãt: locũ ante ianuã uacuũ relin Vecors
quere ſolitos: q ĩter fores domus & uiã medius eſſet. In eo loco Veſanus
qui dominũ eiuſdẽ domus ſalutatũ uenerãt: prius q̃ admitterẽt
cõſiſtebãt: & neq; ĩ uia ſtabãt: neq; intra ædes erãt: Ab illa ergo
grãdis loci cõſiſtione & q̃ſi quadã ſtabulatione ueſtibula appel/
lata ſunt ſpatia: ĩ quibus multũ ſtaretur ab aduenientibus prius
q̃ intromitterẽtur in domũ. Alii conſentiẽtes ueſtibula eadẽ eſſe
quæ diximus: ĩ ſenſu tamẽ uocabuli diſſentiunt. Referũt enim
nõ ad eos qui adueniũt, ſed ad illos qui in domo cõmanẽt quo/
niam illic nunq̃ cõſiſtũt: ſed ſolius tranſitus cauſa ad hunc locũ
ueniunt exeũdo ſiue redeundo. Siue igitur ſecundũ priores per
augmentũ: ſiue per ſecundos per diminutionem intelligendum
eſt: tamen ueſtibula conſtat aream: quæ a uia domum diuidit:
Fauces autẽ iter anguſtũ eſt: per quod ueſtibulum de uia flecti
tur. Ergo Aeneas: cũ uidet fauces atq; ueſtibulũ domus ĩpiorũ:
nõ eſt intra domũ: nec contactu ædiũ execrabili ſæuoque pollui
tur: ſed de uia iuidet loca inter uiã & ædes locata. Bidentes hoſtiæ
qd eſſẽt ĩquit Auienus: ĩterogaui quẽdã de grãmaticoꝵ cohorte
& ille bidentes oues eſſe reſpõdit: iccirco q; lanigeras adiectũ: ut
oues planius demonſtrarentur. Eſto inquam oues bidentes di/
cãtur. Sed quæ ratio huius ĩ ouibus epitheti ſcire inquam uolo
Atque ille nihil contactus: oues inquit bidentes dictæ ſunt: ꝗ
duos tantum dentes habeant. Tunc ego: ubi terrarum quæſo te
inq̃ duos ſolos per naturam dentes habere oues aliquando ui/
diſti. Oſtentum enim hoc eſt factis piaculis procurandum. Tũ
ille permotus mihi & irritatus: quære inquit ea potius quæ a
grammatico quærenda ſunt. Nam de ouium dentibus opilio/
nes percunctantur. Facetias ego nebulonis hominis riſi: & reliq
Sed te percunctor quaſi ipſius uerborum naturæ conſciũ: Tum
Seruius de numero dentium quem ille opinatus eſt reprehendẽ
dus a me non eſt: cum ipſe iam riſeris. Verꝵ procurandum mihi
eſt ne illud obrepat ꝗ bidentes epithetum ſit ouium cum Pom/
ponius egregius atellanarum poeta in gallis trãſalpinis hoc ſcri/
pſerit: Mars tibi uoueo factuꝵ: ſi unq̃ rediero bidente uerre. Pu/
blius aũt Nigidius ĩ libro quẽ de extis cõpoſuit bidẽtes appellarĩ

ait nõ oues ſolas: ſed omnes beſtias bimas. Neq; tamẽ dixi: cur ita appellẽtur: Sed in cõmentariis ad ius pontificũ pertinẽtibus legi bidẽnes primo dictas. d. littera ex ſupfluo (ut ſæpe aſſolet) ĩteriecta ſicut ꝓ reire redire dicit̃: & pro reamare redamare: & redarguere pro rearguere. Ad hiatũ enim duaꝝ uocaliũ procurãdũ ĩterponi ſolet. d. littera. Ergo bidenres primũ dictæ ſunt q̃ſi biẽnes: & lõgo uſu loq̃ndi corrupta eſt uox: & ex bidẽnibus bidẽtes dictæ. Higinus tamẽ: qui ius pontificũ nõ ignorauit: ĩ. v. libroꝝ quos de Virgilio fecit bidentes appellari ſcripſit hoſtias: quæ ꝑ ætatẽ duos dẽtes altiores haberẽt: p quos ex minore ĩ maiorẽ trãſcẽdiſſe cõſtaret ætatẽ. Iterũ q̃rit Auienus in his uerſibus Frena pelethronii lapithæ gyroſq; dedere ĩpoſiti dorſo: atq; eq̃tẽ docuere ſub armis Inſultare ſolo & greſſus glomerare ſupbos ut Virgilius eq̃ oſticiũ eq̃ti dederit. Nã ĩſultare ſolo & glomerare greſſus: equi cõſtat eſſe nõ equitis Bene inquit Seruius hæc tibi quæſtio nata eſt ex ĩcuria ueteris lectionis. Nã quia ſæculũ noſtrũ ab Ennio & õi bibliotheca uetere deſciuit: multa ignorãus quæ non laterent: ſi ueteꝝ lectio nobis eſſet familiaris. Omnes enim ãtiqui ſcriptores ut hominẽ equo ĩſidentẽ: ita et equũ cũ portaret hominẽ equitem uocauerũt: & equitare nõ hominem tantũ ſed equum quoq; dixerunt. Ennius libro aĩalium. vii. ait: Deniq; ui magna quadrupes eques atque elephãti proiiciũt ſeſe Nunquid dubium eſt quin equitem in hoc loco ipſum & equũ dixerĩt: cũ addidiſſet illi epitheton quadrupes: Sic & eq̃tare q̃d uerbum e uocabulo equitis inclinatum eſt: & homo utẽs equo & equus ſub homine gradiẽs dicebat̃. Lucillus nãq; uir apprime linguæ latinæ ſcius equum & currere & equitare dicit hoc uerſu Nẽpe hũc currere equũ nos atque eq̃tare uidemus Ergo & apud Maronẽ: qui antiquæ latinitatis diligens fuit: ita intelligẽdum ẽ atque equitẽ docuere ſub armis. Ideſt docuerũt & equũ portãtẽ hominẽ inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſuperbos. Subiecit Auienus: Cũ iã trabibus cõtextus acernis Staret equus ſcire uellẽ in equi fabrica caſu ne an ex induſtria hoc genus ligni nominauerit. Nam licet unum pro quolibet ligno ponere poeticæ licentiæ ſit: ſolet tamen Virgilius temeritatem licentiæ non amare: ſed rationis certæ uim rerum uel nominum eligere.

Eques dicit̃ tã homo q̃ equus

Acer

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. VII.

P RIMIS menſis poſt epulas iam remotis & diſcurſim uariantibus poculis minutioribus: Prætextatus ſolet cibus inquit cum ſumitur tacitos efficere potus loquaces. At nos & īter pocula ſilemus tāq̄ debeat ſeriis uel etiā philoſophicis carere tractatibus tale conuiuium. Et Symmachus: Verum ne ita ſentis Vecti: ut philoſophia conuiuiis interſit: & non tanq̄ cenſoria quædam & plus nimio uerecunda materfamilias penetralibus ſuis contineatur nec miſceat ſe libero: cui etiam tumultus familiares ſunt: cum ipſa huius ſit uerecundiæ: ut ſtrepitum non modo uerborum: ſed ne cogitationum quidem in ſacrarium ſuæ quietis admictat. Doceat nos uel peregrina inſtitutio & diſciplina a parthis patita: qui ſolent cum concubinis non cum coniugibus inire conuiuia: tanq̄ has & in uulgus produci & laſciuire quoq; illas non niſi domi abditas tueri deceat tectum pudorem. An ego cenſeam producendam philoſophiam: quo rethorica uenire ars & profeſſio popularis erubuit? Iſocrates enim græcus orator qui uerba prius libera ſub numeros ire primus coegit: cum ī conuiuio a ſodalibus oraretur: ut aliquid in medium de eloquētiæ ſuæ fonte proferret: hanc ueniam deprecatus eſt. Quæ præſens inquit locus & tempus exigit: ego non calleo: quæ ego calleo: nec loco præſenti ſunt apta nec tempori. Ad hæc Euſtachius: Probo Symmache propoſitum tuum: ꝗ philoſophiam ea quam maximam putas obſeruatione ueneraris: ut tantum ītra ſuum penetral exiſtimes adorandam. Sed ſi propter hoc a conuiuiis exulabit: procul hinc faceſſant & alumnæ eius honeſtatem dico & modeſtiā nec minus cum ſobrietate pietatem. Quā enim harum dixerim minus eſſe uenerabilem? Ita fit ut ab eiuſmodi cœtibus relegatus matronarum talium chorus libertatem conuiuiorum ſolis concubinis ideſt uiciis & criminibus abdicat Sed abſit: ut philoſophia quæ in ſcholis ſuis ſollicite tractat de officiis conuiuialibus: ipſa conuiuia reformidet: tanq̄ nō poſſit

rebus aſſerere: quæ ſolet uerbis docere: aut neſciat ſeruare modū cuius ī omnibus humanæ uitæ actibus terminos ipſa cōſtituit. Neq; enim ita ad mēſas inuito philoſophiam: ut nō ſe ipſa moderetur cuius diſciplina eſt rerum omniū moderationē docere. Vt ergo inter te & Vectiū uelut arbitrali iudicatione componam aperiam: quidē philoſophiæ tricliniorum fores. Sed ſpondeo ſic interfuturam: ne menſuram notæ ſibi ac ſectatoribus ſuis diſpēſationis excedat. Tunc Furius: Quia te unicum Euſtachi inquit ſectatorem philoſophiæ noſtra ætas tulit: oratus ſis ut modum diſpenſationis: quam das ei conuiuāti: nobis ipſe patefacias. Et Euſtachius: Primum hoc eam ſcio ſeruaturam: ut ſecū æſtimet præſentium ingenia cōuiuarum. Et ſi plures peritos ue uel ſaltē amatoris ſui in conuiuii ſocietate reppererit: ſermonē de ſe patietᵉ agitati: quia uelut paucæ litteræ mutæ diſperſæ īter multas uocales in ſocietatē uocis facile manſueſcunt: ita rariores imperiti gaudentes conſortio peritorum: aut conſonant ſiqua poſſūt aut rerum talium capiuntur auditu. Si uero plures ab inſtitutione huius diſcipline alieni ſint: prudentibus qui pauciores īterrerunt ſanciet diſſimulationem ſui: & patietur loquacitatē maiori parti amiciorem ſociare: ne rara nobilitas a plebe tumultuoſiore turbetur. Et hæc ē una de uirtutibus philoſophiæ: quia cū orator non aliter niſi orando probetur: philoſophus nō minus tacendo pro tempore q̄ loquendo philoſophatur. Si ergo pauci aderunt doctiores: in conſenſū rudis conſortii ſalua & interquieſcente ueri notione migrabunt: ut omnis diſcordiæ ſuſpicio faceſſat. Nec mirū ſi doctus faciet: quod fecit quondam Piſiſtratus athenarum tyrannus: qui cum filiis ſuis rectum dando conſiliū non optinuiſſet aſſenſum: atq; ideo eſſet in ſimultate cum liberis: ubi hoc æmulis cauſam fuiſſe gaudii comperit ex illa diſcordia ſperantibus in domo regnantis naſci poſſe nouitatem: uniuerſitate ciuium conuocata ait: ſuccenſuiſſe quidem ſe filiis non acquieſcentibus patriæ uoluntati. Sed hoc ſibi poſtea uiſum paternæ aptius eſſe pietati: ut in ſententiam liberorum ipſe concederet. Sciret igitur ciuitas ſobolem regis cum patre eſſe concordem. Hoc cōmento ſpem detraxit inſidiantibus regnantis quieti. Ita in omni uitæ genere præcipueque in lætitia conuiuali omne quod uidetur abſonum: in unam concordiam ſoni ſalua īno

centia redigendũ eſt. Sic Agathonis conuiuium. quia Socratas Phedros pauſanias & Eriſymmachos hũit. Sic ea cœna quã Callias doctiſimus dedit Charmiadam dico Antiſthenem & Hermogenem cæteroſque his ſimiles uerbum nullum niſi philoſophum ſenſit. At uero Alcioni uel Didonis menſa quaſi ſolis apta delitiis habuit hæc Ioppam: illa Poliphemum cithara canentes. Nec de erant apud Alcinoum uiri ſaltatores: & apud Didonem Bitias ſic auriens merum ut ſe totum ſuperflua eius effuſione prolueret. Nonne ſiquis aut inter phæacas aut apud pœnos ſermones de ſapientia erutos conuiualibus fabulis miſcuiſſet: & gratiam illis cœtibus aptam perderet: & in ſe riſum plane iuſte moueret. Ergo prima eius obſeruatio erit æſtimate conuiuas. Deinde ubi ſibi locum patere uiderit: non de ipſis profunditatis ſuæ inter pocula ſecretis loquetur: nec nodoſas & anxias ſed utiles quidem facileſque quæſtiones mouebit. Nã ſicut ĩter illos qui exercitii genus habent ĩ mediis ſaltare conuiuiis: ſiquis ut ſe amplius exerceat: uel ad curſum uel ad pugillatum ſodaleſ laceſſiuerit: quaſi ineptus relegabitur ab alacritate conſortii. Sic apud menſam quando licet aptis philoſophandum eſt ut crateri liquoris ad lætitiam nati adhibeatur non modo nympharum ſed muſa℞ quoq; admixtiõe tẽperies. Nam (ſicut fateri neeſſe ẽ) in omni conuentu aut tacendum eſt: aut loquendum. Queramus ſilentium ne conuiuiis: an & opportunus ſermo conueniat Nam ſicut apud athenas ariopagitæ tacentes iudicant: ita inter epulas oportet ſemper ſileri. Non eſt ultra quærendum ĩter mẽſas philoſophandum necne ſit. Si uero non erunt muta conuiuia: cur ibi ſermo permictitur: honeſtus ſermo prohibetur: maxime cum non minus q̃ dulcedo uini hilarent uerba conuiuium: Nam ſi Homeri latentem prudentiam inſcrutens altius: delinimentum illud quod Helena uino miſcuit: non herba fuit: non ex india ſuccus: ſed narrandi opportunitas: quæ hoſpitem mœroris oblitum flexit ad gaudium. Vlyxis enim præclara facinora filio præſente narrabat.

πάντα μὲν οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδ᾽ ὀνομήνω
ὅσσοι ὀδυσσῆος ταλασίφρονος εἰσὶν ἄεθλοι
ἀλλ᾽ οἷον τόδ᾽ ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνήρ
δήμῳ ἐνὶ τρώων ὅτι πάσχετε πήματα χαιοί

Ergo paternam gloriam & ſingula eius fortia dicendo animum filii fecit alacriorem:& ita credita eſt contra mœrorem uino remedium miſcuiſſe. Quid hoc inquis ad philoſophiam? Immo nihil tam cognatum ſapientie:q̄ locis & temporibus aptare ſermones perſonarum quæ aderunt æſtimatione in medium uocata: Alios enim relata incitarunt exempla uirtutū: alios beneficiorum nonnullos modeſtiæ: ut & qui aliter agebant: ſæpe auditis talibus ad emendationem uenirent. Sic autem uitiis irretitos: ſi & hoc conuiuiis exegerit loquendi ordo: feriet philoſophia non ſentientes: ut Liber pater thyrſo ferit per obliquationē circunfuſæ hederę latente mucrone: quia non ita profitebitur in conuiuio cenſorem: ut palam uitia caſtiget. Cæterum his obnoxii repugnabunt: & talis erit conuiuii tumultus: ut ſub huiuſmodi inuitati uideantur edicto.

Quomodo baccus ferit

Quod ſupereſt: læti bene geſtis corpora rebus
Procurate uiri: & pugnam ſperate parari.
Aut ut Homerus breuius & expreſſius dixit:

Ergo ſi opportunitas neceſſariæ reprehenſionis emerſerit: ſic a philoſopho proficiſcetur: ut & tecta & efficax ſit. Quid mirū ſi ferier ſapiens ut dixi non ſentientes: cum interdum ſic reprehendat ut reprehenſus hilaretur? Nec tantum fabulis ſuis ſed interrogationibus quoque uim philophiæ nihil ineptum loquentis oſtendet. Hanc ergo nullus honeſtus actus locuſue cœtuſue excludat: quæ ita ſe aptat: ut ubiq; ſic appareat neceſſaria tanquā abeſſe illam nefas fuerit. Et Auienus: Nouas mihi duas diſciplinas uideris inducere interrogandi uel reprehendendi: ut alacritas utrinque iis ad quos ſermo ē excitetur: cum dolor ſemper reprehenſionem uel iuſtam ſequatur. Vnde hæc quæ leuiter attigiſti fac quæſo enarrando planiora. Primum inquit Euſtachius hoc teneas uolo: non de ea me reprehenſione dixiſſe: quæ ſpeciem accuſationis habet: ſed quæ uituperationis inſtar eſt: hoc græci ſcomma uocant: non minus quidem amarum q̄ accuſatio: ſi importune proferatur. Sed ſapientie ſic proferetur: ut dulcedine quoque non careat. Et prius tibi de interrogando reſpondeam. Qui uult amœnus eſſe conſultor: ea interrogat quæ ſunt interrogato facilia reſponſu: & quæ ſcit illum ſedula exercitatione di

dicíſſe. Gaudet enim quiſquis prouocatur ad doctrinam ſuam ĩ medium proferendam: quia nemo uult latere quod didicit: maxime ſi ſcientia quam labore quæſiuit: cum paucis illi familiaris & plurimis ſi incognita: ut de aſtronomia uel dialectica cæteriſq; ſimilibus. Tũc enim uidetur conſequi fructum laboris: cum adipiſcuntur occaſionem publicandi quæ didicerant ſine oſtentationis nota: qua caret qui non ingerit: ſed inuitatur ut proferat. Contra magne amaritudinis eſt: ſi coram multis interroges aliquem quod non optima ſcientia quæſiuit. Cogitur enim aut negare ſe ſcire: quod extremum uerecundiæ damnum putãt: aut reſpondere temere & fortuito ſe euentui ueri falſiue commictere. Vnde ſæpe naſcitur inſcitiæ proditio: & omne hoc infortunium pudoris ſui imputat conſulenti. Nec non & qui obierũt maria & terras: gaudent cum de ignoto multis uel terrarum ſitu uel ſinu maris interrogantur: libenterque reſpondent & deſcribunt modo uerbis modo ratio loca glorioſiſſimum putantes quæ ipſi uiderant aliorum oculis obiicere. Quid duces & milites: qui fortiter a ſe facta ſemper dicturiunt: & non tacẽt arrogantie metu? Non ne ſi ut hæc referant inuitentur: mercedem ſibi laboris extimant perſolutam? remunerationem putantes inter uolentes narrare quæ fecerant? Adeo autem id genus narrationum habet quendam gloriæ ſaporem: ut ſi inuidi uel æmuli forte præſẽtes ſint: tales interrogationes obſtrependo diſcutiant: & alias inſerẽdo fabulas prohibeant illa narrari: quæ ſolent narranti laudem creare. Pericula quoque preterita uel erumnas penitus abſolutaſ qui euaſit: ut referat: gratiſſime prouocatur. Nam qui adhuc in ipſis uel paululum detinetur: horret admonitiõem & formidat relatum. Ideo Euripides expreſſit: adiecit enim σωθέντα: ut oſtẽderet poſt finem malorum gratiam relationis incipere. Et poeta noſter adiiciendo olim: quid aliud niſi poſt emenſa ĩfortunia futuro tempore iuuare dicit memoriam ſedati laboris? Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. Nec negauerim eſſe malorum genera: quæ nõ uult qui pertulit uel tranſacta meminiſſe. Nec minus interrogatus offenditur q̃ cum in ipſis malis fuit: ut qui carnificẽs expertus eſt & tormenta membrorum: ut qui infauſtas pertulit orbitates: uel cui nota quondam afflicta cenſoria ẽ. Caue interroges: ne uidearis obiicere. Illum ſæpe ſi potes ad nar-

randum prouoca: qui recitando fauorabiliter exceptus eſt: uel qui libere & fœliciter legationem peregit: uel ab imperatore comiter affabiliteq; ſuſceptus eſt: uel ſiquis tota pene claſſe a piratis occupata ſeu ingenio ſeu uiribus ſolus euaſit: quia uix implet deſiderium loquentis rerum talium uel longo narratio. Iuuat: ſi quem dicere iuſſeris amici ſui repentinam fœlicitaté. quātus illi honor acreuerit: quam ſponte non audebat uel tacere uel dicere modo iactantiæ modo malitiæ metu. Qui uenatibus gaudet: interrogetur de ſiluæ ambitu de ambage luſtorum de uenationis euentu. Religioſus ſi adeſt: da illi referendi copiam quibus obſeruationibus meruerit auxilia deorum: quantus illi cerimoniarum fructus: quia & hoc genus religionis exiſtimant: numinum beneficia non tacere. Adde quia uolunt & amicos ſe numinibus extimari. Si uero & ſenex præſens eſt: habes occaſioné qua plurimum illi contuliſſe uidearis: ſi eum interroges uel quæ ad illum omnino non Pertinent. Eſt enim huic ætati loquacitas familiaris. Hæc ſciens Homerus quandam congeriem ſimul interrogantium Neſtori fecit offerri:

Tot loquendi ſemina interrogando congeſſit: ut pruritum ſenectutis expleret. Et uirgilianus Aeneas gratum ſe ad omnia præbens Euandro: uarias illi narrandi occaſiones miniſtrat. Neque enī de una re aut altera requirit: ſed ſingula lætus. Exquiritque auditque uirum monumenta priorum. Et Euander couſultationibus captus ſcitis q̄ multa narrauerit. Hæc dicentem fauor excepit omnium. Sed mox ſubiecit Auienus: Vos omnes qui doctorum doctiſſimi adeſtis orauerim: ut hortatu ueſtro Euſtachius: quæ de ſcōmate paulo ante dixerit: animetur aperire. Omnibuſq; ad hoc prouocantibus: ille cōtexuit. Præter categoriā quæ ἐ ψόγος: & præter διαβολήν que delatio eſt: ſūt alia duo apud

Lœdoria

græcos nomina lœdoria & ſcōma: quibus nec uocabula latina reperio: niſi ſorte dicas ledriam exprobrationem eſſe ad directam

Scōma

contumeliam: Scōma enim pene dixerim morſum figuratum: quia ſæpe fraude uel urbanitate tegitur. ut aliud ſonet aliud intelligas. Nec tamen ſemper ad amaritudinem pergit: ſed nonnunq iis in quos iacitur & dulce eſt. Quod genus maxime uel ſapiens uel alias urbanius exercet præcipue inter menſas & Pocu

la:ubi facilis eſt ad iracundiam prouocatio. Nam ſicut in præcipiti ſtantem uel leuis tactus impellit: ita uinoue infuſum uel aſperſum paruus quoq; dolor incitat in furorem. Ergo cautius ĩ conuiuio abſtinendum ſcõmate: quod tectam intra ſe habet iniuriam. Tanto enim preſſius hæret talia dicta q̃ directe ledoriæ: ut ami coangulosi q̃ directi mucrones tenacius infiguntur: maximeque dicta huiuſmodi riſum præſentibus mouent: quo uelut aſſenſus genere confirmatur iniuria. Eſt enim ledoria huiuſmodi: Oblitus ne es quia ſalſamenta uendebas? Scomma autẽ: quod diximus ſæpe contumeliam eſſe celatam: tale eſt. Meminimus quando brachio te emungebas. Nam cum res eadem utrobique dicta ſit: illud tamen ledoria eſt: quod aperte obiectum exprobratumque ẽ: hoc ſcomma quod figurate. Octauius qui natu nobilis uidebatur. Ciceroni recitanti ait: Non audio quæ dicis Ille reſpondit Certe ſolebas bene foratas habere aures. Hoc eo dictum eſt: quia Octauius libys oriundus dicebatur: quibus mos eſt aurem forare. In eundem Ciceronem Laberius: cum ab eo ad conſeſſum non reciperetur dicente reciperem te niſi anguſte ſederemus: ait ille minus mordaciter: Atque ſolebas duabus ſellis ſedere: obiiciens tanto uiro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit: niſi anguſte ſederemus: ſcomma eſt in. C. Cæſarem: qui in ſenatum paſſim tam multos admictebat: ut eos .xiiii. gradus capere non poſſent. Tali ergo genere quod fœtum contumeliæ ẽ: abſtinendum ſapienti ſuper cæteris in conuiuio eſt: Sũt alia ſcõmata minus aſpera edentatæ bellue morſus: ut Tullius in conſulem. qui uno tantum die conſulatum peregit. Solent inquit eſſe flamines diales: modo conſules diales habemus. Et in eundem: Vigilantiſſimus eſt conſul noſter: qui in conſulatu ſuo ſomnũ non uidit. Eidemque exprobranti ſibi: ꝙ ad eundem conſulem non ueniſſet: Veniebam inquit: ſed nox me comprehẽdit. Hæc & talia ſunt: quæ plus urbanitatis: minus amaritudinis habent: ut ſunt & illa de nonnullis corporis uitiis aut parum aut nihil gignentia doloris: ut ſi in caluitium cuiuſq̃ dicas: uel in naſum ſeu curuam erectionem ſeu ſocraticam depreſſionem. Hæc enĩ quanto minoris infortunii ſunt: tanto lenioris doloris. Contra oculorum orbitas non ſine excitatione commotionis obiicitur. Quippe Antigonus rex Theocritum chium: de quo iurauerat

Ledoria
Scomma

ꝙ ei parſutus eſſet occidit propter ſcomma ab eodem de ſe dictum. Cum enim quaſi puniendus ad antigonum raperetur: ſolantibus eum amicis ac ſpem pollicentibus: ꝙ omnino clæmentiam regis experturus eſſet: cum ad eius oculos ueniſſet reſpondit: Ergo impoſſibilem mihi dicitis ſpem ſalutis. Erat autem antigonus uno orbatus oculo: & importuna urbanitas maledicacẽ luce priuauit. Nec negauerim philoſophos quoque ĩcurriſſe nõ unq̃ per indignationem hoc genus ſcommatis. Nam cum regis libertus ad nouas diuitias nuper erectus philoſophos ad conuiuium congregaſſet: & irridendo eorum minutulas quæſtiones: ſcire ſe uelle dixiſſet: cur & ex nigra & ex alba faba pulmentum unius coloris edat. Aridices philoſophus indigne ferens: tu nobis inquit abſolue: cur de albis & nigris loris ſimiles maculæ gignantur. Scommata quæ in ſuperficie habent ſpeciem cõtumeliæ: ſed interdum non tangunt audiẽtes cum eadem ſi obnoxio dicantur exagitant: ut contra ſunt quæ ſpeciem laudis habent: & perſonarum audientis efficiunt contumeliæ plenam. De prætore prius dicam. Lucius Quintus prætor de prouincia nuper reuertetat: obſeruata quod miteris domitiani temporis præturæ maxima caſtitate. Is cum æget aſſidenti amico diceret: frigidas ſe habere manus: renidens ille ait. At qui eas de prouincia calidas paulo ante reuocaſti. Riſit Quintus delectatuſq; ẽ: quippe alieniſſimus a ſuſpicione furtorum. Contra ſi hoc diceretur male ſibi conſcii & ſua furta recolenti: exacerbaſſet auditum. Critobolum famoſe pulchritudinis adoleſcentem Socrates cum ac comparatõnẽ formæ prouocaret: iocabatur: non irridebat. Certe ſi dicas conſumatarum diuitiarum uiro tibi excito creditores tuos: aut ſi nimis caſto gratæ ſunt tibi meretrices: quia continua eas largitate ditaſti: utique delectabuntur ſcientes his dictis ſuam conſcientiam non grauari. Sicut contra ſunt: que ſub ſpecie laudis exagitant: ſicut paulo ante diuiſi. Nam ſi timidiſſimo dixero Achilli uel Herculi comparandus es: aut famoſæ iniquitatis uiro: ego te Ariſtidi ĩ æquitate propono: ſine dubio uerba laudæm ſonantia ad notam uitupetationis ſuæ uterq; tractu rus eſt. Eadem ſcommata eoſdem modo iuuare modo mordere

poſſunt pro diuerſitate præſentiū perſonarum. Sunt enim quæ ſi coram amicis obiiciantur nobis: libenter audire poſſimus: & uxore uero ſeu parentibus magiſtri ſue præſentibus dici in nos aliquod ſcommā nolimus: niſi forte tale ſit quod illorum cenſura libenter accipiat. Vt ſiquis adoleſcentem coram parentibus uel magiſtris irrideat: ꝙ in ſanire poſſit continuis uigiliis lectionibuſque nocturnis: aut uxore præſente ꝙ ſtulte faciat uxorium ſe præbendo: nec ullam elegantiam eligendo formatum. Hæc enim & in quos dicuntur: & præſentes hilaritate perfundunt. Commendat ſcomma & conditio dicentis: ſi in eadem cauſa ſit ut ſi alium de paupertate pauper irrideat: ſi obſcure natum natus obſcure. Nam Tharſius Amphias cum ex hortulano potēs eſſet: & in amicum quaſi degenerem nonnulla dixiſſet: mox ſubiecit: Sed & nos de eiſdem ſeminibus ſumus: & omnes pariter lœtos fecit. Illa uero ſcommata directa lætitiam cum in quem dicuntur infundūt: ſi uirum fortem uituperes quaſi ſalutis ſuæ prodigum & pro aliis mori uolentem: aut ſi obieceris librali: ꝙ res ſuas profundat minus ſibi q̄ aliis conſulendo. Sic & Diogenes. Antiſtenem Cynicum magiſtrum ſuum ſolebat ueluti uituperando laudare. Ipſe me aiebat mendicum fecit ediuite: & pro ampla domo in dolio fecit habitare. Melius autem iſta dicebat: q̄ ſi diceret gratus illi ſum: quia ipſe philoſophum me & conſumatæ uirtutis uirum fecit. Ergo cum unum nomen ſcommatis ſit: diuerſi continentur in eo effectus. Ideo apud lacedæmonios inter cætera exactæ uitæ inſtituta hocquoque exercitii genus Lygurgo eſt inſtitutum: ut adoleſcentes & ſcommata ſine morſu dicere: & ab aliis in ſe dicta perpeti diſcerent. Ac ſiquis eorum in indignationem ob tale dictum prolapſus fuiſſet: ulterius ei ī alterum dicere non licebat. Cum ergo uideas mi Auiene (inſtituenda eſt enim adoleſcentia tua: quæ ita docilis eſt ut dicēda præcipiat) cum uideas inq̄ anceps omne eſſe ſcommatum genus ſuadeo in conuiuiis in quibus læticiæ inſidiabitur ira: ab eiuſmodi dictis faceſſas: & magis quæſtiones conuiuales uel proponas uel ipſe diſſoluas. Quod genus ueteres ita ludicrum non putarunt: ut & Ariſtoteles de ipſis aliqua conſcripſerit & Plutar-

chus & ueſter. Apuleius. Nec contemnendum ſit: quod tot philoſophantium curam meruit. Et Prætextatus: Hoc quæſtionum genus: cum & ſenilem deceat ætatem: cur ſoli iuueni ſuadetur? Quin agite omnes qui adeſtis hæc apta cõuiuio fabulemur: nec de cibatu tantum: ſed & ſi qua uel natura corporum uel alia præſente maxime Diſario noſtro: cuius plurimum ad hoc genus quæſtionum poterit ars & doctrina conferre: ſorciamurq3 (ſi uidetur) ut per ordinem unuſquiſq3 proponat quam ſoluendam exiſtimet quæſtioné. Hic aſſenſi omnes Prætextato anteloquiũ detulerunt: orantes ut cũ ipſe cœpiſſet cæteris ex filio conſultationis eius interrogandi conſtituerunt exemplum. Tum ille q̃ro inquit: utrum ſimplex an multiplex cibus digeſtu facilior ſit: quia multos hunc: nonnullos illum ſectantes uidemus. Et eſt quidem ſuperba ac contumax & ueluti ſui oſtentatrix continencia: contra amœnam ſe & comem appetentia uult uideri. Cum ergo cenſoria ſit una: delicata altera: ſcire equidem uelim: quæ ſeruandæ aptior ſit ſanitati. Nec longe petendus aſſertor é: cum Diſariuſ adſit: qui quod conueniat corporibus humanis nõ minus callet: q̃ ipſa natura huius fabricæ auctor & nutrix. Dicas ergo uelim: quid de hoc quod quæritur medicinæ ratio perſuadeat. Si me Diſarius inquit aliquis ex plebe imperitorum de hac q̃ſtione conſuluiſſet: quia plebea ingenia magis exemplis q̃ ratione capiuntur: admonuiſſe illum contentus forem inſtitutionis pecudum: qui ſi cum ſimplex & uniforme cibus ſit: multo ſaniores ſunt corporibus humanis: & inter ipſa illæ morbis implicãtur: quibus (ut altiles fiant (offæ compoſitæ & quibuſdam condimentis uariæ farciuntur: nec dubitaret poſthac cum aduertiſſet animalibus ſimplici cibo utentibus familiarem ſanitatem ægreſcere autem & inter illa quæ ſaginam compoſita uarietate crudeſcere: fortaſſe illum attentiorem exemplo altero feciſſem: ut conſideraret nullum unq̃ fuiſſe medicorũ circa curas ægreſcentium tam audacias negligétiæ: ut febrienti uarium & non ſimplicem cibum daret. Adeo conſtat q̃ facilis digeſtu ſit uniformis alimoniam: ut ei uel cum infirma ſit natura ſufficiat: Nec tertium defuiſſet exéplũ: ita eſſe uitãdã ciboꝝ uarietaté: ut uaria ſolét uina uitari. Quis enĩ ambigat eũ qui diuerſo uino utit̃: ĩ repẽtinã ruere ebrietaté? nec dum hoc potus copia poſtulãte? Tecũ auté

Vtrũ cibus Simplex an multiplex digeſtu facilior ſit

Vecti cui ſoli perfectionem diſciplinarum omnium contigit op
tinere: non tam exemplis q̃ ratione tractandum eſt: quæ & me
tacente clam te eſſe non poterit. Cruditates eueniunt: aut quali-
tate ſucci in quem cibus uertitur: ſi non ſit aptus humori q cor-
pus optinuit: aut ipſius cibi multitudine non ſufficiente natura
ad omnia quæ congeſta ſunt concoquenda. Ac primum de ſucci
qualitate uideamus. Qui ſimplicẽ cibum ſumit: facile quo ſuc-
co uel corpus eius iuuetur uel grauetur uſu docente cognoſcit.
Nec enim ambigit cuius cibi qualitate poſſeſſus ſit: cum unum
ſumpſerit: & ita fit: ut noxa cuius cauſa deprehenſa eſt: facile ui
tetur. Qui autem multiplici cibo alitur: diuerſas patitur quali-
tates ex diuerſitate ſuccorum. Nec concordant humores ex mate
riæ uarietate naſcentes: nec efficiunt liquidum purumue ſangui
nem: in quem iecoris miniſterio uertuntur: & in uenas cum tu-
multu ſuo tranſeunt. Hinc morborũ ſcaturigo: qui ex repugnã-
tium ſibi humorum diſcordia naſcuntur. Deinde quia nõ om-
nium quæ eſui ſunt: una natura eſt: non omnia ſimul coquun
tur: ſed alia celerius: tardius alia: & ita fit ut digeſtionum ſequẽ-
tium ordo turbetur. Neque enim cibi quem ſumimus: una di-
geſtio eſt: ſed ut corpus nutriat quattuor patitur digeſtiões. qua
rum unam omnes uel ipſi quoq; ebetes ſentiunt: alias occultior
ratio deprehendit. Quod ut omnibus liqueat paulo altius mihi
cauſa repetenda eſt. Quattuor ſunt nobis uirtutes: quæ admini
ſtrandam alimoniam receperunt. Quarũ una dicitur καθεκτική
quæ deorſum trahit cibaria confecta mandibulis. Quid enim tã
craſſam materiam per faucium anguſta fulciret: niſi eam uis na
turæ occultior hauriret: Hauſta uero ut non continuo lapſu per
omne corpus ſuccedentibus ſibi foraminibus peruium adimum
uſq; deſcendant: & talia qualia accepta ſunt: egerantur: ſed ſalu
tare officium digeſtionis expectant. Secundæ hoc cura uirtutis
eſt: quam græci quia retentatrix eſt: uocant καθεκτική. Tertia q̃a
cibum in aliud ex alio mutat: uocatur ἀλλοιωτική. Huic obſe-
quuntur omnes: quia ipſa digeſtionibus curat. Ventris enim
duo ſunt orificia. Quorum ſuperius erectum recipit deuora-
ta: & in follem uentris recondit. Hinc eſt ſtomachus qui pa
terfamilias dici meruit: quaſi omne animal ſolus gubernas.
Nam ſi ægreſcat: uita id ancipiti eſt titubante alimoniæ meatu:

cui natura tanq̄ rationis capaci uelle ac nolle contribuit. Inferius
uero demiſſum inteſtinis adiacentibus inſeritur: & inde uia eſt
egerendi. Ergo in uentre fit prima digeſtio uirtute ἀλλοιωτικῆ
ī ſuccum uertente quicquid acceptum eſt: cuius fax retrimenta
ſunt: quæ per inteſtina inferiore orificio tradente labuntur: & of
ficio quartæ uirtutis: cui ἀποκριτικὴ nomen eſt: procuratur ege
ſtio. Ergo poſtq̄ in ſuccum cibus reformatur: hic iam iecoris cu
ra ſuccedit. Eſt autem iecur concretus ſanguis: & ideo habet na
tiuum calorem: quod confectum ſuccum uertit in ſanguinem.
Et ſicut cibum in ſuccum uerti prima eſt: ita ſuccum tranſire in
ſanguinem ſecunda digeſtio eſt. Hunc calor iecoris adminiſtran
dum per uenarum fiſtulas in ſua quæq; membra diſpergit: par
te quæ ex digeſtis frigidiſſima eſt in lienem refuſa: qui ut iecur

quare hoīes ſūt fortiores in pte dextera q̄ ſiniſtra

caloris: ita ipſe frigoris domicilium eſt. Nam ideo omnes dexte
ræ partes ualidiores ſunt & debiliores ſiniſtræ: quia has regit ca
lor uiſceris ſui: illæ contagione frigoris ſiniſtra optinentis hebe
tantur. In uenis autem & arteriis: quæ ſunt receptacula ſangui
nis & ſpiritus: tertia fit digeſtio. Nam acceptum ſāguinem quo
dam modo defæcant: & quod in eo aquoſum eſt: uenæ in ueſicā
refundunt liquidum uero purumque & altilem ſanguinem ſin
gulis totius corporis membris miniſtrant. Et ita fit ut cibum ſo

Quomō fit Vrina

lus uenter accipiat eius alimonia diſperſa per uniuerſos mēbro
rum meatus: oſſa quoq; & medullas & ungues nutriat & capil
los. Etiam hæc eſt quarta digeſtio: quæ in ſingulis membris fit:
dum quod unicuique membro datum eſt: ipſi membro fit nu
trimentum. Nec tamen huic totiens defæcato retrimenta ſua de
ſunt: quæ cum membra omnia in ſua ſunt ſanitate: per ocultos
euaneſcunt meatus: Si qua uero pars corporis ægreſcat. in ipſā
quaſi infirmiorem ultima illa quæ diximus retrimenta labūtur
Et hinc naſcuntur cauſæ quæ ῥεύματα medicis uocare mos eſt
Si enim fuerit ultimi ſucci iuſto uberior multitudo: hanc a ſe re
pellit pars corporis illa: quæ ſanior eſt: & ſine dubio labitur in ī
firmam: quæ uires non habet repellendi. Vnde & alieni receptio
diſtendit locum: ī quem cecident: & hinc creantur dolores. Hæc
eſt ergo triplex cauſa uel podagræ uel cuiuſlibet ex confluentia
morbi: id multitudo humoris: fortitudo membri a ſe repellētis:
& recipientis infirmitas. Cum igitur aſſeruerimus: quattuor in

corpore fieri digeſtiones: quarum altera pendet ex altera & ſi precedens fuerit impedita: nullus fit ſequentis effectus: recurramus animo ad illam primam digeſtionem: quæ in uentre conficitur: & inuenietur quid impedimenti ex multifomi naſcatur alimonia. Diuerſorum enim ciborum diuerſa natura eſt: & ſunt qui celerius qui tardius digeruntur. Cum ergo prima digeſtio uertirur in ſuccum: quia non ſimul accepta omnia uertuntur: quod prius uerſum eſt: dum alia tardius uertuntur aceſcit: & hoc ſæpe etiam eructando ſentimus. Alia quoque quibus tarda digeſtio eſt uelut ligna humida quæ urgente igne fumum de ſe creāt: ſic illa imminente igne naturæ fumant: dum tardius coquuntur ſi. quidem nec hoc ſenſum eructātis euadat. Cibus autem ſimplex non habet cōrrouerſam moram: dum ſimplicem in ſuccum uertitur. Nec digeſtio illa turbatur: dum omnes ſibi pro ſtatuta momentorum dimenſione ſuccedunt. Siquis autem (quia nihil impatientius imperitia(rationes has dedignetur audire: extimans non impediri digeſtionem niſi ſola ciborum multitudine: nec uelit de qualitate tractare. Hic quoque multiformis alimonia deprehenditur cauſa morborum. Nam pulmentotum uarietas recepir uaria condimenta: quibus gula ultra q̄ naturæ neceſſe eſt laceſſitur: & fit inde cōgeries: dum pruritu deſiderii amplius uel certe de ſingulis parua libantur. Hinc Socrates ſuadere ſolitus erat illos cibos potuſue uitandos: qui ultra ſitim famemue ſedādam producunt appetentiam. Deniq; uel propter hoc edendi uarietas repudietur: quia plena eſt uoluptatis. a qua ſeriis & ſtudioſis cauendum eſt. Quid enim tam contrarium q̄ uirtus & uoluptas. Sed modum diſputarionis facio: ne uidear hoc ipſum in quo ſumus: licet ſobrium ſit tamen quia uarium eſt: accuſare cōuiuium. Hæc cum Prætextato & cæteris prona aſſenſione placuiſſenr. Euangelius exclamauit nihil tam indignum toleratu: q̄ q; aures noſtras græca lingua captiuas tenet: & uerborum rotunditati aſſentire cogimur circunuēti uolubilitate ſermonis: quia ad extorquendum fidem agit in audientes tyrannam. Et quia hid loquendi labenrrhis impares nos faremur: age Vecti hortemur Euſtachium: ut recepta contraria diſputatione quicquid pro uario cibo dici pōt uelit cōmunicare nobiſcū: ut ſuis telis līgua uiolentia ſuccūbat: & grecus greco eripiat hūc plauſum: tāq̄ cornix

cornici oculos effodiat. Et Simmachus: Rem iucundam Euan-
gele amarius poſtulaſti. Audere enim contra tam copioſe & ele
ganter inuenta: res quæ habeat utilem uoluptatem: ſed non tã-
q̃ ingeniis inſidiantes & glorioſis tractatibus inuidentes hoc de
bemus expetere. Nec abnego potuiſſe me quoque tanq̃ palino-
diam canere. Eſt enim rerhorica præluſio communes locos in
utramuis partem inuentorum alternatione tractare. Sed quia
facilius græcorum inuentionibus a grecis forte aliis relata reſpõ
dent: te Euſtachi oramus omnes: ut ſenſa & inuenta Diſarii cõ
trariis repellendo in integrum reſtituas exauctoratum conuiuio
rum leporem. Ille diu hoc a ſe officium deprecatus: ubi tot ĩpel-
lentium procerum quibus obuiandum non erat hortatui ſuccu
buit: bellum inquit duobus mihi amiciſſimis cogor indicere.
Diſario & continentiæ. Sed ab auctoritate ueſtra tanq̃ ab edicto
prætoriis impetrata uenia gulæ patronum (quia neceſſe eſt) pro
fitebor. In primo ſpecioſis magis q̃ ueris pene nos Diſarii exem
plis: ut docebitur: noſtri cepit ingenium. Ait enim pecudes uti
ſimplici cibo & ideo expugnari difficilius earum q̃ hominum ſa
nitatem. Sed utrãq; falſam probabo. Nam neque ſimplex eſt
animalibus multis alimonia: nec ab illis q̃ a nobis morbi remo-
tiores. Teſtatur unum uarietas pratorum quæ depaſcuntur qui
bus herbæ ſunt amaræ pariter & dulces aliæ ſuccũ calidum aliæ
frigidum nutrientes: ut nulla culina poſſit tam diuerſa condire:
q̃ in herbis natura uariauit. Notus eſt Eupolis inter elegantes
habendus ueteris comœdiæ poetas. Is in fabula quæ inſcribitur
æges: inducit capras de cibi ſui copia in hæc ſe uerba iactantes:
βοσκόμεθ ὕλης ἄπο παντοδαπῆς Videtur ne uobis ciborũ
iſta ſimplicitas: ubi tot enumerantur uel arbuſta uel frutices nõ
minus ſucco diuerſa q̃ nomine? Quod autem non facilius mor
bis homines q̃ pecudes occupentur: Homero teſte contentus ſũ
qui peſtilentiam refert a pecudibus eſſe inchoatam; quãdo mor
bus ante q̃ in homines poſſet irrepere: facilius captis pecoribus
incubuit. Sed & quanta ſit multis animalibus infirmitas: uitæ
breuitas indicio eſt. Quid enim eorum quibus noticia nobis in
uſu ẽ: poteſt ãnos hominis æquare? niſi recurras forte ad ea quæ
de coruis atq; cornicibus fabuloſa dicunt: Quos tamẽ uidemus
omnibus inhiare cadaueribus: uniuerſiſq; ſeminibus inſidiari:

fructus arborũ perſequi. Nam nõ minus edacitatis habẽt: q̃ de longæuitate eorum opinio fabulatur. Secundum(ſi bene recordor(exemplum eſt: ſolere medicos ægris ſimplicem cibum offerre non uarium: cum hunc offeratis(ut opinior(nõ quaſi digeſtu faciliorem: ſed quaſi minus appetendum: ut horrore uniformis alimoniæ edendi deſiderium langueſceret quaſi multis cõcoquẽdis pro infirmitate non ſufficiente natura. Ideo ſiquis ægreſcentium uel de ipſo ſimplici cibo amplius appetat: ſubducitis adhuc deſideranti. Ideo uobis commento tali nõ qualitas: ſed modus quæritur. Quod autem in edendo ſicut in potando ſuades uaria uitari: habet latentis captionis inſidias: quia nomine ſimilitudinis coloratur. Ceterum longe alia ciborum ratio eſt. Quis enim nunq̃ edendo plurimum mente ſauciatus eſt: quod in bibendo contingit. Fartus cibo ſtomacho uel uẽtre grauatur: infuſus uino fit ſimilis inſano. Opinor quia craſſitudo cibi uno ĩ loco permanens expectat adminiſtrationem digeſtionis: & tũc demum membris ſenſim confectus illabitur: potus ut natura leuior mox altum petit: & cerebrum: quod in uernice locatum eſt ferit fumi calẽtis aſpergine: & ideo uaria uina uitant̃: ne res quæ ad poſſidendum caput repentina eſt: calore tam diuerſo q̃ ſubito conſilii ſedẽ sauciet. Quod æque in cibi uarietate metuendũ nulla ſimilitudo ratio nulla perſuadet. In illa uero diſputatione qua digeſtionũ ordinem ſermone luculento & uario digeſſiſti: illa omnia quæ de natura humani corporis dicta ſunt: & nihil nocent propoſitæ quæſtioni: & eloquenter dicta non abnego. Illi ſoli non aſſentior: ꝙ ſuccos uarios de ciborum uarietate confectos dicis contrarios eſſe corporibus: cum corpora ipſa de cõtrariis qualitatibus fabricata ſint. Ex calido enĩ & frigido de ſicco & humido conſtamus. Cibus uero ſimplex: cui adeſt ſuccum de ſe unius qualitatis emittit. Scimus autem ſimilibus ſimilia nutriri. Dic quæſo unde aliæ tres qualitates corporis nutriuntur Singula autem ad ſe ſimilitudinem ſui rapere teſtis eſt Empedocles: qui ait.

Quare uinũ inebriat

Te autem ſæpe audio Hippocratis tui uerba cum admiratione referentem.

Ergo ſi homo non unum: nutriendus eſt non ex uno. Nam &

deus omnium fabricatot aetem: quo circunfundimur & cuius ſpiramus hauſtu:non ſimplicem uoluit habere qualitatem : ut aut frigidus ſit ſemper aut caleat: ſed nec continuæ ſiccitati nec perpetuo eum addixit humori: quia una nos non poterat quali tate nutrire de permixtis quatuor fabricatos. Ver ergo calidum fecit & humectum. Sicca eſt æſtas & calida. Auctunnus ſiccus & frigidus. Hyems humida paniter & frigida eſt. Sic & elementa quæ ſunt noſtra principia: ex diuerſitanibus etiam ipſa cōſtant & nos nutriunt. Eſt enim ignis calidus & ſiccus. Aet humectus & calidus. Aqua ſimiliter humecta & frigida. Terra frigida pari ter & ſicca. Cur ergo nos ad uniformem cibum redigis cum nihil nec in nobis nec circa nos nec in iis de quibus ſumus uniforme ſit. Quod autem aceſcere uel nonuunq̄ fumare in ſtomacho ci bum uis aſſignare uanetati: ut credamus pronuncies oportet: aut ſemper eum qui uario cibo utitur hæc pati: aut nunq̄ illum pati qui ſimplicem ſumit. Si uero & qui menſa fruitur copioſa hoc uitium ſæpe non ſentit: & qui ſe uno cibo afficit: ſæpe ſuſti net quod accuſas: cur hoc uanetati & non perpetuo eum edaci tati aſſignas? Nam & de ſimplici auidus noxam patitur crudita tis: & in uario modetatus digeſtionis commodo fruitur. At īqui es ipſa immoderatio ex cibotum uanetate naſcitur ritillante gu la: & ad aſſumenda pluta q̄ neceſſe eſt prouocante. Ruiſus ad ea quæ iam dixi teuoluot: cruditates de modo non de qualitate prouenire. Modum enim ſetuat: qui ſui potens eſt. Et in mēſa ſicula uel a ſiana excedit impatiens: etiam ſi ſolis oliuis aut ole re ueſcatur. Et tamen ille copioſus: ſi moderationem tenuit: ſa nitatis compos eſt: contra inſanus fit ille: cui merus ſal cibus eſt ſi hoc ipſum uocaciter in uaſetit. Poſtremo ſi in his quæ ſumi mus: uanetatem noxiam putas: cur potionum remedia quæ per os humanis uiſcenbus infundiris: ex tam contrariis ac ſibi repu gnantibus mixta compoſitis? Succo papauetis admiſcetis eufor bium mandragotam: aliaſq; hetbas conclamati frigoris pipere tempetatis. Sed nec monſtruoſis camibus abſtinetis inſerentes poculis teſticulos caſtotum & uenenata corpora uipetatum: qui bus admiſcetis quicquid nutrit india: quicquid deuehitut her barum: quibus creta generoſa eſt. Cum ergo ad cuſtodiam uitæ hec faciant remedia; ꝙ cibus ſiquidem illa eam reuocent: iſte cō

tineat: cur illis prouidere uarietatem laboras? iſtum ſqualori uniformitatis adiicis? Poſt omnia in uoluptatem cenſura cothurnati ſermonis inuectus es: tanq̄ uoluptas uirtuti ſemper inimica ſit: & non cum in luxum ſpreta mediocritate prolapſa eſt. Quid enim agit ipſe ſenius non edendo niſi cogente fame nec potando præter ſitim: niſi ut de utroq; capiat uoluptatem? Ergo uoluptas non mox nomine ipſo infamis eſt: ſed fit modo utendi uel honeſta uel arguenda. Parum eſt ſi accuſata ſit & non etiam laudetur uoluptas. Nam cibus qui cum uoluptate ſumitur deſiderio tractus in uentrem reconditur patula expectatione rapientem: & dum animo ſe fruitur: mox eum concoquit. Quod non ex æquo cibis euenit: quos nulla ſui dulcedo commendat. Quid ergo accuſas uarietatem quaſi gulæ irritamentum: cum ſalus ſit hominis uigere appetentiam: qua deficiente lāgueſcit: & periculo fit propnor. Nam ſicut in mari gubernatores uento ſuo etiam ſi nimius ſit: contrahendo in minorem modum uela præteruolant: & flatum cum maior eſt coercent: ſopitum uero excitare non poſſunt: ita & appetentia cum titillatur & creſcit rationis gubernaculo temperatur. Si ſemel ceciderit: animal extinguir. Si ergo cibo uiuimus: & cibum appetentia ſola commēdat: elaborandum nobis eſt commēto uarietatis: ut hæc ſemper prouocetur: cum præſto ſit ratio quæ intra moderationis ſuæ terminos temperetur. Memineritis tamen lepido me conuiuio adeſſe non anxio. Nec ſic admicto uarietatem: ut probem ubi quæruntur æſtiuæ niues & hybernæ roſæ. Et dum magis oſtentui q̄ uſui ſeruitur: ſiluarum ſecretum omne luſtratur: & peregrina maria ſollicitantur. Ita enim fit: ut etiam ſi ſanitatem ſumentium mediocritas obſeruata non fauciet: ipſe tamen luxus morū ſit ægritudo. His fauorabiliter exceptis Diſarius obſecutus es inquit. Euſtachi dialecticæ: ego medicinæ. Qui uolet eligere ſequenda: uſum conſulat: & quid ſit utilius ſanitati experientia docebit. Poſt hæc Flauianus & alios quidem medicos idem dicentes ſemper audiui uinum inter calida cenſendum. Sed & nunc Euſtachius cum cauſas ebrietatis attingeret: prædicabat uini calorem Mihi autem ſæpe hoc mecum reputanti uiſa eſt uini natura frigori propnor q̄ calori: & in medium profero quibus ad hoc extimandum trahor: ut ueſtrum ſit de me extimatiōe iudicium. Vi

num quantum mea fert opinio. ſicut natura frigidum eſt: ita ca
pax uel etiam appetens caloris fit: cum calidis fuerit admotum.
Nam & ferrum cũ tactu ſit frigidũ: ψυχρὸν χαλκὸν ὀλοῦσιν.
ſi tamen ſolem pertulerit concaleſcit: & calor aduena natiuum
frigus expellit. Hoc utrum ita eſſe ratio perſuadeat: requiramus
Vinũ aut fotu aut potu interioribus conciliatur. Vt ſuperficiem
curet adhibetur: cum infunditur cuti. Quin frigidum ſit nec me
dici inficias eunt: calidum tamen in interioribus prædicant: cum
nõ tale deſcendat: ſed admixtum calidis concaleſcat. Certe reſpõ
deant uolo: cur ſtomacho in laſſitudinem degeneranti ad inſtau
randas conſtrictione uires offerant ægreſcenti uinum: niſi frigo
re ſuo laſſata cogeret: & colligeret diſſoluta. Et cũ laſſo (ut dixi)
ſtomacho adhibeant calidum: ne creſcat ulterius laſſitudo: a ui
ni potu non prohibent defectum in robur hac curatione mutan
tes. Dabo aliud indicium accidentis uino q̃ ingentis caloris. Nã
ſiquis aconitum neſciens hauſerit: non nego hauſtu eum meri
plurimi ſolere curari. Infuſum enim uiſceribus trahit ad ſe calo
rem: & ueneno frigido quaſi calidũ iam repugnat. Si uero aco
nitum ipſum cum uino tritum potui datum ſit: haurientem
nulla curatio a morte defendit. Tunc enim uinum natura frigi
dum admixtione ſui frigus auxit ueneni. Nec in interioribus iã
caleſcit: quia non liberum ſed admixtum alii: immo in aliud uer
ſum deſcendit in uiſcera. Sed & ſudore nimio uel laxato uentre
defeſſis uinum ingerit: ut in utroque morbo conſtringat mea
tus: Inſomnem medici frigidis oblinunt modo papaueris ſucco:
modo mandragora uel ſimilibus: in quibus eſt & uinum. Nam
uino ſomnus reduci ſolet quod non niſi ingentis frigoris teſti
monium eſt. Deinde omnia calida uenerem prouocant: & ſemẽ
excitant: & generationi fauent. Hauſto autem mero plurimo fi
unt uiri ad coitum pigriores. Sed nec idoneum conceptioni fe
runt: quia uini nimietas ut frigidi facit ſemen exile uel debile.
Hoc uero uel manifeſtiſſimam extimationis meæ habet aſſertio
nem: ꝙ quæcunque nimium algentibus: eadem contĩgunt ebri
is: fiunt enim tremuli pallidi graues & ſaltu tumultuãtis ſpiri
tus. Artus uero & membra quatiuntur. Idem corporis torpor
ambobus eadem linguæ titubatio. Multis etiam morbus ille
quem παράλυσιν græci uocant: ſic nimio uino ut multo algore

contingint. Reſpicere etiam quæ natura curationum adhibeãtur ebriis. Non ne cubare ſub multis operimentis iubentur: ut extinctus calor refoueatur? non & ad calida lauacra ducuntur? non illis unctionum tẽpore calor corporis excitatur? Poſtremo qui fiunt crebro ebrii: cito ſeneſcunt. Alii ante tempus competentis ætatis uel caluicio uel canicies inſigniuntur quæ non niſi inopia caloris eueniunt. Quid aceto frigidius: quod culpatum uinum eſt? Solum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentẽ flammã uiolenter extinguit: dum per frigus ſuum calorem uincit elementi. Nec hoc prætereo: ꝙ ex fructibus arborũ illi ſunt frigidiores: quorum ſuccus imitatur uini ſaporem: ut mala ſeu ſimplicia ſeu granata ſeu cytonia: quæ cotonea uocant Cato. Hoc ideo dixerim: ꝙ me ſæpe mouit & exercuit mecum diſputantem: quia in medium proferre uolui quid de uino extimauerim ſentiẽdũ. Cæterum conſultationem mihi debitam non omitto. Te enim Diſari conuenio: ut quod quærendum mihi occurrit abſoluas. Legiſſe apud græcum philoſophum memini ni fallor. Ille Ariſtoteles fuit in libro quem de ebrietate compoſuit. Mulieres raro in ebrietatem cadere: crebo ſenes: nec cauſam uel huius frequentiæ uel illius raritatis adiecit. Et quia ad naturam corporum tota hæc quæſtio pertinet: quam noſſe & induſtriæ tuæ & profeſſionis officium eſt: uolo te cauſas rei: quam ille ſententiæ loco dixit: ſi tamen philoſopho aſſentiris aperire. Tum ille recte & hoc Ariſtoteles ut cæteta: nec poſſum non aſſentiri uiro cuius inuentis nec ipſa natura diſſentit. Mulieres inquit raro inebriantur: crebro ſenes. Rationis plena gemina iſta ſententia: & altera pendet ex altera. Nam cum didicerimus quid mulieres ab ebrietate defendat: iam tenemus quid ſenes ad hoc frequenter impellat. Contrariam enim naturam ſortita ſunt muliebre corpus: & corpus ſinile. Mulier humectiſſimo eſt corpore. Docet hoc & leuitas cutis & ſplendor: docent præcipue aſſiduæ purgatione ſuperfluo exonerantes corpus humore. Cum ergo epotum uinum in tam largum ceciderit humorem: uim ſuam perdit: & fit dilutius: nec facile cerebri ſedem ferit fortitudine eius extincta. Sed & hæc ratio iuuat ſententiæ ueritatem: ꝙ muliebre corpus crebris purgationibus deputatum pluribus conſertum foraminibus ut pateat in meatus: & uias præbeat humori in egeſtionis exi

tum cofluenti. Per hæc foramina uapor uini celeriter euaneſcit. Contra ſenibus ſiccum corpus eſt quod probat aſperitas & ſqualor cutis. Vnde & hæc ætas ad fletum fit difficilior: quod eſt indicium ſiccitatis. Intra hos uinum nec pariter contrarietatem repugnantibus humoris integra ui ſua adhæret corpori arido: & mox loca tenet quæ ſapere homini miniſtrant. Dura quoq; eſſe ſenū corpora nulla dubitatio eſt: & ideo etiam ipſi naturales meatus in membris durioribus obſerantur: & hauſto uino exhalatio nulla contingit: ſed totum ad ipſam ſedem mentis aſcendit: hīc fit ut & ſani ſenes malis ebriorum laborent tremore membrorū linguæ titubantia: abundantia loquendi: iracundiæ concitatiōe: quibus tam ſubiacent iuuenes ebrii q̄ ſenes ſobrii. Si ergo leuem pertulerint impulſum uini: non accipiunt hæc mala ſed incitāt: quibus ætatis ratione iam capti ſunt. Probata omnibus Diſarii diſputatione ſubiecit Symmachus: Vt ſpectata ē tota ratio quā de muliebri ebrietatis raritate Diſarius īuenit: ita uinū ab eo prætermiſſum eſt: nimio frigore: quod in earum corpore eſt: frigeſcere hauſtum uinum: & ita debilitari ut uis eius quæ elanguit nullum calorem poſſit de quæ naſcitur ebrietas excitare. Mulierum naturam calidiorem eſſe uirili. Cap.

D hæc horis: Tu uero Symmache fruſtra opinatis frigidam mulierum eſſe naturam: quam ego calidiorem uirili (ſi tibi uolenti erit) facile probabo. Humor naturalis in corpore: quando ætas tranſiit pueritiam: fit durior: & acuitur in pilos. Ideo tunc & pubes & genæ & aliæ partes corporis ueſtiuntur. Sed in muliebri corpore hunc humorem calore ſiccante fit inopia pilorum: & pilorum: & ideo ī corpore ſexus huius manet continuus ſplendor & lenitas eſt. Eſt & hoc in illis indicium caloris abundantia ſanguinis cuius natura feruor ē. Qui ne urat corpus ſi inſidiat: crebra purgatione ſubtrahitur. Quis ergo dicat frigidas: quas nemo poteſt negare plenas caloris: quia ſāguinis plenæ ſunt: Deinde licet utendi corpora defunctorum uſus noſtro ſæculo nullus ſit: lectio tamē docet eo tempore: quo igni dari honor mortuis habebatur: ſi quando uſu ueniſſet ut plura corpora ſimul incenderentur: ſolitos fuiſſe funerum miniſtros denis uirorum corporibus adiicere ſingula muliebria: & unius adiutu quaſi natura flamei & ideo celeriter ardentis cætera fla-

Quare pili ī uiro & non in fœmina

grabant. Ita nec ueteribus calor mulierum habebatur ĩcognitus Nec hoc tacebo: ꝙ cum calor ſemper generationis cauſa ſit: fœmine ideo celerius q̃ pueri fiunt idoneæ ad generandum: quia calent amplius. Nam & ſecundum iura publica duodecimus ãnus in fœmina & quatuordecimus in puero definit pobertatis ætatẽ Quid plura? Non ne uidemus mulieres quando nimium frigus eſt mediocri ueſte contentas: nec ita operi mentis plurimis in uolutas ut uiri ſolent: ſcilicet naturali calore contra frigus quod aet ingerit repugnante? Reſponſio ad prædicta. Cap.

AD hæc renidens Symmachus: Bene inquit Horus noſter tentat uideri orator ex cynico: qui in contrarium uertit ſenſus: quibus poteſt muliebris corporis frigus probari. Nam quod pilis: ut uiri non obſidentur: inopia caloris eſt. Calor eſt enim qui pilos creat. Vnde & eunuchis deſunt: quorũ naturam nullus negauerit frigidiorem uiris. Sed & in corpore humano illæ partes maxime ueſtiuntur: quibus amplius ineſt caloris. Leue autem ẽ mulierum corpus quaſi naturali frigore denſetur. Comitatur enim algorem dẽſitas: leuitas denſitatem. Quod uero ſæpe purgantur: non multi ſed uitioſi humoris indicium eſt. Indigeſtum eſt enim & crudum quod egeritur: & quaſi infirmum effluit nec haber ſedem: ſed natura quaſi noxium & magis frigidum pellitur. Quod maxime probatur: quia mulieribus cum purgantur: etiam algere contingit. Vnde intelligitur frigidum eſſe quod effluit: & ideo in uiuo corpore non manere quaſi inopia caloris extinctum. Quod muliebre corpus iuuabat ardentes uiros: non caloris ſed pinguis carnis & oleo ſimilioris: quod non illis contingeret ex calore. Quod cito admonentur generatiõnis: non nimii caloris ſed naturæ infirmiori eſt: ut exila poma celerius matureſcunt: robuſta ſerius. Sed ſi uis intelligere in generatione ueram rationem caloris: conſidera uiros longe diutius perſeuerare in generando: q̃ mulieres in pariendo. Et hæc tibi ſit indubitata probatio in utroq; ſexu uel frigoris uel caloris. Nam uis eadem ĩ frigidiore corpore celerius extinguit: ĩ calidiore diutius perſeuerat Quod frigus aeris tolerabilius uiris ferũt: facit hoc frigus ſuum. Similibus enim ſilia gaudent. Ideo ne corpus earum frigus horreat: facit conſuetudo naturæ: quam ſortitæ ſunt frigidiorẽ.

SEd de iis ſinguli ut uolunt iudicent. Ego uero ad ſortem con

ſulendi uenio :& quod ſcitu dignum extimo :ab eodem Diſanio quærô & mihi uſque ad effectum nimio amico & cum in cæteris tum in iis optime docto. Nuper in tuſculano meo fui: cum uindimiales fructus pro annua ſolennitate legerentur. Erat uidere permixtos ruſticis ſeruos haurire uel de expræſſo: uel de ſponte fluente muſtrum :nec tamen ebrietate capi. Quod in illis præcipue admirabar: quos impelli ad inſaniam paruo uino noueram Quæro quæ ratio de muſto ebrietatem: aut tardam fieri faciat aut nullam

AD hæc diſanius: Omne quod dulce eſt cito ſaciat: nec diuturnã deſiderii ſui fidem tenet. Sed in locũ ſacietatis ſuccedit horror: in muſto autem ſola dulcedo eſt: ſuauitas nulla. Nam uinum cum infantia eſt dulce: cum pubeſcit magis ſuaue q̃ dulce eſt. Eſſe autem harum duarum rerum diſtantiam certe Homerus teſtis eſt: qui ait:

Muſtũ non ebriat

Vocat enim mel dulce & uinum ſuaue. Muſtum igitur cum necdum ſuaue eſt: ſed tantummodo dulce: horrore quodam tantũ ſumi de ſe non patitur: quantum ſufficiat ebrietati. Addo aliud naturali ratione ebrietati dulcedinem repugnare: adeo ut medici eos qui uſque ad periculum diſtenduntur: uino plurimo cogãt uomere: & poſt uomitum contra fumum uini qui remanſit in uenis: panem offerunt melle illitum: & ita hominem ab ebrietatis malo dulcedo defendit. Ideo ergo non inebriat muſtum: in quo eſt ſola dulcedo. Sed & hoc idonea ratione deſcendit ꝙ muſtum graue eſt: & flatus & aquæ permixtione & pondere ſuo cito inteſtina delabitur: ac profluit: nec manet in locis obnoxiis ebrietati. Delapſum uero relinquit ſine dubio in homine ambas qualitates naturæ ſuæ: quarum altera in flatu: altera ĩ aquæ ſubſtantia eſt. Sed flatus quidem quaſi æque ponderoſus inimia delabitur: aquæ uero qualitas non ſolum ipſa non impellit in ĩſaniam: ſed & ſiqua uinalis fortitudo in homine reſedit: hanc diluit & extinguit. Ineſſe autem aquam muſto uel hinc docetur: ꝙ cum in uetuſtate procedit: fit menſura minus: ſed acrius fortitudine: quia exalata aqua qua molliebatur: remanet uini ſola natura cum fortitudine ſua libera nulla diluti humoris permixtione mollita.

Post hæc Furius Albinus : Ego quoque pro uirili portione Disarium nostrum inexercitum non relinquo. Dicas quæso quæ cauſa difficile digeſtum facit iſicium: quod ab inſecutione inſicium dictum amiſſiõe enim litteræ poſtea quod nunc habet nomen optinuit: cum multum in eo digeſtionem fututam iuuerit tritura tam diligens: & quicquid graue erat carnis aſſumpſerit: conſumationemq; eius multa ex parte confecerit. Et Diſarius. Inde hoc genus cibi difficile digeritur: unde putas ei digeſtionem ante prouiſam. Leuitas enim quam tritura præſtitit: facit ut innatet udo cibo: quẽ in medio uentris ĩuenerit nec adhæreat cuti uentris: de cuius calore digeſtio promouetur: ſic & mox tritum atq; firmatum: cum in aquam coiicitur natat. Ex quo intelligitur: ꝙ idem faciens in uentris humorem ſubducit ſe digeſtionis neceſſitati. Et tam ſero illic coquitur: q̃ tardius conficiuntur. quæ uapote aquæ q̃ quæ igne ſoluuntur. Deinde dum inſtantius teritur: multus ei flatus inuoluitur: qui prius in uentre conſumendus eſt: ut tum demum ĩonficiatur quod remanſit de carne iam liberum.

Aqua in muſto naturalis

Iſicium

Hoc quoque ſcire habeo Furius inquit: quæ faciat cauſa nonnullos carnes ualidiores facilius digere q̃ tenues Nam cum cito coquant offas bubulas in aſperis piſcibus coquẽdis laborant. In his Diſarius ait. Huius rei auctor eſt nimia in homine uis caloris: quæ ſi idoneam materiem ſuſcipit: libere cõgreditur: & cito eam in concertatione conſumit: Leuem modo præterit ut latentem: modo in cinerem potius q̃ in ſuccum uertit: ut ingentia robora in carbonum fruſtra lucentia igne uertuntur: Paleæ ſi in ignem ceciderint: mox ſolum de eis cinerẽ reſtat uideri. Habes & hoc exemplum non diſſonũ: ꝙ potẽtior mola ampliora grana confringit: integra illa quæ ſunt minutiora trãſmittit: Vento nimio abies aut quercus auellitur: cannam nulla facile frangit procella. Cumq; Furius delectatus enarrantis ingenio plura uellet interrogare. Cecinna ſe Albinus obiecit. Mihi quoq; deſiderium eſt habendi pauliſper negocii cum tam facunda Diſarii doctriua: Dic oro te inquit: quæ facit cauſa: ut ſinapi & piper ſi appoſita cuti fuerit: excitent uulnus: & loca perfotent deuotata uero nullam uentris corpori inferant læſionem. Et Di

Quare carnes ualidiores aliq̃n facilius digeruntur q̃ tenues

De ſinapi & Pipere

ſatius: Species inquit & acres & calidæ ſuperficiem cui apponũtur: exulcerant: quia integra uirtute ſua ſine alterius rei admixtiōe ūtuntur ad noxam. Sed ſi in uentrem recepta ſint: ſoluitur uis earum uentralis humoris alluuione qua fiunt dilutiores. Deinde prius uertuntur in ſuccum uentris calore: q̃ ut integra poſſint nocere. Cecina ſubiecit. Dum de calore loquimur: admoneor rei quam ſemper quæſitu dignam putaui. Cur in egypto quæ regionum aliarum calidiſſima eſt: uinum non calida ſed pene dixerim frigida uirtute naſcatur. Ad hoc Diſarius: Viſu tibi Albine compertum eſt: aquas quæ uel de altis puteis: uel de fontibus hauriuntur: fumare hyeme: æſtate frigeſcere. Quod fit non alia de cauſa: niſi ꝙ aere: qui nobis circunfuſus eſt: propter temporis rationem calente frigus in terrarum ima demergitur: & aquas inficit: quarum in imo eſt ſcaturigo. Et contra cum hymem aer præfert: calor in interiora demergens aquis in imo naſcentibus dat uaporem. Quod ergo ubique alternatur uarietate temporis: hoc in ægypto ſemper eſt: cuius aer ſemper eſt in calore. Frigus enim ima petens uitium radicibus inuoluitur: & talem dat qualitatem ſucco inde naſcenti. Ideo regionis calidæ uina calore caruerunt. Tractatus noſter Albinus inquit: ſemel ingreſſus calorem: non facile alio digreditur: Dicas ergo uolo cur qui in aquam deſcendit calidam: ſi ſe non mouerit minus uritur: ſed ſi agitatu ſuo aquam mouerit: maiorē ſentit calorem: & totiens aqua urit amplius: quotiens nouus ei motus acceſſerit. Et Diſarius calida inquit quæ adhæſerit noſtro corpori: mox præbet tactum ſui manſuetiorem uel quia cuti aſſueuit uel quia frigus accepit a nobis. Motus uero aquam nouam corpori applicat: & ceſſante aſſuetudine de qua paulo ante diximus: ſēper nouitas auget ſenſum caloris. Cur ergo Albinus ait: æſtate cū aer calidus flabro mouetur: non calorem ſed frigus acquirit: eādem enim rationē & in hoc feruore deberet motus augere. Nō eadem ratio ē Diſarius inquit: in aquæ & aeris calore. Illa enī corporis ſolidioris ē: & craſſa materies cū mouetur: ītegra ui ſuā ſuperficiē cui admouetˀ inuadit. Aer motu in uētū ſoluitˀ: & liquidior ſe factus agitatu flatus efficitˀ. Porro ut flatus illud remouet quod circunfuſum nobis erat: erat aūt circa nos calor:

Vina frigda ægypto

Aqua in puteis hieme famāt æſtate frigerunt

Aqua calida mota calidior fit

Remoto igitur p flatũ calore:reſtat ut aduenã ſeſũ frigoris præſtet agitatus. Interpellat Euangelus pergentem conſultationẽ & exercebo inquit Diſarium noſtrum:ſi tamen minutis illis ſuis & orantibus reſponſionibus ſatiſfaciet conſulenti. Dic Diſari: cur qui ita ſe uertunt:ut ſæpe in orbem rotentur:& uertiginem capitis & obſcuritatem patiuntur oculorum? Poſtremo ſi perſeuerauerint ruunt:cum nullus alius motus corporis hanc ingerit neceſſitatem. Ad hæc Diſarius: ſeptem inquit corporei motus ſunt. Aut enim accedit prorſum:aut retrorſum recedit: aut ĩ dexteram leuamue deuertitur:aut ſurſum promouetur:aut deorſum:aut orbiculatim rotatur. Ex iis ſeptem motibus unus tãtum in diuinis corporibus inuenitur:ſphæralem dico quo mouetur cælum quo ſydera:quo cætera mouentur elementa. Terrenis animalibus illi ſex præcipue familiares ſunt: ſed nonnunq̃ adhibetur & ſeptimus. Sed ſex illi ut directi ita & innoxii. Septimus idem qui gyros efficit:crebro conuerſum turbat:& humoribus capitis inuoluit ſpiramentum:quod animam crebro quaſi omnes corporis ſenſus gubernanti miniſtrant. Hoc eſt autem ſpiramentum:quod ambiens cerebrum ſingulis uim ſuam ſenſibus præſtat:hoc eſt quod neruis & muſculis corporis fortitudinem præbet. Ergo uertigine turbatum & ſimul agitatis humoribus oppreſſum langueſcit:& miniſterium ſuum deſerit. Inde fit ũs qui rapiuntur in gyros:hebetior auditus uiſus obſcurior. Poſtremo neruis & muſculis nullam ab eo uirtutem quaſi deficiente ſumentibus totum corpus quod iis ſuſtinetur & in robur erigitur: deſertum iam fulcimentis ſuis labitur in ruinam. Sed contra hæc omnia conſuetudo:quam ſecundum naturam pronunciauit uſus:illos iuuat qui in tali motu ſæpe uerſant. Spiramentum enim cerebri:quod paulo ante diximus aſſuetum rei iã non ſibi nouæ: non paueſcit hunc motum: nec miniſteria ſua deſerit. Ideo conſuetis etiam iſte agitatus innoxius ẽ. Euangelus. Irretitum te iam Diſari teneo:& ſi uere opinor nuſq̃ hodie effugies. Et alios enim ĩ arte tibi ſocios & ipſũ te audiui ſæpe dicentẽ cerebro non eſſe ſenſũ:ſed ut oſſa ut dentes ut capillos:ita & cerebrũ eſſe ſine ſenſu. Verum ne ẽ hæc uos dicere ſolitos? an ut falſum refelles? Diſaris: Verum ait ille. Euangelus: Ecce

Quare ſe rotãtes in orbẽ uirtiginẽ patiuntur

Motus corporei. Vii.

clauſus es: ut enim concedam tibi præter capillos in homine ali-quid eſſe ſine ſenſu: quod non facile perſuaſum eſt: tamen cur ſenſus omnes paulo ante dixiſti a cerebro miniſtrari: cum cere-bro non ineſſe ſenſum ipſe fatearis? Potes ne excuſare huius cō-trarietatis auſum uel ueſtri oris nota uolubilitas. Et Diſarius re nidens: Retia quibus me irretitum tenes: nimis rara ſunt nimis patula. Ecce me Euangele ſine niſu inde exemptum uidebis. Opus nature eſt ut ſenſum uel nimium ſicca uel nimium hu-mecta non capiant. Oſſa dentes cum unguibus & capillis nimia ſiccitate ita denſata ſunt: ut penetrabilia non ſint effectui ani-mæ: que ſenſum miniſtrat. Adeps medulla & cerebrum ita ī hu-more atque mollicie ſunt: ut eundem effectum animæ quem ſic citas non recipit: mollicies iſta non teneat. Ideo tam dentibus unguibus oſſibus & capillis q̄ adipi medullis & cerebro ſenſus ineſſe non potuit. Et ſicut ſectio capillorum nihil doloris ingerit ita ſi ſecetur uel dens uel os ſeu adeps ſeu cerebrum ſeu medulla abent omnis ſenſus doloris. Sed uidemus inquies tormentis af-fici: quibus ſecantur oſſa: torqueri homines & dolore dentium. hoc uerum quis abneget? Sed ut os ſecetur: omentum quod im-poſitum eſt oſſi: cruciatum dum ſectionem patitur importat. Quod cum medici manus tranſit: os iam cum medulla quam continent habent indolentiam ſectioni ſimilem capillorum. Et dentium dolor eſt: non os dentis in ſenſu eſt: ſed caro quæ con-tinet dentem. Nam & unguis q̄tus extra carnem creſcendō per-git: ſine ſenſu ſecatur: qui carni adhæret iam facit ſi ſecetur dolo rem non ſuo ſed ſedis ſuæ corpore: ſicut capillus dum ſuperior ſecatur: neſcit dolorem: ſi auellatur ſenſum accipit a carne quā deſerit. Et cerebrum quod tactu ſui hominem uel torquet uel frequenter interimit: non ſuo ſenſu ſed ueſtitu ſui ideſt omen-ti hunc importat dolorem. Ergo diximus quæ in homine ſine ſē ſu ſint: & quæ hoc cauſa faciat indicatum eſt. Reliqua pars de-biti meo de eo eſt: cur cerebrum cum ſenſum non habeat: ſen-ſus guuernet. Sed de hoc quoque tentabo ſi potero eſſe ſoluēdo Senſus de quibus loquimur: quinque ſūt: uiſus auditus odora-tus guſtus & tactus. Hi aut ī corpe ſūt aut circa corpus ſoliſque ſunt caducis corporibus familiares. Nullo enim diuino corpo-

pori ſenſus ineſt. Anima uero omni corpore: uel ſi diuinum ſit: ipſa diuinior eſt. Ergo ſi dignitas diuinorum corporum ſenſum dedignatur quaſi aptum caducis: multo magis anima maioris ē maieſtatis: q̄ ut ſenſu egeat. Vt autem homo conſtet: uiuum & animal ſit: anima præſtat quæ corpus illuminat. Porro illuminat in habitando: & habitatio eius in crebro eſt & ſpætalis enim natura & ad nos de alto ueniens partem in hominem & alteram in ſpæralem tenuit: & quæ ſenſu careat: qui non eſt animæ neceſſarius. Sed quia neceſſarius animali eſt: locat in cauernis cerebri ſpiamentum de effectibus ſuis. Cuius ſpiramēti natura hæc eſt: ut ſenſus & ingerat & gubernet. De his ergo cauernis quas uentres cerebri noſtra uocauit antiquitas: naſcuntur neruorum ſeptem σνζυγίαι: cui rei nomen quod ipſe uoles latinum facito. Nos enim σνζυγίαν neruorum uocamus. cum bini nerui pariter emergunt: & in locum certum deſinunt. Septem igitur neruorum σνζυγίαι de cerebri uentre naſcentes uicem implent fiſtularum: ſpiramentum ſenſificum ad ſua quæque loca naturali lege ducentes: ut ſenſum uicinis & longe poſitis membris animali infundant. Prima igitur σνζυγίαι neruorum talium petit oculos: & dat illis agnitionem ſpeciem & diſcretionem colorum. Secunda in aures ſe diffundit: per quam eis innaſcitur notitia ſonorum. Tertia naribus inſeritur uim miniſtrans odorandi. Quarta palatum tenet: quod de guſtantibus iudicatur. Quinta ui ſua corpus omne implet. Omnis pars corporis mollia & aſpera frigida & calida diſcernit. Sexta de crebro means ſtomachum petit: cui maxime ſenſus eſt neceſſarius: ut quæ deſunt appetat: ſuperflua reſpuat: & in homine ſobrio ſe ipſe moderetur. Septima σνζυγα neruorum infundit ſenſum ſpinali medullæ: quæ hoc eſt animali: quod eſt naui carina. Et adeo uſu aut dignitate præcipua eſt: ut longum cerebrum a medicis ſit uocata. Ex hac deniq; ut cerebro diuerſi naſcuntur meatus uirtutem tribus animæ propoſitis miniſtrantes. Tria ſunt enim quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis: ut uiuat: ut decore uiuat & ut immortalitas illi ſucceſſione quæratur. His tribu. propoſitis ut dixi animæ per ſpinalem medullam præbetur effectus. Nam cordi & iecori & ſpirandi miniſterii: quæ omnia ad uiuendum pertinent: uires de ſpinalibus quos

diximus meatibus miniſtrantur. Neruis etiam manū pedū aliarumq̄ partium per quas decore uiuit: uirtus inde præſtat. Et ut ſucceſſio procuretur: nerui ex eadem ſpinali medula pudendis etiam matrici ut ſuum opus impleant miniſtrantur: Ita nulla ī homine pars corporis ſine ſpiramento quod in uentre cerebri locatum eſt: & ſine ſpinalis medulæ beneficio conſtat. Sic ergo fit ut cum ipſum cerebrum ſenſu careat: ſenſus tamen a cerebro in omne corpus proficiſcatur εὖγε. Græculus noſter Euangelus ait: tam plane nobis oſtendit res opertu naturæ tectas: ut quicquid ſermone deſcripſit: oculis uidere uideamur. Sed Euſtachio iam cedo: cui prænipui conſulendi locum. Euſtachius modo: uel uir omnium diſſertiſſimus Euſebius: uel quicunque uolent alii ad exercitium conſultationis accedant. Nos poſtea liberiore ocio congrediemur. Ergo ait Euſebius habendus mihi ſermo eſt Diſagi tecum de ætare: cuius ianuā iam pene ambo pulſamus. Homerus πολιοκροτάφους uocat. Quero utrum ex parte poetico more totum caput ſignificare uelit: an ex aliqua ratione canos huic præcipue parti capitis aſſignet? Et Diſarius: Et hoc diuinus ille uates prudenter ut cætera. Nam pars anterior capitis humidior occipitio eſt: & inde crebto ſolet inciperæ canicies. Et ſi pars anterior (ait ille) humidior eſt: cur caluitium patitur: quod non niſi ſiccitate contingit? Opportuna inquit Diſarius obiectio: ſed ratio non obſcura eſt. Partes enim priores capitis fecit natura rariores: ut quicquid ſuperflui aut fumei flatus circa cerebrū fuerit: euaneſcat per plures meatus. Vnde uidemus in ſiccis defūctorū capitibus uelut quaſdam futuras: quibus hemiſpæria (ut ita dixerim) capitis illigantur. Quibus igitur illi meatus fuerint ampliores: humorem ſiccitate mutant: & ideo tardius caneſcunt: ſed non caluicio carent. Si ergo ſiccitas caluos efficit: ut poſteriora capiris ſicciora eſſe dixiſti: cur caluum occipitium nūq̄ uidemus? Ille reſpondit: Siccitas occipini non ex uitio: ſed ex natura eſt: Ideo omnibus ſicca ſunt occipitia. Ex illa autem ſiccitate caluicium naſcitur: quæ per malam temperiem quam græci ἀκρασίαν uocare ſolent contingit. Vnde capillo criſpi: qui ira temperati ſunt: ut capite ſicciore ſint tarde caneſcunt: cito in caluicium tranſent. Contra qui capillo ſunt rariore: non eo facile nudantur nutriente humore quod φλέγμα uocitatur: ſed fit

Quare Canicies ꝑus ī pte anteno

Quare Caluiū ī prima parte captis

Criſpi capilli tarde caneſcat

illis cita canicies. Nam ideo albi ſunt cani: quia colorem humoris quo nutriuntur imitantur. Si ergo ſenibus abūdātia hūoris capillos in caniciem tinguit: cur ſenecta opinionem exacte ſiccitatis accepit? Quia ſenecta ille inquit extincto p uetuſtatē naturali calore fit frigida: & ex illo frigore gelidi & ſuperflui naſcūtur humores. Cæterū liquor uitalis lōgæuitate ſiccatus ē. Inde ſenecta ſicca ē īopia naturalis humoris: humecta eſt abundantia uitioſi ex frigore procreati. Hinc ē ꝙ ex uigiliis ætas grauior efficit: quia ſomnus qui maxime ex humore contingit: de non naturali humore naſcitur. Sicut ē multus in īfantia quæ humida ē abūdantia non ſuperflui: ſed naturalis humoris. Eadē ratio eſt: quæ pueritiam caneſcere nō patitur: cum ſit humectiſſima: quia nō ex frigore nato flegmate humida ē: ſed illo naturali & uitali humore nutritur. Ille enim humor: qui aut de ætatis frigore naſcitur: aut cuiuſlibet uitioſitatis occaſione contrahitur: ut ſuperfluus ita & noxius eſt. Hunc uidemus in fœminis ubi in cerebro egeratur extrema minitantem. Hunc in eunuchis debilitatem tibiis ingerentem: quarum oſſa quaſi ſemper in ſuperfluo humore natantia naturali uirtute caruerunt & ideo facile ītorquentur dum pondus ſuppoſiti corporis ferre non poſſunt: ſicut canna pondere ſibi impoſito curuatur. Et Euſebius: Quoniā nos a ſenectute uſque ad eunuchos traxit ſuperflui humoris diſputatio dicas uolo: cur ita acutæ ſint uocis ut ſæpe mulier an eunuchus loquatur: niſi uideas ignores. Id quoque facere ſuperflui humoris abundantiam ille reſpondit. Ipſe enim ἀρτηρίαν per quā ſonus uocis aſcēdit efficiens craſſiorem anguſtat uocis meatum: & ideo uel fœminis uel eunuchis uox acuta eſt: uiris grauis: quibus uocis tranſitus habet liberum & ex integro patentem meatum. Naſci autem in eunuchis & in fœminis ex pari frigore: parem pene importuni humoris abundantiam etiam hinc liquet: ꝙ utrunque corpus ſæpe pingueſcit. Certe ubera prope ſimiliter utriq; grandeſcunt. His dictis cum ad interrogandum ordo Seruium iam uocaret: naturali preſſus ille uerecundia uſque ad proditionem coloris erubuit. Et Diſarius: Age Serui non ſolum adoleſcentium: qui tibi æque inſunt: ſed ſenū quoque omniū doctiſſime cōmaſcula frontē: & ſequeſtrata uerecūdia quā ī te facies rubore īdicat: cōfer nobiſcū libere quod occur

Quare cani ſunt albi

Quare uox tenuior ſit

tereit interrogatibus tuis non minus doctrinæ collocaturus q̄ ſi aliis cōſulētibus ipſe reſpondeas. Cunque diutiſe tacentē crebra ille hortatibus excitaret: hoc inquit Seruius ex te quæro: quod mihi contigiſſe dixiſti. Que facit cauſa ut rubor corpori ex animi pudore naſcatur? Et ille natura inquit: cum quid ei occurrit honeſto pudore dignum imum petendo penetrat ſāguinē: quo commoto atq; diffuſo cutis tinguitur: & inde naſcitur rubor. Dicunt etiam phyſici: ꝙ natura pudore tacta ita ſanguinem ante pro uelamento tendat: ut uidemus quēque erubeſcētem manū ſibi ante faciem frequenter opponere. Nec dubitare de iis poteris cum nihil aliud ſit rubor: niſi color ſanguinis. Addit Seruius Et qui gaudent cur rubeſcunt? Et Diſarius gaudium īquit extrinſecus cōtingit. Ad hoc animoſo curſu natura feſtinat: quam ſanguis comitando quaſi alacritate ītegritatis ſuæ compotem tinguit cutē. Et īde ſimilis color naſcit̄. Idē refert. Cōtra qui metūt qua rōe palleſcūt? Nec hoc Diſarius ait ī occulto eſt. Natura enī cū quid de extrinſecus cōtingētibus metuit: ī altū tota demergit̄ ſicut nos quoque cū timemus: latebras & loca nos occulētia quærimus. Ergo tota deſcendens ut lateat trahit ſecum ſanguinem: quo uelut curru ſemper uehitur: hoc demerſo humor dilutior cuti remanet: & inde palleſcit. Ideo timentes & tremunt quia uirtus anime introrſum fugiens neruos relinquit: quibus tenebatur fortitudo membrorum: & inde ſaltu timoris agitantur. Hinc & laxamentum uentris comitatur timorem: quia muſculi quibus claudebantur retrimentorum meatus: fugientis: introrſum anime uirtute deſerti laxant uincula: quibus retrimenta uſq; ad digeſtionis opportunitatem continebantur. Seruius iis dictis uenerabiliter aſſenſus obticuit. Tunc Auienus quia me ordo ait ad ſimilitudinem conſultationis applicat: reducendus ē mihi ad conuiuium ſermo qui longius a menſa iam fuerat euagatus: & ad alias tranſierat quæſtiones. Sæpe appoſita ſalita carne quam laridum uocamus (ut opinior) quaſi large aridum: quærere mecum ipſe conſtitui: qua ratione carnem ad diuturnitatem uſus admixtio ſalis ſeruet. Hoc licet extimare mecū poſſim: malo tamen ab eo: qui corpora curat certior fieri. Et Diſarius: Omne corpus ſuapte natura diſſolubile & marcidum eſt: & niſi quodam uinculo contineatur: facile defluit. Continentur autē q̄diu

Quař rubor ex pudore ī facie

Quare gaudentes rubeſcunt

Quare metuentes palleſcunt

Vnde procedit tremor

Quare timētes laxamentū corporis patiuntur

Lardum

Quare Sal cōſeruat carnes

ineſt anima reciprocatione aeris:qua uegetantur conceptacula ſpiritus:dum ſemper nouo ſpirandi nutriuntur alimento.Hoc ceſſante per animæ diſceſſum membra marceſcunt:& omne pōdere ſuo conflictum corpus obtentur. Tum ſanguis etiam qui q̄diu fuit compos caloris:dabat membris uigorem:calore diſcedente uerſus in ſaniem non manet intra uenas:ſed foras exprimitur.atque ita laxatis ſpiramentis effluit tabes fæculenta. Id fieri ſal admixtus corpori prohibet.Eſt enim natura ſiccus & calidus:& fluxum quidem corporis calore contrahit:humorem uero ſiccitate uel coercet:uel exorbet. Certe humorem ſale differri ſiue conſumi fit hinc cognitu facile:ꝙ ſi duos panes pari magnitudine feceris:unum ſale aſperſum ſine ſale alterum : inuenies indigentem ſalis pondere propenſiorem ſcilicet humore in eo ꝓ ſalis penuriam permanēte.Etiam hoc a Diſario meo quæſitum uolo :cur defæcatum uinum ualidius ſit uiribus:ſed infirmis ad permanendum:& tam bibentem cito permouet q̄ ipſum ſi man ſerit facile mutatur?Quod cito inquit Diſarius ꝓmouet hæc ratio eſt:quia quanto penetrabilius ī uenas efficit̄ bibētis tāto fit liquidius fæce purgata.Ideo aūt facile mutat̄:ꝙ nullo firmamento nixum undique ſui ad noxā patet.Fæx.n.uino ſuſtinendo & alēdo & uiribus ſufficiēdis quaſi radix eius ē. Et hoc quæro Auienus ait:cur fæx ī imo ſubſidit oīum niſi mellis:mel ſolū ē quod in ſummum fæcem expuat?Ad hoc Diſarius: Fæcis materia ut ſpiſſa atque terrena cæteris laticibus pōdere præſtat:melle uincitur.Ideo ī illis grauitate deuergēs ad fundū decidit:in melle uero ut leuior de loco uicta ſurſum pellit̄.Quoniā ex iis quæ dicta ſunt:ingerunt ſe ſimiles quæſtiones : cur Diſari ita mel & uinū diuerſis ætatibus habent̄ optima?mel quod recentiſſimū : uinū quod uetuſtiſſimū.Vnde ē & illud prouerbium:quo utunt̄ gulones.Mulſum quod probe temperes miſcēdū eſſe nouo himettio:falerno & uetulo.Propterea īquit ille:quia īter ſe ingenio diuerſa ſunt.Vini enim natura humida eſt:mellis arida. Si dicto modo addubitaueris:medicinæ contemplator effectum. Nam quæ udanda ſunt corporis uino fouentur:quæ ſiccāda ſūt:melle detergunt̄.Igitur longinquitate temporis de utroque aliquid exorbente uinū meratius fit:mel aridius:& ita mel ſucco priuatur:ut uinū aqua liberatur.Nec hoc quod ſequit̄ diſſimile quæ

Sal ſiccus & Calidus

Defæcatum uinū ualidius:ſed infirmius

Quare fæx ī oībus īfūdo ſtat in melle iri ſupficie

Quare uaſa ſemiplēa uini ſeruata in acorē corrūpunt̄:& quare olei econtra ſuauiorē ſaporem ſumunt.

ſitus eſt:cur ſi uaſa uini atque olei diutine ſemiplæna cuſtodiaſ: uinum ferme in acorem corrũpitur:oleo contra ſapor ſauior cõciliatur. Vtrũq; Diſarius ait uerũ eſt. In illud enim uacuũ:quod ſuperne liquido caret:aer aduena incidit:qui tenuiſſimum quoque humoré elicit & exorbet. Eo ſiccato uinũ quaſi ſpoliatũ uiribus prout ingenio ĩbecillũ aut ualidum fuit:uel acore exaſperatur:uel auſteritate reſtringitur. Oleum autem ſuperuacuo humore ſiccato uelut mucore qui in eo latuit abſterſo acquirit nouam ſuauitatem ſaporis. Rurſus Auienus: Ait Heſiodus cũ ad medium dolii peruentum eſt:cõparcendum & cæteris eius partibus ad ſacietatem dicit abutendum:optimũ uinum ſine dubio ſignificans quod in dolii medietate cõſiſteret. Sed & hoc uſu ꝓbatum eſt ĩ oleo optimum eſſe quod ſupernatat:in melle quod in imo eſt. Quæro igitur cur oleum quod in ſummo:é uinũ quod in medio:mel quod infũdo optĩa eſſe credant? Nec cunctatus Diſarius ait:Mel quod optimũ é:reliquo ponderoſius eſt. In uaſe igitur mellis pars quæ in imo eſt utiq; præſtat põdere:& ideo ſupernatante præcioſior eſt. Contra in uaſe uini pars ĩferior admixtione fæcis non modo turbulenta ſed etiã ſapore deteriore. Pars uero ſumma aeris uicina corrumpitur:cuius admixtiõe fit dilutior. Vnde agricolæ dolia nõ contenti ſub tectum repoſuiſſe: defodiunt:& operimentis extrinſecus illitis muniunt remouentes in q̃tum fieri poteſt a uino aeris cõtagionem:a quo tam manifeſte lædirur:ut uix ſe tueatur ĩ uaſe pleno & ideo aeri minus peruio. Cæterum ſi non hauſeris:& locum aeris admixtioni patefeceris: reliquum quod remanſit:omne corrumpitur. Media igitur pars quantum a confinio ſummi utriuſque tantum a noxa remota eſt:& quaſi nec turbalẽta nec diluta. Adiecit Auienus Cur eadem porio merarior uiderur ieiunio:q̃ ei qui cibum ſumpſit? Et ille: Venas ĩedia uacuefacit:ſaturitas obſtruit. Igitur cũ potio per inanitatem penitus influit:quia non obtuſas cibo uenas inuenit:neque fit admixtione dilutior:per uacuum means guſtatu fortiore ſentit. Hoc quoque ſciendũ eſt mihi Auienus inquit:Cur qui eſuriens biberit aliquantulum famẽ ſubleuat? qui uero ſitiens cibum ſumpſerit:non ſolum non domat ſitim: ſed magis cupiditatem potus accendit. Nota eſt inquit Diſarius cauſa. Nam liquori quidẽ nihil officit quin ſumptus ad omne

Quare uinũ in medio uaſis oleũ ĩ ſũmo. Mel ĩ fũdo optimũ é

Quare potio meratior ieiunis q̃ cibatis

Quare poſt famem aliquantulnm extinguit

corporis partes quoquouerſus permanet:& uenas compleat. Et
ideo inedia quæ inanitatem fecerat accepto potus remedio qua/
ſi iam non totum uacua recreat̃. Cibatus uero utpote concreti/
or & grandior in uenas non niſi paulatim confectus admittit̃.
Ideo ſitim quam reperit nullo ſolatio ſubleuat: ímo quicquid
fons humoris nactus eſt exorbet: & inde penuria eius quæ ſitis
uocatur augetur. Nec hoc mihi Auienus ait ignoratũ relinquo
cur maior uoluptas eſt cum ſitis potu extinguitur: q̄ cum fames
ſedatur cibo? Et Diſarius: Ex prædictis quoque liquet. Nã po/
tionis totus hauſtus in omne corpus ſimul penetrat & in oĩum
partium ſenſus facit unam maximam & ſenſibilem uoluptatẽ.
Cibus autem exiguo ſubminiſtratu paulatim penuriam conſo/
latur. Ideo uoluptas eius multifariam cõminuit̃. Hoc quoq;(ſi
uidetur)addo quæſitis: cur qui auidius uorant facilius ſacias ca
piũt: q̄ qui eadẽ quieti ederĩt. Breuis ẽ ĩquit illa r̃ſpõſio: Nã ubi
auide deuoratur: tunc multus aer cũ eduliis infert̃ ꝓpter hiatũ
rictus & crebritatem reſpirandi. Igit̃ ubi aer uenas compleuit: ad
abiiciendũ faſtidiũ pro cibo penſatur. Ni moleſtus ſum Diſari
patere plus nimio ex diſcendi cupidine garrientẽ: & dicas quæſo
cur edulia ſatis calida: ſatis facilius cõpnmimus ore q̄ manu ſu
ſtinemus: & ſi quid eorum plus feruet q̄ ut diutius mandi poſ/
ſit: ilico deuoramus: & tamen aluus nõ pniciofe urit̃ Et ille. Inte
ſtinus calor qui ĩ aluo ẽ: quaſi multo maior uehementiorque
q̃cqd calidũ accipit: magnitudĩe ſua circũuẽit ac debilitat. Ideo
præſtat ſiqd ori feruidũ admoueris: nõ ut qdã faciũt hiar̃: ne no
uo ſpiritu feruori uires miniſtres: ſed pauliſp labra cõprimere:
ut maior calor q de uẽtre & ore opitulat̃: cõprimat minorẽ calo/
rẽ Manus aũt ut rẽ feruidã ferre poſſit: nullo ꝓprio iuuat̃ calor̃
Iã dudũ ĩquit Auienus noſſe aueo cur aqua quæ obſita globis
niuiũ pducit̃ ad niualẽ rigorẽ: non minus ĩ potu noxia ẽ q̄ ex ip
ſa niue aqua reſoluta. Scimus enĩ quot quãtæq; noxæ epotoni
uis humore naſcant̃? Et Diſarius: adde aliqd ãte quæſitis: aqua
enĩ ex niue reſoluta etiã ſigne calefiat & calida bibat̃. æque no/
xia ẽ ac ſi epota ſit frigida: Ergo nõ ſolo rigore niualis aqua pni
cioſa ẽ: ſed ob aliã cãm quã nõ pigebit aperire auctore Ariſtote
le: q ĩ phyſicis quæſtionibus ſuis hãc poſuit: & ĩ hũc ſẽſũ (ni fal
lor) abſoluit. Oĩs aqua ĩquit hẽt in ſe aeris tenuiſſimi portionẽ:

quo ſalutaris ē: hēt & terreā fæcē: qua ē corpulēta poſt terrā. Cū ergo aeris frigorē & gelu coacta caleſcit: neceſſe ē p euaporationē uel exprimi ex ea aurā illā tenuiſſimā: qua deſcēdēte cōueniat ī coagulū ſola terrea ī ſe remanēte natura. Quod hic apparet: quia cū fuerit eadē ſolis aqua calore ſoluta: mīor modus eius reperit q̄ fuit ante q̄ cōgelaſceret. Deeſt: q̄ euaporatio ſolū ī aqua ſalubre cōſūpſit. Nix ergo quæ nihil aliud ē q̄ aqua ī aere dēſata: tenuitatē ſui cū denſaret amiſit: & ideo ex eius rſolute potu diuerſa morborꝫ geneta uiſceribus īſeminant. Nomiātū gelu ueteris quæ me ſolebat agitate admonuit quæſtiōis: cur uina aut nunq̄ aut raro cōgeleſcāt: cæteris ex magna pte humoris nimietate frigoris cogi ſoliris. Num q̄a uinū ſæmīa quædā ī ſe caloris hēt: & ob eā tem Homerus dixit αἴθοπα οἶνον: nō ut qdā putāt ppter calorē an alia quæpiā cā ē: quā q̄a ignoro ſcire cupio. Ad hæc Diſarius: Eſto uina naturali muniant calore: nū oleū minus ignitū ē: aut minorē uim ī corporibus calefactādis hēt. & tamē gelu ſtringit. Certe ſi putas ea quæ calidiora ſūt difficilius cōgelaſcer cōgruēs erat nec oleū cōcreſcere: & ea quæ frigidiora ſūr facile gelu cogi. Acetū aūt oīum maxīe frigorificū ē: atque id tamē nūq̄ gelu ſtrīgit. Num igit oleo magis cā eſt coaguli celerioris quod & leuigatius & ſpiſſius ē: faciliora enī ad coeūdū uident q̄ leuatiora denſioraq; ſūt. Vino aūt nō cōtingit tāta mollities: & ē q̄ oleū multo liqdius. Acetū uero & liquidiſſimū ē inter cæteros humores: & tanto acerbius: ut ſit acore triſtificū: & exēplo marinæ aquæ: quæ ipſa quoque amaritudīe ſui aſpera ē nunq̄ gelu cōtrahit. Nā quod Herodotus hiſtoriarꝫ ſcriptor ɔtra oīum ferme qui hæc quæſierūt opinionē ſcripſit mare boſporicū: quod & cimeriū appellat earūq; partiū mare omne quod ſyricū dicit id gelu cōſtrigi & cōſiſtere: aliter ē ac putat. Nā nō maria aqua cōtrahit: ſed q̄a plurimū in illis regionibus fluuiorꝫ eſt & paludū ī ipſa maria īfluentiū: ſuperficies maris cui dulces aquæ innatāt cōgelaſcit. & īcolumi aqua marina uidet ī mari gelu: ſed de aduenis undis coactū. Hoc & ī pōto fieri uidemus ī quo fruſta quædā & ut ita dixerim proſicies gelidæ ferunt contractæ de fluuialiū uel paluſtriū undarꝫ multitudīe: ī quas licet frigore cōcretæ tamē ſūt natātes quaſi leuariores maria. Plurimū autem aquarꝫ taliū īfluere pōto & totā ſupficiē eius īfectam eſſe dulci

Quō mare Cimeriū cōgelaſcit

181

liquore: propter quod ait Saluſtius: mare ponticũ dulcius q̃ cæte ra: ẽ hoc quoq; teſtimonio: ꝙ ſi ĩ pontũ uel paleas uel ligna ſeu quæcunque alia natantia proieceris: foras extra pontũ feruntur in propontidẽ: atque ita in mare quod alluit aſiæ oram cũ con ſtet in pontũ influere maris aquam non effluere de ponto. Mea tus enim qui ſolus de oceano receptas aquas ĩ maria nõſtra trãſ mittit: in freto ẽ gaditano: quod hiſpaniam africamque interiacet Et ſine dubio ĩundatio ipſa per hiſpanieſe & gallicanũ litrora ĩ tyrrhenum prodit: inde adriaticũ mare facit: ex quo dextra ĩ par thenium leua in ioniũ & directim in ægæum pergit: atque ita in greditur in pontum: Que igitur ratio facit ut riuatĩ aquæ de põ to fluant: cum foris influentes aquas pontus accipiat? Sed con ſtat utraque ratio. Nam ſuperficieſ ponti propter nimias aquas quæ de terra dulces influunt foras effluit: deorſũ uero intro per git influxio. Vnde probatũ ẽ: natantia quæ (ut ſupra dixi) iaciun tur: in pontũ foras pelli. Si uero columna decederit introrſũ ma ri. Et hoc ſæpe uſu probatum eſt: ut grauiora quæque in fundo propontidis ad ponti interiora pellant̃. Adiecta hac una conſul tatione reticebo: cur omne dulciũ magis dulce uidetũr cum frigi dum eſt: q̃ ſi caleat? Reſpondit Diſarius: calor ſenſum occupat: & guſtatum linguæ feruor ĩterpedit. Ideo ex aſperatiõe oris pro uenta ſuauitas excluditur. Quod ſi caloris abſit iniuria: tum de mum poteſt lingua incolumi blandimẽto dulcedinem pro meri to eius excipere. Præterea ſuccus dulcis cũ per calorem nõ impu ne penetrat uenarum receptacula: & ideo noxa minuit uolupta tẽ. Succeſſit Horus: & cum multa inquit de potu & cibatu quæ ſiſſet Auienus: unum maxĩe neceſſarium (ſpõte an oblitus igno ro) prætermiſit: cur ieiuni magis ſitiant q̃ eſuriãt. Hoc ĩ cõmune nobis Diſari ſi uidet̃ abſolues. Et ille. Rẽ tractatu dignã inquit. Hore quæſiſti: ſed cuius ratio ĩ aperto ſit. Cum. n. aĩal ex diuer ſis cõſtet elemẽtis: unum ẽ de his quæ corpus efficiunt: quod & ſolum aut maxĩe ultra cætera aptum ſibi quærat alimẽtũ: calo rẽ dico qui liquorẽ ſibi ſemp exigit miniſtrari. Certe de ipſis qua tuor elementis extrinſecus uidemus nec aquã nec aerẽ neque ter ram aliquid quo alatur: aut quod conſumat exigere: nullamque noxam uicinis uel appoſitis ſibi rebus inferre. Solus ignis alimẽ ti perpetuo deſiderio quicquid offendit abſumit. Inſpice & pri

mæ ætatis infantiã q̃tum cibũ nimio calore conficiat: & contra ſenes cogita facile tolerare ieiuniũ quaſi extincto in inpſis calore qui nutrimẽtis recreari ſolet. Sed & media ætas ſi multo exercitio excitauerit ſibi naturalẽ calorem: animoſius cibum appetit. Conſideremus & animalia ſanguine carentia: quæ nullũ cibum quærarit penuria caloris. Ergo ſi calor in appetentia ſemper ẽ: liquor aũt propriũ caloris alimentũ ẽ: bene in nobis cũ ex ieiunio corpori nutrimẽta quærunt̃: præcipue calor ſuum poſtulat: quo accepto corpus omne recreat̃: & patientius expectat cibũ ſolidiorem. His dictis Auienus annulũ de menſa rettulit: qui illi de breuiſſimo dexteræ manus digito repẽte deciderat. Cunq; a præſentibus quæreret̃: cur eũ aliena manu & digito & non huic geſtamini deputatis potius insereret: oſtendit manũ leuã ex uulnere tumidiorẽ. Hinc Horo nata quæſtionis occaſio: Et dic inquit Diſari: omnis enim ſitus corporis pertinet ad medici notionem: tu uero doctrinam & ultra q̃ medicina poſtulat conſecutus es: dic in q̃ cur ſibi cõmunis aſſenſus annulũ in digito: q minimo uicinus eſt: quẽ etiã medicinalem uocant: & manu præcipue ſiniſtra geſtandũ eſſe perſuaſit. Et Diſarius: de hac ipſa ſermo quidam ad nos ab egypto uenerat: de quo dubitabã fabulã ne an uerã rationẽ uocarem: ſed libris anacomicorũ poſtea conſultis uerũ repperi: neruũ quendam de corde natũ prorſum pergere uſq; ad digitum manus ſiniſtre minimo proximum: & illic deſinere implicatũ cæteris eiuſdẽ digiti neruis: & ideo uiſũ ueteribus: ut ille digitus ãnulo tanq̃ corona circundaret̃. Et Horus adeo inquit Diſari uerum ita ut dicis ægyptios opinari: ut ego ſacerdotes eorum quos prophetas uocant: cũ in templo uidiſſem circa deorũ aras hunc in ſingulis digitum confectis odoribus illinere: & eius rei cauſas inquiſiſſem: & de neruo quod iã dictũ ẽ principe eorum narrante didicerim: & inſuper de numero qui p ipſũ ſignificat̃. Complicatus enĩ ſenariũ numerũ digitus iſte demonſtrat: qui omnifatiã plenus perfectus atque diuinus eſt. Cauſaſq; cur plenus ſit hic numerus: ille multis aſſeruit: ego nũc ut præſentibus fabulis minus aptas relinquo. Hæc ſunt quæ in ægypto diuinarum oĩum diſciplinaꝝ cõpote: cur ãnulus huic digito magis ĩſeratur agnoui. Inter hæc Cecina Albinus: Si uolentibus erit uobis ĩquit ĩ medium ꝓfero quæ de hac eadẽ cã apud Ateium Capito-

nẽ põtifici iuris ĩter ꝑmos peritum legiſſe memini: q cum nefas eſſe ſanciret deorũ formas inſculpi annulis eo uſq; proceſſit: ut & cur hoc digito uel in hac manu geſtaretᷣ annulus non taceret. Veteres inquit nõ ornatus ſed ſignandi cã annulũ ſecũ circumfe rebant. Vnde nec plus habere q̃ unũ licebat: nec cuiq̃ niſi libero: quos ſolos fides deceneret: quæ ſignaculo continetᷣ. Ideo ius an nuloꝝ famuli nõ habebant: Imprimebatᷣ aũt ſculptura materiæ annuli ſiue ex ferro ſiue ex auro foret: & geſtabatur: ut quiſque uellet quacunque manu: quolibet digito. Poſtea ĩquit uſus luxu riantis ætatis: ſignaturas precioſis gẽmis cœpit inſculpere: & cer tatim hæc oĩs imitatio laceſſiuit: ut de augmento precii quo ſcul pendos lapides paraſſent: gloriaretᷣ. Hinc factum ẽ ut uſus ãnu lorũ exemptus dexteræ: quæ multũ negociorũ gerit ĩ leuam rele garetur: quæ ocioſior eſt: ne crebro motu & officio manus dexte re præcioſi lapides frãgerentᷣ. Electus aũt inqt ipſa leua manu di gitus minimo proximus quaſi aptior cæteris: cui cõmendaretur annuli precioſitas. Nã pollex: qui nomen ab eo ꝙ pollet: accepit nec ĩ ſiniſtra ceſſat: nec minus q̃ tota manus ſemꝑ in officio eſt. Vnde apud grecoſ αντίχειρ ĩquit uocatur: quaſi manus altera. Pollici uero uicinus nudus & ſine tuitione alterius appoſiti uide batur. Na pollex ita inferior eſt: ut uix radicem eius excedat. Medium & minimum uitauerunt ĩnquit: ut ineptos alterum magnitudine breuitate alterum: & electus eſt: qui ab utroq; clauditur: & minus officii gerit: & ideo ſeruando annulo magis accõmodatus. Hæc ſũt quæ lectio põtificalis hẽt unuſqſque ut uolet uel hetruſcã uel ægyptiã opinionem ſequatᷣ. Interᷣ hæc Ho rus ad cõſulendũ ſeuerus ſis inqr Diſari: præter hunc ueſtiũ qui me tegit: nihil mei nominis cenſu aliud habere. Vnde nec ſeruus mihi ẽ: nec ut ſit opto: ſed omnem uſum: q uiuo miniſtrandus ẽ: ego mihimet ſubminiſtro. Nuper ergo cum ĩ hoſtiẽſi oppido morarer: ſordidatũ palliũ meũ ĩ mare diutile laui: & ſuper littus ſole ſiccaui: nihiloque minus eadẽ in ipſo poſt ablutionẽ macu læ ſordiũ uiſebantᷣ. Cũque me res iſta ſtupefaceret: aſſiſtẽs forte nauta: quin potius ait in fluuio ablue paliũ tuũ: ſi uis emacula tũ. Parui ut uerũ probarẽ: & aqua dulci ablutũ atque ſiccatum uidi ſplendori ſuo redditũ. Et ex illo cãm reqro: cur magis dulcis aqua q̃ ſalſa idonea ſit ſordibus abluendis. Iã dudũ Diſarius in

quit:hæc quæſtio ab Ariſtotele & propoſita & ſoluta ē. Ait enim aquā marinā multo ſpiſſiorē eſſe:q̄ ē dulcis:imo illā eſſe fæculē tā:dulcē uero purā atque ſubtilē. Hinc facilius ait:uel imperitos nandi ſuſtinet mare:cū fluuialis aqua quaſi īfirma & nullo iu/ mēto fulta mox cedat:& ī imū pōdera accepta tranſmittat. Ergo aquā dulcē dixit:quaſi natura leuē celerius īmergere ī ea quæ ab luēda ſūt:& dū ſiccat̄ ſecū ſordiū maculas abſtrahere:marinam uero quaſi craſſiorē nec facile penetrare purgādo ꝑpter ſui denſi tatē:& dū uix ſiccat̄ non multū ſordiū ſecū trahere. Cūque Ho/ rus iis aſſētire uideret̄. Euſtachius ait. Ne decipias quæſo credu/ lū:q ſe quæſtionēque ſuā cōmiſit fidei tuæ. Ariſtoteles.n.ut nō/ nulla alia magis acute q̄ uere iſta diſſeruit. Adeo aūt aquæ denſi tas nō nocet abluēdis:ut ſæpe qui aliquas ſpecies purgatas uo/ lūt:ne ſola aqua uel dulci tardius hoc efficiāt:admiſceāt illi cine rē:uel(ſi defuerit)terrenū puluerē:ut craſſior facta celerius poſſit abluere. Nihil ergo īpedit marinæ aquæ dēſitas. Sed nec iō quia

Aqua maris Pinguis

ſalſa ē:minus abluit. Salſitas enī findere:& uelut aperir̄ meatus ſolet:& ideo magis elicere debuit abluēda. Sed hæc una cā ē:cur aqua marina nō ſit ablutiōi apta:qa pinguis ē:ſicut & ipſe Ari/ ſtoteles ſæpe teſtatus ē:& ſales docēt:qbus ī eſſe quiddā pingue nullus ignorat. Eſt & hoc īdiciū pinguis aquæ marinæ:ꝙ cū in/ ſpargitur flāme:nō tā extinguit q̄ pariter accēdit̄:aquæ pīguedi ne alimōiæ igni ſubmīſtrāte. Poſt tēo Homerū ſeq̄mur:q̄ ſolus fuit naturæ cōſcius. Facit.n. Nauſicā Alciōi filia abluētē ueſtes: cū ſup mare eēt:nō ī mari ſed ī fluuio. Idē locus Homeri docet nos marīæ aquæ qdda īeſſe pīgue pmixtū. Vlyxes.n.cū iā dudū mare euaſiſſet:& ſtaret ſiccato corpe:ait ad Nauſicææ famulas.

ἀμφίπολοι στῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν ὄφρ' ἐγὼ αὐτὸς
ἅλμην ὤμοιιν ἀπολούσομαι ἀμφὶ δ' ἐλαίῳ
χρίσομαι ἦ γὰρ δηρὸν ἀπὸ χροός ἐστιν ἀλοιφή

Poſt hæc cū deſcēdiſſet ī fluuiū diuinus uates:qui in omni te na turā ſecutus ē:expreſſit quod fieri ſolet:ut qui aſcendūt de mari ſi ī ſole ſteterīt:aqua qdē celeritet ſole ſiccet̄:maneat aūt ī corpis ſupficie ueluti flos qdā:qui &.ī detergēdo ſentit̄. Et hæc ē aquæ

Cur ſimulacra maiora ueris ī aqua uideantur

marine pīguedo quæ ſola impedit ablutionē. Et quia a cæteris ex peditus mihi te pauliſper īdulges: mō aūt nobis de aqua ſermo fuit:quæro cur ī aqua ſimulacra maiora ueris uident̄? quod ge/

nus apud popinatores pleraque ſitamẽtoꝝ cernimus propoſita ãpliora ſpecie q̃ corpore: quippe uidemus ĩ doliolis uitreis aquæ plẽis & oua globis maioribus: & iecuſcula fibris tumidioribus & buluas ſpiris ĩgẽtibus & oĩno ipſũ uidere: qua nobis tõe cõſtat: qa ſolẽt de hoc nõnulli nec uera nec ueriſimilia ſẽtire. Et Diſarius aqua ĩquit dẽſior ẽ aeris tenuitate: & iõ eã cũctatior uiſus penetrat: cuius offẽſa pcuſſa uidẽdi acies ſcindit: & ĩ ſe recurrit. Sciſſa dũ redit iã nõ directo ictu: ſed undiq; uerſũ ĩcurrit liniamẽta ſimulacri: & ſic fit ut uideat imago archethypo ſuo grãdior. Nã & ſolis orbis matutinus ſolito nobis maior apparet: qa ĩteriacet inter nos & ipſũ aer adhuc de nocte roſidus: & grãdeſcit imago eiuſ tanq̃ ĩ aquæ ſpeculo uiſat. Ipſã uero uidẽdi naturã nõ in ſubide ĩtroſpexit Epicurus: cuius ĩ hoc nõ ẽ (ut extimo) ĩprobãda ſẽtẽtia aſtipulante præcipue Democrito: quia ſicut ĩ cæteris ita & ĩ hoc paria ſẽſerũt Ergo cẽſet Epicurus ab oĩbus corporibus iugi fluore quæpiã ſimulacra manere: nec unq̃ tãtulã morã interuenire: quĩ ultra ferant ĩani figura cohærẽtes corpoꝝ exuuiæ: quaꝝ receptacula ĩ nr̃is oculis ſũt: & iõ ad deputatã ſibi a natura ſedẽ proprii ſẽſus recurrũt. Hæc ſunt quæ uir ille cõmemorat: qbus ſi occurris obuius expecto qd referas. Ad hæc renidẽs Euſtachius in ꝑpatulo ẽ ĩquit: quod decepit Epicuꝝ. A uero. n. lapſus ẽ aliorum q̃ttuor ſẽſuũ ſecutus exẽplũ: qa ĩ audiẽdo & guſtãdo & odorãdo atq; tangẽdo nihil e nobis emittimus: ſed extrĩſecus accipimus: quod ſenſũ ſuũ moueat. Quippe & uox ad aures ultro uenit: & auræ ĩ nares ĩfluunt: & palato ĩgerit: quod gignat ſaporẽ: & corpori nr̃o applicãt tactu ſẽtiẽda. Hĩc putauit & ex oculis nihil foras proficiſci: ſed imagĩes reꝝ ĩ oculos ultro meare. Cuius opinioni repugnat: ꝙ ĩ ſpeculis imago aduerſa cõtẽplatorẽ ſuum reſpicit: cum debeat (ſiquidẽ a nobis orta recto meatu proficiſcit) poſterã ſui partẽ cum diſcedit oſtẽdere: ut leua leuã dextera dexterã reſpiciat. Nã hiſtrio pſonã ſibi detractã ex ea parte uidet qua induit: ſcilicet non faciẽ ſed poſteriorẽ cauernã. Deinde ĩterrogare hunc uirum uellẽ: an tunc imagĩes e rebus auolant: cum eſt qui uelit uidere: an & cum nullus aſpicit: emicãt undique ſimulacra Nã ſi quod primum dixi teneat: quæro cuius ĩperio ſimulacra præſto ſint ĩtuẽt & quotiẽs qs uoluerit ora cõuertere: totiens ſe & illa cõuertãt. Sin ſecundo ĩhæreat: ut dicat ꝑpetuo fluore rerũ

Orbis ſolis ĩ mate maior

omnium manare ſimulacra: quæro q̄diu cohærentia permanēt nullo coagulo iuncta ad permanendum. Aut ſi manere dederimus: q̄admodum aliquē retinebūt colorē: cuius natura cū ſit incorporea: tamen nunq̄ poteſt eſſe ſine corpore. Deinde quis pōt in animum īducere ſimul atq; oculos uertens īcurrere imagines cæli maris littoris parti nauiū pecudū: & īnumerabiliū præterea rerum quas uno oculoꝶ iactu uidemus: cū ſit pupilla quæ uiſu pollet: oppido parua. Et quonā mō totus exercitus uiſitur: adde ſingulis militibus profecta ſimulacra ſe cogerūt: atq; ita collata tot milia penetrāt oculos ītuētis. Sed q̄ laboramus opinionē ſic inanē uerbis uerberare: cū ipſa rei uanitas ſe refellat? Cōſtat autē uiſū nobis hac prouenire rōe. genuinū lumē e pupilla quacūque eā uertens directa linea emicat. Id oculoꝶ domeſticum pro fluuiū ſi repent in circūfuſo nobis aere lucē: p eā directim pergit: q̄diu corpus offēdat. Et ſi faciā ueteris: ut circunſpicias: utrobique acies uidēdi directa procedit. Ipſe aūt iactus quē diximus de noſtris oculis emicare: incipiēs a tenui radice ī ſūma fit latior: ſicut radii a pictore finguntᷣ. Ideo p minutiſſimū foramen cōtēplans oculus uidet cæli profūditatē. Ergo tria iſta nobis neceſſaria ſūt ad effectum uidēdi: lumē qđ de nobis emittimus: & ut aer q̄ īter iacet lucidus ſit: & corpus quo offēſo deſinat ītētio. Quæ ſi diutius pgat: rectā ītentionē laſſata nō obtinet: ſed ſciſſa in dexterā leuāque diffunditᷣ. Hinc ē q̄ ubicunque terraꝶ ſteteris: uidens tibi quādā cæli cōcluſionē uidere: & hoc ē quod horizōtem ueteres uocauerūt: quoꝶ ídago fideliter deprehendit: directā ab oculis aciem p planum contra aſpicientibus non pergere ultra centum octoaginta ſtadia: & íde in orbem iā recuruari. Per planum ideo adieci: quia altitudines lōgiſſime aſpicimus: qppe q̄: & cælū uidemus. Ergo ī omni orizontis orbe ipſe q̄ ītuetᷣ centron eſt. Et q̄a diximus q̄tum a centro acies uſq; ad partem orbis extēditur: ſine dubio ī orizonte διάμετρος orbis tercentoꝶ ſexaginta ſtadiorum ē: & ſi ulterius qui intuetᷣ acceſſerit: ſeu retrorſum receſſerit: ſimilem circa ſe orbē uidebit. Sicut igitᷣ diximus cum lumen quod pergit e nobis per aeris lucem ī corpus īcidentᷣ īpletur officium uidendi. Sed ut poſſit res uiſa cognoſci: renunciat uiſā ſpetiem rōni ſenſus oculorū: & illā aduocata memoria recognoſcit. Ergo uidere oculoꝶ eſt: iudicare rōnis: memoriæ meminiſſe:

Gemitū lumen

Neceſſariā ad uiſum

Horizon

quia trinũ ẽ officiũ quod uiſũ cõplet ad dignoſcendã figurã ſen ſus: ratio memoria: Sẽſus tẽ uiſã ratiõi refundit. Illa qđ uiſũ ſit recordat᷑. Ade autẽ intuẽdo neceſſariũ ẽ rationis officiũ: ut ſæpe in uno uidẽdi ſenſu: etiã aliũ ſenſum memoria ſuggerente racio deprehẽdat. Nam ſi ignis appareat: ſcit eum & ante tactum rõ calere: Si nix ſit illa quæ uiſa eſt: ĩtelligit ĩ ipſa illa rõ et᷑ ĩ tactus rigorẽ. Hac ceſſãte uiſu ĩefficax ẽ: adeo ut ꝗ remus ĩ aqua fractus uidetur uel ꝗ turris eminus uiſa cũ ſit anguloſa rotũda extimat᷑ faciat ratiõis negligẽtia: quæ ſi ſe ĩtenderit: agnoſcit ĩ turre angu los & ĩ remo ĩtegritatẽ. Et oĩa illa diſcernit: quæ academiacis dã nandorũ ſenſuum occaſionẽ dederũt: cũ ſenſus unus ĩter cẽrtiſ ſimas res habẽdus ſit comitãte ratione: cui nõnũq̃ ad diſcernẽdã ſpeciẽ nõ ſufficit ſenſus unus. Nã ſi eminus pomi quod malum dicitur: figura uiſat᷑: nõ omnino id malũ ẽ. Potuit enĩ ex aliqua materia fingi mali ſimilitudo. Aduocãdus ẽ igit᷑ ſenſus alter: ut odor uidelicet: Sed potuit ĩter congeriẽ malorũ poſitũ aurã odo ris ipſius cõcepiſſe. Hic tactus cõſulẽdus ẽ: qui põt pondere iu dicare: Sed metus ẽ ne ipſe fallat᷑: ſi fallax opifex materiã quæ po mi põdus imitaret᷑: elegit. Cõfugiendũ ẽ igit᷑ ad ſaporẽ: qui ſi for mæ cõſentiat: malũ eſſe nulla dubitatio ẽ. Sic probat᷑ efficatiã ſẽ ſuũ de ratiõe pẽdere. Ideo deus opifex omnes ſenſus ĩ capite id ẽ circa ſedẽ ratiõis locauit. His dictis fauor ab oĩbus exortus ẽ ad mirãtibus dictorũ ſoliditatẽ: adeo ut atteſtari uel ipſũ Euãgelũ nõ pigeret. Diſarius deĩde ſubiecit: Iſti plauſus ſunt qui prouo cãt philoſophiã ad uẽdicãdos ſibi de aliena arte tractatus: unde ſæpe occurrit ĩ manifeſtos errores: ut Plato ueſter dũ nec anato mica quæ mediciĩæ propria ẽ: abſtinet: riſũ de ſe poſteris tradidit Dixit enĩ diuiſas eſſe uias deuorãdis cibatui & potui: & cibũ qui dem ꝑ ſtomachũ trahi: potũ uero ꝑ ἀρτηρίαν quæ τραχεῖα dr̃ fi bris pulmõis allabi. Quod tãtũ uirũ uel extimaſſe uel ĩ libro retu liſſe mirãdũ ẽ uel potius dolẽdũ Vnde Eraſiſtratus medicorũ ue terũ nobiliſſimus ĩ eũ iure ĩuectus ẽ: dicẽs illũ retuliſſe longe di uerſa q̃ rõ đprehẽdit. Duas enĩ eſſe fiſtulas ĩſtar canaliũ: eaſque ab oris faucibus proficiſci đorſũ: & ꝑ earũ alterã ĩduci đlabique ĩ ſtomachũ eſculẽta oĩa & poculẽta: ex eoque ferri ĩ uentriculũ qđ græce appellat᷑ ἡ κάτω κοιλία: atq; illic ſubigi digeriq;: ac deinde aridiora ex his ſtrimẽta ĩ aliũ ɔuẽire qđ græce κόλος dr̃: hũidiora

aũt p renes ĩ ueſicã trahi:& p alterã de duabus ſupioribus fiſtu-lã quæ græce appellat̃ τραχεῖα ἀρτηρία ſpiritũ a ſũmo ore ĩ pul-monẽ atq; ĩde ruſũ ĩ os & ĩ nares cõmeare:pq; eundẽ uocis fieri meatũ. Ac ne potus cibuſue aridior quẽ oporteret ĩ ſtomachum ire: ꝓcederet ex ore laberetur q; ĩ eã fiſtulã p quã ſpiritus recipro catur:e: eaq; offenſionẽ ĩtercluderet̃ animæ uia:ĩpoſitam eſſe ar te quadã & ope naturæ ἐπιγλωττίδα quaſi clauſtrũ mutuũ utri uſq; fiſtulæ quæ ſibi ſunt cohærẽtes:eãq; ἐπιγλωττίδα iter edẽ dum bibẽdũq; operire ac protegere τὴν τραχεῖαν ne quid ex eſca potuue ĩcideret ĩ illud quaſi æſtuãtis animæ iter ac propter ea ni hil humoris ĩfluere ĩ pulmonẽ ore ipſo arteriæ cõmunito. Hæc Eraſiſtratus cui (ut extimo) uera rõ cõſẽtit. Cũ enĩ cibus nõ ſqua lidus ſiccitate ſed humoris tẽperie mollis uẽtri ĩferẽdus ſit:neceſ ſe ẽ:eãdẽ uiã ambobus patere:ut cibus potu tẽperatus p ſtoma-chũ ĩ uẽtrẽ cõdat̃:nec aliter natura cõponeret niſi quod ſalutare eſſet aĩãli. Deĩde cũ pulmo & ſolidus & leuigatus ſit:ſiquid ſpiſ ſum ĩ ipſũ deciderit:quẽadmodũ penatrat aut trãſmitti põt ad locũ digeſtionis cũ cõſtet:ſi quãdo caſuali qd paulo dẽſius ĩ pul monẽ uiolẽtia ſpiſitus trahẽte deciderit mox naſcitur tuſſim nimiſ aſperã & alias quaſſationes uſq; ad uexationẽ ſalutis. Si aũt na-turalis uia potũ ĩ pulmonẽ traheret:cũ corpulẽta bibunt̃ uel cũ haurit̃ potus admixtus granis ſeu ex re aliqua dẽſiore:qd iis ſũp tis pulmo pateret̃. Vñ ἐπιγλωττὶς a natura prouiſa ẽ: quæ cũ cibus ſumit̃ operimẽto ſit arteriæ:ne quid p ipſã ĩ pulmonẽ ſpi-ritu paſſim trahẽte labat̃. Sicut & cũ ſermo emittendus ẽ ĩclinat̃ ad operiẽdã ſtomachi uiã ut ἀρτηρίαν uoci patere pmittat. Eſt & hoc de experiẽtia notum:ꝙ qui ſenſim trahũt potum uẽtres ha bent humectiores humore:qui pautim ſumptus ẽ diutius pma nẽre. Siquis uero auidius hauſerit:humor eodẽ ĩpetu trahit̃ præ terit ĩ ueſicã:& ſicciori cibo prouenit tarda digeſtio. Hæc autem differentia nõ naſceretur:ſi a principio cibi & potus diuiſi eſſent meatus. Quod autẽ Alcœus poeta dixit:& uulgo canitur:

Ideo dictum ẽ:quia pulmo re uera gaudet humore:ſed trahit q̃ tũ ſibi extimat neceſſariũ. Vide ſatis fuiſſe philoſophoꝝ oĩum principi alienis abſtinere:q̃ minus nota ꝓferre. Ad hæc Euſtachi us paulo cõmotior ñ minus te ĩq̃t diſanius philoſophiſq̃ medici ſ

īſerebā: ſed mō uideris mihi rē cōſēſu generis humani decātatā: & creditā obliuioni dare: philoſophiā artē eſſe artiū & diſciplinā diſciplinaꝝ: & nunc ī ipſā īuehit̄ parricidali auſu medicina: cū philoſophia illic habeat̄ anguſtior: ubi de rōnali parte ideſt de īcorporeis diſputat: & illic īclinet̄: ubi de phyſica quod ē de diuinis corporibus uel cæli uel ſyderū tractat. Medicina aut̄ phyſicæ partis extrema fax ē: cui ratio ē cū teſtēis terreniſq; corporibus Sed quid rationē noīaui: cū magis apud ipſa tegnet cōiectura q̄ ratio? Quæ ergo cōiicit de carne lutulēta: audet īequitare philoſpphiæ de īcorporeis & uere diuinis certa rōe tractāti. Sed ne uideat̄ cōis iſta defēſio tractatū uitare pulmonis: accipe cās quas platonica maieſtaſ ſecuta ē ἐπιγλώττις quā memoraſ īuētū naturē ē ad tegēdas detegēdaſq; certa alternatione uias cibatus & potus: ut illū ſtomacho trāſmittat: hunc pulmo ſuſcipiat. Propterea tot meatibus diſtinctus ē: & īterpatet rimis: nō ut ſpiritus egreſſiones habeat: cui exalatio occulta ſufficeret: ſed ut p eos ſi qd cibatus ī pulmonē deciderit: ſuccus eius mox migret ī ſedē digeſtionis. Deinde ἀρτηρία ſi quo caſu ſciſſa fuerit: potus nō deuorat̄: ſed quaſi ſciſſo meatu ſuo reiectat̄ foras īcolumi ſtomacho: qđ nō cōtingeret niſi ἀρτηρία uia eſſet humoris. Sed & hoc ī propatulo ē qa quibus æger ē pulmo accēdūt̄ ī maximā ſitī: ſed nō eueniret: niſi eſſet pulmo receptaculū potus. Hoc quoq; ītuere: ꝙ aīalia quibus pulmo nō ē: porum neſciunt. Natura enī nihil ſupfluum ſed mēbra ſingula ad aliquod uiuēdi miniſterium fecit: quod cum deē: uſus eius nō deſiderat̄. Vel hoc cogita: quia ſi ſtomachus cibum potūq; ſuſcipet: ſupfluus foret ueſicæ uſus Poterat enim utriuſq; rei ſtomachus retrimēta inteſtino tradere: cui nunc ſolius cibi tradit: nec opus eſſet diuerſis meatibus q̄bus ſingula traderent̄: ſed unus utriq; ſufficeret ab eadē ſtatiōe trāſmiſſo. Mō autē ſeorſum ueſica & īteſtinum ſeorſum ſaluti ſeruit qa illi ſtomachus tradit: pulmo ueſicæ: Nec hoc prætereūdum ē: ꝙ ī urina q̄ ē retrimētum potus nullum cibi ueſtigiū repitur: ſed nec aliqua qualitate illoꝝ retrimētoꝝ uel coloris uel odoris īficitur. Quod ſi ī uētre ſimul fuiſſēt: aliqua illaꝝ ſordiū qualitas inficeret̄. Nā poſtremo lapides qui de potu in ueſicā naſcūtur: cur nunq̄ in uentre coaleſcunt: cum nō niſi ex potu fiant? & naſci ī uētre quoq; debuerint: ſi uēter eſſet receptaculū potus.

In pulmonem defluere potum nec poetæ nobiles ignorant Ait enim Eupolis in fabula:quæ inſcribitur cœlaces:
Euripides uero huius rei maĩfeſtiſſimus aſtipulator ẽ.Cũ igitᷣ & ratio corporeæ fabricæ & teſtiũ nobilis auctoritas aſtipuletᷣ Platoni: nõne qſquis cõtra ſẽtit:ĩſanit?Inter hæc. Euãgelus glori græcoꝝ ĩuidẽs & illudẽs:faceſſãt ait hæc:quæ ĩter uos ĩ oſtẽtatione loquacitas agitantᷣ:quin potius ſiq̃d calet ueſtra ſapiẽtia ſcire ex uobis uolo:ouũ ne prius extiterit:an gallina?Irridere te putas Diſarius ait:& tamẽ quæſtio quã mouiſti:& ĩquiſitu & ſciru digna ẽ. Tu enĩ me tibi de rei utilitate cõparãs cõſuluiſti:utrum prius gallina ex ouo:an ouũ ex gallina prodiit.Sed hoc ita ſenis ĩſerẽdũ ẽ:ut de eo debeat uel anxie diſputari.Et proferã quæ in utrãq; partẽ mihi dicẽda ſubueniẽt:relictu tus tibi utrũ eoꝝ uerius malis uideri.Si cõcedimus oĩa quæ ſũt:aliquãdo cœpiſſe: ouum prius a natura factũ iure extimabitᷣ.Sẽper enĩ quod ĩcipit:ĩperfectũ adhuc & ĩforme ẽ:& ad pfectionẽ ſui p procedẽtis artis & tẽporis additamẽta formatᷣ.Ergo natura fabricãs auẽ ab ĩformi rudimẽto cœpit:& ouũ in quo necdũ ẽ ſpecies extitit procedẽte paulatĩ maturitatis effectu.Deinde quicquid a natura uariis ornatibus cõparatũ ẽ:ſine dubio cœpit a ſimplici:& ita cõtextionis aceſſione uariatũ ẽ.Ergo ouũ uiſu ſimplex & undiq; uerſũ pari ſpecie creatũ ẽ:& ex illa uarietas ornatũ qbus cõſtat auis ſpicies abſoluta ẽ.Nã ſicut elemẽta prius extiterũt:& ita reliqua corpora de cõmixtione eoꝝ creata ſũt:ita rões ſeminales quæ in ouo ſũt:ſi uenialis erit iſta trãſlatio:uelut q̃dã gallinæ elemẽta credẽda ſũt.Nec ĩportune elemẽtis de qbus ſũt oĩa:ouũ cõparauerĩ.Oĩ enĩ genere animãtiũ q̃ ex coitione naſcuntᷣ:ĩuenies ouũ aliquoꝝ eſſe prĩcipiũ iſtar elemẽti. Aut.n.gradiũtᷣ animãtia:aut ſerpũt:aut nãdo uolãdoue uiuũt.In gradiẽtibus lacertæ & ſilia ex ouis creãtur.Quæ ſerpũt ouis naſcuntᷣ.Exordio uolãtia uniuerſa de ouis prodeũt:excepto uno qđ ĩcertæ naturæ ẽ.Nã ueſptilio uolat qdẽ pellitis alis:ſed ĩter uolãtia nõ habẽdus ẽ:qui quatuor pedibus gradiᷣ:formatoſq; pullos pit:& nutrit lacte quos generat.Nãtia pene oĩa de ouis oriuntur generis ſui: crocodilus uero etiã de teſteis qualia ſũt uolantiũ.Et ne uidear plus nimio extuliſſe ouũ elemẽti uocabulo:cõſule initiatos ſacris Liberi pris in qbus hac ueneratione ouũ colitur:ut ex forma tereti ac pene

ſp: rali atq; undiq; uerſū clauſa & ĩcludẽte ĩtra ſe uitã mũdi ſimulacrũ uocet. Mũdũ autẽ cõſẽſu oĩum cõſtat uninerſitatis eẽ principium. Prodeat qui priorẽ uult eſſe gallinã: & in hæc uerba tenet quod defendit aſſere. Ouum rei cuius ẽ: nec initiũ nec finis ẽ. Nã initium ſemẽ ẽ finis auis ipſa formata. Ouum uero digeſtio ẽ ſeminis. Cũ ergo ſemẽ animalis ſit: & ouum ſeminis: ouũ ante animal eſſe nõ potuit: ſicut nõ põt digeſtio cibi fieri ante q̃ ſit qui edit. Et tale ẽ dicere ouum ante gallinã factũ: ac ſiquis dicat matricẽ ante mulierẽ factã: Et qui ĩterrogat queãdmodũ gallina ſine ouo eſſe potuit: ſimilis ẽ ĩterrogãti quo ĩ pacto hoĩes facti ſũt ante pudẽda: de quibus hoĩes procreãt. Vnde ſicut nemo recte dicet hoĩem ſeminis eſſe: ſed ſemẽ hoĩs: ita nec oui gallinã: ſed ouum eſſe gallinæ. Deinde ſi cõcedamus: ut ab aduerſa pte dictũ ẽ: hæc quæ ſunt ex tẽpore aliquod ſũpſiſſe ptincipium Natura primũ ſingula animalia pfecta formauit: deinde ppetuam legẽ dedit ut cõtinuaret̃ procreatione ſucceſſio. Perfecta aũt ĩ exordio fieri potuiſſe: teſtimonia ſũt nunc quoq; nõ pauca animãtia: quæ de terra & ĩbre pfecta naſcunt̃: ut ĩ ægypto mures & ĩ aliis ranæ ſerpẽteſq; & ſimilia. Oua aũt nunq̃ de terra ſũt procreata: quia ĩ illis nulla pfectio. Natura uero pfecta format & de pfectis iſta pcedũt ut de ĩtegritate partes. Nã ut cõcedã ouum auiũ eſſe ſeminatia: uideamus quid de ſemine ipſo philoſophorũ diffinitio teſtat̃: q̃ ita ſacit. Semẽ generatio ẽ ad eius ex quo ẽ ſimilitudinẽ pgens. Nõ põt aũt ad ſimilitudinẽ pergi rei quæ necdũ ẽ: ſicut nec ſemẽ ex eo quod adhuc nõ ſubſtiſtit emanat. Ergo ĩ primo rerũ ortu ĩtelligamus cũ cæteris animãtibus: quæ ſolo ſemine naſcũtur: de quibus nõ ambigit̃: quin prius fuerint: q̃ ſemẽ ſuũ: aues quoq; opifice natura extitiſſe pfectas. Et quia uis generãdi ĩſerta ſit ſingulis: ab his iam procedere naſcẽdi modos quos pro diuerſitate animãtiũ natura uariauit. Habes Euangele utroq; quod teneas: & diſſimulata pauliſp irriſione tecũ delibera quid ſequaris. Et Euãgelus: Quia ex iocis ſeria facit uiolentia loquendi: hoc mihi abſoluatis uolo: cuius diu me exercuit uera deliberatio: Nuper enim mihi de tiburti agro meo exhibiti ſunt apri: quos obtulit ſilua uenantibus. Et quia diutine continuata uenatio eſt perlati ſunt alii ĩterdiu noctu alii. quos perduxit dies integra carnis incolumitate durarunt: qui uero p

noctē lunari plēitudine lucēte portati ſūt: putruerūt. Quod ubi ſcitū ē: qui ſequēti nocte deferebāt: īfixo cuicunq; parti corporis acuto æneo apros carne ītegra ꝑtulerūt. Quæro igitur: cur noxā quā pecudibus occiſis ſolis radii nō dederūt: lunare lumē effecerit? Facilis ē inquit Diſarius & ſimplex iſta reſponſio. Nulli enim re fit aliquādo putredo: niſi calor humorq; cōuenerint. Pecudū aūt putredo nihil aliud ē: niſicū defluxio q̄dam latēs ſoliditatē carnis ī humorē reſoluit. Calor aūt ſi tēperatus ſit & modicus: nutrit humores: ſit nimius exſiccat & habitudinē carnis extēuat. Ergo de corpibuſ enectis ſolui maioris caloriſ haurit hūorē lunare lumē in quo ē manifeſtus calor: ſed occultus tepor magiſ difundit humecta. Et inde prouenit iniecto tēpore & aucto humore putredo. His dictis Euſtachiū Euāgelus ītuēs: ſi rationi dictæ aſſēriris ait: annūas oportet aut ſi ē quod moueat proferre nō pigeat: quia uis ueſtri ſermonis optinuit: ne inuita aure uos āudiā. Oīa īquit Euſtachius a Diſario & luculēte & ex uero dicta ſūt. Sed illud preſſius ītuēdū ē: utrū mēſura caloris ſit cauſa putredinis: ut ex maiore calore nō fieri: & ex minore ac tēperato prouenire dicat̄. Solis ēnī calor q̄ nimiū fetuet: quādo annus in æſtate ē: & hyme tepeſit: putrefacit carnes æſtate nō hyme. Ergo nec luna propter ſūmiſſiorē calorē diffūdit humores. Sed neſcio q̄ proprietas quā græci ἰδίωμα uocant: & q̄dā natura ineſt lumini quod de ea defluit: q̄ humectet corpora: & uelut occulto rore madefaciat: cui admixtus calor ipſe lenaris putrefacit carnē: cui diutile fuerit īfuſus. Neq; enī oīs calor unius ē qualitatis ut hoc ſolo a ſe differat: ſi maior minorue ſit. Sed eſſe ī igne diuerſiſſimas qualitates nullā ſecū habētes ſocietatē rebus manifeſtis probatur Aurifices ad formādū aurū nullo niſi de paleis utunt̄ igne qa cæteri ad producēdā hāc materiā īhabiles uidēt̄. Medici ī rmediis cōcoquēdis magis ſarmētis: q̄ ex alio ligno ignē reqrūt: Qui uitro ſoluēdo firmādoq; curār: d̄ arbore: cui myricæ nomē ē igni ſuo eſcā miniſtrāt. Calor de lignis oleæ: cū ſit corpibus ſalutaris pniciosus ē balneis: & ad diſſoluēdas iōcturas marmoꝝ efficaciter noxius ē. Ergo nō mirū: ſi tōem proprietatis q̄ ſingulis ineſt: calor ſolis arefacit: lunaris humectat. Hic & nutrices pueros alētes opimētis obtegūt: cū ſub luna præterūt: ne plenos ꝑ ætatē naturalis hūoris āplius lūare lumē hūectet & ſicut ligna uirorī hu

mi*d*a accepto calore curuãtur ita & illoꝝ membra contor- ueat humoris adiectio. Hoc quippe notũ eſt: quia ſiquis diu ſub lu/ na ſomno ſe dederit: ægre excitatur: & proximus fit inſano põ/ dere preſſus hnmoris qui ĩ oẽ eius corpus diffuſus atq; di[ſ]per/ ſ[u]s ẽ ꝓprietate lunari: quæ ut corpus ĩfũdat oẽs eius aperit [&] la xat meatus. Hĩc ẽ ꝙ Diana: q̃ luna ẽ ἄρτεμις dr̃ q̃ſi ἀερότεμις hoc eſt aerẽ ſecãs: Lucina a parturiẽtibus ĩuocat̃: qa ꝓpriũ eius munus eſt diſtendere rimas corpis: & meatibus uiã dare: qđ eſt accelerãdo partu ſalutar̃ Et hoc ẽ qđ elegãter poeta Timoteus ex preſſit Nec minus circa in anima lunæ proprietas oſtendit̃. Nã ligna q̃ uel iã plena uel adhuc creſcẽte deiecta ſunt: inepta ſunt fabricis q̃ſi p humoris cõceptionẽ. Et agricolis curæ ẽ frumẽta de aeris nõ niſi luna deficiẽte colligere: ut ſicca pmaneãt Cõtra q̃ humecta deſideras: luna creſcẽte cõficies. tũc & arbores aptiuſ ſeres: maxime cũ illa ẽ ſup terrã: quia ad ĩcremẽta ſtirpiũ nece/ ſariũ ẽ humoris alimẽtũ. Aer ipſe proprietatẽ luuaris humoris & patitur & ꝓdit. Nã cũ luna plena ẽ: uel cũ naſc t̃: & tũc enĩ a parte qua ſurſũ ſuſpicir plena ẽ: aer autẽ in pluuiã ſoluit̃ aut ſi ſidus ſit multũ de ſe roris emittat. unde alcmã lyricus dixit rorẽ aeris & lunæ filiũ. Ita ũdiq; uerſũ ꝓbat̃: ad humectãdas diſſol/ uẽdaſq; carnes ĩeſſe lunari lumini proprietatẽ: quã magis uſus q̃ ratio deprehẽdit. Quod aũt dixiſti Euãgele de acuto æneo (ni falor) cõiectura mea a uero nõ deuiet Eſt enĩ ĩ ære uis acrior quã græci ſtipticã uocãt. Vnde ſquamas eius adiiciũt remediis: qu e cõtra pniciẽ putredinis aduocãt̃ Deĩde qui ĩ metallo æreis morã tur: ſemper oculoꝝ ſanitate pollẽt. Et q̃bus ãte palpebræ nuda tæ fuerãt illĩc cõueſtiũt̃. Aura enĩ quæ ex aere procedit in oculos ĩcidẽs haurit & exſicat qđ male ĩfluit. Vnde & Homerus modo

Has cãs ſecutus appellat. Ariſtoteles uero auctor ẽ uulnera quæ ex æreo mucrõe fiũt: minus eſſe noxia q̃ ex ferro: faciliuſq; cura ri qa ĩeſt inquit æri uis q̃dã remedialis & ſiccificai quã demittit ĩ uulnere Pari rõe ĩfixũ corpori pecudis lunari repugnat humori

MACROBII Aurelii Theodoſii uiri cõſularis & illuſtris ſatur nalioꝝ libri impreſſi Brixæ per Boninum de Boninis de Ragu/ ſia. M.CCCC.LXXXIII. die. vi. Iunii

Regiſtrum huius operis:

a
uacat
ſomnium
ſuos orbeſq;
contingat
d. ſomnio
b
mouentem
enī trigōalis
poribus luca
Hunc etiam
c
extinguitur
ſepulcrum
adhuc in
pit:hoc
d
eſſe maiorem
mutuati ſunt
occaſui nam
e
ginta milia
mittamus
domi eſſe
longinquitas
f
ralis fiſtula
Octo ſunt
orizon
tamen eſt
g
uir fortis
infūdatur eli
ſolū a trahen
cadit corpus
h
hominē nul

ad aſſerendū
auctoré uelis
i
Quid nā id
expreſſū ē in
Dies inquit a
k
ſecretis a qui
peritiā iuris
Latiū quod
autem quid
l
eſſe qui ī hac
uen dicaret
uitium unq̄
m
capitoliū
ciſe in ſe
uerut ad
n
riēs homines
cis gemino
appareat ſo
o
parte diei
de ſaturnino
ſacerdotibus
ut pene uitio
q
céſoris Augu
nouerat gau
Animi uirtu
r
uano fama
ſuam pandit
quodā tēpe

ſ
nos cōmouēt
in caueis
uſq; ad ſenec
t
tum nam
cam migrā
auſa ſequi
u
Macrobii Au
quantū ipſe
deus appulit
x
Accipe & hæc
ipſa hærer
NVN
Nec nō & ge
y
Et luce coru
Vide nimiā
ἠθιε
&
Illam uero
parentem re.
θεωνοσα
ɔ
Eſt ergo
gii genus
ecquid clarū
Teq; pater
ꝶ
Nec mare nec
noſtris audio
Tū ferreus
mulciber alia
A
Macrobii Au

centia redigē
dixiſſe gaudet
la ubi tacitis
B
tineat cur il
contingit
grabāt ita nec
poſt hæc fuit
C
corporis par
liquore ꝓpter
ne pontifici
nus ꝗ apud